

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

EURÓPSKY INŠTITÚT ĎALŠIEHO VZDELÁVANIA
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Хмельницький національний університет
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
Федеральний інститут професійної освіти (ФРН)
Вища технічна школа в Катовіце (Республіка Польща)
Люблінська політехніка (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)

МАТЕРІАЛИ XI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: проблеми і перспективи

PROFESIONAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY: problems and perspectives

Хмельницький

2021

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Абільтарова Ельвіза Формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці: концептуальні підходи.....	11
Андрощук Ірина Формування тематики наукових досліджень здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти педагогічних спеціальностей	12
Аносова Анастасія Емоційно-етична компетентність як ресурс особистісно-професійного розвитку вчителів.....	14
Басюк Дарія Професійне становлення особистості як умова розвитку національної економіки	16
Борисова Тетяна Становлення особистості викладача на засадах педагогічного ергодизайну	18
Гоголь Тетяна Значення управлінських та логістичних компетенцій у забезпеченні якості професійної підготовки тренерів-викладачів	20
Гордієнко Валентина Роль педагогічної практики у професійному становленні особистості педагога.....	21
Григорчук Тетяна, Гуревич Роман Методичні особливості підготовки майбутніх вчителів початкової школи до формування логічного мислення.....	23
Дражниця Сергій, Дражниця Олена Роль та місце інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні спецдисциплін.....	24
Коберник Олександр Педагогічне проектування в інноваційному освітньому просторі України	25
Ковальчук Василь Шляхи подолання кваліфікаційного розриву в підготовці майбутніх фахівців.....	27
Лузан Петро Теоретичні засади оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти	28
Матюх Сергій Напрями співпраці закладів вищої та загальної середньої освіти у контексті сучасних вимог у галузі освіти.....	30
Назаренко Оксана Педагогічні умови формування професійної компетентності особистості студента вищого навчального закладу ..	31
Ничкало Нелля Українська професійна освіта на новому етапі: здобутки, суперечності, перспективи	33
Орлова Наталія Професійне становлення майбутніх викладачів дизайну.....	38
Полішко Юлія Формування умов педагогічної готовності до проблемно-проектного навчання.....	39
Прилепа Іван Дисбаланс між фактичним і потрібним рівнем кваліфікації випускників як проблема сучасної освіти.....	40
Радкевич Валентина Ключові компетентності у професійному становленні особистості фахівця	41
Śniadkowski Mariusz Problemy jakości kształcenia zawodowego w dobie nauczania zdalnego	43
Теловата Марія Пріоритетні інтерактивні методи навчання: впровадження та переваги	45
Чмир Віктор, Самара Володимир Обґрунтування нових форм і методів навчання та контролю знань у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, які ґрунтуються на застосуванні комп'ютерних технологій	47
Яницька Олена, Ясінський Андрій Особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій у професійному становленні особистості	48

**ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ І КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

<i>Абрамова Оксана, Пуляк Ольга, Козаченко Марина, Подоліч Анатолій</i> Шляхи співпраці роботодавців та освітян у напрямку підготовки конкурентноздатних фахівців	51
<i>Васека Руслана, Биховченко Лариса</i> Особистість і кар'єра	52
<i>Гладкова Валентина</i> Кар'єра як акмеологічний механізм професійного саморозвитку сучасного фахівця.....	53
<i>Гомонюк Олена, Онишко Оксана</i> Використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі закладу вищої освіти	54
<i>Дроботова Людмила</i> Еволюційні аспекти особистості в ракурсі кар'єрного зростання.....	56
<i>Єршова Людмила</i> Самоменеджмент як основа розвитку в майбутніх фахівців навичок ведення власної справи	57
<i>Колодчак Ольга</i> Роль органів державної влади та місцевого самоврядування в підтримці розвитку особистості у м. Львів та Львівській області.....	60
<i>Курок Роман</i> Система освіти дорослих в контексті забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників.....	61
<i>Лебединська Ольга</i> Особливості надання професійно-освітніх послуг дорослому населенню	63
<i>Левко Мар'яна</i> Педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів	64
<i>Орлов Валерій</i> Теорія і практика розвитку ділової активності здобувачів професійної освіти	66
<i>Сердюк Галина</i> Перспективи формування науково-дослідницької компетентності обдарованої сільської молоді.....	67
<i>Синюк Олег, Скиба Микола</i> Наукова співпраця закладів вищої освіти і промисловості: перспективи та проблеми	69
<i>Скоропад Ольга</i> Вплив мотиваційних факторів на професійне становлення фахівця галузі індустрії моди	71
<i>Супронюк Валерія, Білик Вікторія</i> Участь здобувачів вищої освіти у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.....	72
<i>Ткачова Яна</i> Психолого-педагогічні особливості професійного зростання соціальних педагогів закладів професійної освіти	73

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ,
ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ**

<i>Бойків Вікторія, Лівшун Олександр</i> Креативність та інноваційність як основні складові розвитку художньо-творчих здібностей майбутнього вчителя трудового навчання	75
<i>Бохонько Євген</i> Огляд систем комп'ютерної математики для навчання інженерів-педагогів галузі автотранспорту	77
<i>Вікторова Поліна, Цина Андрій</i> Вимоги до підготовки вчителя трудового навчання на засадах вальдорфської педагогіки.....	78
<i>Галицький Максим, Герніченко Іван</i> Підходи до формування вмінь проєктної діяльності.....	79
<i>Гречанюк Антоніна</i> Психопедагогіка у професійному становленні особистості.....	81
<i>Гуревич Роман</i> Шляхи підвищення якості професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання	82

Деденів Олександр Педагогічні технології розвитку громадянської відповідальності учнів основної школи	85
Іванова Оксана Критерії розвитку комунікативного компоненту психологічної готовності до педагогічної діяльності вчителя нової української школи.....	86
Ключка Наталія, Красильникова Ганна Інтерактивна практика в підготовці магістрів професійної освіти.....	87
Кобак Оксана, Міщенко Олена Обґрунтування методів обробки чоловічої сорочки в процесі вивчення дисципліни «Новітні технології галузі» ...	88
Колісник Євгеній Підготовка вчителів трудового навчання до формування в учнів здатності передавання моделей спілкування засобами театральної педагогіки	90
Корехов Артем Технічні основи формування інформаційної культури у студентів інженерно-технічного профілю	91
Красильников Сергій Розвиток цифрової компетентності студентів при вивченні курсу «Інформаційно-комунікацій технології»	92
Маринченко Інна Роль цифрових технологій в освітній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання	93
Назарова Ольга, Хренова Вікторія Емоційний інтелект як складова психологічної культури майбутнього педагога	95
Приймак Віктор, Марценюк Олександр Інноваційні технології підготовки фахівця автотранспортної галузі.....	98
Савченко Анастасія Біографо-педагогічний вимір постаті В. Сидоренка як ученого й організатора галузі технологічної освіти	99
Смирнова Ірина, Довгополик Катерина Опрацювання онлайн-платформ для використання smart-комплексів учителів трудового навчання та технологій	101
Храпач Дмитро Опитування стейкхолдерів щодо якості професійної підготовки бакалаврів професійної освіти автотранспортного профілю	104
Яцук Сергій Проектна технологія та її місце в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій	105

МЕТОДИЧНА РОБОТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Андрєєва Любов Впровадження сучасних підходів при підготовці кваліфікованих робітників.....	108
Базиль Людмила Розвиток підприємницької компетентності майбутніх фахівців у закладах професійної освіти: реалії і суперечності ...	109
Байзан Ольга Роль методичної служби у діяльності ДНЗ «Лісоводський професійний аграрний ліцей»	111
Барабаш Руслана Удосконалення комплексно-методичного забезпечення – шлях до підвищення ефективності підготовки кваліфікованих робітників	112
Білик Людмила Проведення самоаналізу освітньої діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти як один із аспектів управління якістю професійної освіти	114
Блідна Лариса Впровадження інноваційних педагогічних технологій як умова підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників	115
Борилюк Марія Моніторинг проведення курсового підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О	117
Борисюк Інна, Гайчук Ольга Забезпечення якості професійної освіти.....	118

Бородієнко Олександра Підходи до розроблення стратегії розвитку закладу професійної (професійно-технічної) освіти.....	119
Виноградська Голда Реалізація політики державно-приватного партнерства в оновленні професійних та освітніх стандартів швейної галузі.....	121
Ворона Юлія Проблеми впровадження інклюзивної освіти в системі ПТО.....	122
Гаджула Оксана Роль майстра виробничого навчання в організації навчально-виробничого процесу.....	123
Главацька Олена Забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти.....	125
Голдобін Віктор Професійне становлення і кар'єрний розвиток особистості в умовах ринкової економіки	127
Голуб Тетяна Забезпечення якісної підготовки кваліфікованих робітників – сучасна стратегія діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти.....	128
Грабовська Людмила Розвиток професійної компетентності педагогів – запорука успішної роботи закладу професійної (професійно-технічної) освіти.....	129
Дригула Світлана Роль керівника навчального закладу у професійному становленні молодого спеціаліста	131
Дрозіч Ірина Пріоритетні напрями методичної роботи в ЗП(ПТ)О.....	133
Жмурко Олена Формування екологічної компетентності здобувачів освіти на уроках природничих дисциплін.....	134
Загіка Олена, Шатковська Лілія Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників у системі методичної роботи ЗП(ПТ)О	136
Кабіш Марина Сучасні особливості загальноосвітньої підготовки учнів у закладах професійної освіти	138
Кедис Лариса Методична робота – найважливіша ланка системи безперервного навчання членів педагогічного колективу ЗП(ПТ)О.....	140
Керницька Людмила Сучасні підходи до формування та розвитку знань учнів через впровадження новітніх технологій на уроках професійно-теоретичної підготовки	141
Кирилюк Інна Навчально-практичні центри закладів професійної (професійно-технічної) освіти як осередки розвитку людського капіталу	143
Кіс Ольга Особливості використання інформаційного середовища медіатеки при викладанні української мови та літератури в ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти»	144
Коломійчук Світлана Науково-методичний супровід діяльності керівників закладів професійної освіти	146
Криворот Тетяна Створення ефективних навчальних відеоресурсів.....	147
Липська Лариса Застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників	149
Лісовський Михайло, Кушнір Віктор, Прилепська Інна Екологізація професійної підготовки майбутніх фахівців	149
Лужняк Людмила Електронна бібліотека – інформаційний центр сучасного ЗП(ПТ)О	150
Матковська Любов Застосування інноваційних технологій у формуванні професійної компетентності здобувачів освіти	151

Мельник Галина Роль методичних комісій у створенні навчально-методичного забезпечення навчально-виховного процесу	153
Мельник Ульяна Розвиток методичної компетентності майстра виробничого навчання	154
Ніщун Василь Забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти.....	156
Оверчук Оксана Роль методичної служби у забезпеченні якості професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дистанційного формату навчання.....	157
Онищенко Алла Конкурс фахової майстерності як фактор стимулювання безперервного розвитку професійної компетентності кваліфікованих робітників сфери послуг.....	158
Опаріна Аліна Порядок створення інклюзивної групи в закладах професійної (професійно-технічної освіти)	161
Петров Олександр Організація навчального процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти за допомогою засобів ІКТ	162
Півторацька Наталія Запровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників	164
Поліщук Оксана Методичний супровід забезпечення якості освіти при підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.....	165
Прончук Оксана ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей»: формування сучасного освітнього простору	167
Рижко Людмила Інноваційні підходи в організації методичної роботи Шепетівського професійного ліцею.....	168
Руцак Михайло, Чебригіна Ганна, Боднар Сніжана, Мітькевич Елла Впровадження моделі online/offline навчання у ДНЗ «Подільський центр ПТО»	170
Селізар Василь Сучасні підходи до професійної підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів	171
Семенова Жанна Реалізація проекту регіонального розвитку у Хмельницькому професійному ліцеї електроніки.....	173
Сидоренко Тетяна Методичне забезпечення загальноосвітньої підготовки у закладах професійної освіти.....	175
Сиско Наталія Науково-методичне забезпечення професійного розвитку педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	176
Смалюк Алла Відеоконкурс «Моя професія найкраща» як ефективна форма профорієнтації.....	177
Соленцова Галина Змішане навчання – тренд сучасної освіти.....	178
Стаднійчук Ірина Базові поняття компетентнісно орієнтованої підготовки фахівців електротехнічних спеціальностей в аграрних коледжах.....	180
Станіслав Григорій, Михальчук Анатолій Роль методичної служби хмельницького професійного ліцею у забезпеченні якості підготовки висококваліфікованих робітників зварювальних професій	181
Стасюк Микола Оновлення змісту освіти сільськогосподарських професій	183
Стрижавчук Віталіна, Степанюк Світлана Освітні принципи формування професійного саморозвитку як основної складової творчої індивідуальності педагога	184
Тимощук Галина Результативність діяльності методичних служб закладів професійної (професійно-технічної) освіти Хмельницької області	186

Чічеров Олексій Використання навчальних відеофільмів у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників	187
Чуйкова Оксана Запровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку кваліфікованих робітників	189
Шамралюк Олена Методичний супровід науково-дослідницької роботи педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти	190
Шевчук Людмила Методичний супровід професійного розвитку педагогів професійної освіти	192
Шнира Любов STEM-технології як засіб поглиблення міжпредметних зв'язків	193
Щавінська Лариса Методичний супровід викладання іноземних мов у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	195
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
Андрощук Ігор Підготовка майбутніх учителів технологій в університетах США	197
Бідюк Наталя Інновації у докторській підготовці з освітніх / педагогічних наук: український та світовий досвід	198
Ваніна Наталія Валідність системи моніторингу оцінки якості фахової передвищої освіти	199
Вітрук Ольга, Ключ Олена Сучасний вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки вчителя трудового навчання та технологій	201
Галус Олександр Лідерство як феномен кар'єрного розвитку менеджера освіти	203
Дзюма Ольга Готовність викладачів закладів фахової передвищої освіти до інноваційної діяльності	205
Дмитрищук Наталя Рефлексивний компонент у структурі комунікативної самоефективності майбутніх судноводіїв	206
Єжова Ольга, Пашкевич Калина, Піхур Анастасія Формування екологічної культури фахівців при дизайн-проектуванні колекцій одягу в концепції «ZERO WASTE»	207
Зельницький Андрій, Заболотний Олег, Васильєв Олександр Професійний стандарт у забезпеченні якості підготовки військових фахівців	209
Клочко Тетяна, Лузан Петро Змістові аспекти підготовки бакалаврів із агроінженерії	210
Кондор Маріанна Культура комунікативної взаємодії у професійному середовищі	212
Креденець Неля Забезпечення якості підготовки фахівців індустрії моди у закладах фахової передвищої освіти шляхом інтеграції навчання з виробництвом	213
Кулик Євген Особисті якості викладачів ПТНЗ в контексті формування їх професійної компетентності	215
Кушнір Ірина Особливості впровадження дуальної системи професійної освіти в Україні та за кордоном	217
Лапа Оксана Міжнародна програма «Upshift Україна» як можливість інноваційного старту молоді закладів професійних (професійно-технічних) освіти	218
Лопатовський Віктор Акредитаційна експертиза як механізм розвитку освітніх програм закладів вищої освіти	219
Мехед Ольга, Мірошник Владислава Визначення готовності майбутніх учителів біології та основ здоров'я до соціально-педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти	221

Мовчан Віра Формування сучасних навичок студентів під час вивчення дисципліни «Маркетинг» у закладах фахової передвищої освіти	222
Мося Ірина Оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах: методичний аспект	224
Остапенко Анна Деякі аспекти реалізації стратегії європейського союзу для дунайського регіону щодо підвищення якості професійної освіти в Україні.....	225
Островська Катерина, Островський Ігор Підготовка підлітків з розладами спектру аутизму до навчання в закладах професійно-технічної освіти	227
Пащенко Тетяна Функції контролю професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти	229
Радкевич Олександр Застосування програмного забезпечення Microsoft «То Do» у плануванні проєктних завдань	230
Салюк Андрій Професійна підготовка менеджерів у закладах фахової передвищої освіти для підприємницької діяльності	232
Скиба Катерина Компетентнісний підхід до підготовки перекладача-професіонала: європейський вимір.....	233
Солтик Олександр Формування надійності вчителів фізичної культури як один із способів підвищення безпеки їх професійної діяльності.....	234
Третьюк Віталій Особливості науково-дослідницької підготовки міжнародників в університетах Великої Британії	236
Федонюк Григорій, Красильникова Ганна Напрями співпраці закладів фахової передвищої та вищої освіти в умовах пандемії.....	237
Фісюк Алла, Білик Вікторія Анкетування здобувачів вищої освіти як інструмент покращення якості освітньої діяльності	238
Чимшир Валентин Трансформація вищої освіти у динамічному конкурентному середовищі.....	239
Швецова Ірина Застосування технології віртуальної реальності на практичних заняттях з морської англійської мови	240
Швець Олена Німецький промисловий дизайн в контексті сучасної дизайн-освіти в Україні	242
Ямковий Олександр Педагогічні умови оцінювання результатів компетентнісних досягнень студентів у коледжах.....	243
Яремчук Василь, Свідерський Владислав Методичні особливості викладання дисципліни «Основи термодинаміки і теплопередачі» для студентів спеціальності «Професійна освіта (Транспорт)».....	245
Ярош Любов Формування фахової компетентності майбутнього техника-електрика в аграрному коледжі: погляд на проблему	248
СУЧАСНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ	
Білик Діана, Крулик Богдан Символізм ландшафтних композицій ботанічного саду ХНУ	251
Васкевич Ольга Основні аспекти сучасних інноваційних підходів у навчанні студентів напряму «Дизайн».....	253
Гапон Людмила, Бровченко Анатолій Підготовка майбутніх фахівців з художнього текстилю до застосування проєктних технологій у професійній діяльності.....	254
Дубовик Сергій Умови набуття компетентностей професіоналізму майбутніми художниками декоративного мистецтва	255
Козоріз Віталій, Самборська Олена Особливості творчості українських художників-імпресіоністів в контексті світової історії мистецтв.....	256

Корницька Лариса «Робота в матеріалі» як базовий компонент в освіті бакалаврів декоративного мистецтва	258
Корницька Лариса, Мазур Юлія Техніка трафаретного друку у межах дисципліни «Робота в матеріалі».....	260
Крулик Богдан Метод стилізації у підготовці фахівців художнього напрямку	262
Линенко Алла Педагогічне розуміння у контексті мистецької освіти та герменевтичного підходу	263
Невядомська Ірина Розвиток творчих здібностей вихованців гуртків мистецького напрямку у закладах позашкільної освіти	264
Усенко Олена Інформаційно-комунікативні технології у змісті професійної підготовки майбутніх дизайнерів	266
Шкарупа Ганна Визначення критеріїв оцінювання графічних втілень художньо-конструктивних рішень у студентських ескізах майбутніх дизайнерів у мистецьких коледжах	267

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

АБІЛЬТАРОВА ЕЛЬВІЗА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

Досліджуючи теорію і методологію проблеми формування культури безпеки професійної діяльності (КБПД) у майбутніх інженерів з охорони праці, важливо визначити методологічні підходи, що забезпечують реалізацію відповідних концепцій, положень, компонентів системи, спрямовані на формування культури безпеки.

У теорії і практиці професійної освіти існують безліч методологічних підходів, що визначають різні напрямки науково-педагогічних досліджень. Так, Н. Кулалаєва у своєму дослідженні «Формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю» виокремлює такі підходи: системний, діяльнісний, компетентнісний, синергетичний, культурологічний, антропологічний, середовищний, особистісно розвивальний [1]. І. Андрощук у процесі підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності обґрунтовує системний, гуманістичний, культурологічний, аксіологічний, суб'єкт-суб'єктний, компетентнісний, акмеологічний, діялісно-розвивальний [2]. На думку Р. Зозуляк-Случик, методологічною основою дослідження проблеми формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах становлять системний, гуманістичний, деонтологічний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний, особистісно-діялісний, суб'єкт-суб'єктний, компетентнісний, андрагогічний [3].

Результати аналізу науково-педагогічної літератури демонструють широкий вектор досліджень з проблеми вибору різних підходів. У той же час питанням формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці з позиції методології науки приділено недостатньо уваги. У контексті сучасних педагогічних теорій, заявлених парадигм, нами визначено пріоритетні підходи щодо формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці: системний, гуманістичний, культурологічний, аксіологічний, компетентнісний, діялісний, контекстний. Сутнісні характеристики виділених підходів представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Ознаки методологічних підходів щодо формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці

Дослідники методологічних підходів	Сутнісна характеристика
1	2
Системний підхід	
П. Анохін, В. Афанасьєв, В. Биков, І. Блауберг, В. Загвязинський, І. Лернер, В. Сластьонін, Е. Юдін	Забезпечує системні зв'язки між структурними та змістовними компонентами КБПД; створює передумови для розробки методичної системи формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці; дає можливість майбутнім інженерам з охорони праці системно підходити до аналізу стану охорони та умов праці; розвиває в студентів системне мислення щодо розробки системи управління охороною праці в організації, а також визначення комплексу заходів щодо профілактики виробничого травматизму
Гуманістичний підхід	
Ш. Амонашвілі, В. Андрущенко, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Гончаренко, І. Ісаєв, Л. Оніщук, В. Сластьонін, К. Ушинський, Є. Шиянов	Передбачає повагу до гідності особи студента, розуміння їх цінності і унікальності; забезпечує гуманістичну спрямованість процесу формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці; сприяє розвитку в студентів професійних і творчих якостей з урахуванням їх індивідуальних особливостей і можливостей
Культурологічний підхід	
В. Бенін, В. Біблер, Б. Бім-Бад, Є. Бондаревська, О. Данилюк, І. Зязюн, Т. Іванова, І. Ісаєв, Н. Каган, Н. Крилова, І. Ликова, В. Радкевич, С. Сисоєва, Є. Шиянов	Створює умови для формування культурологічних знань, духовно багатой, творчої особистості, що володіє високою культурою; забезпечує формування загальної, національної, а також специфічних видів культур, що входять до складу КБПД: культури здоров'я, культури праці, культури охорони праці; здійснює акцент на різноманітних культурних практиках і досвіді студентів, які повинні стати суб'єктами культури

1	2
Аксіологічний підхід	
Б. Ананьєв, С. Анісімов, Є. Бондаревська, І. Зязюн, А. Капустіна, В. Кремень, І. Ісаєв, Д. Леонтєв, Г. Ріккерт, М. Рокіч, В. Сластьонін, Н. Ткачова, В. Тугарінов	Акцентує увагу на розвитку ціннісних орієнтацій особистості до безпечної поведінки, здорового способу і збереження здоров'я в процесі праці; створює умови для формування цінностей, які сприяють професійному зростанню і саморозвитку особистості, схильної до самовдосконалення, саморегуляції власної діяльності
Компетентнісний підхід	
В. Болотов Е. Зеєр, І. Зимня, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Пуховська, Дж. Равен, В. Радкевич, Г. Селевко, В. Серіков, А. Хуторської, А. Чабан, М. Чобітько	Передбачає формування професійної компетентності інженера з охорони праці, що включає комплекс знань, умінь, навичок з питань охорони праці, професійно важливих якостей, досвіду професійної діяльності, заснованих на пріоритетах безпеки і принципах профілактики виробничого травматизму; дає можливість обґрунтувати цілі формування КБПД і спроектувати інтегрований зміст, що передбачає взаємозв'язки структурних компонентів КБПД
Діяльнісний підхід	
О. Асмолов, Б. Ананьєв, Л. Виготський, В. Давидов, О. Леонтєв, А. Маркова, С. Рубінштейн, Е. Фромм, А. Хуторської, Г. Щукіна	Активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів, розвиває їх ініціативне і ризикоорієнтоване мислення; сприяє усвідомленому освоєнню способу дій і самостійному прийняттю рішень при виконанні завдань професійної діяльності; забезпечує високу самоорганізацію, саморегуляцію здійснення безпечної діяльності і самоконтроль власної поведінки, заснований на принципах безпеки.
Контекстний підхід	
А. Вербицький, Т. Дубовицька, В. Калашников, А. Касатіков, О. Щербаківа	Активізує пізнавальну діяльність студентів за рахунок застосування інтерактивних форм та методів навчання, створення проблемних виробничих ситуацій, які імітують контекст майбутньої професійної діяльності, сприяє засвоєнню знань, накопиченню досвіду застосування навчальної інформації у контексті розв'язання задач професійної діяльності

Отже, нами обґрунтовані методологічні підходи, що сприяють ефективному формуванню КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці, серед різноманіття яких ми виділили: системний, культурологічний, аксіологічний, діяльнісний, контекстний. Окреслені підходи є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими елементами, які закладені в основу побудови методичної системи формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці, і забезпечують раціональний відбір відповідних форм, методів, засобів, технологій, змісту професійної підготовки інженерів з охорони праці, націленого на формування високого рівня КБПД.

Література

- Кулалаєва Н. В. Педагогічні підходи до формування культури безпеки професійної діяльності у студентів ВНЗ. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 20. С. 117–122.
- Андрощук І. В. Наукові підходи до підготовки майбутніх вчителів технологій як суб'єктів педагогічної взаємодії. *Науковий часопис Нац. пед. у-ту ім. М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2016. Вип. 54. С. 14–19.
- Зозуляк-Случик Р. В. Вибір методологічних підходів дослідження формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету «Україна»*. 2017. № 14. С. 16–21.

АНДРОЩУК ІРИНА
Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ ТЕМАТИКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Підготовка здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні з метою здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії регламентується Законом України «Про вищу освіту» [1], Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти

ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» [4], Постановою Кабінету Міністрів «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [3] тощо.

Третій (освітньо-науковий) рівень передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності. Відповідно підготовка в аспірантурі передбачає виконання особою відповідної освітньо-наукової програми за певною спеціальністю та проведення власного наукового дослідження. Результати власного наукового дослідження здобувач представляє у вигляді дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, яка є самостійним розгорнутим дослідженням, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання в галузі освіти або на межі кількох галузей, результати якого становлять оригінальний внесок у суму знань відповідної галузі (галузей) та оприлюднені у відповідних публікаціях [1].

Відмітимо, що в контексті визначення напряму й теми дослідження виникають певні проблеми щодо відповідності спеціальності в межах якої здійснюється підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні. Схарактеризуємо більш детально в чому причина невідповідності і які чинники впливають на формування тематики наукових досліджень аспірантів.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 квітня 2016 року № 419 [2], необхідно керуватися таблицею відповідності Переліку наукових спеціальностей (Перелік 2011 р.) та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Перелік 2015 р.). Хочемо акцентувати увагу, що згідно зазначеного наказу та таблиці відповідності перелік 2011 року не є тотожним переліку 2015 року. Відмітимо, що певні спеціальності з переліку 2011 року трансформуються в декілька спеціальностей з переліку 2015 року, наприклад:

– 13.00.02 «Теорія та методика навчання (з галузей знань)» – 011 «Освітні, педагогічні науки» та 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)»;

– 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» – 011 «Освітні, педагогічні науки» та 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями);

– 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою – Теорія і методика управління освітою» та 073 «Менеджмент»;

– 13.00.07 «Теорія і методика виховання» – 011 «Освітні, педагогічні науки», 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта» тощо.

В цьому аспекті важливо врахувати й те, що, наприклад, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки» інтегрувала в собі окремі складові предметних областей спеціальностей таких як: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки», 13.00.02 «Теорія та методика навчання (з галузей знань)», 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою», 13.00.07 «Теорія і методика виховання», 13.00.08 «Дошкільна педагогіка», 13.00.09 «Теорія навчання», 13.00.10 «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті». Іншу тенденцію спостерігаємо щодо спеціальності 13.00.05 «Соціальна педагогіка», яка трансформувалася у 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота», а спеціальність 13.00.03 «Корекційна педагогіка» – у 016 «Спеціальна освіта».

Важливо враховувати, що галузь 01 «Освіта/Педагогіка» як гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки містить групу споріднених спеціальностей. В свою чергу спеціальність відповідно до ст. 1, п. 8 Закону України «Про вищу освіту» [1] є гармонізованою з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметною областю освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників. Враховуючи це, необхідно тематику наукових досліджень здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти формулювати в межах предметної області спеціальності за якою розроблено освітньо-наукову програму. Зауважимо, що класифікація галузей освіти базується на предметному підході і містить такі критерії:

– зміст теоретичних знань (ідеї та поняття, їх використання для пояснення фактів і прогнозування результатів);

– мета навчання (передбачуване застосування знань, умінь, компетентностей);

– об'єкти інтересу (явища, проблеми, сутності, що вивчаються);

– методи та засоби (процеси навчання та застосування набутих умінь і знань);

– інструментарій та обладнання (прилади та інвентар, які особа навчається використовувати та експлуатувати) [6].

Предметна область спеціальності є наскрізною для здобувачів всіх рівнів вищої освіти. Однак необхідно враховувати дескриптори Національної рамки кваліфікації, зокрема доктору філософії відповідає 8 рівень Національної рамки кваліфікацій. В контексті цього, тематика наукових досліджень має формулюватися таким чином, щоб у ході презентування результатів дослідження засвідчити сформованість усіх дескрипторів відповідно до 8 рівня Національної рамки кваліфікацій (знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія).

Зауважимо, що під час формулювання теми наукового дослідження також доцільно враховувати наукові інтереси здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Таким чином, основними чинниками, які необхідно враховувати під час формулювання тематики наукових досліджень здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є відповідність предметній області спеціальності, за якою здійснюється підготовка; врахування дескрипторів 8 рівня Національної рамки кваліфікації; врахування наукових інтересів здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. При цьому важливо пам'ятати, що науковий керівник аспіранта повинен бути активним дослідником, який має публікації, дотичні до напрямку (тематики) дослідження аспіранта.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1151 від 06 листопада 2015 р. (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 12 квітня 2016 р. № 419). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0691-16#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» № 266 від 29 квітня 2015 р. (зі змінами). Режим доступу до документа: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» № 261 від 23 березня 2016 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» № 1341 від 23 листопада 2011 р. (із змінами № 519 від 25 червня 2020 р.). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
6. Datafor Sustainable Development Goals. ISCED-F (МСКО-Г), 2013. Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>

АНОСОВА АНАСТАСІЯ

Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ

Фахова діяльність учителів супроводжується психоемоційним навантаженням, потребою адекватно реагувати на професійні труднощі, має чіткі етичні вимоги і норми, що актуалізує потребу в управлінні своїм емоційним станом, усвідомленні особливостей свого впливу на суб'єктів педагогічної взаємодії, необхідності проявляти емпатію, рефлексувати.

У професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) до трудової функції Б «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» включено емоційно-етичну компетентність, яка передбачає здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

Питання ролі емоцій у регуляції поведінки і професійної діяльності людини представлено у наукових працях Л. Виготського, Д. Гоулман, О. Леонтьєва, О. Лібіної, С. Рубінштейна. Формування і розвиток етичної компетентності вчителів як основи реалізації гуманістичної парадигми освіти у своїх роботах розглядають С. Гаряча, К. Журба, Л. Хоружа та ін.

Г. Юсупова розглядає емоційну компетентність як групу здібностей до саморегуляції та регуляції інтерперсональних взаємин через розуміння власних емоцій і емоцій оточуючих. Конструкт емоційної компетентності складається з чотирьох базових компонентів, до яких належать *саморегуляція* (як уміння визначати джерело і причину виникнення емоцій, її призначення і можливі наслідки розвитку, міру її корисності у конкретній ситуації; функції – контроль імпульсів і управління емоціями, вираження емоцій, блокування негативних емоційних станів), *регуляція взаємин* (як уміння визначати можливу причину виникнення емоцій в іншій людині і прогнозувати наслідки її розвитку, змінювати емоційний стан іншої людини за допомогою вербальних і невербальних засобів, здатність викликати потрібну емоцію в людях; функції – розвиток соціальних навичок, уміння будувати взаємини з ото-

чуючими), *рефлексія* (як здатність усвідомлювати емоції, реєструвати їх у свідомості; функції – самоусвідомлення, раціональне осмислення емоцій, виявлення власних мотивів поведінки), *емпатія* (як осягнення емоційного стану, співпереживання, співчуття, розуміння емоційного життя іншої особи; функція – емоційно-когнітивна децентрація). Вказані базові компоненти, попарно комбінуючись, утворюють чотири функціональні блоки емоційної компетентності: поведінковий (саморегуляція + регуляція взаємин), когнітивний (рефлексія + емпатія), інтраперсональний (саморегуляція + рефлексія), інтерперсональний (регуляція взаємин + емпатія), які, поєднуючись з етичними нормами професійної діяльності вчителя та його особистісними рисами, формують індивідуальні відмінності у здатності здійснювати оптимальну координацію між емоціями та цілеспрямованою поведінкою, що відображається у культурі педагогічного діалогу, ненасильницькій та безконфліктній педагогічній комунікації [2; 7; 9].

Численні можливості для розвитку емоційно-етичної компетентності вчителя містить системна самопізнавальна діяльність, яка обумовлює планомірне дослідження власного внутрішнього ресурсу (пам'ять, бажання, емоції, почуття, думки), мотивує до поступових і планомірних самозмін та забезпечує постійний особистісно-професійний розвиток. Опановуючи норми, правила, закономірності такої діяльності [6], вчитель укріплює вміння зберігати емоційно врівноважений стан, що дає постійну ясність думки, а це, в свою чергу, приводить до здатності володіти собою. Педагог, який володіє собою, здатний знайти вихід з будь-якої типової та позаштатної ситуації, оскільки він ясно бачить і ясно розуміє, що відбувається.

Утрата емоційної рівноваги відбувається через внутрішні чинники, зокрема, неузгодженість внутрішніх бажань і можливостей, коли недосагнення бажаного викликає негативні емоції та вводить у стан розпачу, смутку, апатії, депресії; через соціальні чинники при невизнанні професійних заслуг (колегами), неувазі (з боку учнів, батьків), несхвальному ставленні (керівництва), при поразці у досягненні кар'єрних планів. Такий стан виникає частіше при неповноцінній внутрішній правдивості і вдячності суб'єкта педагогічної взаємодії.

Е. Пінковська зазначає, що правдива людина завжди самокритична до себе і не завищує оцінку своїм справам; вдячна – в силу помірності бажань, завжди спокійна, а в силу стриманості емоцій – бадьора, активна і радісна. Тому, для відновлення внутрішньої рівноваги доцільно пам'ятати про необхідність зберігати самовладання у невдачах і примножувати скромність у бажаннях. Непомірні емоції мають бути замінені почуттям такту і самовладанням. Їх наявність учитель може оцінити самостійно за вмінням пробачати, проаналізувавши, наприклад, свою поведінку у ситуації, коли хтось хоче постійно образити чи принизити. З позиції самопізнання у такому випадку слід зрозуміти, з якою метою відбувається ця зустріч і що в ній важливо для особистісно-професійного розвитку, а від наявності миролюбності, терпіння і прощення в характері буде залежати міра безконфліктності у спілкуванні з кривдником, конкурентом, опонентом [3, с. 19–20; 4, с. 70; 5, с. 277].

Учитель, який прагне самовладання у повсякденній професійній діяльності, має опановувати логіку планування досягнення бажаного: Чи можливо досягнути бажаного самостійно? Чи не виходить бажане за межі законів, норм, правил (громадянських, морально-етичних, духовних)? Чи не нашкодить отримання бажаного (собі, іншим людям, довкіллю)? За рахунок чого буде досягнуто бажане, в які терміни, в який спосіб тощо? [4, с. 263].

Етапи розвитку самовладання полягають у подоланні образливості (укріплення правдивості і стриманості), формуванні звички доводити будь-яку розпочату справу до логічного завершення (укріплення наполегливості і цілеспрямованості), розвитку вміння управляти бажаннями через подолання шкідливих та контроль нешкідливих звичок (укріплення сили волі) [4, с. 276–279]. У непростих, емоційно напружених ситуаціях доречно згадувати вислови, які допомагають не втратити самовладання: «Юпітере, ти сердитий? Значить, ти неправий», «Ніколи не бери участі у тому, у чому бере участь твоє роздратування», «Все минає. І це минає», «Зроби складне – звичним, звичне – радісним і життя твоє зміниться на краще» та привчити себе дотримуватись правил саморозвитку культури незгоди: якщо нічого не можеш зробити зі своїм роздратуванням, відступи від об'єкта роздратування через одну хвилину; у момент роздратування не шукай в собі погані думки про свого співрозмовника, а шукай у ньому три-п'ять позитивних властивостей. Для профілактики психоемоційного виснаження доречно привчити себе чергувати працю фізичну і розумову або працю розумову і працю емоційну (споглядання природи, прослуховування музичного твору, перегляд творів живопису); в обраному ритмі здійснювати пізнання і порівняння своїх можливостей до особистісно-професійного розвитку, примножувати потенціал миролюбності, безстрашності і безкорисливості, зміцнювати в пам'яті суть законів доцільності, співмірності та вибору головного.

Розвинута емоційно-етична компетентність дозволяє вчителям розглядати свою емоційно-почуттєву сферу як управлінський ресурс, завдяки чому підвищувати ефективність професійної діяльності та впевнено рухатись за індивідуальною траєкторією особистісно-професійного розвитку.

Література

1. Журба К., Горяча С. Формування етичної культури вчителів як необхідна умова сучасного виховання. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2007. № 22. С. 24–30.
2. Либина Е. В. Индивидуальные различия в стратегиях разрешения человеком сложных жизненных ситуаций : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. М., 2003. 129 с.
3. Пиньковская Э. А. Детектор лести. Черкассы : Чабаненко Ю. А., 2013. 436 с.
4. Пиньковская Э. А. Кто ты? Черкассы : Чабаненко Ю. А., 2011. 814 с.
5. Пиньковская Э. А. Эгология. Черкассы : Чабаненко Ю. А., 2012. 438 с.
6. Самопізнання і самовдосконалення у схемах, формулах, таблицях: навч.- метод. посіб. / за заг. ред. Е. А. Пиньковської, Т. В. Черкашиної; укл. А. В. Аносова. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
7. Хакимова Е. К., Валеева Р. А. Эмоциональная компетентность в структуре профессиональной компетентности педагога-психолога. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 1. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=12142> (дата звернення: 29.09.2021)
8. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. Київ : Преса України, 2003. 319 с.
9. Юсупова Г. В. Состав и измерение эмоциональной компетентности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Казань, 2006. 166 с.

БАСЮК ДАРІЯ

Департамент освіти, науки, молоді та спорту Хмельницької ОДА

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вирішальним фактором у забезпеченні конкурентоспроможності України у сучасних динамічних глобалізаційних процесах є професіоналізм кожного фахівця, а також його духовні і морально-етичні якості.

Стратегія сталого розвитку України спрямовується на досягнення європейських стандартів життя на основі ефективної взаємодії економіки, науки, освіти, впровадження інновацій у всіх галузях виробництва, здійснення заходів щодо розвитку людського капіталу.

Впровадження поняття людського капіталу та його теоретичне обґрунтування було здійснено ще у 50–60 роки минулого сторіччя американськими вченими Гері Стенлей Беккером та Теодором Вільямом Шульцем.

Як наголошує Н. Ничкало, формування людського капіталу – не абстрактна теорія, це конкретна психолого-педагогічна категорія, від якої залежить збереження і піднесення потенціалу кожної людини [4, с. 11]. Водночас, за висновком Т. В. Шульца, – освіта, професійна кваліфікація, розвинуті таланти, здоров'я, що розуміються як поняття людського капіталу, мають конкретну економічну вартість [6].

В Україні до проблеми формування людського капіталу як необхідної умови розвитку ефективного виробництва та національної економіки все більше привертається уваги науковців, економістів, виробничників й суспільства в цілому [3].

Результати експертної оцінки національного багатства 141 країни світу, яку здійснив Світовий банк, засвідчив, що в Україні людський капітал складає лише 34 % національного багатства, в той час як у національному багатстві країн Європи та Центральної Азії людський капітал має частку 62%.

Водночас, за результатами досліджень, виконаних в рамках проектів USAID, більшість роботодавців українського ринку праці відчують гостру потребу у висококваліфікованій робочій силі, а також у фахівцях IT-технологій, інженерно-технічного профілю й інших професійних спрямувань. Разом з тим, дослідження виявило високий рівень невдоволеності роботодавців компетентнісними характеристиками випускників закладів освіти: 42 % респондентів-представників бізнесу відзначили невідповідність умінь і навичок претендентів вимогам робочих місць.

Про загострення даної проблеми засвідчують і результати дослідження PISA 2018 року. В Україні значний відсоток учнів та студентів показали рівень читацької, математичної та природничо-наукової грамотності нижчий за базовий. Лише зовсім незначний відсоток здобувачів освіти досягли найвищого рівня грамотності принаймні в одній із досліджуваних галузей. Тільки 74,1 % українських 15-річних підлітків досягли базового рівня сформованості читацької грамотності, 64 % – математичної та 73,6 % – природничо-наукової грамотності.

Невтішними є й результати ЗНО у цьому році, які, безумовно, погіршилися й через роботу закладів освіти в умовах пандемії.

З огляду на зазначені проблеми, можна констатувати, що усі цивілізовані країни світу, в т.ч. й Україна, здійснюють інтенсивний пошук таких моделей розвитку освіти, освітніх технологій, нетра-

диційних підходів до їх впровадження, які б дали можливість розкрити потенціал кожної особистості, сприяли б їй у професійному становленні та вибудові успішної професійної кар'єри впродовж життя.

Система освіти Хмельницької обл. складається з таких державних закладів: 717 закладів дошкільної освіти, 587 закладів загальної середньої освіти, 23 закладів професійної (професійно-технічної) освіти, 12 закладів фахової передвищої освіти, 10 закладів вищої освіти, 15 спеціальних закладів та 67 закладів позашкільної освіти. В цілому, налічується 1451 навчальний заклад державної форми власності.

Якщо ж до їх числа додати велику частку приватних навчальних закладів різного типу, навчання кадрів на множинних курсах професійної підготовки, навчання та підвищення кваліфікації дорослого населення на робочому місці безпосередньо на виробництві тощо, – ми отримаємо регіональне освітнє середовище, яке на основі принципів відповідності державним стандартам освіти, його орієнтації на потреби особистості та ринку праці, має сприяти формуванню людського капіталу, що неодмінно ставатиме рушійною силою ефективної економіки.

Професійне становлення особистості в умовах постійно змінюваних інноваційних виробничих процесів, широкого впровадження наукоємних, інформаційних технологій потребує неперервного навчання впродовж трудової діяльності та має гуртуватись на сформованих ключових компетентностях.

Ключові компетентності стають наскрізними у всіх сферах освітньої діяльності на всіх її рівнях та забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. Таким чином, ключові компетентності динамічно поєднують знання, вміння та ставлення, які кожен потребує для самореалізації, особистого розвитку, активної громадянської позиції, соціального залучення та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді й дорослих у суспільстві знань.

Стаття 12 Закону України «Про освіту» [1] визначає такі ключові компетентності як вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математичну компетентність, компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічну компетентність, інформаційно-комунікаційну компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, культурну компетентність, підприємливість і фінансову грамотність, компетентності, передбачені стандартом освіти.

Водночас, спільними для всіх компетентностей є вміння читати з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критично та самостійно мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію, бути творчим, ініціативним, конструктивно керувати власними емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми.

Саме вміння, спільні для усіх ключових компетентностей, формуються на початкових етапах освіти і лежать в основі успішного розвитку особистості та її ефективної професійної діяльності в майбутньому. У зв'язку з цим успішно має бути реалізація усіх завдань «Нової української школи», в тому числі й старшої профільної школи.

Одним із шляхів набуття ключових компетентностей є впровадження в навчальний процес STEM-освіти, концепцію якої та план її реалізації розроблено Департаментом освіти, науки, молоді і спорту Хмельницької обласної державної адміністрації. Маємо на меті на базі STEM-центрів, STEM-лабораторій відповідно до низки програм навчання, курсів підготувати учнів до успішного працевлаштування після школи завдяки сформованим технічно складним навичкам із застосуванням математичних знань і наукових понять [2].

У сприянні професійному становленню особистості актуальним завданням для регіональної системи освіти залишається взаємодія навчальних закладів усіх рівнів: школа-заклади професійної (професійно-технічної) освіти-вищі навчальні заклади. Така співпраця у формі профорієнтаційних заходів, організації спільних професійних конкурсів, реалізації наукових проєктів за різною тематикою готують молодь до свідомого професійного вибору та творчої професійної діяльності в майбутньому.

Водночас, актуальним завданням для розвитку національної економіки й регіональної, є впровадження державно-приватного партнерства у сфері освіти та розбудова навчально-науково-виробничих кластерів за галузевим спрямуванням. Кластери, що організуються для інтеграції знань, є ефективним кластероутворювальним інструментом для розвитку інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності усіх учасників кластера. Оскільки кластери орієнтовані на реалізацію інтересів регіону, то природно, що вони стають пріоритетним об'єктом державної підтримки.

Навчально-науково-виробничі кластери у концепції своєї діяльності орієнтовані на створення або освоєння інновацій, уведення до їх складу закладів вищої освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які мають суттєвий потенціал, і провадять результативну інноваційну діяльність. Вони мають підвищену стійкість та використовуються для реалізації регіональних стратегій.

Заклади вищої освіти та заклади професійної (професійно-технічної) освіти, стаючи їх учасниками, здатні планувати свою інноваційну діяльність, ресурсну базу і очікувані результати, виходячи

із замовлень підприємств реального сектора економіки, які є учасниками кластерів. Такі підходи створюють умови для неперервного професійного розвитку фахівців та формуванню людського капіталу.

Запроваджуючи державно-приватне партнерство та кластерну систему у регіоні, ми зможемо більш ефективно застосовувати та розвивати дуальну систему підготовки фахівців, змішане та дистанційне навчання, модульно-компетентний підхід у реалізації освітньо-професійних програм, що дасть можливість здобувачам освіти набувати повні або часткові кваліфікації, окремі компетентності залежно від особистісних потреб та потреб регіонального ринку праці. Водночас співпраця усіх стейкхолдерів сприятиме оновленню змісту освіти та її якості.

Актуальним питанням є створення кваліфікаційних центрів, Типове положення про які було затверджене у квітні цього року [5]. Кваліфікаційні центри мають право видавати сертифікати, які підтверджують професійну кваліфікацію, забезпечують оцінювання результатів навчання осіб, присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій, здобутих у інформальній освіті та за кордоном.

Перераховані проблеми та шляхи їх вирішення плануємо покласти в основу регіональної програми розвитку освіти на ближню та дальню перспективи, яка буде тісно пов'язана з програмою соціально-економічного розвитку Хмельницької області.

Отже, реалізація спільних завдань влади, освіти та бізнесу, орієнтованих на професійний розвиток молоді і дорослого населення, повною мірою сприятиме розвитку національної та регіональної економіки.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>
3. Людський капітал: проблеми та перспективи / Е. В. Прушківська, А. В. Переверзева // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2007. – № 3. – С. 17–24. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2007_3_5
4. Ничкало Н. Становлення особистості як умова неперервного розвитку людського капіталу // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези доп. X міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 7–8 листоп. 2019 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В.О. Радкевич [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2019. – С. 11–14.
5. Типове положення про кваліфікаційний центр, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 22 квітня 2021 року № 452 [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-21#Text>
6. Schultz T. Human capital: Policy Issues and Research Opportunities. – In Human Resources. Fiftieth Anniversary Colloquium VI, 1975.

БОРИСОВА ТЕТЯНА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕРГОДИЗАЙНУ

У контексті розвитку національної освіти викладач закладу вищої освіти повинен виконувати функції не лише наставника на шляху до професіоналізму в галузі науки, техніки, економіки, мистецтва тощо, але й тьютора, вихователя, порадирика, співтворця, односторонця чи супротивника. Вирішення сучасних освітніх завдань значною мірою залежить від викладачів, їхнього науково-творчого потенціалу, рівня загальної та психологічної культури, педагогічної майстерності й педагогічного професіоналізму [1].

Сучасний викладач повинен володіти високою громадянською свідомістю, здатен сформулювати активну життєву позицію у своїх студентів; досконало володіти навчальним предметом, розуміти сфери застосування наукових знань у практичних ситуаціях, зрозуміло доносити матеріал, стимулювати навчально-пізнавальну активність студентів; майстерно володіти методикою навчання, мотивувати навчально-практичну діяльність здобувачів освіти у професійному становленні; володіти педагогічною майстерністю, гармонійно поєднувати вимогливість та доброзичливість до студентів; працювати над самовдосконаленням, розширювати коло професійних (і не лише) інтересів; бути ерудованим, що дає змогу спрямувати студентів на цікаві справи, допомагати їм в організації змістовного дозвілля; творчо

підходити до справи, критично аналізувати власний досвід, вивчати і використовувати найкращі надбання суспільного досвіду, шукати й знаходити нові, досконаліші, раціональніші педагогічні технології.

До розгляду проблеми формування особистості сучасного педагога долучалися І. Бех, О. Білюк, С. Гончаренко, Л. Губерський, М. Євтух, В. Журавський, І. Зязюн, В. Кремень, І. Надольний, В. Отне-в'юк, О. Пехота, О. Савченко, О. Сердюк, та інші. Однак, незважаючи на дослідження науковців, проблема лишається актуальною. У структурі особистості викладів існують такі неоднозначні питання, як критичність мислення з опорою на сучасні технології, проблеми поєднання комфортності та креативності у педагогічній взаємодії між викладачем та здобувачами освіти, модернізація підготовки сучасного викладача у педагогічному університеті, напрями та фактори формування особистісних характеристик педагога в сучасних умовах.

Ми підтримуємо думку науковців, що викладач має синтезувати низку особистісних якостей. Педагог повинен бути: науковцем (володіти підходами і методами дослідницької роботи); педагогом (знати та вміти застосовувати на практиці педагогічну теорію); психологом (знати основи психології, вікові та індивідуальні психологічні особливості вихованців); технологом (володіти методикою і технологією освітнього процесу, втілюючи наукові ідеї в практику); організатором (володіти навичками управління-менеджера для управління академічною групою, студентським колективом); трішки медиком (знати фізичні і розумові межі зростаючого організму, рамки психологічного навантаження); артистом (уміти перевтілюватися, володіти правильною дикцією, художнім словом) тощо [2].

Від особистісних якостей викладача залежить не лише рівень сформованості професійних компетентностей здобувачів освіти, а й забезпечення комфортних умов навчання, сприятливого освітнього середовища для розвитку та становлення фахівців відповідної галузі. Тому поряд з означеними особистісними якостями педагог має володіти низкою здібностей з фізіології та гігієни, безпекознавства, дизайну, педагогічної ергономіки тощо. Такий комплекс знань та практичних умінь дозволить викладачу сформувати безпечне та комфортне освітнє середовище не залежно від напрямку професійної освіти.

Викладач повинен враховувати психофізіологічний компонент освітнього процесу, пов'язаний з особливостями інформаційних механізмів, що відбуваються в організмі людини під дією кодових впливів навчального середовища і призводять до засвоєння інформації та її подальшого доцільного використання. Навчальну інформацію людина сприймає через зоровий, слуховий, шкірний, руховий (інколи нюховий та смаковий) аналізатори. Будь-які погіршення умов навчальної діяльності (погане освітлення, незручна робоча поза, необхідність зайвого напруження зору, шум, розсіяність уваги тощо) зменшують інформаційну пропускну здатність сенсорних систем, що спричинює погіршення якості сприймання та аналізу інформації, а відтак знижує результативність навчання [3]. Найкраще коли в освітньому процесі задіяні всі сенсорні системи, тому викладач повинен розповідь доповнювати візуальною інформацією та прикладними завданнями.

Ергономічна організація функціонального простору визначається як середовище, що забезпечує не тільки розвиток професійних якостей майбутніх фахівців, а й збереження та зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я. Комфортне освітнє середовище забезпечує оптимальну динаміку праце-здатності, гарне самопочуття та збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Інформаційно-предметне середовище закладу освіти повинно бути гнучким, легко трансформуватися під різні форми взаємодії учасників освітнього процесу відповідно сучасним вимогам.

Педагогічна ергономіка висуває ряд вимог до елементів інформаційно-предметного середовища: навчальних меблів-трансформерів (індивідуальних, загальних, спеціальних), засобів навчання (навчальних посібників, методичних і дидактичних матеріалів, наочності та зручних способів їх зберігання), навчального обладнання та інструментів, постійних і змінних експозицій у навчальному приміщенні, правил поведінки у освітньому середовищі, які забезпечують особисту і суспільну безпеку. Розташування навчальних меблів та обладнання здійснюється відповідно санітарно-гігієнічних норм. Ба-жано також враховувати різні антропометричні параметри здобувачів освіти та підбирати різні комплекти навчальних меблів, інструментів, обладнання.

Важливим показником ергономічності навчання є забезпечення функціонального комфорту в освітньому процесі, який залежить від темпу проведення занять, доступності та посильної складності навчальних завдань, зацікавленості емоційного задоволення роботою. Ефективність навчання залежить від стану функціонального комфорту як здобувачів освіти, так і викладачів. Тому комфортні умови для роботи педагога – це запорука якісного навчання. Організація комфортного робочого місця викладача не менш важливе завдання, ніж проектування робочих місць для студентів.

Дизайн-оформлення навчальних приміщень (вдалий підбір кольорів, декору, наявність кімнатних рослин, естетичне оформлення інтер'єру) має значний вплив на психоемоційний стан учасників освітнього процесу.

Таким чином, визначено низку вимог ергономічного дизайну, дотримання яких дозволяє підвищити якість освітнього процесу, а відповідно доводить необхідність внесення елементів педагогічної ергономіки та педагогічного дизайну в процес підготовки майбутніх викладачів різних галузей освіти.

Література

1. Білик Н. І. Педагогічний професіоналізм особистості викладача закладу вищої освіти I–II рівнів акредитації. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. 15 берез. 2019 р., м. Кременчук. Кременчук : Методичний кабінет, 2019. С. 17–21.
2. Білюк О. Г. Особистість викладача ВНЗ як фактор виховного впливу на розвиток морально-ціннісних стосунків зі студентами *Науковий вісник МДУ імені В.О.Сухомлинського*. Вип. 1.31. Педагогічні науки. 2010. С. 51–58.
3. Карапузова Н. Д., Починок Є. А., Помогайбо В. М. Основи педагогічної ергономіки : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 204 с.

ГОГОЛЬ ТЕТЯНА

Рівненський державний гуманітарний університет

ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТА ЛОГІСТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ

В контексті компетентнісної парадигми відбувається зміна вимог до сучасного здобувача вищої освіти. Поряд з вимогами глибоких предметних знань і володінь інноваційними педагогічними та інформаційними технологіями з'явилися такі вимоги, як соціально-професійна мобільність, здатність до адаптації, потреба в неперервному самовдосконаленні, психологічна стійкість, високий рівень загальнокультурних, загальнопрофесійних та професійних компетенцій.

Результати досліджень у сфері фізичної культури і спорту та опитування потенційних роботодавців (керівників освітніх організацій, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних клубів) свідчать про зростаючу роль організаційно-управлінської та логістичної діяльності, до якої має бути готовий майбутній фахівець з фізичної культури та спорту. Як суб'єкт навчальної та тренувальної діяльності, він повинен бути комунікабельним, вміти управляти людьми (і тих які навчаються, і тих які займаються спортом), знаходити спільну мову з батьками, приймати обґрунтовані і виважені педагогічні рішення (у тому числі при виборі засобів і методів навчального чи тренувального процесів), передбачати і визначати тенденції розвитку фізичної культури і спорту, володіти знаннями з сервісного обслуговування, транспортування спортивного інвентарю (спорядження), організовувати переїзди та розміщення спортсменів в готелях чи тренувальних базах і т.д. Причиною труднощів у професійній діяльності, вважають роботодавці, є невміння грамотно організувати і керувати навчальним і тренувальним процесами. Прямим підтвердженням затребуваності управлінської та логістичної діяльності є факт послідовного включення її в перелік видів професійної діяльності, до здійснення яких повинен бути готовий випускник.

Існує декілька підстав для виділення відокремлених груп управлінських та логістичних компетенцій у майбутніх тренерів-викладачів. Першою підставою є рекомендована ознака майбутньої професійної діяльності відповідно до вимог професійних стандартів. В цьому випадку можна говорити про управлінські та логістичні компетенції тренерів, педагогів, спортивних суддів, педагогів професійної освіти, інструкторів-методистів, спеціалістів по антидопінговому забезпеченню і керівників організацій, що здійснюють діяльність в галузі фізичної культури та спорту. Другою підставою може бути об'єкт управлінського впливу. В цьому випадку управлінські та логістичні компетенції можна представити у вигляді двох відокремлених груп: управлінські компетенції по організації та управлінню навчально-пізнавальною діяльністю учнів; управлінські компетенції по організації і управлінню власною професійно-педагогічною діяльністю. Передумовами для формування компетенцій із першої групи є розвиток професійних педагогічних здібностей (організаційні, проєктивні, комунікаційні, дидактичні і т.д.). В процесі формування компетенцій другої групи потрібно говорити про тайм-менеджмент, документознавство, аутсорсинг (залучення зовнішніх джерел і ресурсів для здійснення професійно-педагогічної діяльності або передачі частини функцій стороннім виконавцям), дерегуляції професійних педагогічних завдань, орієнтації на зовнішнє і внутрішнє середовище навчання, організації зворотного зв'язку з учнями, їх батьками, колегами і т.д.

Вибір конкретного переліку управлінських та логістичних компетенцій, що формуються у майбутніх тренерів-викладачів обумовлюються кількома факторами: профіль підготовки; вимоги роботодавців (які відображають специфіку регіонального ринку праці); можливостями організації вищої освіти; вибором самих здобувачів вищої освіти (під час реалізації права на участь в побудові власної освітньої траєкторії).

На нашу думку, для цілеспрямованого формування управлінських та логістичних компетенцій у майбутніх тренерів-викладачів необхідно визначити їх елементний склад. З позиції компетентісного підходу можна виділити наступні структурні компоненти управлінських та логістичних компетенцій: існування стійкої мотивації до отримання досвіду управлінської та логістичної діяльності; наявність в структурі компетенцій управлінських знань та знань з логістики; володіння практичними уміннями і навичками, досвідом застосування умінь на практиці; володіння особистісними якостями, які важливі для управлінської та логістичної діяльності. Тому в змісті освітньої програми повинні бути передбачені матеріали, які забезпечують формування не тільки управлінських знань та знань з логістики, але й умінь, досвіду діяльності і особистісних характеристик. Про це говорять вчені, які займаються формуванням управлінських та логістичних компетенцій у фахівців сфери фізичної культури і спорту. Одні пропонують цілеспрямовано формувати особистісні, предметні інструментальні здібності та вміння, інші – розвивати мотиваційно-особистісний, когнітивно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивно-оцінюючий компоненти управлінської та логістичної компетентності [2, с.40; 5].

Процес формування будь-яких компетенцій (в т.ч. управлінських та логістичних) неможливий без наявності у майбутніх фахівців системи мотивів, яка виконує в даному випадку наступні функції: спонукальну (стимулює пізнавальну активність студентів, їх прагнення, до особистісно-професіонального самовдосконалення в тому числі в управлінській та логістичній діяльності); розвиваючу (стимулює появу і розвиток особистісних характеристик, які забезпечують ефективність управлінської діяльності); оцінюючу (показує значимість для особистості мотивів управлінських та логістичних компетенцій, що формуються в цілому, направляє на освоєння методик оцінки та самооцінки компетенцій як механізму корекції професійного самовдосконалення; виховну (формує вольові якості, позиційно-сміслові орієнтири, усвідомлене прийняття і дотримання ціннісно-цільових установок в ході здійснення управлінської та логістичної діяльності) [6, с. 170].

Формування даної системи мотивів повинне стати результатом цілеспрямованої роботи викладачів. Саме вони повинні сприяти усвідомленню студентами значення управлінських та логістичних компетенцій для майбутньої професійної підготовки, в результаті чого у здобувачів вищої освіти повинна виникнути стійка усвідомлена потреба в їх засвоєнні.

Література

1. Бистрицька Е. Проективний підхід до побудови професійно-педагогічної компетентності фахівця в галузі фізичної культури і спорту / О. Бистрицька // Теорія і практика фізичної культури. – 2007. – № 11. – С. 50–55.
2. Грибцова Л. С. Професійно-логістическая подготовка менеджеров санаторных комплексов / Л. С. Грибцова // Вестник Университета (Государственного университета). – 2011. – № 4. – С. 38–52.
3. Диба Т. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців фізичного виховання / Т. Диба // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – 2015. – № 24. – С. 58–67.
4. Драгайцев О. Складові професійної компетентності майбутнього вчителя в світлі компетентісного підходу в освіті / О. Драгайцев // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 145. – С. 25–28.
5. Имашев А. М. Формирование организационно-управленческих функциональных компетентностей будущих учителей физической культуры [Электронный ресурс] / А. М. Имашев // Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта. – 2011. – № 3 (20). – Режим доступа: [http://www.kamgfk.ru/magazin/20_\(3\)_2011/20_\(3\)_2011_10.pdf](http://www.kamgfk.ru/magazin/20_(3)_2011/20_(3)_2011_10.pdf)
6. Иванов В. Г. Профессиональное становление студентов и процесс профессионализации в вузе / В. Г. Иванов, И. Р. Исакова // Вестник Казанского технологического университета. – 2010. – С. 167–172.

ГОРДІЄНКО ВАЛЕНТИНА

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України (м. Київ)

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Професію педагога відносять до найскладнішого сектору людської діяльності, оскільки вона належить до професій типу «людина – людина». Ця професія вимагає від людини постійних резервів самовладання і саморегуляції. Педагог постійно має пам'ятати про своє основне завдання – якнайглибше зрозуміти учня, задовольнити його запити, допомогти у становленні особистості.

Особистість педагога являє собою сукупність його психічних, професійних і моральних якостей. Всі ці якості становлять складну ієрархію. Професійно важливою є будь-яка якість педагога, що сприяє

реалізації його педагогічної діяльності, наприклад, професійне мислення, професійна пам'ять, професійна увага і спостережливість, зовнішність і т.п. Педагог має характеризуватися здатністю вирішувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності з використанням знань, професійного і життєвого досвіду, цінностей і схильностей.

Вирішальне значення для особистості педагога має група професійно важливих якостей особистості, які впливають на спрямованість особистості, і визначають професійний менталітет. Сучасний педагог повинен мати сформовану потребу до самовиховання і саморозвитку.

Педагогічна практика і є саме тим видом діяльності, що стимулює самовиховання і професійну підготовку майбутнього вчителя. Головна мета педагогічної практики – закріпити, поглибити, удосконалити набуті теоретичні знання і навчитися застосовувати їх у педагогічній діяльності, розвивати професійні здібності, вміння та навички організації навчально-виховного процесу на уроці, адаптуватися і вдосконалюватися в майбутню професію. Саме педагогічна практика допомагає студенту оволодіти проєктувальними, комунікативними, дослідницькими, інтегративними компетенціями.

Педагогічна практика дає можливість студенту спробувати себе у ролі педагога, усвідомити складність і неординарність обраної професії. Такий вид діяльності допомагає студенту зрозуміти загальнотеоретичну базу, з якою він знайомився в процесі навчання, і дає можливість застосувати свої знання на практиці.

Процес професійного становлення педагога – безумовно довготривалий складний процес із властивими йому закономірностями та особливостями. Професійна педагогічна діяльність вимагає глибоких знань в різних областях науки, а перехід від студентства до учительства, освоєння нової соціальної ролі завжди супроводжується певними труднощами соціально-психологічного і педагогічного плану. Саме педагогічна практика повинна допомагати у цьому процесі і набувати характеру індивідуальної освітньої діяльності, яка враховує не лише запити школи і суспільства, а й особистісні здібності та інтереси студента, особливості його майбутньої професійної діяльності. Педагогічна практика повинна мати особистісно орієнтований, комплексний (виконання всіх функцій вчителя), приватно-практичний (покрокове залучення до активної професійної діяльності) і творчий (розвиток дослідницьких навичок, здібностей) характер. У процесі практики повинні інтенсифікуватися процеси професійного становлення майбутнього педагога, його професійне самовизначення, самопізнання, творча самореалізація і саморозвиток.

К. Д. Ушинський писав, що «метод викладання можна вивчити з книги або зі слів викладача, але набути навички у вживанні цього методу можна тільки тривалою і довготривалою практикою» (Ушинський, 1983). Саме на практиці студент може зрозуміти, чи правильно він вибрав для себе сферу діяльності. Практика дає можливість визначити реальний рівень засвоєння студентами психолого-педагогічних, спеціальних і методичних знань, поглибити й узагальнити їх, вдосконалити методичні вміння і навички, виявити педагогічні здібності, набути досвіду професійної діяльності. Педагогічна практика – це засіб професійного становлення особистості майбутнього педагога, формування його педагогічної позиції, вдосконалення рівня педагогічної майстерності, формування індивідуального методичного стилю.

Кінцевим результатом педагогічної практики має стати формування особистості успішного педагога, який готовий до теоретичного і практичного вирішення професійних завдань, досягнення високих результатів у педагогічній діяльності, реалізуючись у ній і особистісно, і професійно.

Від якості проведення педагогічної практики залежить професійне становлення майбутнього вчителя як компетентного фахівця, тобто практика є своєрідним індикатором готовності студентів до майбутньої професійної діяльності. Під час педагогічної практики у майбутніх педагогів може посилитися бажання працювати в закладах освіти або, навпаки, можуть виникнути сумніви щодо правильності вибору професії.

Педагогічна практика повинна мати комплексний характер, створювати умови, що вимагають від майбутніх педагогів мобілізації всіх отриманих знань і умінь, використання їх інтегровано, з урахуванням конкретних цілей і умов навчання. Отже, педагогічна практика є незамінною складовою професійного становлення особистості педагога, результати якої залежать від розуміння цілей і завдань педагогічної практики, вміння повно і правильно об'єднувати різні напрями педагогічної діяльності в єдиному навчально-виховному процесі. Педагогічна практика – це яскравий за своїми враженнями і дуже цінний період становлення особистості кожного педагога.

Література

1. Олійник І. В. (2019) Педагогічна практика: програма та методика реалізації : навч.-метод. посіб. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля.
2. Ушинський К. Д. (1983) Вибрані педагогічні твори. Київ : Радянська школа.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Перед освітою нині і перед початковою освітою, зокрема, постало завдання виховати особистість, яка вмє мислити, легко висловлювати свої думки, лаконічно розмірковувати, швидко застосовувати знання у змінених умовах, а тому постає проблема пошуку ефективних шляхів розвитку логічного мислення особистості. Сучасний світ характеризується динамікою трансформацій, результати яких випереджають реальність: те, що ми запланували вчора в якості інноваційного проекту, нині постає таким, що потребує модернізації і вдосконалення. Трансформаційні процеси торкаються не лише сфери технологій у виробництві, а й проблеми організації діяльності мислення [1, с. 9].

Упровадження інноваційних підходів у вищій педагогічній освіті детермінує необхідність оновлення теоретичних і методичних засад ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів, що сприяє підвищенню їх статусу, здатності й готовності до виконання складних специфічних для початкової школи педагогічних функцій, виявленню того людського потенціалу, який забезпечує ефективність праці вчителя Нової української школи. За останні роки відбулися суттєві зміни в системі початкової школи: затверджені нові Державні стандарти початкової освіти, створені варіанти нових навчальних програм і підручників, визначені об'єкти, функції, види контролю та критерії оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Водночас, в учнів початкових класів спостерігається тенденція зниження рівня мотивації до навчання [2, с. 2].

У багатьох першокласників виникають проблеми у процесі адаптації до школи, що супроводжується в окремих випадках негативним ставленням їх батьків до організації освітнього процесу у початковій школі. Вчитель початкових класів повинен добре орієнтуватися в тих науках, які відображені в окремих навчальних предметах, вмєти встановлювати міжпредметні зв'язки, вільно, самостійно і повно володіти засобами і матеріалами кожної навчальної дисципліни, генерувати і втілювати нові ідеї навчання.

У практиці початкової школи робота над формуванням мислення йде без знання системи необхідних логічних компонентів, їх змісту і способів їх формування. Учителі початкових класів в процесі навчання молодших школярів не роблять знання логічного характеру предметом спеціального навчання, не розкривають перед учнями тих логічних понять, які потрібні для розуміння і правильного виконання логічних операцій і прийомів мислення. Це ж призводить до того, що більшість учнів не опановують початкові прийоми мислення а вони потрібні вже молодшим школярам – без них не відбувається повноцінного засвоєння учбового матеріалу. Основи культури логічного мислення мають бути закладені вже в молодшому шкільному віці учителем початкових класів. Специфічним для вчителя початкових класів є те, що він, повинен володіти найбільш розвиненими професійно-предметними і особистісними характеристиками в їх сукупності в порівнянні з учителем старших класів. Це обумовлено, по-перше, необхідністю врахування вікових особливостей молодших школярів, так як саме мислення стає центром розвитку особистості в даний період дитинства; по-друге, необхідністю спеціально організованого процесу підготовки до усвідомленого і цілеспрямованого управління формуванням у молодших школярів уміння мислити, міркувати, отримувати нові знання з наявних [4, с. 34].

Як складний соціально-історичний феномен мислення вивчають багато наук, а саме: теорія пізнання, логіка, психологія, мовознавство та інші. Проблема розвитку логічного мислення завжди займала одне з провідних місць у філософській (Платон, Аристотель, Декарт, Кант, Гегель, Гуссерль) та психолого-педагогічній думці (Л. Виготський, П. Гальперін, Г.Костюк, М. Скаткін та ін.). На думку А. Брушлінського, В. Давидова, О. Дусавицького, Л. Занкова, Н. Менчинської, В. Паламарчук, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, сутність логічного мислення полягає в маніпулюванні поняттями, судженнями та умовиводами з використанням законів логіки їх у житті [3, с. 35].

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. «Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору і самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [3, с. 122].

Концепція «Нова українська школа» – це якісно нова цільова програма розвитку загальної середньої освіти, що передбачає трансформацію змісту, організації освітнього процесу, дидактико-

методичного його забезпечення, підходів до оцінювання освітніх результатів у напрямі посилення особистісної орієнтації освіти, її розвивального, компетентнісного, демократичного характеру. На переконання розробників Концепції, Нова українська школа створюватиме атмосферу, де діти навчатимуться критично мислити, не будуть боятися висловлюватись, де будуть прислухатись до їх думок. Вихована в таких умовах особистість неодмінно стане відповідальним, креативним громадянином України.

Література

1. Баглаєва Н. Розвиток логічних умінь дитини / Н. Баглаєва // Дошкільне виховання. – 2000. – № 10. – С. 8–11.
2. Білокобильська Н. Розвиток логічного мислення / Н. Білокобильська // Початкова освіта. – 2000. – № 41. – С. 3.
3. Василенко Н. В. Компетентнісний підхід в освіті: реалізація теорії та практики / Н. В. Василенко. – Київ, 2017. – 170 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плянди», 2017. – 206 с.

ДРАЖНИЦЯ СЕРГІЙ

Хмельницький національний університет

ДРАЖНИЦЯ ОЛЕНА

ДНЗ «Вище професійне училище № 11» (м. Хмельницький)

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ СПЕЦДИСЦИПЛІН

Розвиток сучасного суспільства на основі знань і високоефективних технологій вимагає внесення корективів в педагогічну теорію і практику, активізації пошуку нових моделей освіти, спрямованих на підвищення рівня кваліфікації та професійних навичок викладачів спецдисциплін, задоволення потреб суспільства у фахівцях, здатних до успішної адаптації і самореалізації в інформаційному суспільстві.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відкриває нові можливості у викладанні дисципліни, дозволяє підвищити ефективність навчання, інтелектуальний рівень здобувачів освіти, прищепити навички самоосвіти, самоорганізації і полегшити вирішення практичних завдань. Особливо актуальним використання ІКТ стало з введенням ряду карантинних обмежень, спричинених поширенням пандемії COVID-19, через що заклади освіти вимушені працювати із здобувачами освіти дистанційно.

Сучасний викладач займається різними видами професійної діяльності: педагогічної, виховної, наукової, методичної, управлінської. Він має різні можливості використання комп'ютера або інформаційних технологій для отримання, передачі, систематизації, обробки інформації, а також для спілкування між колегами, здобувачами освіти, їх батьками, тощо.

Інформатизація освіти висуває вимоги відповідності професійної підготовки викладачів. Тому однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка (перепідготовка, підвищення кваліфікації) викладачів спецдисциплін, готових і здатних застосовувати нові інформаційні технології в процесі навчання і управління освітою, які беруть активну участь в процесі інформатизації освіти.

Створити успішно функціонуючу і сучасну модель професійної підготовки майбутнього фахівця можна тільки на основі постійного впровадження педагогічних нововведень в практику освітнього процесу. Інновація в освітній діяльності – це широке використання, перш за все, нових технологій навчання та організації навчального процесу у закладах освіти для отримання результатів у вигляді освітніх послуг, що відрізняються соціальним і ринковим попитом.

Педагогічна майстерність викладача полягає в підборі необхідного змісту, застосування кращих методів і засобів навчання відповідно до програм і педагогічних завдань. Сучасний викладач у своїй діяльності постійно вирішує наступні завдання: 1) використовує теоретичні та практичні знання для проектування, реалізації та методичного забезпечення педагогічного процесу; 2) відбирає і аналізує інформацію; 3) самостійно або в співавторстві створює на її основі нову інформацію; 4) використовує інформаційні технології в педагогічному процесі, у власній дослідницької діяльності, при організації дослідницької діяльності здобувачів освіти; 5) розробляє навчально-методичні комплекси з використанням інформаційних технологій; 6) розробляє і реалізовує освітні та навчальні програми; 7) використовує різні методи для оцінки досягнень здобувачів освіти; 8) використовує різні засоби спілкування для обміну інформацією з колегами, здобувачами освіти та іншими стейкхолдерами (електронна пошта, соціальні мережі, Інтернет, месенджери) тощо [1].

Нові вимоги суспільства до рівня освіти і особистісного розвитку вже привели до зміни технології навчання. Сьогодні інноваційні технології дозволяють організувати навчальний процес з урахуванням професійної спрямованості навчання, а також орієнтації особистості здобувача освіти на його інтереси, схильності і здібності. Серед них провідне місце належить таким видам, як проблемне навчання, тестові форми контролю знань, блочно-модульне навчання, проектне навчання, кейс-метод, багаторівневе навчання. В результаті їх реалізації кардинально змінюються функції як викладача, так і здобувача освіти.

На сьогодні не існує загальної та цілісної системи освіти, що дозволяє в повній мірі та різнобічно розвивати особистісні якості та інтелектуальні здібності здобувачів освіти. Однак використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій при навчанні може дозволити: 1) розвиток міжпредметних зв'язків; 2) формування комп'ютерної грамотності; 3) розвиток самостійної роботи здобувачів освіти; 4) мотивація здобувачів освіти до пізнавальної діяльності [2].

Інформаційно-комунікаційні технології – галузь комп'ютерних технологій, яка допомагає перетворювати різну (текстову, графічну, звукову) інформацію за допомогою комп'ютерних засобів. Найчастіше, правильне перетворення матеріалу дозволяє зробити інформацію більш наочною, що краще запам'ятовується.

Проведення занять з використанням ресурсів ІКТ – це найсильніший стимул у навчанні здобувачів освіти. За допомогою таких занять посилюються психічні процеси учнів: увага, пам'ять, мислення; набагато активніше і швидше відбувається збудження пізнавального інтересу.

Завдяки використанню презентацій, викладач може добре структурувати матеріал. Сучасні програми для створення презентацій підтримують велику кількість різного функціоналу: створення анімації по сторінках, використання звукових ефектів, вставка картинок, таблиць, форматування тексту, використання діаграм. Чималою перевагою презентації є те, що її можна легко поширювати і той, хто навчається завжди буде мати добре структурований матеріал, який завжди під рукою. Такий матеріал легше читається, ніж рукописний текст, до нього легко отримати доступ, а система пошуку по вмісту допомагає економити багато часу. Більше того, якщо здобувач освіти через хворобу чи інші поважні причини пропустив заняття, то він завжди зможе опрацювати пройдений матеріал самостійно. Це покращує академічну мобільність здобувачів освіти [2].

Таким чином, використання ІКТ у викладанні спеціальних дисциплін допомагає підвищити мотивацію до навчання, візуалізує навчальний матеріал, чим сприяє більш глибокому і міцному засвоєнню матеріалу, розвитку самостійного мислення, здатності міркувати, самостійно здобувати інформацію.

Література

1. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навч. посіб. / Г. Г. Швачич, В. В. Толстой, Л. М. Петречук та ін. – Дніпро : НМетАУ, 2017. – 230 с.
2. Воронкін О. С. Інформаційно-комунікаційні технології у вищій освіті як об'єкт психолого-педагогічних досліджень (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / О. С. Воронкін // Інформаційні технології в освіті. – 2015. – Вип. 22. – С. 57–79. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2015_22_7.

КОБЕРНИК ОЛЕКСАНДР

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Проблема проектування змін посідає одне з перших місць у сучасній теорії педагогіки і в практиці освітньої діяльності. За останні десятиліття методологія проектування зазнала значного поширення та розвитку. Адже до проектування звертаються щораз, коли розробляються способи удосконалення та перетворення даної ситуації в іншу, більше прийнятну. У наш час загальноновизнано, що будь-яка перетворювальна й творча діяльність людини може й повинна спиратися на методологію проектування або її окремі процедури.

Визначаючи проєкт (projectio – кидання вперед) як прототип, ідеальний образ ймовірного або можливого об'єкту, стану; задум, план тощо, а проектування – як створення ідеального опису майбутнього об'єкта, що передувє його реалізації, ми тим самим задаємо вектор розгляду педагогічного проектування як часткового випадку проєктної практики в цілому. Виходячи з такого визначення терміну та складності структури професійно-педагогічної діяльності, проектування можна розглядати в якості функцій будь-якого педагога, будь-якої освітньої установи, для якої вона є не менш важливою, ніж організаторська, гностична чи комунікативна.

Розвиток проблеми педагогічного проєктування нині пов'язується з формуванням і практичним впровадженням ідеальних задумів того, що може бути чи того, що має бути. Предметом педагогічного проєктування, насамперед, є створення умов (способів, механізмів, технологій) розвитку системи освіти в цілому, переходу її з одного якісного стану в інший.

У більшості словників «проєкт» розглядається як сукупність документів (розрахунків, креслень) для створення будь-якого спорудження чи виробу, а «проєктування» найчастіше пов'язують з процесом створення проєкту як прототипу, прообразу передбачуваного чи можливого об'єкта або стану.

Синтезуючи погляди дослідників, які визначають проєкт, як самостійно виконаний особистістю комплекс дій; обґрунтована спланована і усвідомлена діяльність; процес, який дає початок змінам; ідеальний образ, задум; план, прообраз об'єкта; цільовий акт діяльності тощо ми зупинимося на такому визначенні поняття проєкт: процес творчої пошуково-дослідницької діяльності особистості для досягнення бажаного результату, який би задовольняв інтереси та вирішував актуальні проблеми індивіда та суспільства. Це обмежена у часі цілеспрямована зміна педагогічної системи з визначеними вимогами до якості та її результативності [3].

Метод проєктів теж розглядається дослідниками у різноманітних аспектах: це технологія; метод; сукупність прийомів; засіб; спеціальна діяльність вчителя та учня; система навчання тощо. Але загальним для всіх визначень є розуміння мети методу проєктів: розв'язання проблем, набуття нових знань, отримання продукту діяльності та інше.

Ми використовуємо таке визначення «методу проєкту» – це система навчання, при якій учні здобувають знання та вміння у процесі планування і виконання проєктів. Вона спрямована на організацію навчально-пізнавальних дій учнів, які дозволяють вирішити їх пізнавальні та соціальні життєві проблеми та оволодіти новими знаннями, вміннями і навичками [3].

Різні варіації цих категорій вживаються в галузях знань, пов'язаних з архітектурою, ергономікою, технічною естетикою, будівництвом, конструюванням техніки, виробництвом, соціальною і гуманітарною сферою, зокрема освітою і т.д.

Усе сказане повною мірою стосується і сфери освіти. Термін «педагогічне проєктування» був введений у науковий обіг вітчизняної педагогіки А. Макаренком. «Педагогічне проєктування, – пише він, – це необхідний початковий момент в організації виховного процесу. Як не можна без проєкту побудувати будинок, так не можна і виховати потрібних людей, не маючи уявлення про те, які якості їм повинні бути притаманні. Тільки через проєктування можна включити виховні цілі в організацію об'єктивного процесу виховання дітей» [5, с. 23]. Мається на увазі проєктування людської особистості з урахуванням не тільки загальної мети виховання, а й здібностей конкретного вихованця. Отже, А. Макаренко підходив до проблеми педагогічного проєктування як до мети виховання окремої особистості, де об'єктом системи виховання була людина.

Сучасний стан розробки досліджуваної проблеми у вітчизняній педагогіці характеризується практико-орієнтованим розглядом педагогічного проєктування як «важливого етапу діяльності вчителя, що прагне технологізувати освітній процес. Технологізувати педагогічний процес – це насамперед побудувати проєкт майбутнього процесу, що гарантує досягнення кінцевого результату. Спроєктувати – це побудувати впорядковану систему технологічних процедур навчальної та виховної діяльності, обов'язкове виконання яких гарантує досягнення запланованого результату.

На сьогодні вживання поняття «проєктування» в освітній сфері, його адаптація до нового середовища, трансформація в поняття «педагогічне проєктування» пов'язані з розв'язанням цілого ряду методологічних проблем, оскільки при цьому розширюється термінологічний простір педагогіки як науки, переглядаються уявлення про деякі традиційні категорії, розглядається їх співвіднесеність між собою. Власне педагогічне Об'єктом проєктування є, як правило, визначена педагогічна конструкція: педагогічна система, процес, технологія, метод, прийом, завдання, ситуація чи стандарт освіти, освітня програма, зміст освіти у вигляді навчального плану або навчальної програми, підручник, навчальний посібник. Такий широкий спектр об'єктів проєктування пов'язаний з тим, що в педагогіці багато процесів погано керовані, неоднозначні, і тому так важливо науково обґрунтовувати їхні проєкти. Потреба в проєктуванні виникає за умови, якщо знайдено новий спосіб розв'язання існуючої проблеми.

Розроблення проєкту здійснюється поступово з дотриманням певних етапів, кожен з яких вирішує відповідні завдання, має логічно завершений зміст, чітко визначені часові межі, а також передбачає різні за змістом види діяльності вчителя (викладача) та учня (студента).

Розвідки показують, що у науково-педагогічній літературі існує значна кількість підходів до поетапної організації створення проєкту. Класичним вважається положення Дж. Джонсона про те, що процес проєктування в своєму розвитку проходить три етапи: дивергенції (розширення меж проєктної ситуації з метою забезпечення досить великого простору для пошуку способу розв'язання); трансформації (створення принципів і концепцій); конвергенції (вибір оптимального способу розв'язання із сукупності альтернативних) [1].

Отже, аналіз наукових джерел дає змогу констатувати, що існують різні підходи до визначення структурних компонентів проектування в цілому й педагогічного проектування зокрема. Науковці виділяють від трьох до семи і більше етапів проектної діяльності. На нашу думку, структура проектування в першу чергу визначається його об'єктом, оскільки етапи проектування навчання, виховання, трудової діяльності тощо можуть мати дещо відмінну структуру, хоча у них прослідковуються і загальні підходи.

Література

1. Джонс Дж. К. Методы проектирования : [пер. с англ.]. – [2-е изд. доп.]. М. : Мир, 1986. 326 с.
2. Заир-Бек Е. Основы педагогического проектирования. СПб., 1995. 234 с.
3. Коберник О. М. Проектна технологія: теорія, історія, практика. Умань : ПП Жовтий, 2012. 229 с.
4. Коротов В. М. Педагогическое проектирование и диагностика. М. : Изд-во УРАО, 1999. – 153 с.
5. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей. Твори в 7 т. Т. 4. Київ : Рад. школа, 1984. 396 с.
6. Масюкова Н. А. Проектирование в образовании. Минск, Технопринт, 1999. 288 с.
7. Яковлева Н. О. Проектирование как педагогический феномен. *Педагогика*. 2002. № 6. С. 8–14.

КОВАЛЬЧУК ВАСИЛЬ

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РОЗРИВУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Процеси глобалізації та цифровізації формують зміни у світових економічних відносинах, структурі промисловості, що актуалізує нові вимоги до якості робочої сили на ринку праці й супроводжується зростанням кваліфікаційних вимог в більшості професій. Набувають актуальності високий рівень інтелектуальних, комунікативних, моральних якостей, навичок, що сприяють успішній самоорганізації діяльності.

За дослідженням Світового банку найбільш затребувані в Україні є такі навички:

- передові когнітивні: розв'язання проблем, комунікабельність, креативне та критичне мислення, організація робочого часу, здатність до навчання;
- соціоемоційні: контроль (самоорганізація), стійкість (стресостійкість і наполегливість), етика, мотивація досягнень (цілеспрямованість і бажання вчитися), командна робота;
- технічні: комп'ютерні навички та програмування, знання ринків і законодавства, уміння продавати, проектування, керування автомобілем.

Однак вища освіта та система професійного навчання не завжди формує і розвиває ці навички. Українські фірми в ключових секторах повідомляють, що брак відповідних навичок серед претендентів – одна з найбільших перешкод при прийнятті на роботу. Більшість опитаних роботодавців також вважають, що система освіти не готує достатньої кількості фахівців із практичними навичками, необхідним типом або рівнем навичок чи актуальними знаннями [6].

Під навичками не слід розуміти фахову кваліфікацію. Рівень отриманої освіти не є ідентичним навичкам, набутих людиною. Людина з високим рівнем фахової освіти може вважатися низькокваліфікованою, якщо її фахова спроможність є неактуальною для ринку праці [3].

Сьогодні спостерігається певний кваліфікаційний розрив між очікуваннями роботодавців щодо кваліфікаційних навичок випускників університетів та фактичними навичками, які випускники мають. Даний факт підтверджують дані звітів «Невідповідність роботи та навичок у неформальній економіці» (2017), «Невідповідність навичок робочим місцям (2019)», зокрема Україна характеризується такими показниками: надмірна кваліфікація – 24,1 %, недостатня кваліфікація – 3,8 %. Зазначені дані вимірюють невідповідність навичок у неформальному секторі, для формального сектора ці показники мають кореляцію 0,68 [7].

Дослідження відповідності навичок (OECD-WB SGS), виконане спільно Організацією економічного співробітництва і розвитку і Світовим банком, підтверджує, що приватний бізнес в Україні відчуває значну невідповідність навичок у двох цільових секторах цього дослідження – в агробізнесі та секторі відновлюваної енергетики. Особливо відчутний розрив у навичках в секторі переробки сільськогосподарської продукції.

Певні типи професій, залежно від сектору, є надзвичайно чутливими до невідповідності навичок: агробізнес відчуває найбільший розрив у навичках на рівні операторів машин та догляду за рослинами, а також не вистачає кваліфікованих сільськогосподарських робітників і технічних спеціалістів; тоді як компанії у секторі відновлюваної енергетики потерпають більшою мірою від дефіциту працівників у професіях, що потребують високого рівня кваліфікації.

Регулярний моніторинг розриву в навичках дозволяє вдосконалювати систему освіти та готувати кваліфіковану й гнучку робочу силу. А саме ці якості людського капіталу є важливими складовими конкурентоспроможності й сприяють залученню інвестицій та розвитку економіки [5].

Розвиток навичок розширює можливості працевлаштування, дає працівникам змогу ефективніше виконувати свою роботу, використовувати новітні технології та впроваджувати інновації, а також допомагає фірмам зайняти вигідніше місце в ланцюзі створення вартості відповідної галузі промисловості. І навпаки, невідповідність навичок негативно впливає на результати діяльності фірм [6]. Проте заклади освіти не встигають оперативно реагувати на технологічні зміни на ринку праці та потреби роботодавців і, як наслідок, це призводить до невідповідності між вимогами роботодавців та підготовкою спеціалістів. Також в Україні існує дисбаланс між ринками праці та освіти, наслідком якого є складнощі у випускників з працевлаштуванням за здобутою спеціальністю. Підтвердженням вказаної невідповідності є частка випускників закладів освіти у структурі безробітних, яка останні двадцять років залишається достатньо високою та коливається від 18,7 % у 2011 р. до 9,3 % у 2020 р. [1; 2].

Кваліфікаційний розрив вимагає суттєвого доопрацювання з боку університетів та системи вищої освіти загалом. Найбільшого доопрацювання з боку університетів вимагають такі навички як: здатність вирішувати проблеми (розрив з очікуваннями роботодавців становить 29 %); навички до стійкості, наприклад, стійкості до стресу (29 %); комунікаційні навички (розрив становить 24 %); адаптивність (20 %); аналіз даних (20 %); лідерські якості (19 %) [8]. Така ситуація зумовлена багатьма причинами: низькою мотивацією та недостатньою компетентністю НПП, застарілим матеріально-технічним обладнанням, недосконалими механізмами співпраці з ринком праці, низькою популяризацією кар'єрних можливостей для молоді тощо. З огляду на наявні невідповідності й проблеми потребує покращення якості професійної підготовки на всіх рівнях освіти шляхом спрямованості її на міжнародні стандарти, орієнтації освітніх установ на потреби регіонального, локального і місцевого ринків праці [4].

На наше переконання співпраця зі стейкхолдерами сприятиме зменшенню кваліфікаційного розриву, удосконаленню механізмів професійної підготовки, створить умови для розвитку професійних компетентностей здобувачів освіти. Потребує також коригування зміст освітніх компонентів, на основі дослідження затребуваних навичок, яких потребує сучасний ринок праці. Зменшення розриву сприятиме запровадження дуальної форми освіти та навчання на виробництві.

Література

1. Безробіття населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2000–2013 рр. [Електронний ресурс] / Держстат. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Безробіття населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2010–2020 рр. [Електронний ресурс] / Держстат. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Крос-секторальна експортна стратегія «вдосконалення навичок» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://u.to/QJuUGw>
4. Лавриненко Л. М. Вплив ринку освітніх послуг на розвиток економіки та ефективність функціонування ринку праці. Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, May 15, 2020. Houston, USA: European Scientific Platform. Vol. 1. P. 50–52.
5. Стратегія секторної конкурентоспроможності для України – Фаза III. Виявлення та вирішення проблеми розриву у навичках в Україні [Електронний ресурс] : звіт за підсумками проекту. – Режим доступу: https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Skills_Gap_Assessment_Ukraine_UKR.pdf
6. Del Carpio, Ximena, Olga Kupets, Noël Muller, and Anna Olefir. 2017. Skills for a Modern Ukraine. Overview booklet. World Bank, Washington, DC. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO.
7. Skills and jobs mismatches in low- and middle-income countries / ILO. 2019 URL: https://www.ilo.org/skills/pubs/WCMS_726816/lang--en/index.htm
8. THE GLOBAL SKILLS GAP in the 21st Century [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://info.qs.com/rs/335-VIN-535/images/The%20Global%20Skills%20Gap%2021st%20Century.pdf>.

ЛУЗАН ПЕТРО

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Стратегія цілеспрямованого забезпечення якості підготовки фахівців у коледжах сьогодні визначена домінантним напрямом модернізації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти. Це зумовлено, насамперед, посиленнями вимогами суспільства до кваліфікації випускників закладів

фахової передвищої освіти, які вже з перших днів роботи за фахом мають конструктивно, творчо розв'язувати соціально-професійні ситуації, демонструвати здатності самостійно опанувати новітні виробничі технології, уміння і навички безперервного навчання впродовж життя.

Природно, забезпечити необхідну якість фахової передвищої освіти неможливо без належного, об'єктивного, систематичного оцінювання результатів професійної підготовки фахівців, перевірки адекватності застосування засобів, методів, форм, технологій навчання вимогам компетентісно орієнтованого підходу. Не дивлячись на те, що аспекти моніторингу, діагностики, контролю результатів навчання здобувачів різних ланок професійної освіти відображено в значній кількості наукових праць, педагогічною наукою поки-що не напрацьовано докладних і зручних у застосуванні методик, техно-логій оцінювання результатів професійної підготовки здобувачів. Відтак, педагогічні працівники часто інтуїтивно, на основі усталеного роками діагностичного інструментарію оцінюють результати на-вчання, які не завжди свідчать про якість підготовки фахівців, про рівень опанування студентами ком-петентностями – динамічним поєднанням знань, розумінь, умінь та здатностей. Вказані положення переконують, що обґрунтування теоретичних засад оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах нині є вкрай актуальною науковою задачею. Оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень студента/студентів в оволодінні змістом навчальної дисципліни (теми, модуля та ін.) від-повідно до вимог чинних освітньо-професійних програм чи освітніх стандартів. Основними компо-нентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, зіставлення виявлених знань з етало-ними, оформлення результату навчання студентів у вигляді оцінки-балів. Відповідно, виникає питання: якими принципами варто керуватися в оцінюванні якості підготовки техніків, технологів, менеджерів тощо?

Отже, нова компетентісна концепція вимагає перебудови узвичаєної системи освітнього про-цесу, удосконалення змісту, форм, методів, засобів навчання, інструментів та процедур оцінювання результатів навчальних досягнень студентів. І передусім, маємо суттєво оновити, модернізувати комп-лекс провідних принципів оцінювання результатів навчання. До таких основних правил сучасного оцінювання якості підготовки фахівців відносимо:

– чітке визначення очікуваних результатів навчання: заплановані для перевірки результати на-вчання мають бути конкретними, такими, які можна перевірити, досягнути, виміряти; вони повинні відповідати освітнім цілям і завданням; освітні результати мають співвідноситися з достатнім терміном часу для їх опанування студентами.

– об'єктивність оцінювання компетентісних досягнень студентів. Під об'єктивним оціню-ванням розуміємо особливий вид педагогічної діяльності з установаження цінності (рівня) досягнутого студентом (шляхом порівняння початкового рівня з досягнутим і досягнутого рівня з еталоном – ви-могами освітнього стандарту, освітньо-професійної програми). Мова про те, що оцінювати маємо не навчальні дії чи навчально-пізнавальну діяльність студента, не знання й навички як такі, а певний продукт, який студент отримав за результатами виконання діагностичного завдання;

– системність і систематичність оцінювання результатів навчання студентів: оцінювання резуль-татів навчальних досягнень студентів та їх аналіз мають відповідати структурним компонентам змісту освіти. Задля вчасного коригування освітнього процесу оцінювання якості підготовки студентів за освітньо-професійною програмою має здійснюватися регулярно, постійно протягом семестру та навчального року, на етапах попереднього, поточного, тематичного (модульного), підсумкового контролю освітніх результатів;

– єдності вимог: контрольні завдання мають розроблятися на основі задекларованих стандар-тами (освітньо-професійними програмами) освітніх результатів, що набуваються здобувачами певної спеціальності у процесі опанування професійною компетентністю. Педагогічному працівнику важливо пам'ятати, що ті компетентності (знання, уміння, навички, особистісні якості та цінності тощо), які опановують здобувачі при вивченні певної дисципліни, повинні корелювати з освітніми результатами, задекларованими в освітньо-професійній програмі;

– позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання студентів. Оцінка як результат оцінювання має орієнтуватися на рівень досягнень і прогрес студента, не підкреслювати його невдачі: лише такий підхід забезпечує реальний, стимулювальний вплив на розвиток навчально-пізнавальної діяльності майбутнього фахівця, пізнавальних потреб та мотивів учіння вихованців;

– багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів – оцінюватися мають одночасно всі визначальні складники професійної компетентності, що набувається майбутнім фахівцями. Зокрема, при підсумковому оцінюванні важливо визначити рівень професійних знань, умінь та навичок майбутнього фахівця, його ставлення до професійної діяльності, сформованість професійних якостей випускника тощо;

– адекватність інструментів оцінювання компетентісних досягнень студентів. Система інст-рументів оцінювання (методів і процедур) має відповідати навчальним завданням, об'єктам і суб'єктам оцінки, стилям навчання студентів і функціям оцінювання;

– дотримання балансу суб'єктів оцінювання. Формальне оцінювання (викладачем, педагогічною громадськістю) має поєднуватися з самооцінками студентами результатів власних навчальних досягнень та

взаємооцінками. Є думки про те, що «баланс суб'єктів оцінювання» має характеризуватися таким розподілом: 20 % оцінювання здійснює викладач, 50 % – сам студент, і 30 % оцінювання здійснюється через взаємооцінювання. Природно, дотримання схарактеризованих у попередньому підрозділі принципів можливе при забезпеченні певних умов оцінювання якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти, до яких відносимо цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів.

Застосування кількох інструментів оцінювання (учені називають від 2 до 4) якості підготовки фахівців (тестування, спостереження, проект, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри тощо), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінки відповідного об'єкта, що діагностується:

1. Інструменти оцінювання якості підготовки фахівців мають бути релевантними об'єктам оцінки і особливостям студентів.

2. Продуктування висновків про якість підготовки кваліфікованих робітників, фахівців здійснюється на основі триангуляційного методу підвищення надійності – урахування інформації з різних джерел, включаючи самооцінки студентів та взаємооцінки одногрупників.

3. Завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання якості їх підготовки у закладах професійної освіти.

Отже, оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах як процедура зіставлення визначених результатів навчання студентів із задекларованими в освітніх стандартах (освітньо-професійних програмах) компетентностями має здійснюватися з дотриманням схарактеризованих принципів та педагогічних умов. Ознайомлення педагогічної громадськості, вступників з результатами системного, задалегідь спланованого, об'єктивного оцінювання компетентнісних досягнень здобувачів має бути запорукою суттєвого поліпшення якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти.

МАТЮХ СЕРГІЙ

Хмельницький національний університет

НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Реформування освітньої галузі є актуальним запитом суспільства на сучасному етапі, адже саме освіта забезпечує якість людського капіталу, який є основою економічного розвитку країни, підготовку фахівців, від рівня підготовленості яких залежить майбутнє нашої держави та її імідж на міжнародному рівні. Наголосимо, що фахівець нового покоління – це не просто людина, яка володіє спеціальними знаннями й навичками у певній галузі, має диплом із певної спеціальності, а, перш за все, людина, здатна до безперервного самовдосконалення, яка вміє самостійно набувати необхідні для професійної діяльності компетентності, критично мислити і творчо діяти; гнучка й мобільна в динамічних умовах науково-технічного та економічного розвитку. Процес формування фахівця довготривалий і розпочинається ще із закладу загальної середньої освіти, де важливим є не лише виявлення творчого потенціалу кожного учня, його здібностей та інтересів, а й всебічний розвиток особистості, створення належних умов для її самореалізації в майбутній професійній діяльності. В аспекті цього особливої актуальності набуває забезпечення тісної співпраці між закладами вищої та загальної середньої освіти як важливої умови підготовки конкурентно здатного, професійно мобільного фахівця.

В контексті сучасних вимог у галузі освіти, виокремлюємо такі основні напрями співпраці між закладами вищої та загальної середньої освіти:

- підготовка кадрів у закладах вищої освіти для закладів загальної середньої освіти;
- використання бази закладів загальної середньої освіти для проходження педагогічної практики майбутніми педагогами;
- спільна професійна орієнтація для учнів середньої та старшої школи із залученням представників роботодавців та психологів;
- просвітницька робота представників приймальних комісій закладів вищої освіти серед учнів випускних класів та їх батьків;
- використання бази та науково-педагогічних кадрів закладів вищої освіти;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Розглянемо особливості реалізації кожного з означених напрямів співпраці між закладами вищої та загальної середньої освіти.

В контексті реалізації першого напрямку – підготовка кадрів у закладах вищої освіти для закладів загальної середньої освіти – важливо зазначити, що тут мова йде перш за все про підготовку майбутніх фахівців за спеціальністю 014 «Середня освіта» (у розрізі предметних спеціальностей). Важливість

співпраці у цьому напрямку дає змогу усунути протиріччя між системою вищої освіти та ринком праці; привести у відповідність зміст підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти сучасним вимогам й потребам закладів загальної середньої освіти; залучити представників закладів загальної середньої освіти до створення та удосконалення переліку компетентностей, програмних результатів навчання у освітніх програм підготовки майбутніх учителів.

Другий напрям співпраці – використання бази закладів загальної середньої освіти для проходження педагогічної практики студентами-майбутніми педагогами, що забезпечує спрямованість здобувачів вищої освіти на реальні умови майбутньої професійної діяльності, їх адаптацію до цього середовища; забезпечує ефективність поточного моніторингу рівня підготовленості майбутніх педагогів до професійної діяльності; реалізує механізми залучення фахівців-практиків із сфери загальної середньої освіти до освітнього процесу у закладах вищої освіти через залучення до розроблення програм та методичних рекомендацій проходження практики, проведення відкритих занять, керівництво практикою, участь у комісії для прийняття заліку педагогічної практики і т.д.

Відмітимо, що важливим у процесі вибору майбутньої професії й відповідно спеціальності, за якою планують навчатися в подальшому учні закладів загальної середньої освіти, є: врахування їх схильності до тієї чи іншої професії; змотивованість здобувати якісну вищу освіту відповідно до нахилів та здібностей та наявність потенційних умов для майбутньої самореалізації у професії. Саме реалізації цих завдань сприяє третій напрям співпраці між закладами вищої та загальної середньої освіти – спільна професійна орієнтація для учнів середньої та старшої школи із залученням представників роботодавців та психологів.

Зазначимо, що всі напрями співпраці взаємопов'язані та доповнюють один одного. В контексті цього на ефективність забезпечення співпраці за третім напрямом суттєвою мірою впливає просвітницька робота представників приймальних комісій закладів вищої освіти серед учнів випускних класів та їх батьків, тобто реалізація четвертого напрямку. Це дає змогу ознайомити учнів із: спеціальностями, за якими здійснюється підготовка у закладах вищої освіти та умовами навчання; умовами вступу з врахуванням особливостей спеціальності; з новаціями вступних кампаній до закладів вищої освіти. Відмітимо, що просвітницька робота представників приймальних комісій закладів вищої освіти забезпечує можливість орієнтуватися в пропозиціях закладів щодо спеціальностей, умов вступу та особливостей організації освітнього процесу в різних закладах вищої освіти.

Наступний напрям співпраці між закладами вищої та загальної середньої освіти передбачає використання бази та потенціалу науково-педагогічних кадрів закладу вищої освіти. Цей напрям співпраці особливої актуальності набуває в напрямках здійснення науково-дослідницької і методичної діяльності й реалізується через: проведення учнівських олімпіад, конкурсів, спортивних змагань серед школярів; розроблення навчальних програм, навчальних підручників, робочих зошитів для закладів загальної середньої освіти; проведення наукових досліджень учнів; консультування учнів під час написання ними наукових робіт для Малої академії наук. Не менш важливою є співпраця між закладами вищої та загальної середньої освіти, спрямована на підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, як шостий напрям. Його реалізація забезпечується через проходження курсів післядипломної освіти, навчання за сертифікованими програмами на базі закладів вищої освіти; проведення науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти виїзних методичних семінарів, майстер-класів на базі закладів загальної середньої освіти; залучення педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до реалізації грантових програм тощо.

Таким чином, співпраця закладів вищої та загальної середньої освіти в межах зазначених напрямів є важливою умовою професійної орієнтації учнівської молоді; розв'язання актуальних освітніх проблем, підвищення рівня наукової, методичної діяльності учителів закладів загальної середньої освіти й підвищенню рівня їхньої професійної кваліфікації; активного залучення наукового потенціалу викладачів й матеріально-технічної бази закладів вищої освіти; поєднання науки з практикою, ефективної підготовки майбутніх фахівців та якості освіти на різних рівнях.

НАЗАРЕНКО ОКСАНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У сучасній педагогіці особливу увагу науковців привертають проблеми рівня забезпечення високої якості професійної освіти та конкурентоспроможності майбутніх фахівців, сприяння формуванню у студентів фахових, загальних та інтегральних компетентностей. Якість освіти є важливим чинником стійкого розвитку країни її технологічної, економічної, інформаційної і моральної безпеки.

Під час професійної підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Закону України «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти, педагогам слід добирати нові методи, прийоми, форми та засоби навчання та виховання для досягнення поставленої мети, що уможливить підвищити рівень підготовки студентів вищих навчальних закладів.

Визначної ролі у педагогічному процесі набуває комплекс педагогічних умов «спрямованих на формування професійної компетентності, реалізацію організаційно-методичної системи фахового становлення компетентності майбутнього вчителя-філолога» [3, с. 168].

Багато науковців досліджували поняття «умова» та «педагогічні умови». За Словником з освіти та педагогіки «умова» визначається як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості [4, с. 36].

В. Стасюк досліджувала педагогічні умови професійної підготовки у комплексі «школа – вищий заклад освіти», серед яких визначено: організація та спрямування навчального процесу на формування та розвиток професійної готовності майбутніх спеціалістів, використання особистісно-орієнтованого підходу і створення гармонійних взаємовідносин, удосконалення та застосування міжпредметних зв'язків, використання методів навчання із застосуванням інформаційних технологій [5].

Ми скористаємось визначенням «педагогічні умови» за Словником-довідником з професійної педагогіки (за редакцією Семенової А. В.), де визначено їх як обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [6, с. 243].

Загальна структура педагогічного процесу набуває конкретного характеру саме з урахуванням педагогічних умов.

Педагогічні умови розглядаємо як систему, практично реалізованих в навчальному процесі вищого навчального закладу, заходів, спрямованих на формування професійної компетентності майбутнього фахівця, або на реалізацію його наявних можливостей.

До педагогічних умов формування професійної компетентності особистості студента вищого навчального закладу, зокрема, майбутнього викладача-перекладача ми підтримуємо думку Коваль В. О. [3, с. 170]. Її уналежнюємо:

– організацію у закладах вищої освіти компетентісно спрямованого навчання. Реалізація цієї педагогічної умови передбачає: ґрунтовну методологічну підготовку, оволодіння дидактикою навчання майбутніх учителів, технологіями взаємодії, які найбільшою мірою сприяють особистісному професійному розвитку всіх учасників педагогічного процесу; спрямованість навчально-виховного процесу на майбутню професійну діяльність; співпраця викладача і студента, реалізація індивідуальних можливостей кожного студента;

– вироблення у студентів лінгводидактичних стратегем і мовленнєво-поведінкової стратегії майбутньої професійної діяльності. Здатність фахівця встановлювати різноманітні й багатопланові асоціативні зв'язки у процесі розуміння, особистісного осмислення і творчого освоєння побаченого, почутого, готовність брати участь в міжкультурній комунікації;

– створення позитивної мотивації до формування особистісних та професійних якостей [3, с. 170];

– вдосконалення змісту й організації педагогічної практики. Мета педагогічної практики – «виробити у студентів уміння й навички, необхідні в майбутній педагогічній діяльності, закріпити теоретичні знання, застосувати їх у педагогічній практиці» [2, с. 268]. Слід зазначити, що під час проходження практики в студентів формуються фахові компетентності спеціальності, вона є важливою проблемою підготовки фахівця до самостійної практичної діяльності. А також «у процесі практики закріплюються і поглиблюються теоретичні знання, набуті під час навчання, виробляються професійні уміння і навички, розвиваються педагогічне мислення і творчі здібності, інтенсифікується процес формування професійно-особистісних якостей» [1, с. 121]. Педагогічна практика сприяє активному формуванню професійної компетенції особистості майбутнього фахівця викладача-перекладача.

Література

1. Барабаш І. Актуальні проблеми практичної підготовки майбутніх учителів-філологів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 12. Умань, 2015. С. 114–122.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
3. Коваль В. О. Умови формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів як педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 7. Умань, 2013. С. 168–175.
4. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М., 2004. 512 с.
5. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. канд. пед. наук. Одеса, 2003. 280 с.
6. Словник-довідник з професійної педагогіки (ред.-упоряд. А. В. Семенова). Одеса, 2006. 272 с.

УКРАЇНЬСКА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА НА НОВОМУ ЕТАПІ: ЗДОБУТКИ, СУПЕРЕЧНОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

За роки незалежності освітою нашої держави пройдено досить цікавий, плідний і водночас складний шлях, що супроводжувався сміливими пошуками, інноваціями, експериментами (ефективними і не дуже вдалим), розвитком міжнародної співпраці. Безумовно, це стосується і такої важливої освітянської підсистеми як професійна освіта.

В енциклопедичному виданні «Профтехосвіта України: XX століття» (2004 р.) висвітлено особливості розвитку систем підготовки кваліфікованих робітників на різних історичних етапах та проаналізовано досвід усіх регіонів нашої держави у цій галузі [10]. У Вступному слові до цієї праці Президента НАПН України В. Кременя зазначено: «Працівники і вихованці системи професійно-технічної освіти України на різних етапах її діяльності разом зі своїм народом торувати шлях перемог і поразок, набували знання, досвід і професійну майстерність. Вони були затребувані, їх інтелект, наполегливість, невтомна праця творили духовні й матеріальні цінності держави. Минуть віки, та житиме те, що створено людиною-творцем, її золотими руками, розумом і серцем. На кожному етапі життя нашого суспільства професійно-технічна освіта не тільки готувала кадри для виробництва і сфери послуг, вона виховувала Людину, сприяла розвитку її таланту, вчила любити рідну землю, працювати на її благо» [10, с. 3].

Динаміку змін у розвитку цієї надзвичайно важливої освітянської системи можна простежити не лише на основі офіційної статистики, яка, на жаль, не є досконалою, оскільки не охоплює усіх необхідних показників для об'єктивних висновків щодо її реального стану та якості підготовки сучасного виробничого персоналу.

Національна академія педагогічних наук України й особисто її Президент Кремень, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, дійсний член (академік) НАПН України приділяють значну увагу науково-методичному забезпеченню розвитку цієї системи, що має винятково важливе значення не лише для сьогодення, й майбутнього нашої держави. Це досить чітко простежується у змісті науково-аналітичних документів, підготовлених співробітниками академічних інститутів упродовж останніх 11 років. Передусім йдеться про Білу книгу національної освіти України [1] та Національні доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011 р., 2016 р., 2021 р.). У цих та інших академічних виданнях досить конкретно й об'єктивно схарактеризовано розвиток професійно-технічної освіти, проаналізовано причини недоліків і суперечностей, науково обґрунтовано перспективи розвитку систем підготовки виробничого персоналу в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти, підготовленій і виданій у 2011 р. до 20-річчя незалежності України (за загальною редакцією В.Г. Кременя), на основі аналізу розкрито причини багатьох проблем, що гальмували інноваційний розвиток профтехосвіти, зокрема:

– недостатня увага з боку держави до питань вибору молоддю робітничих професій (на вітчизняних підприємствах хронічно бракує кваліфікованих робітників, зокрема, робітників з інструментом – 22 % від загальної кількості робочих місць, з обслуговування, експлуатації і контролю за роботою технологічного обладнання і машин – 16 %);

– невідповідність структури і змісту навчального процесу динамічним змінам, зумовленим глобалізаційними викликами та завданнями інноваційного розвитку економіки України (відсутність системного моніторингу професійно-кваліфікаційної структури робочої сили, застарілість переліку професій, кваліфікаційних характеристик професій робітників, неадекватність розроблених Державних стандартів ПТО сучасним видам професійної діяльності);

– низький рівень забезпечення навчально-виробничого процесу сучасними науково-методичними розробками (забезпечення ПТНЗ підручниками професійно-технічного циклу становить 76 %, практично немає електронних засобів навчання, на один комп'ютер припадає 15 учнів, недостатньо застосовуються сучасні педагогічні, зокрема інформаційно-телекомунікаційні, технології);

– використання неефективних моделей управління розвитком ПТО (нагальною є потреба в наданні автономії ПТНЗ з метою забезпечення їх економічної самостійності, залучення інвестицій для розвитку матеріально-технічної бази та навчально-методичного забезпечення, запровадження механізму стимулювання суб'єктів господарювання та заохочення педагогічних працівників);

– недосконалість економічних механізмів розвитку ПТО (обладнання та навчальна техніка на 95–96 % морально і фізично застаріли або взагалі вийшли з ладу, припинилося будівництво об'єктів ПТО, з майже 19 тис. металообробних верстатів, автоматів, що використовуються в навчальному процесі, лише 4 % – нового покоління; немає економічно обґрунтованих нормативів вартості навчання учнів у ПТНЗ різного профілю) [3, с. 81–82].

Автори розділу «Професійно-технічна освіта за умов розвитку інноваційної економіки» дійшли висновку, що досягнення якості підготовки кваліфікаційних робітників відповідно до вимог часу потребує:

- розроблення нової редакції Закону України «Про професійно-технічну освіту», нового законопроекту «Про національну систему кваліфікацій»; створення Національної рамки кваліфікацій та галузевих рамок кваліфікацій; упровадження національної системи незалежного оцінювання якості підготовки кваліфікованих робітників; залучення інвестицій для створення сучасної матеріально-технічної бази ПТНЗ; прийняття Кабінетом Міністрів України нової редакції постанови «Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання і виробничої практики»;

- удосконалення системи професійної орієнтації та відбору учнівської молоді на робітничі професії на основі: розроблення ефективних методик і технологій професійного самовизначення та відбору, забезпечення наступності профорієнтаційної роботи в середній загальноосвітній школі та ПТНЗ; започаткування підготовки педагогів за напрямом «Професійна орієнтація і методика професійного відбору учнівської молоді»;

- розроблення освітніх стандартів на компетентнісній основі, підготовки кваліфікованих робітників за новими та укрупненими (інтегрованими) професіями з урахуванням потреб ринку праці;

- удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки кваліфікованих робітників за галузевим спрямуванням, упровадження в навчально-виробничий процес інноваційних педагогічних, інформаційно-телекомунікаційних, гнучких модульних технологій професійного навчання молоді і дорослого населення, осіб з особливими психофізичними потребами; створення електронного банку науково-методичних і навчально-методичних розробок для ПТНЗ різного профілю; розроблення сучасних електронних підручників та контент-бібліотек;

- запровадження механізму ефективного управління системою ПТО, зокрема на основі децентралізації, розвитку соціального партнерства;

- створення умов для стажування педагогічних працівників ПТО на високотехнічному виробництві, підвищення продуктивності їхньої праці;

- забезпечення сучасних підходів до фінансування ПТО, розроблення методики розрахунку вартості навчання з урахуванням складності професій та базової моделі розрахунку нормативу бюджетного фінансування на одного учня, впровадження механізму багатоканального фінансування підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ;

- упорядкування мережі ПТО шляхом укрупнення ПТНЗ і інтеграції змісту професійної підготовки;

- усунення паралелізму в розвитку мережі ПТО та навчальних закладів Державної служби зайнятості для професійного навчання незайнятого населення [3, с. 82–83].

Як відомо, чимало зусиль докладалось до реалізації цих положень. Водночас слід об'єктивно зазначити, що значна їх частина залишилася на рівні декларацій.

У розділі Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти, підготовленої до 25-річчя незалежності України, «Професійна освіта для потреб особистості, економіки, суспільства» наголошено, що у професійній освіті нашої держави відбулися значні трансформації, зокрема: перехід до ступеневої системи навчання та інформатизації навчально-виховного процесу у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ), запровадження нових організаційно-педагогічних форм підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів з інтегрованих (укрупнених) професій, оновлення змісту професійної освіти з урахуванням динамічних змін у галузях виробництва, посилення уваги до експериментальної роботи в ПТНЗ, здійснення незалежної кваліфікаційної атестації майбутніх фахівців, розширення співпраці з роботодавцями, розвиток міжнародного співробітництва тощо [4, с. 90].

Наголосимо, що в цьому науково-аналітичному документі вперше було здійснено періодизацію розвитку професійної освіти у незалежній Україні, схарактеризовано, хоча й коротко, особливості її розвитку на кожному з п'яти виокремлених етапів.

Результати наукового аналізу уможливили обґрунтування перспективних напрямів модернізації професійної освіти у різних сферах, зокрема: законодавства; формування й виконання державного замовлення; удосконалення змісту професійної освіти; розширення співпраці з роботодавцями; управління розвитком професійної освіти; підвищення престижності робітничих професій у суспільстві; інформаційного забезпечення професійної освіти і навчання та запровадження інноваційних технологій навчання; професійного навчання на виробництві; підвищення якісного складу педагогічного персоналу; науково-методичного забезпечення професійної освіти; фінансового та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти [4, с. 97–99].

Незаперечним є те, що усі ці сфери, а їх одинадцять, тісно взаємопов'язані, вони становлять цілісну систему. Зрозуміло, що недооцінка значення однієї сфери, її ігнорування, невиконання або ж недостатнє виконання функцій і завдань будь-якої сфери негативно позначається на інших сферах й відповідно гальмує їх розвиток. Цей висновок підтверджується показниками щодо розвитку професійної освіти у 2012–2016 роках.

У серпні цього року побачила світ третя Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні [5]. Авторитетним науковим колективом здійснено всебічний аналіз стану і розвитку національної освіти за 30-річний період незалежності України, визначено актуальні проблеми у розвитку освітньої сфери, виявлено їх причини, запропоновано науково обґрунтовані шляхи модернізації вітчизняної освіти в умовах глобалізації, європейські інтеграції, інноваційного розвитку та національної самоідентифікації.

«Професійно-технічна (професійна) освіта для потреб особистості, економіки та суспільства» – це 9-й розділ цього річної Національної доповіді. Багатовекторний якісний аналіз розвитку цієї системи упродовж трьох десятиліть дав змогу побачити реальну картину з проблем підготовки сучасного виробничого персоналу у закладах професійної освіти. У сучасних умовах відбувається децентралізація управління системою П(ПТ)О, передача закладів у комунальну власність, розширення їх автономії; розвиток державно-приватного партнерства; запровадження дуальної форми здобуття освіти; відкриття навчально-практичних, кваліфікаційних центрів, центрів професійної досконалості.

Основними проблемами функціонування вітчизняної системи підготовки кваліфікованих робітників є: помітне зменшення кількості ЗП(ПТ)О, а ще більшою мірою контингенту здобувачів у них; невідповідність якості підготовки кваліфікованих робітників зрослим вимогам роботодавців; недостатня мотивація соціальних партнерів до участі в модернізації П(ПТ)О; низька престижність педагогічної праці та недостатня якість підготовки педагогів професійного навчання і майстрів виробничого навчання.

Підкреслимо важливе значення виокремлення ключових проблем професійної (професійно-технічної) освіти та виявлення причин їх виникнення. Наведемо лише деякі з них: якість підготовки випускників цих закладів не повною мірою відповідає вимогам роботодавців; викладачі і майстри виробничого навчання недостатньо володіють сучасними технологіями; істотно скорочується учнівський контингент; недостатня увага приділяється розвитку державно-приватного партнерства; існують труднощі у впровадженні дуальної форми здобуття освіти; сучасна система П(ПТ)О характеризується недостатньо ефективним багаторівневим управлінням [5, с. 79–80].

Перспективні напрями модернізації вітчизняної П(ПТ)О обґрунтовано у третій Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2020–2021). До них віднесено:

– оновлення законодавчого та нормативно-правового забезпечення розвитку професійної (професійно-технічної) освіти; створення потужних закладів на основі об'єднання малокомплектних ЗП(ПТ)О за територіальним та галузевим критеріями, розширення їх автономії та економічної самостійності; впровадження технологій маркетингового управління та проектного менеджменту; надання провідним закладам освіти статусу центрів професійної досконалості; впровадження диверсифікованих моделей фінансування закладів – багатоджерельного фінансування, пільгового оподаткування, освітніх ваучерів, кредитів на навчання, фінансування за результатами навчання тощо;

– розвиток державно-приватного партнерства (створення інноваційних структур – кластерів, хабів, технопарків, кампусів професій і кваліфікацій тощо); упровадження механізмів мотивації роботодавців до участі в освітньому процесі; розширення функцій регіональних рад П(ПТ)О; створення незалежних дорадчо-консультативних органів управління закладами на засадах державно-приватного партнерства – наглядових рад, консультативних рад зі спеціальностей, дорадчих комітетів; популяризація професійної освіти серед молоді й дорослих;

– створення необхідних умов для здобуття кваліфікованими робітниками повної загальної середньої освіти на основі поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки з метою формування ключових і загальнопрофесійних компетентностей, освіченості і наукового світогляду та набуття досвіду застосування знань у професійній діяльності;

– забезпечення науково-методичного супроводу розроблення та реалізації на базі ЗП(ПТ)О освітніх програм профільної середньої освіти професійного спрямування;

– законодавче врегулювання і вдосконалення освітньо-професійних програм з підготовки у цих закладах фахових молодших бакалаврів з метою поєднання освіти з виробництвом і забезпечення кваліфікованими фахівцями первинних посад у відповідних галузях професійної діяльності;

– забезпечення якості освітніх програм для підготовки кваліфікованих робітників з урахуванням універсальних компетентностей, громадянських цінностей та поваги до культурного різноманіття; формування змісту освіти на основі компетентнісного підходу; цифровізація й технологізація освітнього процесу; створення національної онлайн-платформи для комунікації суб'єктів П(ПТ)О з питань забезпечення освітньої якості; впровадження менеджменту якості (TQM) з подальшою сертифікацією на відповідність міжнародним стандартам (ISO);

– створення в ЗП(ПТ)О сучасного освітньо-культурного середовища з метою розвитку соціально активних, відповідальних та успішних кваліфікованих робітників з активною громадянською позицією і високими морально-етичними якостями, здатних до самореалізації, самовдосконалення та кар'єрного зростання.

Вважаємо за доцільне наголосити, що нині в нашій державі створено необхідні умови для реалізації цих актуальних завдань. Це потребує об'єднання зусиль органів державної влади та управління, галузевих міністерств і відомств, професійних навчальних закладів різних типів, роботодавців, громадських організацій, академічних інститутів та університетів. Поряд із цим нагальною є потреба вдосконалення підготовки педагогічних працівників для закладів професійної освіти різних типів [6].

Наукове забезпечення розвитку освіти – пріоритет у діяльності Національної академії педагогічних наук України. У збірнику наукових праць «Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)» проаналізовано результати фундаментальних і прикладних досліджень. У Розділі 4. «Професійна освіта і освіта дорослих в умовах інноваційного розвитку» висвітлено такі актуальні проблеми: неперервна професійна освіта у контексті теорії людського капіталу; стандартизація професійної освіти в умовах євроінтеграційних процесів; міждисциплінарний вимір компаративних досліджень професійного розвитку педагогів: український контекст; сучасні педагогічні технології професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; розвиток інформаційно-аналітичної компетенції працівників професійних навчальних закладів; методичні засади професійної орієнтації і консультування з професійної кар'єри учнівської молоді та інші.

До цього також додамо, що на основі узагальнення результатів порівняльного аналізу європейської та національної політики у сфері професійної освіти Інститутом професійно-технічної освіти підготовлено науково-аналітичні матеріали «Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу)». Її авторами – В. Радкевич, О. Бородієнко, С. Кравець – проаналізовано організаційні моделі систем і сучасних типів закладів професійної освіти у країнах ЄС та в Україні, а також освітні програми і підходи до забезпечення якості підготовки сучасного виробничого персоналу. З урахуванням цього авторами запропоновано інноваційні підходи до організації освітнього процесу в закладах, де здійснюється підготовка таких фахівців [8].

Особливого значення НАПН України надає визначенню актуальних напрямів (тематики) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок. У листопаді цього року на засіданні Президії розглянуто це важливе питання й схвалено 19 пріоритетних напрямів на 2022–2026 рр., зокрема:

1. Філософія освіти. Методологія, теорія, історія освіти і педагогіки.
2. Розвиток світової, європейської і національних освітніх систем.
3. Цифровізація освіти.
4. Педагогіка і психологія освітнього процесу.
5. Дошкільна освіта.
6. Повна загальна середня освіта. Спеціалізована освіта.
7. Освіта дітей з особливими освітніми потребами.
8. Теорія і технології виховання. Позашкільна освіта.
9. Професійна (професійно-технічна) і фахова передвища освіта.
10. Вища освіта.
11. Освіта дорослих.
12. Управління та економіка освіти.
13. Методологія, теорія та історія психології.
14. Вікова психологія та фізіологія.
15. Психологія розвитку особистості.
16. Соціальна і політична психологія.
17. Прикладна психологія. Професійна й організаційна психологія.
18. Соціальна педагогіка та соціальна робота.
19. Освіта, педагогіка і психологія для національної безпеки та безпеки життєдіяльності.

До актуальних проблем досліджень за **напрямом «Професійна (професійно-технічна) і фахова передвища освіта»** віднесено:

- теоретичні і методичні засади розвитку професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти з урахуванням потреб національної економіки та суспільства;
- моделювання та прогнозування розвитку професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти в умовах цифровізації економіки і суспільства;
- проектування інноваційних систем професійної підготовки фахівців (за галузями);
- теоретичні основи реалізації профільної середньої освіти професійного спрямування в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти;
- теоретичні і методичні засади маркетингового управління та менеджменту якості професійної освіти;
- методики викладання загальноосвітніх, загальнотехнічних, спеціальних дисциплін, організації виробничого навчання та практики у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти (за галузями);

– технології підготовки майбутніх фахівців до побудови професійної кар'єри в умовах розвитку молодіжного підприємництва. Проблеми доступності, мережі, укрупнення та консолідації закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

За напрямом «Вища освіта» передбачається дослідження таких проблем:

– синергія вищої освіти, науки та виробництва як головний ресурс суспільства знань, інноваційного розвитку. Проблеми і стратегії досягнення конкурентоспроможної якості вищої освіти;

– моделі та механізми оцінювання якості вищої освіти. Акредитація і рейтингування закладів вищої освіти у світовій та національних практиках;

– рівнева, галузева, типологічна і мережева структуризація вищої освіти: моделі і механізми її оптимізації. Ефективне врядування у закладах вищої освіти;

– відкрита наука у закладах вищої освіти;

– соціальна відповідальність закладів вищої освіти. Компетентнісний підхід і результатна парадигма у вищій освіті.

Безумовно, усі ці проблеми є актуальними, вони тісно взаємопов'язані й потребують системного здійснення міждисциплінарних досліджень.

Здійснюючи дослідження з цих та інших проблем, важливо враховувати результати попередніх досліджень. Це потребує звернення до бібліографічних покажчиків, виданих Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В.О. Сухомлинського, а також вивчення висновків, пропозицій та рекомендацій, розроблених науковцями з урахуванням завершених досліджень. У зв'язку з цим повернемо увагу до докторської дисертації Ігоря Євгеновича Каньковського «Система професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів автотранспортного профілю» за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. Цей захист відбувся на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (нині Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України). На основі багатолітніх досліджень талановитим вченим обґрунтовано інноваційну педагогічну систему. На нашу думку, доцільно враховувати положення цієї наукової праці у розробленні систем підготовки виробничого персоналу для різних економічних галузей. Цінними є також його праці з проблем проектування процесу професійного навчання у закладах профтехосвіти [7].

XI міжнародна конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» є закономірним продовженням і втіленням ідей талановитого вченого, педагога вищої школи, який присвятив своє життя плеканню нової генерації педагогів закладів професійної і вищої освіти, а також висококваліфікованого виробничого персоналу.

Література

1. Біла книга національної освіти України. Акад. пед. наук України ; за ред. заг. акад. В. Г. Кременя. – Київ : Інформ. системи, 2010. – 315 с.
2. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Збірник наукових праць. – Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. – 400 с.
3. Національна доповідь про стан та перспективи розвитку освіти в Україні // НАПН України ; за заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2011. – 304 с.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні // НАПН України ; за заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с.
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні // НАПН України ; за заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ : КРНВІ ПРІНТ, 2021. – 384 с.
6. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України ; за ред. В. Кременя – Київ : вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2021. – 54 с.
7. Проектування процесу професійного навчання у закладах профтехосвіти : монографія / І. Є. Канковський [та ін.] ; за ред. дійс. чл. Н.Г. Ничкало ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Хмельницьк. нац. ун-т. – Київ ; Хмельницький : ХНУ, 2010. – 335 с.
8. Професійна освіта України на шляху до євроінтеграції (1992–2017) / наук. ред. Н. Г. Ничкало ; упоряд. Л. В. Горбань, В. П. Тименко. – Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2018. – 358 с.
9. Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу) : наук.-аналіт. матеріали / В. О. Радкевич, О. В. Бородієнко, С. Г. Кравець ; НАПН України, Інститут професійно-технічної освіти. – Київ : ТОВ «ТРОПЕА», 2021. – 32 с.
10. Профтехосвіта України: ХХ століття : енциклопедичне видання / За ред. Ничкало Н. Г. – Київ : Вид-во «АртЕк», 2004. – 876 с.
11. Система професійної підготовки інженерів-педагогів автотранспортного профілю : монографія / І. Є. Канковський ; за ред. дійс. чл. НАПН України Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : Цюпак А.А., 2014. – 561 с.

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДИЗАЙНУ

Дизайн-освіта у закладі вищої освіти спрямована на формування у студентів професійних якостей, творчих здібностей, інтересів, тощо. Підвищення рівня фундаментальної та спеціальної фахової підготовки неможливо реалізувати без належного теоретичного та науково-методичного їхнього обґрунтування. На протязі всього періоду формування освітньої системи підготовки фахівців з дизайну, існували різні підходи до розуміння змісту і обсягів навчання студентів інженерно-технологічним дисциплінам. Вже із самого початку розробки теорії і методики дизайну поставало питання оптимальної співпраці дизайнерів, конструкторів та виробників. Дизайнер повинен в основному циклі фундаментальних і професійних дисциплін здобути відповідні знання та уміння в межах чіткого розуміння процесу конструювання та проектування, основ технологічної обробки матеріалів, прикладної механіки, нарисної геометрії, основ організації виробництва і ще деяких дисциплін [4].

Загальні проблеми дизайн-освіти є предметом різнобічного дослідження науковців. Зокрема, О. Генісаретський визначив методологічні та гуманітарно-художні проблеми дизайну, І. Герасименко розробив технології виробництва художньо-конструкторського формотворення. В. Даниленко, Є. Лазарев розглядають дизайн як техноестетичну систему, В. Сидоренко – як проектну культуру та естетику дизайнерської творчості. Проблеми історичного і сучасного досвіду дизайн-освіти в Україні та за кордоном досліджували О. Боднар, О. Бойчук, А. Бровченко, В. Глазичев, А. Діжур, Г. Максименко, С. Мигаль, Г. Мінервін, В. Прусак, І. Рижова, П. Татіївський, О. Трошкін, О. Фурса, О. Хмельовський, Л. Холмянський, А. Чебикін, М. Яковлев та ін. [1].

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й висвітлити значення дисциплін інженерно-технологічного спрямування під час підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти.

Головними і загальними для всіх студентів є вміння розробляти оригінальні за дизайнерським задумом і виконанням виробу, творчо вирішувати композиційні, колористичні та технічні завдання. Інший масив умінь відноситься, власне, до професійної дизайнерської майстерності – відтворення образотворчими засобами авторської ідеї, дизайн-пропозиції, набуття навичок проектанта, конструктора, макетувальника, виконавця експериментальних взірців, який професійно володіє графічними і технічними засобами та допоміжним інструментарієм, який враховує особливості та технічні властивості застосовуваних матеріалів, декоративних та захисних покриттів, володіє основами ергономіки, знаннями щодо охорони праці і безпеки життєдіяльності тощо. Низка умінь покликана забезпечити реалізацію та впровадження проектів і зразків у виробництво. Отже, дизайнер високоякісним творчим продуктом має впливати на формування суспільного смаку й естетичної культури суспільства, надавати методичну та фахову допомогу виробничим підприємствам, проектно-конструкторським службам, організаціям, співпрацювати з творчими працівниками культури і мистецтва [2].

На основі вимог до організації педагогічних систем можливо виділити деякі етапи підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, а саме: відбір художньо-обдарованої молоді; врахування потреб сучасного дизайн-виробництва в організації навчально-виховного процесу; забезпечення проходження усіх видів практик і, зокрема, проектно-конструкторської на виробничій базі підприємств і організацій певної галузі; забезпечення раціонального використання навчально-виробничої бази закладу вищої освіти для проведення навчального процесу, наукових досліджень, зміцнення та розвитку їхньої матеріально-технічної бази; здійснення підготовки фахівців за узгодженими наскрізними навчальними планами і програмами на інтегрованій основі; матеріально-технічне забезпечення процесу професійного навчання на сучасному рівні дизайнерських творчих майстерень, макетно-модельних лабораторій, художніх студій тощо; наявність висококваліфікованих педагогів; розробка і оновлення наукового та навчально-методичного забезпечення підготовки дизайнерів [3].

Сьогодні заклади освіти з підготовки дизайнерів повинні стати не тільки центром професіоналізму, не тільки генераторами нових ідей і методів проектування, але також, і це напевно, найбільш головне, піонерами кардинальних зрушень в самій педагогіці. Педагогічний досвід дизайну є не що інше, як спроба перебороти традиційну концепцію навчання для придбання нових знань, умінь та навичок, необхідних для вирішення принципово нових задач, що не мають в минулому будь-яких аналогів і прототипів.

Література

1. Камінська А. В. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13kavnz.pdf> (дата звернення: 3.03.2020).

2. Прусак В. Ф. Дизайнерська освіта в технічному вузі. *Науковий вісник. Проблеми деревообробки на рубежі XXI ст.: наука, освіта, технології*. Вип. 9.5. Львів : Престиж-інформ, 1999. С. 31–34.

3. Прусак В. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Вип. 41. Херсон : ХДУ, 2006. С. 296–301.

4. Функціональна роль творчого складу мислення у становленні особистості. Дизайн, як школа творчого мислення. URL: <https://www.kazedu.kz/referat/129284/2> (дата звернення: 10.03.2020).

ПОЛІШКО ЮЛІЯ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ УМОВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОБЛЕМНО-ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ

Реформування системи освіти на пряму залежить від готовності педагогів до кардинально інших підходів, методів та прийомів викладання. Адже сучасна освіта направлена на особистісно-орієнтоване навчання центром якого є учень, його самобутність та самостійність. У свою чергу, інтеграція України до Євросоюзу та ринкові відносини, диктують нові вимоги до випускників навчальних закладів. Стосовно майбутніх робітників легкої промисловості то вони мають володіти не лише теоретичними знаннями, але мають розуміти та вміти їх практично застосовувати в сучасних умовах виробництва. У професійних (професійно-технічних) навчальних закладах це здійснюється шляхом поєднання теоретичного та виробничого навчання, але для оволодіння учнями необхідними компетентностями, що в майбутньому дозволять сформувати особистість фахівця, здатного до різносторонньої професійної діяльності в галузі технологій легкої промисловості, цього недостатньо. Тому необхідно здійснювати компетентнісний, цілісний підхід при підготовці майбутніх фахівців [3].

На нашу думку, саме впровадження в навчальний процес проблемного та проєктного навчання, де головним принципом є спільна діяльність викладача та учнів, уможливило суттєві зміни в освітньому процесі, дає перспективи для розвитку творчого потенціалу майбутніх працівників легкої промисловості, що є важливою складовою формування креативних умінь та навичок самостійної діяльності. Але, відповідно до цього, змінюється й роль викладача, який з наставника та єдиного джерела знань, перетворюється на коуча, фасилітатора, тьютора, модератора, а учні займаються самостійною роботою пошукового характеру. Як відомо, більшість здобувачів освіти не бажають самостійно проявляти ініціативу, організовувати та здійснювати самостійну роботу, тому саме від вміння викладача, залежить результативність та ефективність проблемно-проєктної діяльності. Натомість, вміння поєднати проблемне і проєктне навчання та вдало ним користуватися є показником високої кваліфікації педагога, його прогресивної методики. Тобто, впровадження в навчальний процес проблемно-проєктного навчання передбачає рівноправність учня і викладача, проведення уроку не для учнів, а разом з ними, що в свою чергу гарантує підняття педагогічного процесу на якісно новий рівень. На думку В. Радкевич, викладачі та майстри професійних (професійно-технічних) навчальних закладів мають володіти не тільки високим рівнем дидактичної компетентності, але й педагогічною майстерністю, що ґрунтується на вмінні користуватися педагогічними технологіями і педагогічною технікою спрямування теоретичних знань у професійно-практичну сферу діяльності [1]. Для реалізації вище сказаного, учасники навчального процесу мають бути готовими самостійно обирати дієві педагогічні умови, здійснювати діяльність дослідницької характеру; що передбачає вміння систематизувати, моделювати навчально-виробничий процес та планувати свою професійну педагогічну діяльність.

Розглянемо основні умови формування готовності викладачів до проблемно-проєктного навчання:

- усвідомлення практичної значимості різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні;
- сприйняття та розуміння нововведень, готовність до змін моделі навчання, самоосвіти, самовдосконалення;
- бажання працювати не лише на передачу готових знань, але й на формування комплексу особистісних якостей здобувачів освіти;
- творчий підхід до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання;
- вивчення та впровадження в своїй професійній діяльності передових педагогічних досягнень, сучасних педагогічних прийомів і виробничих технологій [2];
- володіння системою прогностичних, проєктувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних, рефлексивних, аналітичних умінь;
- вміння організувати та планувати кожен етап професійно-педагогічної діяльності, враховуючи специфіку змісту навчання, вікові та освітні здібності та вміння учнів;
- здійснювати діагностику навчальної діяльності на основі чітких параметрів результативності навчання та планувати процес викладання.

Підсумовуючи сформульовані педагогічні умови формування готовності педагогічних працівників до проблемно-проектного навчання, слід відмітити, що для їх реалізації лише бажання та професійного рівня викладачів недостатньо. Необхідно здійснити модернізацію системи професійної освіти і навчання; створити професійні стандарти відповідно до глобалізаційних викликів економіки; надати педагогам можливість професійної свободи вибору форм, методів, технологій та інструментів навчання; удосконалити системи підготовки і перепідготовки педагогічних працівників; здійснювати належне фінансування та оновлення матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу [4].

Література

1. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко О. В. Професійна педагогіка : навч. посіб. Київ, 2013. 352 с.
2. Загіка О. О. Оновлення змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах / О. О. Загіка // Професійно-технічна освіта. – 2012. – № 4 (57). – С. 25–29.
3. Ковальчук В. І. Педагогічна майстерність викладача – основа його компетентності. Профтехосвіта. 2011. № 6. С. 22–32.
4. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи // Наук.-метод. зб. [упоряд. Н. І. Бугай]. – Вип. 1. – Київ, 2005. – 236 с. – С. 63–70.

ПРИЛЕПА ІВАН

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ДИСБАЛАНС МІЖ ФАКТИЧНИМ І ПОТРІБНИМ РІВНЕМ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У Законі України «Про вищу освіту» визначено основну мету вищої освіти підготовку «...конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях»[1]. Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, впливають на всі сфери життєдіяльності людини. Функціонування вищої освіти зумовлюють процеси інтернаціоналізації, глобалізації, комерціалізації та масовізації. Зміни на ринку праці настільки стрімкі, що система освіти не завжди встигає на них реагувати, що спричиняє невідповідність навичок, які отримують випускники ЗВО запитам сучасності [3].

Незадоволеність суспільства якістю освіти актуалізує потребу її реформування. Саме тому основною офіційною установкою реформи виступає підвищення ефективності всіх ланок освіти.

На розв'язання цієї проблеми спрямовані зусилля які відбиваються у Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти до 2023 року, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, Національній економічній стратегії на період до 2030 року, Стратегії людського розвитку, Експортній стратегії України («дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки.

На думку експертів в освіті та інших сферах, включаючи бізнес, сьогодні людині необхідно мати ряд спеціальних навичок і компетенцій, які допомагають знайти своє місце на ринку праці [4].

Важливим напрямом реформування освіти є зменшення розриву між навичками, які формуються в студентстві й навичками, які потрібні на робочому місці. З боку роботодавців, є вагомі обґрунтовані претензії до ЗВО щодо якості підготовки фахівців з вищою освітою, що примушує роботодавців забезпечувати додаткове або корпоративне навчання.

Завдання професійної підготовки поступово, але непинно переміщуються від університетів, і це повсюдно відбивається зменшенням бажання держави їх фінансувати із суспільних фондів. Неважко запідозрити, що університети значною мірою завдячують досі стабільним рівнем притоку студентів своїй несподіваній, але бажаній ролі тимчасових притулків у суспільстві, враженим тимчасовим безробіттям; структури, що дає змогу молоді на декілька років відстрочити на кілька років знайомство з жорсткими реаліями ринку праці [2].

Дефіцит спеціалістів, недостатній рівень освіти та професійних навичок працівників – ключові проблеми, що стримують ріст продуктивності праці та виробництва, прибутковості бізнесу – це проблеми, на які останнім часом постійно звертається увага.

Однією з найбільш серйозних проблем є відсутність адекватної статистики щодо реального співвідношення попиту й пропозиції кадрів на ринку праці України. Розбалансованість ринків праці й

освіти значною мірою викликана відсутністю системної взаємодії між зацікавленими сторонами: органами державного управління, системою професійної освіти, роботодавцями та працівниками [4].

Розповсюдженість випадків невідповідності (дисбалансу) між фактичним і потрібним рівнями освіти та кваліфікації робітників є постійною темою українських та іноземних досліджень. Причиною подібних диспропорцій може бути як зростання вимог до робітників з боку працедавців відповідно до нових організаційних і технологічних змін виробництва, так і зниження якості освітньої підготовки майбутніх фахівців, у певних випадках – незацікавленість роботодавців у підвищенні професійного рівня робітників з недостатньою кваліфікацією у зв'язку зі значними витратами на ці цілі.

В системі професійної (професійно-технічної) освіти для зменшення розриву у навичках, необхідним на ринку праці є створення достатніх умов для становлення здобувачів П(ПТ)О як всебічно розвинених особистостей, кваліфікованих робітників, формування у них ціннісних орієнтацій і необхідних для успішної самореалізації компетентностей. Для реалізації цих завдань необхідно налагодити співпрацю закладів П(ПТ)О, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, залучати приватних інвестицій у стратегічно важливі напрями розвитку закладу освіти. Також потребує удосконалення мережі закладів П(ПТ)О, заснування центрів професійної досконалості; створення гнучкої системи, забезпечення доступності та неперервності П(ПТ)О впродовж життя; забезпечення відповідності змісту і якості П(ПТ)О потребам особи та ринку праці; розвиток партнерства у сфері П(ПТ)О; формування спроможності П(ПТ)О щодо налагодження міжнародних зв'язків, участі в міжнародних програмах й проєктах задля розвитку інновацій, вивчення й обміну досвідом та успішними практиками; залучення роботодавців до розроблення стандартів професійної освіти за компетентнісним підходом; організація стажування викладачів, майстрів виробничого навчання та здобувачів освіти на виробництві [5].

Своєю чергою вища освіта потребує: поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти та роботодавцями; розширення можливостей ЗВО; активізації мобільності студентів та викладачів; оптимізація зв'язку між економічним зростанням і людським розвитком, зокрема шляхом збільшення інвестицій у якісне оновлення інфраструктури ключових сфер людського розвитку, розбудови соціальної сфери та справедливого розподілу економічних ресурсів; забезпечення розвитку кадрового потенціалу; покращення мережі закладів вищої освіти; створення університетів світового рівня; тісна взаємодія науки, освіти та бізнесу; розвиток системи освіти для дорослих; стимулювання до навчання протягом життя; розвиток цифрової освіти; проведення контролю досліджень для підвищення якості вищої освіти; приєднання до міжнародних наукових програм та організацій; постійне оновлення і збільшення навчально-практичних центрів; посилення міждержавного партнерства щодо міжнародного науково-технічного співробітництва [5].

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
2. Бауман Зигмунт. Индивидуализированное общество / пер. с англ. под. ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Логос, 2005. – 390 с.
3. Жилияев І. Б., Ковтунець В. В., Сьомкін М. В. Вища освіта України: стан та проблеми. Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. 96 с.
4. Ковальчук В. І. Тенденції розвитку освіти в епоху інформаційного суспільства. *Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС* : монографія / О. В., В.І. Ковальчук, Н. О. Арістова, Р. А. Попов, І. С. Гриценко. Київ : НУБіП України, 2017. С. 7–134.
5. Стратегія людського розвитку [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96#w1_1.

РАДКЕВИЧ ВАЛЕНТИНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

Підвищення вимог роботодавців до якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, в тому числі й за дуальною формою, актуалізує значущість формування у здобувачів освіти окрім професійної, ключових компетентностей як інтегративних результатів освіти, набутого професійного і соціального досвіду життєдіяльності, здібностей, особистісних орієнтацій, засвоєної системи цінностей для успішної професійної діяльності та безперервного

професійного розвитку. Зважаючи на те, що ключові компетентності мають екстрафункціональну природу, розглянемо детальніше їх вплив на формування особистості майбутнього фахівця. Термін «ключові компетентності» вперше було введено у науково-освітній глосарій на початку 1990-х років Міжнародною організацією праці. Це слугувало теоретичним підґрунтям для визначення кваліфікаційних вимог до фахівців у системі підвищення кваліфікації. Згодом ключові компетентності застосовували для визначення вимог до підготовки майбутніх фахівців у професійній школі.

У 1996 р. на Симпозіумі Ради Європи «Ключові компетентності для Європи», що проходив у м. Берн, офіційно було затверджено зміст цього терміну як ключову, здатність фахівців мобілізувати свої знання, вміння, а також загальні способи виконання дій у професійній діяльності. На основі цього вперше було сформовано перелік ключових компетенцій, що засвідчували певний рівень функціональної грамотності й загальної культури учнівської молоді у різних сферах діяльності (навчально-пізнавальній, громадсько-суспільній, соціально-трудова, побутовій, культурно-дозвілеві тощо). До цього переліку додатково було віднесено також: здатність самостійно вчитися, здійснювати пошук інформації, критично мислити, володіти більшою кількістю мов, співпрацювати й взаємодіяти, брати участь у прийнятті колективних рішень, бути відповідальним, активним і діяльним, адаптуватися і знаходити нові підходи до розв'язання професійних та життєвих проблем, запобігати конфліктам тощо. Ці компетентності були призначені, насамперед, для оновлення змісту освіти у відповідь на запит суспільства.

Сучасний етап формування у майбутніх фахівців ключових компетентностей регламентується положеннями Закону України «Про освіту», в якому у статті 12 подано їх перелік, а саме: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти [3].

У 2018 р. відповідно до Рамкової програми ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності громадян Європейського Союзу було виокремлено вісім нових ключових компетентностей: грамотність, мовна, математична, цифрова, особистісна, соціальна, навчальна, громадянська, підприємницька компетентності, а також компетентність культурної обізнаності та самовираження [5]. Означені ключові компетентності формуються також і в здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Адже, відповідно до статті 15 Закону України «Про освіту», здобуття професійної (професійно-технічної) освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту [3]. Тобто випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти одночасно з професійною кваліфікацією здобувають повну загальну середню освіту з відповідними ключовими компетентностями.

Результати аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників свідчать, що більшість із них розглядають «ключові компетентності» як міжкультурні і міжгалузеві знання, вміння, здібності, необхідні особі для адаптації і продуктивної діяльності в різних сферах виробництва. Ці компетентності, на думку Зеєра, мають узгоджуватися з професійною компетентністю, а також освітньою та професійною кваліфікаціями [2, с. 223]. З огляду на викладене, суть ключових компетентностей полягає у забезпеченні фахівцям соціально-професійної мобільності, що охоплює успішне здійснення ними професійної діяльності, позиціонування себе в соціально-трудова відносинах та їхній особистісний розвиток. Тому ключові компетентності ще називають універсальними і відносять до загального (метапредметного) змісту освіти.

Про універсальність ключових (загальних) компетентностей йдеться у Методиці розроблення професійних стандартів: «вони не залежать від предметної сфери і тому в структурі професійного стандарту виділяються окремо» [4]. Зауважимо, що нині відбувається обговорення змін до Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів у частині заміни терміну «загальні компетентності» на «ключові компетентності» з подальшим виокремленням методів їх оцінювання. Ураховувати, що зміст ключових компетентностей може змінюватися відповідно до обставин і на різних етапах життєдіяльності особистості фахівця важливо, щоб забезпечувалася відповідність системи отриманих знань структурі ключових компетентностей. Наприклад, ключові компетентності мають співвідноситися із соціальною (соціальна активність), професійною (сформованість колективу), спеціальною (мотивація діяльності), організаційною (організація колективної діяльності) [1, с. 211–212].

Необхідність формування ключових компетентностей у майбутніх фахівців зумовлена й вимогами роботодавців до наявності в них здатностей працювати в команді, виявляти лідерські якості, запобігати конфліктним ситуаціям, проявляти креативність та творчість у професійній діяльності,

нести персональну відповідальність за результати прийняття професійних рішень, дотримуватися професійної етики, ефективно управляти робочим часом, здійснювати енергозберігальну професійну діяльність тощо.

Зміст цих ключових компетентностей розкриває специфічні особливості професії, яку здобувають майбутні фахівці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. А отже, ці ключові компетентності можуть бути сформовані тільки у процесі професійно-практичної підготовки, зокрема під час теоретичного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також на заняттях з виробничого навчання і практики в умовах виробництва.

Підсумовуючи сказане зазначимо, що ключові компетентності як інтегративні властивості особистості фахівця формуються у процесі здобуття особою як повної загальної середньої освіти, так і професійної (професійно-технічної) освіти, що завершується присвоєнням освітньої та професійної кваліфікацій. Це, у підсумку, сприяє професійному становленню особистості фахівця, ефективному її соціальному функціонуванню самореалізації у професійному середовищі.

Література

1. Коротков Э. М. Управление качеством образования: учебное пособие для вузов / Э. М. Коротков. – 2-е изд. – М. : Академический Проект, 2007. – 320 с.
2. Зеер Е. Ф. Психология профессионального образования : учеб. пособ. Екатеринбург, 2000. – 397 с.
3. Про освіту : закон України від 5 вересня 2017 р., № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради, 2017. – № 38.39. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів : наказ Міністерства соціальної політики України від 22 січня 2018 р., № 74. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text>
5. Рамкова програма ЄС щодо оновлених ключових компетентностей. 2018. – URL: [http://dlse/multycourse.com.ua/ua/page/15/53#1](http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53#1)

ŚNIADKOWSKI MARIUSZ

Politechnika Lubelska (Polska)

PROBLEMY JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W DOBIE NAUCZANIA ZDALNEGO

1. Wprowadzenie

Jakość usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły kształcące w zawodzie jest priorytetowa. Związana jest z pojęciem wartości obecnej w każdej kulturze i funkcjonuje współcześnie prawie w każdym języku (potocznym i naukowym). Jakość bez wątpienia stanowi wartość, choć jako termin jest trudna do zdefiniowania ze względu na swoją subiektywność. Mówimy bowiem o jakości w aspekcie filozoficznym, socjologicznym, czy ekonomicznym, a nawet użytkowym.

Jakości w edukacji przypisuje się priorytetowe jako uniwersalnej wartości. Jednym z celów edukacji jest zmiana jakości życia człowieka, co przyczynia się do poprawy szans edukacyjnych a tym samym życiowych młodego człowieka. Jakość życia człowieka oraz całych społeczeństw we współczesnym świecie zależy od jakości edukacji, która wyznaczona jest poprzez warunki społeczne, kulturowe, przyrodnicze, infrastrukturę, wyposażenie, kadre dydaktyczną i studentów oraz relację między nimi. Jej źródło tkwi w wartościach, postawach, zachowaniach nauczycieli, uczniów czy studentów. Zaś efekt edukacji jakim jest wykształcenie, jego poziom i rodzaj, stanowi jeden z kluczowych wyznaczników społecznej pozycji. Jest ono przekładane na pozycję zawodową, a ta na uzyskiwane dochody, a następnie na prestiż osoby w środowisku.

2. Filozofia jakości w edukacji

Jakość to bez wątpienia pewna filozofia, która wymaga jej upowszechnienia, aby wykonywana praca przynosiła oczekiwane wysokie efekty, satysfakcję oraz rację istnienia. Mówiąc o jakości należy mieć na względzie jej precyzyjne rozumienie w odniesieniu do edukacji. W literaturze przedmiotu trudno znaleźć jedną uniwersalną definicję obejmującą precyzyjnie wszystkie jej aspekty gdyż jest to termin bardzo subiektywny lub abstrakcyjny. Stąd nie ma jednego, uniwersalnego rozumienia jakości w szkolnictwie, a w związku z tym trudno znaleźć jednoznaczną definicję szczególnie nas interesującą. Jakość bowiem w istocie zależy od kontekstu, w jakim ją umieszczamy oraz ma różne znaczenie w zależności od interakcji pomiędzy różnymi uczestnikami systemu szkolnictwa wyższego lub grup interesariuszy. W naukach technicznych jest to całokształt właściwości określających przydatność wyrobu do jego użytkowania zgodnie z przeznaczeniem bądź zespół cech fizycznych, dzięki którym ma zaspokajać określone potrzeby ludzkie.

Ogólnie jakość oznacza własność, rodzaj, gatunek, wartość danego przedmiotu, odróżniający dany przedmiot od innych bądź też całokształt cech danego przedmiotu, istotnych ze względu na jego strukturę wewnętrzną oraz ze względu na stosunki, oddziaływania i związki z otoczeniem.

Niektórzy autorzy wiążą jakość z pojęciem skuteczności przede wszystkim w aspekcie stawianych przed szkołą zadań i ewaluacją stopnia ich osiągnięcia bądź z efektywnością. W kontekście skuteczności jakość jest rozumiana jako rodzaj doskonałości, perfekcji i konsekwencję działania, działanie dopasowane do celu. Potrzeba w tym względzie istnienia pewnych minimalnych standardów czy sposobów kształcenia, które szkoła ustali i wprowadzi w kontekście celów i efektów indywidualnych oraz społecznych.

3. Jakość procesu kształcenia

W aspekcie kształcenia problem jakości jest złożony. W 1989 roku ministrowie edukacji krajów Wspólnoty Europejskiej, w opublikowanym raporcie *Schools and Quality (Szkoły i jakość) An International Report OECD*, określili główne czynniki wpływające na jakość pracy szkoły oraz pojęcie jakości edukacji, które się przyjęło. Posługiwanie się filozofią jakości oznacza regularne i częste dokonywanie ocen osiąganego postępu oraz identyfikację silnych i słabych stron organizacji dla wyznaczania kierunków rozwoju. Takie ujęcie wymaga zorganizowanych, powiązanych ze sobą i spójnych działań podejmowanych przez podmioty i organy szkoły, co składa się na wewnątrzszkolny system zapewniania jakości pracy szkoły, a w szczególności działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

W odniesieniu do szkolnictwa wyższego dokumenty europejskie nie wskazują jednoznacznej definicji jakości w szkolnictwie wyższym. Jednakże wytyczne publikowane w dokumencie *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* w dużym stopniu nawiązują do logik zawartych w normach ISO.

W doniesieniu do szkolnictwa wyższego na podstawie normy ISO 9000 jakość można odnieść do misji, celów, programu, określonych standardów placówki i określić jako stopień zgodności realizowanych usług z wymaganiami klientów. W tym ujęciu jakość w szkolnictwie wyższym sprowadza się do stopnia zaspokojenia potrzeb i wymagań studentów, wynikających z dydaktycznej i poza dydaktycznej działalności szkoły wyższej. Władze oraz nauczyciele powinni dążyć do przekazywania wysokiego poziomu wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, aby studenci mogli z sukcesem realizować swoje plany naukowe i zawodowe. Takie rozumienie jakości wydaje się niepełne, gdyż w istocie sprowadza się do systemowych i konsekwentnych realizacji oczekiwań studentów przez szkołę zawodową. To zaś wymaga identyfikacji potrzeb i oczekiwań studentów jako punktu wyjścia do projektowania usług edukacyjnych.

W literaturze znajdziemy najczęściej definicje jakości odnoszące się do satysfakcji i zgodności z oczekiwaniami zainteresowanych. Jakość kształcenia jednak powinna być ujmowana nie tylko w kontekście realizacji oczekiwań i potrzeb studentów, ale również różnych innych podmiotów i czynników, jak pracodawcy czy uwarunkowania i rozwój społeczno – gospodarcze środowiska, w którym będą funkcjonowali przyszli absolwenci. Więc jakość w odniesieniu do kształcenia należy wówczas rozumieć jako stopień przygotowania kształconych studentów do wyzwań współczesności lub właściwą reakcję uczelni na wyzwania współczesności. Czym innym jest bowiem jakość kształcenia od jakości wykształcenia. Jakość kształcenia bowiem może być wysoka z racji spełniania wymogów formalnych, zaś jakość wykształcenia odbiegać od wymagań rynku pracy. Zatem jakość kształcenia można określić jako stopień spełnienia wymagań dotyczących procesu kształcenia i jego efektów, formułowanych przez interesariuszy, przy uwzględnieniu uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. W aspekcie celowym jakość jest dopasowaniem działań uczelni do realizacji zamierzonych celów. Jakość wiążemy więc nie tylko ze stopniem spełnienia założonych standardów formalnych procesu kształcenia, ale przede wszystkim z efektem, do którego doprowadzić ma właściwie zaplanowany i przeprowadzony proces kształcenia (skuteczność w osiągnięciu założonych celów).

Wobec powyższego najczęściej spotykane definicyjne ujęcie jakości kształcenia odnosi się do jednego z trzech podstawowych komponentów: stopnia spełnienia założonego standardu; stopnia zadowolenia klientów/studentów z oferowanej przez uczelnię usługi; stopnia spełnienia założonych przez uczelnię celów, związanych z procesem kształcenia. Współczesne rozumienie jakości kształcenia zwraca więc uwagę na wielowymiarowość tego pojęcia, uzależnienie od perspektywy poszczególnych grup interesariuszy oraz osadzenie w misjach i celach przyjmowanych przez konkretne instytucje.

4. Zapewnienie jakości kształcenia

W latach 70. XX wieku zaczęła upowszechniać się filozofia TQM czyli kompleksowego zarządzania jakością, w której można wyróżnić orientację na klientów, orientację procesową i zachowanie prewencyjne. W odniesieniu do uczelni wyższej TQM jest zbiorowym i wszechstronnym wysiłkiem zorientowanym na ustawiczne doskonalenie szkoły we wszystkich jej aspektach, sferach oraz efektach działania. W literaturze wskazywanych jest wiele zasad wynikających z TQM, do których należą między innymi: Stworzenie stałych celów w odniesieniu do usprawniania jakości produktów i usług, które są ukierunkowane na uzyskanie przewag konkurencyjnych; Przyjęcie przez wszystkich uczestników procesu kształcenia filozofii ciągłego doskonalenia działań szkoły wyższej; Wprowadzenie nowoczesnych metod doskonalenia zawodowego.

Biorąc pod uwagę zasady wynikające z TQM, należy stwierdzić, że szczególnego znaczenia nabiera student jako klient, którego wymagania należy zidentyfikować i zrealizować. Uwagę należy poświęcić na rozróżnienie i podział klientów oraz ich specyficzne wymagania, które wpływają na postrzeganie jakości kształcenia.

5. Запewnienie jakości kształcenia przy nauczaniu zdalnym

Bez wątpienia wysoka jakość kształcenia zawodowego powinna być priorytetem dla każdej uczelni, która chce z sukcesem liczyć się na rynku edukacyjnym. Przepisy nakładają na uczelnie obowiązek wdrożenia i doskonalenia systemu zapewniania jakości i powierzają nadzór nad tworzeniem i doskonaleniem tego systemu rektorowi uczelni, ale nie określają precyzyjnie zasad jego funkcjonowania. W regulacjach znajdują się jedynie ogólne zapisy o obowiązku opracowania i wdrożenia odpowiedniej polityki uczelni dotyczącej zapewniania jakości kształcenia poprzez odpowiednie struktury, działania i procesy wewnętrzne.

Запewnienie jakości kształcenia zawodowego w dobie nauczania zdalnego spowodowanego pandemią stanowi poważne wyzwanie. Problem stanowią zajęcia praktyczne, infrastruktura informatyczna, materiały edukacyjne oraz sami nauczyciele i uczniowie.

Po rocznym doświadczeniu można powiedzieć, że uczelnie powinny już posiadać lub stworzyć politykę dotyczącą zapewniania jakości kształcenia zawodowego w dobie pandemii i nauczania zdalnego. Należy opracować i wdrażać rozwiązania poprzez odpowiednie struktury i procesy, zapewniając udział interesariuszy zewnętrznych.

W uczelniach powinien istnieć proces projektowania i zatwierdzania prowadzonych zajęć zdalnych lub ich weryfikowania, aby umożliwić osiągnięcie wyznaczonych celów, włącznie z zakładanymi efektami uczenia się. Należy też zbierać, analizować i wykorzystywać odpowiednie informacje w celu efektywnego zarządzania programami i innymi działaniami, a także monitorować programy studiów i okresowo dokonywać ich przeglądu.

Uczelnie w swoich działaniach powinny dążyć do tego, aby programy nauczania były realizowane w sposób zachęcający studentów do odgrywania aktywnej roli w kreowaniu procesu uczenia się zdalnego;

Wobec nauczania zdalnego warto wykorzystać aktywniej współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Doskonalenie procesu kształcenia stanowi ciągle zadanie a jego efektem jest poprawa efektywności i skuteczności działania. Doskonalenie jakości, rozumianej jako to, co można poprawić, jest działaniem, które odnosi się do wszystkich obszarów działalności uczelni, zwłaszcza przy nauczaniu zdalnym.

ТЕЛОВАТА МАРІЯ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРІОРИТЕТНІ ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ: ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРЕВАГИ

Використання інформаційних технологій в ХХІ ст. займає важливе місце у різних галузях. Сучасні інформаційні системи розвиваються вельми швидкими темпами, охоплюючи всі сфери життєдіяльності людства. Так, світ без дротів – це вже не фантазія сьогодні, а реальність. Адже, навчання, дозвілля, комунікація підростаючого покоління значною мірою відбувається за допомогою комп'ютерних технологій, що значною мірою впливає на формування пізнавальних, поведінкових процесів, ціннісних орієнтацій, та соціалізації молоді в цілому. Варто відмітити, що впродовж останнього десятиріччя інформаційні технології все більше і більше проникали в бізнес, зокрема – це системи автоматизованого проектування; програми для ведення фінансового, податкового та управлінського обліку; впровадження штрих кодування; системи планування постачання, виробництва і реалізації.

На сьогоднішній день, вже і не знайдеш підприємство (малого чи середнього бізнесу, приватної чи державної форми власності), установу чи освітньо-науковий заклад, яке б не використовувало сучасні технології, хоча б для ведення обліково-аналітичного та податкового процесу. Неможливо уявити діяльність суб'єкта господарювання без поточного рахунку в банку (в тому числі й населення), без програми «клієнт-банк», без електронної пошти, «хмарні технології», комп'ютерної системи та пакету бухгалтерських облікових програм, служб національної безпеки – без «суперкомп'ютерів», а населення – без ноутбуку, кишенькових комп'ютерів та смартфонів. Ці засоби швидко асимілюються культурою сучасного суспільства, так як вони не тільки створюють великі зручності, але і вирішують багато виробничі, соціальні, економічні та побутові задачі.

Потрібно зазначити, що в останні роки в закладах вищої освіти у пріоритеті інтерактивні методи навчання. Загальновідомо, що слово «*інтерактив*» запозичене з англійської мови й походить від слова «interact» (inter – взаємний та act – діяти), тобто інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх студентів. Тому це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, й рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють.

До інтерактивних методів навчання які допомагають розвивати навички soft skills (так звані «соціальні навички» чи «навички успішності»), належать: комунікації; лідерство; вміння працювати в

команді, в екстремальних умовах; здатність брати на себе відповідальність; самостійно приймати рішення; вирішувати конфлікти; розуміння важливості вчасного виконання поставлених завдань; здатність логічно і критично мислити; креативність тощо.

У науковій літературі існують різноманітні класифікації інтерактивних методів навчання. Скориставшись науковими й практичними напрацюваннями дослідниці О. Пометун [2], якою розроблено класифікацію інтерактивних методів навчання за формами навчання залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності студентів, об'єднуємо їх у групи (рис. 1).

Рис. 1. Групи інтерактивних методів навчання

У ЗВО з метою розширення інтерактивних методів навчання, що вже використовуються (квест, метод кейсів, тренінги, рольові ігри тощо), впроваджується новий, апробований **метод каскадного навчання**. Зміст каскадного навчання полягає в тому, що передача знань та здійснення контролю за їх засвоєнням здійснюється «по сходах», зверху вниз: від викладача до учнів, студентів, курсантів, від студентів до студентів (рис. 2).

Рис. 2. Головні етапи каскадного навчання

Каскадний метод передбачає не пасивне слухання під час лекцій, а співпрацю і взаємодію здобувачів вищої освіти (студентів) між собою та з викладачем, що суттєво посилює роль як викладача так і студента. Викладач – центр каскаду, він демонструє студентоцентризований підхід, організовує інтерактивне навчання, формує атмосферу взаєморозуміння і довіри. Студент – самостійний і відповідальний учасник освітнього процесу засвоює певні знання і навички та передає їх своїм колегам.

Каскадне навчання складається із декількох етапів:

1. Вибір здобувачів вищої освіти, які проходять навчання у викладача.
2. Навчання здобувачів вищої освіти, передача їм знань і навичок.
3. Передача знань і пояснення системи оцінювання.

Здобувачам вищої освіти необхідно передати отриманні знання іншим слухачам, поділитися з ними власним досвідом за допомогою практичних занять, семінар-тренінгів та іншими способами, які вони обирають самостійно.

4. Контроль знань.

Переваги даного методу:

- викладач застосовує студентоцентризований підхід;
- студент залучається до активної діяльності завдяки чому краще засвоює нові знання (відсутнє пасивне навчання і заучування матеріалу перед контролем);
- студент краще запам'ятовує новий матеріал, оскільки пояснює його іншим однокурсникам;
- у студентів розвиваються навички комунікації, співпраці, самостійності і відповідальності;
- за рахунок об'єднання студентів, які навчаються за різними спеціальностями, для вирішення одного завдання покращується їх мотивація навчання;
- дозволяє студенту бути успішним.

У результаті оптимального використання різних інтерактивних методів навчання змінюються позиції викладача й студентів у навчально-виховному процесі. Із носія готових знань викладач перетворюється в організатора пізнавальної діяльності студентів, а останні стають рівноправними суб'єктами в навчанні. А що саме вимагає сучасне життя від фахівця (робітника, молодшого бакалавра, здобувача вищої освіти, тобто випускників професійної, фахової передвищої освіти та вищої освіти) добре демонструє наступна цитата англійських вчених Вагнера Т. і Дінтерсміта Т.: «...що у цьому світі нікому не цікаво, скільки всього ви знаєте, тому що Гугл знає все! Людей цікавить, як ви можете застосувати те, що знаєте, і це стосується і навчання, і роботи, і обов'язків громадянина» [1, с. 251].

Вчені, приходять до висновку, що комп'ютерні мережі є новим етапом у розвитку інтелектуальної діяльності і призводять до глобальних змін у діяльності людства, і всіх його соціальних інститутів.

Література

1. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / пер. з англ. Надія Борис. – Київ : Наш формат, 2017. – С. 312.
2. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – Київ : Генеза, 2005. – 328 с.

ЧМИР ВІКТОР, САМАРА ВОЛОДИМИР

Хмельницький національний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ НОВИХ ФОРМ І МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯКІ ҐРУНТУЮТЬСЯ НА ЗАСТОСУВАННІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інтенсивний розвиток науки, техніки та технологій вносить корективи в систему підготовки фахівців всіх рівнів. Це обумовлено як новими вимогами до здобувачів вищої освіти, так і новими можливостями системи освіти.

Одним із напрямків вдосконалення навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти стало широке застосування персональних комп'ютерів, як засобів розповсюдження, обробки та отримання нової навчальної інформації, а також як засобів контролю знань [1].

Аналіз фахової літератури показав, що питанням наукового обґрунтування нових форм і методів навчання та контролю знань, які ґрунтуються на застосуванні комп'ютерних технологій, приділяється багато уваги [1–3]. В той же час питання зведення електронних засобів навчання і контролю в єдину систему, яка б мала ширші властивості, ніж сукупність окремих її елементів, досліджені в меншій мірі.

Формування єдиної системи електронних засобів навчання та різних форм навчальної інформації в електронному вигляді в єдину систему дозволяє отримати нові широкі можливості для вдосконалення процесу підготовки здобувачів вищої освіти. Сукупність взаємопов'язаних електронних засобів навчання, застосування яких направлено на підготовку здобувачів вищої освіти запропоновано назвати електронним навчальним середовищем.

До електронного навчального середовища в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти віднесемо:

- електронні версії робочих програм навчальних дисциплін, силабусів;
- електронні версії навчально-методичного забезпечення дисциплін;
- електронні навчальні посібники, тематичні підбірки, збірники ситуативних завдань, розроблені, науково-педагогічними працівниками, а також зібрані і систематизовані із доступних ресурсів

Інтернет. Ці засоби можуть використовуватись як під час аудиторних занять, так і в процесі самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

– фотоматеріали за тематикою навчальних дисциплін, які ілюструють і надають реалістичності навчальному матеріалу, дозволяють здобувачам вищої освіти сформувати здатність до правильного і образного сприйняття технічних зображень, навчитись на основі креслень і схем створювати в своїй уяві реальний образ деталі, механізму, агрегату;

– навчальні відеофільми, розроблені науково-педагогічними працівниками, які повністю адаптовані до навчального процесу з дисципліни і враховують специфіку майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти;

– комп'ютерні класи та окремі ПЕОМ з контрольно-навчаючим програмним забезпеченням, а також прикладними інженерними комп'ютерними програмами, які дають змогу оперативного діагностувати хід навчального процесу, вносити в нього корективи, забезпечити індивідуальний підхід до навчання кожного здобувача вищої освіти, сформувати уміння і навички прийняття і обґрунтування інженерних рішень із застосуванням сучасної комп'ютерної техніки;

– персональні комп'ютери, підключені до мережі Інтернет, які забезпечують доступ здобувачів вищої освіти до електронного навчального середовища та до ресурсів мережі Інтернет;

– засоби візуалізації – мультимедійні проектори та інтерактивні дошки, які дають змогу демонструвати значні за розмірами зображення, оперативного підготовлені науково-педагогічними працівниками.

Таким чином, електронне навчальне середовище – це система електронних засобів навчання, яка значною мірою розширює можливості підготовки здобувачів вищої освіти, підвищує якість навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти, дозволяє здійснювати післядипломне педагогічне супроводження персоналу [3].

Література

1. Luzina M. O., Holub H. H., Vozna A. M. (2002) *Systema kompleksnoi diahnostryky znan studentiv*. Lviv : Lvivskiy bankivskiy instytut NBU. [in Ukrainian].
2. Dychkivska I. M. (2004) *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii*. Kyiv : Akademydavnytstvo. [in Ukrainian].
3. Borovyk O. V., Malashyn M. O. Sinkevych V. M. (2008) *Deiaki aspekty zastosuvannia komp'uterno-informatsiinykh tekhnolohii navchannia pry vykladanni inzhenernykh dystsyplin*. Zbirnyk naukovykh prats № 46, ch. 2. Khmelnytskyi : NADPSU.

ЯНИЦЬКА ОЛЕНА, ЯСІНСЬКИЙ АНДРІЙ

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Динамічний розвиток сучасного суспільства та інтенсифікація всіх процесів, які визначають життєдіяльність населення, зумовлюють необхідність раціонального використання ним часу, що на нинішньому етапі розвитку можуть забезпечити цифрові технології. Сучасна молодь, яка здобуває спеціальності у закладах вищої освіти, досить часто, з низки причин (відсутності коштів для оплати навчання, намагання апробувати отримані знання на практиці та здобути досвід та ін.) намагаються поєднувати навчання з трудовою діяльністю. Ця ж необхідність (поєднати роботу з навчанням) виникає у спеціалістів старшого покоління, які здобували вищу освіту кілька десятиків років назад, оскільки, перед ними гостро постають питання підвищення кваліфікації.

У вирішенні цих проблем можуть допомогти заклади вищої освіти шляхом впровадження дистанційних технологій навчання. Сучасні комп'ютерні засоби та інформаційні технології дозволяють закладам освіти організувати навчання та спілкування викладачів із студентами у зручній для них формі, наблизити освітні пропозиції до користувача у дистанційному форматі. У цьому випадку усувається дилема для студента: чому віддати перевагу – трудовій діяльності чи навчанню?

В останні роки з проблемою забезпечення ефективного функціонування дистанційної форми навчання стикнулися багато провідних начальних закладів України, що зумовило появу значної кількості публікацій на цю тему. Так, Триус та ін. (2012) розкрили організаційні та технічні аспекти використання системи мобільного навчання; висвітлили проблеми та перспективи впровадження комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання математичних дисциплін у вітчизняних закладах вищої освіти. Згідно їх ідей, університет стає глобальною організацією. Його центральною фігурою є студент, з його освітніми запитами, а не професор, котрий збирає навколо себе аудиторію.

Титова (2011) дослідила проблему психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій та обґрунтувала переваги запровадження системи Moodle у процесі викладання технічних дисциплін. Франчук (2008) висвітлив підходи до адміністрування навчальних комп'ютерних систем з використанням програмного комплексу Денвер+Moodle. У роботі Франчук, Галицького (2016) розкрито доцільність використання у навчальному процесі хмарних сервісів. За твердженням Семерікова – електронне навчання є інноваційною технологією, спрямованою на професіоналізацію та підвищення мобільності тих, хто навчається, тому і на сучасному етапі розвитку ІКТ воно може розглядатися як технологічна основа фундаменталізації вищої освіти. Стрюк та Рассовіцька (2015) охарактеризували ключові підходи до використання хмарних обчислень при підготовці студентів інженерних спеціальностей. У роботах Дзямувич (2014) доведено, що їх впровадження сприяє підвищенню зацікавленості, активності та самостійності студентів усіх спеціальностей. Однак, на сьогодні в Україні відсутнє комплексне дослідження, яке б розглядало всі аспекти інформаційно-комп'ютерного забезпечення дистанційних форм навчання у вітчизняних закладах вищої освіти.

Ключовим завданням колективу Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука є вдосконалення форм, методів і технологій навчання, важливе місце серед яких займає дистанційне навчання. Виходячи із європейського досвіду та досвіду провідних вітчизняних закладів вищої освіти науково-освітня ідеологія навчального процесу в університеті сформована відповідно до нової парадигми вітчизняної освіти, що базується на використанні електронних засобів навчання (e-learning). Результатом багаторічної кропіткої роботи науково-педагогічних працівників університету стала унікальна система інноваційних методик, до яких відносяться: електронне навчання (e-learning); мобільне навчання (m-learning); всепроникаюче навчання (u-learning); «перевернуте» навчання (f-learning); змішаного навчання (blended-learning).

Модель навчання, що базується на використанні ресурсів Інтернету та мультимедійних технологій, часто називають електронним навчанням. Тривус (2011) зазначає, що «електронне навчання (e-learning) – це система навчання, що пропонує використання Інтернет-технологій, електронних бібліотек, навчально-методичних мультимедіа-матеріалів, віртуальних лабораторій і практикумів тощо». Цей тип навчання забезпечує доступ до пулу навчальних матеріалів освітнього середовища, а також підтримує технологію обміну даними, комунікації учасників навчального процесу, створює умови для організації спільної роботи над документами та проектами. Впродовж десяти років в університеті сформовано різноплановий навчальний контент електронних ресурсів. Практика впровадження електронного навчання в університеті показує, що найбільш динамічно розвивається мобільне навчання. Мобільне навчання (m-learning) – це технологія подання навчального матеріалу на мобільні пристрої з використанням комунікаційних каналів WAP та GPRS. Мобільне навчання є формою реалізації дистанційного, разом з тим, це навчання з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій. Навчання із використанням мобільних технологій доступу до освітніх ресурсів створює для студента оперативний віртуальний простір, що забезпечує його освітні потреби у зручній формі, дозволяє будувати власну систему оволодіння знаннями із врахуванням особливостей власного соціального простору, надає суб'єкту, що навчається, більшу кількість ступенів вільності – вищу інтерактивність, більшу свободу руху, більшу кількість технічних засобів для навчання та ін.

Важливим елементом у створенні ресурсів для мобільного навчання є чітка структуризація навчального контенту, вихід за традиційні елементи дистанційного навчання, розробка структурованих «Уроків», розширення сфери застосування ресурсів «WIKI» та «Анкета», що дозволяє розробити інтерактивні ресурси програмно-педагогічних продуктів мобільного навчання в університеті. Результати апробації ресурсів електронного та мобільного навчання показують також їх затребуваність в системі організації навчального процесу іноземних студентів. Відкриті бази ресурсу «WIKI» часто стають зверненнями пошукових серверів інших навчальних закладів, у тому числі з іноземними DNS адресами. Всепроникаюче навчання (u-learning) – це технологія, що виникла, як результат реалізації соціального запиту на удосконалення форм «навчання впродовж життя». Використання інформаційно-комунікаційних засобів дозволяє розширити освітній простір та інтегрувати його у всі сфери суспільного життя. Для здійснення u-learning університетом розроблено відповідні навчальні матеріали, що передаються на мобільні пристрої, а також організовані безкоштовні Wi-Fi зон та створене відповідне програмно-методичного забезпечення. «Перевернуте» навчання (flipped learning) – це нова форма організації навчання. Використовуючи дистанційні технології навчання студент самостійно знайомиться із навчальним матеріалом, що буде вивчатись на наступному занятті. Для виконання практичної частини навчальної дисципліни використовуються як віртуальні, так і реальні зустрічі із керівником курсу. Онлайн режим часто використовується для обговорення та аналізу навчального матеріалу.

Передумовою для організації змішаного навчання є створення в університеті повноцінного освітнього інформаційного середовища, забезпечення надійної комунікаційної системи, підготовка педагогічних кадрів здатних до ефективної співпраці із студентом у віртуальному середовищі та реальній

обстановці навчання. Змішане навчання – це реальна альтернатива традиційній формі навчання. Для супроводу змішаного навчання в університеті започатковано мережу навчальних центрів об'єднаних технологічними засобами доступу до пулу електронного навчання. Відділ дистанційної освіти веде електронне адміністрування та управління змішаним навчальним процесом. Результати навчальної діяльності доступні кожному студенту в конфіденційному режимі.

Найбільш поширеною модульною об'єктивно-орієнтованою системою управління навчальними ресурсами є Moodle. Система Moodle є програмним засобом для створення та підтримки навчального процесу в умовах як дистанційного, так і традиційного (аудиторного) навчання. Цей проект був створений для галузі «соціальної конструктивної педагогіки» (social constructionist framework of education) і поширюється як проект Open Source на основі ліцензії GNU GPL. Однак, на думку Титової (2011), у більшості випадків основною метою використання системи дистанційного навчання Moodle є підтримка, а не повна заміна стаціонарного навчання, особливо це актуально в світлі запровадження модульно-рейтингового навчання, в якому як відомо значна увага приділяється самостійній роботі студента. Адаже інформаційно-комунікаційні технології в умовах сучасного розвитку освіти в Україні поступово стають одним з потужних чинників реалізації принципів дидактики – доступності, системності, наочності, диференціації тощо, в повній мірі демонструють особистісно-індивідуальний підхід у навчальному процесі.

Використання сервісів Google дає можливість організувати колективну роботу. Документи, розміщені в мережі Інтернет, може редагувати віртуальна група студентів, що володіє відповідними правами доступу. Спільний перегляд файлів, відслідковування і перегляд змін в режимі он-лайн створює віртуальне середовище для спільної діяльності в мережі Інтернет. Сервіси платформи Google – дозволяють проводити опитування, створювати спільні документи і таблиці, аналізувати та коментувати отримані результати. Творча співпраця у віртуальному середовищі суттєво розширює форми взаємодії студентів, що додатково мотивує їх до інтерактивної діяльності.

Блоги дозволяють робити відгуки «коментарі» відвідувачами, що робить їх середовищем мережевого спілкування. Викладачі університету використовують свої блоги в Інтернет середовищі для розповсюдження навчальних матеріалів або посилань на них. Залишаючи коментар до повідомлення викладача у блозі, студенти стають учасниками справжньої он-лайн дискусії.

Блоги дозволяють викладачу створювати он-лайн віртуальну дошку оголошень, управляти студентськими блогами, розміщувати конспекти занять, вбудовані відеоматеріали, презентації, гіперпосилання, аудіо лекції та віртуально спілкуватися із студентами, при цьому блог викладача можуть читати не лише студенти, а й їхні батьки. Вікі-енциклопедія – започаткована як сайт довідкової інформації, що створюється спільними напрацюваннями великої кількості учасників. Вікі-сторінки використовуються в навчальному процесі за різними напрямками: як джерело навчального матеріалу, для планування та організація проектної діяльності, для спільного написання творчих робіт та статей, для обговорення та рецензування матеріалів, для організація консультацій та отримання додаткових знань, для ознайомлення мережевої спільноти з авторськими технологіями та професійного самовдосконалення викладача.

Пошукові засоби Інтернет середовища дозволяють створювати власні тематичні пошукові каталоги. Розроблені викладачем пошукові каталоги дозволяють відібрати для студентів саме такі освітні матеріали, що будуть необхідні для засвоєння конкретної теми. У такий спосіб вирішується проблема захисту студентів від небажаної інформації, яку вони одержують, направляючи запити в пошукові машини «загального користування» чи проблема швидкого знаходження необхідної інформації. Сучасні програмні платформи дозволяють планувати діяльність великої групи користувачів, створювати розклад роботи, у якому враховуються режим та плани інших цільових груп. Існує можливість для об'єднання декількох календарів та узгодження термінів виконання. Практика ведення календарів показує, що науково-навчальний процес університету може бути організований системою із десятків календарів різного рівня підпорядкування. У кожному календарі плануються заходи, пов'язані з певною сферою діяльності. За ведення календарів відповідають окремі структурні підрозділи. Викладачі університету практикують подачу у календарях дат позанавчальних заходів. Часто таким чином анонсується час онлайн-контактів, наприклад, для обміну новими здобутками та цікавими повідомленнями.

Використання можливостей інформаційних комп'ютерних технологій для організації дистанційного навчання в межах України, залучення до начального процесу вітчизняних закладів освіти студентів з інших країн, а також проведення за допомогою Інтернет-ресурсів спільних наукових конференцій, симпозіумів та обміну актуальною інформацією дозволяє підвищити якість освіти та створити передумови для її здобуття особами, які з певних поважних причин, не можуть відвідувати навчальні заклади.

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ І КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

АБРАМОВА ОКСАНА, ПУЛЯК ОЛЬГА,
КОЗАЧЕНКО МАРИНА, ПОДОЛІЧ АНАТОЛІЙ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)

ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ РОБОТОДАВЦІВ ТА ОСВІТЯН У НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ

Підготовка конкурентоздатного фахівця, пошук можливостей для ефективної співпраці у покращенні якості освіти та формуванні необхідних навичок випускників закладів освіти неодноразово стають питаннями для обговорення під час проведення різноманітних заходів зі співпраці роботодавців та освітян. Представники бізнесу, роботодавці наголошують, що лише здобуття професійних знань та вмій буде замало і перше місце поряд із професійними навичками виходять так звані «м'які навички».

Ряд авторів публікацій [5; 6] вказують на пряму залежність між формуванням у здобувачів освіти м'яких навичок та їх успішністю у професійному спрямуванні, що дозволить досягти успіху в житті.

Посилаючись на міжнародні дослідження Гарвардського та Стенфордського університетів, 2018 р. Лілія Гриневич, розкриваючи засадничі питання реформування української освіти, зазначила, що кар'єрний успіх людини на 85 % забезпечується саме м'якими навичками [5, с. 26]. Цей відсоток є усередненим та може різнитися залежно від професій.

Автори статті неодноразово брали участь у заходах спрямованих на співпрацю роботодавців та освітян у напрямку підготовки компетентних випускників закладів освіти, проходили стажування з метою упровадження найкращих практик у процесі підготовки здобувачів освіти в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (далі – ЦДПУ). Зокрема, конференції Uni-Biz Bridge, форум «Освіта 3.0» та ін. Увагу освітян привертають проблеми підготовки здобувачів освіти.

Бізнес усвідомлює, що для якісного навчання молоді викладачам та вчителям також необхідно постійно підвищувати власну кваліфікацію та здобувати сучасні знання та вміння, особливо у сфері інформаційних, цифрових технологій, сучасних методів викладання тощо. З цією метою організуються різноманітні види навчання, стажування для педагогів, здобувачів освіти тощо.

З початком всесвітньої пандемії більшість заходів перейшли у онлайн-формати, що дало змогу частіше їх проводити для більшої аудиторії учасників. Так, наприклад, 26–29 серпня 2020 року відбулася V всеукраїнська конференція «Uni-Biz Bridge» зі співпраці бізнесу та освіти, що тривала 4 дні та основними темами якої стали питання організації освітнього процесу та проблеми дуальної освіти в умовах онлайн. Організатор конференції, компанія UGEN, регулярно пропонує молоді різні можливості від роботодавців: залучає до проєктів від бізнесу; влаштовує ярмарки вакансій; проводить бізнес-тури у компанії-партнери; організовує тренінги, конференції, семінари; допомагає у побудові власного бренду тощо. У рамках проєкту, окрім інших корисних для молоді тем, учасників ознайомили із методом Асесмент центр, який використовується для оцінки soft skills при відборі кандидатів на роботу або стажування [4].

За результатами участі авторів статті у вказаних заходах зі співпраці роботодавців та освітян було оновлено освітні програми спеціальностей Професійна освіта (Цифрові технології/ Комп'ютерні технології, Технології виробів легкої промисловості) ЦДПУ, осучаснено методи викладання, що враховують формування м'яких навичок здобувачів освіти та удосконалюються формати занять, що проходять у дистанційному режимі. Зокрема, при вивченні навчальної дисципліни «Управління персоналом» та окремих її тем «Організація набору і відбору персоналу», «Ефективність управління персоналом» здобувачі освіти набувають навички ділової комунікації, тайм-менеджменту, стратегічного планування, роботи з проєктами та документацією тощо [1].

Автори статті постійно відшуковують шляхи підвищення якості підготовки здобувачів освіти, кращого засвоєння ними навчального матеріалу та формування таких наскрізних умінь як, творчість, критичне мислення, уміння співпрацювати з іншими особами в команді, набуття навичок орієнтуватися в інформаційному просторі, вмінні збирати, узагальнювати, систематизувати інформацію за допомогою застосування сучасних методик навчання, ІКТ, нестандартних уроків, тренінгових технологій навчання тощо [2; 3]. Також автори статті вбачають актуальним проведення дослідження формування м'яких навичок та розробку навчально-методичних матеріалів для педагогічних працівників щодо їх формування у здобувачів освіти. У січні 2021 р. відбулося підписання «Меморандуму про взаєморозуміння та взаємодію в організації курсів підвищення кваліфікації та прикладних наукових дослідженнях» між

Кафедрою професійної та вищої освіти Державного закладу Вищої освіти «Університет менеджменту освіти», Кафедрою теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності й Кафедрою педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Навчально-методичним кабінетом професійно-технічної освіти у Кіровоградській області, Державним закладом професійної (професійно-технічної) освіти «Кропивницький професійний ліцей сфери послуг і торгівлі», з метою удосконалення традиційних і відшукування інноваційних шляхів організації та проведення курсів підвищенні кваліфікації керівних та педагогічних кадрів; спільних прикладних наукових досліджень та конференцій (семінарів, круглих столів); розширення науково-дослідної, видавничої діяльності, обміну досвідом; підвищення рівня педагогічної майстерності, удосконалення професійних якостей, професійної наукової та викладацької культури. У червні розпочався експеримент регіонального рівня: «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти» (наказ КОДА Департаменту освіти і науки № 166-ОД від 01.06.2021) який ініціювали учасники підписаного Меморандуму. Відповідно до експерименту науковці, методисти, педагоги розпочали дослідження, кінцевою метою якого є упровадження в закладах професійної освіти досвіду підготовки здобувачів освіти щодо формування у них м'яких навичок.

Отже, автори статті, можливими шляхами співпраці між роботодавцями та освітянами вбачають напрямки, що сприятимуть удосконаленню освітнього процесу закладів освіти: спільне оновлення освітніх програм; обговорення методів та форм навчання; визначення змісту навчальних дисциплін, особливо у напрямку інновацій; розробка роботодавцями реальних кейсів для навчання здобувачів; дуальна освіта; набуття практичної підготовки здобувачами освіти на базах практик роботодавців; проведення навчальних екскурсій; робота із напрямку професійного самовизначення здобувача освіти; надання матеріально-технічного забезпечення роботодавцями закладам освіти; проведення навчання чи підвищення кваліфікації освітян представниками роботодавців тощо.

Удосконалення та посилення такої співпраці, а також системний підхід, на погляд авторів публікації, сприятиме підготовці компетентних випускників закладів освіти, конкурентних фахівців.

Література

1. Абрамова Л., Пуляк О. Розвиток Soft skills студентів у процесі вивчення дисципліни «Управління персоналом». *Наукові записки молодих учених*. № 6. 2020. – URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/1791>
2. Абрамова О., Горбань А., Терещук А. Особливості застосування нестандартних уроків у освітньому процесі. *Інформаційні технології в освіті та науці* : зб. наук. пр. Вип. 12. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2021. С. 12–15.
3. Абрамова О. В., Онуфрак О. В. Проектування освітнього процесу технологічної підготовки старшокласників засобами індивідуалізації. *Наукові записки*. Вип. 183. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. С. 50–55.
4. Викладачі фізмату вивчають можливості побудови освітнього процесу та дуальної освіти онлайн. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/facultet/novini/1909-vykladachi-fizmatu-vyvchayut-mozhlyvosti-pobudovy-osvitnoho-protsesu-ta-dualnoyi-osvity-onlayn.html>
5. Дятленко С., Конопкін В., Корнецький А., Кучерук О., Савицький І. Соціальне шкільне підприємство: твій перший стартап : посіб. для учнів 8 (9, 10, 11) класів, батьків та освітян. Київ : ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС», 2020. 184 с.
6. Сергєєва Л. М. Конкурентоздатний випускник – нова філософія закладу професійної освіти. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності», 25–26 квітня 2018 року. Т. І. Кривий Ріг, 2018. С. 199–203.

ВАСЕКА РУСЛАНА, БИХОВЧЕНКО ЛАРИСА

Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ОСОБИСТІТЬ І КАР'ЄРА

Особистість – це характеристики, які роблять людей унікальними, включаючи їх прототипові думки, емоції, інтереси, звички та поведінку. Психологічний характер, особистість відносно стійка з плином часу. Особистість відіграє значну роль у визначенні того, як людина поводить себе в різних ситуаціях. Багато аспектів особистості пов'язані з кар'єрним розвитком. Майже кожен елемент кар'єри людини частково визначається її особистістю. На такі фундаментальні кар'єрні рішення, як вибір професії, рання соціалізація кар'єри, результативність роботи, задоволеність кар'єрою та зміни кар'єри впливає особистість [1].

Теорія Джона Голланда є яскравим прикладом досліджень відповідності особистості професії людини; вона базується на дослідженні відповідності того чи співпадають професійні інтереси людей та професійного середовища, в якому вони перебувають. Люди шукають професію за покликанням, що призводить до професійної стабільності, відчуття задоволеності та високих досягнень. Невдалий вибір професії призводить до протилежних моделей. Джон Голланд вважає, що ці професійні інтереси є фундаментальною складовою особистості людини [3].

Коли існує відповідність між людиною та оточенням, працівники, швидше за все, будуть успішними та задоволеними. На практиці, ця теорія передбачає, що люди повинні обирати професії, тип середовища в яких подібний до їх типу особистості. Окрім передбачення точної відповідності типу особистості середовищу, теорія Голланда також пропонує інші специфічні середовища, сумісні з кожним типом особистості.

Особистість або характеристики, які роблять людей унікальними, є важливою детермінантою людської поведінки в цілому та кар'єри зокрема. Людська особистість впливає на більшість того, хто ми є, і на те, що ми робимо, прямо і опосередковано, через свій вплив на ситуації, у якій ми опинилися. Особистість відіграє важливу роль у визначенні того, чи буде людині комфортно в конкретній ситуації [2].

Таким чином, особистість може зіграти значну роль, допомагаючи людям визначати професії, які можуть підходити або не підходять для них. Вже давно визнано, що все хороше в нашому житті може бути результатом самоаналізу і тому важливо «пізнати себе». Одним із результатів такого самопізнання є краще розуміння того, які професії та шляхи кар'єри краще відповідали б нашим інтересам. Чесність із самим собою щодо того, ким ми є, і з наших сильних і слабких сторін може допомогти нам вибрати ситуації, в яких нам буде комфортно, а також змусити усвідомлювати ситуації, яких ми можемо уникнути.

Література

1. Лозовецька В. Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах праці : монографія. Київ, 2015. 244 с.
2. Bradley, J. C., Brief, A. P. and George, J. M. 2002. «More Than the Big Five: Personality and Careers.» Pp. 27-62 in Work Careers, edited by D. C. Feldman. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
3. Holland, J. L. 1997. Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments. 3d ed. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
4. Personality and Careers URL: <http://career.iresearchnet.com/career-assessment/personality-and-careers/>

ГЛАДКОВА ВАЛЕНТИНА
Київський університет імені Бориса Грінченка

КАР'ЄРА ЯК АКМЕОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Саморозвиток фахівця у професійній діяльності пов'язаний, з одного боку, з постійним зростанням його майстерності, компетентності та професіоналізму, а з іншого боку – з кар'єрним просуванням. Усебічний професійний саморозвиток можливий лише за оптимально збудованої траєкторії особистісно-професійного самовдосконалення та посадового зростання [1; 2].

Сучасний фахівець повинен виступати, насамперед, як активний суб'єкт діяльності, який шукає і створює умови вирішення завдань, що ним поставлені, успішно реалізується у професійній праці і використовує свою кар'єру як акмеологічний механізм професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Кар'єра та кар'єрний розвиток є предметом дослідження багатьох науковців. У більшості досліджень кар'єра (італ. *carriera* – біг, життєвий шлях, нива; лат. *carrius* – віз) розуміється в широкому сенсі як послідовність професійних ролей, статусів і видів діяльності в житті людини, а у вузькому сенсі – як фактична послідовність займаних посад, робочих місць чи положень у колективі конкретним працівником. Людина, яка будує кар'єру, нині розглядається як орієнтована на реалізацію особистісного та професійного потенціалу.

Сутнісною характеристикою кар'єри є просування, що проявляється у професійному зростанні, у процесі професіоналізації – від вибору професії до оволодіння нею, потім до зміцнення професійних позицій, досягнення майстерності. Тобто кар'єра сприймається як траєкторія руху людини до вершин професіоналізму.

Кар'єра стосовно професійного саморозвитку постає як його рушійна сила, що забезпечує досягнення акме, тобто як акмеологічний механізм.

Ефективність кар'єри як акмеологічного механізму професійного саморозвитку сучасного фахівця забезпечується низкою акмеологічних умов та чинників, які безпосередньо чи опосередковано забезпечують активізацію та оптимізацію кар'єрного зростання працівників.

В результаті аналізу наукової літератури та психолого-акмеологічних досліджень ми виділили такі акмеологічні умови, що забезпечують ефективність кар'єри як акмеологічного механізму професійного саморозвитку сучасного фахівця: затребуваність у суспільстві та професійних структурах людей з вираженою потребою у професійному саморозвитку; формування в організації (на підприємстві) корпоративної культури, яка орієнтує всіх співробітників на цінність професійного саморозвитку і гарантує кар'єрне просування відповідно до професійної компетентності; відповідність кар'єрних домагань працівника та його професійної компетентності; відповідність професійної компетентності працівника та очікувань, що висуваються до нього організаційним та соціальним середовищем; високий рівень визнання та авторитету працівника у професійному та організаційному середовищі.

Основними акмеологічними факторами ефективності кар'єри як акмеологічного механізму професійного саморозвитку сучасних фахівців є: кар'єрні орієнтації як фіксовані установки, що організують та регулюють поведінку працівника стосовно кар'єри та самого себе як суб'єкта кар'єрного зростання; ціннісне ставлення до кар'єри як акмеологічного механізму професійного саморозвитку.

При вивченні кар'єрної орієнтації традиційно використовується підхід Едгара Шейна, який виділив вісім типів кар'єрних орієнтацій («якорів»), розглядаючи їх як постійний і стійкий елемент структури особистості, що впливає на можливість побудови кар'єри: професійна компетентність, менеджмент, автономія (незалежність), стабільність (безпека), служіння, виклик, інтеграція стилів життя, підприємництво [3]. Кар'єра як акмеологічний механізм професійного розвитку фахівця потребує акмеологічного супроводу.

Методологічну основу системи акмеологічного супроводу складають акмеологічний та акмесинергетичний підходи та принципи: соціально-особистісної актуальності кар'єрного зростання, подвійної часової спрямованості, потенційної надмірності акмеологічного впливу, варіативності змісту акмеологічних технологій, нелінійності, звернення до саморозвитку, динамічності, позитивної мотивації, безперервності і поступальності, індивідуалізації, активізації резервних можливостей, поліфункціональності.

Упровадження системи акмеологічного супроводу кар'єри як акмеологічного механізму професійного саморозвитку фахівців може забезпечувати оптимізацію та гармонізацію процесів професійної самореалізації та кадрового просування, що проявляється у формуванні ціннісно-сислової спрямованості на самореалізацію у кар'єрі; підвищенні рівня всіх компонентів кар'єрної готовності; формуванні кар'єрної компетентності.

Література

1. Основи акмеології для менеджерів освіти : навч. посіб. / Г. Х. Яворська, В. М. Гладкова, О. А. Горчакова. Київ : Освіта України, 2012. 248 с.
2. Паутова Л. Е. Историко-методологические и акмеологические основы развития карьеры специалиста. *Изв. Сарат. ун-та. Нов. сер. Сер. Акмеология образования. Психология развития*. 2017. Т. 6, вып. 1 (21). С. 32–37.
3. URL: https://studme.org/227590/psihologiya/metodika_otsenki_karernyh_orientatsiy_sheyne (дата звернення: 21.10.2021).

ГОМОНЮК ОЛЕНА, ОНИШКО ОКСАНА

Хмельницький національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поняття «педагогічна технологія» у психолого-педагогічній літературі та у наукових дослідженнях останніх років використовують досить часто, зокрема:

- як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний вибір і компонування форм, методів, способів, прийомів, виховних засобів (схем, рисунків, діаграм) [1];
- як упорядковану сукупність дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують досягнення передбачуваного результату в умовах освітнього процесу [2];
- як продуману в усіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя [3].

За визначенням Г. Селевко, технологія навчання – це законовідповідна педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і якій притаманний більш високий ступінь ефективності, надійності та гарантованості результату, ніж традиційним способам навчання [4].

Проте, незважаючи на безліч проведених досліджень у цій сфері, поняття «педагогічна технологія» в педагогіці ще не достатньо визначено. Одні автори розглядають педагогічну технологію як складову частину педагогічної науки, інші відводять їй проміжне місце між наукою і практикою, треті вважають, що педагогічна технологія займає проміжне місце між наукою і мистецтвом, деякі дослідники педагогічну технологію зводять до процесу проектування навчання. Тому педагогічну технологію визначаємо як сукупність процесів теоретичної і практичної діяльності викладачів, спрямованих на розвиток особистості студента, а також опис методів, способів і прийомів, що використовуються у навчально-виховному процесі закладу вищої освіти та гарантують досягнення результату.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість стверджувати, що нині у вищій школі використовується чимало педагогічних технологій, які дозволяють значно підвищити якість підготовки майбутнього педагога [5]. Це, наприклад, технологія модульного навчання, технологія концентрованого навчання, технологія колективної мисленнєвої діяльності, технологія рівневої диференціації, технологія навчання як навчального дослідження та ін. Одні технології дають змогу студентам на рівні сприйняття і запам'ятовування засвоїти досить значний обсяг інформації, інші – вимагають включення активної творчої уяви, репродуктивного та творчого мислення, але всі вони забезпечують можливість досягнення ефективного результату засвоєння студентами знань, умінь і навичок, розвитку їх професійно важливих якостей в процесі навчання у ЗВО.

З метою удосконалення підготовки майбутніх фахівців в процесі навчання у ЗВО викладачі можуть обирати певні технології або їх ефективно поєднувати. Але за всієї варіативності педагогічних технологій є загальні вимоги, яким вони мають відповідати:

- по-перше, будь-яка технологія повинна забезпечувати якісне засвоєння знань студентами;
- по-друге, будь-яка технологія повинна сприяти становленню професіонала, тобто формувати у студентів не тільки професійні знання, уміння, навички, але і професійно важливі якості, позитивне ставлення до професії педагога і навчання у ЗВО.

Ми у своїй роботі використовуємо ті педагогічні технології, на основі яких в практичному викладанні використовуються педагогічні експромти, а саме викладання при цьому передбачає попереднє проєктування навчально-виховного процесу і подальшу реалізацію одержаного проєкту в педагогічній практиці. Крім того, застосування педагогічних технологій дало нам змогу спрогнозувати кінцевий результат педагогічної діяльності за умов чіткої обґрунтованості кожного компоненту та етапу дій викладача.

З метою удосконалення професійного становлення майбутніх педагогів ми проаналізували переваги та недоліки традиційної системи навчання у вищій школі.

Аналіз традиційної системи навчання у ЗВО показав, що, по-перше, її основою, в основному, є пояснювально-ілюстративний та інформаційно-репродуктивний методи навчання, котрі опираються, в основному, на репродуктивне мислення студентів. По-друге, порядок проведення основних видів занять, зокрема таких, як групові, практичні, лабораторні, самостійна робота під керівництвом викладача, як правило, є таким: закріплення теоретичних знань (одержаних на інших видах занять, наприклад, лекціях, семінарах); закріплення практичних навичок (здійснюється у формі розв'язання навчальних і навчально-професійних завдань).

Така побудова заняття у ЗВО, безперечно, є виправданою та має позитивні сторони. Але в той же час необхідно зазначити, що недоліком побудови подібних занять є їх одноманітність. Ініціативність, самостійність, фантазія, тобто те, в чому проявляється індивідуальність студента, поступово слабшають, а то і зовсім зникають. Окрім того, найбільш сприятливий час для засвоєння інформації на занятті витрачається на закріплення вже відомого матеріалу. Практичні ж навички відпрацьовуються на заняттях вже тоді, коли увага, а, отже, і активність студентів значно знижується. Тому в процесі навчання у ЗВО необхідно використовувати технології особистісно-орієнтованого навчання. Використання технологій особистісно-орієнтованого навчання ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах всіх учасників навчально-виховного процесу, провідна роль в якому належить викладачу. Він не тільки є організатором навчання і розвитку студента – майбутнього професіонала, але й актуалізує, стимулює прагнення студента до самоосвіти і саморозвитку, сприяє формуванню активно-діяльній, творчо мислячої та інтелектуально розвиненої особистості майбутнього педагога.

Отже, викладач «є консультантом, організатором середовища навчання, своєрідним посередником між студентом і соціальним досвідом у формі культури» [6]. Студент – «доповідачем, «ерудитом», опонентом в суперечці, проблематизатором, «генератором ідей», критиком, рецензентом повідомлення товариша або педагога, одним словом, позиція «учнівства» замінюється позицією «партнерства». Таким чином вдається подолати рольову одноманітність і соціальну збідненість процесу навчання, сформувати досвід співпраці, колективної мислєдїяльності» [6]. Таким чином, важливе значення у застосуванні педагогічних технологій мають професійно-ціннісні орієнтації педагога, пов'язані з його ставленням до студента, до своєї навчальної дисципліни, до педагогічної діяльності.

Література

1. Єрмола А. М. Технологія організації науково-методичної роботи педагогічними кадрами : навч. посіб. – Харків : ТО «Гімназія», 1999. – 128 с.
2. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
3. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие. / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – 352 с. – С. 116.
6. Навчальний процес у вищій педагогічній школі : навч. посіб. / За заг. ред. акад. О. Г. Мороза. – К.: Національний пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2001. – 337 с.

ДРОБОТОВА ЛЮДМИЛА

Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЕВОЛЮЦІЙНІ АСПЕКТИ ОСОБИСТОСТІ В РАКУРСІ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ

Держава і право – дві інституції, які взаємодіють у формуванні та самоорганізації людського суспільства. Тому дослідження причин і шляхів виникнення і розвитку особистості необхідно почати з вивчення її еволюції і становлення людського суспільства.

На етапі розвитку ринкової економіки досить актуально постала проблема дослідження факторів, які впливають на побудову кар'єри особистості. Тому перед багатьма науковцями постала потреба у дослідженні умов і факторів, що зумовлюють кар'єрне зростання, також в аналізі факторів, які мають значний вплив на планування, розвиток кар'єри особистості. Завданням даної публікації є аналіз існуючих факторів розвитку кар'єрного зростання та визначення факторів, що впливають на неї.

Людина є дуже складним, багатограним і надзвичайним феноменом. Цікавою є людина і для юриспруденції, і для економіки держави. Мотиви поведінки в тих чи інших правових ситуаціях; ухилення від законів країни, де знаходиться людина чи, навпаки, законслухняна поведінка – реакція на правове середовище та його вплив на розвиток особистості, – все це важливо знати і для належного правотворчості, і для ефективного правозастосування, і для державного управління поведінкою людей.

Будучи відносно відокремленою гілкою розвитку живих істот на землі, людина відрізняється від інших усвідомленою потребою у спілкуванні і здатністю до спільної праці, до спільного проживання з собою подібними з метою задоволення і своїх індивідуальних, і загальних потреб та інтересів, до розумного узгодження своєї поведінки з іншими людьми. Саме ці риси людини дозволяють пояснити причини появи суспільства, держави і права.

Особистість – явище соціальне. Її соціальність полягає у тому, що вона є продуктом спілкування людей. Вивчаючи питання загальної теорії правового положення особистості в правовій демократичній державі ми розуміємо, що наріжну основу всієї вітчизняної правової системи становить Конституція України, у змісті якої закладена принципово нові цінності сучасної цивілізації, згідно з якими людина, її права і свободи визнаються найвищою соціальною цінністю і, отже, обов'язком держави стає їх визнання, дотримання і захист.

У статті 3 Конституція України [1] визначається, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Виходячи з цього, можемо зазначити, що не було і немає більш актуальної та важливої теми у суспільствознавстві, ніж становище особистості у сучасному суспільстві і демократичній правовій державі.

Проблемою для будь-якого суспільства і держави є реальне використання кожною людиною своїх прав і свобод, а у випадках виникнення суперечок, конфліктів, правопорушень – застосування ефективної, надійної їх охорони і захисту. Між законодавчо визначеним правовим становищем особи і практикою її реалізації завжди є деякий проміжок. Це, звичайно, не послаблює значення теорії розвитку, бо тільки розвиток і пізнання нового дає справжні критерії та орієнтири для законодавчої, судової, економічної та іншої правозастосовної практики, що відповідає конституційним ідеалам і цінностям.

Будь-яка наукова теорія має об'єктивний зміст, пізнавальне начало, що не завжди збігаються із її ідеологічним та економічним аспектами. Серед різноманітних теорій, що становлять зміст економіки і права держави, важливою є теорія взаємин особистості, суспільства, держави в їх правовому та економічному вимірі, тобто соціально-правового становища особистості в громадянському суспільстві та правовій державі. Особливістю цієї спеціальної теорії права і держави є її синтетичний характер.

Процеси розвитку особистості є результатом пізнання людиною об'єктивної дійсності, як засіб мислення, за допомогою якого відбувається освоєння нових об'єктів, їх властивостей і закономірностей. Перевірені і підтвержені практикою, вони стають еталоном і в певному сенсі критерієм цінностей для отримання наукових та фахових знань і навичок [2, с. 78–80].

Особистість у результаті пізнання, а потім і практичного вдосконалення, постійно розвиваючись, більш глибоко і всебічно досліджує конкретні державно-економічні явища, розкриває їх сутність, осмислює глибинні процеси, що відбуваються на сучасному ринку. Оволодівши економічними та правовими поняттями, їх системами, що відображають об'єктивну дійсність, людина отримує можливість вільно орієнтуватися у різних галузях, може науково осмислювати, що відбуваються в різних економічних процесах і творчо розвивати, поглиблювати і вдосконалювати знання про специфічні державно-правові та економічні закономірності, моделювати і прогнозувати процеси особистого розвитку. Створювана таким чином теоретична база перевіряється надалі практикою і слугує підставою практичних пропозицій і рекомендацій.

Умови діяльності особистості або ситуації, в яких можуть бути реалізовані ті чи інші її потреби, утворюють деяку ієрархічну структуру. За основу структуризації ми приймемо проміжок часу, протягом якого зберігається основна якість даних умов, а ситуацію діяльності особистості можна прийняти як відносно стабільну. Тоді нижчий рівень цієї ієрархії утворюють ситуації предметного середовища, далі – умови групового спілкування, потім – особливості тієї чи іншої сфери соціально-економічної діяльності, нарешті, загальносоціальні економічні, культурні умови. Ці останні зазнають різних істотних змін в рамках «історичного» часу [3, с. 91–93]. Зазначимо, що умови діяльності особистості у тій чи іншій соціальній сфері праці змінюються кілька разів протягом життя людини, умови групового спілкування змінюються протягом років або місяців, а предметне середовище – у лічені хвилини.

Отже, дослідження історії розвитку людства на Землі дає підставу вважати, що суспільство стало способом і результатом самоорганізації спільного життя людей на тій чи іншій частині території земної кулі, що дозволив людським індивідам домагатися великих успіхів в усіх напрямках їх життєдіяльності: економічному, соціальному, військовому, культурному, психічному.

Будь-яка форма спілкування або спільного життя людей неможлива без появи особливого виду стосунків між ними – владних. Навіть у неформальних стосунках, заснованих на добровільності, один із суб'єктів взаємодії керує, лідирує, підпорядковує собі іншого у тій чи іншій формі і мірі. Суб'єкти таких стосунків можуть де в чому змінюватися, але може статися і так, що один із них так і залишиться лідером, провідним, керівником, тобто пануючим, що диктує свою волю і вимагає підпорядкування їй, а інший – ведеться на ідеї іншої людини, є підвладним, підпорядковується чужій волі. Це здебільшого залежить від особистих якостей кожного з суб'єктів – учасників цих відносин, цього об'єднання, так і від змісту взаємодії, а також від інших суб'єктивних і об'єктивних факторів.

Література

1. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Із змінами, внесеними згідно із Законами № 27-ІХ від 03.09.2019, ВВР, 2019, № 38, ст. 160. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Лозовецька В. Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах : монографія / В. Т. Лозовецька. Київ : Вид. Міленіум, 2015. 279 с.
3. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-доп. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Стельмах Н. А., Ніколюк Л. І. ; наук. ред.: Рогова П. І., Чепурна Н. М.; наук. консультант Мельник О. В. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. Київ ; Черкаси: [б. в.], 2009. 196 с.

ЄРШОВА ЛЮДМИЛА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НАВИЧОК ВЕДЕННЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ

У процесі реалізації національної економічної та освітньої політики державі й уряду варто керуватися кращими світовими практиками побудови економічних відносин, а освітнім менеджерам – основоположними освітніми трендами, спроможними максимально спростити професійну адаптацію та інтеграцію молодого покоління українських фахівців у систему вітчизняних та міжнародних економічних відносин. Європейський курс розвитку України закріплює демократичні завоювання українського народу, серед яких чільне місце посідають економічні свободи, зокрема – свобода підприємництва. Цей соціально-економічний феномен є визначальним у формуванні потужного середнього

класу, що є основою розвитку демократичного суспільства [5]. Це – клас успішних людей, здатних самостійно забезпечити собі та своїй родині рівень доходів, достатній не лише для задоволення первинних вітальних потреб, але й потреб вищого порядку – соціальних і духовних. Формування фахівця такого рівня, який би гармонійно поєднував професійну та підприємницьку, соціальну, громадянську та інші ключові компетентності, – головне завдання вітчизняної системи професійної освіти. Таким чином, актуалізуються механізми формування у майбутніх фахівців рис і якостей особистості, необхідних для розвитку підприємницької компетентності [2].

Світова пандемія стала викликом водночас для всіх сфер життєдіяльності людини, актуалізуючи проблему наближення змісту професійної підготовки фахівців до потреб постпандемічного ринку праці. Зумовлена тривалим карантинном зміна економічних і соціальних відносин загострила увагу здобувачів освіти на необхідності здобуття таких компетентностей, які би сприяли мобільності фахівця, його здатності до саморозвитку, самовдосконалення і самозайнятості, вмінню ефективно використовувати свої часові та емоційні ресурси (самоменеджмент).

Важливість формування у майбутніх фахівців навичок самоменеджменту пояснюється також низкою викликів, що знайшли своє відображення в суспільстві, економіці, політиці, культурі й освіті. Найважливішими з них є: зростаюча конкуренція, стресовість бізнесу та кризовий стан вітчизняної економіки. Випускник закладу освіти має бути готовим розпочати свою професійну діяльність у таких умовах.

Зростання конкурентності бізнесу зумовлюється розвитком малого підприємництва, зростанням вимог ринків праці до кваліфікації працівників, швидкістю економічних та правових змін у процесі відкриття та ведення власної справи. Все це вимагає від майбутніх фахівців не лише певної сукупності професійних знань, але й освоєння сучасних навичок управління і ведення бізнесу, здатних допомогти вистояти у складній конкурентній боротьбі за ринки збуту. Це пояснює також особливий запит на креативність, оскільки творчий потенціал працівника став найбільш цінним капіталом підприємства, спроможним допомогти організаціям і фахівцям вижити в умовах постійно зростаючої конкуренції. Конкуренція ще більше загострилася у зв'язку з пандемією, зумовивши інтенсивну діджиталізацію ведення бізнесу [4]. Це зумовлює важливість формування в майбутніх підприємців готовності до постійного розвитку своєї цифрової компетентності і цифрової культури.

Зростання стресовості підприємництва пояснюється ускладненням ведення малого бізнесу в умовах тривалих карантинних обмежень. Напруженість і ризикованість підприємницької діяльності призводять до зростання емоційного навантаження, що потребує від майбутніх підприємців уміння керувати своїми емоціями й економічно використовувати емоційні та часові ресурси.

Пандемія та необхідність захисту територіальної цілісності країни спровокували кризовий стан вітчизняної економіки, що спричинило значне зростання рівня безробіття серед молоді. Це актуалізує важливість підготовки молоді до самозайнятості, формування у майбутніх фахівців підприємницької компетентності та здатності до постійного самовдосконалення.

Всі ці виклики підвищують значимість самоменеджменту, оскільки саморозвиток особистості та її здатність до самозайнятості стають умовою виживання в умовах сучасного ринку праці. З огляду на це, ключову роль має зайняти самоменеджмент – як сукупність процесів, раціональних форм, методів, прийомів, покликаних забезпечувати: пізнання та саморозвиток особистості, якісний моніторинг змісту власної діяльності та її результатів, наукову організацію праці, формування готовності до успіху, складання та реалізацію стратегії особистісного і кар'єрного росту [3]. Тобто в умовах переходу від суспільства постіндустріального до інформаційного, що характеризується інноваційністю і стрімкою зміною умов праці, категорія часу набуває для молодих фахівців доленосного значення. Тому ключовою навичкою молодого покоління впевнено стає раціональне управління часом, розвитком власної особистості і свого життя. Іншими словами, на верхівку затребуваних часом педагогічних технологій упевнено сходять самоменеджмент.

Відомо, що **підприємницька компетентність** – це модель поведінки особистості, що дає змогу успішно втілювати в життя власні задуми, планувати свою діяльність, добирати оптимальні підходи до роботи, розумно ризикувати, досягати очікуваного морального та фінансового результату [6].

У структурі підприємницької компетентності особистості можна виокремити: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-оцінний та діяльнісний компоненти. Кожен із цих компонентів містить певні особистісні утворення, пов'язані зі здатністю людини керувати своїм часом, розвитком власної особистості, процесом удосконалення свого життя [6].

Ціннісно-мотиваційний компонент підприємницької компетентності характеризується: стійким інтересом учня до підприємницької діяльності; позитивною мотивацією до відкриття власної справи; включенням сформованого у свідомості учня ідеального образу підприємницької діяльності до системи особистісних, соціальних, кар'єрних та професійних цінностей.

Когнітивний компонент характеризується наявністю системи знань особистості (економічних, правових, психолого-педагогічних) про себе (особливості пізнавальної, емоційно-вольової, комунікативної сфери; фізичні, інтелектуальні, емоційні можливості та їх відповідність вимогам певного під-

приємництва; особистісні якості, необхідні для відкриття й успішної реалізації підприємницької діяльності), про світ (філософські, політологічні, соціологічні, релігієзнавчі, економічні) та майбутню підприємницьку діяльність (ринок праці; бізнес-ідея; бізнес-план; типи, етапи, стратегії і шляхи розвитку бізнес-кар'єри).

Рефлексивно-оцінний компонент характеризується формуванням самосвідомості учня (спрямованості свідомості на саму себе), розвинутою рефлексивною здатністю (бачити й оцінювати себе з усіх можливих сторін), наявністю певного набору особистісних якостей, що відображають рівень розвитку самосвідомості особистості (сформована воля, критичне мислення, креативність, розвинений емоційний інтелект; комунікабельність, готовність до підприємницької діяльності, соціальна і громадянська відповідальність, здатність до самоаналізу, адекватна самооцінка, об'єктивна оцінка результатів своєї навчально-практичної діяльності, уміння розв'язувати можливі проблеми, що ймовірно виникатимуть на різних етапах підприємницької кар'єри тощо). Відтак, важливими складовими підприємницької компетентності майбутніх фахівців можна вважати низку навичок, тісно пов'язаних із рефлексивною здатністю особистості: самостійне набуття важливих для підприємницької діяльності знань, умінь і навичок; ухвалення власних рішень; самооцінювання своїх вчинків та їх результатів; самоорганізація взаємодії з іншими людьми; самопрезентація; самомотивація; готовність до постійного саморозвитку та самовдосконалення, тощо.

Діяльнісний компонент характеризується: включенням учня у процес професійної освіти як суб'єкта, котрий визнає підприємництво напрямом своєї професійної кар'єри; діяльністю учня щодо накопичення й розвитку релевантних (важливих, актуальних для підприємницької діяльності) професійних компетентностей; формуванням уміння продукувати бізнес-ідеї та складати плани їх практичної реалізації. Рівень сформованості даного компонента визначається активністю особистості, що тісно пов'язана з індивідуальними психічними особливостями людини (тип нервової системи, темперамент, задатки, домінуючі інстинкти), емоційними властивостями (рівень агресивності, емпатійності, конфліктності, стійкості до стресу), особистісними якостями (характер, комунікативні та організаторські здібності, воля) тощо.

Діяльнісний компонент виражається, з одного боку, – через готовність особистості брати участь у різних інтерактивних заходах, що сприяють формуванню підприємницької компетентності, а з іншого, – через її здатність так організувати свій часопростір, аби для цього були необхідні умови. Таким чином виміряти рівень сформованості діяльнісного компонента підприємницької компетентності можна завдяки організації фіксування активності учня в: інтерактивних формах аудиторної роботи (виступи з повідомленнями, рефератами, участь у дискусіях, дидактичних квестах тощо); позашкільному житті закладу освіти (участь у конкурсах, виставках, змаганнях, конференціях), громадському та волонтерському русі, командній та самостійній проектній діяльності.

Самоменеджмент – це свідоме цілеспрямоване управління людиною своєю професійною діяльністю та особистісним розвитком з метою ефективного використання та розвитку власних ресурсів (інтелектуальних, фізичних, емоційних), задоволення власних потреб та досягнення цілей організації [6]. Таке управління здійснюється шляхом добору сукупності раціональних методів управління працею та розвитком особистості. Метою застосування технологій самоменеджменту у процесі розвитку підприємницької компетентності є формування готовності і здатності особистості досягати особистісного та професійного успіху. Основні завдання самоменеджменту – сприяти оптимізації часових витрат підприємця, раціональному використанню його інтелектуальних, фізичних та емоційних ресурсів, зростанню продуктивності діяльності.

Метою застосування технологій самоменеджменту у процесі розвитку в майбутніх фахівців підприємницької компетентності є формування готовності і здатності особистості досягати особистісного та професійного успіху. Основними завданнями використання технологій самоменеджменту в підготовці молоді до підприємницької діяльності є: оптимізація особистістю часових витрат, раціональне використання інтелектуальних, фізичних та емоційних ресурсів, зростання продуктивності діяльності.

Для успішного розвитку підприємницької компетентності важливо навчити особистість: вибудувати правильну стратегічну схему особистісного та кар'єрного розвитку; ознайомити її з механізмами оперативного реагування на стрімкі соціально-економічні, політичні, культурні трансформації; розвивати пам'ять, мислення, творчі здібності, комунікабельність; виховувати волю; керувати власними психоемоційними станами; узагальнювати й інтегрувати життєвий досвід тощо. Все це можливо лише за умови безперервної роботи людини над собою через виховання здатності до самостереження, самоаналізу, самоконтролю, саморегуляції, самовдосконалення. Життєвий успіх майбутніх фахівців напряму залежатиме від рівня сформованості у них даних якостей.

Для ефективного упровадження даної технології важливим є досягнення низки тактичних цілей:

– підготувати і згуртувати педагогічний колектив довкола ідеї підготовки молоді до підприємницької діяльності (немає єдності думок – немає результату);

– вписати мету й цілі технології у навчально-виховний процес закладу освіти так, щоб у всіх ключових документах було закріплено мету – формування підприємницької компетентності та визнання важливості розвитку в учнів навичок самоменеджменту (немає офіційного визнання ідеї – немає результату);

– забезпечити системне набуття учнівською молоддю знань про себе, суспільство, ринок праці, підприємництво через: корекцію змісту навчальних програм; добір відповідних форм і методів навчальної, позанавчальної та позашкільної діяльності; об'єднання всіх зусиль колективу в єдину систему розвитку підприємницької компетентності (немає системи – немає результату);

– вмотивувати педагогічний персонал до вивчення та впровадження технологій самоменеджменту шляхом залучення до науково-експериментальної роботи, підвищення кваліфікації, запровадження системи матеріальних та моральних заохочень (немає мотивації персоналу – немає результату).

Література

1. Базиль Л. О., Єршова Л. М. Організація консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Методичні рекомендації* для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Житомир : «Полісся», 2019. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.32835/978-966-655-915-2/2019>

2. Система консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів : *монографія* [Алексеева С. В., Величко Н. О., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Кузьмінська Л. Д., Лозовецька В. Т., Орлов В. Ф.] ; за ред. Д. О. Закатнова. Житомир : «Полісся», 2019. 212 с.

3. Федоришина Л. М., Камінський В. І. Самоменеджмент як мистецтво управління індивідуальним людським капіталом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10.

4. Yershov M.-O. Digitalisation of professional (vocational) and pre-high tertiary education of Ukraine: problems and prospects. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*. 2019. № 1 (18). Pp. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.67-74>.

5. Yershov, M. Freedom as a trend of modern it-education. *The scientific heritage*. 2021. № 72 (72), 4. С. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.24412/9215-0365-2021-72-4-24-29>

6. Yershova L. Developing entrepreneurial competency of future qualified specialists using self-management technology. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2019. № 2 (19). С. 92–100.

КОЛОДЧАК ОЛЬГА

ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди КНУТД»

РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПІДТРИМЦІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У М. ЛЬВІВ ТА ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розвиток кар'єри особистості передбачає успішне оволодіння професією та ефективне виконання професійної діяльності за умови наявності сукупності професійно-важливих якостей, що знаходяться в динамічному взаємозв'язку. До їх числа варто відносити не тільки індивідуально-типологічні властивості, а й професійно-значущі якості особистості. Причому, системоутворюючою характеристикою їх є професійна спрямованість та кар'єрні ціннісно-мотиваційні орієнтації.

Розвиток, у загальних рисах, є закономірним процесом зміни об'єкта при взаємодії його з дійсністю. Професійний розвиток та подальша кар'єра потребують наявності перших особистісних і професійних якостей людини, внутрішніх можливостей їх розвитку [1].

Розвиток ринку праці в сучасних умовах по цілому ряду причин призводить до високого рівня безробіття серед молодих фахівців – випускників вищих і середніх спеціальних навчальних закладів. Це потребує від них високого рівня особистісної зрілості й готовності діяти в складних економічних обставинах. Усвідомлення цілей своєї професійної діяльності, планування кар'єри й бажання реалізувати свій потенціал - важливі умови успішної стратегії поведіння на ринку праці.

Традиційний підхід до опису професійного розвитку співробітника в організації припускає виділення етапів кар'єри за критерієм віку, однак етап професійного росту не завжди пов'язаний з віком. Важливо розділяти часовий період розвитку особистості й фази розвитку професіонала.

Одним з відомих дослідників кар'єри Е. Шейном виділено сім основних кар'єрних стратегій («якорів»), за допомогою яких можна характеризувати кар'єрне прагнення людини й місце кар'єри в системі його життєвих цінностей (професійна компетентність, менеджмент, автономія (незалежність), стабільність, служіння, виклик, підприємництво).

Людина з такою кар'єрною орієнтацією прагне створювати щось нове, вона хоче переборювати перешкоди, готова до ризику. Успішною людина може бути тоді, коли її кар'єрні прагнення збігаються із системою життєвих цінностей.

Важливу увагу розвитку особистості приділяють на Львівщині. Одним з пріоритетних напрямів роботи Львівської міської ради є створення та розвиток сприятливого бізнес-середовища у Львові. У липні 2019 р. був створений Центр підтримки підприємництва Львівської міської ради. Його діяльність спрямована на консультивання, навчання, підтримку бізнесу тощо.

Центр сприятиме зростанню компетентності львів'ян різного віку у підприємстві та зацікавленості в початку власної справи: «Вчимося бізнесу» – курс тренінгів для підприємців-початківців та осіб, які хочуть розпочати власну справу; «Шкільне підприємництво» – основи бізнесу для підлітків; Студентське підприємництво – розвиток підприємницької культури серед молоді; «Соціальне підприємництво» – створення та функціонування підприємств для забезпечення потреб соціально-вразливих категорій населення; «Жінки в бізнесі» – для жінок які створюють або розвивають власну справу.

Центр сприяє розвитку кластерних ініціатив, реалізації спільних проєктів з підприємцями та асоціативними підприємницькими структурами, бере участь в організації локальних та міжнародних заходів, що мають на меті розвиток економічних зв'язків малих та середніх підприємств Львова.

Послуги, що надаються Центром підтримки підприємництва Львівської міської ради, користуються високою популярністю серед діючих та потенційних суб'єктів підприємництва. Так, за час його роботи (станом на січень 2021 року) проведено 174 заходи, в яких взяли участь 1775 осіб [2].

На Львівщині розпочинає роботу «Агенція регіонального розвитку Львівської області», яка має допомагати органам виконавчої влади реалізувати їхні основні функції, налагоджувати співпрацю з бізнесом та громадянським суспільством. [3]

Відокремлений структурний підрозділ «Львівський фаховий коледж індустрії моди КНУТД» тісно співпрацює з місцевими органами влади. Студенти спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» приймають активну участь у тренінгах, конференціях, проходять стажування за програмою «Перший кар'єрний крок» Львівської міської ради. Студенти спеціальності 182 «Технології легкої промисловості» є учасниками ГС «Західноукраїнського кластеру індустрії моди».

Як результат наші студенти закріплюють теоретичні знання, що дає можливість підвищити професійні навички та кар'єрний розвиток особистості в умовах ринкової економіки, а в майбутньому відкрити свій бізнес.

Найважливішими життєвими цінностями для людини, як правило, є збереження індивідуальності й саморозвитку, а також цінності, пов'язанні з досягненням професійних успіхів і винагородою за результатами діяльності. Те, що гідна винагорода за гідну працю попадає в число провідних цінностей людей, свідчить про розуміння й прийняття законів ринкової економіки.

Література

1. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах : монографія / В. Т. Лозовецька. – Київ: 2015. – 279 с.
2. Львівська міська рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/tsentr-pidtrymky-pidpryemnytstva>
3. Агенція регіонального розвитку Львівської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ard.lviv.ua/>

КУРОК РОМАН

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СИСТЕМА ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Реформування системи освіти в Україні, необхідність її адаптації до вимог міжнародного співтовариства, впровадження сучасних форм, методів і технологій здійснення освітньої діяльності визначають потребу у постійному розвитку загальних та фахових компетентності педагогічних працівників з метою якісного виконання завдань професійної діяльності.

В Концепції розвитку педагогічної освіти зазначається, що «конкурентоспроможність педагогічного працівника визначається його професіоналізмом, залежить від рівня кваліфікації, досвіду педагогічної діяльності, майстерності, наявності професійно значущих якостей, зокрема мобільності, особистої відповідальності за власний неперервний професійний розвиток, налаштованості на сприйняття нового, здатності до особистого творчого розвитку, інноваційних пошуків і відкриттів». За-

значене обумовлює необхідність безперервного професійного розвитку педагога для успішного здійснення педагогічної діяльності в умовах динамічних змін у різних сферах життєдіяльності. Виконанню цієї вимоги сьогодення повинна сприяти впроваджена в Україні концепція неперервної освіти впродовж життя.

Творчий потенціал особистості, як зазначає А. Лавринець, розкривається в багатьох професіях, та особливого значення він набуває в педагогічній професійній діяльності, оскільки вагома творча частина роботи педагога спрямована на розв'язання педагогічних проблем. У педагогічній діяльності він виявляється через задатки, здібності, набутий життєвий і професійний досвід, особистісні якості, знання, уміння й навички та особистісний, індивідуальний стиль.

Творчий потенціал педагогічного працівника є категорією динамічною, яка зазначає постійної трансформації. Він може розвиватися в процесі професійної діяльності педагога, його розвитку та самовдосконалення як фахівця й особистості.

Разом з тим, відсутність розуміння необхідності перманентного підвищення рівня професіоналізму, брак мотивації до розвитку професійної та інших компетентностей здатні вчинити негативний вплив на творчий потенціал педагогічного працівника, що може призвести до зниження конкурентоспроможності та невідповідності його професійних якостей вимогам, що висуваються до сучасного педагога.

Розвиток творчого потенціалу поряд із особистісний та професійним розвитком педагогічного працівника є одним з найважливіших завдань неперервної освіти впродовж життя. При цьому, вона має діяти як єдиний комплекс на основі субординації всіх складників освіти, взаємозв'язку та координації її установ, що постійно розвивається й надає кожній людині можливість підключитися до освітнього процесу на будь-якому етапі її життя. Це забезпечується насамперед наступністю всіх структурних елементів системи на основі затверджених єдиних освітніх стандартів, взаємним доповненням різних форм навчання.

Інструментарієм, спрямованим на особистісний та професійний розвиток педагогічних працівників економічних коледжів є, перш за все, освіта дорослих.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про освіту» «освіта дорослих ... спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки».

Як зазначають науковці, часто освіту дорослих розглядають звужено як освіту задля забезпечення суто економічного зростання й підвищення шансу населення на працевлаштування. Проте місія освіти взагалі, освіти дорослих зокрема, значно ширша і полягає в залученні громадян до повноцінного багатоаспектного суспільного життя не лише на ринку праці. Адже потреба навчатися впродовж життя відображує набагато більше, аніж просто економічну необхідність, оскільки освіта дедалі виразніше відіграє ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної, побутової сфер.

Освіта дорослих як складник безперервної освіти впродовж життя спрямована на забезпечення багатовекторного розвитку педагогічного працівника. Оскільки різносторонньо розвинений педагог здатен набагато швидше та ефективніше адаптуватися до швидкозмінних умов здійснення педагогічної діяльності, а також визначити оптимальні шляхи реалізації положень сучасних концепцій освітньої діяльності, спрямованих на приведення вітчизняної системи освіти до вимог сьогодення.

Державні органи України, що здійснюють свою діяльність у сфері освіти, вживають заходів щодо забезпечення ефективного функціонування системи освіти дорослих в Україні. Зокрема, Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2024 р. з метою задоволення різноманітні освітніх потреб населення (у тому числі соціально вразливих категорій громадян) щодо особистого та професійного розвитку в системі освіти дорослих передбачає вжиття заходів щодо:

- розроблення та внесення до Верховної Ради України Закону «Про освіту дорослих», норми якого забезпечують безперешкодне навчання протягом життя задля збільшення зайнятості населення України та підвищення продуктивності робочої сили;
- заохочення закладів вищої освіти надавати освітні послуги дорослим;
- запровадження механізмів оцінки якості в системі освіти дорослих;
- запровадження механізмів визнання в системі формальної освіти результатів неформальної та інформальної освіти;
- підвищення попиту на навчання впродовж життя серед дорослого населення України.

Реалізація окреслених заходів сприятиме підвищенню ефективності професійного розвитку педагогічних працівників у системі освіти дорослих та задоволенню освітніх потреб у розвитку їх загальних та фахових компетентностей, необхідних для успішного здійснення освітньої діяльності.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ДОРΟΣЛОМУ НАСЕЛЕННЮ

Реформа системи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні проводиться в умовах глобальних змін на ринках освітніх послуг та праці. Однією із стратегічних цілей змін є створення обставин для здобуття особою професійних кваліфікацій протягом усього життя, визнання неформальної та інформальної освіти [3]. Перспективи розвитку освіти дорослих в Україні закономірно пов'язані з державною стратегією, послідовною реалізацією освітньої політики, створенням необхідних соціально-економічних умов для діяльності різних громадських формувань, центрів освіти дорослих, «університетів» третього віку тощо [4; 5].

Ситуація на ринку праці Луганської області складна й характеризується досить високими показниками безробіття. Надання професійно-освітніх послуг безробітному дорослому населенню для області залишається актуальним та в основному зосереджене на базі закладів професійної освіти. Протягом останніх років заклади освіти розпочали створювати системи, що дають можливість затвердити навчальні результати неформального й інформального навчання з видачю сертифікату, повідчення або диплому.

Поряд з цим в області надаються послуги за короткостроковими курсами цільового призначення, серед яких: виконання робіт на сільськогосподарських машинах; виконання робіт на сучасних реєстраторах розрахункових операцій; дотримання норм технологічного процесу обслуговування котельень; дотримання санітарних норм під час приготування страв шкільного харчування; експлуатація і технічне обслуговування залізничних транспортних засобів; експлуатація та технічне обслуговування автотранспортних засобів вітчизняного та закордонного виробництва; керування, експлуатація та технічне обслуговування автотранспортних засобів категорії С тощо.

Протягом останніх років заклади професійної освіти області охопили своїми послугами такі цільові аудиторії: безробітні, фізичні особи-підприємці, внутрішньо переміщені особи (ВПО), учасники АТО(ООС) та особи з інвалідністю. Щорічно проводить анкетування випускників та роботодавців, з якими здійснюється співпраця. За результатами опитування 97 % слухачів задоволені навчанням, 93 % з них працевлаштовані за отриманою професією.

Говорячи про формування нових моделей життєдіяльності, професійна освіта Луганщини звертає увагу на необхідність організації набуття нових професійних компетентностей з такою категорією дорослих, як «внутрішньо переміщені особи», які змушені залишити місця свого постійного проживання і переселитись до інших регіонів України. З метою вирішення питання щодо підвищення можливостей працевлаштування цієї категорії населення та враховуючи те, що здебільшого воно «осіло» в сільській місцевості, розроблено неформальний комплексний навчальний курс з основ сільського господарства «Школа фермерства» з елементами дуальної освіти, створено сприятливі умов для набуття професійних компетентностей та роботи в сільському господарстві. «Школа фермерства» реалізується за підтримки уряду Німеччини в рамках проекту «Професійна інтеграція внутрішньо переміщених осіб». Неформальний навчальний курс з основ сільського господарства ставить за мету формування у дорослого населення базових професійних компетентностей з основ бджільництва, садівництва, овочівництва, птахівництва, новітніх технологій в сільському господарстві, засад підприємництва. Організація освітнього процесу відбувається на територіях та в територіальних громадах з плануванням повної зайнятості слухачів.

Забезпеченню доступності, неперервності професійної освіти протягом життя, задоволенню потреб замовників освітніх послуг в галузі професійної (професійно-технічної) освіти сприяє реалізація в регіоні міжнародними фондами та організаціями проектної діяльності [1]. До спільної роботи щодо розробки індивідуальних освітніх траєкторій дорослого населення на основі компетентнісного підходу для організації відкритого професійного навчання долучені Норвезька рада у справах біженців, Данська Рада з питань біженців, Програма ООН з відновлення та розбудови миру тощо. Окрім формування у здобувачів освіти нових професійних компетентностей, до переваг реалізації проектів можна віднести надання фінансової підтримки від донорів на оновлення матеріально-технічної бази та освітнього середовища, відкриття власної справи. Таким чином, проектна діяльність дає змогу підвищувати професійний рівень дорослого населення, розширюють можливості участі у соціально-економічній діяльності регіону, сприяють мобільності на ринку праці.

В рамках реалізації дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня щодо застосування елементів дистанційного навчання в освітньому процесі закладів професійної освіти, яка здійснювалась в Луганській області з 2018 по грудень 2020 рр., для дорослого населення розроблено освітні програми короткострокових освітніх курсів з професій «Оператор з обробки інформації та програмного

забезпечення», «Кухар. Кондитер». Так, бажаним було надано можливість опанувати модулі користувачів ПК, основ програмування, офісних програми, кухарів-початківців, кулінарного мистецтва.

Сучасний економічний та соціальний стан в Україні, на жаль, не полегшує, а лише ускладнює життя зрілих і літніх людей. У зв'язку з цим необхідність збереження їх активного життя за допомогою навчання – одна з актуальних тем сьогодення [1]. Однією із найбільш поширених можливостей здобути освіту для літніх людей є так звана «освіта третього віку», що сприяє їх самореалізації. Освіта третього віку – це інноваційні проекти області, що мають на меті впровадження та практичну реалізацію принципу навчання впродовж життя. Так, заклади професійної (професійно-технічної) освіти можуть представляти академії, народні школи, дискусійні клуби, проектні групи, курси, консультаційні установи, творчі майстерні, технічні, спортивні, оздоровчі, реабілітаційні, комп'ютерні й інші центри, лекторії, спеціалізовані заклади підвищення кваліфікації, перепідготовки для літніх людей тощо. До організації навчання слухачів на волонтерських засадах залучаються викладачі, майстри виробничого навчання, фахівці управління соціального захисту населення, охорони здоров'я тощо. Навчання людей похилого віку відбувається без застосування формальної перевірки отриманих знань та вмінь.

Формування нових життєвих компетентностей шляхом освіти впродовж життя дає змогу підвищувати професійний рівень дорослого населення, розширює можливості участі у соціально-економічній діяльності регіону, сприяє мобільності на ринку праці.

Література

1. Стратегія розвитку Луганської області на 2021–2027 роки, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 26 березня 2020 р. № 246. – URL: http://loga.gov.ua/oda/documents/official/pro_zatverdzhennya_strategiyi_rozvitku_luganskoyi_oblasti_na_2021_2027_roki
2. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: збірник наукових статей / [колектив авторів]; за ред. Кременя В. Г., Ничкало Н. Г.; укл. Аніщенко О. В., Лук'янова Л.Б. Київ : Знання України, 2018. 616 с.
3. Лук'янова Л. Освіта дорослих у контексті сучасної освітньої парадигми. URL: http://www.uaod.org.ua/data/PRO_OSVITU_DOROSLYH/OD_suchasna_paradygma.PDF
4. Ничкало Н. Незламність української профтехосвіти / Професійно-технічна освіта. № 4 (73). 2016. С. 2–4.
5. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи : монографія / за заг. ред. Н. Г. Ничкало, І. Ф. Прокопенка / Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020.

ЛЕВКО МАР'ЯНА

Національна Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів)

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Актуальність формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів викликана певними труднощами комунікативного характеру, що виявляються в низькій здатності організувати процес спілкування.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що проблема формування комунікативної компетентності висвітлена у наукових працях Л. Барановської, С. Гончаренка, Л. Нечепоренко, Н. Ничкало та ін. Окремі аспекти комунікативної компетентності досліджували Т. Бутенко, Д. Годлевська, О. Жирун, Н. Завіниченко, В. Назаренко, З. Підручна, Т. Симоненко, В. Черевко та ін. Проте формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення іноземної мови вивчена недостатньо.

Знана психолог І. Зимня погоджується з О. Леонтьєвим, Б. Ломовим, Б. Ельконіним, які вважають, що спілкування – це «складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що породжується потребами спільної діяльності і включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини» [1, с. 283]. Проте, діяльність без спілкування неможлива, адже діяльність кожної людини завжди пов'язана з діяльністю іншої, та в їх взаємодії виникає потреба у спілкуванні. І тому спілкування є специфічним видом діяльності, складним, важливим чинником у розвитку особистісних і професійних якостей фахівця.

Єдність діяльності та спілкування викликає необхідність аналізу комунікативної компетентності у спілкуванні як одну з умов ефективності професійної діяльності майбутнього офіцера.

Вивчення поняття «комунікативна компетентність» неможливе без аналізу феномену «компетентність». Так, у Словнику іншомовних слів «компетентність» визначається як:

1) володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому, авторитетну думку; здатність до дії;

2) «оволодіння компетенціями, поінформованість, обізнаність, авторитетність» [2, с. 648].

Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій поняття «компетентність» трактує як рівень освіченості, що характеризується здатністю в різних сферах життєдіяльності на базі теоретичних знань» [3, с. 56]. Компетенція розуміється як «коло повноважень будь-якої організації, установи або особи; коло питань, у яких ця особа має повноваження, знання, досвід» [4].

Укладачі словника А. Хорнбі поняття «компетентність» (competence) та «компетенція» (competency) тлумачать як синоніми:

1) здатність виконувати щось добре (на високому рівні); 2) повноваження, якими наділені суд, організація чи особа задля виконання певної діяльності; 3) уміння, які потрібні людині для виконання певної (особливої) роботи чи завдання [5, с. 307].

Варто зазначити, що під компетентністю людини розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності [6, с. 8].

Дослідник А. Хуторський пропонує розрізняти поняття «компетенція» і «компетентність» як загальне та індивідуальне. Під компетенцією він розуміє наперед задану вимогу до рівня освітньої підготовки, яка передбачає оволодіння сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості, знаннями, вміннями й навичками, методами, необхідними для якісної професійної діяльності, натомість «компетентність» може використовуватись як фіксатор сформованих якостей особистості та відображати її персональне ставлення до діяльності [7].

На думку Т. Сорочан, професійна компетентність – це основа становлення системи відповідних педагогічних умінь педагога або більш загальної підготовленості до дії. При цьому дослідниця зауважує, що компетенцію можна розглядати як можливість установлювати зв'язок між знаннями і ситуацією, здатність виявити процедуру (знання і дію), що підходить до розв'язання проблеми [8].

К. Маркова, досліджуючи професійну компетентність фахівця, виділяє такі її види [9]:

– спеціальна, діяльнісна компетентність, володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;

– соціальна, комунікативна компетентність – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, основами співробітництва, а також характерними для даної професії прийомом фахового спілкування, соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці;

– особистісна компетентність – володіння прийомом особистісного самовираження і саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості;

– індивідуальна компетентність – володіння прийомом самореалізації й розвитку індивідуальності в межах професії, готовність до професійного росту, здатність до індивідуального самозбереження, неохочість до професійного старіння, вміння організувати раціонально свою працю без часових і силових перевантажень, працювати без напруження, втоми і навіть з освіжаючим ефектом.

Погоджуємось з А. Марковою, що комунікативна компетентність є складовою професійної компетентності та, водночас, необхідною умовою для професійного спілкування між членами трудового колективу, для налагодження співробітництва з іншими. Ця обставина і визначає її важливе значення у підготовці майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

Література

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И. А. Зимняя. – Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2001. – 384 с. – (Учебник для XXI века).
2. Словник іншомовних слів / [уклад. С. Н. Морозов, Л. М. Шкарануга]. – Київ : Наукова думка, 2000 – 680 с.
3. Крупський Я. В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій: словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 72 с.
4. Словник іншомовних слів / [укл. Л. О. Пустовіт та ін.]. – Київ : Довіра, 2000. – 1118 с.
5. The Advanced Learner's Dictionary of Current English – A. S. Hornby – Oxford University Press, 2005 (7 ed.).
6. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 8.
7. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно- ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

8. Сорочан Т. М. Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. М. Сорочан. – Луганськ, 2005. – 43 с.

9. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте : пособ. для учителя / Маркова А. К. – М. : Просвещение, 1983. – 96 с.

ОРЛОВ ВАЛЕРІЙ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Ми всі є свідками того, що Україна вважається однією із найбідніших країн Європи. У 90-ті роки ХХ ст. Українська держава мала значно кращі стартові можливості, порівняно з іншими пострадянськими країнами. Візьмімо для прикладу ситуацію в Республіці Польща. Підкреслю, що із бідності поляків підняли не урядові накази про підвищення зарплат, а бурхливий розвиток малого і середнього бізнесу. Понад 90 % поляків, задіяних у приватному секторі, працюють саме у малому й середньому бізнесі. Невеликі підприємства створюють понад 50 % ВВП Польщі у секторі «підприємництво». Саме завдяки малому й середньому бізнесу польська економіка є однією з найбільш успішних серед посткомуністичних держав, а поляки з кожним роком стають багатшим народом. Все – завдяки багатьом факторам, а зокрема, завдяки реалізації комплексної програми підтримки малих і середніх підприємств і розвитку підприємницької культури в суспільстві. Польща – це єдина країна в Європі, де навчальний предмет «підприємництво» є обов'язковим для опанування здобувачами середньої освіти.

Від 2016 р. в Україні Державним освітнім стандартом повної базової освіти передбачається опанування курсу «Фінансова грамотність», а в Концепції «Нова українська школа» (2016) підприємливість анонсується як одна з ключових компетентностей ХХІ ст. Пріоритетними завданнями професійної освіти на загальнодержавному рівні визначено підготовку, по-перше, всебічно розвиненої особистості, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж усього життя, розвитку професійної кар'єри, підприємництва та самозайнятості; по-друге, конкурентоспроможного та мобільного на ринку праці фахівця, особистості, яка здобула освітні та професійні компетентності відповідно до її інтересів, здібностей, можливостей, потреб національної економіки та суспільства; по-третє, успішної особистості з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальною за результати власної діяльності.

Завданням стандартів професійно-технічної освіти із різних спеціальностей передбачено «оволодіння основами ринкової економіки та підприємництва». Означені цілі освітньої галузі, сформульовані з урахуванням запитів суспільства, слугують чинниками конструювання змісту професійної освіти, який розглядаємо як педагогічно адаптовану систему знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності й емоційно-ціннісного ставлення до світу, засвоєння якої забезпечує розвиток особистості, конкурентоспроможного та мобільного на ринку праці фахівця. У зв'язку з цим спостерігається постійне його удосконалення не тільки на рівні окремих дисциплін, а й їх сукупності. Однак наші зусилля щодо розвитку підприємницької компетентності учнів закладів професійної освіти можуть бути марними, якщо у структурі підготовки до підприємницької діяльності не буде передбачене формування **ділової активності** майбутніх кваліфікованих кадрів.

Термін «активність» використовується в різних сферах науки, як самостійне поняття, а також в якості додаткового в різних поєднаннях. Найчастіше – це «активна людина», «активна життєва позиція», «активне навчання», «активіст», «активний елемент системи». У психології поняття «активність» застосовується для позначення різних явищ, спільним серед яких є натяк на зв'язок активності з енергією і мобілізованістю. У соціології найчастіше використовується поняття соціальної активності. З позицій професійної педагогіки поняття «ділова активність» розглядається за принципом поділу на активне чи пасивне ставлення навчання і професійної діяльності. З цих позицій ділова активність – це особистісна якість людини, становлення і розвиток якої розглядається нами в контексті підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до професійної і підприємницької діяльності.

Теоретична модель і технологія становлення ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів відображають систему взаємопов'язаних дій педагога і учнів, яка охоплює методи, засоби навчання як задачної форми організації діяльності й теорію їх використання, що цілісно забезпечують становлення досліджуваного утворення.

У **проектванні технології** було використано такі **технологічні принципи**: принцип інтерактивності – припускає спільну діяльність учнів в опануванні економічного змісту, залучення їх в діалогове навчання на основі обміну ідеями та способами дії; принцип первинності досвіду – означає, що в

організації процесу навчання педагог першопочатково залучає учнів до розв'язання навчального завдання (проблеми) досягаючи ініціювання учнем процесу пошуку нового знання; принцип інтегрованості – зв'язок з іншими освітніми технологіями: особистісно-орієнтованої освіти, проблемного, диференційованого навчання; принцип керуваності – передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою коригування результатів; принцип відтворюваності – технологія може бути відтворена в інших ЗП(ПТ)О, іншими педагогами; принцип подієвості – на основі організованих освітніх подій (ситуацій) виявляється вплив на того, хто навчається, змінюються його уявлення, цінності і смисли.

Концептуальна ідея технології розвитку ділової активності учнів полягає в проектуванні їхнього діяльного простору, в якому діяльні норми визначаються як загальні способи розв'язання конкретного завдання.

Зміст технології розвитку ділової активності здобувачів професійної освіти як процесу представлений типологією навчальних завдань, що узгоджені з основними видами діяльності підприємця (а саме: організація підприємства, планування підприємницької діяльності, розроблення і виведення на ринок товарів, згуртування однодумців, які розділяють ставлення до реалізації бізнес-ідей, управління персоналом, а також способи вирішення завдань, в основу яких покладено алгоритм прийняття управлінських рішень). Виконання цих завдань сприяє формуванню відповідних професійно значущих якостей для підприємницької діяльності.

Спосіб виконання навчального завдання є послідовною зміною ситуацій формування і розвитку ділової активності майбутніх фахівців, відповідно до етапів реалізації алгоритму прийняття управлінських рішень: ситуація актуалізації та проблематизації підприємницької діяльності; ситуація аналізу проблеми і постановки мети; ситуація розробки альтернативних рішень і вибору оптимального рішення; ситуація реалізації обраного рішення; ситуація контролю і оцінка результатів, рефлексії. Кожна ситуація формування і розвитку ділової активності забезпечує зростання рівня здатності передбачати наслідки прийнятих рішень і на цій основі своєчасно моделювати поведінку у процесі вибору альтернативного способу досягнення поставленої мети.

Становлення і розвиток ділової активності учнів ЗП(ПТ)О на основі розв'язання ситуативних завдань, бізнес-планування, завдань на здійснення підприємницької діяльності, завдання на розроблення і виведення на ринок товарів, завдання на командування і управління персоналом фірми – є реалізацією задачних форм навчання. Таким чином створюється простір освітнього кластера, що охоплює: суб'єктів формування підприємницької активності (роботодавці, підприємці-консультанти, педагоги, учні), цінності і смисли підприємницької діяльності.

Розроблена модель і технологія формування ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів орієнтує суб'єктів освітнього процесу на розбудову малого і середнього бізнесу в Україні.

СЕРДЮК ГАЛИНА

Чернігівський обласний педагогічний ліцей для обдарованої сільської молоді

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОБДАРОВАНОЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

Обираючи освітню траєкторію для дитини, батьки повинні розуміти, що це важливий і відповідальний вибір її майбутнього. Чи буде воно успішним за умов ринку праці, що динамічно змінюється? Чи буде реалізований інтерес до вивчення окремих предметів? Чи створені належні умови для професійного самовизначення, особистісного самовдосконалення та самореалізації? Усвідомлений і відповідальний вибір майбутньої професії відбувається в мотиваційному освітньому середовищі, у якому здобувачі освіти почуваються захищено, комфортно, розвивають свої здібності, життєво необхідні компетентності, реалізують профільні інтереси. Створення старшої профільної школи – важливий етап для підготовки старшокласників до професійного вибору. Розвиток дослідницьких компетентностей – потужна складова саморозвитку, самореалізації, самовиховання, що в істотно впливає на особистісно-професійне становлення обдарованої молоді. Формування таких компетентностей сприяє розвитку особистості, здатної в майбутньому бути дослідником, пошуковцем, експериментатором, винахідником, науковцем, а головне – особистістю, яка прагне вчитися протягом усього життя, практично використовувати набуті знання, вибудовувати траєкторію самореалізації і досягти суспільного визнання.

Гармонійне поєднання можливостей профільної школи для обдарованої молоді, зорієнтованої на розвиток як ключових, так і предметних компетентностей, із запитом щодо науково-дослідницької діяльності відкриває нові можливості для формування потужного інтелектуального, творчого потенціалу здобувачів освіти.

Система організації науково-дослідницької роботи представлена на прикладі досвіду роботи Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради, який був створений у 1994 р. з метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти і сприятливих умов для навчання та виховання обдарованої сільської молоді Чернігівщини.

Одним з важливих завдань ліцею є не тільки допрофесійна профільна підготовка здобувачів освіти до вступу у виші; розроблення та впровадження нових технологій і форм організації освітнього процесу, але й забезпечення високої результативності участі учнів і вчителів ліцею в певних видах навчально-дослідницької та наукової діяльності.

Привертаємо увагу до ключових позицій організації науково-дослідницької роботи в закладі. Ідеться про систему відбору здобувачів освіти (проект «Перспектива» інтелектуальний збір «ISamp»); діагностичне вивчення освітніх запитів учнівства; комплекс методів, прийомів і методик, доступних для використання в дослідницькій діяльності ліцеїстів.

Вивчення й узагальнення педагогічного досвіду щодо організації дослідницької діяльності старшокласників – ще один потужний вектор системи роботи. Через моніторингові дослідження виявляється ступінь готовності вчителів до експериментальної та науково-дослідної діяльності. Освітня програма ліцею реалізується через діяльну спрямованість навчання, яка передбачає постійне залучення здобувачів освіти до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної роботи. Забезпечення наукового пошуку, розвиток здібностей у напрямках наукової, проєктної діяльності; поєднання теоретичних та практичних знань реалізується через комплексний педагогічний проєкт Ліцейна академія наук (ЛАН) «ВСДІ». У методичному плані ЛАН є рольовою ігровою формою організації та інтенсифікації пізнавальної діяльності учнів з елементами самостійної науково-дослідної роботи. Набуття здобувачами освіти досвіду участі в науково-дослідницькій роботі, наукових дискусіях, конференціях, семінарах; здійснення науково-практичної діяльності – завдання, які реалізуються в освітньому закладі для обдарованої молоді.

На окрему увагу заслуговує багаторічний досвід (з 1995 р.) проведення літніх інтелектуальних шкіл. «Це ефективна форма поєднання літнього відпочинку, інтенсивного духовного, інтелектуального розвитку і реалізації творчого потенціалу кожного з її учасників. Це унікальна форма освітньої роботи, що допомагає зробити навчання радісним і повноцінним» [3, 41].

Новий формат організації навчальної практики здобувачів освіти відкриває потужні можливості для реалізації індивідуальних і колективних проєктів, адже під час інтелектуальних шкіл програма інтегрована навколо певної тематики. Знайомство з широким колом фахівців, долучених до проведення, сприяє по-новому відкривати для себе науку. Наприклад, «джерелом набуття екологічних знань стала проблемно-пошукова, науково-практична, експериментальна і краєзнавча робота, яка реалізується в різних формах» [2, 35]. Осередком еколого-освітньої діяльності закладу є агробіостанція ліцею – Дитячий ботанічний сад, який створювався упродовж багаторічної історії ліцею.

Успішною в освітньому закладі є практика організації роботи професійних студій (педагогічної, журналістської, медичної, бізнес-студії), що впливає на професійний вибір ліцеїстів та становлення відповідальної особистості. Благодійні, просвітницькі, екологічні, волонтерські акції – важливий досвід, що формує систему цінностей, збагачує соціальний і духовний досвід і сприяє гармонійному розвитку.

Отже, успішна старша профільна школа – це нові підходи, принципи, зміст, методи, форми та технології організації педагогічної діяльності.

За умови ефективної діяльності освітнього закладу, здобувачі освіти набувають компетенцій і навичок, необхідних для подальшої реалізації у сфері професійних інтересів. Це вимагає системного підходу, прогностичного бачення, світоглядного розуміння. Ідеться про створення інтегральної наскрізної системи виявлення, активного залучення обдарованої молоді до наукової діяльності на всіх етапах навчання та вдосконалення фахового рівня

Література

1. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проєктної діяльності / І. Г. Єрмаков // Проєктна діяльність у школі / упоряд. Голубенко. Київ : Шкільний світ. 2006. С. 5–18.
2. Карпенко Ю. О. Потоцька С. О. Агробіостанція ліцею як осередок науково-дослідної, еколого-освітньої та рекреаційної діяльності // Обдарована дитина. 2013. № 16. С. 34–38.
3. Нудьга Н. В. Літня школа – ключ до серця і розуму // Обдарована дитина. 2013. № 16. С. 41–49.
4. Недодатко Н. Г. Формування навчально-дослідницьких умінь старшокласників : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг. 2000. 38 с.

НАУКОВА СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ПРОМИСЛОВОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ

У сучасній Україні відбувається трансформація зовнішнього середовища і характерних для нього очікувань щодо співпраці між закладами вищої освіти (ЗВО) та бізнес-сектором. Конкуренція, стрімкий розвиток технологій, необхідність здешевлення виробництва, а також зростання наукомістких і високо-технологічних секторів промисловості – всі ці фактори продовжують відігравати значну роль у розвитку співпраці між бізнес-сектором та ЗВО. У той же час ряд інших макрофакторів впливають на розстановку пріоритетів у виборі форм цієї співпраці.

Сучасні світові компанії знижують масштаби діяльності своїх внутрішніх наукових лабораторій, вони у все більшій мірі звертаються до ЗВО для здійснення фундаментальних і прикладних досліджень.

В реаліях України поки є тільки розуміння важливості наукових досліджень, розробок нових технологій, пристроїв або інших інноваційних ідей та впровадження їх у виробництво. Нажаль, напрямки співпраці ЗВО і промисловості, ЗВО і бізнес-організацій мають різні цілі та культуру, що обумовлює певні складності у структуруванні взаємовигідних відносин між ними [1]. Крім того, не всі компанії або ЗВО використовують ідентичні підходи до питань взаємного співробітництва. Необхідно враховувати існуючі відмінності між підприємствами з різних секторів промисловості або навіть між підприємствами, працюючими в одному специфічному сегменті. Аналогічно, ЗВО теж дивляться на ці питання неоднаково. Більше того, часто мають місце відмінності в підходах до співпраці з бізнесом у різних академічних підрозділах, наприклад, факультетах, різних за науковими напрямками. Тому, для побудови дійсно стійких і взаємовигідних відносин між ЗВО і бізнесом, необхідно брати до уваги безліч відмінностей у цілях і очікуваннях.

Сьогодні в Україні спостерігається незначна співпраця між ЗВО та промисловістю, основною задачею якої є забезпечення включеності практичних проблем, актуальних для промисловості, в навчальні програми. Хоча зазначені форми трансферу знань від ЗВО до промисловості залишаються затребуваними, поряд з ними сформувалися й інші моделі, що забезпечують більш ефективну і сфокусовану співпрацю. Наприклад, пряме фінансування наукових досліджень в наші дні є поширеною формою наукового співробітництва. Зазвичай підприємство або установа забезпечує фінансування для виконання певного обсягу робіт у встановлений період часу. Форма надання результатів, таких як: звіти, результати експериментальних досліджень, технології, дослідні зразки, програмне забезпечення та інші матеріали фіксуються господарською угодою.

Деякі державні програми, у тому числі: конкурс на отримання держбюджетного фінансування фундаментальних та прикладних наукових досліджень, науково-технічних розробок, що проводиться МОН України, конкурс на отримання фінансування найкращих проектів, спрямованих на вирішення фундаментальних та актуальних прикладних проблем математичних, природничих, технічних, біологічних, аграрних та медичних наук, що проводиться Національним фондом досліджень України, вимагають наявності співпраці між ЗВО і промисловістю як обов'язкової умови для отримання державного фінансування.

Нажаль, в Україні останнім часом спостерігається зменшення обсягів фінансування наукових досліджень, які виконуються науковцями закладів вищої освіти та наукових установ, зокрема знижується частка державного фінансування [2]. Така ситуація змушує ЗВО України для досягнення потрібних наукових результатів залучати додаткові ресурси через трансфер технологій; створення на базі ЗВО дослідницького консорціуму і стартап-компаній; обмін дослідницькими матеріалами.

Трансфер технологій через ліцензування. Ліцензування університетських технологій забезпечує значну частину зростання в наукомістких галузях промисловості, наприклад, в хімічних технологіях або біотехнологіях [3]. Типова ліцензія зазвичай передає компанії право використовувати і продавати комерційні продукти в рамках прав інтелектуальної власності, що належать ЗВО. Параметри ліцензії (ексклюзивна або неексклюзивна, умови, сфера застосування тощо) визначаються ліцензійною угодою, яка має включати обов'язкові умови або фінансові показники для ліцензіата.

Консорціум. Компанії-учасники дослідницького консорціуму на базі ЗВО об'єднують зусилля і вкладають ресурси у вигляді щорічного внеску для підтримки проведення наукових досліджень в сфері загального інтересу учасників групи. Консорціум дозволяє членам залучати фінансові інвестиції та забезпечувати ефективний за вартістю доступ до початкових, доконкурентних дослідницьких проектів.

У типовому університетсько-промисловому консорціумі його члени мають першочергове право обговорення комерційної ліцензії на результати досліджень, проведених в консорціумі.

Прикладами зазначених консорціумів можуть виступати наукові парки, кластери та спільна діяльність ЗВО і підприємств на договірній основі.

У деяких вітчизняних ЗВО такі форми співпраці з підприємствами та установами вже є, але вони знаходяться на початковому етапі розвитку.

Стартап-компанії. Стадії раннього розвитку багатьох технологій у ЗВО виражаються у створенні на їх базі «старт-ап» або «спін-офф» компаній. У багатьох випадках існуючі компанії та підприємства не зацікавлені в тому, щоб ризикувати ресурсами, необхідними для виведення нової ризикованої технології на ринок. У таких випадках на базі ЗВО можуть створюватися стартап-компанії для подальшого розвитку технологій, розроблених у ЗВО. Стартап-компанія також може опиратися на академічний дослідницький колектив як на джерело технологій, необхідних для створення і розвитку компанії.

Якщо стартап-компанія досягає успіху в комерціалізації технології, розробленої науковцями ЗВО, вона згодом може бути придбана іншою, розвиненою компанією або підприємством.

Обмін дослідними матеріалами. Обмін дослідними матеріалами між ЗВО та підприємствами широко використовується в Європі та США. У більшості випадків використовуються угоди про передачу, як підприємствами або компаніями наукових матеріалів ЗВО, так і передачу ЗВО наукових матеріалів підприємствам або компаніям. Ці угоди зазвичай обумовлюють, що матеріали використовуються підприємствами або компаніями тільки в наукових цілях, а не для комерціалізації, і також можуть обумовлювати інші загальні питання, наприклад, право інтелектуальної власності, публікація результатів і використання даних створених в ході виконання дослідження.

Співпраця ЗВО і промисловості має бути взаємовигідною, але успішна співпраця вимагає високого рівня розуміння обома сторонами відмінностей в культурі та цілях партнерства суб'єктів, а також активного пошуку форм такої співпраці, які дозволять враховувати особливості й інтереси обох сторін.

Нажаль, сьогодні існують типові проблеми для успішного співробітництва між ЗВО і промисловістю, які зумовлюються такими структурними відмінностями ЗВО і промислових підприємств:

– ЗВО є добре організованими структурами. Ректор в теорії є керівником всього ЗВО, але на практиці професорсько-викладацький склад має певну автономію і по ряду параметрів може вибудовувати стратегію своїх дій. У промисловості керівник визначає напрямок і всі ключові пріоритети розвитку компанії;

– ЗВО креативні, але не дуже гнучкі і рухливі. Напрямки їх досліджень зазвичай визначаються цікавістю вчених і не дуже легко піддаються коригуванню. Бізнес-компанії також креативні і цікаві, але, у зв'язку з необхідністю утримувати свої позиції в бізнесі, набагато легше здатні коригувати напрямки власного розвитку;

– ЗВО властива культура інформаційної відкритості, яка відповідає їх основній місії створення і передачі знань. Компанії часто намагаються захистити знання, здатні створити конкурентну перевагу, шляхом забезпечення секретності;

– створення і захист інтелектуальної власності для стимулювання комерційної віддачі не є культурною нормою ЗВО. Публікації зазвичай мають більше значення для університетського вченого, ніж патенти. Для промисловості створення, захист та комерціалізація інтелектуальної власності є основними заходами забезпечення конкурентної переваги в бізнесі. Фінансування наукових досліджень для компанії є інвестицією в майбутній успіх і прибуток. Витрати, які не повертаються згодом в компанію, є поганими інвестиціями.

Отже, потенційні партнери – ЗВО та промисловість – повинні брати до уваги відмінності своїх культур і місій на самому початку переговорного процесу. В ході обговорень, кожній стороні необхідно шукати такі форми співпраці, які дозволяли б обома сторонам досягати своїх цілей.

Література

1. Wooldridge A. The brains business. *The Economist*. URL: <http://www.economist.com/node/4339960> (дата звернення: 29.08.21).

2. Дем'яненко М. Проблеми фінансування вітчизняної науки / Центр досліджень соціальних комунікацій. *Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ* : вебсайт. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1940:problemi-finansuvannya-vitchiznyanoi-nauki-2&catid=64&Itemid=376 (дата звернення: 08.10.2021).

3. Fitzgerald C., Cunningham J. Inside the university technology transfer office: mission statement analysis. *The Journal of Technology Transfer*. 2015. №41(5). P. 1235-1246. DOI:10.1007/s10961-015-9419-6.

ВПЛИВ МОТИВАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ ГАЛУЗІ ІНДУСТРІЇ МОДИ

Мотивація є головною рушійною силою будь-якої діяльності людини. Навчальна та професійна діяльність не є виключенням. Мотивація є одним із ведучих факторів успішного навчання сучасної молоді, а отже її професійного становлення.

Проблема мотивації й мотивів поведінки й діяльності – одна зі провідних у педагогіці. Логічно, що ця проблема віддавна є об'єктом значного загалу досліджень учених, серед яких, зокрема, – монографії вітчизняних авторів: В. Г. Асеева, І. А. Васильєва, Є. П. Ільїна, В. І. Ковальова, О. М. Леонтєва, П. В. Симонова, П. М. Якобсона – та зарубіжних науковців Х. Хекхаузена, Дж. Аткинсона, А. Маслоу.

Сучасний ринок праці потребує нової концепції професійної підготовки фахівців, яка ґрунтується на його тісній взаємодії з ринком освіти, оскільки соціальноорієнтований спосіб ведення виробництва й бізнесу передбачає якісно новий рівень професійної мотивації особистості.

Фахова передвища освіта є фундаментальною складовою цілісної системи безперервної професійної освіти в сучасних умовах жорсткої конкуренції на ринку праці.

Мотивація – це процеси, що визначають рух до поставленої мети, це фактори, що впливають на активність чи пасивність поведінки. Головною ланкою мотивації є спонукання – поведінковий прояв задоволення своєї потреби [5, с. 45].

Період навчання у закладах фахової передвищої освіти – це підготовка до трудової діяльності, яка у найближчому майбутньому повинна стати для фахового молодшого бакалавра основним джерелом існування та засобом особистісної самореалізації.

Мотивація студентів до навчання є однією з основних складових освітнього процесу. Через мотивацію педагогічні цілі швидше перетворюються на цілі самих студентів.

У навчанні процес мотивації є безперервним, оскільки вивчення будь-якого навчального матеріалу закладає основу для викладання нового. Мотивація не повинна завершуватись при проходженні чергового відрізка навчання, вона має зберігатися і підсилюватися для подальшого навчання [4, с. 35]. Тому питання мотивації стоїть особливо гостро у перші місяці навчання. Дуже важливо, щоб першокурсники не розчарувалися в обраній професії, в обраному навчальному закладі при достатньо високих вимогах до студентів. І тут безперечно потрібен індивідуальний підхід з боку кураторів, завідувачів відділень, викладачів.

Професійну мотивацію зведено до трьох основних комплексів: інтерес, обов'язок, самооцінка професійної здатності [2, с. 22].

В останні роки все частіше відзначається зниження ефективності традиційного навчання. Сучасні педагогічні технології, зокрема технології електронного навчання є особистісноорієнтованими, і спрямовані на розвиток індивідуальних ресурсів студентів та їх мотиваційних потреб.

Інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання [1, с. 45].

Технології електронного навчання передбачають підвищення рівня самостійної роботи студентів в індивідуальному темпі з одного боку, надаючи можливості для широкого спілкування з іншими студентами та спільного планування своєї діяльності з іншого.

Дослідження психологічних особливостей навчальної мотивації здобувачів фахової передвищої освіти за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» (А. А. Реан, В. А. Якунін.) [3, с. 98] серед студентів 2-го курсу спеціальності «Технології легкої промисловості» показали, що вибір майбутніх фахівців зупинився на наступних мотивах:

1. Стати висококваліфікованим спеціалістом (72 % студентів).
2. Набути глибокі та стійкі знання (72 % студентів).
3. Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності (64 % студентів).
4. Отримати диплом (57 % студентів).

Отже, більшість студентів обрали професійні мотиви навчальної діяльності (від 72 % до 64 % студентів). Хоча 57 % студентів при цьому вказали, що для них є важливим отримання диплому – формальна зовнішня ознака навчальної діяльності. Позитивним є те, що 72 % студентів вказали, що для них є значущим набування глибоких та стійких знань. То як же педагогу підвищити навчальну мотивацію студентів під час вивчення дисциплін у закладах фахової передвищої освіти? Пропоную, виходячи з власного багаторічного досвіду, деякі з них:

– при навчанні необхідно враховувати запити, інтереси і прагнення студентів. Необхідна умова для формування мотивації до навчання та пізнавальної діяльності в студентів – можливість проявити в

навчання розумову самостійність та ініціативність. Чим активніші методи навчання, тим легше викликати інтерес до навчання. Основний засіб виховання стійкого інтересу – використання таких питань і завдань, вирішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності;

- непохитна цікавість має бути основним фактором у процесі навчання;
- змінювати методи і прийоми навчання. На практичних заняттях застосовувати такі методи стимулювання студентів, як створення ситуації успіху через виконання завдань, посильних для студентів;
- включення студентів у колективну діяльність через організацію роботи в групах, ігрові та змагальні форми, взаємоперевірку, колективний пошук вирішення проблеми, прийом «метод проб і помилок», надання студентам допомоги один одному;
- незвичайна форма подання навчального матеріалу;
- заохочення доступними методами до зростання впевненості в собі та у своїх силах у студентів, що буде сприяти посиленню внутрішньої мотивації;
- постійно та пильно слідкувати за досягненнями у навчанні та відзначати їх;
- не карати за невдачу, невдача сама по собі є покаранням. Страх і напруженість ускладнює процес навчання. Невдачі знижують мотивацію;
- постійно і цілеспрямовано займатися розвитком якостей, що лежать в основі розвитку пізнавальних здібностей студентів: швидкість реакції, всі види пам'яті, увагу, уяву і т. д., щоб розвинути мислення засобами свого предмета;
- інтегрувати знання, пов'язуючи теми свого предмету з іншими навчальними дисциплінами, збагачуючи знання, розширюючи кругозір студентів.
- з'ясувати, що є причиною низької мотивації студентів: невміння вчитися або помилки виховного характеру.

Отже, вивчивши проблему мотивації до навчання та професійного розвитку студентів під час занять, можна зазначити, що можливостей та технологій для підвищення мотивації існує безліч, але жодної чарівної – немає. Багато чинників впливають на спонукання конкретного студента до праці і навчання: інтерес до дисципліни, сприйняття її повноцінності, загальне бажання виконувати поставлені завдання, упевненість в собі і відчуття власної гідності, так само, як і терпіння і наполегливість. Тому кожному педагогу потрібно пам'ятати головне: викладач ЗФПО, використовуючи ІТ-технології та технології інтерактивного навчання, повинен розвивати у студентів відчуття впевненості та успішності, встановлювати важкі, але досяжні цілі, створювати атмосферу конкурентності, регулювати підбір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію до використання свого потенціалу в області спонукання студентів до навчання.

Література

1. Гавриленко О. Формування мотивації до професійної діяльності з застосуванням ІКТ / О. Гавриленко // Витоки педагогічної майстерності. – Полтава, 2012. – Вип. 10. – 370 с.
2. Єрохін С. А. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці / Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. // Юридична наука. – 2011. – № 1. – С. 20–28.
3. Заброцький М. М. Основи вікової психології : навч. посіб. / М. М. Заброцький. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. – 112 с.
4. Занюк С. С. Мотиваційний тренінг. Формування мотивації навчальної діяльності у студентів та старшокласників / С. С. Занюк // Практична психологія та соціальна робота. – 2020. – № 8. – С. 31–42.
5. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – Київ : Каравела, 2008. – 352 с.

СУПРОНЮК ВАЛЕРІЯ, БІЛИК ВІКТОРІЯ

Хмельницький національний університет

УЧАСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕДУРАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У Хмельницькому національному університеті здобувачі вищої освіти є активними і повноправними учасниками освітнього процесу, які зацікавлені у якійсь його організації та мають безпосередній вплив для його покращення. Участь здобувачів вищої освіти у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти регламентується відповідними нормативними документами: «Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті» [1], «Положення про участь стейкхолдерів у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті» [2].

Організація внутрішнього забезпечення якості в Хмельницькому національному університеті відповідно до Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти здійснюється на п'яти рівнях: перший – здобувачі вищої освіти; другий – кафедра; третій – факультет; четвертий – Вчена рада Університету; п'ятий – Наглядова рада Університету. Діяльність студентів здійснюється на першому організаційному рівні та реалізується через опитування (бесіди, анкетування, інтерв'ю тощо) щодо якості проведення навчальних занять (лекційних, практичних, лабораторних, семінарських) і організації та керування самостійною роботою, якості функціонування інклюзивного освітнього середовища, ефективності діяльності університетських сервісів, якості змісту професійної підготовки (освітніх програм) за спеціальностями на усіх рівнях вищої освіти тощо.

Крім того, найбільш ініціативні та прогресивні студенти беруть активну участь у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності на другому та третьому рівнях у складі учасників фокус-груп здобувачів вищої освіти із забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти зі спеціальностей (спеціальностей) усіх рівнів вищої освіти. Учасники фокус груп входять до складу комітетів випускової кафедри із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, а на рівні факультету – до складу Комісії із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Учасники студентських фокус-груп є «агентами змін» у формуванні культури якості вищої освіти, вони співпрацюють зі структурними підрозділами університету та здобувачами вищої освіти, сприяють у проведенні анкетувань, доведенні актуальної інформації тощо. Відтак, для учасників студентських фокус-груп відділом забезпечення якості вищої освіти систематично проводяться різні заходи (збори, тренінги, лекції тощо) щодо ознайомлення із освітніми програмами підготовки майбутніх фахівців, принципами академічної доброчесності, процедурами обрання вибіркового дисциплін, організацією дистанційного навчання в умовах карантину тощо.

Можна стверджувати, що в Хмельницькому національному університеті здобувачі вищої освіти в межах своїх повноважень, відповідно до чинної нормативної документації, беруть активну участь у покращенні якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Література

1. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/10/03/024.pdf>
2. Положення про участь стейкхолдерів у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/10/03/172.pdf>

ТКАЧОВА ЯНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Професійне зростання є невід'ємною частиною професіоналізації особистості. Воно починається на стадії освоєння професії і триває на подальших етапах професійної діяльності, аж до повного відходу людини від справ, набуваючи специфічної форми і змісту.

Професійне зростання особистості соціального педагога закладу професійної освіти характеризується становленням і розвитком їхньої професійної самосвідомості, усвідомленням себе суб'єктом освітнього процесу, прагненням до підвищення рівня набутої професійної компетентності й формуванням системи професійних цінностей. Природа професійної самосвідомості багато в чому пов'язана з сутністю громадянської самосвідомості, оскільки зміст професії соціального педагога розглядається крізь призму його суспільно-корисної діяльності, а також усвідомлення себе повноцінним громадянином суспільства, який самореалізується в професійній діяльності.

Професійна самосвідомість, на відміну від самосвідомості загалом – специфічна за своїм змістом. Якщо самосвідомість формується у контексті життєдіяльності особи, її комунікацій з довкіллям і людським оточенням та є результатом пізнання себе, своїх дій, психічних якостей тощо, то професійна самосвідомість – це проекція всіх структурних компонентів самосвідомості на професійну діяльність. Отже, професійна самосвідомість це особливий феномен людської психіки, що обумовлює саморегуляцію дій особистістю фахівця у професійній сфері на основі пізнання професійних вимог, професійних можливостей та емоційного ставлення до себе як до суб'єкта професійної діяльності. У цьому контексті актуальною є думка А. Маркової, що професійна самосвідомість – це комплекс уявлень

людини про себе як професіонала, цілісний образ себе як професіонала, систему відносин і установок до себе як професіонала [2].

Досліджуючи природу й генезис професійної самосвідомості особистості фахівця, науковці виокремлюють генеральні фактори: мотивація до досягнення високого рівня професійної майстерності; професійне суб'єктивно-орієнтоване навчання; спрямованість особистості на оволодіння даною професією [1–4]. З огляду на це педагогічна індивідуальність соціального педагога, зазвичай, формується у процесі його наполегливої праці, набутих умінь самодіагностування, зокрема щодо виявлення своїх сильних і слабких сторін.

Не менш важливим є врахування критеріїв високого рівня професійної самосвідомості, професіоналізму, що розглядаємо в якості особистісних ресурсів професійного розвитку. До прогностичних особливостей належать вміння соціального педагога виявляти свої професійні якості, визначати перспективи свого розвитку, готовність до вивчення професійного досвіду інших педагогів, а також професійну відкритість. До критеріїв професійної індивідуальності соціальних педагогів відносять: творчі – особистість прагне вийти за межі своєї професії, перетворити набутий досвід, збагатити особистим творчим внеском; соціальної активності та конкурентоспроможності – вміння соціальних педагогів зацікавлювати суспільство результатами своєї праці, розпочати конкурентні відносини на ринку освітніх послуг; професійної прихильності – вміння дотримуватися честі та гідності педагогічної професії. Все це повинне співвідноситися з індивідуально-варіативною стратегією розвитку особистості соціального педагога закладу професійної освіти.

Отже, вважаємо доцільним виокремлення двох підходів до визначення професійного зростання соціальних педагогів. Перший підхід пов'язаний із розвитком і саморозвитком особистості, а другий – із «вписуванням» людини в ту або іншу систему професійної діяльності. Інакше кажучи, йдеться про «оволодіння», «збагачення» означеної системи професійної діяльності. Інтегрує означені підходи в контексті дослідження професіоналізації особистості соціального педагога їх ключова ідея про взаємний вплив індивідуальних особливостей людини та соціокультурного середовища, про етапність процесу, про залежність особистісного розвитку і професійного становлення особистості [3].

Таким чином, професійне зростання – це тривалий, динамічний, багаторівневий процес розвитку і саморозвитку особистості, визначення свого місця у світі професій, реалізації себе в професії і самоактуалізації власного потенціалу для досягнення вершин професіоналізму.

Професійне зростання соціального педагога закладу професійної освіти є системним процесом набуття людиною комплексу необхідних професійних і особистісних властивостей, обумовлених впливом професійної освіти і власною активністю особистості в її саморозвитку і самореалізації. Власне, це процес освоєння соціально-педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і формування особистості педагога в цілому загальних, спеціальних і індивідуальних властивостей.

На нашу думку, удосконаленню професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів сприятиме забезпечення таких психолого-педагогічних умов: послідовне впровадження системної методології та інноваційних технологій в професійно-освітньому процесі; посилення особистісної спрямованості професійної підготовки соціальних педагогів, особливо розвитку ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер особистості; опора на об'єктивні закономірності і головні принципи професійного становлення людини; подолання існуючих суперечностей, що гальмують розвиток професійної підготовки соціальних педагогів і зміцнення соціального статусу педагогічної професії.

Таким чином, професійне зростання – досить складний процес, що має циклічний характер, під час якого людина не тільки вдосконалює свої знання, вміння і навички, розвиває професійні здібності, але й може зазнати і негативного впливу цього процесу. Такий вплив призводить до появи різного роду деформацій і станів, що знижують не тільки професійні успіхи, а й негативно проявляються у «непрофесійному» житті.

Література

1. Базиль Л. О. Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези доп. IX міжнар. наук.-практ. конференц. (м. Хмельницький, 9–10 листоп. 2017 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2017. – С. 74–76.
2. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 308 с.
3. Харламенко В. Концептуальні положення професіоналізації вчителя / В. Харламенко, Т. Олефіренко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 7. – С. 218–222.
4. Bazyl L. O., Shatkovska H. I, Klymenko M. M, Radkevych V. O Psychological and pedagogical features of the career growth of vocational education's teache. Vol. 35 (2019) Edición Especial N. 23. C. 763–779. – Режим доступу: <http://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/30083>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

БОЙКІВ ВІКТОРІЯ, ЛІВШУН ОЛЕКСАНДР
Хмельницький національний університет

КРЕАТИВНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сучасні темпи розвитку нашої країни, динаміка соціально-економічного розвитку суспільства, демократизація й гуманізація освіти зумовлюють необхідність визначення ефективних шляхів і засобів, що забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців із творчим підходом до педагогічної діяльності. Фахівців, здатних поєднувати думки, знання, можливості та цінності у різні способи, тим самим, вирішуючи складні соціальні та екологічні проблеми, збагачуючи культуру та підвищуючи добробут. У зв'язку з цим нагальним є перехід до стадії інноваційного розвитку, коли інноваційні процеси пронизують усі сфери суспільства, в тому числі й сферу освіти.

Сучасний учитель взагалі і трудового навчання зокрема повинен володіти здатністю до творчого мислення та інноваційної діяльності, самостійності й нестандартності рішень, інтелектуальної компетентності. Тому одним із найважливіших завдань вищих педагогічних навчальних закладів на сучасному етапі є пошук найбільш ефективних і дієвих форм роботи щодо розвитку творчих здібностей майбутніх учителів, формування їхнього креативного потенціалу, підготовка до застосування елементів творчості у майбутній педагогічній діяльності. Проблеми освітніх технологій, величезний досвід педагогічних інновацій, авторських шкіл і викладачів-новаторів постійно вимагають узагальнення та систематизації.

Педагогічні аспекти формування креативності у професійній підготовці вчителя досліджували: О. Акімова, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Л. Лузіна, Н. Ничкало, М. Поташник, С. Сисоева, Г. Тарасенко та інші науковці. Найяскравішими представниками «пізнавального» напрямку є Дж. Гілфорд, С. Тейлор, Е. Торренс, Я. Пономарьов, С. Меднік. У їх роботах висвітлюються взаємозв'язки між креативністю, інтелектом, когнітивними здібностями і реальними досягненнями.

У науковій літературі зустрічаються досить різні трактування творчості. Л. С. Виготський розглядав творчість як створення чогось нового. С. Л. Рубінштейн визначав творчість як діяльність, що створює щось нове, оригінальне, що потім входить в історію розвитку не тільки самого Творця, але науки і мистецтва. Л. В. Брушлинський, Л. Маслоу вважав, що справжня творчість і креативність проявляються у людини і в повсякденному реальному житті, при щоденному виборі життєвих ситуацій, і рівних формах самовираження. Я.Н. Пономарьов наголошував, що для особи, яка прагне до творчості, характерна оригінальність, ініціативність, висока самоорганізація, величезна працездатність. Творча особистість знаходить задоволення не стільки в досягненні мети праці, скільки в самому процесі [1].

За А. В. Семеновою, ототожнювати поняття «творчість» та «креативність» не можна, тому що сутність поняття креативності йде від інтелектуальних та особистісних властивостей індивіда на відміну від сутності творчості, яка передусім пов'язана з діяльністю людини [4].

Креативність (англ. create – створювати) – це здатність людини створювати принципово нові ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення, здатність вирішувати проблеми, що виникають всередині статичних систем. Це бачення проблем під іншим кутом і їх вирішення унікальним чином. Креативність є надзвичайно корисною в бізнесі, науці, освіті, культурі, мистецтві, політиці, тобто у всіх динамічних життєвих областях, де розвинена конкуренція.

Креативна особистість розуміє, що потрібно для створення нової ідеї, рішення складного завдання: додати одну деталь або перевернути все догори ногами, придумати принципово нове або розібрати і скласти по-іншому щось вже звичне, діяти всупереч поширеним стереотипам або просто знайти спосіб поглянути на статичні системи динамічно.

Уперше термін «креативність» було вжито психологом Д. Сімпсоном у 1922 р. Учений вважав, що «креативність» – це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення, «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення»

Креативність і творча діяльність є взаємопов'язаними поняттями. Творча діяльність є фундаментом, передумовою розвитку креативності, метою розвитку особистості. У навчальному процесі творча діяльність виступає як організована вчителем навчально-творча або творчо-пізнавальна діяль-

ність. Креативність же є складним синтетичним поняттям. Розвиток креативності пов'язаний із створенням нового, оригінального продукту в процесі навчально-творчої діяльності [2].

Креативність є загальною властивістю особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя[2].

У педагогіці інноваційна діяльність розглядається як цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння і вивчення навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, впровадження нової педагогічної практики; це творчий процес планування і реалізації педагогічних нововведень, спрямованих на підвищення якості освіти.

Необхідною умовою успішної реалізації інноваційної діяльності педагога є вміння приймати інноваційні рішення, йти на певний ризик, успішно вирішувати конфліктні ситуації, що виникають при реалізації нововведення, знімати інноваційні бар'єри.

У процесі формування художньо творчої компетентності майбутнього вчителя трудового навчання креативність (інноваційність) ми розглядаємо як потенціал, внутрішній ресурс людини, що забезпечує творчий характер професійного саморозвитку майбутнього педагога.

Розвиток креативності та інноваційності, як компонентів формування художньо-творчих здібностей майбутнього вчителя трудового навчання, забезпечує формування в нього: здатності до творчо-конструктивного, нестандартного професійно-педагогічного та особистісного мислення й поведінки; здатності до дослідництва, до винайдення ним нових способів вирішення проблем, що виникають у процесі вивчення та засвоєння навчальних дисциплін; здатності до творчого засвоєння та застосування новітніх освітніх технологій (інноваційність) в умовах мінливості навчального процесу; здатності до усвідомлення і творчого розвитку власного досвіду на основі навичок нестереотипного мислення у ході фахового саморозвитку.

Для оцінювання цього компоненту нами використовується творчо-інноваційний критерій. Показниками для оцінки цього критерію є: здатність дивуватися і пізнавати, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду, здатність до творчо-конструктивного, нестандартного професійно-педагогічного та особистісного мислення й поведінки; здатність до винайдення нових способів вирішення проблем, що виникають у процесі вивчення та засвоєння навчальних дисциплін; здатність до усвідомлення і творчого розвитку власного досвіду на основі навичок нестереотипного мислення в ході фахового саморозвитку. Досягненню креативності та інноваційності майбутнім педагогом сприятиме розроблений нами модуль акмеологічних розвивальних вправ, побудованих на основі розвивальної програми креативності, та організація творчо-інноваційної діяльності педагогів.

Про наявність креативності можуть свідчити такі якості (Л. Пташнік): високий рівень моральної свідомості, постійний пошук оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, творчий стиль мислення, здатність бачити проблему, виявляти суперечності, творча фантазія, розвинена уява, прагнення досягти ефективного результату за конкретних умов праці, високий рівень загальної культури [3].

Отже розвиток такого креативного (інноваційного) ресурсу у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та розвитку його художньо-творчих здібностей дасть можливість усвідомлення майбутніми вчителями власних особистісних і професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей до рівня креативних; задоволення потреби у новизні і нестандартних способах розв'язання професійних проблем; установку на творчість і подолання стереотипних способів та формалізму у професійних діях; прогнозування шляхів і вдосконалення творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця.

Література

1. Ковальова Н. С. Психолого-педагогічні основи креативності і творчих здібностей / Н. С. Ковальова // Вісник СевДТУ. Вил. 90: Педагогіка : зб. наук. пр. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2008. – С. 161–165.
2. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття / В. В. Павленко // Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. – Вип. 11. – 154 с. – С. 120–131.
3. Пташнік Л. І. Організація проектно-технологічної діяльності майбутніх вчителів трудового навчання в процесі технічного моделювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Пташнік Леонід Іванович. – Київ, 2011. – 231 с.
4. Семенова А. В. Організація та управління творчою діяльністю старшокласників на уроках природничо-математичного циклу / А. В. Семенова. – Одеса : Друк, 2001. – 202 с.

ОГЛЯД СИСТЕМ КОМП'ЮТЕРНОЇ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ

Проведемо огляд деяких сучасних систем комп'ютерної математики і комп'ютерних математичних систем, їх можливостей, приклади їх застосування в навчальному процесі та наукових дослідженнях. Одна з найстаріших систем комп'ютерної математики система Reduce. Вперше вона з'явилась в 1969 р. Система має велику бібліотеку функцій. Вхідна мова носить характер традиційних мов програмування. Рішення завдання, реалізованої в Reduce, являє собою набір команд, що складаються з функцій, циклів, умовних операторів. Система інтерактивна, тобто користувач може ввести деяке завдання на обчислювання і отримати його значення, перш ніж система перейде до наступного кроку обчислень. Послідовно інтерпретуючи і виконуючи кожен з команд, система надає користувачеві шукане рішення. Отже, система Reduce може бути використана для моделювання технологічних процесів в автотранспортній галузі. Однак Reduce реалізується на великих ЕОМ і більшою мірою розрахована на використання професійними математиками для проведення складних обчислень.

До комп'ютерних математичних систем належить Maple – потужна КМС, яка здатна вирішувати широкий клас задач і володіє чудовими графічними можливостями. Ця система є спільною розробкою Університету Ватерлоо (штат Онтаріо, Канада) і Вищої технічної школи (ETHZ, Цюрих, Швейцарія), для реалізації якої була створена спеціальна компанія Waterloo Maple, Inc. Maple інтегрована система, тобто вона об'єднує в собі орієнтовану на складні математичні розрахунки потужну мову програмування, редактор для підготовки і редагування документів і програм, математично орієнтовану вхідну мову користувача і мову програмування, багатовіконний користувацький інтерфейс з можливістю роботи в діалоговому режимі, ядро алгоритмів і правил перетворення математичних виразів, програмні чисельний і символічний процесори з системою діагностики, найпотужніші бібліотеки вбудованих і додаткових функцій, пакети розширень і величезну, дуже зручну в застосуванні довідкову систему. До всіх цих засобів є повний доступ безпосередньо з системи.

У кожен нову версію продукту розробники Maple додають нові пакети розширення системи, практично застосовувані в самих різних областях починаючи з математики і теоретичної фізики і закінчуючи фінансами, статистикою, економетрикою, біологією і навіть медициною (на рівні обробки даних). Частина таких пакетів розробляється окремими фахівцями, які працюють у відповідних галузях; система відкрита для розширення користувачами. Базових пакетів цілком достатньо, щоб вирішити практично будь-яку обчислювальну задачу. Математична графіка системи дозволяє отримувати зображення плоских і просторових кривих.

Система Derive є базою для сучасних мікрокалькуляторів. Derive є більше навчальною СКМ початкового рівня. Перевагою цієї програми є її скромна вимогливість до апаратних ресурсів комп'ютера. Має інтерфейс з багатьма вікнами користувача і зручну систему меню. Система створена на базі мови штучного інтелекту MuLisp. Графічний редактор дозволяє отримувати двовимірні графіки в декартовій та полярній системах координат і тривимірні графіки, які автоматично масштабуються. Серед недоліків обмежена можливість для програмування користувачами. У цілому Derive підходить для навчання математиці студентів молодших курсів.

СКМ MatLab – перевірених часом систем автоматизації математичних розрахунків, спочатку побудована на розширеному поданні та застосуванні матричних операцій. Це відбивається і в самій назві системи MATrix LABoratory, тобто матрична лабораторія. Але в даний час MatLab розширилась до повноцінної комп'ютерної математичної системи, так що подібна орієнтація перестала бути помітною. Матриці широко застосовуються в складних математичних розрахунках, наприклад, при вирішенні задач лінійної алгебри та математичного моделювання статичних і динамічних систем і об'єктів, в тому числі і в прикладних розрахунках. Вони є основою автоматичного складання і рішення рівнянь стану динамічних об'єктів і систем. Прикладом може служити розширення MatLab Simulink. Це істотно підвищує інтерес до системи MatLab, що увібрала в себе кращі досягнення в області швидкого вирішення матричних задач.

Зазначимо, що в даний час MatLab стала однією з найбільш потужних універсальних інтегрованих систем комп'ютерної математики та далеко вийшла за межі спеціалізованої матричної системи. У цій системі об'єднані зручна оболонка, редактор виразів і текстових коментарів, обчислювальний і графічний програмний процесор. У новітніх версіях використовуються такі потужні типи даних, як багатомірні масиви, масиви осередків, масиви структур, масиви Java і розрідженні матриці, що відкриває можливості застосування системи при створенні і налагодженні нових алгоритмів матричних і паралельних обчислень та великих баз даних. Це поєднується з потужними засобами графічної візуа-

лізації і навіть анімаційної графіки. СКМ MatLab може вирішувати безліч комп'ютерних завдань від збору і аналізу даних до розробки готових додатків. Оскільки ця система мультиплатформенна, вона є одним з найбільш поширених продуктів в усьому світі, стандартом технічних обчислень і візуально-орієнтованого математичного моделювання.

Серед основних галузей застосування MatLab математичні розрахунки, розробка алгоритмів, моделювання, аналіз даних і візуалізація, наукова і інженерна графіка, розробка додатків, обробка сигналів і зображень, проектування систем управління, природничі науки, фінанси, економіка, приладобудування. Система комп'ютерної математики MathCAD, розроблена фірмою MathSoft (США), однією з перших мала можливість введення даних для символьних обчислень в математичній нотації завдяки розвинутому редактору математичних текстів. Вона володіє широкими можливостями символьних обчислень і прекрасним інтерфейсом. Можливості символьних обчислень в MathCAD запозичені з КСМ Maple. У версії Professional можливе програмування в процедурному стилі. В систему введений електронний довідник формул для інженерних і технічних розрахунків. Внаслідок максимального наближення вхідного мови до природного математичного, ця система проста у використанні і не викликає проблем при навчанні.

MathCAD доступна для застосування як починаючим користувачам, так і професіоналам і, безумовно, може бути ефективно використана в якості основи для поглиблення знань при вивченні математичних дисциплін. Включені в документ MathCAD формули автоматично приводяться до стандартної наукової форми запису. Якщо всі значення змінних відомі, то для знаходження числового значення виразу (скалярного, векторного або матричного) треба підставити всі числові значення і зробити задані дії. У програмі MathCAD для цього застосовують оператор обчислення. В ході обчислення автоматично використовуються значення змінних і визначення функцій, задані в документі раніше.

На основі зазначеного можна зробити висновок, що комп'ютерні математичні системи можуть бути використані як засоби ІКТ в навчанні майбутніх інженерів-педагогів моделюванню технологічних процесів. Найбільшої ефективності застосування комп'ютерних математичних систем в педагогічних цілях може досягти за умови розробки в їх середовищах програмних продуктів навчального призначення та комп'ютеризованих підручників і задачників. Використання засобів ІКТ для розвитку практичних навичок моделювання технологічних процесів – передбачало, що в навчанні майбутніх інженерів-педагогів необхідно орієнтуватися не лише на формування системи математичних знань, а й на вміння та навички інформаційної діяльності.

ВІКТОРОВА ПОЛІНА, ЦІНА АНДРІЙ

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Вальдорфська педагогіка є інноваційним напрямком в освіті та має сторічну історію розвитку у світі та понад 20 років впроваджується в Україні. Вона ґрунтується на концепції салютогенезу та є засобом здорового духовно-душевного та фізичного розвитку особистості, вона орієнтується на життєве начало кожної дитини, що зберігає її здоров'я [1]. Сутність вальдорфської педагогіки полягає у її спрямуванні на гармонізацію інтелектуальної, емоційної та вольової сфер особистості. Її методологічна основа ґрунтується на ідеях антропософії, у центрі уваги якої – вільне виховання дитини, розвиток її фізично-душевно-духовної сутності [2]. Одним з важливих принципів вальдорфської педагогіки є розподіл навчальної програми таким чином, що третина навантаження припадає на інтелектуальну сферу, третина – на художньо-естетичний напрямок і третина – на розвиток вольового аспекту учнів. До предметів, які виховують вольовий напрямок у вальдорфській школі відносять: рукоділля, ремесло, спорт, робота з глиною, лозою, шкірою, каменем, металом тощо. Варто зазначити, що ці напрямки часто поєднуються з вищезгаданими, адже при роботі з різними матеріалами завжди присутні як і інтелектуальний так і художньо-естетичні компоненти.

Втілення вальдорфської педагогіки на Україні неможливо уявити без ключової фігури – сучасного українського вальдорфського вчителя [3]. Класний керівник супроводжує учнів протягом тривалого періоду їх навчання у школі та є авторитетною фігурою для дітей. Але поступово до його команди приєднуються і предметні вчителі з різних напрямів. Зокрема, з п'ятого класу в учнів, які навчаються за вальдорфською методикою з'являється такий предмет, як трудове навчання з вивченням традиційних народних ремесел. У основному діти працюють з деревом, папером, текстильними матеріалами, але поступово, з віком учні вчать працювати із іншими матеріалами (шкіра, метал, камінь).

Оскільки вальдорфська педагогіка спирається на вікові особливості дітей, то вчитель трудового навчання обов'язково має бути обізнаним сфері традиційних народних ремесел. Ці особливості описані

засновником вальдорфської педагогіки Рудольфом Штайнером та є основою викладання у всіх галузях. Також вальдорфський вчитель базує свою діяльність на знаннях із загальної педагогіки, психології та професійній підготовці з окремих предметів [3].

Спираючись на ці знання вчитель підбирає для дітей завдання, які відповідають їх віку, фізичному, емоційному та інтелектуальному розвитку. Також важливо зазначити, що до уваги береться і духовно-душевний стан учнів в тому чи іншому віці. Від цього залежать теми проєктних робіт, які обирають діти разом із учителем під час уроків трудового навчання. Окрім цього робота на уроках вимагає від вчителя ґрунтовних знань щодо особливостей матеріалів з якими працюють діти (породи деревини, варіанти виробів з неї) та технології володіння столярним та іншими інструментами (стамески, скобелі, ножі по дереву, робота за столярним верстатом) [5].

Вчитель трудового навчання має вільно володіти методикою та дидактикою викладання народних ремесел, зокрема методом емоційного переживання суті явищ та процесів, що вивчаються, технологіями ритмічної організації навчання, художньо-образного навчання, активно-практичних проєктів, диференційованим типом завдань для дітей з різними типами темпераменту. Також вчитель трудового навчання має володіти методами та прийомами організації власної діяльності: підготовка до уроку, спостереження та організація проєктно-технологічної діяльності учнів, самоаналіз уроку [4].

Вагомою компетентністю трудового навчання під час навчання ремеслам є здатність оперативно працювати з різними джерелами інформації та володіння комунікаційними технологіями, пошуком, аналізом та систематизацією інформації, внутрішньою творчою переробкою навчального матеріалу та його адаптацією під вікові особливості дітей [3]. Комунікативна здатність педагога охоплює знання, вміння та способи співпраці з учнями, диференціація навчання, з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей дітей, зокрема, тілесної конституції, темпераменту, тощо [3].

Дуже добре, коли вчитель, який навчає ремеслам за вальдорфською педагогікою вільно володіє основними мистецькими навичками та вміє застосовувати їх у педагогічному процесі. Вчитель має мати високий рівень загальної культури, широке коло інтересів та кругозір, знати історичні закономірності розвитку культур, зокрема і української, підтримувати у своїй діяльності зв'язок із національними цінностями, мати контакт з загальнолюдськими моральним цінностями та розумітись на антропософських поглядах розвитку дитини [3].

Література

1. Вишнякова Э. А. Здоровьесберегающие основы вальдорфской педагогики : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 1300.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Пятигорск, 2006. 18 с.
2. Новосельська В. В. Естетичне виховання учнів у вальдорфських школах : дис... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2004.
3. Даценко Н. П. Модель компетентності вальдорфського вчителя. *Вальдорфська педагогіка в Україні: погляд на сьогодні*. Київ, 2014.
4. Ионова О. Н. Научно-педагогические основы воспитательного процесса в современной школе на идеях вальдорфской педагогики : дис... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харьков, 2000. 450 с.
5. Програми для вальдорфських шкіл України: 1–9 класи / МОН України, департамент заг. серед. та дошк. освіти, Ін-т інновац. технологій та змісту освіти, Міжнародна Асоціація Вальдорфської педагогіки в Центральній та Східній Європі, Асоціація вальдорфських ініціатив України. Київ : Генеза, 2009, 512 с.

ГАЛИЦЬКИЙ МАКСИМ, ГЕРНІЧЕНКО ІВАН

Хмельницький національний університет

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проектування на сьогодні стає невід'ємною частиною не тільки виробничої сфери, а впевнено займає освітню, соціальну, фінансову, політичну та інші сторони людського існування. Як наслідок – сама проєктна діяльність виходить із суто інженерного поняття в більш узагальнене поняття та розширює коло впливу на суспільство.

Задачею даного дослідження ми ставимо уточнення поняття проєктної діяльності і визначення педагогічних підходів щодо формування професійної компетентності в аспекті проєктної діяльності майбутніх інженерів-педагогів в галузі транспорту.

Термін «проекування» (лат. *projectus* – виступаючий уперед, висунутий) в широкому філософському розумінні означає будь-яку інтелектуальну діяльність продуктивно-проекувального змісту, що направлена на створення ідеальних прообразів можливих об'єктів [1]. У вузькому термінологічному значенні «проекування» є процес створення перспективно-предметного прообразу заданого об'єкта в

інформаційній формі проектної розробки. Щоб осмислити суть проектування, необхідно співвіднести його з поняттями, такими як прогнозування, планування, конструювання, які хоч і близькі за значенням, але несуть децю інше змістове навантаження.

Прогнозування – форма передбачення, приблизна оцінка майбутнього стану об'єкта, умов його виникнення. Передбачення здійснюється з допомогою методів екстраполяції (перенесення), моделювання, експертизи. Прогноз є основою для формулювання цілей розвитку і стратегії їх досягнення. Будь-яке проектування, пов'язане з поданням про майбутнє, включає в себе елементи прогнозування майбутнього стану об'єкта.

Планування – це наукове і практичне обґрунтування визначення цілей, виявлення завдань, строків, темпів, пропорцій розвитку того чи іншого явища, його реалізація. План повинен мати детально прописані цілі, способи діяльності, результати. В основі планування завжди лежить якась програма дій, що включає в себе сукупність концептуальних цільових установок. У цьому відмінність програми і проекту. Програма лише позначає, опрацьовує необхідний набір, комплекс необхідних напрямків діяльності, позначає бажані кінцеві цілі і результати, ефективність досягнення цих цілей. Проект же, на відміну від програми, точно розраховує способи розгортання діяльності щодо реалізації програмних цілей в просторово-часовому континуумі, детально позначаючи як дрібні проміжні цілі (сумарні завдання), так і реальні дії (самі завдання).

Конструювання – це інтелектуальна діяльність, яка полягає у цілеспрямоване побудові в ідеальній формі будь-якого об'єкта. Воно здійснюється за допомогою уявного комбінування різних факторів, їх підбору і зв'язування в новий об'єкт. Залежно від бачення майбутнього проєктант коригує сьогодення, впроваджує свої інновації, конструюючи бажаний стан [2].

Проектування є багатоетапним, розгорнутим в часі процесом. «Стадії (етапи) проектування» – найкрупніші частини проектування як процесу, що розвиваються в часі.

Основні етапи проектування можуть виглядати так [2]: обґрунтований вибір значущої проблеми; визначення продукту проекту; розробка проекту та його документальне оформлення; макетування та моделювання; оцінка проекту; презентація та захист проекту. Основними елементами проектної діяльності є суб'єкт і об'єкт проектування, його мета, технологія (як сукупність операцій), кошти, методи і умови проектування.

Поняття «суб'єкт проектування» вказує на сукупність суб'єктів, що здійснюють проектну (проектувальну) функцію. Такими є: окремі індивідууми, інтелектуально-машинні системи, громадські організації, соціальні інститути. Коло «об'єктів проектування» безмежне. Це – будівельні споруди, виробничо-технічні, організаційні, економічні, екологічні, педагогічні, автоматизовані, інформаційні та інші системи і процеси.

Серед характеристик проектування особливе місце займають умови проектної діяльності або проектний фон – сукупність зовнішніх по відношенню до об'єкта проектування умов, які суттєво впливають на його функціонування і розвиток.

Мета проектування – розробка певного майбутнього стану системи, процесів, відносин.

Засоби – сукупність прийомів і операцій для досягнення мети. У широкому сенсі засоби проектування можна визначити, як все те, за допомогою чого, отримується, аналізується інформація про стан процесів і тенденцій їх розвитку. Сюди ж відносяться засоби, за допомогою яких ведеться безпосереднє проектування, створюються словесні описи, таблиці, схеми, мережі взаємодій.

Методи – це шляхи і способи досягнення цілей і рішення задач. У практиці проектування найбільш часто використовуються такі методи, як мозковий штурм, експертна оцінка, метод аналогій, мережеве планування, календарне планування, структурна декомпозиція, імітаційне моделювання, ресурсне планування і тощо. В рамках проекту методи і засоби конкретизуються сукупністю планованих заходів. Практичні заходи визначають напрями, форми і зміст діяльності, залучають додаткові ресурси, необхідні для реалізації цілей кожного етапу.

Проектувальна діяльність на сучасному етапі розвитку суспільства носить багатофункціональний характер. Вона включає проектування технологічних процесів та вибір обладнання, раціональну організацію взаємодії людей і техніки і т.д. Сучасна проектувальна діяльність, яка направлена на створення складних соціотехнічних систем, є еволюційним проектуванням. До неї входить особлива діяльність впровадження, яка направлена на корекцію проектних рішень в процесі налагоджування системи у відповідності до змін соціальних, економічних, природних, технічних та інших умов.

В державних освітніх стандартах зазначається необхідність формування у випускників готовності до рішення цілої низки задач в сфері проектної діяльності, в т.ч.:

- визначення цілей проектування об'єктів професійної діяльності, критеріїв ефективності проектних рішень, обмежень;
- системний аналіз об'єкту проектування в предметній галузі, їх взаємозв'язок;
- розробка вимог до об'єктів професійної діяльності на основі аналізу запитів користувачів, моделей предметної галузі та можливостей технічних засобів.

Враховуючи багатовекторність докладання проєктувальних вмінь спеціаліста, необхідно проаналізувати і порівняти різні підходи до формування таких вмінь залежно від сфери їх застосування. Порівняння змісту вмінь, а також засобів і методів досягнення достатнього рівня проєктувальних вмінь у різнопрофільних фахівців дасть змогу знайти загальні закономірності та виділити особливості процесу підготовки майбутніх інженерів – педагогів в галузі транспорту.

Література

1. Проєкт [Електронний ресурс] // Вікіпедія вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82>
2. Мандель Б. Р. Основы проектной деятельности : учеб. пособ. для обучающихся в системе СПО / Б. Р. Мандель. – М. ; Берлин : Директ-Медиа, 2018. – 293 с.

ГРЕЧАНЮК АНТОНІНА

ДНЗ «Ярмолинецький агропромисловий центр професійної освіти» (сmt. Ярмолинці)

ПСИХОПЕДАГОГІКА У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

У науковій літературі неодноразово підкреслюється значущість психологічних знань для педагогів. За висловом К. Ушинського, серед усіх наук психологія знаходиться на чільному місці стосовно необхідності використання у педагогічній діяльності. Уперше поняття «психопедагогіка» охарактеризував британський учений, відомий дослідник у галузі педагогічної психології Е. Стоунс. У своїх працях він порушив проблему розриву між педагогічною психологією та практикою навчання. Зокрема, у книзі «Психопедагогіка. Психологічна теорія і практика навчання» Е. Стоунс, прагнучи наблизити педагогічну психологію до освітніх функцій, не лише детально висвітлив питання психології навчання, а й ґрунтовно проаналізував зміст конкретних дій учителя та їх вплив на особистість учня. Він стверджував, що суттєве вдосконалення практики навчання можливе лише шляхом застосування в ній досягнень психологічної науки, а реальний освітній процес – це найбільш надійний і важливий спосіб апробування психологічної теорії, на основі якої формуються загальні дидактичні принципи. Їх застосування і має позитивно вплинути на ефективність педагогічної діяльності. Учитель, будуючи практику відповідно до даних науки, навчається перевіряти психологічні істини, а не приймати їх на віру в готовому вигляді.

Психопедагогіка – це, на його думку, застосування теоретичних принципів психології до практики навчання. Однією з найважливіших навичок педагога є навичка навчання понять, визначення шляхів їх формування, щоб гарантувати впевненість адекватного розуміння цих понять учнями.

Педагогіку та психологію називають найважливішими сферами наукового й духовного розвитку людини, її соціально-культурного відтворення. Протягом століть вони розвивалися в структурі філософського знання у формі постійного взаємозбагачувального діалогу. Це підтверджують праці видатних мислителів і педагогів І. Гербарта, П. Каптерева, Й. Песталоцці та ін. І. Зимняя визначила чинники формування психічних новоутворень під впливом освітнього процесу, а також приділила особливу увагу вчителю як суб'єкту педагогічної діяльності. Н. Талізїна вважала, що педагогічна психологія має вивчати природу й закономірності процесу учіння й виховання, а також використовувати досягнення усіх галузей психології з метою вдосконалення педагогічної практики. В українській науці значна увага проблемам психопедагогіки приділена у працях академіка І. Зязюна, в яких наголошується, що об'єктом науково-практичного осмислення психологічної педагогіки є психолого-педагогічна взаємодія двох домінуючих суб'єктів педагогічної дії в освітній системі – вчителя й учня. Дослідник переконливо доводить, що без психопедагогіки, знання її законів, правил, тенденцій розвитку та специфічної дидактики неможливо досягти високих стандартів якості учіння-виховання в сучасних навчальних закладах усіх рівнів.

Показати необхідність взаємозв'язку педагогіки і психології, як основи підготовки фахівців у системі сучасної освіти. Виклад основного матеріалу. Ідеї щодо взаємозв'язку педагогіки і психології в освітньому процесі постійно розвивалися. Сутність цих положень виявляється в тому, що педагогу недостатньо добре знати предмет і володіти методикою його викладання. Щоб забезпечити ефективність освітнього процесу, йому необхідно володіти знаннями із психології особистості, вікової та педагогічної психології, психології спілкування, розуміти поведінку учнів і студентів, враховувати їхні вікові та індивідуальні психічні особливості й на цій основі конструювати свої педагогічні дії

В умовах сучасного наукового поступу в царині практичної реалізації досягнень педагогіки та психології між цими науками склалися дещо парадоксальні зв'язки: з одного боку, психологічні знання набули безперечного визнання у педагогічній громадськості, курси психології (вікової, педагогічної та ін.)

стали обов'язковою складовою підготовки майбутніх учителів, а з іншого – в масовій освітній практиці ці знання залишаються значною мірою декларативними, відірваними від педагогічних реалій. Зазначимо, що під час підготовки до занять відповідальний педагог витрачає багато часу на добір засобів для того, щоб зробити свій предмет цікавим: застосує інноваційні технології та новітні методики. Проте, як свідчать спостереження, вчителі часто не цікавляться психологічним ефектом їхніх зусиль, не враховують психічних змін, що відбуваються з особистістю учня чи студента внаслідок застосування того чи іншого педагогічного засобу тощо. Тобто, досягнення психологічної науки у щоденній практичній педагогічній діяльності виявляються майже незатребуваними. На неузгодженість між психологією і педагогікою, від якої страждає передусім учитель, неспроможний зорієнтуватися у психологічних дослідженнях та адекватно співвіднести їх зі своєю педагогічною діяльністю, звертає увагу в своїх працях І. Зязюн. Він зазначав: «У житті школи здавна (з 30-х років ХХ ст.) зберігаються суперечливі ситуації, коли дві науки, що становлять теоретичну основу методики учіння-виховання, – теоретична педагогіка й психологія, – не стільки доповнюють одна одну, скільки розмежовуються, не доторкаючись спільно до педагогічної дії вчителя, а з деяких питань навіть суперечать одна одній». Розмежування психології та педагогіки на практиці простежується також у наукових публікаціях і виступах представників цих галузей на науково-практичних масових заходах різного рівня. Виникнення певної конфронтації між педагогами та психологами стосовно освітнього процесу С. Поляков пояснює абстрактним характером психологічних знань стосовно конкретних педагогічних ситуацій і дій. Він зазначає, що досягнення психології, в тому числі й педагогічної, не можуть застосовуватися в освітній практиці безпосередньо, натомість вони потребують деталізації в конкретних методиках, технологіях, відображення в дидактичних принципах. Така деталізація і конкретизація силами самих педагогів-практиків неможлива, тут потрібна допомога психолога.

Отже, центральним положенням психопедагогіки як інтегрованої науки є твердження про те, що будь-яку педагогічну діяльність потрібно виконувати на основі психологічних знань, які вчитель має перевіряти у безпосередній взаємодії із суб'єктами навчання. Це означає, що педагогіка має стати психологічною, як у практичному, так і теоретичному вимірі. Стосовно професійної освіти майбутніх фахівців розглядаємо психопедагогіку як важливу теоретичну основу їхнього навчання. Особливого значення це положення набуває в контексті професійної підготовки, котра потребує застосування новітніх, креативних підходів, що неможливо без постійного саморозвитку особистості педагога, його прагнення до самовдосконалення на основі психологічних знань і рефлексії власної діяльності. Аналіз науково-педагогічних досліджень дозволяє стверджувати що майбутнім фахівцям потрібні знання психології особистості, педагогічної психології, психології спілкування, соціальної психології та ін. Це спонукає впровадити у навчальний процес психопедагогіку, яка розглядає всі аспекти педагогічного процесу крізь призму психологічних знань, а психологічні феномени вивчає в межах психологічно обґрунтованих педагогічних систем. Тому розглядаємо психопедагогіку як важливу теоретичну основу професійної освіти майбутніх фахівців.

ГУРЕВИЧ РОМАН

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Зміна пріоритетів освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО), його гуманізація, фундаменталізація та переорієнтація на принципи особистісно-орієнтованого підходу актуалізують проблему підготовки педагога професійного навчання, який відрізняється високим рівнем професійної компетентності. Це означає, що він має професійно-педагогічну компетентність, є фахівцем у сфері своєї промислової галузі, має відповідні ключові компетенції. В зв'язку з цим підвищуються вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, які мають оволодіти вже в стінах ЗВО не лише ефективними технологіями і методиками передавання знань, умінь, навичок, способів діяльності, формування взаємовідносин у трудових колективах, студентських і учнівських групах, а й здатністю підтримувати своє особистісне становлення та розвиток своїх підопічних, сприяти їхній самоактуалізації та фаховій ідентичності [1, с. 251].

Отже, професійна підготовка дає можливість майбутньому педагогу професійного навчання опанувати нові досягнення науки і техніки, виробництва з метою врахування їх у змісті професійного навчання, а також готувати матеріально-технічну базу для організації освітнього процесу в межах самої професійної підготовки. Водночас технічне та технологічне мислення здобувачів освіти, притаманне виробничому процесу, сприяє формуванню професійно важливих якостей особистості учнів і студентів (технічних здібностей, творчого становлення до праці тощо). З іншого боку, педагогічна компетент-

ність, насамперед, знання посилюють загальну та професійну ерудицію, що дає можливість педагогу більш кваліфіковано організувати управління як виробництвом, так і людьми, які працюють в цій галузі та в сфері послуг.

Ще наприкінці ХХ ст. в доповіді міжнародної комісії з освіти ЮНЕСКО «Освіта: потаємний скарб» наголошувалося, що зусилля викладачів у ЗВО мають вирішальне значення для підготовки молодих людей не тільки для того, щоб вони впевнено вступали в майбутнє, а й самі будували його, виявляючи при цьому наполегливість та індивідуальний підхід. Нині світова тенденція безперервної освіти зумовила необхідність, щоб у підготовці молодого покоління педагогів, у тому числі професійного навчання, відбувалася докорінна переорієнтація, що спрямована на здобуття ними необхідних компетенцій, котрі дають їм змогу діяти науково-обґрунтовано та професійно відповідно до нових вимог. Під впливом соціальних та інших змін, що відбуваються в суспільстві виникає проблема: підвищувати і вдосконалювати професійну компетентність і ключові компетенції майбутніх педагогів професійного навчання та поглиблювати розуміння ними сучасних проблем. Це об'єктивно зумовлює зміни в методології та методиці підготовки педагогів професійного навчання і водночас підтверджує необхідність прийняття такої парадигми, згідно з якою головним завданням вищої школи нині є підвищення професійної кваліфікації та професійної компетентності педагогів на всіх етапах подальшого розвитку їхньої кар'єри [4, с. 52].

У зв'язку з цим нині виникає проблема реформування системи професійної підготовки педагогів вищої школи, що відзначалася б динамічністю, гнучкістю в пошуку, виборі змісту, стратегій і моделей підготовки педагога професійного навчання і становлення його особистості, оскільки соціально-мобільні та соціально-продуктивні функції сучасного ринку і процесу соціального розвитку потребують досвіду експериментування, перевірки та критичного ставлення до педагогічної реальності, аналізу, осмислення і творчого застосування в педагогічній практиці якісної підготовки сучасних педагогів.

Аналіз педагогічних джерел, нормативно-правових матеріалів з галузі освіти, вивчення досвіду і сучасного стану підготовки педагогів для закладів професійної (професійно-технічної освіти) дають підстави стверджувати, що негативно позначаються на прикінцевому результаті їхньої підготовки деякі суперечності. З-поміж них назвемо такі:

– між високим інформаційно-технологічним розвитком сучасного суспільства, необхідністю інноваційних технологій і форм навчання і невідповідністю змісту підготовки вказаним світовим тенденціям;

– між сучасним змістом підготовки майбутніх педагогів професійного навчання і необхідністю формування в них практико-орієнтованих умінь і навичок за рахунок дуальної системи навчання в педагогічних університетах.

У Вінницькому державному педагогічному університету імені Михайла Коцюбинського близько 10 років тому розпочалася підготовка педагогів професійного навчання за спеціальністю 015.10 «Професійна освіта (комп'ютерні технології)», а з 2020–2021 н.р. – 015.39 «Професійна освіта (цифрові технології)». Формування їх професійної компетентності та ключових фахових компетенцій зумовлені особливостями викладання навчальних дисциплін, специфіка яких полягає у вивченні закономірностей організації і функціонування технічних об'єктів різноманітного призначення, розкритті зв'язків науки, техніки і технологій у перетворювальній діяльності людини.

Акцентуємо увагу на тому, що сучасні освітні інновації стосуються найрізноманітніших аспектів освітнього процесу, починаючи зі зміни організації інформаційного середовища в аудиторіях університету, оснащенням їх сучасними технічними засобами і закінчуючи апробацією нових технологій і форм навчання. Так, останнім часом особливого поширення у підготовці фахівців у нас набуло електронне навчання (e-learning) у формах дистанційного та змішаного навчання, мобільного (m-learning), усепроникаючого навчання (u-learning), що не заперечує й застосування традиційного навчання [7, с. 152].

Значний внесок у розвиток електронного навчання внесли українські науковці В. Биков, В. Буров, А. Гуржій, В. Кухаренко, С. Литвинова, Л. Лупаренко, О. Пінчук, О. Семеріков, О. Спирін, М. Шишкіна, А. Яцишин і багато інших співробітників Інституту інформаційних технологій і технічних засобів навчання та інших закладів освіти.

Як відомо, до e-learning відносять самостійну роботу здобувачів освіти з електронними матеріалами за допомогою комп'ютера, смартфона, ноутбука, планшета та інших гаджетів. Це дозволяє одержувати консультації, поради, оцінку викладачів на відстані, дистанційну взаємодію, що особливо важливо нині в період пандемії COVID-19. Студенти також можуть створювати розподілені співробітництва користувачів (соціальні мережі), що здійснюють спільну віртуальну освітню діяльність. Використання дистанційного навчання забезпечує також цілодобовий доступ здобувачів освіти до електронних освітніх матеріалів (ресурсів).

Професійний досвід дуже важливий практично для всіх професій. Як наслідок, деяким молодим фахівцям, які завершили навчання в ЗВО, іноді важко знайти роботу. Сучасні компанії часто віддають перевагу кандидатам, які вже мають професійний досвід. З цієї причини все більше випускників

намагаються одержати вищу освіту й одночасно працювати для набуття практичного досвіду роботи в цій самій галузі. Крім цього, вони мають можливість заробити гроші під час навчання, адже рівень забезпечення здобувачів освіти стипендією не дотягує й 45 % бюджетних місць, що не збільшується з року в рік. Крім того, нині багато студентів навчаються на комерційних засадах. У цих випадках можливість заробити, як свідчить досвід, надає молодим людям дуальна форма навчання. Остання форма потребує значних законодавчих і організаційно-методичних зусиль, що мають бути спрямованими на реформування системи вищої, передвищої та професійно-технічної фахової освіти. Перші законодавчі та нормативні акти вже розроблені, схвалені та прийняті МОН України. Вони передбачають поетапний перехід до дуальної форми навчання до 2023 р., проте й у сучасних освітніх рамках можна реалізувати ідеї дуального навчання. Тим більше, що дуальне навчання знайшло визнання на міжнародному рівні та використовується в багатьох країнах світу: Австрії, Данії, Китаї, Нідерландах, Німеччині, Іспанії, Франції та ін. Зрозуміло, що систему освіти однієї країни неможливо просто скопіювати та застосувати в іншій. Для України треба проаналізувати їх досвід і адаптувати до певних умов.

Проблеми дуальної освіти в Україні розглядають такі науковці: Н. Абашкіна, С. Амеліна, В. Кобися, М. Кадемія, М. Лещенко, Н. Ничкало, Н. Осипчук, Л. Пуховська, В. Радкевич та ін. Аналіз літератури свідчить, що немає формальних вимог щодо доступу до навчання за дуальною формою, воно є відкритим для всіх. Більшість здобувачів освіти вже мають середню освіту або навіть вищу, коли починають навчатися за дуальною формою. Навчання здійснюється в двох місцях: на роботі і в професійному закладі освіти.

Кожна компанія (установа) визначає професійні компетентності та фахові компетенції, котрими має оволодіти майбутній фахівець. Вони зазначаються в індивідуальному плані студента. Для підготовки в професійних закладах освіти створюються рамкові навчальні програми для всіх видів занять, що узгоджуються за змістом і часом за відповідними правилами. Основний навчальний час витрачається на формування фахових компетенцій здобувачів освіти.

Навчання за дуальною формою сприяє ефективності підготовки кадрів. Одержані в закладі освіти теоретичні знання підкріплюються практичними роботами у виробничій діяльності, тобто теоретичні знання, що одержують студенти в аудиторії одразу застосовуються на виробництві. Важливу роль у процесі навчання за дуальною формою відіграють методи проблемного навчання та метод проєктів. Виконання проєктів, природно, здійснюється в умовах виробництва. Під час виконання проєктів відбувається формування фахових компетенцій, що спрямовані не лише на оволодіння знаннями, вміннями, навичками, способами діяльності, виховання особистості студентів, здатних до самовизначення, саморозвитку і творчої діяльності, а й на досягнення якісної професійної підготовки. Використання дуальної форми навчання в підготовці майбутнього педагога, зокрема педагога професійного навчання, відрізняється, скажімо, від підготовки інженера, IT-фахівця, економіста, управлінця тощо. Зокрема, майбутні педагоги більше прив'язані до навчального процесу в ЗВО. Проте, розвиток електронного дистанційного та мобільного навчання надає здобувачам освіти за наявності оригінальних індивідуальних планів можливість навчатися в ЗВО з будь-якого місця і в будь-який час, але за умови відповідного узгодження змісту навчання, а також використання технологій модульного навчання та онлайн-платформи для інтерактивного навчання.

Зрозуміло, що робота та навчання, що відбуваються одночасно, породжують певні труднощі, але використання e-learning дає змогу адаптувати час навчання до власних можливостей кожного студента, а керівникам – можливість контролювати та спрямовувати сам процес навчання за відповідною освітньою програмою. Тому в професійній підготовці фахівців будь-якого профілю актуальною є проблема посилення практичної частини (практико-орієнтованість) навчання майбутніх фахівців. Практико-орієнтоване навчання, спрямоване на конкретні результати, є одним із трендів сучасної освіти. Воно є підґрунтям для популяризації науки, освіти, використання інноваційних технологій, що сприяють формуванню компетентності, як у здобувачів освіти, так і в педагогів.

Зважаючи на проблему з педагогічними кадрами (недостатня кількість) в сучасних закладах професійної (професійно-технічної) освіти, де не завжди вистачає викладачів і майстрів виробничого навчання, а також учителів інформатики в школах, значна кількість студентів нашої спеціальності, починаючи з третього курсу працює за майбутнім фахом і здобуває водночас з теоретичним навчанням в університеті навички професійно-педагогічної діяльності в школі, закладі профтехосвіти, коледжі. Це дозволяє реалізовувати швидкий зворотний зв'язок, адже студенти, працюючи в закладах освіти і привносять проблеми та потреби сучасної освіти в навчальний процес ЗВО, де разом з викладачами шукають найкращі варіанти їх вирішення. Цей процес є досить динамічним і зобов'язує викладачів постійно адаптувати зміст навчальних дисциплін під ці потреби, шукати та знаходити і впроваджувати в освітній процес університету новинки сучасних освітніх технологій, тенденції світових лідерів у галузі професійної освіти. Це вимагає надзвичайних зусиль, проте й дає відчутні переваги, оскільки набута професійна компетентність випускників дозволяє максимально швидко реалізуватися їм у професійній діяльності.

Отже, максимальна практична наповненість навчального плану, розроблення практико-орієнтованого змісту дисциплін, що вивчаються, використання сучасних методик і форм навчання, в тому числі електронного навчання і дуальної форми навчання, організація практичного навчання на базі роботодавців суттєво сприяють одержанню випускниками ЗВО професійних компетентностей і фахових компетенцій. Це дозволяє випускникам суттєво скоротити період їхньої адаптації до конкретних умов роботи, відкриває можливості працевлаштування і побудову власної індивідуальної кар'єри кожного здобувача освіти.

Література

1. Вознюк О. В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід : монографія / О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.
2. Випереджальна освіта для сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rpp.na-shaucheba.ru/docs/index-892.html>. – Назва з екрану.
3. Гуревич Р. Неперервна освіта педагога: мотиваційні чинники / Р. Гуревич, А. Коломієць // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова – Київ : АЖД, 2003. – IV. – С. 75–84.
4. Дубасенюк О. А. Психолого-педагогічні фактори професійного становлення вчителя / О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ін-т, 1995. – 260 с.
5. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І. А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова – Київ : АЖД, 2006. – VIII. – С. 105–115.
6. Осадчий В. В. Проблеми організації професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічній теорії [Електронний ресурс] / В. В. Осадчий. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN9/10ovvupt.pdf>
7. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навч. посіб. / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед.ун-тет, 2001. – 384 с.
8. Сипченко В. І. Роль педагогічного університету у формуванні професіоналізму вчителя / В. І. Сипченко // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – Вип. 136. – Черкаси, 2008. – С. 51–54.

ДЕДЕНЄВ ОЛЕКСАНДР

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Сучасна освіта переживає суттєві зміни, які пов'язані з організаційно-управлінською, правовою, економічною модернізаціями, визначенням нових цілей відповідно до вимог інформаційного суспільства. Посилюється значення виховного потенціалу освітнього процесу, ролі громадянської освіти, розвитку демократичних засад у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу й організації соціальної практики учнів. Соціальне замовлення, за концепцією Нової української школи [3], вимагає від системи освіти здійснення підготовки активної, конкурентоспроможної особистості, компетентної у розв'язанні життєвих, професійних проблем, готової до виконання громадянських обов'язків, відповідальної за власне благополуччя і розвиток своєї країни. З огляду на це, важливим стає підготовка вчителя формування громадянської відповідальності учнів протягом навчання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Наукова новизна пропонованого нами концептуального підходу до підготовки вчителів до формування в учнів громадянської відповідальності полягає у поясненні та прогнозуванні цього процесу шляхом визначення та інтеграції цінних принципів і підходів у перевірених практикою і часом структурних концепціях розвитку особистості. Аналіз структурних концепцій розвитку особистості з погляду їхньої ефективності для пояснення та прогнозування шляхів підготовки вчителя до формування в учнів компонентів громадянської відповідальності дає нам можливість визначити певні концептуальні засади її формування.

Підготовка вчителя до трудового навчання семикласників готовності відповідати за власні вчинки, як вияву громадянської відповідальності, нами здійснювалося на концептуальних засадах психодинамічної теорії особистості З. Фрейда [5, с. 132, 147], орієнтовану на оволодіння учнями здатністю контролювати ситуації суспільно-політичного життя, усвідомлювати мотиви власної поведінки і спрямовувати її за прийнятними для суспільства напрямками діяльності.

Школярів 7-х класів програма трудового навчання орієнтує раціонально використовувати різноманітні матеріали [4]. Вихованню позитивного ставлення семикласників до раціонального використання природних ресурсів сприяло застосування на уроках трудового навчання методу «Права людини та навколишнє середовище» [1]. Для цього чотири групи учнів класу отримували по одному міжнародному документу, що стосуються захисту навколишнього середовища (Стокгольмська Декларація, з навколишнього довкілля, «Брунтлендська доповідь» Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку, Орхуська Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі ухвалення рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, Універсальна Декларація Матері Землі). Групи учнів знайомилися самостійно зі змістом цих документів та презентували для всього класу інформацію щодо їхньої мети, прав людей, які в них проголошуються та визначали до трьох умов, які є необхідними для реалізації цих документів у світі, Україні та на місцевому рівні.

Формуванню в учнів 7-го класу готовності відповідати за власні вчинки здійснювалося також за методом «Що станеться, коли...» [2], спрямованого на розвиток відповідальності школярів за наслідки використання лісових насаджень для збереження рівноваги в екосистемах. Вчитель пояснює, що інколи одна ситуація може призвести до цілого каскаду подій і наслідків. Групам учнів з 4–5-ти осіб ставилося завдання: розглянути ситуацію із забезпеченням суспільного виробництва деревиною як будівельним та конструкційним матеріалом, показати методом каскаду наслідків, який вплив вона має на життя людей. Презентація результатів роботи груп відбувалася різними способами: інсценування, колаж, виступ агітбригади та ін. У результаті учні 7-го класу прийшли до висновку про необхідність економного використання деревини; розуміння ролі кожного й особистої відповідальності у збереженні довкілля. Наступним кроком була розробка учнями екологічного проекту зі збереження (або посадки) лісових насаджень, озеленення шкільного подвір'я, беручи на себе відповідальність за ухвалені рішення.

Кожен з розглянутих методів має специфічну спрямованість на розвиток певних складових громадянської відповідальності, водночас певним чином впливаючи й на розвиток інших її компонентів.

Література

1. Живемо в демократії : плани уроків з питань освіти для демократичного громадянства та освіти прав людини для загальноосвітніх навчальних закладів. Т. 3. Київ : НАДУ, 2009.
2. Компасито : посіб. по обучению детей правам человека. – Совет Европы, 2008. – URL: <http://www.eyccb.coe.int/compasito/ru/>
3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. – URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
4. Трудове навчання. 5–9 класи: практичний посібник для вчителів / за заг. ред. А. І. Терещука. Харків : Ранок, 2017. 128 с.
5. Хьелл Л. Теории личности. СПб. : Питер, 2007. – 607 с.

ІВАНОВА ОКСАНА

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України (м. Київ)

КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОГО КОМПОНЕНТУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Згідно з концепцією Нової української школи (НУШ) на особистість вчителя покладена велика відповідальність з формування особистості учня. Зазначимо, що це формування повинно здійснюватися не директивно, а опосередковано через природний вплив особистості вчителя на особистість школяра. В даному випадку вчитель – цілісна особистість: носій позитивної Я-концепції й світосприйняття, високих цінностей, орієнтирів, моральних імперативів, а також навичок і компетенцій коуча, ментора, наставника, фасилітатора, тьютора, медіатора та ін., які він транслює учням під час будь-якої взаємодії з ними. Усі ці цінні якості школярі переймають і засвоюють як свідомо, так і на підсвідомому рівні, наприклад завдяки роботі дзеркальних нейронів, які були виявлені і описані Джакомо Ріццолаті в 1990 р. [1]. Така місія, покладена на педагога, передбачає його здатність неперервно розвиватися, навчатися, пізнавати нове й самовдосконалюватися згідно морально-етичних принципів і вимог сучасності. Педагогіка партнерства Нової української школи передбачає дотримання таких принципів: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення до інших; довіра у стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [2].

Усі ці принципи, так чи інакше, виявляються в психологічній готовності до педагогічної діяльності вчителя НУШ, зокрема через її комунікативний компонент: якість і культуру комунікації педагога. Проблема готовності до педагогічної діяльності найгрунтовніше досліджувалася в галузі педагогічної психології такими вченими як: А. Деркач, О. Леонтьєв, Г. Балл, С. Максименко, М. Савчин, Л. Сохань, Т. Щербань та ін. Однак, проблема розвитку комунікативного компоненту психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності в умовах НУШ раніше не виокремлювалася як предмет спеціального наукового дослідження.

Для подальшого наукового дослідження розвитку комунікативного компоненту психологічної готовності до педагогічної діяльності вчителя НУШ ми беремо за основу критерії сформованості комунікативного компоненту психологічної готовності до педагогічної діяльності, виділені Н. Павлик, а саме:

– моральні ставлення до учнів (емпатія, прийняття, чутливість до особистості учня, доброзичливість, вміння вислухати й підтримати учня, здатність до морального вибору, до моральної оцінки явищ, вчинків);

– культура педагогічного спілкування (педагогічний такт (чуття доречності, доцільності, міри), повага до учня, яскравість і переконливість мови);

– психологічна компетентність (здатність до розуміння думок, почуттів учнів, причин їх вчинків; наявність особистісної позиції, яка допомагає поєднувати несумісні поняття, уміння спрямовувати процес діяльності учнів);

– гармонійність соціальних взаємостосунків (толерантність до інших поглядів, здатність до створення нових засобів взаємодії з учнями, вміння керувати процесом спілкування) [3].

Таким чином, характер комунікації вчителя (вербальної та невербальної) загалом свідчить про його професійну компетентність й цілісність; відображає цінності й смисли, якими вчитель керується під час комунікації з учнями, їх батьками й колегами; розкриває рівень емпатії; ідентифікує наявність внутрішніх конфліктів; залежить від особливостей темпераменту; розкриває повноту особистості в її цілісності й унікальності. Виявлення рівня розвитку комунікативного компоненту психологічної готовності до педагогічної діяльності вчителів НУШ становитиме наступний крок нашого наукового пошуку.

Література

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Дзеркальні_нейрони
2. Гриневич Л. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи / Всеосвіта – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdanna-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-konceptii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>
3. Павлик Н. Психологічні особливості гармонійності характеру майбутнього педагога / Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_31_30.

КЛЮЧКА НАТАЛІЯ, КРАСИЛЬНИКОВА ГАННА

Хмельницький національний університет

ІНТЕРАКТИВНА ПРАКТИКА В ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Практична підготовка майбутніх педагогів професійного навчання є невід'ємною складовою їх навчання. Відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [1], мінімальний обсяг кредитів ЄКТС, призначених для практики, становить 20.

Особливістю практичної підготовки магістрів професійної освіти є поєднання практик педагогічного спрямування і виробничої, що присвячена вивченню галузі спеціалізації. Так, в межах освітньо-професійної програми «Професійна освіта. Технологія виробів легкої промисловості (швейні вироби)» [2], такою галуззю є швейне виробництво.

Базами педагогічних практик, як правило, виступають заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, одним з основних завдань такого виду практик є набуття майбутніми педагогами професійного навчання досвіду організовувати освітній процес, керувати пізнавальною діяльністю, здійснювати педагогічний контроль і моніторинг результатів навчання учнів. При цьому акцент робиться на використанні освітніх технологій і забезпеченні їх навчально-методичним супроводу з метою створення сприятливого освітнього середовища. Однак, під час проходження педагогічної практики магістрами спеціальності 015.36 «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» в умовах карантинних обмежень, коли навчальні теоретичні заняття в закладах професійної освіти організовувалися на базі технологій дистанційного навчання, здобувачі вищої освіти

усвідомили, що вони не були готові до такого розвитку подій і потребують додаткової підготовки у сфері сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, у т.ч. дистанційних.

Думка магістрів зазначеної спеціальності про перебіг педагогічної практики вивчалася шляхом проведення анкетування та аналізу отриманих пропозицій щодо її покращення. Серед побажань магістрів висловлювалася думка щодо розширення спектру педагогічних технологій шляхом вивчення технологій дистанційного навчання та набуття досвіду їх застосування.

На підставі обговорення результатів проходження педагогічної практики магістрами спеціальності 015.36 «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» та з урахуванням побажань студентів були внесені відповідні доповнення в Програму другої педагогічної практики – інтерактивної [3].

Базою інтерактивної практики було обрано – Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, який є флагманом запровадження інноваційних технологій навчання в закладах професійної освіти регіону. Програма інтерактивної практики розроблялася сумісно з представниками центру і передбачала одним із завдань набуття майбутніми педагогами досвіду організації дистанційного та змішаного навчання в закладах професійної та фахової передвищої освіти з використанням інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій.

Календарний план проходження інтерактивної практики містить три етапи: перший – вивчення передового досвіду запровадження сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних та виробничих технологій в освітній процес закладів професійної та фахової передвищої освіти, відвідування та аналіз демонстраційних інтерактивних занять (вебінарів, майстер-класів, тренінгів тощо) для опанування методики та інструментарію їх проведення; другий – розроблення навчально-методичної документації та проведення різних форм інтерактивних занять; третій – самоаналіз результатів проходження інтерактивної практики та написання звіту.

Підсумки проходження інтерактивної практики засвідчили актуальність коригування програми практики щодо вивчення особливостей організації освітнього процесу на базі змішаного навчання та використання технологій дистанційного навчання. Відгуки керівників практики від Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області та результати опитування магістрів після проведення інтерактивної практики підтверджують високий рівень умотивованості майбутніх педагогів до вивчення новітніх засобів та технологій навчання та задоволеність результатами практики в цілому.

Література

1. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [Електронний ресурс] : наказ МОН України від 18.11.2020 № 1435. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%/20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf
2. Освітньо-професійна програма «Професійна освіта. Технологія виробів легкої промисловості (швейні вироби)» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Хмельницький національний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/aggrd> (дата звернення: 15.10.2021).
3. Інтерактивна практика : програма і методичні рекомендації для студентів спеціальності 015.36 «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» / уклад.: І.В. Андрощук, Г. В. Красильникова, І.П. Андрощук, Л.І. Шевчук. – Хмельницький : ХНУ, 2021. – 29 с.

КОБАК ОКСАНА, МІЩЕНКО ОЛЕНА
Хмельницький національний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДІВ ОБРОБКИ ЧОЛОВІЧОЇ СОРОЧКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ»

Дисципліна «Новітні технології галузі» є вибірковою і покликана на розширення знань з питань технологічної обробки швейних виробів. Навчальний матеріал дисципліни присвячений вивченню передових сучасних методів виготовлення швейних виробів на базі промислової технології, принципів проектування технологічних процесів з врахуванням прогресивних методів та форм організації праці на виробництві, ознайомленню з новітніми досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки і техніки в швейній галузі.

Дисципліна покликана розвинути у здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти таких компетентностей: здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію в галузі швейного ви-

робництва; здатність організувати та обирати ефективні технологічні процеси виготовлення та реалізації швейних виробів різного цільового призначення. По завершенню вивчення курсу здобувач має уміти обирати ефективні способи та прийоми технологічної обробки швейних виробів з урахуванням властивостей матеріалів та технологічного оснащення виробництва в умовах автоматизації технологічних процесів підприємств легкої промисловості.

Однією з тем що розглядається при вивченні дисципліни є «Малоопераційна технологія виготовлення чоловічих сорочок». Закріплення знань з теми є опрацювання завдання «Обґрунтування методів обробки чоловічої сорочки».

Сорочка є найпопулярнішим видом чоловічого плечового одягу. Вони різняться за силуетом, кроєм і довжиною рукава, матеріалом верху та окремих деталей, конструктивно-декоративним устроєм, формою та наявністю дрібних деталей і декоративних елементів. Сорочка є достатньо сталим видом одягу. Тому при їх виготовленні широко використовуються прогресивні високопродуктивні паралельні і паралельно-послідовні методи обробки деталей: дублювання комірів і манжет прокладковими матеріалами, підгинання і запрасування (фальцювання) зрізів накладних кишень, з'єднань зрізів деталей з одночасним їх обметуванням, підгинання і підшивання зрізів і тощо.

Для обґрунтування методів обробки чоловічої сорочки була розроблена послідовність опрацювання інформаційних матеріалів: вибір моделі сорочки; вибір та характеристика пакету матеріалів сорочки; аналіз і вибір методів обробки основних вузлів сорочки; вибір технологічних режимів і обладнання.

Технологія виготовлення сорочок, що використовується на швейних підприємствах, дуже різноманітна. Для вибору раціональної технології було застосовано метод порівняльного аналізу варіантів технологічної обробки вузлів сорочки. Цей метод передбачає аналіз можливих варіантів технологічних рішень основних вузлів виробу, який представляють в описовій формі на основі складальних схем, що відображають використання різних видів за призначенням обладнання, ниткових та клейових способів з'єднання. Найбільш ефективними визначено метод, який забезпечує високу якість обробки при мінімальних затратах часу.

Економічну ефективність методів обробки сорочки визначали двома показниками: скорочення затрат часу (СЗЧ) та підвищення продуктивності праці (ППП). В результаті економічної оцінки методів обробки вузлів найбільш ефективнішим обрано той метод, що дозволяє скоротити затрати часу на обробку та підвищити продуктивності праці без погіршення якості сорочки.

Для запропонованих варіантів рекомендовано використання спеціалізованого обладнання фірми Дюркопф Адлер та засоби малої механізації. Після вибору методів обробки вузлів, розроблена загальна схема обробки чоловічої сорочки (рис. 1).

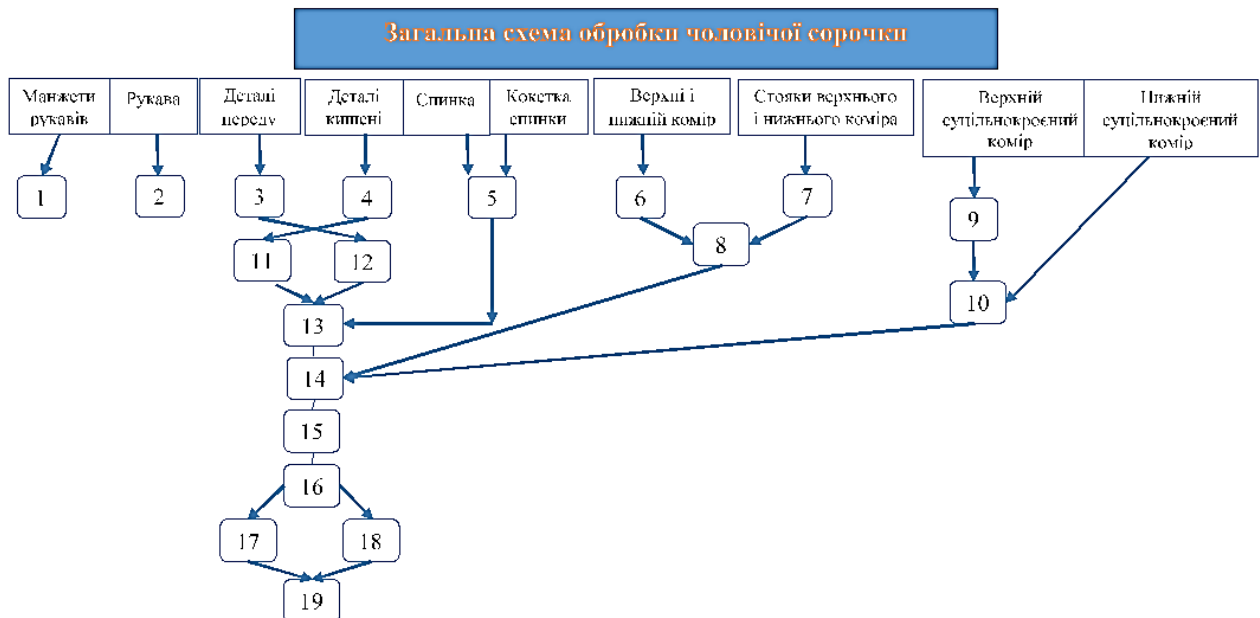

Рис. 1. Загальна схема обробки чоловічої сорочки

На основі аналізу методів обробки за обраними критеріями запропоновано раціональні методи обробки сорочок чоловічих, впровадження яких у виробничий процес забезпечить зниження трудомісткості виготовлення виробу.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗДАТНОСТІ ПЕРЕДАВАННЯ МОДЕЛЕЙ СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

На етапі переходу до нових освітніх стандартів, зорієнтованих на розвиток ключових компетентностей, Міністерство освіти і науки України разом із небайдужою громадськістю та освітянами здійснює оновлення модельних навчальних програм трудового навчання для учнів 5–9 класів, увівши наскрізні вміння: доносити думку, критично мислити, логічно захищати свою позицію, ініціативності, емоційного інтелекту, роботи в команді та творчості [3].

Успішність оволодіння учнями наскрізними вміннями, які визначають рівень розвитку особистості, залежить від переконливості, яскравості і живості тих образів, на яких будується урок трудового навчання, що є провідним у театральній педагогіці. Тому, в нашому дослідженні ми виходили з гіпотези, що використання на уроках праці елементів театральної педагогіки розвиватиме в учнів образне мислення, сприятиме навчанню творчості.

Проблемі розвитку особистості засобами театральної педагогіки присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників: В. Абрамян, Б. Брехт, Є. Вахтангов, А. Дафф, П. Єршов, І. Зяюн, А. Макаренко, Дж. Макроскі, В. Мейєрхольд, А. Мейлі, Н. Пушкар, Н. Середа, К. Станіславський та ін.

З метою набуття школярами здатності в передаванні моделі спілкування шляхом застосування артистичних умінь для рольових програвань образів, сприяючи логічній побудові цих моделей нами застосовувалися методи і засоби театральної педагогіки, відібрані за діяльнісною концепцією О. Леонтьєва [4], А. Брушлинського [6] *поетапного формування розумових дій* П. Гальперіна [2] у *теорії інтеріоризації* Ж. Піаже [5], Л. Виготського [1]. Використання теорії інтеріоризації для оволодіння учнями елементами акторського мистецтва з метою набуття ними здатності в передаванні моделей спілкування може забезпечуватися рольовими програваннями образів, сприяючи логічній побудові моделей спілкування. Такі психолого-педагогічні тренінги забезпечують оволодіння учнями технікою переведення обраної моделі спілкування із внутрішнього плану у зовнішній діяльнісний план.

На першому етапі в методиці навчання учнів артистичним умінням школярі оволодівають складовими артистичних умінь, осмислюють їх як компоненти майстерності слова і майстерства спілкування. На другому етапі учнів навчають методиці застосування здобутих знань і умінь у різних видах навчальної діяльності. Третій етап має навчально-пошуковий характер в процесі трудового навчання, коли учень вирішує, як використовувати відомі йому артистичні вміння в трудовому навчанні. На четвертому етапі навчання артистичним умінням діяльність школярів носить переважно творчий характер. Отримуючи завдання з театралізації за темою уроку, учні самостійно планують весь процес їх вирішення, обираючи ті артистичні вміння, які є найбільш придатними для того чи іншого інсценування.

При роботі вчителя над педагогічними етюдами у школяра формується вміння логічно вибудовувати і висловлювати свою точку зору. Поетапне застосування засобів театральної педагогіки має специфічну спрямованість на розвиток певних складових акторських умінь, водночас певним чином впливаючи й на розвиток інших компонентів особистості школяра.

Обґрунтована методика поетапного використання засобів акторського мистецтва на уроках трудового навчання, спрямована на набуття школярами здатності в передаванні моделі спілкування шляхом застосування артистичних умінь для рольових програвань образів (поетапна методика навчання учнів артистичним умінням).

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо вивчення теоретико-методичних засад впровадження елементів театральної педагогіки в педагогічну діяльність учителів трудового навчання та технологій, результатом чого стане формування здатності вчителів до творчої комунікативної взаємодії та професійних умінь управляти собою.

Література

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6 т. М. : Педагогика, 1983. Т. 3: История развития высших психических функций. 1983. 368 с.
2. Гальперин П. Я. Лекции по психологии: учебное пособие для студентов вузов. М. : Кн. дом «Университет», 2002. 399 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
4. Леонтьев А. Н. Начало личности – поступок. *Избранные психологические произведения* в 2 т. / Под ред. В. В. Давыдова. Т. 1. М. : Педагогика, 1983. 385 с.

5. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / пер. с фр. М. : Просвещение, 1969. 659 с.
6. Психология : учеб. для студ. высш. учеб. заведений. А. Петровский, М. Ярошевский, А. Брушлинский. 6-е изд., стер. М. : Академия, 2006. 512 с.

КОРЕХОВ АРТЕМ

Хмельницький національний університет

ТЕХНІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

На етапі розвитку і реформування освіти в Україні, в умовах сьогодення, існує потреба у формуванні інформаційної культури особистості при фаховій підготовці. Нині недостатньо простого використання комп'ютера для автоматизації своєї професійної діяльності, необхідно також розуміти всю системно-інформаційну картину світу, яка надає майбутнім випускникам інженерних спеціальностей конкурувати на світовому ринку праці. Тільки в цьому випадку можна говорити про фахівця, який вільно орієнтується в сучасних інформаційних системах, оцінює власні можливості, здатен бути професійно-мобільним тощо.

В освітньому процесі, нині існує потреба у поступовому впровадженні і подальшому розвитку найрізноманітніших форм програмування, розвивати навички структурного алгоритмічного мислення, формувати культуру програмування власної діяльності із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним з напрямів реалізації інформаційної культури є впровадження окремих курсів інформаційних технологій, які в загальному формують уявлення про сучасну інформаційну можливість виконання складних, нетипових, нестандартних завдань. Але такий підхід не у повній мірі здатен забезпечити сталий інформаційний розвиток особистості, адже для забезпечення інформаційної культури необхідно підтримувати постійний, неперервний процес, від якого формуються внутрішні мотиви до саморозвитку. Іншим напрямком повинно бути: ознайомлення з принципами побудови сучасних програмних засобів; розвиток навиків, що дозволяють самостійно освоювати нові програмні засоби; вміння в розрізняти інформацію, орієнтуватися у відмінностях версій одного і того ж програмного продукту і найголовніше вирішувати завдання творчо із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Такий підхід, на наш погляд, забезпечить найбільш повне, багатогранне формування інформаційної культури майбутнього фахівця.

Таким чином, інформаційна культура – досить актуальна тема, яка має глобальні завдання формування людини, фахівця, який міг би жити і працювати в сучасному суспільстві і в майбутньому інформаційному середовищі. Інформаційна культура фахівця інженерного профілю – це знання потенційних можливостей сучасних інформаційних технологій, вміння використовувати ці можливості в повсякденній роботі, в процесі прийняття інженерних рішень в майбутній професійній діяльності. Також головним завданням інформаційної культури є вміння аналізувати, передбачати і прогнозувати різні ситуації з використанням всього арсеналу засобів обчислювальної техніки, програмного забезпечення, за допомогою побудови інформаційних моделей досліджуваних процесів і явищ та аналізу цих моделей за допомогою автоматизованих інформаційних систем.

Великим і особливо важливим етапом в комп'ютерній підготовці фахівців з інформаційної грамотності є школа. Але досвід вказує, що рівень інформаційної культури по закінченні школи досить низький і тому існує потреба у якісному оновленні змісту освітніх програм з метою реалізації компетентності, що здатна істотно вплинути на інформаційну культуру майбутнього фахівця. Аналіз рівня обізнаності студентів щодо роботи з комп'ютером засвідчив, що ті, які тривалий час вивчали шкільні предмети в умовах дистанційної форми навчання та за допомогою комп'ютерів мають вищі показники інформаційної культури – це інформаційна грамотність, креативність та активність.

На сьогодні вища школа при підготовці інженерів часто забезпечує лише комп'ютерну обізнаність інженерів, в кращому випадку – їх комп'ютерну грамотність. Що ж стосується формування в цілому інформаційної культури у майбутніх інженерів, то ця задача повинна вирішуватися більш цілеспрямовано із забезпеченням активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Отже, одним із основних завдань системи освіти є виховання у фахівця тих основ інформаційної культури, які в майбутньому слугують фундаментом усієї професійної культури в цілому. Інформаційна культура характеризує одну з граней культури, пов'язану з інформаційним аспектом життя, яка є невід'ємною частиною інформаційної культури. Сьогодні природне і компетентне поведіння з мультимедійними технологіями, Інтернетом перетворилися в ключову кваліфікацію, що забезпечує фахівцеві доступ до робочого місця, участі в громадському, мистецькому, політичному житті тощо.

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙ ТЕХНОЛОГІЙ»

Розвиток цифрових технологій та глобальної мережі охоплює сьогодні практично всі сфери життя людини. Одним з критеріїв при прийнятті на роботу є володіння особою цифровими навичками, що дають можливість швидко та ефективно виконувати поставлені завдання та бути успішною [1]. Відтак своєчасною є ухвала Кабінетом Міністрів України Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року і затвердження плану заходів щодо її реалізації [2].

У зазначеній концепції окреслені виклики щодо розвитку цифрових компетентностей в українському суспільстві, визначені шляхи їх подолання та очікувані результати від її впровадження, закладене підґрунтя для створення національної стратегії та стратегічного плану дій щодо розвитку цифрових компетентностей у суспільстві.

Цифрова компетентність – це інтегральна характеристика особистості, яка динамічно поєднує знання, уміння, навички та ставлення щодо використання цифрових технологій для спілкування, власного розвитку, навчання, роботи, участі у суспільному житті, відповідно до сфери компетенцій, належним чином (безпечно, творчо, критично, відповідально, етично).

У Хмельницькому національному університеті дисципліни, що вивчають передові інформаційні технології і розвивають цифрову компетентність у майбутніх фахівців, є складовими підготовки за багатьма спеціальностями. Зокрема, при підготовці фахівців спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, для розвитку цифрової компетентності та цифрової грамотності майбутніх педагогів професійного навчання передбачено вивчення навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології». Вона викладається студентам першого курсу обсягом 5 кредитів ЄКТС. При цьому на лекції та практичні заняття відводиться по 36 аудиторних годин, а на самостійну – 78, вид семестрового контролю – залік.

Дисципліна базується на базовому (опорному) матеріалі шкільного курсу «Інформатика» та освітнього компонента «Інженерна та комп'ютерна графіка» і спрямована на опанування здобувачами вищої освіти низки пакетів прикладних програм для майбутньої професійної діяльності.

Зміст дисципліни віддзеркалюєш стрімкий розвиток сучасних технологій (хмарні технології, розвиток засобів збирання й аналізу Big Data, краудсорсинг, біотехнології, безпілотні автомобілі, 3D-друк, криптовалюти Bitcoin і технології Blockchain, штучний інтелект, технології доповненої реальності, Інтернет речей та ін.), які радикально змінюють певні галузі економіки й суспільство в цілому.

В теоретичній частині курсу розглядаються етапи створення продуктів, які можуть бути представленими у цифровій системі та передані за допомогою таких мереж, як Інтернет. Акцент зроблено на створенні цифрових продуктів у формі електронних книг та навчальних онлайн-курсів. При цьому, актуальним є створення мобільних додатків до цифрових продуктів, що дозволяє значно розширити цільову аудиторію споживачів.

Подібна ситуація із залученням цільової аудиторії спостерігалася на початку XXI ст.: відсутність сайту у солідних організаціях розглядалася як суттєвий недолік їх діяльності. Згодом ситуація із створення сайтів організацій спростилася завдяки використанню конструкторів (лендингів). Сьогодні завдання розробки сайту організації втрачає свою актуальність у зв'язку із широким використанням мобільних пристроїв. На перше місце постає проблема впровадження мобільних додатків.

Практична частині курсу присвячена розробці простих мобільних додатків за допомогою конструкторів, що дозволяє уникнути складного процесу програмування. Створені додатки без виконання програмування самостійно завантажуються розробником в середовище Google Play.

Отримані навички стануть у пригоді студентам при створенні навчальних ресурсів, веденні малого бізнесу у тому числі у сфері обслуговування (салони краси, масажні кабінети, доставка води, їжі тощо). Робота над створенням додатків за допомогою конструктора дозволить розвинути необхідну цифрову компетентність майбутніх педагогів професійного навчання.

Література

1. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу : аналіт. зап. / [В. С. Куйбіда, О. М. Петроє, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук]. – Київ : НАДУ, 2019. – 28 с.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації [Електронний ресурс] : розпорядження КМУ від 03 березня 2021 р. № 167-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 04.09.2021).

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

На теренах сьогодення під впливом новітніх інформаційно-комунікаційних технологій здійснюються процеси цифрової трансформації суспільного розвитку. Цифровізація освіти постає імперативом реформування освітньої галузі, головним і першочерговим завданням ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні.

У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки визначено, що цифровізація освіти є сучасним етапом її інформатизації, що передбачає насичення інформаційно-освітнього середовища електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження ефективно-комунікаційного обміну між ними, що створює кіберфізичний освітній простір [2].

Дослідження стратегічного розвитку економіки на 2020–2030 роки дає підстави стверджувати, що в Україні виникне зовсім новий тип промислового виробництва, який буде гуртуватися на так званих великих даних і їх аналізі, повній автоматизації виробництва, технологіях доповненої реальності та інтернеті речей [3].

Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як цифрових та їх широке впровадження істотно впливають на характер виробництва, наукових досліджень, освіти, культуру, побут, соціальні взаємини і структури.

Система цифрової науки охоплює такі основні елементи: нові методи дослідження (методи управління, аналізу, симулятори та інструменти, що наявні у відкритому доступі); відкритий доступ до ресурсів (через відкриті архіви і бази даних публікацій та прозорість процесів дослідження); співпраця для проведення досліджень (краудсорсінг, використання соціальних медіа та платформ підтримання спільних досліджень, що дозволяють широкомасштабне співробітництво на відстані); залучення суспільства в наукові процеси та їх обговорення [5].

За результатами міжнародного дослідження Україна має незбалансовані показники або суттєве відставання від розвинених країн в питанні розвитку інформаційного суспільства. Впровадження сучасних технологій відбувається зі значним запізненням, збільшується внутрішній та зовнішній цифровий розрив, відсутня консолідована державна стратегія розвитку ІКТ. Все це уповільнює темпи створення й обміну інформацією, знаннями, досвідом та технологіями [1]. Саме тому стрімкий розвиток штучного інтелекту в усіх сферах життєдіяльності людини обумовлює використання цифрових технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти при підготовці майбутнього педагога професійного навчання [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Важливу роль у науковій думці має впровадження цифрових технологій в освітній процес. Питання щодо використання, формування стратегій навчання досліджувалися і широко висвітлені у численних працях дослідників (Т. Висоцька, О. Горячук, С. Данилюк, А. Дергоусова, О. Кравченко, В. Ковальчук, С. Литвинова, О. Любашенко, О. Муравйова, І. Семенишин, Ю. Слезко, В. Шуляр, Л. Ягеніч, J. Dunlosky, P. Ertmer, J. Flavell). Дослідження означених нами авторів зумовлюють потребу в безперервному поповненні й актуалізації знань і вмінь майбутнього педагога професійного навчання у галузі легкої промисловості, його компетентностей та впровадженні цифрових технологій у фахову діяльність. Під час дослідження використано методи: анкетування, тестування, бесіда, діалог, спостереження, опитування.

Розвиток цифрових навичок стає однією з найважливіших умов для розвитку цифрового ринку будь якої країни, оскільки прямо або опосередковано пов'язаний з усіма сферами функціонування суспільства та економіки. Цифрові навички також вважаються вихідною рамковою умовою для розвитку всіх інших пріоритетів у сфері гармонізації цифрових ринків країн ЄС та Східного Партнерства, визначених під час засідання на рівні міністрів на тему «Цифрова спільнота» (2016 р., Брюссель).

З метою підготовки підвищення рівня цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах впровадження цифрових технологій нами проведено експериментальне дослідження серед студентів спеціальності 015.36 «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)», у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка (ГНПУ) та Професійно-педагогічному коледжі (ГНПУ), під час якого неперервно проводились майстер-класи, тренінги, вебтренінги, індивідуальні консультації та практичні заняття з дисципліни «Художня обробка текстильних матеріалів», «Моделювання швейних виробів» та «Конструювання швейних виробів» із використанням цифрових технологій.

Для участі в зазначених заходах учасники розподілялись за рівнями: високий, середній та низький. Відповідно до цього й розроблялися програми заходів, адже їх зміст враховував початковий рівень цифрової компетентності кожного учасника. В основу експерименту було покладено припу-

щення, що суттєве підвищення цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання є можливим за умови розвитку їхньої професійної діяльності в цифровому середовищі, засадами розроблення якого стали принципи доступності, зрозумілості, відповідності розвитку суспільства тощо. Для підвищення рівня цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання вбачалось належним забезпечення тісного взаємозв'язку цієї якості з їхніми професійними компетентностями. Організація освітньої діяльності в умовах впровадження цифрових технологій спрямовувалась на оптимальне розв'язання фундаментальних дидактичних задач з максимально необхідним охопленням всього кола переваг цифрових технологій. Умови цифрового середовища дозволили виробити певний електронний базис супроводу неперервного динамічного формування системи знань, що є основою управління та забезпечення якості освітнього процесу, розвитку пізнавальної і творчої діяльності студентів.

У проведенні експерименту було використано такі методи: анкетування; аналіз навчальних програм та планів підготовки педагогів з дисциплін швейної галузі у закладах вищої освіти (ЗВО) та закладах професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О, аналітичний огляд методик навчання в коледжі. Діагностика рівнів цифрової компетентності здійснювалась через анкетування, тестування та усне опитування [4].

У цілому експеримент мав порівняльний характер: виявлялися відмінності між рівнем цифрової компетентності на початковому етапі (констатувальний етап) (34 студенти), поточним рівнем – контрольне оцінювання зміни рівня цифрової компетентності (формульальний етап) (32 студенти). Результативність змін у рівнях цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у галузі легкої промисловості та коледжу в умовах розробленого середовища оцінювалася за наступними основними критеріями: знанням теоретичного матеріалу (використання цифрових технологій в професійній діяльності); умінням розв'язувати професійні задачі в електронному форматі (розроблення навчально-методичних електронних засобів, їх використання в освітньому процесі; розроблення електронних тестів, додавання домашніх електронних завдань, наповнення електронного журналу; проведення електронних уроків під час практики тощо); застосуванням набутих знань в умовах традиційного освітнього середовища (очна, дистанційна, змішана форма навчання) і в умовах електронного середовища. Отже, виходячи з результатів проведеного нами експериментального дослідження освітній процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання з використанням цифрових технологій має будуватися на засадах заохочення студентів до критичного мислення та розвитку аналітичних здібностей. З цією метою до змісту навчання дисциплін «Художня обробка текстильних матеріалів», «Моделювання швейних виробів» та «Конструювання швейних виробів» доцільно включати майстер-класи, тренінги, вебтренінги, індивідуальні консультації та практичні заняття, ситуаційні вправи, ділові ігри, імітаційне моделювання, тренінги, відтворення у освітньому процесі реальних життєвих та професійних ситуацій, які передбачають аналіз та прийняття рішення, дає можливість сформувати певний професійний досвід, розвинути критичність і гнучкість професійного мислення, здатність оперативно приймати самостійні рішення і сформувати необхідні якості професійно мобільного кваліфікованого робітника [4].

Література

1. Биков В. Ю., Спірін О. М. та Пінчук О. П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти, *Загальна середня освіта як базова ланка в системі безперервної освіти*, ВД «Сам», Розділ 3, 2017. С. 191–198.
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.
3. Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
4. Маринченко І. В. Упровадження цифрових технологій у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання художнього профілю, *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, Вип. 15, 2020, с. 173–186. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-12>.
5. Спірін О. М., Іванова С. М., Яцишин А. В., Лупаренко Л. А., Дудко А. Ф., та Кільченко А. В., Модель використання відкритих електронних науково-освітніх систем для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників, *Інформаційні технології і засоби навчання*, т. 77, № 3, 2020, с. 302–323. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3985/1658>. DOI: 10.33407/itlt.v77i3.3985.
6. Шелудько І. В. Особливості формування професійної мобільності майбутніх педагогів у професійно-технічних закладах освіти різних профілів, *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, Вип. 182, 2019, 168–171. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/133>.
7. Kovalchuk V., Marynchenko I. Implementation of digital technologies in training the vocational education pedagogues as a modern strategy for modernization of professional education, *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia and Didacticam Biologiae Pertinentia*, Vol. 1, Issue 9, 2019 pp. 122–138. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zbornik.mixmd.edu.ua/artedu/article/download/198/82>.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

З огляду на принципово нові підходи до освіти, освітнього середовища Нової української школи, що передбачає зміну зокрема й ставлення до дитини: повага, увага до неї та прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання, до інклюзивної освіти, що передбачає вирішення питань освіти та адаптації дітей з особливими освітніми потребами, значно збільшується та кардинально змінюється роль власне особистості педагога. Його якості стають однією з важливих складових освітнього процесу. Саме від педагога залежить атмосфера навчання, оточуюче середовище, у якому особистість здобуває знання. Адже переважна більшість здобувачів освіти чітко асоціює той чи інший предмет з тією людиною, яка його викладала. Ці враження можуть мати як позитивний, так і негативний характер, що пояснюється взаємовідносинами педагога і здобувачів що складаються в ході освітнього процесу і, як відомо, мають психологічний характер. На наш погляд, якість цих психологічних відносин визначається відповідним рівнем психологічної культури, найважливішою складовою якої є емоційна культура. Тому таке психологічне явище як емоційний інтелект потребує ретельного дослідження в контексті підготовки майбутніх педагогів.

Існують декілька підходів до визначення сутності поняття та структури емоційного інтелекту. Так, згідно теорії емоційно-інтелектуальних здібностей Дж. Мейєра, П. Селовея, Д. Карузо, емоційний інтелект розглядається як здатності сприймати та виражати емоції, розуміти та використовувати їх, управляти емоціями таким чином, щоб сприяти своєму особистісному зростанню [1]. У його структурі науковці виділили наступні компоненти та відповідні компетентності:

1) сприйняття, оцінку та вираження емоцій: здатність ідентифікувати свої емоції за власним фізичним та психологічним станом; здатність ідентифікувати емоції за фізичним та психологічним станом іншої людини; здатність точно виражати емоції та виражати потреби, що пов'язані з цими переживаннями; здатність розрізняти точне та неточне, правдиве та неправдиве вираження переживань;

2) використання емоцій для підвищення ефективності мислення: здатність спрямовувати мислення у певному напрямку, орієнтуючись на відчуття, що асоціюються з об'єктами, подіями та іншими людьми; здатність викликати або вміння перебороти яскраві емоції для стимулювання певних суджень та споминів про переживання; вміння використовувати коливання настрою для розширення багатоманітності можливих точок зору; здатність інтегрувати викликані настроєм теорії; здатність використовувати емоційні стани для сприяння вирішенню проблем та творчих задач;

3) розуміння та аналіз емоційної інформації: здатність розуміти яким чином взаємопов'язані різні емоції; здатність сприймати причини та наслідки переживань; здатність інтерпретувати складні переживання, такі як емоційні «суміші» та суперечливі емоційні стани; здатність розуміти та передбачати вірогідність зміни емоцій;

4) регуляцію емоцій: здатність бути відкритим для переживань, як для приємних, так і для неприємних; здатність контролювати та розмірковувати про емоції; здатність свідомо залучати емоції чи абстрагуватися від емоційного стану в залежності від його суб'єктивної інформаційності чи користі; здатність керувати як власними емоціями, так і емоціями інших.

Розуміння емоційного інтелекту як складного психологічного утворення, що включає у себе когнітивні, особистісні і мотиваційні риси, завдяки чому є близько пов'язаним з адаптацією до реального життя поділяють, зокрема Д. Гоулман та Р. Бар-Он [2]. Д. Гоулман визначає поняття «емоційний інтелект» як здатність усвідомлювати власні емоції та емоції інших для того, щоб мотивувати себе й інших, та щоб вправно управляти емоціями наодинці та при взаємодії з іншими [2]. У структурі емоційного інтелекту науковець виокремлює дві компетентності – особистісну та соціальну, кожна з яких має своє складові. Особистісна компетентність, згідно розуміння сутності та структури емоційного інтелекту Д. Гоулманом, включає:

1) знання своїх емоцій, самоусвідомлення – розпізнання певного почуття, коли воно виникає (емоційне самоусвідомлення: зчитування власних емоцій та усвідомлення їх впливу; використання «здорового глузду» у прийнятті рішень; точна самооцінка: розуміння власних сильних та слабких сторін; впевненість у собі: непохитне відчуття власної цінності та можливостей);

2) саморегуляцію або керування емоціями – вміння справлятися зі своїми почуттями, щоб вони не виходили за дозволені межі (емоційний самоконтроль: утримання руйнівних емоцій та імпульсів під контролем; надійність: підтримка стандартів чесності та прямоти; усвідомленість: несення відповідальності за власні вчинки; адаптивність: гнучкість в адаптації до мінливих ситуацій або переборюванні перешкод; інновація: відчуття комфорту за наявності нових ідей, підходів та нової інформації);

3) мотивацію на самого себе: приведення емоцій в порядок заради досягнення мети, здатність привести себе у стан «натхнення», що забезпечить досягнення успішних дій (прагнення досягнень: прагнення вдосконалити вчинки задля досягнення відмінних результатів; зобов'язання: орієнтація на цілі групи чи організації; ініціатива: готовність діяти як тільки з'являється сприятлива можливість; оптимізм: наполегливість у досягненні цілей, незважаючи на перешкоди).

До соціальної компетентності дослідник відносять:

1) емпатію – розпізнання емоцій інших людей (розуміння інших: відчуття переживань та намірів інших людей та глибока зацікавленість їхніми хвилюваннями; розвиток інших: відчуття потреб розвитку інших та підтримка їх здібностей; орієнтація в сервісі: передбачення, усвідомлення та задоволення потреб покупців; різноманіття засобів для досягнення мети: примноження можливостей через різні типи людей; політична свідомість: читання групових емоційних потоків та силових зв'язків);

2) підтримку взаємовідносин – уміле поведіння з чужими емоціями (вплив: володіння різноманітними тактиками для переконання; спілкування: відкрите слухання, адресування переконливих повідомлень; управління конфліктами: ведення переговорів та згладжування розбіжностей; лідерство: надихання та керування людьми та групами; каталізатор змін: ініціювання та управління змінами; встановлення зв'язків: встановлення інструментальних стосунків; співпраця та кооперація: робота з іншими у напрямку досягнення спільних цілей; можливості групової роботи: створення групової взаємодії для досягнення спільних цілей).

К. Петридіс та Е. Фернхем інтерпретують емоційний інтелект через набір певних характеристик особистості [3]. Саме тому науковці розглядають його як сукупність рис особистості і поведінки, пов'язаних із емоціями. К. Петридіс виділяє такі структурні елементи емоційного інтелекту: адаптивність – гнучкість та готовність адаптуватися до нових умов; асертивність – рішучість, відвертість та готовність відстоювати свої права; сприйняття власних емоцій та емоцій інших людей – розуміння власних емоцій та емоцій інших; емоційна експресія – здатність сказати про свої емоції іншим; управління емоціями інших – здатність впливати на емоції інших людей; регуляція емоцій – здатність контролювати власні емоції; імпульсивність (низька) – поміркованість та здатність не піддаватися раптовим власним спонуканням; стосунки – здатність мати міцні міжособистісні стосунки; самооцінка – успішність та самовпевненість; самомотивація – керуваність та здатність не здаватися перед труднощами; соціальна поінформованість – досвідчені мережеві працівники з відмінними соціальними навичками; управління стресом – здатність витримувати тиск та регулювати стресом; емпатія – здатність висловлюватися з позиції іншого; щастя – радість та задоволення життям; оптимізм – впевненість та здатність помічати в житті позитив.

Нам імпонує підхід до визначення поняття та його структури, запропонований Р. Бар-Оном, який визначає емоційний інтелект як набір особистісних, емоційних та соціальних здібностей та вмінь, що впливають на здатність успішно справлятися з вимогами та труднощами оточуючого середовища [4]. Вчений виокремлює п'ять основних компонентів емоційного інтелекту, які в свою чергу складаються з п'ятнадцяти факторів:

1) внутрішньоособистісна сфера – здатність розуміти себе та управляти собою, що включає самоаналіз себе (здатність усвідомлювати свої почуття, їх причину, а також вплив власної поведінки на інших), асертивність (здатність ясно виражати свої думки та почуття, мати власну позицію та відстоювати її), незалежність (здатність до саморегуляції та самоконтролю, впевненість у своїх силах), самоповага (здатність визнавати свої слабкі та сильні сторони, вміння сприймати себе позитивно незважаючи на недоліки) та самоактуалізація (здатність усвідомлювати свій потенціал та бути задоволеним своїми досягненнями в роботі та особистому житті);

2) міжособистісна сфера – здатність взаємодіяти та знаходити спільну мову з іншими, що включає емпатію (здатність розуміти те, що відчувають та думають інші; здатність бачити світ очима іншої людини), соціальну відповідальність (здатність продуктивно взаємодіяти з іншими), міжособистісні стосунки (здатність встановлювати та підтримувати стосунки, які є взаємовигідними, орієнтованими на двосторонню віддачу та отримання, а також яким притаманна емоційна близькість);

3) сфера адаптивності – здатність бути гнучким та реалістичним, вміння вирішувати проблеми по мірі їх надходження; включає оцінку дійсності (вміння бачити речі такими, якими вони насправді є, а не такими, якими б хотілося їх бачити або ж навпаки, якими людина побоюється, що вони можуть бути), гнучкість (здатність пристосовувати свої почуття, думки та дії до мінливих умов), вміння вирішувати проблеми (здатність визначити проблему, а потім знайти її слушне рішення та застосувати його);

4) сфера вміння вийти зі стресу – здатність витримувати стрес та контролювати свої імпульси; включає здатність залишатися спокійним, толерантність до стресу (здатність залишатися спокійним та зосередженим, конструктивно протистояти несприятливим подіям та конфліктним емоціям, не відступаючи) та здатність стримати порив до миттєвої дії, контроль імпульсів (здатність протистояти або відстрочити намір виконати певну дію);

5) сфера загального настрою – здатність підтримувати реалістичну позитивну установку/оптимізм (зберігати реалістично позитивне ставлення, особливо за несприятливих умов) та щастя (бути задоволеним життям, насолоджуватися собою та іншими, відчувати цікавість та ентузіазм в різних ситуаціях).

Узагальнює описані підходи, поєднує досвід і бачення сутності на структури поняття на підставі концептуального положення теорії В. Шадрікова про здібності людини, що розглядаються у трьох вимірах: індивід, суб'єкт діяльності, особистість І. Андреева [5]. Згідно цієї теорії, здібності індивіда відображають природну сутність. Під здібностями суб'єкта діяльності автор пропонує розуміти прояв здібностей індивіда у конкретній діяльності. Здібності ж людини як особистості являють собою властивості особистості, що визначають соціальну успішність, своєрідність соціального пізнання та вчинків, в структурі яких функціонують здібності індивіда та суб'єкта діяльності [6; 7].

На думку І. Андреевої такий підхід до ієрархічної структури емоційного інтелекту знімає питання про можливість його підвищення, оскільки емоційна компетентність та емоційна креативність і являють собою результати його прижиттєвого розвитку. Дослідниця пропонує тривірневу схему будови емоційного інтелекту, що включає у себе: інтелект індивіда (емоційний інтелект як здібність), інтелект суб'єкта діяльності (емоційна компетентність); інтелект особистості (емоційний інтелект як риса особистості) [8]. І. Андреева пов'язує емоційний інтелект педагога з його «емоційною грамотністю», під якою пропонує розуміти цілеспрямоване підвищення емоційної компетентності як елемента психологічної культури педагога. Саме вміння управляти власними емоціями і розуміти емоції оточуючих в структурі емоційного інтелекту, на думку дослідниці, є найбільш значущими і важливими для успішної педагогічної взаємодії [8].

Е. Почтарьова [9], в свою чергу, розглядає емоційний інтелект як показник емоційної складової професійної компетентності педагога. На підставі психологічних досліджень науковець робить висновки, що за відсутності гармонійного балансування між розумом і почуттями, когнітивними та емоційними процесами людської психіки, з'являються суттєві особистісні деформації у вигляді таких станів як непевненість в собі, постійне напруження і тривога, депресія, розчарування, незадоволеність тощо. Разом з тим дослідниця акцентує увагу на творчості, як одному з найбільш складних і важливих конструктів професійної діяльності педагога, що тісно пов'язаний із емоційним інтелектом. Адже саме творчість передбачає складний синтез таких психічних сфер особистості педагога, як: пізнавальної, емоційної, вольової, мотиваційної. На думку Е. Почтарьової, інтегративна здібність мислити педагогічно і є однією із творчих здібностей педагога.

М. Манойлова відзначає емоційний інтелект як один з важливих чинників, що визначають продуктивність діяльності педагога і пропонує для здобувачів закладів освіти педагогічного спрямування комплексну програму формування емоційно-комунікативних і регулятивних здібностей, що утворюють емоційний інтелект майбутніх педагогів. На переконання дослідниці саме емоційний інтелект опосередковує гуманістичну спрямованість у взаємодії з учнями та іншими суб'єктами освітнього процесу, реалізацію індивідуального підходу у розвитку особистості тощо [10].

Аналіз підходів до сутності поняття та структурних компонентів емоційного інтелекту дає можливість зробити висновки щодо його впливу на всі сфери життя, зокрема й на організацію освітнього процесу. Встановити, що емоційний інтелект можна розвивати і що його розвиток у майбутніх педагогів сприятиме здійсненню професійної діяльності, а саме: встановленню емоційного контакту з колективом в цілому і з кожним учасником зокрема, створенню на навчальних заняттях атмосфери взаєморозуміння і довіри; керуванню почуттями та думками здобувачів, а також власними психологічними станами (вмінням залишати власні емоційні проблеми поза межами колективу і не проявляти їх у професійній діяльності); здатності педагогів досліджувати і проєктувати власну діяльність; міркувати і діяти у професійній галузі незалежно від чужої волі, обставин, самостійно здійснювати вибір і приймати відповідні рішення в ускладнених ситуаціях; виробляти стратегії поведінки та досягати поставлених цілей без надмірних вольових зусиль. Отже, проблема розвитку емоційного інтелекту у майбутніх педагогів є актуальною і такою, яка потребує подальших досліджень. Подальші дослідження вбачаємо у конкретизації технології розвитку емоційного інтелекту в контексті підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Література

1. Salovey P. Emotional intelligence / Salovey P., Detweiler-Bedell B. T., Detweiler-Bedell J. B., Mayer J. D.; In M. Lewis, J. M. Haviland-Jones & L. F. Barrett (Eds.), Handbook of emotions (3rd ed.). – New York : The Guilford Press, 2008. – Pp. 533–547.
2. Гоулман, Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой. – М. : АСТ МОСКВА ; Владимир : ВКТ, 2009. – 478 с.
3. Petrides K. V. Trait Emotional Intelligence Theory / K. V. Petrides // Industrial and Organizational Psychology. – 2010. – № 3. – Pp. 136–139.

4. Bar-On, R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI) / R. Bar-On // *Psicothema*. – 2006. – № 18. – Pp. 13–25.
5. Андреева И. Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта / И.Н. Андреева // *Вопросы психологии*. – 2007. – № 5. – С. 57–58.
6. Шадриков В. Д. От индивида к индивидуальности / В. Д. Шадриков. – М. : Институт психологии РАН, 2009. – 656 с.
7. Олена Темрук, Людмила Колісник. Проблема емоційного інтелекту на сучасному етапі розвитку психологічної думки [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/324215745.pdf>.
8. Ракітянська Л. М. Емоційний інтелект як особистісний чинник професійного становлення майбутнього вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/download/vs157/33.pdf>.
9. Почтарева Е. Ю. Эмоциональный интеллект как составляющая непрерывного образования педагога / Е. Ю. Почтарева // *Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров*. – 2012. – Вып. 2 (11). – С. 75–81.
10. Манойлова М. А. Развитие эмоционального интеллекта будущих педагогов / М. А. Манойлова. – Псков : ПГПИ, 2004. – 60 с.

ПРИЙМАК ВІКТОР, МАРЦЕНЮК ОЛЕКСАНДР
Хмельницький національний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

За останні десятиліття в економіці України відбуваються глобальні зміни, що в свою чергу вимагає забезпечення якісної підготовки відповідних фахівців. Ці зміни показують, що сфера освіти визначається і як пріоритетний напрямок при підготовці конкурентоспроможних фахівців. Здійснення якісної підготовки таких фахівців буде неможливою без розвитку сучасної матеріальної бази навчальних закладів. Про те якісна підготовка таких фахівців тісно пов'язано з рівнем освіти.

При формуванні компетенцій студентів основними завданнями повинні виділятися не тільки передача знань майбутнім фахівцям, але і вироблення практичних навичок застосування цих знань, набуття таких рис, як підприємливість, вміння і здатність ризикувати, ініціативність, відповідальність у прийнятті рішення.

Професійна підготовка – це керований педагогічний процес пізнання певної професійної галузі. Процес професійної підготовки включає в себе два взаємопов'язані компоненти: професійно-педагогічну діяльність педагогів і оцінку результатів навчання. Професійно-педагогічна діяльність є визначальним фактором успішності навчання. Але успішність буде багато в чому залежати і від активності студентів. Процес навчання аж ніяк не може бути ефективним без застосування сучасних методів і дидактичних засобів. У свою чергу, методи, форми і засоби навчання визначаються змістом освіти і рівнем особистісного і професійного розвитку студентів. Таким чином, процес професійної підготовки можна розглядати як явище, всі компоненти якого тісно взаємопов'язані: цілі навчання втілені в зміст освіти, що визначає його методи, форми і засоби. Процес професійної підготовки і педагогічна діяльність носить циклічний характер. Кожен його дидактичний цикл являє собою функціональну систему, засновану на спільній діяльності всіх суб'єктів процесу навчання.

При підготовці фахівців автотранспортної галузі серед найважливіших проблем підготовки студентів можна виділити: складність організації практичного навчання; обмежений доступ до складних технічних засобів і технологій; неможливість проведення експериментів в натурних умовах; відсутність навчальних посібників, що відповідають сучасному рівню технологій; відсутність належних теоретичних і практичних компетенцій у майбутніх фахівців з точки зору роботодавця; необхідність перепідготовки випускників вузів при влаштуванні на роботу. Виходом є створення інноваційних освітніх технологій у вищих навчальних закладах з урахуванням запитів передових компаній і вимог швидкої адаптації фахівця до професійного середовища. Традиційний освітній процес у вузі дає студентам навчальні знання, але прив'язка цих знань до конкретної професійної діяльності відбувається епізодично, наприклад, під виробничою практики. Зрозуміло, що забезпечити студента реальними професійними знаннями і якостями в цих умовах досить складно. Інноваційна ж освіта орієнтована на формування професійних знань і якостей в процесі засвоєння інноваційної динаміки. Таким чином, поняття професіоналізму стає інтегральною якістю випускника, яке він синтезував сам в процесі свого навчання. Усвідомлення студентом себе як професіонала впливає на результат всього освітнього процесу, оскільки активізує мотивацію саморозвитку, що в свою чергу, перетворює процес навчання в джерело задоволення потреб особистості, що розвивається. В результаті студент здійснює реальний перехід з формально-правового (студент як суб'єкт освіти) в стан фактичного антропоцентризму (студент –

суб'єкт власної життєдіяльності). Отже, інноваційна освіта формує навчальний процес як рух від соціальних і загальнокультурних знань і умінь своєї професії (від професії до культури) до технологічних, що дає йому розуміння способів і методів вирішення професійних завдань, а від них до методологічних, що дозволяє відстежувати динаміку зміни якості своєї професійної діяльності (від технології до інноваційного мислення). Інноваційне мислення формується у студента, якщо він, вмотивований в навчанні, реалізує вимоги індивідуального самоврядування для досягнення амбітних (в хорошому сенсі слова) життєвих цілей; якщо навчальний процес відображає повний життєвий цикл професійної діяльності з її нововведеннями і суперечностями.

Таким чином, можна зробити висновок, що провідними функціями інноваційного навчання можна вважати: інтенсивний розвиток особистості студента та педагога; демократизацію їх спільної діяльності і спілкування; гуманізацію навчально-виховного процесу; орієнтацію на творче викладання і активне вчення і ініціативу студента в формуванні себе як майбутнього професіонала; модернізацію засобів, методів, технологій і матеріальної бази навчання, що сприяють формуванню інноваційного мислення майбутнього професіонала.

Прикладом технологій навчання, що сприяє формуванню інноваційного мислення майбутнього професіонала є використання віртуальних моделей професійного середовища. Віртуальне середовище дає можливість відчувати себе в ролі посадової особи безпосередньо на практиці в самому процесі навчання на певних сценаріях з можливістю самооцінки дій і тестування рівня теоретичних знань. Це свого роду комп'ютерна гра, яка дозволяє йти від простих моделей оцінок впливу виробничого середовища до управління і мінімізації цих впливів, ліквідації наслідків з оцінками економічних збитків. Саме в цьому ми і є головні позитивні якості навчання з зануренням в віртуальне професійне середовище.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/>
2. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – Київ : Видавн. центр «Просвіта»; Пошуково-видавн. агентство «Книга Пам'яті України». – 2000. – 368 с. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Козяр М. Інноваційні технології як інструмент студентоцентрованого підходу в практичній підготовці майбутнього інженера / М. Козяр // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 1. – С. 90–93. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_1_28
4. Алексеева Л. Н. Інноваційні технології як ресурс експерименту / Л. Н. Алексеева // Учитель. – 2004. – № 3. – С. 78.
5. Кваша В. П. управління інноваційними процесами в освіті : дис. ... канд. пед. наук / В. П. Кваша – М., 2004. – 345 с.

САВЧЕНКО АНАСТАСІЯ

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

БІОГРАФО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР ПОСТАТІ В. СИДОРЕНКА ЯК УЧЕНОГО Й ОРГАНІЗАТОРА ГАЛУЗІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В умовах технологізації та глобалізації освітніх процесів актуальності набуває підвищення ефективності роботи генерації фахівців із високим рівнем професіоналізму, духовної культури, готовності до педагогічних інновацій і поваги до вітчизняного досвіду технологічної освіти. Тому даний підхід акумулюють дослідження науковцями видатних постатей, педагогічні надбання яких є актуальними в умовах реформ освітнього процесу в закладах освіти. Це цілком логічно, оскільки від активної діяльності певних осіб залежить хід нашої історії та позитивні зміни нашого суспільства. До таких постатей належить видатний діяч технологічної освіти – Віктор Костянтинович Сидоренко. Низку досліджень персоналії В. Сидоренка присвятили вчені П. Артюшенко, В. Кузьменко, Н. Слюсаренко, В. Стещенко, В. Титаренко, А. Цина та ін. Та на жаль, інформації про життя та педагогічну діяльність вченого В. Сидоренка замало, навіть переглянувши її, можна із впевненістю стверджувати, що висвітлені дані залишають поза увагою наукові пошуки та здобутки професора у галузі технологічної освіти.

Віктор Костянтинович Сидоренко (1951–2013) – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Відмінник освіти України (2000 р.), нагороджений почесними відзнаками низки педагогічних університетів України, Почесними грамотами МОН (2002 р., 2005 р.) і АПН (2006 р.) України, знаком МОН України «За наукові досягнення» (2005 р.), Почесною Грамотою Верховної Ради України (2006 р.). Народився вчений 27 лютого 1951 року у м. Біла

Церква Київської області. Після закінчення Борівської середньої школи (1968 р.) навчався у Київському технікумі радіоелектроніки, закінчив його у 1971 році, але диплом з відзнакою відкрив молодому технологу шлях для продовження навчання у Київському політехнічному інституті. Саме на механіко-машинобудівному факультеті політехніки почалася активна наукова діяльність вченого. Закономірним завершенням навчання став диплом про вищу освіту з відзнакою за спеціальністю «Технологія машинобудування, металорізальні верстати та інструменти» та посада інженера науково-дослідного сектору кафедри інструментального виробництва [4, с. 192].

Трудова діяльність В. Сидоренка пов'язана з Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова, де він пройшов шлях від асистента (1977 р.) до професора (1996 р.), завідувача кафедри трудового навчання і креслення (2000 р.). У 1987 році він став кандидатом педагогічних наук, у 1995 – доктором педагогічних наук. У 1988 році отримав учене звання доцента, у 1997 – професора. У 2003 р. його обрано членом-кореспондентом Академії педагогічних наук України (далі АПН України) по відділенню дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті. У 2007 році вченого обрано членом Президії АПН України.

З 2004 р. життєдіяльність ученого була пов'язана з Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти педагогічних кадрів (нині КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»), де в різні роки за сумісництвом він обіймав посади професора кафедри менеджменту освіти, професора кафедри педагогіки і психології, був активним членом редакційних колегій науково-методичного журналу «Таврійський вісник освіти» та фахового збірника наукових праць «Педагогічний альманах», допомагав створювати аспірантуру і докторантуру, надавав консультації молодим науковцям, виступав з доповідями перед учителями та ін. З 2009 р. В. Сидоренко працював у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Професор В. К. Сидоренко – фахівець у галузі трудової та професійної підготовки учнівської та студентської молоді. Працював над оновленням змісту трудового навчання школярів та студентів, їхнього професійного самовизначення та розвитку. Педагог досліджував проблеми теорії та методики навчання графічним дисциплінам, проводив теоретичні дослідження закономірностей формування графічних знань та умінь. Значну увагу також приділяв проблемам інформаційних технологій у навчанні. Результати досліджень вченого є провідними у вдосконаленні професійної підготовки вчителів трудового навчання в Україні. Здобутки наукової школи В. К. Сидоренка відомі в освітянському просторі не тільки в Україні, а і в багатьох країнах Східної Європи [4, с. 193].

Значну увагу вчений приділяв роботі науково-методичної комісії з трудового навчання та секції трудової підготовки науково-методичної комісії з педагогічної освіти науково-методичної ради МОН України, які очолював. Під його керівництвом комісія та секція зробили вагомий внесок у розробку нормативних навчально-програмних документів з трудового навчання та технологій школярів із підготовки вчителів трудового навчання.

Професор В. Сидоренко в різні періоди був або головою, або заступником голови, або членом спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Здійснював керівництво здобувачами наукового ступеня кандидата та доктора педагогічних наук, які успішно захищали дисертації з актуальних проблем теорії та методики трудової і графічної підготовки. Всього він підготував близько 100 науковців – кандидатів і докторів наук [4, с. 194].

Життєвий та науково-педагогічний шлях професора В. Сидоренка у своїй праці умовно поділили учені Кузьменко В., та Слюсаренко Н., вони охарактеризували кожен з етапів життя та наукового зростання педагога. Тому розглянемо їх: 1) початковий (базисний) – 1951–1968 рр.; 2) етап наукових пошуків – 1968–1977 рр.; 3) етап педагогічного становлення – 1977–1997 рр.; 4) етап активної наукової діяльності – 1997–2013 рр. [1, с. 271].

Кожен життєвий етап є досить насиченим та цікавим. Адже ще у дитячі роки вчений відрізнявся від своїх однолітків своєю цілеспрямованістю та наполегливістю, а в студентські роки він вже повною мірою займався науковою діяльністю, був автором та співавтором наукових статей та публікацій.

Свою викладацько-професійну діяльність вчений починав під егідою Д. Тхоржевського. Саме він значно вплинув на формування наукового дару Віктора Костянтиновича. І вже згодом наукові ідеї молодого вченого підтримували видатні вчені П. Атутов, А. Біляєва, В. Бондар, С. Гончаренко, І. Зяюн, В. Качнев, А. Киверялг, А. Кірсанов, В. Мадзігон та ін. Саме в такому осередку пройшов етап педагогічного становлення В. Сидоренка.

Віктор Сидоренко одним із найперших ініціював проведення в Україні комплексних досліджень у галузі розвитку науково-технічної творчості студентської молоді та методології науково-педагогічних досліджень. Під егідою професора В. Сидоренка комісія з педагогічної освіти науково-методичної ради МОН України та секція трудової підготовки науково-методичної комісії, зробили вагомий внесок у розробку нормативних навчально-програмних документів з трудового навчання школярів і з підготовки вчителів трудового навчання [1 с. 272–273].

Найгострішою проблемою Віктор Сидоренко вважав вилучення предмета «Креслення» із навчальних планів школярів. Професор стверджував, що курс креслення повинен бути важливою передумовою формування графічної культури школяра, розвитку його інтелекту. Він вважав, що освітянам необхідно змінити відношення до самого курсу креслення в школі, поява нового бачення можливостей предмета, усвідомлення зростання важливості і ролі графічної інформації в житті суспільства [3 с. 188, 196].

Віктор Костянтинович Сидоренко займався оновленням змісту та структури підготовки вчителя трудового навчання. Він сподівався, що поява оновленого варіанту освітньо-професійної програми дасть підстави подолати існуючі стереотипи і небажання бачити незворотні зміни в підходах до трудового навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладах, які безпосередньо мають знайти відображення у підготовці вчителя. Він говорив, що невизначеність спрямування трудового навчання школярів дестабілізує підходи до визначення змісту підготовки відповідного вчителя [2, с. 9].

Таким чином, можна зробити висновок: В. К. Сидоренко є видатною постаттю у галузі технологічної освіти. Він наполегливо працював до останніх днів свого життя та залишив нам велику педагогічну спадщину. Вчений довів, що трудове навчання має місце в навчальних планах закладів середньої освіти. Професор не тільки працював над удосконаленням змісту трудового навчання школярів, а й над доведенням недоцільності перейменування спеціальності вчителя трудового навчання на вчителя технологій, він обґрунтував необхідні професійні компетенції сучасного вчителя, з'ясував суперечності, що обумовлюють необхідність оновлення підготовки вчителя за потреб сучасної школи.

Література

1. Кузьменко В. В., Слюсаренко Н. В. Життєвий шлях та наукові здобутки професора В.К.Сидоренка. Педагогічний альманах. Херсон, 2014. Вип. 24. С. 270–277.
2. Сидоренко В. Як подолати невідповідність між традиційними підходами до трудового навчання школярів і потребами суспільного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2010. С. 3–9.
3. Сидоренко В., Олефіренко Т. Діяльнісний підхід до визначення місця креслення в системі загальної середньої освіти. Наукові записки : зб. наук. ст. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. Вип. LXXXXVI (96). С. 187–196.
4. Титаренко О., Савченко А. Наукова школа професора Віктора Костянтиновича Сидоренка. Project approach in the didactic process of universities – international dimension: in 4 parts. Part 2. Lodz: PIKTOR Szlaski I Sobczak Spolka Jawna, 2020. P. 190–199.

СМИРНОВА ПРИНА

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» (м. Ізмаїл)

ДОВГОПОЛИК КАТЕРИНА

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ОПРАЦЮВАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Досліджуючи шлях становлення людини від первісного ладу і до нині можна відстежити стрімкий розвиток цивілізації, зокрема технологій за останнє сторіччя. Науковці визначають чотири рівня розвитку суспільства, які називають промисловими революціями.

Наразі ми знаходимося на 4 рівні, що визначають як Industry 4.0 або кіберфізичну революцію [5], що характеризується впровадженням повної автоматизації на виробництві в реальному часі, з урахуванням зовнішніх змін, впровадженням аналізу великих даних, технологій Інтернету речей, хмарних обчислень і штучного інтелекту. Інтерактивна схема, яку представили учасники Світового економічного форуму показує компетентності та ключові галузі та напрями, за які вони відповідають [1]. Так наприклад, для Граничних Технологій (Frontier Technologies) характерне вивчення таких галузей як біотехнології, квантові обчислення, віртуальну та доповнену реальність, розширене виробництво, науку, 3D-друк, передові матеріали та штучний інтелект [3].

Питаннями опрацювання, впровадження систем управління IT-навчанням займаються В. Биков, О. Вовк, В. Гетта, А. Гуржій, Г. Джевага, С. Єрмак, А. Коляда, В. Лапінський, Л. Макаренко, Н. Морзе, Н. Носовець, І. Повечера, Ю. Попова, М. Шишкіна, О. Шульга та ін.

Проблеми дослідження професійної підготовки вчителів трудового навчання та технологій досліджують І. Андрощук, І. Андрощук, І. Войтович, С. Дзус, Д. Кільдеров, О. Коберник, М. Корець, Л. Куліненко, С. Кучер, О. Марущак, Т. О'Рейлі, В. Слабко, Д. Тхоржевський, О. Федорова, В. Юрженко, С. Яшанов та ін.

Проблематику добору платформ для розміщення SMART-комплексів навчальних дисциплін досліджують А. Кононенко, Л. Липська, С. Литвинова, Н. Морзе, М. Пригодій, О. Прохорчук, І. Смирнова, Н. Сороко, N. Kasim, F. Khalid та ін.

24 грудня 2020 року був прийнятий новий професійний стандарт для учителя закладу загальної середньої освіти. У відповідності до нього учитель повинен володіти певними професійними компетентностями, такими як інформаційно-цифрова, проєктувальна, інноваційна та ін. інформаційно-цифрова компетентність передбачає «здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук та критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси, та використовувати цифрові технології в освітньому процесі»[12].

Варто попам'ятати про професійну майстерність майбутніх учителів трудового навчання і технологій, так ЗК3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій на сучасному етапі розвитку вищої освіти є однією з визначальних [2, 4, 8]. Так, науковці Ірина та Ігор Андрощук зазначають, що наразі все більш актуальними стають soft skills, які надають можливість здобувачам вищої освіти після закінчення навчання стати успішними у своїй професійній діяльності, вміти влаштувати освітній простір й організувати освітній процес в умовах дистанційного навчання за допомогою різноманітних платформ і онлайн-сервісів [7]. Набуттю цих навичок сприяє реалізація освітніх компонентів, які складають освітньо-професійну програму «Середня освіта: Трудове навчання та технології» Ізмаїльського державного гуманітарного університету (<http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/serednja-osvita-trudove-navchannja-ta-tehnolohiyi.pdf>): ОК 6. Інформаційно-комунікаційні технології за професійним спрямуванням та ОК 21. Методика навчання інформатики, що дозволяють набутти загальних компетентностей: ЗК 1-ЗК 8, ЗК 10-ЗК 12, а також наступних фахових компетентностей: ФК 5, ФК 9, ФК 15 та ФК 17 [11].

Зокрема дисципліна «Інформаційно-комунікаційні технології за професійним спрямуванням» завдяки реалізації таких компетентностей, як ЗК 3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій та ФК 14. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційні, для забезпечення якості навчально-виховного процесу в загальноосвітніх закладах і забезпечують досягнення визначених програмованих таких результатів навчання, як: знання змісту шкільного курсу інформатики та набуття нових знань, орієнтації у відповідних розділах інформатики та обчислювальної техніки, проєктуванні різних типів уроків і конкретної технології трудового навчання, навчання технологій і креслення та реалізує їх на практиці із застосуванням сучасних інформаційних технологій, уміння знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, насамперед, за допомогою інформаційних технологій, володіння інформаційно-комунікаційними технологіями навчання і вміння застосовувати їх у навчальному процесі; самостійне вивчення нових питань професійно-практичних дисциплін за різноманітними інформаційними технологіями. Також під час вивчення вказаної дисципліни майбутні учителі трудового навчання можуть навчитись створювати базові елементи власних SMART-комплексів [9].

Ефективність впровадження SMART-комплексів суттєво залежить від програмного забезпечення, яке має використовувати користувач, при функціонуванні. Функції та характеристики SMART-комплексу мають слугувати забезпеченню максимально можливої ефективності під час взаємодії здобувача вищої освіти та викладача в межах освітнього процесу закладу вищої освіти (ЗВО). Складне у використанні програмне забезпечення не тільки погіршує сприйняття здобувачами навчального матеріалу, а й формує у них негативне ставлення до застосування інформаційних технологій в освітній діяльності. Важливим, вважаємо, оптимальний добір платформи для створення SMART-комплексів при підготовці майбутніх учителів трудового навчання [1].

На основні класифікації науковців, зокрема, запропонованої Ю. Поповою ми систематизували основні ознаки для порівняння функціоналу, обраних нами, онлайн-платформ та систематизували отримані результати (див. табл. 1). Для порівняння обрані декілька найпопулярніших закордонних [6, 15, 13] та вітчизняних [10, 14] платформ, які можливо використовувати для реалізації SMART-комплексів.

Констатуємо, що під час опрацювання та добору необхідної платформи для реалізації SMART-комплексу у процесі підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, ми враховували технічні можливості, функції самої системи та специфіку підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах освіти. Проведений нами аналіз дозволяє стверджувати, що оптимальною платформою для реалізації SMART-комплексу є платформа Moodle, за допомогою якої в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті провадять освітню діяльність за освітньою програмою «Середня освіта: трудове навчання та технології»_першого рівня вищої освіти на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 014 «Середня освіта», предметної спеціальності 014.10 2Трудове навчання та технології», галузі знань 01 2Освіта/Педагогіка». Проте подальші наукові пошуки спрямовують нас на пошук альтернативних можливостей для реалізації SMART-комплексів, адже в таких системах як Moodle, доступ до ресурсу є обмеженим.

Порівняльна таблиця функціональних можливостей сучасних зарубіжних та вітчизняних платформ для створення SMART-комплексів

Параметр	Назва				
	Google Classroom	BlackBoard	Moodle	Асноватор	Colaborator
Країна	США	Великобританія	Австралія	Україна	Україна
За вартістю	Безкоштовна		Безкоштовна	Платна, є тріальна версія	Платна
За набором функціональних можливостей	Організація всього освітнього процесу	Організація всього освітнього процесу	Організація всього освітнього процесу	Надання контенту та тестування	Організація всього освітнього процесу
За модульністю	автономна	модульна	модульна	автономна	модульна
За переліком вимог замовника	Готовий програмний продукт	Готовий програмний продукт	Готовий програмний продукт	Готовий програмний продукт	Готовий програмний продукт
За інтеграцією контенту	Не підтримує SCORM, TinCan API		Підтримує SCORM, TinCan API	Не підтримує SCORM, TinCan API	Підтримує SCORM, не підтр. TinCan API
За фізичним розташуванням	Хмарна, має додаток	Клієнт-серверна, має додаток	Клієнт-серверна, має додаток	Хмарна, має додаток	Хмарна
За адаптивністю	Неадаптивна	Адаптивна	Адаптивна	Неадаптивна	Неадаптивна
Мова інтерфейсу	Українська+ 20 мов світу	Більше 20 мов, відсутня українська	Більше 50 мов, в тому числі українська	Українська, російська	Українська, англійська, локалізатори для інших мов
Засоби комунікації	Коментарі курсів, повідомлення на е-мейл	Оголошення, чат, форум	Блог, форум, чат, обмін повідомленнями	Коментарі курсів, повідомлення на е-мейл	Форум, чат, коментування, оголошення, повідомлення на е-мейл.
Інші функції	Інтеграція з сервісами Google	Додаткові плагіни для людей з особливими освітніми потребами			Часті оновлення і розширення функціоналу

Література

1. Dvhopolyk K., Smyrnova I. SMART-complex in the vocational training of a modern teacher. *Professional Pedagogics* / 1(22)2021, pp. 58–68 <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.58-68>
2. Makarenko L., Slabko V., Kononenko A., Musorina M., Smyrnova I. Pedagogical aspects of ensuring the efficiency of education of Applicants of higher education institutions of Ukraine in the process of research of technical disciplines. *Journal of Critical Reviews*, 7 (13), 2020. С. 116–118.
3. Strategic Intelligence. Fourth Industrial Revolution. URL: <https://intelligence.weforum.org/topics/a1Gb0000001RIhBEAW?tab=publications>
4. Irina Smirnova, Kateryna Dvhopolyk. *The Relevance of Professional Use of Smart-Complexes in the Training Process of Future Labor and Technology Teachers*. Proceedings of the International Conference on Economics, Law and Education Research (ELER 2021). Atlantis Press. Part of Springer Nature. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.210320.041>
5. Tsekeris, Charalambos.. Industry 4.0 and the digitalisation of society: Curse or cure?. 1. 2018, p. 4-12.
6. What Is Blackboard Learn? URL: https://help.blackboard.com/Learn/Instructor/Ultra/Getting_Started/What_Is_Blackboard_Learn
7. Андрощук І., Андрощук І. Чинники формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів, *Professional Pedagogics*. Київ, 2021, 2(21), с. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.29-34>
8. Биков В. Ю., Вернигора С. М., Гуржій А. М., Новохатько Л. М., Спірін О. М., Шишкіна М. П. Проектування і використання відкритого хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 6(74), 2019. С.1-19.
9. Довгополик К., Певсе А., Смирнова І. Досвід Ізмаїльського державного гуманітарного університету в галузі впровадження освітніх інновацій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2020, № 9 (103). С. 157–172.
10. Можливості LMS Collaborator. URL: <https://collaborator.biz/>

11. Освітня програма «Середня освіта: Трудове навчання та технології» першого рівня вищої освіти на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.10 Трудове навчання та технології, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/serednja-osvita-trudove-navchannja-ta-tehnolohiyi.pdf>

12. Професійний стандарт за професіями «Учитель початкових класів», «Учитель закладу загальної середньої освіти», «Учитель з початкової освіти»: затв. наказом М-ва розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. №2736. С. 13–15 URL: <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=22daac6a-f0db-4de0-8d49-47aa6b2ecb99>

13. Сороко Н. В. Використання освітніх електронних платформ для організації STEAM-орієнтованого навчального середовища основної школи (зарубіжний досвід). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (183), 2019. 155-158. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2019-1-183-155-158>

14. Чому варто обрати Asnovator? URL: <https://asnovator.com/>

15. Що таке Moodle. Ресурс української спільноти користувачів Moodle. URL: <https://moodle.org/mod/page/view.php?id=8174>

ХРАПАЧ ДМИТРО
Хмельницький національний університет

ОПИТУВАННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЩОДО ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Узагальненою проблемою системи вищої освіти є незатребуваність вищої освіти українським суспільством, пов'язаною з низкою невідповідностей, серед яких: невідповідність змісту та якості вищої освіти актуальним потребам суспільства; низька інтенсивність співпраці ЗВО з бізнесом, органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, як замовниками освітніх і науково-технічних послуг; розрив між системою вищої освіти та ринком праці; брак попиту з боку національної економіки на фахівців найбільш перспективних на ринку праці розвинутих країн у найближчому майбутньому спеціальностей (у першу чергу – інженерно-технічні фахівці); низький рівень економічної активності та високий рівень безробіття.

Без взаємозв'язку освіти та ринку праці неможливо забезпечити продуктивну зайнятість та підготувати компетентного, конкурентоспроможного, затребуваного фахівця. Сьогодні підприємства та організації потребують фахівця, який повинен глибоко усвідомлювати своє місце в виробничих процесах, ґрунтовно володіти теоретичними знаннями, професійними вміннями і навичками, готового до діяльності в складних умовах конкуренції, здатного до самонавчання, самовдосконалення.

Означені завдання щодо підготовки таких фахівців повинні реалізувати, насамперед, заклади вищої освіти, які на сьогодні успішно реалізують освітньо-професійні програми підготовки для різних рівнів вищої освіти. Для визначення реального рівня підготовки фахівців зазначеної спеціальності був встановлений зворотній зв'язок з різними групами стейкхолдерів: проведено опитування представників роботодавців (керівників підприємств сфери транспортної галузі різних управлінських рівнів) та випускників Хмельницького національного університету (ХНУ) за спеціальністю 015.38 «Професійна освіта. Транспорт». В опитуванні взяли участь 61 випускник зазначеної спеціальності, з них – освітнього рівня «Бакалавр» – 14 осіб (23 %), «Спеціаліст» – 30 осіб (49,2 %) та «Магістр» – 17 осіб (27,9 %).

Результати анкетування свідчать, що основними підприємствами в галузі автосервісу та роботи на автомобільному ринку з ремонту та обслуговування автомобілів Хмельниччини, у яких працюють випускники зазначеної спеціальності, є: ТОВ «Автолідер», ПП Світ Двигунів, ПП «Баварія Захід», ПРАТ «Хмельниччина-Авто», ТОВ «Техтрансконтроль» та інші. Випускники обіймають різні посади, які можна ранжувати відповідно до кваліфікаційних характеристик професій працівників «Автомобільний транспорт»: керівники (12 %), професіонали (39 %), фахівці з різним стажем роботи за фахом (49 %).

На запитання «Чи задоволені Ви рівнем підготовки за спеціальністю «Професійна освіта. Транспорт»»: (83,6 %) респондентів відповіли, що задоволені, (16,4 %) – що частково задоволені рівнем підготовки. До найвагоміших професійно важливих якостей та здібностей, необхідних для здійснення професійної діяльності, респонденти віднесли: відповідальність (57 %), технічний інтелект (65 %), акуратність (55 %), точність (50 %) та логічне мислення (77 %).

Під час оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей, набутих під час навчання в ХНУ, більшість респондентів назвали найвагоміші: технічну (67 %), технологічну (52 %), та діагностичну (47 %) компетентності. Крім того, випускники відмітили навчальні дисципліни, що вивчалися на освітньому рівні бакалавр, з яких набуті знання, уміння, компетентності стали у нагоді в професійній діяльності: «Будова автомобіля», «Виробниче навчання», «Теорія автомобіля технічна

експлуатація автомобіля», «Ремонт автомобілів», «Діагностика автомобіля», а також дисципліна «Теорія прийняття інженерних рішень», яка вивчалася на освітньому рівні «магістр».

Випускники оцінили чинники, які, на їх думку, впливають на якість отриманої освіти, а саме: логічність та послідовність вивчення дисциплін, використання сучасних педагогічних технологій та практична орієнтованість навчання, об'єктивність та прозорість оцінювання знань.

За результатами опитування можна зробити висновок, що проведення анкетування випускників дозволило: виявити основні професійно важливі якості та здібності випускників; оцінити рівень сформованість професійних компетентностей протягом навчання в університеті та чинники, які впливали на якість отриманої освіти; визначити навчальні дисципліни, що на думку стейкхолдерів стали у нагоді в професійній діяльності випускнику. Щоб удосконалити, покращити підготовку здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Професійна освіта. Транспорт» на думку випускників слід: підсилити практичну складову підготовки (91,8 %); запровадити навчання за дуальною формою (47,5 %); започаткувати співпрацю між випускниками університету та випускової кафедри у формі: зустрічей здобувачів вищої освіти з випускниками (роботодавцями), проведення навчальних (тренінгових) занять кращими випускниками кафедри тощо.

Література

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки [Електронний ресурс]:– Режим доступу <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>. (дата звернення: 19.10.2021).
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 69. Автомобільний транспорт. Книга I. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN18880>. (дата звернення: 17.10.2021).

ЯЩУК СЕРГІЙ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Професійна підготовка фахівців у педагогічних закладах вищої освіти України займає особливе місце серед пріоритетних завдань сучасної освіти, оскільки вона має спрямовуватися на формування особистості-педагога, що залишається головною дійовою особою, покликаною реалізувати її цілі. За таких умов актуальність фахової підготовки майбутніх фахівців з галузі знань «Освіта» набуває особливого значення, оскільки вона має бути покликана на формування особистості, яка володіє не тільки системою спеціальних знань та професійних дій, а й вирізняється сформованістю професійно важливих компетентностей, відповідним рівнем кваліфікації з урахуванням світових і європейських стандартів якості при збереженні національних здобутків і пріоритетів, а також здатної до плідної педагогічної діяльності в сучасних умовах.

Фундаментальні основи оновлення системи вищої освіти, професійної підготовки педагогів у вищій школі, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності і власне професійної компетентності педагогів середніх та вищих закладів освіти розкриваються в працях В. Андрущенко, В. Бондаря, Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Зязюна, І. Ісаєва, В. Кременя, Н. Кузьміної, В. Лозової, В. Лугового, В. Майбороди, І. Підласого, Н. Протасової, В. Семиченко, С. Сисоевої, В. Сластьоніна, В. Тесленка та ін. Водночас, як свідчить аналіз педагогічної практики, сучасна система методичної підготовки педагога у закладах вищої освіти побудована в основному на традиційних технологіях навчання, залучення ж студентів до проектної діяльності у процесі навчання здійснюється побіжно й безсистемно. Отже, існує об'єктивна потреба суспільства у вчителях, що мають різнобічний досвід професійної, у тому числі й проектної.

Як зазначає О. Коберник, зміст професійно-педагогічної освіти у педагогічному закладі вищої освіти включає методичну підготовку майбутніх фахівців, сутність якої, згідно із дослідженням, полягає в досягненні єдності педагогічної теорії і практики у процесі вивчення методики навчання технологій та визначається як складне інтегроване утворення, структуроване як система засвоєння теоретичних знань, сформовані педагогічні уміння та навички, оволодіння досвідом дослідницької діяльності у професійній сфері, а також формування особистісно ціннісних орієнтацій та професійної спрямованості [3].

На основі аналізу наукових праць з проблеми дослідження виявлено, що проектна технологія має певні педагогічні можливості під час вивчення методичних та фахових дисциплін, оскільки забезпечує

студентам «вільний вибір дій» та виявлення ініціативи (Д. Жак), дає можливість задіяти у проектній діяльності «і розум, і серця, і руки» (І. Флітнер) та створює умови для взаєморозуміння в педагогічній підсистемі «викладач-студент» через урахування вікового і освітнього рівня тих, хто навчається (Дж. Айрінг).

У психологічному значенні поняття проектування останнім часом набуло значної актуальності і нового змісту у зв'язку з розробкою проблеми проектування освітніх систем (Є. Ісаєв, В. Ляудис, В. Слободчиков, Н. Тализіна, І. Якиманська). У цій галузі також акцентується перетворювальна функція проектування стосовно наявного рівня знань. Н. Тализіна вказує, що «проекти виступають у ролі доповнень і трансформ; вони спрямовані на те, щоб змінити існуючий стан справ. За змістом проектування виступає як перетворення вже існуючих об'єктів у нову форму» [4]. Н. Тализіна представляє позицію, відповідно до якої проектування є рушійним механізмом справді розвиваючого утворення: «предметом проектування і є створення умов (засобів, механізмів) кроку розвитку системи утворення в цілому, переходу з одного стану в інший» [4].

З педагогічної точки зору проектну технологію можна розглядати як:

- новий світогляд, за якого навколишнє середовище перестав сприйматися як детерміноване розгортання якихось закономірностей;
- вибірково спрямованість особистості, що звернена до певної галузі пізнання;
- дієвий засіб підвищення якості знань;
- складну динамічну систему, що поєднує волю, емоції та інтелект, процес пізнання сутності природи речей та їх причинно-наслідкові зв'язки;
- процес залучення тих, хто навчається, до самостійного здобування, збирання і дослідження інформації.

Ми згодні з Н. Дереклеєвою, яка вважає, що педагогічний потенціал проектної діяльності розкривається через: сприяння соціальному розвитку тих, хто навчається; розвиток управлінських умінь у суб'єктів навчального процесу (робота в групі, планування, розподіл обов'язків тощо); формування соціальних навичок кооперування, спільного прийняття рішень, розуміння та оцінювання того, як індивідуальні внески можуть скласти успішне ціле; серію продуктивної діяльності, де все спрямоване на досягнення кінцевого результату – продукту: ті, хто навчається, можуть реально відчувати радість успіху; розвиток незалежності, тому що ті, хто навчаються, приймають власні рішення; сприяння розвитку в тих, хто навчається, почуття впевненості у власних можливостях, оскільки передбачає презентацію та захист отриманих результатів; позитивний вплив на емоційний і персональний розвиток того, хто навчається [1].

На думку О. Коберника, залучення тих, хто навчається, до проектної діяльності сприяє: формуванню умінь самостійної орієнтації в науковій, навчально-методичній і довідковій літературі: вчить здобувати потрібну інформацію самостійно; активному розвитку в тих, хто навчається, основних видів мислення, у тому числі й технологічного; розвитку інтелектуальних здібностей: вчить мислити від абстрактного до конкретного, тобто допомагає «розбудити дремаючі здібності дитини» (К. Маркс); привчає тих, хто навчається, до реальної самоосвіти; дозволяє тому, хто навчається, усвідомити себе творцем власної діяльності; підсиленню позитивної мотивації навчання, тому що річ створюється з урахуванням власних інтересів, потреб і можливостей тих, хто навчається; формуванню культури ділового спілкування, умінь аргументовано відстоювати власні позиції, мислити оригінально; розвитку уяви, що є потужним стимулом до появи нових ідей, пошуку альтернативних рішень, їх аналізу і синтезу, що в майбутньому стане основою інноваційного мислення; формуванню внутрішнього плану дій і його реалізації на практиці; допомагає успішній адаптації молоді до сучасних соціально-економічних умов життя [3].

На значення проектної діяльності у становленні майбутнього фахівця вказує вітчизняна дослідниця С. Ізбаш, що відображено у таких твердженнях: дослідницький і практичний характер навчального проектування надає можливості для формування широкого спектру соціально значущих мотивів навчальної діяльності студентів – професійних, пізнавальних, особистісних (потреба у досягненні успіху, самореалізації); усвідомлення значущості, необхідності своєї праці підвищує самооцінку студентів, створює умови для творчої самореалізації особистості; в процесі виконання навчального проекту формується соціальний досвід тих, хто навчається, їх умінь бачити, виділяти та вирішувати соціальні та професійні проблеми; розширюються соціальні контакти студентів, розвивається їх умінь взаємодіяти з різними людьми в процесі вирішення проблем; проектна діяльність забезпечує розвиток дослідницьких здібностей студентів і формування необхідних для професійної діяльності умінь аналізувати виробничі проблеми, знаходити творчі шляхи їх вирішення на всіх етапах навчання, а не тільки на етапах курсового та дипломного проектування [2]. Отже, технологія проектування передбачає розв'язання студентом або групою студентів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Проектна діяльність відповідає цієї вимозі, оскільки її важливою складовою є практична спрямованість на результат, що може бути отриманий у процесі розв'язання практично значущої проблеми.

Цей результат можна побачити, усвідомити, використати в реальній практичній діяльності. Щоб отримати такий результат, необхідно навчити студентів використовувати власний досвід, знання з інших предметів, самостійно мислити, знаходити та розв'язувати проблеми, прогнозувати результати. Тому проектна технологія стає об'єктивною необхідністю у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі «Технології», метою якої є формування у підростаючого покоління готовності до перетворюючої діяльності з використанням наукових знань. Цей вид освіти дає можливість перейти від традиційного накопичення знань і умінь до творчого їх використання у практичній діяльності, що підвищує мотивацію навчання і активізує пізнавально-трудова діяльність учасників навчального процесу.

Література

1. Дереклеева Н. И. Научно-исследовательская работа в школе / Н. И. Дереклеева. – М. : Вербум–М, 2001. – 48 с.
2. Ізбаш С. С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ізбаш Світлана Сергіївна. – Київ, 2007. – 23 с.
3. Коберник О. М. Проектна діяльність – основа розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів трудового навчання / О. М. Коберник // Проблеми трудової та професійної підготовки : Науковий часопис НПУ – Сер. 13. – Вип. 1. – Київ : НПУ, 2007 – С. 68–78.
4. Талызина Н. Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников: Книга для учителя / Н. Талызина. – М. : Просвещение, 1988. – 175 с.

МЕТОДИЧНА РОБОТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

АНДРЕЄВА ЛЮБОВ,
ДНЗ «Вище професійне училище №4» (м.Хмельницький)

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Однією з основних вимог до професійної освіти є вимога забезпечення її якості, головним мірилом якої стає компетентність кваліфікованого робітника. Сьогодні заклади професійної освіти знаходяться в умовах жорсткої конкуренції, що вимагає від них бути джерелом технологічних та соціальних інновацій, вести підготовку конкурентоздатного робітника на ринку праці, який не тільки вільно володіє професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, а й готовий до постійного удосконалення, соціальної і професійної мобільності.

З 1966 р. Вище професійне училище № 4 м. Хмельницького веде підготовку здобувачів освіти за напрямками: будівельних, монтажних та ремонтно-будівельних робіт; деревообробне виробництво; автомобільний транспорт;

Головне завдання колективу – створення сучасних ефективних форм функціонування освітньої системи, здатних підвищити якість професійної підготовки та ефективно формувати професійну мобільність, що може бути досягнуте лише шляхом оптимізації змісту освітнього процесу, запровадження нових педагогічних і виробничих технологій, прогресивного досвіду, досягнень науково-технічного прогресу, активної підтримки створення в закладі освіти органів учнівського самоврядування.

Основною умовою підвищення якості професійного навчання є поєднання високого професіоналізму педагогічних працівників і внутрішньої мотивації майбутніх кваліфікованих робітників. Саме творчий педагог має широкі можливості і необмежене поле для інноваційної діяльності, оскільки на практиці експериментує і переконує в ефективності методик навчання, коригує їх, здійснює структурування досліджень освітнього процесу, пропонує нові технології і методи навчання.

Особливу значимість у закладі освіти набуває зміст навчально-виробничого процесу на основі компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, інтегровано-розвивального та міжпредметного підходів, що має спрямованість на випереджальний професійно-особистісний саморозвиток та самовизначення майбутніх фахівців.

Одним з підходів підвищення якості підготовки кваліфікованого робітника відповідної професії є організація освітнього процесу за новими СП(ПТ)О на основі модульно-компетентнісного підходу, творчий підхід педагогів до розробки освітніх програм, критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з професійно-теоретичної та практичної підготовки.

Перспективною та, водночас, стратегічно важливою технологією оптимізації освітнього процесу є впровадження елементів дуальної форми навчання, яка передбачає поєднання вивчення теоретичних предметів (30%) в училищі з проходженням професійно-практичної підготовки (70%) на підприємствах-замовників кадрів. Саме ТОВа «Фасад Альянс», «Рівне фасад», «Домобудівна компанія», ПП «Ленбудсервіс», ТДВ «Хмельницькзалізобетон» надають можливість випускникам професій «Муляр», «Штукатур», «Монтажник систем утеплення будівель» отримати стійкі професійні знання та адаптуватися до змінних умов на виробництві. Роботодавець у результаті такої співпраці отримує висококваліфікованого працівника з мінімальними витратами часових та фінансових ресурсів, надійних партнерів і джерело креативних ідей щодо удосконалення та підвищення ефективності своєї діяльності.

Сучасний період розвитку закладу освіти визначається прагненням до інтегрування у Європейський освітній простір. З 2006 року на базі училища функціонує навчально-практичний будівельний центр «Хенкель-Баутехнік (Україна)», який веде підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації слухачів будівельної галузі за новітніми технологіями, з використанням сучасних будівельних сумішей, матеріалів, обладнання та інструментів компанії Ceresit. У березні 2022 року планується відкриття навчально-практичного центру «*Siniat*».

Широке впровадження сучасних виробничих технологій та матеріалів компаній «Śnieżka», «*Siniat*», «Ферозіт», «Knauf» в організацію і проведення професійного навчання дозволяє підвищити мотивацію учнів до навчання та будувати стабільні, міцні партнерські стосунки з підприємствами – замовниками робітничих кадрів.

Педагогічний колектив училища працює на випередження і швидко адаптацію випускників у виробничу сферу, а система соціального партнерства сприяє позитивним зрушенням в освітній діяльності. Розвиток нових відносин з соціальними партнерами посилює головну місію закладу освіти –

забезпечення загальної доступності і високої якості професійної освіти, що передбачає не тільки підготовку учнів до конкретних виробничих операцій, але й формування у них навичок до безперервної освіти. Спільна взаємодія педагогічного колективу, здобувачів освіти училища із роботодавцями дозволяє вчасно реагувати на пропозиції ринку праці, а також сприяє популяризації професій та працевлаштуванню випускників.

Результативними в освітній діяльності є розробка критеріїв оцінювання набутої професійної компетентності випускників, а також їх участь в училищних, регіональних, обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсах фахової майстерності, які сприяють підвищенню професійного розвитку майбутніх фахівців. Для забезпечення високої якості професійної освіти в училищі створена система комплексного методичного забезпечення предметів (професій), що містить навчальні програми та плани, підручники, навчальні посібники, методичні викладання, комплекти дидактичних матеріалів, навчально-методичних посібників за темами, методичні і практичні рекомендації з інтенсифікації та інтеграції навчального процесу. Така оптимізація освітнього процесу сприяє побудові моделі цілісної, якісної та ефективної системи здобуття професійних знань при підготовці компетентного, конкурентоспроможного робітника на ринку праці.

Педагогічний колектив училища постійно рухається вперед, орієнтується на технології майбутнього, впроваджує нові форми і методи осучаснення освітнього процесу, формуючи творчо розвинену особистість з інноваційним мисленням, здатну до навчання впродовж життя. Спільні цінності, наполеглива праця, відданість справі, професіоналізм і надалі сприятимуть новим здобуткам і досягненням.

Література

1. Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.».
2. Загіка О. О. Оновлення змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах / О. О. Загіка // Професійно-технічна освіта. – 2012. – № 4 (57). – С. 25–29.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Розвиток. Результати/ Василь Григорович Кремень. – Київ : Грамота, 2005.
4. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи : наук.-метод. зб. / упоряд. Н. І. Бугай]. – Вип. 1. – Київ, 2005. – 236 с. – С. 63–70.
5. Щербак О. Сучасні підходи до модернізації професійної освіти і навчання / О. Щербак // Професійно-технічна освіта: Спецвипуск. – 2007. – С. 12–14.

БАЗИЛЬ ЛЮДМИЛА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ І СУПЕРЕЧНОСТІ

В умовах розвитку ринкової економіки спостерігається утвердження нових способів господарювання і різних форм малого бізнесу. Національною візією Української держави до 2030 р. передбачається заохочення підприємницьких ініціатив громадян, на основі створення сприятливого бізнес-клімату і забезпечення свободи людей у реалізації бізнес-ідей, що не суперечать чинному законодавству. Однак, згідно зі статичними даними експериментальних досліджень, проведених науковцями лабораторії професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України у 2018–2021 рр., понад 70 % стартапів і нових бізнес-ідей, зазвичай, не втілюються в життя; близько 20 % ініціаторів відшкодовують кошти, затрачені на розроблення, представлення і реалізацію бізнес-проектів. Відтак лише 10 % бізнес-ідей дають ефект, що суттєво перекриває витрати щодо розроблення й впровадження нововведення. У цьому контексті зауважимо, що від просування стартапу відмовляються їх ініціатори і розробники на різних етапах «життєвих циклів» цих бізнес-проектів, а саме: 35–45 % – на етапі технологічно-економічного обґрунтування; 30–20 % – під час складання бізнес-плану; 15–18 % – на етапі проектного аналізу; 10–7 % – на етапі практичної реалізації. З огляду на наведені статистичні реалії започаткування успішних проектів, вважаємо, що для напевного відкриття бізнесу необхідно віднайти (згенерувати або сформулювати) не одну, а декілька цікавих бізнес-ідей.

Зважаючи на соціально-економічні обставини, й зокрема суперечності в започаткуванні та веденні власного бізнесу, постала необхідність розроблення концепцій, моделей, методик, технологій, алгоритмів підготовки учнівської і студентської молоді до підприємницької діяльності, а також укла-

дання методичних рекомендацій, створення навчально-практичного контенту, що сприяли б набуттю майбутніми фахівцями підприємницької компетентності, розвитку їхньої ділової активності.

З одного боку, від початку 90-х рр. ХХ ст. в Україні було прийнято ряд законопроектів, зокрема «Про підприємництво» (1991), «Про підприємства в Україні» (1991), ухвалено низку державних програм, як-от: «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2000), «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» (2013), а також – Стратегію Сталого розвитку України на період до 2030 року (2018), Національну економічну стратегію – 2030 (2021) тощо. Науковцями розроблено концепції, теоретичні моделі, методичні системи, технології формування підприємницької компетентності і розвитку здібностей здобувачів різних рівнів освіти і фахівців до підприємництва, створено й запроваджено навчальні програми, підручники, посібники, практикуми, започатковано освітні курси з підприємництва. А з іншого, – підготовка здобувачів освіти до започаткування власної справи й успішного ведення бізнесу у певній галузі суспільного виробництва, сфері послуг є несистемною й епізодичною. Як наслідок – маємо незначні зрушення в рівнях сформованості підприємницької компетентності учнівської і студентської молоді. Окрім цього, недостатній рівень спеціальних знань у сфері ринкової економіки і відсутність досвіду підприємницької діяльності педагогів також знижує ефективність підготовки здобувачів освіти до підприємництва. Тому-то реальне ознайомлення учнів із природою підприємницької діяльності, за справедливими міркуваннями багатьох сучасних дослідників, відбувається в системі позашкільної освіти.

Наразі в науково-освітньому просторі викристалізувалася позиція, що провідною метою підготовки здобувачів освіти до підприємницької діяльності є їх ознайомлення із сутнісною природою цієї активності, набуття первинних знань і відповідних умінь. Проте найбільш значущим засобом розвитку здібностей суб'єктів навчання до відкриття своєї справи і успішного провадження підприємницької діяльності слугує набутий ними первинний досвід практичної діяльності як визначальний чинник у виборі випускниками закладів загальної середньої освіти такої сфери професійної діяльності, котра була б пов'язана з підприємництвом.

Більшість педагогічних працівників закладів професійної освіти, усвідомлюючи необхідність підготовки конкурентоспроможних, мобільних фахівців, здатних до самоздійснення в умовах нестабільної економічної ситуації, використовують ресурс викладання навчальних дисциплін економічного змісту («Основи галузевої економіки і підприємництва», «Основи бухгалтерського обліку», «Обсяг, калькуляція та звітність», «Підприємницьке право», «Громадянська освіта», «Господарське право» тощо). Безперечно, для успішного здійснення підприємницької освіти здобувачам професійної освіти важливо набутти спеціалізованих операційно-технологічних знань щодо пошуку підприємницької ідеї товару або послуги; складання бізнес-плану; здійснення регіонального маркетингового дослідження для з'ясування попиту й уподобань споживачів, досягнень конкурентів і ринку обраного виду підприємництва в цілому; державної реєстрації підприємницької діяльності; реалізації виготовленої продукції або послуги; управління підприємством; оподаткування підприємницької діяльності та відповідних умінь і навичок. Проте наскрізною ідеєю методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців у закладах професійної освіти є активізація, прояв і вдосконалення індивідуально-особистісних якостей для успішної підприємницької діяльності. Аргументуємо сформульовану думку.

За результатами комплексних опитувань і застосування численних методик психолого-педагогічного діагностування здобувачів професійної освіти, проведених практичними психологами ЗП(ПТ)О, учні здебільшого планують своє майбутнє вже з перших днів оволодіння фахом. Узагальнення емпіричних даних дозволяє констатувати, що понад 42 % майбутніх кваліфікованих робітників налаштовані працювати за опановуваною професією на підприємстві роботодавця; третина учнів (29 %) мають намір започаткувати власну справу і майже стільки ж – воліють надалі здобувати вищу освіту. Тому-то педагогам важливо забезпечувати відповідні умови для розвитку індивідуально-особистісних якостей здобувачів професійної освіти, котрі сприятимуть їхньому професійному і життєвому успіху, в жодному разі не намагаючись «перетворити» їх підприємців. Із цією метою бажано, по-перше, проаналізувати уявлення учнівської молоді про успішну людину; по-друге, переконати в хибності поширюваного у засобах мас-медіа стереотипу про успіх, що ґрунтується на матеріально-фінансовому забезпеченні; по-третє, навчити застосовувати «технологію формулювання SMART-цілей», визначати способи і ресурси досягнення цільових орієнтирів і відповідно застосовувати їх; по-четверте, допомогти кожному учневі виявити сильні сторони характеру, зрозуміти свою індивідуальність, особистість і спонукати їх, опираючись саме на ці – сильні якості, досягати «свого успіху» в найбільш комфортному для себе середовищі (наймана праця, навчання, підприємницька діяльність). Квінтесенція означеного підходу полягає в неприйнятті стереотипу щодо виявлення слабких сторін характеру людини і їх розвитку до рівня загальноновизнаного стандарту й пропагуванні ідеї, що успішно само-реалізуватися може особа, яка усвідомлює свої сильні якості, практично застосовує «технологію формулювання SMART-цілей», вміє визначати оптимальні способи досягнення сформульованих цілей і реалізувати їх у власній діяльності.

Отже, пропонується методика підготовки учнівської молоді до підприємництва зорієнтована на стимулювання когнітивно-освітньої активності здобувачів професійної освіти й уможлиблює формування у них цілісного розуміння суті й різновидів ринкових моделей економіки, набуття бізнес-навичок і вмінь щодо управління економічними процесами на підприємстві, а також розвиток здатності до встановлення партнерських відносин. У результаті зміщення акценту з власне викладацько-навчальної діяльності педагогічних працівників на активізацію механізмів когнітивної активності й творчої самостійності учнів, в освітньому процесі забезпечується опанування ними алгоритмів і способів самостійного конструювання траєкторії особистісного зростання.

БАЙЗАН ОЛЬГА

ДНЗ «Лісоводський професійний аграрний ліцей» (Хмельницька обл.)

РОЛЬ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ У ДІЯЛЬНОСТІ ДНЗ «ЛІСОВОДСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ АГРАРНИЙ ЛІЦЕЙ»

Освіта ХХІ ст. зумовлює кардинальне переосмислення завдань. Метою закладів професійної освіти на сьогодні є створення проєктно-життєвого простору, спрямованого на розвиток компетентної, конкурентоспроможної особистості, яка вміє творчо розв'язувати проблеми, креативно «подавати себе», демонструвати свій професійний потенціал, брати відповідальність на себе, має винахідливе аналітичне мислення. У підготовці саме такого випускника одну із ключових ролей відіграє методична служба, оскільки її діяльність спрямована на підвищення педагогічної майстерності педагогів та зв'язує в єдине ціле всю систему роботи закладу освіти.

Методична служба ДНЗ «Лісоводський ПАЛ» спрямовує свої зусилля на: забезпечення умов для професійного зростання; створення професійного інформаційного та освітньо-методичного середовища; впровадження сучасних освітніх технологій у навчально-виховний процес; інформаційно-методичну підтримку нових форм, методів і засобів навчання; опрацювання елементів освітніх технологій та розроблення їх авторських модифікацій, адаптованих до конкретних умов; удосконалення самоосвітньої роботи; вивчення, узагальнення та популяризацію кращого педагогічного досвіду; виявлення творчих та обдарованих педагогів; надання консультативної допомоги педагогам.

Методична робота в навчальному закладі підпорядкована єдиній науково-методичній проблемі «Здоров'язберігаючі інноваційні технології навчання та виховання учнів ліцею».

Методична робота в ліцеї проводиться через педагогічну раду; інструктивно-методичні наради; методичні комісії; педагогічні читання; школи: молодого педагога, педагогічної майстерності, класного керівника, профорієнтатора; творчі групи, творчі лабораторії; відкриті уроки; взаємовідвідування уроків та позаурочних заходів; семінари; конференції тощо.

У навчальному закладі створено 6 методичних комісій. Вибір змісту, форм та методів роботи методичних комісій здійснюється залежно від конкретних умов роботи та індивідуальних потреб її членів. Для підвищення якості підготовки здобувачів освіти кожною методичною комісією проводяться різноманітні форми методичної роботи: конкурси професійної майстерності, відкриті уроки, предметні тижні, декади професій, майстер-класи.

Надається перевага нетрадиційним формам методичної роботи – круглим столам, методичним посиденькам, тренінгам, дискусіям, відкритим трибунам, методичним діалогам, проблемним столам, ярмаркам педагогічної творчості, педагогічним естафетам, сковородинським читанням.

Індивідуальна робота педагогічних працівників здійснюється шляхом діагностування, стажування, наставництва, самоосвітньої роботи, творчих звітів педагогів, співбесід, курсів підвищення кваліфікації, відвідування занять і позаурочних заходів тощо. Педагоги працюють над індивідуальними методичними темами, які обрано залежно від їх рівня педагогічної майстерності, інтересів, відповідно до індивідуального плану професійного розвитку та відповідно до загальноліцейної науково-методичної проблеми.

З метою обміну досвідом організуються взаємовідвідування уроків, об'єднані засідання методичних комісій, школи передового педагогічного досвіду, творчі групи, панорами знахідок. У ліцеї створена електронна база методичної роботи, у якій систематизовані напрацювання всіх методичних комісій і кожного їх члена зокрема.

Кожного року проводяться місячники роботи методичних комісій, під час яких всі педагоги проводять відкриті уроки, позаурочні заходи, здійснюється презентація методичних комісій, вирішуються психолого-педагогічні проблеми.

Одним з основних заходів методичної роботи є систематичне вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду, який поширюється шляхом обміну досвідом за круглим столом, під час

засідання методичних комісій, на сквородинських читаннях, декадах професій, предметних тижнях, а також шляхом індивідуальної співпраці педагогів.

Важливе місце у методичній роботі займає інноваційна діяльність, а саме: інтерактивне навчання, інформаційно-комп'ютерні технології, кейс-технології, методи проєктів, квест-методи, технологія критичного мислення, технології проблемного навчання, перевернуте навчання та інші.

Інноваційна діяльність педагогів ліцею відображена в опублікованих 5 статтях у науково-методичному віснику «Професійна освіта». Ліцей має гарні результати: 2019 рік – став переможцем обласного конкурсу інноваційних освітніх технологій у сфері професійної (професійно-технічної) освіти у номінації «Інновації у формуванні соціального середовища у ЗП(ПТ)О» та нагороджений Дипломом II ступеня; у цьому ж році навчальний заклад представив свою роботу на Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті», де отримав золоту медаль у номінації «Конкурентоздатний фахівець – сучасна стратегія ЗП(ПТ)О»; 2021 рік – ліцей нагороджений золотою медаллю за участь у виставці «Сучасні заклади освіти» у номінації «Модернізація змісту професійної (професійно-технічної) освіти в умовах євроінтеграції України».

На виставці представлялась робота, у якій висвітлювалось питання впровадження STEM-освіти в освітній процес. Питанню STEM-освіти методична служба ліцею приділяє особливу увагу. Активно працює над впровадженням її елементів методична комісія природничо-математичних дисциплін.

Особливе місце у діяльності ДНЗ «Лісоводський ПАЛ» займає проєктна діяльність. Педагоги ліцею активно впроваджують метод проєктів у своїй роботі. Як результат діяльності – участь та перемога учнів ліцею у заходах змагальницького характеру: 2020 р. – за підсумками обласного онлайн-вернісажу бізнес-ідей серед учнів ЗП(ПТ)О «Стартап юніор» в категорії сільське господарство Сівець Максим, Дикунець Іван, Шарлай Давид отримали II місце за проєкт «Як перетворити власну пасіку в постійне джерело доходу»; 2019 рік – у цьому ж конкурсі у номінації «Бізнес-ідея для підприємницької діяльності» Шваб Андрій, Каплун Олександр здобули II місце за проєкт «Заснування фермерського господарства «АШОК».

Заслугує уваги діяльність педагогів ліцею, які висвітлили свої напрацювання на освітньому проєкті «На Урок» – близько 50 робіт. Викладачі та майстри ліцею отримали близько 200 сертифікатів від інформаційно-освітнього проєкту «Всеосвіта».

28 педагогів ліцею мають свої блоги, які наповнені корисною інформацією. Діяльність методичної служби оцінена Дипломом II ступеня за участь в обласному конкурсі «Кращий електронний освітній ресурс методичної служби ЗП(ПТ)О» – номінація «Методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників».

Гарним досвідом методичної роботи є організація та проведення конкурсів фахової майстерності серед здобувачів освіти. Результат роботи – перемоги здобувачів освіти ліцею в обласних та участь у Всеукраїнських конкурсах фахової майстерності: обласний конкурс – Федорівський Андрій – 1-ше місце (2019 р.), Кулик Андрій – 1-ше місце (2018 р.); Всеукраїнський конкурс – Федорівський Андрій – 11-те місце.

Отже, методична служба ліцею – це те «коліщатко і гвинтик», які рухають діяльність всього навчального закладу. Потрібно перебувати у постійному пошуку цікавих форм, прийомів, методів, засобів, технологій навчання, вміло поєднувати елементи передового педагогічного досвіду та інноваційні технології, потрібно не боятись експериментувати, потрібно творити, і це дасть вагомий, значущий результати в освітньому процесі.

БАРАБАШ РУСЛАНА

Чорнострівський професійний аграрний ліцей (Хмельницька обл.)

УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Сучасний ринок праці вимагає максимальної готовності випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до повноцінної професійної діяльності на конкретному виробництві. Недостатній рівень їх готовності до успішної адаптації в умовах ринкових відносин вступає в суперечність із потребами сучасного суспільства. Компромісним рішенням у цьому випадку є розроблення нових підходів до підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, що забезпечують випускникам закладів професійної (професійно-технічної) освіти формування високої професійної мобільності, конкурентоспроможності, самоактуалізації й самореалізації на ринку праці. Тому професійна освіта XXI ст. у ЗП(ПТ)О – це, насамперед, інноваційні технології у поєднанні співпраці з підприємствами-замовниками робітничих кадрів, новаторська організація навчально-виробничого процесу та активна співпраця педагогічних працівників і здобувачів освіти.

Чорнострівський професійний аграрний ліцей є державним закладом професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечує реалізацію права громадян на здобуття професійно-технічної освіти, а також перепідготовку незайнятого населення.

На сучасному етапі економіка України відчуває гострий дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів. Крім того, на ринку праці є значна кількість фахівців, які потребують перекваліфікації. Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації робітників. Їх підготовка, перепідготовка мають відповідати зростаючим вимогам сучасного виробництва та роботодавця на ринку праці. Тому одним із важливих завдань Чорнострівського професійного аграрного ліцею є упровадження інноваційних освітніх і виробничих технологій, підвищення якості та забезпечення доступності освіти. Ефективним шляхом вирішення цього завдання є вдосконалення комплексно методичного забезпечення професійно-теоретичного та професійно-практичного навчання.

Удосконалення процесу навчання і виховання учнів професійного ліцею значною мірою залежить від забезпечення освітнього процесу навчальною та методичною літературою, наочним приладдям та технічними засобами навчання, дидактичними матеріалами, тобто від комплексно-методичного забезпечення закладу освіти для якісної підготовки висококваліфікованих робітників.

Сучасний рівень розвитку науки і техніки, механізації й автоматизації виробничих процесів, упровадження новітніх технологій, зростаючі потоки інформації вимагають від викладачів та майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О більше уваги приділяти якості підготовки майбутніх робітників. Віднесення робітничих професій на ринку праці до пріоритетних посилює відповідальність ЗП(ПТ)О за підготовку кваліфікованих робітників. Якісна підготовка робітничих кадрів потребує висококваліфікованих педагогічних працівників, сучасної навчально-матеріальної бази та комплексно-методичного забезпечення. Один з пріоритетних напрямів діяльності ліцею є упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес.

Те, що освіту необхідно вдосконалювати, змінювати, розуміють і викладачі, і учні, і громадськість. Заклад освіти має невеликий, але потужний кадровий склад, і кожен досвідчений педагог здатен виявити здібних особистостей, які проявляють наполегливість у вивченні спеціальних дисциплін та оволодінні практичними навичками. Основна мета роботи з педагогічними кадрами – це створення умов для самореалізації педагога, який готує висококваліфікованого робітника. «Формування компетентного учня через підвищення професійної майстерності педагогів в контексті сучасних освітніх технологій» – методична проблема, над якою працює педагогічний колектив ліцею. Забезпечення її реалізації ми вбачаємо в упровадженні інноваційних освітніх і виробничих технологій. Своєю працею педагогічні працівники примножують власні досягнення та здобутки.

Педагоги постійно працюють над підвищенням рівня своєї кваліфікації. З цією метою беруть участь у різних регіональних заходах. Щоб поглибити знання у сфері інформаційних технологій та ресурсів мережі Інтернет у закладі освіти проводяться семінари тренінги («Дистанційне навчання: інструменти для отримання миттєвого зворотного зв'язку», «Удосконалення професійної компетентності педагогів ЗП(ПТ)О з використання інформаційно-комунікаційних технологій та ресурсів мережі Інтернет»). Завдяки таким заходам відбувається безперервне підвищення педагогічної майстерності.

Перед колективом Чорнострівського професійного аграрного ліцею постає важливе завдання – не тільки надати учням знання, а й забезпечити розвиток пізнавальних здібностей, творчого мислення, а головне – навчити учнів працювати самостійно. Одним із доцільних заходів у вирішенні є створення системи комплексно-методичного забезпечення професій. Педагоги беруть участь у розробленні навчальної документації, комплексно-методичного забезпечення предметів та професій, зошитів для лабораторно-практичних робіт, посібників тощо. Все це є важливою складовою методичної роботи, яка спрямована на оновлення навчально-методичного забезпечення предметів, професій сучасними дидактичними засобами навчання.

Питання впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес актуальне, адже останнім часом виникло інформаційне середовище, яке досить складне за своєю структурою, а інформаційні процеси і технології, умови їх появи застосування, джерела та носії інформації, споживачі та користувачі – все це важливі складові сучасного освітнього середовища.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій дає нові можливості для систематизації та накопичення методичних напрацювань педагогічних працівників. Напрацьовані матеріали систематизовані та використовуються для дистанційного навчання. Перехід до нових технологій і методів навчання дасть можливість у подальшому сформувати в учнів цілісну систему знань у конкретній сфері діяльності, покращить сприйняття програмового матеріалу, самостійного навчання для підвищення кваліфікації, підготовки та перепідготовки незайнятого населення.

З переходом на нову систему підготовки кваліфікованих робітників висувуються нові вимоги до якісного комплексно-методичного забезпечення професій. Такими є електронні навчально-методичні комплекси – сукупність нормативних та навчальних програм із предметів професійної підготовки. Практика показує, що під час роботи над створенням електронних навчально-методичних комплексів

викладачі професійної підготовки і майстри виробничого навчання підвищують свою фахову компетентність, майстерність в організації й проведенні уроків, ефективно систематизують власні напрацювання, узагальнюють і поширюють кращий педагогічний досвід, покращують рівень комп'ютерної грамотності. А це сприяє якості професійної підготовки кваліфікованих робітників, в тому числі під час дистанційного навчання здобувачів професійної освіти під час карантину.

Отже, удосконалення комплексно-методичного забезпечення предметів і професій сприяє інтенсифікації навчального процесу, реалізації ефективного поєднання нових і традиційних технологій навчання на основі використання інформаційно-телекомунікаційних технологій.

БІЛИК ЛЮДМИЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

ПРОВЕДЕННЯ САМОАНАЛІЗУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Як відомо, розвиток держави залежить від якості освіти, яку здобувають її громадяни, тому започаткована модернізація системи професійної освіти в Україні спрямована на забезпечення її якості, відповідно до новітніх досягнень науки і виробництва, а якість освіти визначена пріоритетним напрямом державної політики в галузі освіти в цілому, про що зазначено у Законі України «Про освіту».

Поняття «якості освіти» визначено п. 29 ст. 1 цього Закону, де зазначено, що «якість освіти» – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг. Отже, основна мета стратегії забезпечення якості професійної освіти – гарантувати її якість здобувачам освіти та формувати довіру суспільства, роботодавців до закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється на основі її контролю. Виокремлюють два види контролю: внутрішній і зовнішній. Стаття 7 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» регламентує, що зовнішній контроль належить до повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Основними формами зовнішнього оцінювання якості професійної (професійно-технічної) освіти є ліцензування та атестація закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 р. та Стратегією розвитку професійно-технічної освіти до 2023 р. передбачено реформування професійної (професійно-технічної) освіти не тільки як удосконалення її структури, модернізації матеріально-технічної бази та удосконалення науково-методичного забезпечення, а й визначено підвищені вимоги до змісту професійно-технічної освіти і якості підготовки робітничих кадрів, їх конкурентоспроможності та адаптації на ринку праці. Тому на сьогодні ставиться важливе завдання перед закладами освіти, органами управління освітою провести якісний аналіз можливостей кожного закладу освіти реалізовувати надане право – підготовку кваліфікованого робітника, затребуваного на ринку праці. Такий чіткий аналіз проводиться шляхом проведення атестаційної експертизи закладу освіти.

Атестація закладу професійної (професійно-технічної) освіти – це процедура визначення спроможності закладу здійснювати освітню діяльність у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на рівні державних стандартів (стандартів професійної (професійно-технічної) освіти), яка проводиться планово 1 раз у 10 років відповідно до Положення про атестацію професійно-технічних навчальних закладів, затвердженого постановою КМУ від 12.02.1996 р. № 200. Одним з етапів процесу атестації закладу професійної освіти є підготовка до атестаційної експертизи (самоаналіз освітньої діяльності закладу).

Забезпечення високої якості підготовки кваліфікованих робітників, їх мобільності і конкурентоспроможності на ринку праці, вимагає від закладів професійної (професійно-технічної) освіти постійного самовдосконалення своєї діяльності. Основою для самовдосконалення закладу освіти є повна і достовірна інформація про всі сфери життя і діяльності педагогічного і учнівського колективів. Засобом збирання, оброблення і узагальнення такої інформації є самоаналіз освітньої діяльності, який включає також оцінку якості навчальних досягнень здобувачів освіти. Тобто, самоаналіз – це системний та комплексний аналіз усіх складових діяльності закладу освіти, його структурних підрозділів, який проводить сам заклад з метою визначення відповідності показників його роботи вимогам чинних нормативних документів та критеріям атестації.

Періодичність самоаналізу визначається закладом освіти, але оскільки його проведення передбачено процедурою атестації ЗП(ПТ)О, то обов'язково проводиться один раз на 10 років. Як правило,

аналізуються показники роботи закладу за останні три роки. Впродовж певного періоду (зазвичай впродовж семестру) заклад освіти проводить моніторинг своєї діяльності, який включає також моніторинг ринку праці та моніторинг ринку освітніх послуг регіону, якості професійної підготовки та працевлаштування випускників, професійної діяльності педагогічних працівників та ін. Застосовуючи моніторинг, можна виміряти й оцінити не тільки результати педагогічного процесу, а й процес змін та перетворень, які відбулися за певний період та визначити чинники, що вплинули на ці зміни; виробити, прийняти та реалізувати управлінські рішення щодо спрямування цих перетворень на заданий стандарт професійної (професійно-технічної) освіти.

Таким чином, моніторинг освітньої діяльності, який проводиться педагогічним колективом закладу освіти в рамках самоаналізу (самоатестації), умовно можна представити у вигляді таких складових: самоконтроль (спроможність визначення відхилень та невикористаних резервів у освітній діяльності); самокорекція (спроможність самостійного спрямування своїх дій на результат шляхом включення визначених резервів у свою діяльність); самооцінка (спроможність об'єктивно визначити та оцінити рівень освітньої діяльності).

При проведенні самоаналізу освітньої діяльності закладу професійної освіти необхідно керуватись Орієнтовними критеріями оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу професійної (професійно-технічної) освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти та Методичними рекомендаціями з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 06.05.2021 р. № 509. Організатором проведення самоаналізу закладу освіти виступає комісія, безпосередніми виконавцями – робочі групи. Самоаналіз здійснюється шляхом спостереження, опитування, проведення контрольних зрізів знань, вивчення навчальної документації.

Зібравши всю інформацію робочі групи та комісія готують узагальнений висновок (самоаналіз) про діяльність об'єкта, його досягнення і недоліки в роботі, висновок про рівень забезпечення встановлених вимог до його діяльності. Чітко і організовано проведений самоаналіз діяльності дасть можливість керівництву зробити аналіз роботи всіх ланок закладу освіти, самостійно визначити спроможність надавати освітні послуги за ліцензованими професіями на рівні вимог стандартів професійної (професійно-технічної) освіти та виявити недоліки з основних напрямів роботи, які негативно впливають на якість підготовки кваліфікованих робітників. За результатами проведеного самоаналізу освітньої діяльності керівництво закладу освіти прийматиме відповідні управлінські рішення, спрямовані або на підтримку й поліпшення наявного рівня якості освіти, або на усунення виявлених недоліків. Спроможність керівництва закладу адекватно оцінити недоліки та вчасно усунути їх дозволить на високому рівні пройти атестацію та забезпечити відповідний рейтинг у здобувачів освіти та роботодавців.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98>
3. Постанова КМУ від 12.02.1996 р. № 200 «Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-96-%D0%BF>
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.05.2021 № 509 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/>
5. Програмно-методичне забезпечення професійно-технічного навчального закладу / під заг. ред. О. М. Бурлакова. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Черкаси : вид. Андрощук П. С. 2010. – 120 с.

БЛІДНА ЛАРИСА

ДНЗ «Вище професійне училище №36» (с. Балин Хмельницької області)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

*Виживає не сильніший і не розумніший, а той,
хто найкраще реагує на зміни, що відбуваються.*

Гордон Драйден

Інноваційні технології є невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою покращують подальший економічний та суспільний розвиток людства. XXI ст. – це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень осві-

ченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни. Освіта XXI ст. – це освіта для людини.

Зростання конкуренції на ринку праці пред'являють до всіх працівників незалежно від сфери їх діяльності специфічні вимоги: свободи дій, заповзятливості, самостійності, напруги його творчих здібностей, ділової активності. Особливого значення сьогодні набувають такі якості робітників, як професіоналізм, компетентність, творча активність, здатність навчатися протягом всього життя. У зв'язку з цим в освіті впроваджуються і далі розвиваються нові інноваційні педагогічні технології, які створюють умови для формування всебічно розвинутої людини. Навчальний процес посилюється використанням активних та інтерактивних методів навчання, направлених на розвиток творчого мислення, формування відчуття самостійності, рішучості, відповідальності, вміння гнучко адаптуватися у змінних життєвих ситуаціях, самостійно критично мислити, бути комунікабельним, вміння працювати в колективі.

Якість, результати навчально-освітнього процесу залежать передусім від педагога, його теоретичної підготовки, педагогічної та методичної майстерності.

Підвищенню фахової підготовки педагогічних кадрів у Вищому професійному училищі № 36 с. Балин сприяє методична робота, яка збагачує їх педагогічними знахідками, дає змогу викладачам, майстрам виробничого навчання оволодіти педагогічною майстерністю, підтримує в педагогічному колективі дух творчості, прагнення до пошуку. Інноваційні технології спонукають педагогів до засвоєння змісту нових програм і технологій їх реалізації, ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних дисциплін і методик їх викладання, вивчення і впровадження кращого педагогічного досвіду, вдосконалення навичок самоосвітньої роботи. Технології впроваджуються в індивідуальній і колективній формах, які різняться між собою використовуваними прийомами, будучи однаково спрямованими на вдосконалення майстерності викладача, майстра виробничого навчання і педагогічного колективу загалом.

Основою якісної підготовки конкурентоспроможних випускників є опанування ними новітніх виробничих технологій, які потребують тісної співпраці з роботодавцями, оновлення відповідного матеріально-технічного та дидактичного забезпечення освітнього процесу.

Інноваційні педагогічні технології навчання описані в працях В. Дяченка, П. Гальперіна, С. Шевченка. Впровадження окремих педагогічних технологій знайшло висвітлення у працях Г. Каніщенка та П. Шеремети (кейс-метод), А. Алексюка (модульне навчання), П. Щербаня (ігрові технології).

Життя вимагає від випускників інтелектуального і морального розвитку, формування критичного і творчого мислення, вміння працювати з інформацією. Основними перевагами впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання є залучення здобувачів освіти до навчання, заохочення до співпраці, до індивідуального навчання. Сьогодні вимагає від педагогів готовності до роботи у неперервному інноваційному режимі, до гнучкого реагування у професійній діяльності на постійно змінні потреби ринку праці, технологій, які швидко розвиваються. Сприяють підвищенню педагогічної майстерності педагогів педагогічні читання з сучасних технологій навчання (проектна технологія, технологія розвитку критичного мислення, коучинг технологія, технологія вебквест, кейс-технологія, технологія «Перевернутий клас», «Світове кафе» та інші), які мають на меті узагальнення і поширення кращого педагогічного досвіду і проводяться з актуальної педагогічної тематики. Важливо, що педагоги ліцею володіють потужним інструментарієм для створення навчальних матеріалів: сервіси Google, онлайнві редактори тестів, а також ігри. Педагоги використовують у своїй роботі платформу Google Classroom, Zoom, месенджер Viber.

Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області організуються постійно онлайн-курси «Використання сервісів Веб 2.0 у освітньому процесі», які навчають працювати з Google диском, Googlejamboard, з дошкою padlet, інтерактивними плакатами та іншими програмами. Підтвердженням проходження курсів є сертифікат. Отже, впровадження інноваційних педагогічних технологій – це шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості здобувачів у опануванні професії. Вони дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання, формують мотивацію до сприйняття, засвоєння та передачі інформації, сприяють удосконаленню комунікативних якостей здобувачів освіти, активізують розумову діяльність.

Література

1. Кравченко Г. Ю. Інноваційний процес у сучасній школі. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр., 2002. Вип. 17. С. 18–21.
2. Николаєнко С. М. Інноваційний розвиток професійно-технічної освіти в Україні. Київ : Книга, 2007.
3. Нікуліна А. С., Максименко Ю. Б., Матвеев Г. П. Інноваційні педагогічні технології навчання, 2005. 385 с.
4. Помегун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2006.

МОНІТОРИНГ ПРОВЕДЕННЯ КУРСОВОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗП(ПТ)О

Відомо, що ключовою фігурою закладу освіти є педагог. Саме від кваліфікованих педагогічних кадрів, умотивованих до постійного саморозвитку, здатних забезпечувати освітній процес на засадах компетентнісного, особистісно-зорієнтованого підходів, творчо мислити, адаптуватися до змін, залежить якість освіти. Суспільний розвиток, зростання особистісних потреб, вимог до рівня професійної підготовки, впровадження інноваційних технологій в освіті зумовлюють необхідність безперервного навчання та постійного підвищення кваліфікації.

Курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників при Науково-методичному центрі ПТО ПК у Хмельницькій обл. є важливою складовою у системі професійного розвитку педагогів ЗП(ПТ)О області.

Метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників є вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення, оновлення їх професійних знань, умінь і навичок на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду.

Завданням курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників є формування їх методологічної та теоретичної компетентності, поглиблення соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, формувань вмінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій.

Кожен педпрацівник охоплюється ними не рідше одного разу за п'ять років. Проходження курсів є необхідною умовою для атестації педагогів і визначення рівня їх професійної кваліфікації.

Курсове підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О при НМЦ ПТО ПК упродовж 2017–2021 рр. здійснювалося за такими формами: очною (4 % слухачів), очно-заочною (31 % слухачів), очно-дистанційною (1 % слухачів), дистанційно-груповою (5 % слухачів) та дистанційною (59 % слухачів).

Найбільшим попитом користується дистанційна форма підвищення кваліфікації. Нею скористалося 59 % слухачів КПК. Але якщо розглядати кожний рік окремо, то дані будуть різнитися. Наприклад, у 2017 р. найбільш поширеною формою навчання була очно-заочна. Нею скористалося 376 осіб із 674 осіб – це 55,8 %. Індивідуальну форму навчання обрали 144 особи (21,4 %); дистанційну – 105 осіб (15,5 %). За очною формою навчалися лише 49 осіб (7 %). Упродовж 2018–2019 роках тенденція розподілу слухачів за формами підвищення кваліфікації суттєво не змінилася.

З березня 2020 р. у зв'язку з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 та введенням карантину на території України підвищення кваліфікації стало проводитися за дистанційною та дистанційно-груповою формами навчання. У 2020 р. підвищення кваліфікації здійснювалося за такими формами: очною – 14 осіб (1,6 %), очно-заочною – 145 осіб (17,5 %), дистанційною (індивідуальною) – 665 осіб (80,7 %). Впродовж I півріччя 2021 р. навчання проводилося за дистанційною (188 осіб – 57,5 %) та дистанційно-груповою (139 осіб – 42,5 %) формами.

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області надає послуги з підвищення кваліфікації педагогічним та керівним працівникам ЗП(ПТ)О з різних регіонів України. Географія слухачів, які пройшли курсове підвищення кваліфікації упродовж 2017–2021 рр. представлена такими областями: Чернівецька, Вінницька, Закарпатська, Житомирська, Рівненська, Одеська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Миколаївська, Черкаська, Чернігівська, Дніпровська та Херсонська. За період з 2017 р. по I півріччя 2021 р. послугами НМЦ ПТО ПК скористались 3077 педагогічних працівників України: 2017 р. – 674 особи; 2018 р. – 629 осіб; 2019 р. – 623 особи; 2020 р. – 824 особи; I півріччя 2021 р. – 327 осіб.

Найбільш тісна співпраця щодо курсового підвищення кваліфікації педагогічних працівників за ці роки налагодилась з Одеською, Чернівецькою, Закарпатською та Житомирською областями. Найменша кількість слухачів курсового підвищення кваліфікації з Київської, Кіровоградської та Чернігівської областей. Таким чином, на практиці реалізується стаття 55 Закону України «Про освіту» щодо права педагогів вільно обирати навчальні заклади, установи та організації, що здійснюють підвищення кваліфікації і перепідготовку.

НМЦ ПТО ПК проводить курсове підвищення кваліфікації для різних категорій педагогічних працівників: директорів ЗП(ПТ)О, завідувачів відділів, заступників директорів, старших майстрів, методистів, педагогів професійного навчання, майстрів виробничого навчання, викладачів професійної підготовки, викладачів загальноосвітньої підготовки, викладачів предмета «Захист України» та фізичної культури, психологів і соціальних педагогів, педагогів-організаторів, керівників гуртків, вихователів та бібліотекарів.

Продемонструємо кількісно-якісні показники підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О Хмельницької області. Упродовж 2017–2021 рр. при НМЦ ПТО ПК підвищення кваліфікації

пройшли 1375 осіб, з них: майстри виробничого навчання – 448 осіб (32,5 %), викладачі загально-освітньої підготовки – 264 особи (19,2 %); викладачі професійно-теоретичної підготовки – 260 (18,9 %) осіб. Менше одного відсотка становлять слухачі таких категорій як керівники гуртків – 6 осіб, педагоги організатори – 2 особи, бібліотекарі – 6 осіб.

Запроваджений НМЦ ПТО ПК алгоритм організації курсового підвищення кваліфікації педагогічних працівників дає можливість чітко організувати і здійснювати навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації.

БОРИСЮК ІННА, ГАЙЧУК ОЛЬГА

ДНЗ «Криворізький центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів будівельної галузі»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Проблема якості освіти завжди перебувала в полі зору як педагогічної теорії, так і практики освіти. Якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної і моральної безпеки. Саме якість навчання і виховання все більше визначають рівень розвитку країн, стає стратегічною галуззю, яка забезпечує їхню безпеку і потенціал за рахунок підготовки підростаючого покоління. В Україні сьогодні спостерігається справжній інноваційний бум, «хвиля» інновацій у системі загальної і професійної освіти. Виникає питання про те, наскільки багаточисленні пропозиції, які йдуть від практиків і теоретиків загальної і професійної освіти, науково спроможні, наскільки вони сприяють зростанню якості підготовки випускників ЗП(ПТ)О.

Розуміння поняття якості може змінюватися з часом разом із зміною контексту професійної освіти і навчання. Відповідно, у різних системах може існувати різне сприйняття якості. У системі професійної освіти якість навчання інколи виражається у розумінні стандартів (професійні стандарти, кваліфікаційні стандарти, освітні стандарти, стандарти професійної освіти і навчання), тобто набору знань, умінь та навичок, якими повинна володіти особа, щоб виконувати конкретну професію чи функцію. На практиці найчастіше якість освіти випускника ЗП(ПТ)О зводять до поточної чи підсумкової оцінки здобувачів освіти, до рівня знань, умінь. Вважається, що коли випускник продемонстрував відмінні знання, то він добре підготовлений до професійної діяльності. Це так, але лише частково. Знання й уміння – лише частина особистісних якостей, яка впливає на успішність діяльності, спілкування, поведінки спеціаліста. Дуже важливим є рівень компетентності здобувача освіти, тобто до нього ставляться більш високі вимоги до оволодіння системою знань, пізнавального, інтелектуального і соціального розвитку, здібності застосовувати наявний потенціал в практичних цілях.

Показники якості можуть бути або зумовленими вхідними ресурсами або вихідними результатами. Зумовлені вхідними ресурсами показники пов'язані з тим, що вважається необхідними передумовами для впровадження успішної програми професійної освіти і навчання. Прикладом такого показника може бути рівень кваліфікації викладачів та майстрів, співвідношення кількості викладачів до здобувачів освіти, рівень матеріально-технічного забезпечення. Вихідними результат – це, наприклад, рівень працевлаштування після закінчення навчання, рівень задоволення працедавця, тощо.

Однією з важливих умов високої якості підготовки спеціаліста є зацікавленість у ньому суспільства і держави. Як наслідок цієї зацікавленості виникають такі обов'язкові умови: забезпечення робочими місцями згідно з одержаною професією; висококваліфіковані викладачі та майстри; вміння володіти сучасними матеріалами та технологіями, бути мобільним. Ці вимоги забезпечує дуальна освіта, де навчальні заклади повинні мати тісний зв'язок з підприємствами.

Є показники за допомогою яких можна перевірити якість та ефективність системи професійної освіти і навчання:

- актуальність систем забезпечення якості професійної освіти;
- інвестиції у підготовку викладачів та майстрів;
- рівень участі у програмах професійної освіти;
- рівень завершення програм професійної освіти;
- застосування надбаних умінь на робочому місці;
- рівень безробіття;
- механізми виявлення навчальних потреб на ринку праці;
- рівень матеріально-технічної бази;
- схеми, що застосовуються для покращення доступності професійної освіти і навчання.

Як видно з цього переліку, тут є і показники, які орієнтовані на вхідні ресурси, і ті, які пов'язані із вихідним продуктом. До того ж, тут ураховано усі етапи «циклу якості». Таким чином, забезпечення якості – це зусилля, спрямовані на те, щоб система та її учасники (а саме училища та коледжі професійної освіти і навчання) могли на постійній основі надавати послуги, які відповідають цим стандартам.

ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Важливими операційними завданнями модернізації професійної (професійно-технічної) освіти України на сьогоднішній день є: продовження децентралізації управління та удосконалення механізму фінансування на державному та регіональному рівнях; підвищення ефективності діяльності регіональних рад професійної освіти; оптимізація мережі та створення закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – закладів професійної освіти) нової формації, забезпечення їх автономії; формування змісту професійної освіти на компетентнісній основі та впровадження системи внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості; модернізація освітнього середовища; створення різнорівневої системи підготовки та безперервного професійного розвитку педагогічних працівників; формування системи професійних кваліфікацій, впровадження механізмів стимулювання роботодавців до участі в освітньому процесі, впровадження дуальної форми здобуття освіти; популяризація професійної освіти серед дітей, молоді та дорослого населення. Реалізація зазначених завдань та ініціатив є можливою лише за умови виваженого, обґрунтованого стратегічного розвитку будь-якого закладу професійної (професійно-технічної) освіти. У цьому контексті стратегічне управління розвитком закладу професійної (професійно-технічної) освіти передбачає врахування загальнонаціональної стратегії розвитку цієї сфери, існуючі аналітичні дослідження, регіональні стратегії, а також стратегії розвитку територіальних громад, в межах яких знаходяться заклади П(ПТ)О. Це дозволить закладу вибудувати таку довгострокову стратегію власного розвитку, яка забезпечить його сталість та конкурентоспроможність на регіональних ринках освітніх послуг та послуг неосвітнього характеру.

Визначення стратегічного бачення та перспективної траєкторії розвитку закладу професійної (професійно-технічної) освіти має базуватись також на результатах інституційного аналізу (який варто здійснювати із допомогою SWOT-аналізу), результатів проведення стратегічних сесій із стейкхолдерами, опитування учасників освітнього процесу та роботодавців, а також на основі врахування низки особливостей соціально-економічного розвитку регіону, територіальної громади та системи П(ПТ)О, зокрема: трансформації структури економіки регіонів, що зумовлює зміну структури зайнятості населення та визначає особливості попиту на робітничі кадри; оновлення технологічних процесів та обладнання в реальному секторі економіки та в закладах сфери послуг; зростання вимог роботодавців до якості підготовки випускників закладу, до їхніх професійних компетентностей; потреби у зміні філософії навчання, переході від стратегії викладання до стратегії навчання, формування базових компетентностей; формування гнучких підходів до термінів, програм навчання різних категорій населення, зокрема соціально вразливих категорій громадян; концептуального усвідомлення необхідності розвитку комерційної діяльності закладів П(ПТ)О шляхом надання додаткових освітніх та інших послуг, виробництва й реалізації товарів; відсутності моніторингу та достовірних даних щодо потреб у кваліфікованих кадрах на ринку праці в розрізі окремих професій; необхідності реалізації ідеї організаційної, фінансової, академічної автономності закладів П(ПТ)О; визнання проблеми низького рівня престижності професійної (професійно-технічної) освіти та негативного іміджу її закладів на ринку освітніх послуг, недостатнє розуміння її ролі в економічному розвитку регіону, громади та само-реалізації особистості.

Процес виокремлення стратегії розвитку закладу включає: аналіз і оцінювання зовнішнього середовища, у якому функціонує заклад; аналіз прогнозів та визначення можливих напрямків розвитку закладу з урахуванням зовнішніх умов та внутрішніх можливостей; визначення, класифікацію завдань закладу, які відображають його інтереси, інтереси освітнього ринку та ринку праці; аналіз специфіки внутрішніх бізнес-процесів у закладі; визначення альтернативних шляхів (або ж найбільш ймовірних сценаріїв) розвитку закладу; власне обґрунтування стратегії.

Технологія стратегічного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти включає етапи виокремлення стратегії, формулювання цілей і завдань, оцінювання можливостей та альтернативних варіантів, визначення пріоритетних напрямів дій, розроблення системи контролю та оцінювання, власне виконання, моніторинг і оцінювання, перегляд та корекція (рис. 1). Інструментами, завдяки яким уможлиблюється оптимальний та результативний процес реалізації технології стратегічного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти, є: SWOT-аналіз – інструмент аналізу сильних та слабких сторін діяльності закладу; PEST-аналіз – інструмент аналізу особливостей зовнішнього середовища закладу; бенчмаркінг – інструмент конкурентного аналізу та шляхів покращення діяльності; дорожня карта (Road Map) – інструмент стратегічного планування; «Як є і як має бути» (As is and to be) – інструмент стратегічного цілепокладання; стратегічні та форсайтні сесії – інструменти генерування стратегічних ініціатив та прогнозування.

За допомогою зазначених інструментів комплексно реалізується процес стратегічного управління як логічна послідовність виконання таких функцій: здійснення макро- та мікроаналізу середовища функціонування закладу, конкурентний аналіз, прогнозний аналіз, стратегічне цілепокладання, реалізація стратегічних ініціатив.

Документом, у якому представлено стратегічне бачення розвитку закладу, є його Стратегічний та інвестиційний план. У процесі створення стратегічного та інвестиційного плану розвитку закладу доцільно дотримуватись визначених принципів, що уможливить залучення всіх стейкхолдерів, педагогічного колективу, закладе основу для злагодженої роботи щодо його (плану) реалізації. Такими принципами є принцип прогностичності (бачення стратегічного та інвестиційного плану розвитку закладу як документу, який має не тільки містити стратегічні ініціативи та операційні завдання, спрямовані на зміну сучасного стану (в аспектах управління, якості, конкурентоздатності тощо), але передбачати реалізацію ініціатив, спрямованих на зміну стану в майбутньому); оптимальності (необхідність виокремлення тільки таких стратегічних ініціатив, реалізація яких змогла б найбільш оптимальним чином визначити зміну стану речей у майбутньому); ієрархічності (структурування стратегічного та інвестиційного плану як ієрархії стратегічних ініціатив, стратегічних цілей та операційних завдань, з метою гарантованого та оптимального досягнення запланованих стратегічних цілей); відповідальності (залучення членів трудового колективу до процесу генерування стратегічних ініціатив розвитку закладу (у процесі проведення стратегічних сесій), а також спонукання їх до взяття відповідальності за їх виконання); середовищності (врахування загального контексту (зовнішнього середовища), в якому відбувається розвиток закладу, та який, у свою чергу, визначає закономірності і внутрішню логіку цього розвитку).

Методика створення стратегічного та інвестиційного плану розвитку закладу освіти, яка передбачає здійснення етапів аналізу зовнішнього середовища розвитку закладу освіти, інституційного аналізу, конкурентного аналізу, формування 3Д погляду на заклад освіти, генерування стратегічних ініціатив розвитку закладу на перспективу. Обґрунтовано особливості використання технології номінальних груп для генерування стратегічних ініціатив розвитку закладу освіти.

Література

1. Бородієнко О., Барановський М. *Методика створення стратегічного та інвестиційного плану розвитку закладу професійної (професійно-технічної) освіти*. ПРООН, 2021. 102 с.
2. Бородієнко О. *Ефективне управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти. Методичні матеріали для учасників тренінгу*. ПРООН, 2019. 120 с.
3. Верховна Рада України. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
4. Верховна Рада України. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
5. Верховна Рада України. Закон України «Про професійно-технічну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>.
6. Державна служба якості освіти. Як розробити стратегію розвитку школи: план для директора. URL: <https://www.sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/hovyny/1890-yak-rozrobyty-stratehiu-rozvytku-shkoly-plan-dlia-dyrektora>.
7. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.
8. Міністерство освіти і науки України. Проект концепції державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-konceptsiyi-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-rozvitku-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-2022-2027-roki>.
9. Міністерство освіти і науки України. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.
10. Міністерство освіти і науки України. Стратегія розвитку професійно-технічної освіти до 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kolegiya-mon-shvalila-strategiyu-rozvitku-profesijno-tehnichnoyi-osviti-do-2023-roku>.
11. Павліченко В., Павліченко О., Бородієнко О., Малихіна Я. (2021). Методологія створення стратегічного та інвестиційного планів розвитку закладів освіти. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 4 (39), 387–395. <https://doi.org/10.18371/v4i39.241401>
12. Президент України. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>.
13. Президент України. Указ «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1302021-38149>.
14. Ренькас, Б. Формування стратегії розвитку закладу загальної середньої освіти. *Народна освіта. Електронне наукове фахове видання*. Вип. № 2 (41). 2020. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6248.

15. Borodiyenko O., Milto, L., Kamenska I., Bokshyts, O., Malykhina, V. (2021). Improving the efficiency of development of regional labor markets by solving the problem of professional training. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(38), 499–508. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v3i38.237482>

16. Borodiyenko O., Nychkalo N., Malykhina Ya., Kuz O., & Korotkov D. (2021). Public-private partnership in education as a prerequisite for the growth of regional labor markets: analysis of foreign experience. *Financial And Credit Activity: Problems Of Theory And Practice*, 36 (2021). doi: <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v1i36.228031>

ВИНОГРАДСЬКА ГОЛДА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОНОВЛЕННІ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ

Українська легка промисловість сьогодні є потужним багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання. Вона забезпечує приблизно 250 тис. робочих місць по всій Україні. Цей соціально вагомий сектор економіки орієнтований на кінцевого споживача. Формування і реалізація державної політики у легкій промисловості України ґрунтується на максимальному використанні потужності підприємств усіх форм власності, оснащенні їх сучасним устаткуванням та впровадженні високоефективних технологій, використанні власних сировинних ресурсів, їх глибокій переробці. Це забезпечить комплексний розвиток галузі завдяки реалізації взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на технологічне оновлення виробництва, використання науково-технічного потенціалу, формування конкурентоспроможного виробництва.

Будь-яка галузь має розвиватись системно: від освіти – до просування результатів продуктів виробництва. Однак без якісного кадрового забезпечення вона не має перспектив розвитку. Fashion індустрія – це локомотив легкої промисловості, у якій всі ланки виробничих процесів потребують фахівців високого рівня. Саме із закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти розпочинають свою кар'єру молоді люди, які створюють моду. В Україні сьогодні налічується близько 70 таких закладів освіти – сучасних провайдерів якісних послуг у сфері підготовки робітничих кадрів в усіх регіонах України, які здійснюють професійну підготовку швачок, конструкторів, технологів – спеціалістів, які реалізують всі задуми дизайнерів одягу.

Концептуальні ідеї, що визначають пріоритетність якісної підготовки кваліфікованих робітників з високим рівнем професійної компетентності та багатофункціональними вміннями, спільними зусиллями освітян та роботодавців на засадах державно-приватного партнерства відображені у Законах України «Про державно-приватне партнерство» (2010 року № 2404-VI остання редакція 2015 року № 817-VIII) [1], «Про освіту» (2017) [2], «Про фахову передвищу освіту» (2019) [3], «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998, остання редакція 2021) [4]; Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013) [5].

Дефіцит кадрів у галузі виникає тоді, коли професії не цікавлять майбутніх абітурієнтів, відсутня комплексна фахова підготовка, а є тільки жорсткі вимоги роботодавців і, як результат, – професії втрачають престижність, а випускники стикаються із труднощами під час працевлаштування. Для цього необхідно забезпечувати колаборацію закладів професійної (професійно-технічної) освіти та роботодавців галузі щодо розвитку спільних програм, пов'язаних із креативною профорієнтацією для молоді, популяризацією професій легкої промисловості та мережі закладів освіти, співпраці під час реалізації дуальної форми освіти. Означені процеси є запорукою збільшення контингенту абітурієнтів, заінтересованих в освітніх послугах закладів професійної (професійно-технічної) освіти швейного профілю, та здобуття освітніх і професійних кваліфікацій, які є актуальними на ринку праці.

Останні шість років співпраці Громадського об'єднання «Національне галузеве партнерство України «Фешн Глобус Юкрейн» із системою професійної (професійно-технічної) освіти щодо підготовки кадрів для легкої промисловості України та багатьма вітчизняними виробництвами у межах проєктів, пов'язаних із освітою, економікою та культурою фешн-індустрії свідчать, що роботодавці у випускниках закладів освіти бачать лише виконавців певних технологічних операцій, за рахунок вузької подачі матеріалу. Це звужує їхні можливості розвиватись і бути заінтересованими у безперервному професійному вдосконаленні. Така обмеженість у сприйнятті кваліфікованих робітників на швейних підприємствах призводить до поступового зниження престижу професій легкої промисловості, особливо серед учнівської молоді. Окрім того, в стандартах професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки кваліфікованих робітників галузі легкої промисловості не представлено професійні компетентності як освітні результати. Така ситуація зумовлює труднощі в професійній адаптації та соціалізації особистості, що пояснюється недостатністю у випускників умінь діяти в нестандартних ситуаціях, здатності приймати відповідальні рішення, готовності до безперервної само-

освіти і підвищення професійної кваліфікації, володіння навичками самоменеджменту та бути пристосованими до потреб ринку праці тощо.

Громадська спілка «Національне галузеве партнерство в легкій промисловості України» у рамках реалізації політики державно-приватного партнерства тісно співпрацює з профільними закладами професійної (професійно-технічної) освіти країни стосовно підвищення рівня кваліфікації майбутніх робітничих кадрів сфери легкої промисловості, збалансування обсягів та напрямів підготовки кваліфікованих робітників відповідно до потреб роботодавців, зокрема, та ринків праці, в цілому, оновлення професійних та освітніх стандартів тощо. Одним з напрямів цієї співпраці є вивчення потреб роботодавців в оновленні номенклатури профільних професій. Останні дослідження Громадського об'єднання засвідчують нагальну потребу малих та середніх підприємств легкої промисловості в новій укрупненій професії «Майстер з пошиття одягу», яка включатиме трудові функції таких «монопрофесій», як: «Швачка», «Кравець» та «Закрійник». Тому нашою організацією було внесено пропозицію щодо створення цієї професії разом із фахівцями Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Для цієї професії розробляється професійний стандарт за підтримки експертів Фінського національного агентства з освіти в рамках Проєкту ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України».

Отже, ініціативи державно-приватного партнерства спрямовані на те, щоб звести до мінімуму своєрідне «відставання» професійної підготовки від практики професійної діяльності вітчизняних та зарубіжних підприємств та популяризації професій галузі легкої промисловості. Саме тому в умовах державно-приватного партнерства, питання якості професійної підготовки фахівців мають перейти в площину конкретних дій для визначення і створення педагогічних умов такої професійної підготовки, яка б задовольнила потреби здобувачів освіти та потенційних для них роботодавців.

Література

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» (2010 р. № 2404-VI остання редакція 2015 р. № 817-VIII) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 13.10.2021).
2. Про освіту : закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38/39. С. 380.
3. Про фахову передвищу освіту : закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 30. С. 119.
4. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998, остання редакція 2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2021).
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : указ Президента № 344 від 25.06.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 13.10.2021).

ВОРОНА ЮЛІЯ

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПТО

Інклюзивна освіта надає кожній дитині право на самореалізацію, соціалізацію в природному середовищі, розкриття природних здібностей, отримання необхідної допомоги та підтримки з боку однолітків, педагогічного колективу та відповідних спеціалістів. Це можливе за умови правильно і відповідно адаптованого освітнього середовища.

Освітній процес у закладах професійної (професійно-технічної) освіти на відміну від закладів загальної середньої освіти має певні особливості, які потрібно враховувати при організації інклюзивного навчання: підготовка кваліфікованих робітників за стандартами професійної (професійно-технічної) освіти на основі модульно-компетентнісного підходу, впровадження дуальної форми навчання, проведення для здобувачів освіти виробничого навчання та організації виробничої практики в умовах реального виробництва. Постановою КМУ від 10.07.2019 р. № 636 затверджено Порядок організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Проте низка питань щодо реалізації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти все ще потребують роз'яснення та унормування на державному рівні.

Науково-методичним центром ПТО і підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій обл. було проаналізовано проблеми впровадження інклюзивного навчання, з якими стикаються заклади професійної (професійно-технічної) освіти і які потребують вирішення, зокрема:

1. Запровадження у медичній довідці форми 086/о усім вступникам до закладів професійної освіти обов'язкового лікарського висновку про придатність до навчання за обраною професією та подальшої трудової діяльності та внесення відповідної зміни до ст. 42 закону «Про професійно-технічну освіту».

2. Змінення граничної норми «з 18 років» на «до закінчення навчання» у п. 1 Положення про інклюзивно-ресурсний центр, оскільки в період навчання в закладах професійної освіти значній кількості учнів виповнюється 18 років.

3. Внесення змін до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»: у ст. 42 абзац «Обрання форм і методів професійної підготовки здійснюється згідно з висновками спеціалістів медико-соціальної експертної комісії» замінити на «Обрання форм і методів професійної підготовки здійснюється згідно з висновками інклюзивно-ресурсного центру».

4. Введення посад «Асистент майстра виробничого навчання», «Асистент викладача» до Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затверджених Постановою КМУ від 11.06.2000р. № 963 або запровадження посади «Асистент-педагог професійного навчання».

5. Визначення переліку робітничих кваліфікацій з професій з чіткими вимогами до освітнього рівня осіб з особливими освітніми потребами, які навчатимуться в системі професійної (професійно-технічної) освіти. У ст. 5 Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» зазначено, що громадяни, які за станом здоров'я, сімейними обставинами, а також з інших поважних причин не можуть одночасно із набуттям професії здобувати повну загальну середню освіту або не мають базової загальної середньої освіти, особи, які потребують соціальної допомоги і реабілітації, можуть здобувати робітничу кваліфікацію з професій, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України». Але Державний перелік професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах (постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2007 р. № 1117) не містить такого окремого переліку професій. Вимоги до освітнього рівня осіб, які навчатимуться в системі професійної (професійно-технічної) освіти, містяться у стандартах професійної (професійно-технічної) освіти та у довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників.

6. Роз'яснення питання щодо обов'язковості висновку ІРЦ для відкриття інклюзивної групи у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, оскільки у Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти така обов'язкова вимога не прописана.

7. Визначення умов організації освітнього процесу та специфіку навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до стандартів професій.

8. Роз'яснення особливостей педагогічного супроводу здобувачів професійної освіти з особливими освітніми потребами при проходженні виробничого навчання та виробничої практики.

9. Роз'яснення особливостей працевлаштування учнів з особливими освітніми потребами.

10. Визначення примірних посадових обов'язків посад «Асистент майстра виробничого навчання» та «Асистент викладача».

Все ще залишається проблемою широке суспільне розуміння інклюзії як розумного пристосування кожного, так і розуміння цього процесу педагогами і батьками. Успіх інклюзивного навчання, виховання та розвитку дітей з особливими потребами багато в чому залежить від психолого-педагогічного супроводу командою спеціалістів, які будуть працювати з ними. Водночас, потрібно констатувати, що педагоги не володіють в достатній мірі інклюзивними технологіями.

Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення. Також потрібно створити необхідні умови для повноцінного навчання дітей з особливими навчальними потребами у навчальних закладах, включаючи підготовку педагогічних працівників, надання індивідуальної підтримки в ході здобуття освіти з урахуванням потреб дитини, нозології захворювання, отриманні та обробці інформації для засвоєння навчальної програми, забезпечити їм державну підтримку.

Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи засобів масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б сприяли виконанню законів, спрямованих на здобуття освіти дітей з інвалідністю. Відсутність належного фінансування освіти в цілому та інклюзивної зокрема є суттєвою перешкодою на шляху її розвитку.

ГАДЖУЛА ОКСАНА

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» (м. Кам'янець-Подільський)

РОЛЬ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні змінюється мета та зміст професійної (професійно-технічної) освіти, з'являються нові технології, методи, форми та засоби навчання, але основною формою професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки в закладах професійної (професійно-технічної освіти) залишається урок. Головна характеристика діяльності майстра виробничого навчання – його керівна роль у процесі

навчання. Ця роль зумовлена необхідністю формувати в учнів вміння і навиків професійної діяльності. Це в інтересах суспільства, держави, також і в інтересах кожного учня. Ця роль майстра виробничого навчання зумовлена соціальною функцією навчання в ЗП(ПТ)О. Як представник старшого покоління, він забезпечує зв'язок між старшим і молодшим поколіннями, наступність і неперервність прогресу в суспільстві.

Майстер виробничого навчання визначає зміст і організацію уроку, формує в учнів первісну орієнтовну основу їхніх дій, керує ними в процесі виконання вправ і самостійної роботи, приймає і оцінює виконання навчально-виробничих завдань. Майстер виробничого навчання виступає як організатор і керівник навчальної діяльності учнів. Йому належить керівна роль.

Організація діяльності майстра виробничого навчання – це постановка завдань уроку виробничого навчання, створення сприятливих умов, пояснення і показ прийомів, способів виконання навчально-виробничих завдань розподіл функцій при організації практичних робіт, короткі інструкції, своєчасна допомога учням.

Щоб здійснювати процес навчання, майстру виробничого навчання необхідно знати мету навчального закладу, місце «свого» предмета в її реалізації, знати учнів, уміти управляти процесом навчання. Процес навчання – сам урок виробничого навчання – це співпраця учнів з майстром виробничого навчання.

Роль майстра виробничого навчання на уроці є особливою – на уроках він показує учням виробничі прийоми, які формують в них точні й конкретні способи виконання трудових дій, учні відпрацьовують трудові прийоми, характерні їх поєднання, оволодівають сучасними способами виконання робіт, засвоюючи професійні знання та вміння під час виконання виробничих завдань, у процесі підготовки до іспитів, до творчої роботи.

Підготовка майстра до уроку виробничого навчання. Готуючись до уроку, майстер виробничого навчання повинен:

- проаналізувати підсумки попередніх занять з метою виявлення причин недоліків та внесення змін і доповнень у наступних уроках;
- визначити основну дидактичну мету року;
- визначити тип, вид, структуру уроку та час, відведений для проведення кожного його елементу;
- підготувати науково-технічну та методичну літературу, а також матеріали з передового досвіду за темою уроку;
- намітити практичні та навчально-виробничі роботи, вправи, завдання для самостійної роботи учнів під час закріплення нового навчального матеріалу;
- підготувати дидактичне і матеріально-технічне забезпечення уроку;
- визначити міжпредметні (внутрішньопредметні) зв'язки та прийоми їх реалізації на уроці;
- визначити типові помилки, яких допускаються учні під час вправ, намітити засоби їх попередження або виправлення;
- приготуватися до показу на уроці наочних засобів, експериментів, нових операцій і прийомів трудової діяльності;
- перевірити справність обладнання, інструментів, пристосувань, підготувати матеріали, заготовки і ін.;
- підготувати навчально-технічну документацію, наочні посібники, технічні засоби навчання;
- визначити зміст і обсяг домашнього завдання учнів;
- спланувати методи та форми контролю знань, умінь та навичок учнів на уроці;
- скласти план і конспект уроку.

Важливими якостями майстра виробничого навчання є вміння бачити перспективу, відчувати нове, оператись на кращий педагогічний і практичний досвід навчання і виховання, постійно підвищувати свою кваліфікацію, професійну майстерність. Ніякі форми, інструкції і положення не зможуть так дієво вплинути на учнів, як особистий приклад майстра виробничого навчання.

Кожному уроку потрібна відмінна підготовка, сучасні методи, висока якість. А кожному учню потрібні глибокі і міцні знання та вміння – це вимога сьогодення часу.

Успіх уроку залежить від того, наскільки учні засвоїли тему, і в визначальній мірі визначається ступенем творчого відношення майстра виробничого навчання до своєї повсякденної праці, його знання, вміння, особисті якості, вся система педагогічної діяльності і взаємовідносин з вихованцями стає тією умовою, при якій дотримуються інтерес, зацікавленість, прагнення учнів до розширення своїх пізнань. І робиться це, в першу чергу, на уроці.

Література

1. Заславська С. О. Підготовка майстра виробничого навчання до занять : методичні рекомендації. Донецьк, ДШО ІПП, 1999.

2. Ничкало Н. Г. та ін. Педагогічна книга майстра виробничого навчання : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1992.
3. Кузьміна Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / ВНИИ ПТО. М. : Высш. шк., 1990.
4. Моткова Н. И., Маслов С. Л. Психология производственного обучения. М. : Высш. шк., 1990.
5. Новацкий Т. Основы дидактики профессионального обучения : Пер. с пол. / Под ред. М. А. Жиделева. М. : Высш. шк., 1979.
6. Типология, структура уроков теоретического и производственного обучения: цели, задачи и методика системного анализа. Л. : УМЦ, 1991.
7. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа, Т. 4. Київ : Радянська школа, 1977.

ГЛАВАЦЬКА ОЛЕНА

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» (м. Кам'янець-Подільський)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначено, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості [2].

Професійна (професійно-технічна) освіта є складовою системи освіти України. Вона є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійне навчання передбачає формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності, перспектив її кар'єрного зростання впродовж життя. Професійна (професійно-технічна) освіта забезпечує здобуття громадянами професії відповідно до їх покликань, інтересів, здібностей, а також допрофесійну підготовку, перепідготовку, підвищення їх кваліфікації [3].

Професійна освіта реалізується на принципах: автономності; взаємозв'язку теорії та практики; відкритості; гуманності; демократичності; добросовісності; довіри; доступності; єдності і наступності системи освіти; єдності навчання, виховання та розвитку; інтеграції з наукою і виробництвом; індивідуального та творчого розвитку особистості; поваги до особистості; рівноправності; самоврядування; справедливості; незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів професійної освіти, заснованих релігійними організаціями).

Розвиток держави залежить від якості освіти, яку здобувають її громадяни. У системі П(П)Т(О) поняття «якість» не є абсолютним. Воно є багаторівневе, багатоаспектне і багатофакторне. У відповідності до міжнародних стандартів, дане поняття необхідно розглядати як сукупність певних властивостей і характеристик, що відповідають вимогам виробництва, суспільства і держави до підготовки кваліфікованих робітників, а також задовольняють потреби самої людини в освіті та самореалізації. Так, Європейський центр розвитку професійної освіти і навчання (CEDEFOP) у своєму «Глосарії на тему якості в освіті й навчанні» [4] визначає якість як ступінь, наявні характеристики об'єкта якої задовольняють встановлені вимоги. Таке визначення «якості» вказує на те, що воно може мати різне значення, змінюватися з часом, відповідно до контексту професійної освіти і навчання [1].

На думку Е.М. Короткова, якість освіти в узагальненому визначенні – це комплекс характеристик компетенцій і професійної свідомості, що відображають здібність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, за належної ефективності й професійної успішності, а також із усвідомленням соціальної відповідальності за результати власної професійної діяльності [5, с. 79].

Базовим поняттям якості освіти, безумовно, є якість знань. Поняття «якість знань» передбачає співвіднесення видів знань (закони, теорії, прикладні, методологічні, оцінювальні знання) з елементами змісту освіти і з рівнями засвоєння.

Поняття якості освіти може мати різне значення. Причина проста – адже певні характеристики мають більшу чи меншу вагу для різних суб'єктів. До того ж, розуміння поняття якості може змінюватися (і змінюється) з часом разом із зміною контексту професійної освіти і навчання. Відповідно, у різних системах може існувати різне сприйняття якості. У системі професійної освіти і навчання якість інколи виражається у розумінні стандартів (професійні стандарти, кваліфікаційні стандарти,

освітні стандарти, стандарти професійної освіти і навчання, тобто набору знань, умінь та навичок, якими повинна володіти особа, щоб виконувати конкретну професію чи функцію.

Забезпечення якості, отже, – це зусилля, спрямовані на те, щоб система та її учасники (а саме училища та коледжі професійної освіти і навчання) могли на постійній основі надавати послуги, які відповідають цим стандартам [6].

Для формування стратегічних цілей закладу важливо пройти комплексне самооцінювання. Воно допоможе з'ясувати реальний стан справ, а також відслідковувати успішність заходів, спрямованих на забезпечення якості освіти в закладі П(ПТ)О. Під час самооцінювання адміністрація може провести опитування чи дослідити в будь-який інший спосіб думку викладачів, здобувачів освіти та їхніх батьків. Серед інших варіантів комплексної оцінки – вивчення документації профтеху, спостереження за навчальними заняттями, станом освітнього середовища тощо [7].

Згідно з методичними рекомендаціями щодо формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти від 06.05.2021 р. компоненти, які впливають на якість професійної (професійно-технічної) освіти можливо згрупувати за чотирма напрямками освітньої діяльності закладу П(ПТ)О: освітнє середовище; система оцінювання здобувачів освіти; педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти; управлінські процеси закладу освіти [8]. Щоб забезпечити якість освіти необхідно проаналізувати деякі аспекти, а саме: наскільки компетентними та кваліфікованими є педагогічні працівники закладу П(ПТ)О; якому рівню відповідає технічне обладнання та наочні посібники; чи забезпечені здобувачі освіти необхідною літературою тощо. Іншими показниками якості освіти є результат навчального процесу, тобто якість знань, рівень професіоналізму випускників, їх працевлаштування та відгуки роботодавців.

Практика показує, що не завжди маючи все необхідне для проведення навчання на високому рівні дає хороший результат на виході, про що свідчить незадоволення роботодавців.

Реагуюча система П(ПТ)О орієнтована на вузькопрофільні потреби роботодавця і підготовку робітників для конкретних підприємств на конкретні робочі місця.

Випереджальна система П(ПТ)О спрямована на підготовку багатопланового фахівця, здатного при необхідності змінювати професії в певному полі професійної діяльності, самостійно оволодівати новими знаннями та вміннями. Тобто, випускник П(ПТ)О сьогодні – це робітник достатньо широкої кваліфікації, здатний успішно працювати в межах певного поля професійної діяльності на будь-якому підприємстві, який володіє ґрунтовною загальнотехнічною, загальнотехнологічною та соціальною базою знань і вмінь, що забезпечує можливість самостійно формувати нові професійні уміння і знання впродовж усього трудового життя, та здатний до професійної адаптації [1].

Отже, розвиток суспільства не стоїть на місці, воно постійно змінюється, удосконалюється. То й відповідно змінюються і вимоги до нових кадрів різних професій, зокрема і до працівників робітничих. Рівень їх кваліфікації залежить від якості професійної (професійно-технічної) освіти. Забезпечити якість освіти покликані органи влади, ЗП(ПТ)О, їх педагогічні колективи, участь в освітньому процесі роботодавців тощо. Від злагодженої роботи усіх складових залежить, рівень знань та професіоналізму випускників.

Література

1. Гириловська І. Моніторинг професійно-технічної освіти в сучасних умовах.
2. Діденко О. Забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників в ринкових умовах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/7779/1/Забезпечення%20якості%20професійної%20підготовки%20кваліфікованих%20робітників%20в%20ринкових%20умовах.pdf>
3. Професійна освіта [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/profesiyno-tehnichna-osvita-2/profesiyna-osvita/>
4. CEDEFOP «Glossary of quality education and training», Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011, <http://libserver.cedefop.europa.eu/F/3L5X7H9UVIJBTTU> // «Глосарій на тему якості у освіті і навчанні» Європейського центру розвитку професійної освіти і навчання, Люксембург, 2011.
5. Коротков Э. М. Управление качеством образования : учеб. пособ. для вузов / Э. М. Коротков. 2-е изд. М. : Академ. проект, 2007. 320 с.
6. Забезпечення якості у системі професійної освіти і навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.03.18_Twinning_final_conference/Quality%20assurance-%20UKR%20.pdf
7. Внутрішня система забезпечення якості освіти в профтехзах [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/news/vnutrishnya-sistema-zabezpechennya-yakosti-osviti-v-proftehah-mon-nadaye-metodichni-rekomendaciyi-dlya-formuvannya-strategiyi-ta-planu-dij-cogo-procesu>
8. Про затвердження методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ І КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Професійне становлення учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти охоплює:

1. Світогляд індивіда.
2. Систему стереотипів, якою послуговується учень.
3. Індивідуальну систему цінностей, їх ієрархію в світорозумінні особистості.
4. Особистісні якості характеру учня, його здатність до адаптації та безконфліктної соціалізації в конкретних виробничих умовах.
5. Професійні навички і компетентності.
6. Трудову й виробничу культуру.
7. Професійні якості та властивості, спрямовані на якісну самореалізацію фахівця: мобільність, толерантність, дисциплінованість, відповідальність, акуратність, моральність, порядність у взаємодії з партнерами, чуйність до інших форм життя, комунікативно-інформаційна зрілість, конструктивізм, фінансово-економічна культура, оперативність; прагнення до цілісного бачення світу в собі й навколо себе; здатність до самоконтролю, саморозвитку, самовиховання тощо.

Проблеми професійного становлення учнів ЗП(ПТ)О мотивуються різними чинниками, зокрема:

1. Індивідуально-віковими.
2. Психологічними та валеологічними.
3. Соціально-економічними.
4. Комунікативно-інтерактивними.
5. Стилем життя родини.
6. Стилем взаємовідношень у навчальному закладі.
7. Духовно-інтелектуальним і загальнофаховим розвитком учня.
8. Мотиваційною програмою його життєдіяльності, життєспрямованості.
9. Системою індивідуальних, етичних, громадянських, соціокультурних, психологічних, фахових, етнічних, загальнолюдських цінностей.
10. Рівнем сформованості адаптаційних механізмів учнів до різних соціально-політичних, духовно-екологічних, соціокультурних, психолого-технічних, фінансово-економічних факторів.
11. Сформованістю вольових якостей учня.
12. Захищеністю учня від стресових чинників та ін.

З-поміж різних актуальних професійних якостей (працездатність, ініціативність, мобільність, комунікабельність, відкритість, впевненість, рішучість, дисциплінованість, акуратність, наполегливість, виваженість, толерантність, мужність, послідовність, гнучкість, скромність, самостійність, здатність приймати рішення, готовність сприймати іншу думку та ін.) для майбутнього кваліфікованого робітника важливо розвинути за час навчання й професійного становлення в закладі власний підприємницький потенціал. Адже підприємницька незалежність, креативність може надати нові фахові можливості, розвинути навички мислення й конструктивного ризику. Важливо, щоб учні закладів навчилися оцінювати свій підприємницький потенціал.

Учні мають розуміти, що підприємливість пов'язана з конструктивною сміливістю, вмінням оперативно й прогностично правильно приймати рішення, передбачати наслідки, а також уміти ризикувати та нести персональну відповідальність за добровільно створену ситуацію. Тому реалістична оцінка власних шансів і ґрунтовна підготовка до успішної професійної самореалізації – життєво необхідні властивості й компетенції фахівця ринку праці.

Професійне становлення відбувається постійно через реалізацію різних форм фахової взаємодії учнів з викладачами, майстрами виробничого навчання, вихователями, методистами, психологами-консультантами, а також батьками (чи опікунів).

Постійне підвищення вимог до якості професійної освіти спонукає педагогів підніматися на новий рівень професійно-ціннісного, позитивно-конструктивного мислення та шукати нові концептуально обґрунтовані, експериментально виважені способи освітньої діяльності й методи взаємодії з особистістю учня – майбутнього кваліфікованого робітника.

У процесі становлення професійної самостійності неможливо обійтися без чіткої організації навчально-практичної роботи учнів, без серйозних, науково обґрунтованих методичних розробок. Сформованість рефлексивного рівня в професійній діяльності свідчить про певну цілісність творчого стилю фахівця. На цій стадії розвитку професійної свідомості відкриваються можливості оволодіння процесом регуляції та саморегуляції, резервами індивідуального самовдосконалення. Тому так важливо

починати навчання самостереження, самоаналізу та самоконтролю з перших кроків професійно-практичної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника. Адже професійне самопізнання є одним з базових факторів фахового становлення майбутніх кваліфікованих робітників у динамічних умовах формування вітчизняної економіки на засадах ринкових взаємовідносин.

Література

1. Александрова Н. А. Значення показників функціонування сім'ї у професійному самовизначенню старшокласників / Н. А. Александрова // Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 4. С. 67–69.
2. Белошицький О. Соціально-педагогічні проблеми профорієнтації учнівської молоді / О. Белошицький // Трудове навчання (Шкільний світ). 2012. № 4. С. 46–51.
3. Білоус Р. М. Психологічна структура та ознаки професійного наміру особистості / Р. М. Білоус // Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 4. С. 70–74.
4. Сушенцева Л. Основи професійної мобільності. НМП. Кривий ріг : Видавничий дім, 2011 р.

ГОЛУБ ТЕТЯНА

ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» (м. Славута)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ – СУЧАСНА СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Розвиток освіти, пов'язаний з модернізацією процесу професійної підготовки фахівців, шляхом стратегії випереджувального розвитку забезпечує: цілісне, системне оновлення, приведення у відповідність до тих змін, які здійснюються в політичному, економічному, екологічному, культурному, правовому просторі нашої держави, з урахуванням загальноосвітніх тенденцій.

Знання, вміння, котрі молодь набуває, навчаючись у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), є беззаперечно важливими, але поряд з цим актуалізується поняття компетентності. Компетентність – є тим індикатором, що дозволяє визначити готовність випускника ЗП(ПТ)О до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства.

Провідна роль у реалізації завдань, які стоять перед Державним професійно-технічним навчальним закладом «Славутський професійний ліцей», належить інноваційній діяльності педагогічного колективу, який працює на рівні сучасних вимог, постійно удосконалюючись, розвиваючи і збагачуючи інфраструктуру інформаційного середовища та активно впроваджуючи в освітній процес сучасні технології навчання.

Інноваційна діяльність педколективу полягає в тому, що викладачі і майстри виробничого навчання запроваджують на уроках нові форми, методи навчання (диференційний підхід до учнів в процесі навчання, метод вирішення проблемних ситуацій, метод імітаційних конкретних виробничих ситуацій, групові форми роботи на уроках), практикують проведення різних типів уроків, а саме: уроки-лекції, уроки-диспути, уроки-семінари, уроки-заліки, уроки-екскурсії, уроки-консультації тощо.

У зв'язку з високою динамічністю освітнього середовища для кожного педагога стає очевидною необхідність постійного й системного професійного навчання, коли принцип «освіта на все життя» набуває іншого значення: «освіта впродовж усього життя». Розвиток професійної майстерності відбувається здебільшого безпосередньо в практичній діяльності педагога, за рахунок експериментальної роботи, спілкування з колегами, коли йде осмислення і засвоєння отриманих знань, коли будується власний стиль педагогічної діяльності. Поряд з цим, в ліцеї налагоджена система підвищення кваліфікації викладачів та майстрів виробничого навчання, що передбачає різні форми: відвідування курсів підвищення кваліфікації (раз в 5 років), стажування, участь у методичній та експериментально-дослідній діяльності, самоосвіта. Завдяки участі ліцею в Україно-Естонському проєкті «Надання досвіду Естонії для підтримки реформ професійної освіти в Україні», майстри виробничого навчання сфери автомобільного обслуговування та промисловості мали змогу протягом 2019–2020 рр. стажуватися на базах закладів-партнерів в Україні та, безпосередньо, в Естонії.

Метою всієї методичної роботи Славутського професійного ліцею є вдосконалення рівня педагогічної майстерності, формування професійної компетентності педагогів, розвиток особистої культури і творчого потенціалу, спрямований на підвищення якості освіти й активне використання інноваційних технологій. Педагогічний колектив ліцею у 2020 р. завершив роботу над єдиною науково-методичною проблемою «Використання інноваційних педагогічних та сучасних виробничих технологій у навчально-виробничому процесі як умова підвищення якості підготовки кваліфікованого робітника». У ході дослідження викладачі та майстри виробничого навчання Славутського професійного ліцею втілили велику кількість інновацій різного характеру, направленості і значення. Адже саме освітні техно-

логії, інтерактивні методи навчання, нестандартні форми педагогічної діяльності, які дозволяють здобувачам організувати свою навчальну працю в умовах, наближених до реальних, дають очікуваний ефект.

Результати роботи над методичною проблемою закладу, інноваційна діяльність активно презентуються передовими педагогами ліцею на обласних та всеукраїнських методичних заходах. Наприклад, досвід «Застосування ІКТ на уроках історії – ефективна та доступна форма навчання» (обласний семінар викладачів історії «Запровадження сучасних технологій на уроках історії»), «Досвід роботи психологічної служби ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» щодо профілактики негативних проявів серед учнівської молоді. Тренінгові технології» (обласний проблемний семінар «Особливості роботи психологічної служби ПТНЗ щодо профілактики негативних проявів серед учнівської молоді»); досвід: «Забезпечення внутрішньої ефективності загальноосвітньої підготовки у системі професійної освіти» (обласна серпнева конференція педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів на тему: «Модернізація професійної освіти: реалії сьогодення та перспективи розвитку»); досвід: «Розвиток творчих здібностей учнів шляхом нетрадиційних методів навчання» (проект «Інноваційний олімп освітан України»).

Сучасне професійне навчання в умовах світової пандемії Covid-19 вже важко уявити без інформаційних технологій та технологій дистанційного навчання. Педагогами систематично проводиться самоосвітня діяльність: відвідування вебінарів та онлайн-конференцій, курсова підготовка з питань застосування методів, форм і засобів дистанційного навчання. У роботі вони використовують навчальну платформу «Google Classroom», різноманітні додатки Google, створюють онлайн-вправи на платформі «LearningApps». За допомогою QR-кодів урізноманітнюють освітній процес кодуванням посилення на домашні завдання, практичні роботи, додаткову інформацію по темі. Зростання мотивації навчання на основі ІКТ пояснюється тим, що ці технології здатні задовольняти індивідуальні потреби учнів; забезпечують способи подачі інформації, які полегшують її розуміння; дають можливість для випробування власних ідей і проєктів; роблять учнів більш впевненими та самостійними.

Важливим етапом функціонування інноваційного середовища у ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» є здатність педагогів використовувати інформаційні і комунікаційні технології для здійснення інформаційної діяльності. Тому 86 % педагогів ліцею ведуть блоги, на яких постійно розміщують навчальні матеріали; функціонує вебсайт закладу, який у 2020 р. отримав відзнаку Диплом III ступеня у обласному конкурсі вебсайтів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Діяльність педагогічного колективу ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» в інноваційному режимі дає позитивні результати: щорічні успіхи учнів ліцею, які приймали активну участь у регіональних та всеукраїнських заходах і конкурсах (дипломи I–III ступенів), успіхи педагогічного колективу: перемоги на обласних виставках «Педагогічні ідеї та знахідки», срібні та золоті медалі за представлений досвід діяльності закладу на Міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти», «Інноватика в сучасній освіті».

Впровадження інноваційних технологій у процес навчання докорінно змінює методи співпраці педагогів ліцею зі здобувачами освіти. Особливо важливим результатом цієї діяльності є підвищення пізнавальної активності учнів, а також посилення організаційної функції викладача, майстра виробничого навчання, забезпечуючи таким чином підвищення якості освіти а, отже, конкурентоспроможності ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» на ринку освітніх послуг.

Література

1. Даниленко Л. І. Менеджмент інновацій в освіті / Л. І. Даниленко. – Київ : Шк. світ, 2007. – 120 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти. Книга керівника навчально-виховного закладу. Нормативні та інструктивно-методичні документи МОН України. – Харків : Торсінг плюс, 2006. – С. 82–96.
3. Чернікова Л. Г. Управлінська підтримка інноваційної діяльності педагогів // Волобуєва Т. Б., Чернікова Л. Г. // Педагогічна скарбниця Донеччини. – 2008. – № 1. – С. 9–14.

ГРАБОВСЬКА ЛЮДМИЛА

ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ – ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Важливість розвитку професійної компетентності педагогів ЗП(ПТ)О зумовлена стрімкими змінами і постійним оновленням технологій сучасного виробництва, темпами розвитку комп'ютерної бази та інформаційних технологій. З огляду на це виникає потреба у новітніх підходах до розвитку про-

фесійної компетентності педагогічних працівників, які б враховували зміни та вимоги інформаційного суспільства й виробництва.

Педагог – ключова постать у сучасному освітньому процесі, наставник здобувачів освіти. Від його підготовки залежить якість освіти, рівень духовної культури суспільства, утвердження демократичних принципів та процесів. На сьогодні в ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти» працює 69 педагогів. Середній вік педагогічних працівників – 42 роки. Колектив є відносно молодим і має великі перспективи щодо розвитку професійної компетентності. Найвагомішим засобом підвищення професійної компетентності педагогів є методична робота. Вона з'єднує в єдине ціле всю систему роботи Центру.

Система роботи методичної служби Центру базується на діагностуванні. Структура методичної роботи ДНЗ складається із взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, які відповідають цілям і завданням, що стоять перед ЗП(ПТ)О. Методична робота втілюється у різних формах, методах і засобах.

Педагогічний колектив Центру з 2018 р. працює над єдиною методичною проблемою: «Впровадження компетентнісного підходу в освітній процес». Вагомий внесок у професійному розвитку педагогів робить методичний кабінет. Мета діяльності методичного кабінету – сприяння впровадженню науково-педагогічних знань, нових досягнень у галузі навчання і виховання здобувачів освіти.

У Центрі здійснюється колективна та індивідуальна методична робота. Колективні форми методичної роботи використовуються з метою вироблення єдиного підходу до вирішення певних проблем, обговорення актуальних питань організації освітнього процесу, аналізу результатів колективної діяльності, вивчення і поширення кращого педагогічного досвіду, пошуково-технічної та педагогічної інформації. Такими формами є: педагогічна рада, методичні комісії, методична рада, інструктивно-методичні наради, теоретичні та практичні семінари, школи професійної майстерності, передового досвіду, науково-практичні конференції, педагогічні читання, тощо.

Наш час – час змін і перетворень у різних сферах життя, зокрема й в освітньому процесі. Сучасний світ не стоїть на місці, і першими будуть ті, хто володіє знаннями. Жодна реформа не зможе змінити будь-що в системі освіти, якщо педагог сам не зміниться, і тим самим не змінить підходи до організації освітнього процесу. Освіта отримала можливість самостійно обирати орієнтири і цільові установки власної діяльності. Розуміючи це, в Центрі змінилися підходи й до організації і проведення педрад. Щоб посилити демократичні засади управління, до підготовки і проведення педрад стали залучати учнівське самоврядування, батьківський комітет. Ці заходи підвищили роль педагогічної ради, яка стала дійсно дорадчим колегіальним організмом управління закладу. У Центрі працює 8 методичних комісій. На їх засіданнях педагогічні працівники вирішують питання забезпечення ефективного навчання здобувачів освіти, розглядають нормативно-правові документи, діляться досвідом.

Справжній педагог ніколи не зупиняється на досягнутому, постійно працює над підвищенням своєї професійної майстерності. Переконливим доказом цього є участь педагогів у обласних та всеукраїнських конкурсах методичного спрямування. У 2021 р. 10 педагогів Центру стали переможцями обласної виставки «Педагогічні ідеї та знахідки». За результатами обласного конкурсу на кращий електронний освітній ресурс методичної служби ЗП(ПТ)О методична служба ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти» отримала Диплом III ступеня у номінації «Сучасне навчально-методичне забезпечення». Одюшин В.П. став переможцем Всеукраїнського конкурсу на кращий електронний освітній ресурс «Планета IT» – Диплом II ступеня. А Одюшина Л.В. та Сочинська І.В. отримали Сертифікати Лауреатів цього ж конкурсу.

Важливим елементом підвищення професійних компетентностей педагогів є здійснення науково-дослідницької роботи, зокрема створення методичної літератури. На даний час нашими педагогами створена чимала кількість таких напрацювань, а більше 40 – отримали схвалення до друку та поширення у закладах професійної (професійно-технічної) освіти області Науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області.

Усі педагогічні працівники створили власні професійні блоги – цьому посприяло запровадження змішаної та дистанційної форми навчання у зв'язку з карантинними заходами. Ведення блогів, використання різноманітних освітніх платформ та можливостей дистанційного навчання дало змогу налагодити систему навчання здобувачів освіти у важкий час пандемії.

Робота в творчих групах є ефективним доповненням до інших форм науково-методичної роботи з колективом. Ефективність використання методу роботи в творчих групах для підвищення рівня професійної компетентності педагогів пояснюється тим, що в процесі реалізації своїх творчих здібностей, знань, свого професіоналізму кожен педагог досягає конкретної важливої для себе мети. Це створює «ситуацію успіху». Успіх творчої групи стає важливим мотиваційним чинником для всіх членів колективу. Водночас у процесі діяльності педагога в творчій групі досягаються й віддалені цілі, поступовий рух до яких здійснюється протягом усієї професійної діяльності педагога: підвищується рівень ерудованості, розширюється діапазон педагогічних методів, прийомів, технологій, що використовуються. За кілька останніх років творча група педагогів нашого навчального закладу створила три Стан-

дарті з професій «Машиніст папероробної (картоноробної) машини (сіткар)», «Контролер целюлозно-паперового виробництва», «Машиніст гофрувального агрегата». Наразі творча група працює над створенням нового СП(ПТ)О з професії слюсар КВПіА(електроніка) на модульно-компетентнісній основі.

В ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти» основними формами індивідуальної методичної роботи є наставництво, консультування та самоосвіта.

Сучасні реалії життя, зокрема життя та праця в умовах пандемії, вимагають постійної самоосвіти. Самоосвіта – це процес, тісно пов'язаний із повсякденною індивідуальною діяльністю.

Таким чином, слід зазначити, що ефективний розвиток педагогічної творчості і самореалізація педагога можливі тоді, коли діяльність закладу будується з урахуванням особистості педагога, його ініціативи та здібностей, на колегіальній роботі педагогічних працівників, на їх відповідальності за наслідки освітньої роботи зі здобувачами освіти. Бо цілком зрозуміло, що основне завдання творчо працюючого педагога – розвивати творчу особистість вихованця, запроваджувати основні засади особистісно-орієнтованого навчання і виховання.

ДРИГУЛА СВІТЛАНА

ДНЗ «Вище професійне училище № 11» (м. Хмельницький)

РОЛЬ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА

*Творчість, майстерність, досконалість – це,
насамперед, наполеглива праця.*

В. Сухомлинський

Вчорашній випускник, а сьогодні – молодий педагог – приходять до професійно-технічного навчального закладу з власним проектом майбутньої професійної поведінки, зі своїми світоглядними орієнтирами та цінностями як відображенням ментальності етносу й духовно-педагогічних вартостей усіх його попередніх наставників. Молоде покоління педагогічних кадрів має бути готовим до ефектної освітньої діяльності в нових соціально-економічних і політичних умовах, володіти необхідними знаннями та практичними навичками для підготовки молоді до праці та життя в період утвердження української державності, відродження та примноження національно-духовних цінностей, розширення ринкових економічних механізмів.

Одними з головних питань адміністрації навчального закладу є питання професійної діяльності молодих спеціалістів, проблеми адаптації та професійного розвитку молодих педагогів.

Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості. Важливим видом адаптації є професійна адаптація, яка характеризується не тільки пристосуванням, але й входженням до активної діяльності. Для молодого спеціаліста професійна адаптація – це засвоєння професійних і соціальних функцій, активне включення в життя трудового колективу. Найчастіше для молодого спеціаліста, вчорашнього випускника ВУЗу, характерним є відсутність професійного досвіду. Суттєву роль у процесі адаптації відіграє система цінностей, орієнтацій та установок особистості, яка вступає у педагогічний колектив. Те, якою мірою останні співпадають з системою цінностей, що існують в даному навчальному закладі, визначає рівень соціальної сумісності індивіда з колективом.

Актуальність ролі керівника та адміністративного складу навчального закладу у професійному становленні молодого спеціаліста обумовлена тим, що на сучасному етапі реформування освіти питання професійного становлення педагога набуває особливого значення та визначається необхідністю знаходження оптимальних шляхів та методів адаптації, розвитку професійних компетентностей, форм залучення до інноваційної педагогічної діяльності молодих спеціалістів. Специфіка молодих педагогів виявляється в тому, що формуються вони як фахівці в одному колективі (вищий навчальний заклад), а виявляються як професіонали й особистості – в іншому (професійно-технічний навчальний заклад). І тут важливим чинником є готовність молодого спеціаліста до майбутньої педагогічної діяльності у колективі навчального закладу, де він має намір працювати. Розглядається робота педагога над власною професійною компетенцією, де, виділяють наступні компоненти: мотиваційно-вольовий, що включає в себе бажання працювати з учнями, мотивацію до пізнання нових форм і методів; функціональний, який характеризується наявністю знань і умінь, володінням педагогічними технологіями; комунікативний – вміння спілкуватися, чітко і ясно доносити думку до учасників навчально-виховного процесу, володіння навичками ділового спілкування; рефлексивний – вміння аналізувати результати своєї роботи для визначення потенціалу професійного та особистісного зростання, різного роду досягнень, враховуючи компетенції визначені проектом МОН України «Нова школа».

На процес формування компетентного педагога впливає підвищення кваліфікації. Проходження курсів підвищення кваліфікації слід розглядати як процес розвитку і поглиблення компетентностей. Професійна компетентність визначається головним чином рівнем власної професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти і самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи. Ще одним, немаловажним чинником у професійному становленні молодого спеціаліста є залучення його до інноваційної педагогічної діяльності. Інноваційна педагогічна діяльність педагогів, серед її обов'язкових компонентів особливу роль відіграє творчість. Сучасні науково-педагогічні дослідження педагогів переконують у необхідності творчого елемента в педагогічній діяльності. Інноваційні процеси, інноваційна педагогічна діяльність без нього просто неможливі. Готовність до інноваційної діяльності є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. До того ж педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Інноваційна педагогічна діяльність характеризується креативністю та мотивацією викладача на здійснення пошукової діяльності через створення авторської ідеї навчання та виховання або авторської концепції; розробка документації; реалізація авторської ідеї, оформлення цілісності інновації на основі експериментів та творчих пошуків; готовність нововведення до застосування в масовій практиці, упровадження в навчально-виховний процес інноваційних педагогічних технологій, що започатковують нові зразки діяльності освітян-практиків, сприяють їх професійному зростанню; залучення педагогів до участі у реалізації проєктів, експериментальній роботі, написанні методичних розробок, статей і публікацій, що безпосередньо виражає творчий потенціал педагогів.

Становлення особистості молодого фахівця пов'язується з формуванням у нього професійної позиції шляхом визначення свого становища в системі ділових відносин із колегами й учнями.

Форми роботи з подальшого професійного розвитку педагог вибирає для себе сам. Серед близьких йому за духом професіоналів формується цінність підтримки постійних зв'язків із зовнішнім середовищем, причетність до продуктивної діяльності світового професійного співтовариства виявляється в системній самоосвітній роботі. Головним підсумком сприяння професійному росту молодого педагога є нове ставлення до професії як до свого життєвого вибору. Таким чином, кожний етап професійного становлення характеризується своєрідним співвідношенням особистісних і професійних особливостей, що виявляються у процесі педагогічної діяльності та вимагають високої компетентності та відповідальності. На вищому етапі розвитку педагога поєднання його особистісних і професійних характеристик призводить до новоутворення – особистісної цілісності та людської унікальності.

Показником сформованості професіоналізму педагога є його готовність до постійного відновлення засобів практичної роботи, у т.ч. розвинені можливості створення нових форм і видів освітньої взаємодії з учнями та колегами. У цілому, у ході ретельного аналізу поетапного становлення особистості фахівця може відбуватись формування загальної концепції освітньої роботи навчального закладу. Саме тому молодий спеціаліст повинен мати чітке уявлення про модель успішного Педагога, яка складається з наступних якостей:

– успішний педагог – педагог, який на високому рівні володіє предметними та психологічними знаннями, йому притаманні високопрофесійні якості: здібність допомагати учням знайти шлях до самореалізації, самопізнання; вміння налаштувати учнів на самостійність, творчість, впевненість у собі;

– сучасний освітянин має бути комунікативним, ерудованим, володіти логічним та перспективним мисленням, проєктними вміннями, адаптаційними й організаційними навичками; інноваційними знаннями;

– успішний педагог постійно знаходиться у творчому пошуку, ні на мить не зупиняється на досягнутому, чітко визначає нові цілі, оперативно аналізує помилки та недоліки своєї праці, завжди з великим натхненням рухається разом з учнями до високих досягнень науки, щомиті робить все, аби бути цікавим своїм учням, відкриває щоразу для них скарби освітніх просторів;

– успішний педагог має бути уважним до своїх учнів, терплячим, ввічливим, артистичним, справедливим, цілеспрямованим, оригінальним, знахідливим, вимогливим до учнів та до себе, креативним, впевненим у собі.

Тільки успішний педагог зможе вирішити будь-які освітні та виховні завдання, внести у освітній процес нові погляди та перспективи, вивести українську націю на новий високо профільний рівень наукового надбання та зростити професійно-значущих спеціалістів різногалузевих установ та підприємств.

Література

1. Зінченко Т. П., Фрумкин А. А., Горбунова Е. В. Образ професії як один з найважливіших чинників успішності професійної діяльності.
2. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник / Упоряд. Г. О. Сиротенко. Полтава : ПОІППО, 2006.
3. Рехтега Л. О. Окремі аспекти підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності. – Миколаїв.

ДРОЗІЧ ІРИНА

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗП(ПТ)О

У сучасних умовах гарантом успіху кваліфікованих робітників на ринку праці є високий рівень їх фахової компетентності. Тому на загальнодержавному рівні важливим стратегічним завданням закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) є якісна підготовка кваліфікованих робітників. Підвищені вимоги до підготовки кваліфікованих робітників висувають не менш високі вимоги до професійної компетентності педагогічних працівників. Адже в освітньому просторі ХХІ століття викладачі та майстри виробничого навчання ЗП(ПТ)О – це творчі особистості, які займаються дослідницькою та експериментальною діяльністю з метою впровадження інноваційних педагогічних і виробничих технологій в освітній процес, кінцевим результатом якого є якісна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників.

Зорієнтувати педагогічних працівників в цьому напрямі, допомогти в оволодінні теорією і практикою професійного навчання, створити умови адаптивного освітнього середовища, в якому максимально реалізовано потенціал здобувачів освіти та педагогічного колективу у відповідності з соціальними і особистими запитами освітнього процесу, покликана методична служба ЗП(ПТ)О.

Питання методичної роботи, її функцій, змісту і форм, неодноразово і досить широко розглядалися як з теоретичних, так і з науково-практичних позицій у наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: Ю. Бабанського, С. Батишева, І. Васильєва, Р. Гуревича, С. Гончаренка, І. Зязюна, Г. Кругликова, Н. Кузьміної, В. Маркелової, Н. Ничкало, В. Радкевич, В. Скакуна, Л. Сушенцевої, Л. Шевчук, О. Щербак, О. Юртаєвої та ін.

В енциклопедії професійної освіти зазначено, що методична робота – заснована на досягненнях науки і педагогічного досвіду система взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагога, його професійної майстерності, а в кінцевому результаті – на зростання рівня освіченості, розвинутості та вихованості учнів закладів професійної освіти [1, с. 739].

Академік НАПН України Н. Ничкало [2, с. 26], констатує, що методична робота є однією з найважливіших умов розвитку педагогічної майстерності педагога.

Методична робота – це заснована на досягненнях науки та передового досвіду система аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності з метою удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників та підвищення ефективності навчально-виховного процесу [3]. З урахуванням цього, методична робота у ЗП(ПТ)О спрямована на підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу, професійний розвиток педагогів, пошук нових підходів до організації навчальної діяльності з метою подальшого всебічного підвищення ефективності навчально-виробничого та навчально-виховного процесів, що відображається у навчальних результатах майбутніх фахівців і успішно реалізується через традиційні (колективні, індивідуальні) та інноваційні форми її організації, які в органічній єдності взаємодіють і доповнюють одна одну.

Задля професійного розвитку педагогів методична робота в ЗП(ПТ)О має включати наступні напрями:

– діагностичний. Основна увага в методичній роботі приділяється наданню допомоги кожному педагогу. Для того, щоб ця допомога була дієвою, методична робота будується на діагностичній основі з урахуванням вивчення запитів педагогів, результатів аналізу роботи за минулі роки й виявлених недоліків. Варто зазначити, що методи діагностування потрібно застосовувати в комплексі: анкетування, співбесіди, спостереження, аналіз уроків, вивчення документації тощо. Результати діагностичних досліджень визначають подальші напрями методичної роботи з педагогічним колективом. На їх основі плануються заходи з вирішення виявлених проблем: індивідуальна методична допомога, заняття в школах педагогічної майстерності за визначеною тематикою, практичні семінари, конференції, педагогічні читання, інструктивно-методичні наради тощо;

– інформаційно-аналітичний. Аналіз стану й результатів методичної роботи в освітньому закладі, визначення напрямів з її удосконалення. Вивчення, узагальнення та поширення інноваційного педагогічного досвіду. Оброблення інформації і створення бази даних про результати роботи в ЗП(ПТ)О);

– організаційно-методичний. Методичний супровід і надання практичної допомоги педагогічним працівникам в період підготовки до атестації і в міжатаестаційний період. Прогнозування, планування курсів підвищення кваліфікації та стажування педагогічних працівників. Підготовка і проведення педагогічних читань, семінарів, шкіл педагогічної майстерності, організація взаємодії і координація діяльності з внутрішніми структурами освітнього закладу та зовнішніми організаціями обласного, усеукраїнського, міжнародного рівнів;

– консультаційний. Консультування педагогічних працівників з питань навчально-виховної, навчально-виробничої, методичної, інноваційної, експериментальної діяльності;

– інформаційний. Формування бази даних про основні напрями розвитку сучасної професійної (професійно-технічної) освіти);

– науково-методичний. Підготовка навчально-програмної, нормативної і розпорядчої документації. Огляд наукової літератури за різними напрямами освітньої діяльності. Участь у наукових конференціях, взаємодія з іншими освітніми закладами, науковими установами;

– експериментально-інноваційний. Педагогічна підтримка педагогів, які здійснюють експериментальну діяльність. Проведення заходів, спрямованих на поширення результатів дослідно-експериментальної та інноваційної діяльності.

Постійний творчий пошук нестандартних підходів до підвищення якості методичної роботи ЗП(ПТ)О – об'єктивна потреба. Раціональне поєднання колективної мудрості й індивідуальної творчості забезпечує якісне розв'язання навчальних проблем, впровадження інноваційних педагогічних технологій, апробацію нових методик, і в результаті – сприяє підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників та якісній підготовці кваліфікованих робітників.

Література

1. Батышев С. Я. Энциклопедия профессионального образования. М. : Рос. акад. образования: Проф. образование, 1999.

2. Ничкало Н. Г. Українська наукова школа педагогічна майстерності скарбниця сьогодення і майбутнього. Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. 2014. 3 (54), С. 22–29.

3. Положення про методичну роботу в ПТНЗ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0582290-00#Text> (дата звернення: 29.09.2021).

ЖМУРКО ОЛЕНА

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» (м. Кам'янець-Подільський)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасних умовах розвитку людської цивілізації проблема взаємодії суспільства і природи набуває важливого значення. У ХХІ ст. людство почало усвідомлювати, що посилення впливу на довкілля може стати безконтрольним і загрожуватиме існуванню всієї цивілізації. Важливе значення у подоланні екологічної кризи, на думку науковців, належить освіті й педагогіці, зокрема середній освіті, що покликана формувати екологічну культуру, фундаментальні екологічні знання, екологічне мислення і свідомість, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи, як унікального ресурсу.

Кожен громадянин має володіти певною базою екологічних знань, що дозволить розуміти й оптимально розв'язувати екологічні проблеми на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, загальнолюдських досвіду й цінностей.

Одним із завдань Стратегії сталого розвитку України до 2030 р. є здобуття усіма учнями знань і навичок щодо принципів сталого розвитку та збереження довкілля. Тому можна стверджувати, що саме шкільній екологічній освіті сьогодні належить провідне місце серед складових принципів створення фундаменту екологічної безпеки України. Результатом набуття екологічної компетентності підростаючим поколінням є усвідомлення первинності законів природи по відношенню до соціальних законів, розуміння взаємної залежності та впливу суспільства і природи, власної відповідальності за екологічні проблеми не лише свого регіону проживання, а й світу загалом.

У сучасних умовах розвитку суспільного життя і загрози екологічної кризи надзвичайно важливим є набуття здобувачами освіти екологічної компетентності, адже від рівня сформованості у них вказаної компетентності в найближчому майбутньому буде залежати стан довкілля. При цьому головна

роль у процесі набуття здобувачами освіти екологічної компетентності належить саме професійно-технічній освіті, адже саме в цей віковий період відбувається становлення основ екологічної компетентності й екологічної культури, цілісного світогляду, що є складовими інтелектуальної сфери підлітка. У цей віковий період у здобувачів освіти формується система переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини.

Діти набувають уміння аргументувати свої судження, доводити істинність чи помилковість окремих положень, робити висновки й узагальнення, розвивається критичність мислення. Усе це впливає на становлення особистості підлітка, вироблення свого власного стилю поведінки у взаємовідносинах з природою.

Екологічна компетентність виявляється в систематичному прийнятті рішень щодо врахування екологічних наслідків власної діяльності, що чинить певний вплив на довкілля. Основою екологічної компетентності є екологічні знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. Набуті екологічні знання є власним надбанням особистості, вони формуються під впливом екологічної інформації. Таку інформацію здобувачі освіти отримують на заняттях із природничих наук.

Основні підходи до змісту, сутності та структури екологічної компетентності, визначення принципів, за якими відбувається формування цієї якості, визначено у працях О. Колонькової, В. Маршицької, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей та ін. На сьогодні єдиного підходу до визначення поняття екологічної компетентності немає. Так, на думку Л. М. Титаренко, на відміну від екологічної культури, яка може мати суспільний і особистісний характер, екологічна компетентність стосується лише особистості.

В. Маршицька розглядає екологічну компетентність як здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному оточенні, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля. О. Колонькова говорить про екологічну компетентність як систему знань, умінь та навичок у сфері екологічної діяльності, що відповідають внутрішній позиції та забезпечують кваліфіковане розв'язання екологічно небезпечних ситуацій, спостереження та контроль за дотриманням екологічних вимог у різних сферах життєдіяльності згідно з екологічним законодавством України [1].

Узагальнюючи підходи різних авторів до розуміння поняття «екологічна компетентність», хочу зазначити, що її трактують як:

– інтегральний розвиток особистості, що об'єднує нормативний, когнітивний, емоційно-мотиваційний і практичний компоненти та забезпечує здатність виокремлювати, розуміти, оцінювати сучасні екологічні процеси, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги та раціонального природокористування;

– характеристику, що дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку (Н. А. Пустовіт) [4];

– підготовленість і здатність людини до практичного вирішення екологічних завдань, наявності в неї ряду особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях, що виникають у різних сферах діяльності, та знаходити правильні шляхи їх вирішення (Л. Д. Руденко, О. Л. Пруцакова) [5].

За висновками вчених, екологічна освіта здатна впливати на усвідомлення власної причетності до екологічних проблем, врахування у професійній, суспільній і побутовій діяльності наслідків впливу на довкілля й таким чином спрямована на формування екологічно компетентної особистості. Як правило, у психолого-педагогічній літературі екологічну компетентність пов'язують із набуттям здобувачами освіти:

– системи знань про навколишнє середовище (соціальне і природне у їх взаємозв'язку і взаємозалежності),

– практичного досвіду використання знань для вирішення екологічних проблем на локальному й регіональному рівнях;

– прогнозуванням відповідної поведінки й діяльності у професійній сфері й побуті;

– потребою спілкування з природою і бажанні брати особисту участь в її відновленні та збереженні.

Саме при вивченні природничих наук модуля формування екологічної компетентності здобувачів освіти відбувається найбільшою мірою. Адже дає змогу здобувачам освіти ознайомитися з різними підходами й аспектами природоохоронної справи.

Під час вивчення цього модуля висвітлюється ряд понять, які є спільними для біології та екології: вид, популяція, біоценоз, біогеоценоз, екосистема, біосфера, продуценти, консументи, редуценти, симбіоз, коменсалізм, мутуалізм, біотичні, абіотичні, антропогенні фактори [2]. У цілому при викладанні природничих наук у професійно (професійно-технічній) освіті послідовність вивчення взаємодії суспільства і природи включає п'ять етапів.

На першому етапі у здобувачів освіти формуються мотиви, необхідності й бажання, прагнення та інтерес до пізнання об'єктів, явищ живої природи і людини як природної істоти.

На другому етапі формуються екологічні проблеми, як наслідок реальних протиріч між людським суспільством і живою природою. Пізнавальний інтерес на цьому етапі розвивається на основі дослідження діяльності людини як екологічного фактора, економічної й позаекономічної оцінок, початкової характеристики екологічних проблем і уявлень про прогнозування можливих змін у природних системах. На третьому етапі розкриваються наукові основи оптимізації взаємодії людини і суспільства з екологічними системами на базі ідей охорони природи, керованої еволюції й перетворення біосфери у ноосферу. На четвертому етапі досягається усвідомлення здобувачами освіти історичних причин виникнення сучасних екологічних проблем, розглядаються шляхи їх розв'язання на основі міжнародного співробітництва.

П'ятий етап – практичний – є важливим у формуванні відповідального ставлення здобувачів освіти до природи. На цьому етапі забезпечується реальний внесок кожного у справу охорони навколишньої природи, оволодіння нормами і правилами поведінки в природному середовищі.

Запропонована послідовність вивчення взаємозв'язків людини та природи дає можливість поглибити знання здобувачів освіти за допомогою встановлення залежності між біосистемами і людською діяльністю та сприяє розвитку екологічної культури особистості, мотивів охорони здоров'я людини, середовища її існування, зростання інтересу до екологічних проблем і потреб особистості, участі у їх розв'язанні.

Література

1. Колонькова О. О. Формування екологічної компетентності старшокласників засобами дистанційної освіти / О. О. Колонькова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 10. Т. 1. – С. 379–387.
2. Лук'янова Л. Б. Екологічна компетентність майбутніх фахівців : навч.- метод. посіб. / Л. Б. Лук'янова, О. В. Гуренкова. – Київ–Ніжин : ПП Лисенко, 2008. – 243 с.
3. Прокопенко О. Екологічне виховання у процесі вивчення біології / О. Прокопенко, Т. Демидова // Рідна школа. – 2005. – № 3. – С. 72–75.
4. Пустовіт Н. А. Особистісно орієнтовані технології екологічного виховання підлітків / Н. А. Пустовіт // Наукові записки. Серія: педагогіка і психологія. – Вінниця : РВВ ДП «Державна картографічна фабрика», 2001. – Вип. 5. – С. 59–62.
5. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посіб. / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. – Київ, 2008. – 64 с.
6. Шмалей С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу : дис. д-ра пед. наук / Світлана Вікторівна Шмалей. – Київ, 2005. – 479 с.

ЗАГІКА ОЛЕНА, ШАТКОВСЬКА ЛІЛІЯ
ДНЗ «Вище професійне училище № 25» (м. Хмельницький)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗП(ПТ)О

Реформування та модернізація системи освіти в Україні створює передумови для оновлення змісту професійно-технічної освіти, впровадження сучасних державних стандартів освіти висувають нові вимоги до професійної діяльності сучасного педагога ЗП(ПТ)О, розвитку їх професійної компетентності. Сучасний фахівець має опановувати новітні технології, освоювати сучасні інновації, швидко адаптуватися до запитів і вимог ринку праці. ХХІ ст. вимагає від суспільства «нового мислення і дій», інноваційних та альтернативних підходів, групових дій, професійної та географічної мобільності [3, с. 8]. Для кожного педагога стає очевидним необхідність постійного і системного професійного зростання, коли принцип «освіта на все життя» набуває іншого значення – «освіта впродовж життя». Відомо, що професійно-педагогічна компетентність – це здатність педагога кваліфіковано здійснювати професійне навчання і виховання у рамках конкретної професії на рівні вимог, які встановлені державними стандартами професійної освіти, на основі сполучення техніко-технологічних знань, умінь і навичок [2, с. 240].

ВПУ № 25 м. Хмельницького має багаторічний досвід з професійного розвитку педагогічних працівників. Методична служба освітнього закладу в роботі з педагогами спрямовує свої зусилля на забезпечення умов для професійного розвитку, створення відповідного інформаційного та освітньо-методичного середовища, впровадження сучасних освітніх інноваційних технологій в освітньому процесі, удосконалення самоосвітньої роботи – вивчення, узагальнення та популяризацію передового педагогічного досвіду, виявлення творчих та обдарованих педагогів, допомога їм в професійному зростанні, надання консультативної допомоги педагогам.

Для розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у ВПУ № 25 м. Хмельницького застосовуються такі шляхи розвитку та підвищення рівня професійної компетентності педагогів: робота в методичних комісіях, творчих групах; інноваційна діяльність педагога; участь у конкурсах професійної майстерності, майстер-класах, форумах, узагальнення та поширення власного педагогічного досвіду; атестація педагогічних працівників, підвищення кваліфікації; розвиток професійної компетентності через активні форми роботи з педагогами. З цією метою сформовані наступні організаційно-педагогічні умови:

- формування методичного середовища та впровадження системи безперервної освіти педагогічних працівників;
- створення сучасного інформаційно-освітнього простору;
- спрямування та впровадження інноваційних педагогічних технологій та підходів до формування професійної компетентності педагогічних працівників.

Для **формування методичного середовища** та професійної взаємодії з колегами в училищі діють 4 методичних та 2 циклових (предметних) комісії, які очолюють педагоги із значним досвідом педагогічної роботи. Згідно із планом роботи працює школа молодого педагога, завданням якої є надання необхідної допомоги молодим спеціалістам в оволодінні методикою викладання свого предмета, розвиток вмінь використовувати в своїй роботі досягнення сучасної психолого-педагогічної науки, творчої активності молодих педагогів.

Три роки поспіль заклад бере участь у Всеукраїнському конкурсі професійної майстерності «WORLD SKILLS UKRAINE». Зокрема, у 2019 р. на базі нашого закладу проводився I етап Всеукраїнського конкурсу фахової майстерності серед здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з компетенції «Слюсарні роботи».

З **метою формування гнучкої** системи безперервної освіти педагогічні працівники закладу постійно беруть участь в обласних, всеукраїнських, міжнародних методичних заходах (у 2019–2020 рр. більше 30 педагогів ВПУ № 25 взяли участь у проведенні 5 конференцій як Всеукраїнського, так і регіонального рівня, 9 семінарах, 4 вебінарах) Зокрема, в обласних, всеукраїнських, міжнародних заходах змагальницького характеру взяли участь 11 педагогів, які здобули призові місця

В освітньому закладі створений інформаційно-освітній простір з відкритим доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів: бібліотека; інтернет; Інформаційно-видавничий відділ училища, що виконує інформаційно-методичні, редакційно-видавничі та просвітницько-виховні функції, допомагає педагогам грамотно оформити свої напрацювання та подати їх до друку в різні видавництва, база педагогічного інструментарію та навчального контенту. Зокрема, педагогами закладу у 2019–2020 р. підготовлено 30 одиниць навчально-методичної продукції.

Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій – це проведення експериментально-дослідної роботи, в контексті якої педпрацівники активно співпрацюючи, обговорюючи, обмінюючись думками, створюють прогресивні підходи та методики формування професійної компетентності фахівця. В рамках цієї діяльності розроблено програму стажування і підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти за професією «Агент з постачання» із використанням імітаційної технології у умовах навчально-тренувальної фірми. В 2019–2020 н.р. році розроблено ще 2 програми стажування з професій «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та «Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування».

В рамках експериментальної роботи всеукраїнського рівня «Формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців у професійно-технічному навчальному закладі» (наказ МОН України № 713 від 17.05.2017) була проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Кар'єрна компетентність майбутніх кваліфікованих робітників у постіндустріальному суспільстві: проблеми та перспективи розвитку». За результатами конференції надруковано збірник тез, розроблено методичні рекомендації щодо впровадження курсу «Професійний успіх та кар'єра» та підручник «Професійна кар'єра» для учнів закладів П(ПТ)О. Також в ході експерименту було проведено круглий стіл щодо створення сучасного освітнього середовища (підготовка навчально-методичної літератури, підручника), розвитку кар'єрних компетенцій майбутніх фахівців; тренінг для інструкторів з метою налагодження подальшої роботи із школярами міста Хмельницького та Хмельницької області; семінар для викладачів економічного профілю (обмін досвідом); системно проводяться профорієнтаційні квести для учнів шкіл міста Хмельницького.

За останні три роки досвідченими педагогами професійного закладу проведено близько 30 заходів, спрямованих на розвиток професійної компетентності: відкритих уроків, тренінгів, майстер-класів з обміну досвідом для слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Під час вимушеної самоізоляції, карантину та необхідності залишатись вдома педагоги нашого закладу для підвищення професійної компетентності дистанційно опанували ряд курсів. З метою опанування цифрових та інформаційно-комунікаційних компетентностей педагоги підвищують свою майстерність через освітні онлайн-ресурси та тренінги.

Таким чином, методична служба має спрямовувати свою діяльність на створення та реалізацію умов та підходів для професійного розвитку педагога. Цей процес є складним, що передбачає створення умов для розвитку професійної компетентності педагога та здійснюється на основі реалізації комплексу взаємопов'язаних організаційно-педагогічних і науково-методичних заходів з урахуванням індивідуального запиту й особистісних особливостей кожного педагога. Саме за такого підходу педагог перебуває під впливом системи розвитку професійної компетентності, що забезпечує підвищення його фахового рівня за індивідуальною траєкторією, що безумовно покращує якість освіти. Такий підхід є вагомим кроком до вдосконалення освітнього процесу на засадах гуманності й доброзичливості, об'єктивності й науковості, особистісної зорієнтованості й компетентності.

Література

1. Загіка О. О. Формування професійної компетентності майбутніх агентів з постачання в професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук ; спец. 13.00.04. – Київ, 2015. – 270 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. І. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Проектування навчальних програм професійно-технічної освіти на основі потреб галузі й громади : навч.-метод. посіб. / Кол. авт.: Пашенко О. В., Сергеева Л. М. та ін. ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – Київ : Арт Економі, 2011. – 160 с.

КАБИШ МАРИНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 р. задекларовано, що реформування цієї освітньої галузі має сприяти формуванню нового іміджу випускника-закладу професійної освіти як [2]: «...всебічно розвиненої особистості, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж усього життя, розвитку професійної кар'єри, підприємництва та самозайнятості; конкурентоспроможного та мобільного на ринку праці фахівця, особистості, яка здобула освітні та професійні компетентності відповідно до її інтересів, здібностей, можливостей, потреб національної економіки та суспільства; успішної особистості з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальною за результати власної діяльності».

На формування особистості кваліфікованого робітника за щойно вказаною моделлю мають бути спрямовані ресурси предметів як професійної (загальнопрофесійна, професійно-теоретична, професійно-практична), так і загальноосвітньої підготовки. Завдання такої підготовки зіставляється з метою загальної середньої освіти [1] – «... всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності». Задля досягнення цієї мети викладачі предметів загальноосвітньої підготовки мають допомогти вихованцям опанувати ключові компетентності, необхідними для повноцінної життєдіяльності кожної особи, зокрема такими здатностями, як [1]: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність та ін.

Відтак, загальноосвітня підготовка у закладі професійної освіти має, подібно до закладу повної загальної середньої освіти, завершуватися здобуттям учнями власне повної середньої освіти. Проте вкрай вагомим особливістю є те, що достатній рівень середньої освіти тут не можна здобути за моделями шкільного навчання у старших класах.

Освітньо-нормативними документами в галузі підготовки кваліфікованих робітників [5] передбачається вивчення предметів професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки паралельно з опануванням учнями суспільно-гуманітарних і природничо-математичних предметів вже з перших днів навчання у закладі професійної освіти. Звичайно, одночасне вивчення учнями загальноосвітніх, загально технічних і спеціальних предметів та залучення вихованців до форм виробничого навчання вимагає системного поєднання усіх видів підготовки.

В цілому єдність і взаємозв'язок загальноосвітньої і професійно-теоретичної підготовки є важливою особливістю, що має відобразитися в характері педагогічної діяльності викладачів обох циклів. Мова у даному разі про те, що проблема співвідношення загальноосвітнього і загально-технічного (спеціального) компонентів у підготовці кваліфікованого робітника є вкрай суперечливою, і ті протиріччя, що виникали щодо її розв'язання на всіх етапах функціонування професійної освіти і були рушійними силами, джерелами її розвитку.

Результати аналізу праць учених, опитування методистів, педагогічних працівників закладів професійної освіти переконують, що співвідношення загальноосвітньої і професійної підготовки регулюється вимогами принципу професійної спрямованості. Цей припис розуміють в контексті реалізації міжпредметних зв'язків між дисциплінами загальноосвітньої та професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки. При цьому зберігається засвоєння учнями визначеного навчальними програмами обсягу природничо-математичних і суспільно-гуманітарних дисциплін. Проте задекларовані в державних освітніх документах положення щодо використання педагогічних інструментів загальноосвітньої підготовки (зміст, методи, форми, технології навчання) задля формування професійних інтересів учнів, уявлень про майбутню фахову діяльність, розвитку професійних якостей і цінностей особистості поки що реалізуються не повною мірою. Йдеться про те, що викладачі предметів загальноосвітньої підготовки недостатньо володіють знаннями загально професійних і професійно-теоретичних дисциплін: за дослідженнями учених, 95 % цих педагогічних працівників не володіють знаннями задля здійснення професійної спрямованості змісту свого предмета [3]. Цю особливість маємо врахувати у розв'язанні проблеми загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Не менш важливим для поліпшення загальноосвітньої підготовки учнів є те, що у 2018 р. Україна долучилася до Міжнародного дослідження якості освіти PISA. Сьогодні це найвпливовіший засіб дослідження якості шкільної освіти, найавторитетніше джерело інформації про готовність 15-річних громадян країн-учасниць PISA до успішного життя. Додамо, що характерною особливістю досліджень цієї програми є вивчення компетентностей учнів: для відповіді на тестові завдання респонденти мають виявити здатність застосовувати знання в нестандартних ситуаціях.

Прикметно, що PISA ставить за мету оцінювання того, наскільки в 15-річних підлітків розвинена здатність [4, с. 17]: 1) читати, розуміти й інтерпретувати різноманітні тексти, з якими вони матимуть справу в повсякденному житті; 2) використовувати знання й уміння з математики задля розв'язання різноманітних життєвих проблем, у контексті яких необхідним є звернення до математики; 3) використовувати знання й уміння з природничо-наукових дисциплін задля вирішення різноманітних життєвих проблем, де важливим є застосування наукових підходів.

Аналіз розподілів 78 країн за оцінками здатностей учнів свідчить, що результати, які продемонстрували українські учні за вказаними вище компетентностями, нижчі за середні значення по країнах ОЕСР: із читання – на 23 бали, із математики – на 39 балів, із природничо-наукових дисциплін – на 22 бали. На жаль, найбільш проблемними в Україні виявилися результати сформованості математичної компетентності учнів. А це означає, що педагогічним працівникам закладів професійної освіти вартує розробити такі методики і технології навчання, які мають суттєво поліпшити успішність учнів з суспільно-гуманітарних і природничо-математичних предметів.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо з обґрунтуванням системи розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>
3. Короп Т. С. Професійна спрямованість викладання загальноосвітніх предметів у ПТОЗ: міфи і реальність. URL : <https://letgostory.com/ae69Du>
4. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
5. Типова базисна структура навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 13.10.2010 р. № 947. – URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.2570.0>

МЕТОДИЧНА РОБОТА – НАЙВАЖЛИВІША ЛАНКА СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ ЧЛЕНІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЗП(ПТ)О

Шлях, який веде до знань – це діяльність. Роль методичної роботи відчутно зростає сьогодні в зв'язку з необхідністю раціонально та оперативно використовувати інноваційні форми та методи навчання та виховання, тому що методична робота – найвагоміший засіб підвищення педагогічної майстерності викладачів, майстрів виробничого навчання, вихователів. Вона зв'язує в єдине ціле всю систему роботи училища. Метою методичної роботи в ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького» є підвищення професійної компетентності та методичної майстерності педагога, що, в свою чергу, спонукає кожного з них до роботи над вдосконаленням свого фахового рівня; сприяє взаємному збагаченню членів педагогічного колективу творчими знахідками; дає можливість молодому педагогу вчитися педагогічній майстерності у старших і більш досвідчених колег; забезпечує підтримання у педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку.

Для здійснення методичної роботи в училищі працює методичний кабінет, в якому створені всі умови для індивідуальної та колективної форм роботи. В нашому училищі методичний кабінет – це консультативний та інформаційний центр. Перш за все, тут зібрана та систематизована документація різних напрямів роботи. Вона знаходиться в тематичних папках, на динамічних стендах із змінною інформацією, в базі даних комп'ютера. Створена картотека методичної літератури, банк даних інноваційних технологій.

Робоче місце методиста оснащено комп'ютером, принтером, сканером, є веб-камера для онлайн-спілкування. Для ефективної роботи методичної служби здійснено підключення до мережі Інтернет, що дозволяє працювати з електронною поштою, здійснювати пошук нормативно-правових документів, інформаційних даних, поповнювати інформацію училищний вебсайт, тобто використовувати всі можливості мережі Інтернет. Кожен навчальний кабінет та майстерня ДНЗ «ВПУ №11 м. Хмельницького» обладнані комп'ютером (ноутбуком) та мультимедійним проектором, проведеною внутрішньою мережею Інтернет, мережею Wi-Fi, на уроках впроваджуються сервіси WEB – 2.0. Обладнано серверну кімнату, створено локальну мережу, організовано дистанційне навчання учнів на платформі Synology DiskStation Manager під керуванням DSM 6.2. Педагогами навчального закладу ведуться професійні блоги, поповнюється сайт училища, впроваджуються у навчальний процес передові інноваційні педагогічні та новітні виробничі технології. Інженерно-педагогічні працівники училища постійно працюють над підвищенням комп'ютерної грамотності, Така можливість допоможе педагогам навчального закладу ширше використовувати хмарні технології в освітньому процесі.

Методичний кабінет по праву можна назвати й центром самоосвіти педагогів. Він забезпечує науково-методичне інформування педагогів під час проведення різноманітних загальноучилищних методичних заходів. На базі методичного кабінету проходять стажування молоді спеціалісти, організовано роботу атестаційної комісії, методичної ради.

Методична робота в училищі проводиться в індивідуальній і колективній формах, які різняться між собою використовуваними прийомами, будучи однаково спрямованими на вдосконалення майстерності педагога і педагогічного колективу загалом.

Сутність індивідуальної форми методичної роботи полягає у самостійній роботі педагога над підвищенням теоретичного рівня своїх знань, вдосконалення методичної майстерності.

Індивідуальна форма організації методичної роботи в училищі – складова самоосвітньої діяльності педагога, що реалізується за індивідуальним планом з урахуванням конкретних професійних потреб, а також результатів взаємооцінки та полягає у вивченні літератури, участі в роботі методичних структур, роботі над темою самоосвіти, проведенні експериментальних досліджень тощо. Кожен педагогічний працівник нашого училища розробляє свою методичну тему. За змістом і значимістю вони різні: від освоєння методів і форм роботи до впровадження нових освітніх технологій. У цьому напрямі також важлива роль методичної служби училища: не допустити розброду, зорієнтувати та скерувати педагогів на рішення загальноучилищних завдань; у кінцевому результаті – на підвищення якості освіти.

З метою якісної та ефективної організації, проведення систематичної колективної та індивідуальної методичної роботи з педагогічними кадрами, на базі методичного кабінету працюють методичні структури: методична рада, 4 методичних комісій, школа молодого майстра, школа активних форм і методів навчання.

Метою колективних форм методичної роботи в закладі є підвищення майстерності всіх педагогів у процесі цілеспрямовано спланованих і реалізованих заходів. Однією з найпоширеніших колективних форм методичної роботи в училищі є показові уроки – педагогічний практикум, завданням яких є

впровадження у практику педагогів передового педагогічного досвіду і надбань педагогічної науки. Істотне значення у підвищенні педагогічної майстерності має взаємовідвідування уроків.

Організація методичної роботи в нашому закладі базується на забезпеченні проведення цілої низки заходів, прямою безпосередньою метою яких є ріст рівня педагогічної майстерності викладача, майстра виробничого навчання і педагогічного колективу. Найбільш ефективними є семінари-практикуми, тренінги, ділові ігри, майстер-класи, творчі звіти педагогів, предметні тижні та тижні професій, різноманітні виставки напрацювань педагогічних працівників училища, конкурси.

Для популяризації навчального закладу, зокрема методичної роботи, перспективного досвіду педагогів навчального закладу створений та функціонує училищний вебсайт, де викладено доробки педагогів, досвід їх інноваційної діяльності, результативність роботи. А результати діяльності нашого педагогічного колективу є чималі – призові місця в обласних конкурсах перемоги наших учнів у міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних олімпіадах та конкурсах. Ці досягнення – результат творчої діяльності педагогів училища і безумовно вдало організованої методичної роботи в нашому навчальному закладі.

Методичний кабінет завжди підтримує та стимулює готовність педагогів до самореалізації в професійній діяльності, виявляє творчі педагогічні ідеї, та надає можливість кожному педагогу розповсюджувати свій передовий досвід шляхом опублікування власних авторських матеріалів в педагогічній пресі. Орієнтуючись на осучаснення та цифровізацію освіти, формування особистості здобувача освіти, визнання її цінності та необхідності для сучасного суспільства, ми насамперед повинні пам'ятати, що вона формується особистістю самого педагога. Тому необхідно створити всі умови для росту професійної майстерності педагога. Для цього необхідна діюча й ефективна структура методичної служби в навчальному закладі. Майстерність педагога формується через постійне, систематичне професійне навчання на місцях. Отже, методична робота – найважливіша ланка системи безперервного навчання членів педагогічного колективу училища. Саме тому основними напрямками роботи діяльності педагогічного колективу ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького» є:

- 1) підвищення педагогічної майстерності через оптимальну структуру науково-методичної роботи;
- 2) надання методичної допомоги молодим і малодосвідченим викладачам в оволодінні інноваційними технологіями навчання, передовим педагогічним досвідом;
- 3) впровадження інформаційно-комп'ютерного забезпечення освітнього процесу;
- 4) використання у навчально-виховному процесі інноваційних педагогічних та новітніх виробничих технологій з метою підвищення результативності навчального процесу, якості знань учнів;
- 5) модернізація та удосконалення матеріально-технічної бази методичного кабінету, поповнення його навчально-методичними посібниками, методичними розробками;
- 6) поглиблення педагогічних знань, методології навчання, вивчення директивних матеріалів та нормативних документів;
- 7) здійснення науково-методичної роботи з вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду, визначення шляхів його творчого використання;
- 8) удосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників шляхом підвищення кваліфікації, стажування, одержання другої вищої освіти.

Література

1. Шевчук Л. І. Реалії та орієнтири здійснення науково-методичного супроводу професійної освіти регіону у контексті освітніх змін / Л. І. Шевчук // Професійна освіта. – 2017. – № 1–2 (48–49). – С. 112–117.
2. Тимошук Г. В. Розвиток професійної компетентності педагогів шляхом підвищення ефективності методичної служби / Г. В. Тимошук // Професійна освіта : наук.-метод. вісн. – 2018. – № 1–2 (50–51). – С. 112–117.
3. Тимошук Г. В. Упровадження сучасних педагогічних і виробничих технологій – запорука підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників ЗП(ПТ)О / Г. В. Тимошук // Професійна освіта : наук.-метод. вісник. – 2019. – № 1–2 (52–53). – С. 154–159.

КЕРНИЦЬКА ЛЮДМИЛА

ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти» (Хмельницька обл.)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗНАТЬ УЧНІВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сьогодні освіта складає основу розвитку людства, від її якості і стану залежить соціально-економічний прогрес нашої держави. Національною доктриною 496 розвитку освіти в Україні у XXI ст. визначено, що одним із пріоритетних напрямів її розвитку є впровадження в усі ланки освітньої галузі

сучасних новітніх технологій, що забезпечить подальше вдосконалення навчального процесу, підвищення якості, доступності і ефективності освіти, вироблення у підростаючого покоління вмінь і навичок, необхідних для практичного використання у сучасному інформаційному середовищі [1; 5].

Важливо, щоб учні не тільки мали міцні знання з предмету «Контрольно-касове обладнання», а й могли ними скористатись у нестандартних ситуаціях. Тому використовуємо на своїх уроках нові підходи до викладання предмета, особливо при недостатній кількості годин та великому обсязі матеріалу.

Традиційним і часто використовуваним прийомом у методиці викладання даного предмету є робота з картками, що містять індивідуальні завдання для учнів. У підготовці таких матеріалів, безумовно, дуже зручно використати комп'ютер. За допомогою комп'ютера швидко складаю кілька варіантів тестів, кросвордів й інших перевірочних робіт. Переваги мультимедійних технологій, в порівнянні з традиційними, різноманітні: наочне подання матеріалу, можливість ефективної перевірки знань, розмаїття організаційних форм у роботі учнів і методичних прийомів у роботі викладача [3, с. 8].

Використання комп'ютера на уроках дозволяє зробити процес навчання мобільним, чітко диференційованим та індивідуальним. Застосування ІКТ сприяє вирішенню проблеми змісту навчання, його нових форм і методів, значно підвищує рівень мотивації, розширює можливості самостійної навчальної діяльності студентів у процесі вивчення курсу. Відомо, що «краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Застосування мультимедіа дозволяє об'єднати текст, звук, графічне зображення, відео, флеш-анімації, дає можливість дуже швидко опрацювати інформацію у вигляді таблиць, схем, діаграм.

Важливе значення має також і розвиток пізнавального інтересу учнів до занять з використанням мультимедіа, що має загальне психологічне підґрунтя. Учні переходять від звичайної цікавості до допитливості і як наслідок – до розкриття причинно-наслідкових зв'язків [4]. Щоб навчити учнів, зацікавити їх, стимулювати їх пізнавальну діяльність сформувати професійні та особистісні якості на заняттях пропоную учням роботу над проектами.

Метод проектів є один із видів самостійної роботи. Проектна діяльність сприяє розвитку ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює процес саморозвитку [1; 13].

Теми проектів, які я пропоную, стосуються найбільш актуальних питань, які затвержені типовою програмою з предмета. Досвід проведення презентацій-захистів проектів показав високу активність учнів, так як теми, які я пропоную для опрацювання, мають практичну цінність як для майбутньої професійної діяльності, так і в повсякденному житті.

Одним з ефективних і цікавих для учнів методичних прийомів, який використовую в групах, є прийом «**Фішбоун**». Дослівно він перекладається з англійської як «Скелет риби» і спрямований на розвиток критичного мислення учнів. Суть цього методичного прийому – встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між об'єктом аналізу і факторами, які впливають на нього, та здійснення обґрунтованого вибору. Додатково метод дозволяє розвивати навички роботи з інформацією та вміння ставити і вирішувати проблеми.

Професійна гра – це майже репетиція елементів професійної діяльності майбутнього спеціаліста. Серед форм та методів ігрового навчання значне місце займають методи аналізу конкретних ситуацій, «мозкові атаки», інтелектуальні розминки тощо. Ділова гра розвиває пізнавальний інтерес, активізує розумову діяльність. Гра розвиває спостережливість, вчить робити висновки, зіставляти окремі факти [2; 45].

На заключному етапі занятті, для перевірки знань учнів я використовую технологію **кейс-методу** як ситуаційної методики. Використовуючи цей інтерактивний метод навчання реалізуються майже всі практичні знання, а також уміння прогнозувати різні ситуації, вести бесіду, висловлювати свою думку, відстоювати свої погляди, переконувати співбесідника, адекватно сприймати критику, аналізувати та робити висновки.

Підводячи підсумок хочу підкреслити, що використання інформаційних технологій дозволяє провести заняття на якісно новому рівні, врахувати психологічні особливості кожного учня, значно посилити їх інтерес до вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки, розвивати логічне мислення учнів, навички пошуку інформації, групової роботи, формувати ключові компетентності учнів, тим самим покращити якість їх знань.

Література

1. Активні та інтерактивні технології навчання // Віхи століть. – 2004. – № 4. – С. 48–74.
2. Баліцька Н. Г. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, Г. П. Волошина та ін. / Уман. держ. ун-т ім. П. Тичини. – Київ : Наук. світ, 2003. – 138 с.
3. Золочівська М. В., Рикова Л. Л. Роль і місце комп'ютера в навчально-виховному процесі. – Київ, 2002. 500 с.
4. Смирнов В. А. Принципи конструювання комп'ютеризованого курсу // Інформатика та освіта. 1999. № 2.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНІ ЦЕНТРИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ОСЕРЕДКИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

У сучасних умовах сьогодення постає проблема ефективного формування та розвитку людського капіталу. Людський капітал складає 50–70 % національного багатства країни, отже людина з її здібностями та можливостями є рушійною силою розвитку економіки. Рівень розвитку людського капіталу визначається набутими ключовими та професійними компетентностями, кваліфікацією, досвідом роботи, віковими особливостями носіїв людського капіталу.

Для ефективного використання людського потенціалу, необхідні великі та цілеспрямовані інвестиції в першу чергу в освіту: в знання, навички, які накопичуються протягом життя та професійну складову, що стане складовою майбутнього зростання.

Бізнес та інші стейкхолдери постають перед необхідністю інвестицій у розвиток людського капіталу, адже від цього залежить економічний та інноваційний розвиток як регіону, так і держави загалом. В свою чергу підвищуються вимоги бізнесу до випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти як майбутніх висококваліфікованих, конкурентоспроможних, мобільних робітників. Адже технологічні зміни на виробництві зазвичай випереджають зміст освітніх програм, а професійні навички випускників не завжди адаптовані до виробничих технологій, що стрімко змінюються. Тому на часі постає кардинальна зміна ЗП(ПТ)О маркетингових стратегій та налагодження дієвої співпраці з основними стейкхолдерами – органами державної влади, місцевого самоврядування, бізнес партнерами, що забезпечить активізацію та залучення інвестицій у розвиток закладів освіти.

Пріоритетними напрямками розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти Хмельниччини є удосконалення мережі ЗП(ПТ)О, забезпечення доступності та неперервності професійної (професійно-технічної) освіти впродовж життя, гнучкості та варіативності, відповідності змісту й якості потребам особи та ринку праці.

З метою підвищення якості професійної освіти, професійної мобільності та конкурентоспроможності випускників, подолання розриву між тенденціями розвитку сучасної промислової індустрії та змістом професійного навчання, починаючи з 2006 р. у 8 ЗП(ПТ)О Хмельниччини створено 8 НПЦ галузевого спрямування та 1 навчально-практичну дільницю з підготовки кваліфікованих робітників із 26 затребуваних на ринку праці області професій в галузях будівництва, деревообробки, електроенергетики, електротехніки та електромеханіки, машинобудування, транспорту, легкої промисловості сільського господарства.

Переважає більшість (67 %) навчально-практичних центрів створена за кошти держбюджету із залученням коштів місцевого бюджету та власних коштів ЗП(ПТ)О, 2 центри (22 %) створено за кошти місцевого бюджету, та 1 (11 %) – за кошти партнерів (бізнесу).

Загальна кількість учнів, що навчаються за професіями НПЦ галузевого спрямування станом на 1.01.2021 р. складала 1064 особи, що на 11,2 % більше від 2020 р. (948 осіб). Кількість випускників за професіями НПЦ в 2020 р. склала 418 осіб, відсоток працевлаштування учнів, що здійснивали навчання за професіями НПЦ у середньому склав 70,3 %.

Цьогоріч у 2 ЗП(ПТ)О розпочато створення 2 навчально-практичних центрів з професій «Кухар», «Кондитер», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «Водій автотранспортних засобів».

З метою всебічного розвитку партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти навчально-практичними центрами укладено 121 угоду із роботодавцями-представниками бізнесу. На базі НПЦ відбувається поглиблення інтеграції освітнього процесу з сучасними виробничими технологіями на підприємствах через проведення майстрів-класів, впровадження сучасних форм підвищення професійної компетентності педагогів ЗП(ПТ)О, опанування новітніх виробничих технологій.

Фактично НПЦ галузевого спрямування трансформуються у професійні освітні хаби, на базі яких формується новий зміст освіти, орієнтований на результати навчання і підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти, опановуються новітні виробничі технології, набуваються професійні та ключові компетентності за довготерміновими та короткостроковими програмами навчання для різних категорій здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Зокрема, в 2020 р. 123 здобувачі освіти отримали документи державного зразка, 226 здобувачів – сертифікати, 54 педагога пройшли стажування на базі НПЦ. Значна увага приділяється оновленню освітніх програм (в 2020–2021 р. на базі НПЦ розроблено 34 короткострокових освітніх програми), створенню дистанційних курсів та навчальних матеріалів за професіями, підручників і навчальних посібників відповідно до професій, з

яких здійснюється підготовка. На базі НПЦ організуються та проводяться семінари-практикуми, конференції, конкурси професійної майстерності, фестивалі професій та інші заходи з питань впровадження новітніх технологій і матеріалів у процес підготовки робітничих кадрів у ЗП(ПТ)О.

Отже, НПЦ стали інноваційними осередками розвитку людського капіталу та вдосконалення практичної підготовки здобувачів освіти ЗП(ПТ)О, формування траєкторії професійного успіху, підвищення кваліфікації як педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, так і фахівців підприємств, організацій, установ, налагодження дієвого співробітництва у сфері професійної (професійно-технічної) освіти шляхом залучення роботодавців, бізнес-партнерів, громадських об'єднань до впровадження інноваційних виробничих технологій, форм і методів здобуття професійної (професійно-технічної) освіти.

Література

1. Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року [Електронний ресурс]. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2020/12/Proyekt%20Stratehiyi%20rozvytku%20proftekhosvity%20do%202023.pdf>

2. Розвиток людського капіталу [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu>

КІС ОЛЬГА

ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти» (Хмельницька обл.)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА МЕДІАТЕКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В ДНЗ «ДЕРАЖНЯНСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ»

Сучасні інформаційні технології впевнено і міцно закріпилися у нашому повсякденному житті. Людина нової формації – від учня до науковця – не мислить свого життя без використання в роботі й житті різноманітних джерел інформації та девайсів. Техніка дійшла до того, що скоро учням не потрібно буде носити важких підручників, на їх зміну прийдуть електронні книги. Тому, бібліотека навчального закладу, навчальні кабінети, аудиторії в умовах глобального технічного прогресу повинні переформатуватись в сучасне інфосередовище, яке здатне покращити знання учнів, спростити процес засвоєння та сприйняття матеріалу, головне бути результативним.

Із появою гаджетів: швидкісних засобів зв'язку, колектив ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти» відмітив тенденцію зниження рівня пізнавального інтересу учнів до проведення стандартних уроків. Мусимо визнати і сприйняти той факт, що сучасні учні комп'ютерно-грамотні, оснащені мобільними телекомунікаційними приладами, тому їх сьогодні вкрай складно зацікавити звичайним матеріалом з підручників та лекціями викладача. Вони хочуть бачити широке застосування на уроках загальноосвітніх, спеціалізованих, виробничого навчання інноваційні технології. Все частіше виявляють на уроці бажання працювати за допомогою сучасних інформаційних технологій, програм, електронних підручників. Це світова тенденція, і ми маємо її прийняти та намагатись по-іншому вирішувати проблему освіти.

За короткий термін, акумулювавши зусилля колективу в закладі, реалізовано проєкт «Сучасна медіатека». Нам вдалося створити сучасне інфосередовище для навчання учнів.

Медіатека – це навчальний простір, який включає колекцію нових сучасних носіїв інформації, грандіозне скупчення мультимедійних файлів на різній технічній апаратурі, які використовуються для організації навчального процесу, проведення нестандартних уроків, їх подачу, та мимовільне засвоєння учнями матеріалу. Вихованці мають змогу працювати, як на комп'ютері так із звичайними підручниками, використовувати в роботі диски, великі екрани, інші інноваційні засоби.

Медіацентр обладнаний різноманітними ресурсами: Інтернетом, CD та DVD-дисками, е-книгами, е-базою даних тощо. Це сучасний комплекс, який має відповідне технічне забезпечення: комп'ютери, смарт-телевізор, акустичну систему.

Використовуючи ці інновації: процес, підготовка, проведення уроку це не проблема, а навпаки, велика допомога в організації уроку на високому рівні, з більшою продуктивністю та результатом праці. Педагоги мають змогу не лише текстово подати матеріал, але застосувати при цьому всі можливі засоби навчання: телевізор, аудіо систему, комп'ютер.

Як у викладача мови та літератури в мене відкриваються широкі можливості організувати урок із залученням різних типів, різновидів, способів, технік подачі навчального матеріалу: продемонструвати уривок чи театральну постановку, відтворити заздалегідь підготовлений запис із фонду медіатеки, за допомогою тестових завдань перевірити засвоєння попереднього чи нового матеріалу. Учні вико-

ривують електронний підручник, словники, електронні перекладачі, миттєво завантажують твори української літератури, переглядають науково-популярні, науково-пізнавальні відеофільми тощо.

У сучасному медіасередовищі створюються сприятливі умови для формування в дитини здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно, емоційно. Формуються головні дидактичні функції, які реалізуються за допомогою ІКТ на уроках української мови та літератури, це:

– пізнавальна (використовуючи комп'ютерні технології та мережу «Інтернет», можна отримати будь-яку необхідну інформацію, як ту, що зберігається на жорсткому диску власної комп'ютерної бази, так і розміщену на дисках CD-ROM чи відповідних сторінках Інтернету);

– розвивальна (робота з різноманітними комп'ютерними програмами, крім активізації літературних можливостей особистості, сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічного мислення, пам'яті, уваги);

– дослідницька (в учнів з'являється можливість узяти участь у роботі літературних пошукових груп, Інтернет-конкурсах; виконувати творчі роботи різних видів, створювати власні творчі проекти, розробляти доповіді, реферати, учнівські презентації, публікації, дослідити певні проблемні питання);

– комунікативна (під час обміну інформацією між учнями створюється певна віртуальна єдність, у всіх є реальна можливість увійти на сайти популярних сучасних митців; вони мають можливість зіставити різні погляди, дати їм оцінку, сформулювати свої позиції).

Сьогодні, з огляду на сучасні реалії, викладач повинен вносити в освітній процес нові методи подачі інформації. Виникає питання, навіщо це потрібно?

Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм по телебаченню, тому набагато легше сприйме запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа-засобів. Таку інновацію не один рік підтримує Міністерство освіти та науки України. Підтвердженням цього є затверджені сайти, рекомендовані МОН для використання в освітньому середовищі.

Як мовник, користуюсь електронними ресурсами інтернету: онлайн-тестами з української мови, експрес-уроками Олександра Авраменка, тренажером з правопису української мови тощо.

Організуючи проведення занять в медіатеці навчального закладу, у мене з'являється можливість розширювати пізнавальні можливості учнів, формувати навички самостійної роботи з комп'ютером з огляду на особливості вивчення предмету, підвищувати зростання інтересу учнів до вивчення української мови та літератури, формувати мотивацію в учнів до самостійного пошуку, розвивати критичне мислення, вміння аналізувати, порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, оригінально розв'язувати навчальні завдання, розвивати вміння аргументовано захищати свою позицію тощо. Дієвим і результативним прийомом подачі чи закріплення навчального матеріалу є використання мультимедійних жанрів.

Працюючи над створенням медіатеки, його ідейники керувалися основним критерієм – мультифункціональністю: створення можливості як для самостійного навчання так і навчання в групі, проведення групових занять за допомогою презентаційного матеріалу, ведення дискусій, виховних заходів, проведення курсів, гуртків, майстер-класів для молоді за допомогою відео-путівника.

В результаті вдалося створити універсальну медіатеку, яка покликана збирати не лише тематичні профільні матеріали, але й матеріали на всіх носіях інформації і з усіх каналів.

Робота у сучасній медіатеці є стимулом для постійного розвитку та навчання. Тому, власним прикладом заохочую до навчання колег, постійно навчаюся сама, щоб потім навчити інших. Прагну і покроково працюю над тим, щоб робота та проведення занять у медіатеці приносили задоволення і результат. Для цього підвищую свій професійний рівень, беру участь у вебінарах, семінарах, конференціях, проходила навчання в «Школі медіаграмотності». Набуті знання намагаюся впроваджувати в своїй роботі.

Створення медіатеки в навчальному закладі – це крок у майбутнє, двері до сучасного світу, доступ до мультифункціонального простору за допомогою інноваційних технологій для здобувачів освіти та працівників.

Література

1. Медіаосвіта та медіа грамотність : підручник / ред.-упоряд. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за наук. ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
2. Підгірна І. С. Становлення індивідуальних стилів медіакомунікації молоді в соціальних мережах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук / І. С. Підгірна. – Київ, 2016. – 19 с.
3. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : план-конспекти уроків / за ред. В. Іванова, О. Волошенко, О. Мокрогуза. – Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. – 201 с.
4. Медіаосвіта та медіа грамотність : підруч. для студентів педагогічних коледжів / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за наук. ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр вільної преси, 2014. – 431 с.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Соціально-економічні й політичні реформи в країні суттєво змінили сутність управлінської діяльності керівників ЗП(ПТ)О, призвели до значного ускладнення управлінських завдань, сприяли зростанню її соціальної значущості. Вплив світових тенденцій на розвиток сучасної освіти, орієнтація на результат вимагають нових підходів до забезпечення її якості, а у зв'язку з цим і управління, що водночас визначає актуальність і необхідність підвищення рівня професійної компетентності керівників ЗП(ПТ)О.

Питання науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників, ролі методичних служб в удосконаленні їхньої професійної компетентності в умовах модернізації системи освіти розкриті в працях таких науковців, як В. Бондар, Л. Даниленко, О. Зайченко, А. Зубко, Г. Єльнікова, Л. Колосова, Н. Клокар, В. Луговий, Н. Любченко, В. Маслов, В. Олійник, Н. Побірченко, Л. Покроєва, Н. Протасова, В. Пуцов, М. Романенко, С. Сисоєва, Т. Сорочан та ін. Проте зміна парадигми освіти, нові законодавчі акти потребують оновлення змісту і форм здійснення науково-методичного супроводу професійної діяльності та розвитку керівників ЗП(ПТ)О.

Для забезпечення неперервного підвищення управлінської компетентності керівників ЗП(ПТ)О та розвитку їх професіоналізму в НМЦ ПТО у Хмельницькій області функціонує лабораторія науково-методичного забезпечення управлінської діяльності. Робота цього структурного підрозділу дозволяє здійснювати науково-методичний супровід, супервізію, надавати методичну допомогу, підтримку в умовах освітніх змін, а також виявляти потенційні можливості кожного керівника ЗП(ПТ)О як фахівця засобами діагностики та моніторингу. Усвідомлення того, що тільки на діагностичній, моніторинговій основі можливо забезпечити цілеспрямовану і результативну діяльність керівників та з метою вирішення питань удосконалення управління, неперервного підвищення управлінської компетентності, більш повного та ефективного задоволення професійних запитів і потреб НМЦ ПТО ПК розроблено діагностичні анкети для всіх категорій керівників за головними компетентностями. Керівники мають змогу опрацювати запитання анкети, провести самоаналіз, зазначити якої потребують допомоги. Причому важливим для нас є визначення керівниками форми надання допомоги, а саме висвітлення питань на курсах підвищення кваліфікації (як довгострокових, так і короткострокових), під час неформальної або інформальної освіти.

Для удосконалення ефективних форм та методів сучасного управління ЗП(ПТ)О, оволодіння новими компетенціями, НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області підготував та провів упродовж п'яти останніх років двадцять вісім навчальних та проблемних семінарів з керівниками ЗП(ПТ)О. Крім того, з метою надання консультативно-методичної допомоги керівникам ЗПО методистами НМЦ ПТО ПК проводиться щомісячний «Єдиний методичний день» з актуальних питань організації освітнього процесу. Інформація про проведені заходи висвітлювалась на сайті НМЦ ПТО ПК.

Лабораторією НМЗ УД здійснюється консультативно-методичний супровід діяльності ЗП(ПТ)О з питань: формування стратегії розвитку закладу освіти, перспективного планування розвитку ЗП(ПТ)О з врахуванням вимог ринку праці, створення та функціонування наглядових рад, створення сучасного освітнього середовища, функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, документування управлінської діяльності, підготовки до атестації керівників ЗП(ПТ)О. Методичний супровід управлінської діяльності здійснюється через блог лабораторії.

Проведення атестації керівників ЗП(ПТ)О зажадало адекватних методів оцінки їх професійного рівня, що визначило потребу розробки пакета контрольних-вимірювальних матеріалів для проведення експертної оцінки рівня кваліфікації керівників у вигляді Критеріїв ефективності діяльності керівників ЗП(ПТ)О. Метою створення Критеріїв було вивчення позитивних і негативних тенденцій управлінської діяльності та внесення коректив, які б дозволили наблизити бажані прогностичні результати. Завданнями створення Критеріїв було отримання об'єктивних даних про поточний стан, а в подальшому динаміки успішності, конкурентоспроможності діяльності керівників на основі зовнішньої експертної оцінки діяльності, виявлення потенціалу та проблемних напрямків роботи, проведення системної самооцінки керівниками власних результатів професійної діяльності.

Крім цього, розроблено систему оцінювання результатів діяльності ЗП(ПТ)О за підсумками роботи закладу, яка покладена в моніторинг ефективності діяльності ЗП(ПТ)О, та визначається рейтинг результативності закладів (методична складова) відповідно до критеріїв, схвалених на засіданні науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК 29.11.2018 р. За результатами щорічно проведених моніторингових визначаються кращі освітні практики області, Так, за останні 4 роки рейтинг очолюють три ЗП(ПТ)О області у різній послідовності. Якщо говорити про підсумки 2020 року, то це ДНЗ «Подільський центр

професійно-технічної освіти», ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» та ВПУ № 25 м. Хмельницького. Як показує досвід, проведення моніторингу заохочує ЗП(ПТ)О до участі у різних заходах, сприяє підвищенню результатів освітнього процесу, зростанню авторитету ЗП(ПТ)О-учасників.

Для якісного науково-методичного супроводу професійної діяльності керівників ЗП(ПТ)О важливого значення набуває виявлення, вивчення, узагальнення і поширення позитивного досвіду управлінської діяльності, метою якого є пропаганда новаторського досвіду та популяризація інноваційних управлінських підходів та технологій. За останні роки вивчено, узагальнено та поширено сім досвідів керівників ЗП(ПТ)О області.

З метою вдосконалення освітньої, наукової та професійної підготовки осіб, зарахованих до складу кадрового резерву на посади керівників ЗП(ПТ)О, формування знань, умінь і навичок, потрібних для виконання управлінських функцій та формування якісно нових кадрів керівників, НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області проводилось навчання із підготовки 13 осіб, які знаходились у резерві на посади директорів та 26 осіб – на посади заступників директорів з навчально-виробничої роботи. Відповідно до плану проведення підготовки резерву проводились навчальні семінари на базі Департаменту освіти і науки Хмельницької ОДА, НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, стажування на базі закладів професійної освіти без відриву від основної роботи. Зміст занять визначався з урахуванням змісту посадових інструкцій, мети підготовки резерву на посади керівників та вивчення стану управлінської діяльності в ЗП(ПТ)О області.

Оскільки серед пріоритетних напрямів оновлення системи професійної освіти – досягнення якості освіти, її відповідності потребам країни та світовим стандартам, то є потреба впровадження нових підходів у підготовку керівників ЗП(ПТ)О, формування нових моделей науково-методичного супроводу, оновлення змісту та форм діяльності методичних служб у напрямі підвищення професійного рівня управлінців, розкриття і розвитку їхнього творчого потенціалу. Методичні служби на сучасному етапі покликані максимально задовольнити професійні, соціальні й культурологічні запити керівників ЗП(ПТ)О, спонукати їх до постійного самовдосконалення у професійному та особистісному вимірах, стати своєрідним випереджувальним механізмом у процесі стабілізації та адаптації системи професійної освіти до нових вимог соціально-економічного розвитку України.

КРИВОРОТ ТЕТЯНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОРЕСУРСІВ

Відеоресурси стали важливою частиною освітнього середовища. Відео інтегрується в традиційні навчальні курси, є необхідним елементом онлайн-курсів і служить механізмом представлення інформації під час змішаного навчання. Застосування цифрових освітніх технологій спрямоване на удосконалення навчання, а відео виступає його ефективним інструментом.

Одним з основних критеріїв при створенні навчальних відеоматеріалів є пізнавальне навантаження. Теорія пізнавального навантаження, сформульована Свелером та його колегами [1], передбачає, що пам'ять має три рівні: сенсорна пам'ять (тимчасова), яка відповідає за отримання інформації; короткочасна пам'ять, де зберігається та обробляється інформація (дуже обмежена); довготривала пам'ять, куди потрапляє уже закодована інформація (практично необмежена). Оскільки короткочасна пам'ять обмежена, учень має свідомо обирати, на яку інформацію із сенсорної пам'яті звертати пильну увагу під час навчального процесу, а яку можна і пропустити.

На основі структурної моделі пам'яті, теорія пізнавального навантаження передбачає, що будь-яке навчальне заняття має три компоненти: внутрішнє пізнавальне навантаження, яке притаманне предмету, що вивчається і частково визначається ступенем взаємозв'язку інформації всередині предмета; необхідне пізнавальне навантаження – рівень пізнавальної активності, необхідний для досягнення запланованого освітнього результату; стороннє пізнавальне навантаження – когнітивні зусилля, які не допомагають, а заважають досягти бажаного навчального результату [2].

Оскільки ефективно організоване відео-заняття має мінімізувати стороннє пізнавальне навантаження, оптимізувати необхідне пізнавальне навантаження та керувати внутрішніми пізнавальними можливостями, можна виділити чотири важливі практики: наголос, сегментація, усунення, відповідність.

Наголос (сигнал, підказка) – використання тексту або символів на екрані, зміни кольору або контрасту, для виділення важливої інформації. Наголосом може бути поява на екрані 2–3-х ключових слів або знаку, що привертає увагу до певної області екрану. Це зменшує стороннє навантаження і збільшує необхідне навантаження, що ґрунтується на організації та взаємозв'язках представленої інформації [3].

Сегментація – розподіл відеоповідомлень, що дозволяє учням взаємодіяти із короткими відеофрагментами та допомагає контролювати потік навчальної інформації. Сегментація впливає на внутрішнє пізнавальне навантаження та збільшує необхідне пізнавальне навантаження. Можна створювати короткі відеофрагменти або включати у відео паузи за допомогою «стоп-тестів», щоб задати питання, після якого відбувається продовження перегляду [4].

Усунення – це видалення із відео цікавої але зайвої інформації, яка не сприяє досягненню навчальної мети. Наприклад, музика, складний фон або додаткові функції в анімації відволікають увагу учнів, а це збільшує стороннє пізнавальне навантаження та знижує ефективність навчання.

Відповідність (співставлення модальностей) – це процес використання як аудіо так і візуального каналу для передачі нової інформації, а також підбір найбільш придатної інформації для кожного типу каналу. Наприклад, відображення анімації певного процесу на екрані під час його вербального опису використовує обидва канали, а показ анімації при одночасному відображенні друкованого тексту використовує лише візуальний канал, тому перенавантажує його і знижує навчальну активність. Використання обох каналів для передачі інформації збільшує занурення учнів у навчальний процес.

Для підвищення уваги учнів до навчальних відеоресурсів варто дотримуватися наступних правил:

- відеофрагмент має бути коротким, інформація представлена стисло. Найоптимальніший час взаємодії із відео не більше 6-ти хвилин. При збільшенні тривалості активність учнів знижується. Під час довготривалої відеолекції учні відволікаються, а запам'ятовування матеріалу знижується.

- використовувати розмовний стиль. Саме розмовна, а не формальна мова під час відео-навчання має великий вплив, можливо, тому, що розмовний стиль спонукає учнів до соціального партнерства з педагогом, що веде до збільшення активності та навчальних зусиль.

- говорити відносно швидко та із захопленням. Увага учнів зростає із збільшенням швидкості мови. У педагога може виникнути ідея говорити повільно, щоб допомогти учням зрозуміти і краще засвоїти інформацію, але саме додавання запитань до відео та розбиття сюжету покращує засвоєння навчального матеріалу, а збільшення швидкості оповідача сприяє інтересу учнів.

Щоб допомогти учням отримати максимум від навчальних відеоресурсів, важливо використовувати інструменти, які допоможуть учням обробляти інформацію та контролювати власний рівень розуміння. Для цього необхідно:

- використовувати опорні питання. Вчені дослідили вплив опорних питань на навчання. Частині учнів було запропоновано переглядати відео без спеціальних інструкцій, тоді як інша частина учнів отримала перелік опорних питань. Учні, які відповідали на опорні питання під час перегляду, отримали значно вищі результати при тестуванні [5];

- використовувати інтерактивні функції, які дозволяють контролювати власне переміщення по відеокурсу. Учні, які мають змогу вільно пересуватися по відеофрагментах і бачити загальну організацію курсу, обираючи важливі розділи для перегляду та повертаючись назад, демонструють кращі результати навчання та залишаються більш задоволеними;

- інтегрувати стоп-питання у відео. Такі питання оптимізують пізнавальне навантаження за рахунок зменшення стороннього навантаження і збільшують необхідне навантаження. Створюють «ефект тестування», а гадування важливої інформації зміцнює пам'ять та підвищує здатність до використання отриманих знань. Такі інструменти, як *HarYak* і *Zaption*, дозволяють включати стоп-питання у відео та залишати коментарі на основі учнівських відповідей;

- зробити перегляд відеоресурсів частиною домашнього завдання. Відео може бути елементом домашнього завдання, за яке учні отримують оцінку, а це стимулює їх уважно переглядати навчальні відеофрагменти, для засвоєння нових понять у процесі виконання домашнього завдання.

Отже, використання відеоресурсів може стати ефективним інструментом у арсеналі навчальних інструментів. Але, важливо пам'ятати, що перегляд відео може бути таким же пасивним заняттям, як і читання, тому щоб отримати максимальний результат, важливо при створенні відеоресурсів врахувати три ключові складові: організація пізнавального навантаження; створення умов для занурення студентів у навчальний матеріал та стимулювання активності.

Література

1. Sweller J. Cognitive load theory, learning difficulty, and instructional design / John Sweller // *Learning and Instruction*. – 1994. – Vol. 4. – No. 4. – Pp. 295–312.
2. Jong T. Cognitive load theory, educational research, and instructional design: Some food for thought / Ton de Jong // *Instructional Science*. – 2010. – Vol. 38. – No. 2. – Pp. 105–134.
3. Koning B. Towards a framework for attention cueing in instructional animations: Guidelines for research and design. / Björn B. de Koning, Huib K. Tabbers, Remy M. J. P. Rikers, Fred Paas // *Educational Psychology Review*. – 2009. – Vol. 21. – No. 2. – Pp. 113–140.
4. Guo P. J. How video production affects student engagement: an empirical study of MOOC videos / Philip J. Guo, Juho Kim, Rob Rubin // *ACM Conference on Learning at Scale*. – 2014. – Pp. 41–50.

5. Lawson T. J. Guiding questions enhance student learning from educational videos. / Timothy J. Lawson, James H. Bodle, Melissa A. Houlette, Richard R. Haubner // *Teaching of Psychology*. – 2006. – Vol. 33. – No. 21. – Pp. 31–33.

ЛИПСЬКА ЛАРИСА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

На сьогодні інформаційні технології є рушійною силою глобальних змін у всьому світі і займають особливе місце в економіці України. Вони стабільно розвиваючись вже більше 50 років і зараз знаходяться у фазі експоненціального зростання.

У сучасній освіті один із пріоритетних напрямів розвитку є інформатизація та впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес, що значно покращує якість та ефективність навчання майбутніх кваліфікованих робітників, підвищує конкурентоспроможність їх на ринку праці. Застосування комп'ютерних технологій підвищує активність учнів, веде до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання.

Сьогодні одним з найбільш ефективних інструментів для успішного вирішення професійних завдань та постійного підвищення рівня професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників є інформаційні освітні технології. Цифрові освітні технології є різновидом інформаційних технологій, що передбачають роботу з цифровими ресурсами – окремими об'єктами, які представлені в цифровій (електронній) формі та призначені для досягнення поставлених освітніх цілей.

Цифрові технології в сучасному світі – це не лише інструмент, а середовище існування, завдяки якому цифровізації освіти передбачає застосування учнями мобільних і інтернет-технологій.

Сучасними світовими тенденціями розвитку інформатизації освіти є технології, які мають значною мірою урізноманітнити методики навчання, що дасть можливість значно підвищити якість підготовки кваліфікованих робітників, при цьому поєднувати класичні принципи фундаментальної підготовки з ефективними сучасними інноваційними освітянськими моделями.

Сьогодні цифрові технології в освітньому процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників використовуються для подачі матеріалу і формування в учнів глибоких знань з різних наукових тем. Онлайн-взаємодія педагога і учня здійснюється за допомогою цифрового середовища, яке дозволяє не переривати навчальний процес, який відбувається незалежно від місцеперебування як педагога, так і учня, що особливо важливо в сучасних умовах.

Завдяки використанню SMART-підручників і SMART-комплексів можна говорити про формування властивостей нового цифрового освітнього середовища. Отже, застосування цифрових технологій в освітньому процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників істотно прискорює передачу і засвоєння знань, сприяє підвищенню якості навчання, що дає можливість майбутнім фахівцям успішно і швидко адаптуватися в сучасному суспільстві.

Література

1. Липська Л. В. Використання SMART-технологій у навчальному процесі професійно-технічних навчальних закладів / Л. В. Липська // *Електронне наукове фахове видання «Теорія і методика професійної освіти»*. – Вип. 14. – Режим доступу: <https://ivetscienceip.to.wixsite.com/tmpo/kopiya-13-2017>

2. Морзе Н. В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес закладів ПТО. Київ : Арт Економі, 2011. 168 с.

ЛИСОВСЬКИЙ МИХАЙЛО, КУШНІР ВІКТОР, ПРИЛЕПЬКА ІННА

Плужнеський професійний аграрний ліцей (Хмельницька обл.)

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сучасний стан суспільства характеризується значним зростанням техногенного тиску на природу, негативним впливом діяльності людства на динаміку біосферних процесів, що призводять до забруднення довкілля, негативного впливу на здоров'я людей, деградації природних ландшафтів, вичерпання ресурсів, масового вимирання тваринних і рослинних видів.

Спроби розв'язувати складні екологічні проблеми шляхом модернізації технологій без формування належної екологічної свідомості громадян не дають очікуваних результатів. Відтак постає

проблема формування екологічного світогляду та екологічної культури майбутніх кваліфікованих робітників під час навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Усвідомлюючи масштабність та вагомість окресленої проблеми, колектив Плузненського професійного аграрного ліцею значні зусилля скерує на екологізацію освітнього процесу.

Ще з 2006 року на базі закладу функціонує регіональний Центр екологічної освіти, метою якого є організація і координація еколого-освітньої діяльності у межах ЗП(ПТ)О області.

Система роботи регіонального Центру екологічної освіти поєднує в собі екологічне навчання, виховання із практичною роботою, освітніми і виховними заходами, організацією науково-практичної роботи педагогічних працівників та учнів. Водночас, Центр є методичним осередком для педагогічних працівників ліцею та інших ЗП(ПТ)О регіону у дослідженні актуальних проблем еколого-просвітницької та еколого-практичної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників. Також в рамках роботи Центру учні ліцею мають можливість займатися науково-дослідницькою діяльністю.

Як засвідчує практичний досвід, робота Центру екологічної освіти створює сприятливі умови для:

- засвоєння значного обсягу екологічних знань, що відповідають сучасному етапу розвитку науки;
- формування самосвідомості громадянина, відповідального за навколишнє середовище;
- збагачення, розширення та поглиблення системи життєвих цінностей;
- зростання та поглиблення в учнів пізнавальної мотивації до навчання;
- розвитку потреби і вміння працювати з джерелами інформації про природне довкілля, особливості тваринного та рослинного світу регіону та України;
- відчутного зростання творчої активності педагогічних працівників;
- орієнтації на вивчення і поширення екологобезпечних технологій;
- оптимізації спілкування між педагогами і учнями;
- розширення та поглиблення професійних знань, екологічної культури через участь учнів у позанавчальній роботі екологічного спрямування;
- продовження навчання у закладах вищої освіти на факультетах екологічного спрямування.

Великим поступом у здійсненні екологізації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі стала участь Плузненського професійного аграрного ліцею як основного партнера у міжнародному грантовому проєкті «Трансфер знань про органічне землеробство та зміну клімату в сільському господарстві», що здійснюється в межах академічних та освітніх програм уряду США в сфері державної дипломатії Громадською організацією «Мультикультурна Україна» у 2021–2022 роках.

В ході реалізації проєкту науковці Університету Меріленду (США) проведуть для учнів та педагогів ліцею онлайн-заняття про екологічне ведення сільського господарства. Також буде підготовлено сучасний навчальний контент та оновлено зміст робочих навчальних програм за проблематикою з органічного землеробства. Науково-методичний супровід виконання проєктних завдань здійснюється за підтримки працівників Національного університету водного господарства та природокористування і НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області.

Бізнес-партнери проєкту готові забезпечити перехід ліцею в органічне землеробство, надавши для роботи на його полях сучасну агротехніку і менеджмент-підтримку. Крім того, учні ліцею будуть проходити виробничу практику, а педагоги – стажування на підприємствах групи RitterBioAgro, які мають значний досвід у виробництві сертифікованої органічної продукції. Також на базі ліцею розпочато створення демо-ділянки з вирощування екологічно чистої плодово-овочевої продукції та лікарських трав. Таким чином, завдяки спільній діяльності професійної освіти, бізнесу та громадських організацій уможливилося вирішення одного із стратегічних завдань сучасності – підготовка майбутніх фахівців до нових глобальних викликів – переходу Європи на шлях екологізації в рамках проголошеного Європейського зеленого курсу.

ЛУЖНЯК ЛЮДМИЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА – ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОГО ЗП(ПТ)О

Бібліотека є обов'язковим структурним підрозділом закладу професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) і здійснює бібліотечно-інформаційне та культурно-просвітницьке забезпечення навчально-виховного та навчально-виробничого процесів як в урочний, так і в позаурочний час.

Сьогодення диктує нову модель бібліотеки, вимагає наповнення її новим змістом, що відповідає би запитам навчально-виховного процесу і розвитку нових інформаційних технологій. Низький рівень

забезпечення друкованими виданнями учнів ЗП(ПТ)О, вимушений перехід на дистанційну форму навчання через пандемію з 2020 року призвели до необхідності створення нових умов для забезпечення учнів своєчасною, достовірною і повною інформацією шляхом широкого застосування цифрових технологій. Тому разом з традиційними напрямками роботи бібліотеки ЗП(ПТ)О розглядається нова форма – електронна бібліотека.

Електронна бібліотека – розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео тощо) завдяки глобальним мережам передачі даних в зручному, для кінцевого користувача, вигляді.

Ефективна навігація в електронній бібліотеці дає можливість учню знаходити інформацію, яка його цікавить, в усьому доступному інформаційному просторі з найбільшою повнотою і точністю при найменших витратах зусиль.

Працівниками НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області з 2015 р. було розгорнуто роботу щодо використання електронних бібліотек у ЗП(ПТ)О, проведено низку навчальних семінарів з цього питання. Закладам спочатку було запропоновано встановити на персональний комп'ютер програму MyHomeLib, яка розповсюджується як вільне програмне забезпечення на умовах ліцензії MIT. Дана програма дозволяє керувати електронними версіями підручників, а саме створювати каталоги за галузями, напрямами підготовки чи професіями, здійснювати пошук необхідних літературних джерел. Програмою MyHomeLib користувались більшість ЗП(ПТ)О області.

У 2017 р. НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області було створено на платформі Blogspot.com онлайн-бібліотеку профтехосвіти Хмельниччини. Спільними зусиллями бібліотекарів ЗП(ПТ)О області було наповнено електронними версіями підручників рубрики з професій, які найбільш популярні в області. У бібліотеці також наявні підручники з предметів загальноосвітньої підготовки, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України та література, розроблена педагогами області, яка схвалена та рекомендована до поширення в ЗП(ПТ)О області.

У 2021 р. онлайн-бібліотеку було оновлено та доповнено новими виданнями, перенесено на платформу Google Sites. На сьогодні онлайн-бібліотека профтехосвіти Хмельниччини містить 5 рубрик: професійна підготовка, загальноосвітня підготовка, виховна робота, методична робота, управлінська діяльність.

У рубриці професійна підготовка налічується 70 професій, з яких здійснюється підготовка в Хмельницькій області. Завдяки відкритій онлайн-бібліотеці усі учасники освітнього процесу області мають можливість у зручний для них час використовувати напрацювання, створені не лише педагогами власного закладу, але й інших закладів області. Таким чином, кращий досвід поширюється у регіоні і менш досвідчені педагоги переймають кращі практики своїх колег. Онлайн-бібліотека постійно оновлюється та поповнюється новими надбаннями педагогів.

Разом з тим, у 2021 році планується проведення спеціальних професійних курсів з розвитку інформаційно-цифрової компетентності для бібліотекарів ЗП(ПТ)О. У межах курсів заплановано опанування бібліотекарями нових сервісів та платформ, які вони зможуть використовувати у своїй професійній діяльності. Пройшовши такі курси, кожен бібліотекар зможе створити свою гнучку онлайн-бібліотеку, наситити її не лише електронними виданнями, а й цікавим фото та відеоконтентом, презентаціями, слайдшоу, інтерактивними вправами, плакатами та ін.

Література

1. Електронна бібліотека [Електронний ресурс] // Вікіпедія вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://cutt.ly/pEONVsg>

МАТКОВСЬКА ЛЮБОВ

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» (м. Кам'янець-Подільський)

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Інноваційна діяльність знаходиться в постійному пошуку, впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування здорової фізично, високоадаптованої до змінних умов активної діяльності творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, приймати самостійні рішення.

Орієнтація на нове, його пошук і впровадження стають на сьогодні актуальними і необхідними у професійному навчанні, яке модернізується відповідно до нових економічних та суспільних умов, до вимог ринку праці.

Мобільності професійному навчанню надає саме участь в інноваційних процесах і спрямування їх у напрямі модернізації освіти взагалі та професійної (професійно-технічної) освіти зокрема. Педагогічна інноватика у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, впровадження в навчально-виховний процес нетрадиційних технологій навчання вимагають науково-методичного забезпечення. Спрямованість науково-методичної роботи має визначатися сьогоденням та перспективами розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які мають постійно обґрунтовано коригувати зміст, визначати форми та методи навчально-виховної діяльності, розробляти та випробовувати нове дидактичне забезпечення навчального процесу, нові прогресивні технології навчання.

Головним призначенням системи П(ПТ)О є підготовка якісних робітничих кадрів, які б відповідали сучасним вимогам та могли вирішувати складні виробничі завдання, успішно конкуруючи на ринку праці. Щоб підготувати такого робітника потрібно: по-перше, впроваджувати у навчальний процес сучасні новітні виробничі технології; по-друге, навчити майбутнього кваліфікованого робітника. Сучасний етап розвитку європейської та світової економіки характеризується використанням новітніх технологій та засобів виробництва, супроводжується гострою конкуренцією та високими вимогами до робітників. Постійні стреси, неочікувані катастрофи виснажують і підривають стан трудових ресурсів країни.

Щодо професійного навчання, то питання спрямування інновацій на модернізацію профпідготовки постає особливо гостро, оскільки система П(ПТ)О залишається сьогодні поза увагою держави й виживає та доводить необхідність власного існування самостійно. Якщо новація – це потенційно можлива зміна, то інновація – це зміна реалізована. Тому з метою підвищення якості підготовки висококваліфікованих спеціалістів ми впроваджуємо у навчальний процес інноваційні методи навчання. Інноваційний процес полягає у формуванні і розвитку змісту й організації нового.

Майстри виробничого навчання використовують інтерактивні технології (залежно від мети уроку, форм організації навчальної діяльності): колективно-групове навчання, технологію ситуативного моделювання, навчання здобувачів освіти у малих групах. Ідея полягає у тому, що навчально-виробничий процес ефективно відбувається за умови постійного активної взаємодії всіх здобувачів освіти. Також використовують різні методи: метод ігрової ситуації, яка активізує пізнавальний інтерес, спрямовує розумову діяльність. Тут якраз виявляється вміння аналізувати, робити висновки, приймати відповідне рішення у нестандартних ситуаціях. Готуючись до уроку виробничого навчання важко визначити чіткі межі між різними методами навчання: вони переплітаються, доповнюють один одного, скидаються в комплексний пакет, систему прийомів, за допомогою яких майстер виробничого навчання і здобувачі освіти реалізують поставлені цілі. Кожен з методів навчання має певні переваги і недоліки.

Рольові ігри дають можливість відтворити будь-яку ситуацію «у ролях». Кожен починає розуміти, що він не просто здобувач освіти, який відповідає перед викладачем, а особа, яка має певні права, обов'язки та відповідальність у прийнятті рішення. Ігри дають можливість зняти психологічний стрес, сприяють кращому засвоєнню матеріалу, розвивають швидкість мислення.

Інтерактивні методи навчання моделюють майбутню професійну діяльність здобувачів освіти, надають сенс практичному навчанню, мотивують тих, хто вчиться. Методична підготовка майстра в/н до організації й проведення уроку допомагає обрати зміст та адекватні методи навчання і виховання для досягнення поставленої мети.

Спрямуванню інноваційних педагогічних технологій на модернізацію професійної підготовки сприятимуть зміни структури управління ЗП(ПТ)О. Говорячи про інтерактивне навчання, слід зазначити, що саме воно сприяє індивідуальному підходу до кожного здобувача освіти.

Підхід та впровадження інноваційних технологій у навчально-виробничий процес дає змогу готувати конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем кваліфікації, який відповідає вимогам сучасного виробництва, з творчим мисленням та прагненням до постійного професійного вдосконалення. Вважатимемо, що особистісна готовність майбутніх фахівців до інноваційної діяльності має включати ряд складових: здатність до саморозвитку, зайняття активної особистісної позиції у реалізації інноваційних пошуків, позитивне ставлення до інновацій. Отже, головним для педагогів є залучення здобувачів освіти до процесу пошуку, де вони постійно перебувають у стані співробітництва та творчості при формуванні професійної компетентності.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – Київ : АПН, 2002. – 192 с.
4. Новиков П. М. Випереджувальна професійна освіта : наук.-практ. посіб. / П. М. Новиков, В. М. Зуєв. – М. : РГАТиЗ., 2000. – 266 с.
5. Гуманітарна освіта // Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : Вища школа., 2000.

6. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система вищої школи: шляхи відродження / Д. В. Алфімов // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. пр. / ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – Київ : Логос. – 2000. – С. 158–160.

7. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Безпалько. – М., 1989. – 180 с.

8. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – Київ : Грамота. – 2003. – 21 с.

МЕЛЬНИК ГАЛИНА

ДНЗ «Ярмолинецький агропромисловий центр професійної освіти» (Хмельницька обл.)

РОЛЬ МЕТОДИЧНИХ КОМІСІЙ У СТВОРЕННІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Головною метою у професійній освіті є підготовка кваліфікованого робітника відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією, орієнтований у суміжних сферах діяльності, може ефективно працювати на рівні світових стандартів, готовий до постійного професійного удосконалення, є соціальним та професійно мобільним. Для досягнення цих цілей важлива роль у ДНЗ «Ярмолинецький агропромисловий центр професійної освіти» належить роботі методичних комісій, які допомагають педагогам удосконалювати форми і методи навчання і виховання учнів. Діяльність методичних комісій безпосередньо впливає на підвищення якості навчання, ефективність застосування сучасних форм і методів навчання; професійний ріст і методичну майстерність педагогічних працівників; впровадження досягнень педагогічної науки і передового досвіду в навчально-виховний процес.

Таким чином, головним змістом роботи методичних комісій є удосконалення змісту, організації і методики теоретичного і виробничого навчання з метою здійснення органічного зв'язку загальноосвітньої і професійної підготовки учнів центру.

Особливу увагу приділяємо питанню підвищення якості навчально-виховного процесу, вивченню сучасних технологій навчання, виховання, організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів розвитку навичок мислення високого рівня, творчих здібностей.

Методичні комісії виконують такі основні завдання:

- організовують методичну роботу в рамках комісії;
- ведуть систематичну позаурочну роботу з навчальних предметів;
- відповідають за участь у олімпіадах центру та обласних олімпіадах, конкурсах професійної майстерності;
- складають план контролю в межах методичної комісії за рівнем навчальних досягнень і творчою активністю учнів;
- відповідають за виконання робочих навчальних програм педагогами;
- займаються науково-дослідницькою діяльністю з учнями.

У 2021–2022 навчальному році в закладі працює 6 методичних комісій. Робота методичних комісій будується на основі аналізу результатів навчального процесу за минулий навчальний рік. Виправданим стала взаємодія методичних комісій різних напрямів для досягнення спільної мети. Кожна методична комісія має свій план роботи, відповідно до методичної проблеми закладу. Реалізуючи основні напрями плану розвитку закладу на цей навчальний рік, продовжує функціонувати творча проблемна група, яка працює над темою «Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів шляхом впровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій».

Проаналізувавши роботу методичних комісій, слід зазначити, що всі вони працюють над створенням системи навчання, що задовольняє потребам кожного учня відповідно до його схильностей, інтересів і можливостей.

Кожен педагог працює над своєю методичною проблемою, з узагальненими результатами якої він знайомить своїх колег на засіданнях методичних комісій, педради, методичної ради. Цілеспрямовано ведеться робота з освоєння викладачами та майстрами виробничого навчання сучасних методик і технологій навчання (на педагогічних радах і методичних нарадах), в тому числі в роботі Школи оволодіння методикою сучасного уроку.

З метою популяризації знань з різних предметів традиційно реалізується графік проведення предметних тижнів. Підсумки проведення тижнів узагальнюються в матеріалах, які включають в себе відкриті уроки, конкурси, виставки газет, захист рефератів, доповіді, вироби учнів і т.д.

Педагог тоді зможе успішно виконувати свої завдання, коли рівень його професійної підготовки буде адекватний вимогам, поставленим суспільством перед сучасною системою освіти. Н. А. Рубакін

відмічав: «Ніколи не залишайте Вашої самоосвітньої роботи і не забувайте, що, скільки би ви не вчилися, скільки би не знали, знанням та освіті немає ні кордонів, ні меж». Тому провідною ідеєю діяльності нашого педагогічного колективу є наступна: щоб бути гарним професіоналом, треба постійно зростати, розвиватися, дотримуватись систематичності й послідовності самоосвіти, постійно ускладнюючи зміст і форми.

МЕЛЬНИК УЛЬЯНА

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» (м. Кам'янець-Подільський)

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні здобувачі освіти прагнуть володіти новітніми технологіями в обраній професії, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі за допомогою комп'ютерної техніки, управляти автоматизованими системами виробництва, вміти проектувати й конструювати власні методики роботи на виробництві. Ці та інші компетенції може сформувати методично-компетентний майстер виробничого навчання, роль якого в закладі професійної (професійно-технічної) освіти за останні роки значно змінилася. Він все більше стає організатором навчального та виробничого процесу, керівником пізнавальної і виробничої діяльності здобувачів освіти, сприяє розвитку їх активності та самостійності в набутті знань, умінь і навичок.

Методична компетентність, яка проявляється у методичній діяльності майстрів виробничого навчання в ЗП(ПТ)О направлена на обслуговування практики навчання, тобто на розроблення й удосконалення методики виробничого навчання.

Аналіз різних трактовок дефініції «методична компетентність дозволяє говорити про те, що багато дослідників пов'язують методичну компетентність з певними властивостями, здібностями особистості та готовністю реалізовувати ці здібності в професійній педагогічній діяльності, наявністю знань, отриманих в ході навчання і виховання. При цьому важливою характеристикою методичної компетентності представляється певний досвід педагогічного працівника, так як у процесі набуття такого досвіду педагог самонавчається і самовдосконалюється, розвиває ті особисті якості, які необхідні для становлення його методичної компетентності. Отже, методична компетентність майстрів виробничого навчання визначається як здатність ефективно організовувати навчально-виробничий процес, що ґрунтується на системі розвинених психолого-педагогічних, фахових, методичних знань і умінь, а також досвіді їх використання в процесі професійно-педагогічної діяльності у ЗП(ПТ)О.

Вважається, що безпосередній вплив на методичну діяльність майстрів в/н, її ефективність і результативність забезпечує ціннісно-мотиваційна сфера, яка включає основні інтереси, потреби, мотиви, цінності та мотивацію їх методичної діяльності, а також дає можливість з'ясувати їх ціннісне ставлення до цієї діяльності. Серед них суттєву роль відіграють мотиви, які спонукають, спрямовують і регулюють професійну поведінку та спілкування майстрів, сприяють усвідомленню своїх потреб у постійному розвитку і самореалізації як суб'єкта методичної діяльності. Ціннісні орієнтації мають принципове значення для формування індивідуального стилю методичної діяльності. На основі їх формується позитивне ставлення до педагогічної професії в цілому і до цілей і засобів методичної діяльності зокрема.

Когнітивний компонент охоплює професійний інтелект, систему психолого-педагогічних, власне методичних та професійних спеціалізованих знань з певної виробничої галузі. Цей компонент містить такі знання: психолого-педагогічні – володіння педагогічною діагностикою основ вікової психології, психології міжособистісного і педагогічного спілкування, основ виробничої психології, тобто сукупністю тих знань, які забезпечують виконання педагогічних функцій майстром виробничого навчання, що пов'язані з професійним навчанням і вихованням учнів; професійні – базові знання процесів, передового вітчизняного і світового досвіду; основ економіки, організації праці та особливостей управління відповідної виробничої галузі; власне методичні, які представлені сукупністю загальнометодичних і предметно-методичних знань.

До загальнометодичних відносимо: знання історії виникнення і розвитку професії, а також спеціальної дисципліни, яка зумовлює здобуття основних умінь і навичок з професії; цілей і задач виробничого навчання; основних дидактичних принципів у методиці проведення виробничого навчання та їх взаємозв'язок; змісту виробничого навчання та його загальної структури; характеру взаємозв'язку теорії та практики, а також способів його реалізації; методики формування і розвитку професійних знань, умінь та навичок; виховного та розвиваючого потенціалу виробничого навчання; системи методів виробничого навчання та їх взаємозв'язку із засобами навчання; системи методичних прийомів і способів їх відбору; системи засобів навчання; форм організації навчально-виробничого процесу в

зв'язку з конкретним змістом; розуміння значення і суті самостійної роботи учнів і знання технологій її організації; способів педагогічного оцінювання, організації контролю; актуальних проблем сучасної методики виробничого навчання.

Предметно-методичні знання – це знання, які пов'язані з підготовкою до: початку навчального року (компетентний аналіз змісту програм виробничого навчання, підручників та навчальних посібників; упорядкування навчально-матеріальної бази; вивчення контингенту учнів; перспективне планування); до вивчення теми виробничого навчання (аналіз логічної структури теми; конкретизація задач; вибір типу навчання; відбір методів навчання; розробка системи занять виробничого навчання; відбір додаткової літератури; складання тематичного плану та переліку навчально-виробничих робіт); до конкретного заняття виробничого навчання (вимоги до проведення уроку виробничого навчання: загально-методичні вимоги; методичні вимоги; розробка структури і методики заняття виробничого навчання; організація вступного та заключного інструктажів; формування умінь та навичок з конкретного виду роботи, розробка завдань для самостійної діяльності; складання плану заняття).

Діяльнісний компонент відображає уміння і досвід методичної діяльності майстрів виробничого навчання. Він містить такі складові:

– уміння здійснювати навчально-методичну роботу (уміння з розроблення навчально-методичної документації, планування організації навчально-виробничого процесу і контролю за навчально-виробничою діяльністю здобувачів освіти, оцінювання професійного саморозвитку майстра виробничого навчання);

– уміння здійснювати науково-методичну роботу (уміння науково обґрунтовувати навчальні плани, обсяг і зміст програм виробничого навчання та виробничої практики; уміння розробляти нові навчальні курси на базі розвитку нових наукових напрямів, враховуючи умови сучасного виробництва; уміння розробляти методичні продукти);

– організаційно-методичні уміння – інтегровані педагогічні уміння з реалізації навчально-виховного процесу, формування мотивації учіння, організації навчально-професійної діяльності здобувачів освіти, вибору оптимальних засобів педагогічного впливу і взаємодії організації самовиховання і самоуправління;

– методичний досвід – практика методичної діяльності та її результат, що відображає рівень оволодіння методичною компетентністю на певному етапі її формування, уміння поважати думку колег.

Технологічний компонент включає техніко-технологічні вміння і здатності за профілем підготовки кваліфікованих робітників (аналіз виробничих ситуацій, планування раціональної організації технологічного процесу, експлуатація технічних засобів виробництва), технологічне мислення – це комплекс інтегрованих інтелектуальних вмінь, пов'язаних з плануванням і здійсненням трудового процесу, визначенням послідовності виготовлення продукції з мінімальними витратами часу, сировини і матеріалів).

Рефлексивний компонент проявляється в уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку, особистісних досягнень; сформованість таких якостей як здатність до методичної самооцінки, самоаналізу, самоконтролю, саморегуляції, само детермінації, критичного та інноваційного рефлексування та прогнозування результатів професійної діяльності, осмислення досвіду власної методичної роботи.

Професійно важливі якості – це індивідуальні властивості майстрів виробничого навчання, що впливають на ефективність методичної діяльності й на успішність освоєння цієї діяльності. Для майстрів виробничого навчання визначаємо такі професійно важливі якості як професійна відповідальність (якісне виконання своїх професійних обов'язків), організованість (внутрішня зібраність, що характеризує узгодженість між цілями діяльності та способами її здійснення), пунктуальність (культура виховання і мислення майстра виробничого навчання), методичність (послідовність і організованість дій на основі одного або системи засобів методичної діяльності.), системність (бачення цілісності методичної діяльності) тощо, які впливатимуть на ефективність методичної діяльності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Індивідуальна траєкторія успішного розвитку майстрів виробничого навчання, що розуміється як результат реалізації їх особистісного потенціалу через доцільний вибір ними змісту, форм, методів, технологій, прийомів освіти на основі узгодження індивідуальних цілей, потреб, мотивів, інтересів та цілей, вимог навчального закладу.

Отже, сучасна інженерно-педагогічна освіта має бути спрямованою на формування і розвиток у майбутніх фахівців певних знань і вмінь, що у подальшому сприяють розвитку компетентного фахівця. У свою чергу, професійна компетентність майбутніх фахівців-технологів у галузі харчових технологій має полікомпонентну структуру, представлену складовими, що є конструктами різних видів компетентностей і детермінують у своїй цілісності готовність і успішність реалізації професійної діяльності. Критерії дослідження професійних компетентностей розкриваються через певні показники, по мірі їх прояву можна констатувати і ступінь прояву критерію. Таким чином, рівень сформованості кожного компонента компетентності визначається сформованістю показників, які входять до її складу.

Література

1. Зязюн І. А. Психодіагностика педагогічної майстерності вчителя / І. А. Зязюн // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2003. – № 12. – С. 52–55.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І. А. Зязюн // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13–18.
3. Кваліфікаційні вимоги до майстрів виробничого навчання професійних навчальних закладів на оплату їх праці за відповідними тарифними розрядами : затв. заст. міністра освіти України В. О. Зайчуком 07.05.1993 р., № 1/9-51] ; Прокоф'єва А. Г. Формирование профессионально-педагогической компетентности будущих специалистов в современной информационной образовательной среде вуза : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. Г. Прокоф'єва. – Самара, 2008. – 24 с.
4. Рупрехт Р. Инженерно-педагогические компетенции. – URL: http://www.madi.ru/igip_journal/34/9.html (дата обращения: 15.11.09).
5. Сулима Т. С. Формування творчих педагогічних умінь як складової професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання / Т. С. Сулима // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – Вип. 32. – С. 432–436.

НЩУН ВАСИЛЬ

ДНЗ «Волочиський промислово-аграрний професійний ліцей» (м. Волочиськ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Динамічні соціально-економічні процеси, інтернетизація та глобалізація суспільства зумовлюють структурні зміни в економіці та зростаючий попит на нові навички та компетенції, а тому вимагають пристосування закладів професійної (професійно-технічної) освіти до вимог часу. Виступи роботодавців свідчать, що на сьогоднішній день стан підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти ще не повною мірою відповідає сучасним соціально-економічним потребам суспільства.

Орієнтиром для кожного закладу професійної (професійно-технічної) освіти повинен бути кваліфікований робітник, підготовлений до роботи в динамічному світі розвитку науки, техніки, технологій, зв'язків і відносин, здатний знаходити рішення в будь-яких ситуаціях, зумовлених професійною діяльністю.

Якість професійної освіти і навчання складається із трьох частин:

– якості випускників ліцею, яка визначається розвитком їхніх соціальних, культурно-духовних і професійних здібностей на рівні, необхідному та достатньому для реалізації цілей і функцій, що відповідають вимогам виробництва;

– якості освітнього процесу;

– якості підсистем і елементів освітньої системи.

На забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників впливає відкриття на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти навчально-практичних центрів з певних професій. У 2019 р. на базі ДНЗ «Волочиський промислово-аграрний професійний ліцей» відкрито сучасний навчально-практичний центр з професії «Верстатник деревообробних верстатів».

Метою відкриття центру була підготовка кваліфікованих робітників деревообробного профілю, які володіють усіма необхідними у їх професії професійними компетентностями та технологіями. На сьогодні здобувачі освіти навчаються та працюють на сучасному деревообробному обладнанні для ручної та механізованої обробки деревини. Зокрема, це форматно-розкрійний, фугувальний, рейсмусовий, фрезерний, свердлильно-пазувальний, кромкоклеючий, шліфувальний, вертикально-свердлильний верстати, гідравлічна прес-вайма, компресори. Також центр обладнаний витяжками для пилу і стружки.

На забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників у ринкових умовах впливає і проходження виробничої практики як складової освітнього процесу для отримання якісного практичного досвіду. Та, на жаль, спостерігається ситуація, коли роботодавці масово відмовляються від надання місць для проходження виробничої практики здобувачам освіти у зв'язку з неможливістю проведення її оплати через кризу в економіці, особливо в умовах поширення пандемії «COVID-19».

Подальшими кроками у вирішенні проблеми забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти повинні стати:

1. Проведення досліджень та здійснення коротко- та довгострокового прогнозування потреби ринку праці регіону у кваліфікованих робітниках у розрізі професій.

2. Забезпечення якості професійно-технічної освіти неможливе без вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників та працівників, які залучаються до організації та проведення професійного навчання персоналу на виробництві.

3. Стимулювання державою роботодавців брати на роботу кваліфікованих робітників без досвіду роботи, адже через несвоєчасне влаштування на роботу молоді люди втрачають свої професійні навички та кваліфікацію, що ще більше ускладнює процес ефективного пошуку роботи.

Вирішення цих завдань потребує зусиль керівництва та педагогічних колективів ЗП(ПТ)О, роботодавців та представників громадських організацій.

ОВЕРЧУК ОКСАНА

Нетішинський професійний ліцей (м. Нетішин)

РОЛЬ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ

Сучасний заклад професійної (професійно-технічної) освіти – це багатогранна система, усі шаблі якої об'єднані між собою. Однією зі складових цієї системи є методична робота, яка направлена на покращення якості професійної освіти відповідно до вимог сьогодення.

Вже третій навчальний рік у зв'язку з пандемією COVID-19 педагогічна спільнота працює, використовуючи нові форми та методи роботи. В таких умовах на методичну службу ліцею покладено важливе завдання: організація діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти у змішаному (дистанційному) форматі навчання. Свою роботу я, як методист, організувала так, щоб у першу чергу допомогти педагогам в налагодженні освітньої діяльності та забезпеченні неперервності освітнього процесу здобувачам освіти в умовах, що склалися, а, по-друге, сприяти проведенню (у режимі онлайн) всіх заходів.

Методична робота – важлива складова професійної освіти, що має цілісну систему дій і заходів, орієнтованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток його творчого потенціалу. Розв'язати ці багатопланові завдання в умовах дистанційного формату навчання можна лише через створення оптимальної системи методичних онлайн-заходів та орієнтування педагогів на вибір тих форм роботи, які максимально враховують їхні потреби та потреби здобувачів освіти, запити й інтереси, умови здійснення навчання у дистанційній або змішаній формі.

Зважаючи на ті умови, в яких опинилася освіта, свою роботу намагаюся здійснювати за такими принципами:

– демократизація та гуманізація освітнього процесу (усі ми в першу чергу просто люди, і в період пандемії кожному необхідна підтримка, допомога та добре слово, адже нові умови праці й швидка адаптація до них – це стресова ситуація);

– цільовий підхід до організації методичної роботи відповідно до програмних цілей закладу професійної (професійно-технічної) освіти та напрямів його діяльності (виконання усіх раніше запланованих методичних заходів в онлайн-форматі);

– організація роботи з педагогічними кадрами на основі урахування їх реальних потреб у методичній допомозі для здійснення онлайн-навчання та визначення рівня їх цифрової компетентності;

– системність та систематичність;

– науковість;

– оперативність та мобільність (взаємодія з педагогами засобами віртуальної комунікації, що подекуди пришвидшує час передачі інформації);

– прогностичність та випереджувальний характер (залучення педагогів до участі в онлайн-тренінгах, короткострокових курсах підвищення кваліфікації, вебінарах, онлайн-практикумах, конференціях та ін.);

– оптимальне поєднання різних форм роботи (індивідуальні очні та онлайн-консультації, групова робота в програмах Zoom, Microsoft Teams, висвітлення необхідної інформації в соціальних мережах (Facebook, Instagram, Telegram, блог методиста Нетішинського професійного ліцею)

Методична робота в Нетішинському професійному ліцеї здійснюється відповідно до чинної нормативно-правової та нормативно-методичної бази, зокрема річного плану методичної роботи ліцею, методичного кабінету, концепції методичної роботи, зведеної діагностичної карти рівня професійної компетентності педагогічних працівників (діагностика педагогічних працівників у 2021/2022 н. р. відбувалася за допомогою використання Google Форми), які розміщені на блозі методиста <http://oksana/suprun1987.blogspot.com>.

Організація роботи педагогічної ради здійснюється відповідно до епідемічного стану в регіоні: в очному форматі, якщо цього дозволяє статистика виявлених хворих, та онлайн-форматі за допомогою вищезазначених інтернет-застосунків Zoom, Microsoft Teams.

Після кожного засідання рішення педагогічної ради оприлюднюється на офіційному сайті навчального закладу (<http://netishyn-proflyseum.edukit.km.ua>). У такому ж форматі відбуваються засідання методичної ради ліцею, інструктивно-методичні наради з різними категоріями педагогічних працівників, засідання методичних комісій.

Відповідно до наказу «Про організацію методичної роботи у 2021/2022 навчальному році» в ліцеї функціонує 4 методичних комісії. Відповідальні за методичне керівництво комісіями при складанні щорічного річного плану роботи враховують річний план роботи методиста та методичні рекомендації щодо проведення дистанційного навчання, Положення «Про дистанційне навчання».

Усі методичні та виховні заходи (проведення тижнів професій та предметних тижнів, майстер-класів педагогів, онлайн-екскурсії навчальним закладом, онлайн-захистів дипломних та творчих робіт, виховних годин, уроків теоретичного та виробничого навчання, участі в обласних учнівських конкурсах: «Охорона праці на захисті життя», «Моя професія – найкраща», «Моя професія – моє майбутнє», обласний вернісаж бізнес-ідей «Стартап юніор», онлайн-конкурс на кращий учнівський проект з предмета «технології» «Я крокую до майстерності», обласний конкурс читців «Шевченко з нами...») спрямовані на формування та розвиток інформаційно-комунікативної та професійної компетентностей учнів.

Заслугує уваги організація Науково-методичним центром професійно-технічної освіти у Хмельницькій області методичних заходів навчального та змагальницького характеру для педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Участь у таких заходах, як «Кращий електронний освітній ресурс методичної служби ЗП(ПТ)О області», «Кращий блогер – 2021», обласна виставка КМЗ предметів професійної та загальноосвітньої підготовки «Педагогічні ідеї та знахідки» спонукає до розвитку професійних, а саме інформаційно-цифрових компетентностей педагогів.

Досвідом роботи під час дистанційного навчання працівники ліцею діляться, публікуючи статті у науково-методичному віснику «Професійна освіта», тези для участі у Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Сучасні освітні середовища і проблеми професійної самореалізації педагогів».

З метою забезпечення належних умов для організації та проведення методичної роботи у навчальному закладі, ще у 2015 р. створено блог методиста Нетішинського професійного ліцею. Метою його створення було оформлення online-методичного кабінету, інформацією з якого педагоги ліцею змогли б користуватись в будь-який час і в будь-якому місці, маючи лише підключення до мережі «Інтернет». Відповідно до різних вимог, що поставали в освітньому процесі блог видозмінювався, доповнювався новими сторінками-вкладками. Зараз уся інформація на блозі розміщена у 20 рубриках, 17 з яких створено ще до переходу навчального закладу на змішаний формат навчання.

Необхідно зазначити, що інформатизація навчального закладу відбувалася й до пандемії: функціонував офіційний сайт ліцею, сторінка в Instagram, офіційна група у мережі Facebook, 33 педагогічних працівники з 42 створили власні блоги та активно ними користуються для здійснення освітнього процесу.

Підсумовуючи, можна сказати, що методична служба Нетішинського професійного ліцею під час переходу до дистанційного формату навчання сприяє реалізації педагогами нових форм і методів навчання, що в свою чергу впливає на доступ здобувачів освіти до нетрадиційних джерел інформації, підвищення ефективності їх самостійної роботи, знаходження, закріплення різних професійних навиків та нові можливості для творчого самовираження.

ОНИЩЕНКО АЛЛА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

КОНКУРС ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЯК ФАКТОР СТИМУЛЮВАННЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Динамічний розвиток ринку індустрії краси характеризується впровадженням на підприємствах сфери обслуговування інноваційних технологій, оновленням комплексу послуг із надання косметичних процедур. У цьому зв'язку посилюються вимоги до особистісних і професійних якостей майстрів – косметиків, що спонукає їх до безперервного професійного розвитку та реалізації творчого підходу до виконання своїх посадових обов'язків. З огляду на це, актуалізується значущість їхньої участі у конкурсних заходах з фахової майстерності. Це найбільш ефективна форма демонстрації професійних здатностей щодо впровадження передових методів праці, ефективних прийомів обслуговування нової техніки, застосування прогресивних технологій. У цьому контексті важливе значення має, як зауважує Т. В. Дмитренко, виявлення кращих індивідуальних показників, підвищення інтересу до професії та її популяризації [1].

До позитивних сторін конкурсу науковці відносять: розвиток активної життєвої позиції конкурсанта, прагнення до самопізнання, у першу чергу, власної професійної компетентності, самовдосконалення, самоактуалізації; створення позитивного мотиваційного середовища для професійного розвитку учасників конкурсу; перехід від формального адміністративного оцінювання до об'єктивного, за заданими критеріями і показниками, що базуються на результатах професійної діяльності; рефлексія власного досвіду професійної діяльності як основа самовдосконалення та саморозвитку [2, с. 3].

Конкурсний рух, атмосфера змагання у будь-якій галузі, як підкреслюють у своєму доробку науковці С. А. Западнова та О. М. Семко, відкриває прекрасну можливість визнання унікальності творчості особистості, майстерності та професіоналізму його учасників. Метою даних заходів є об'єктивне виявлення та справжня підтримка обдарованої молоді шляхом осучаснення новітніх технологій виробництва і психофізична адаптація фахівців до екстремальних умов виконання доручених завдань [3, с. 58].

Питання розвитку професійної компетентності та майстерності фахівців під час участі у конкурсних заходах висвітлювали у своїх роботах Ю. К. Бабанський, С. А. Западнова, Т. В. Дмитренко, Н. І. Перцова, О. М. Семко та ін. Однак праць, які б розкривали особливості проведення конкурсних заходів за професією «косметик» автором не виявлено. Тому мета цієї статті полягає у відображенні власного бачення структури конкурсу фахової майстерності на прикладі проведеного Міжнародного чемпіонату з косметології «The best beauty professional» у рамках XX Міжнародної виставки індустрії краси «Intercharm Ukraine 2021». Зауважимо, що Положення про Міжнародний чемпіонат з косметології «The best beauty professional» охоплює цілі та завдання, правила участі у чемпіонаті та завдання для індивідуальних змагань. Зокрема, цілями організації чемпіонату є демонстрація конкурсантами професійних знань і вмінь у галузі косметології, популяризація інноваційних косметологічних технологій, сприяння розвитку професійних знань та підвищенню рівня майстерності косметиків шляхом обміну досвідом, визначення кращих косметиків; популяризація професії «косметика».

У чемпіонаті беруть участь молоді та досвідчені косметики, здобувачі професійної (професійно-технічної) освіти. Захід проходить у два етапи.

Перший етап – відбірковий (дистанційний): для участі у чемпіонаті учасники заповнюють анкету та направляють її електронною поштою на розгляд журі чемпіонату; після схвалення членами журі кандидатур для участі у змаганнях із фахової майстерності, учасники отримують індивідуальні завдання. Наприклад, теоретичне: «Необхідно розглянути кейс з описом проблемної ситуації, яка гіпотетично може мати місце в професійній діяльності. Для розв'язання конкретної реалістичної проблемної ситуації конкурсанти відбіркового туру заповнюють відповідний формуляр з переліком запитань, які спрямовують їх на пошук шляхів вирішення інциденту та допомагають описати етапи й інструменти подолання проблеми». Зміст кейсу може бути таким: «клієнт – жінка 37 років, з тонкою шкірою, вираженим судинним малюнком, другий фототип, звернулась до косметолога для поліпшення рельєфу і зменшення зморшок. Наприкінці березня записувалася на процедуру серединного пілінгу. У перший візит, була проведена процедура серединним пілінгом. Під час процедури, в деяких місцях на лобі і щоках, була виражена реакція фроста. Відразу після процедури, була гіперемія і легкий набряк шкіри. На другий день гіперемія не зменшилася а набряк посилвся. На 3–4 добу почали формуватися жорсткі скоринки. Клієнту було рекомендовано використовувати зволожуючий крем, для пом'якшення шкіри. За відчуттями клієнта цього було мало. При відходженні кірочок, клієнт допомагав і здирав їх самостійно. Наприкінці процесу відлущування і повного відновлення шкіри, яке сталося приблизно на 14 день, на лобі і щоках з'явилися темно коричневі плями, які з кожним днем ставали все яскравішими».

Послідовність дій конкурсанта відображається у формулярі (табл. 1), який надсилається електронною поштою членам журі для оцінювання за 100-бальною шкалою (оцінюється правильність відповідей на поставлені запитання та їх варіативність).

Таблиця 1

Формуляр

Запитання/завдання	Опис шляхів вирішення інциденту, етапи й інструменти розв'язання проблеми
1. Яке ускладнення виникло (внаслідок чого)?	
2. Обґрунтуйте доречність обраної процедури (за показаннями, за сезонністю)	
3. Пропишіть протокол серединного пілінгу (етапи, передпілінгова підготовка і постпілінговий догляд)	
4. Охарактеризуйте шляхи вирішення проблеми в ситуації, що склалася (рекомендації, косметичні процедури, домашній догляд)	
5. Напишіть повний курс процедур для даного клієнта, який, на ваш погляд, самий оптимальний	
6. Визначте заходи, яких необхідно дотримуватися для профілактики даних ускладнень	

Друге завдання – практичне: учасники чемпіонату повинні продемонструвати технологію проведення косметичних робіт для розв’язання конкретного професійного ситуаційного завдання, а саме: проведення косметичних процедур для омолодження шкіри різних вікових груп клієнтів: від діагностування стану шкіри, демонстрації процедури – до призначення препаратів для домашнього догляду. Означене завдання виконується у формі відео-консультації за заданим протоколом та надсилається журі на розгляд. Оцінюється точність діагностування стану шкіри, правильність призначення салонних процедур та формування комплексу послуг з орієнтацією на бажаний і прогнозований результат, вірність проведення косметичних робіт та правильність призначення препаратів для домашнього догляду. Оцінювання результатів виконання завдання здійснюється за 100-бальною шкалою: первинна зустріч і консультація (максимум – 10 балів); діагностування (максимум – 30 балів); основний етап (максимум – 60 балів).

За результатами оцінювання складається протокол до відео. Він має таку структуру: **первинна зустріч і консультація**: знайомство, збір анамнезу, збір косметологічного анамнезу (які процедури проводили, які були реакції), огляд шкіри клієнта після демакіажу; **діагностування**: тип шкіри, стан чутливості шкіри, наявність запальних елементів з їх характеристикою, наявність судинних змін (купероз), дисхромії (гіпер-, гіпопигментація), рельєф шкіри, тонус і еластичність, наявність зморшок (статичних і динамічних), морфотип старіння по І. І. Кольгуненко, схильність тканин до набрякості; **основний етап**: підбір рекомендованих процедур з обґрунтуванням (орієнтування на результат), проведення процедури (основних етапів з коментарями), завершення процедури, озвучування результату, рекомендації після процедури, призначення курсу та періодичність, підбір домашнього догляду (з обґрунтуванням), заповнення документації, призначення дати наступної процедури.

Після оцінювання робіт конкурсантів відбіркового туру, журі заповнює індивідуальну картку, в якій відображаються набрані бали та виноситься резолюція щодо зарахування учасника до фіналу чемпіонату. Конкурсанти (8 осіб), які набрали найбільше балів) є переможцями і мають право брати участь у фіналі чемпіонату з косметології.

Другий етап: основний, проводиться теж поетапно. На **першому** етапі конкурсанти виконують презентацію портфоліо (домашнє завдання конкурсанта). На цьому етапі журі оцінює оригінальність самопрезентації конкурсанта та рівень його професійних досягнень. Презентація триває не більш двох хвилин. На **другому** етапі конкурсанти демонструють професійну та ключові компетентності у ході реалізації рольової гри «Прийом клієнта в кабінеті косметолога: від діагностування – до бажаного результату». Після жеребкування та визначення моделі-клієнта для проведення косметичних робіт відповідно до технології, всі учасники по черзі моделюють ситуацію прийому клієнта та демонструють консультацію косметолога, виявляючи відповідні професійні знання й уміння, а також комунікативну та підприємницьку компетентність. Після визначення доцільності проведення певної косметичної процедури, учасники вибирають необхідні витратні матеріали та обладнання із переліку запропонованих і демонструють відповідну виробничу технологію. Під час рольової гри фіналісти відповідають на запитання експерта-опонента. Тривалість другого етапу – 1,5 години. Після завершення проведення косметичних процедур учасники чемпіонату характеризують досягнутий результат та назначають препарати для домашнього використання.

На **третьому – завершальному етапі конкурсу** відбувається підведення підсумків і нагородження переможців. Журі оцінюють результати кожного етапу за такими критеріями:

– критерії оцінювання першого етапу: оригінальність самопрезентації (10 балів); рівень професійних досягнень (20 балів); зовнішній вигляд конкурсанта (10 балів). Максимальна кількість балів на першому етапі основної частини конкурсу – 40 балів;

– критерії оцінювання другого етапу основної частини: професійна компетентність: точність діагностування – 20 балів; правильний вибір салонних процедур – 20 балів; точність дотримання технології виконання робіт – 20 балів; правильність призначення препаратів для домашнього догляду – 10 балів; санітарний стан робочого місця – 5 балів; ключові компетентності: вміння будувати ефективну комунікацію з клієнтом – 10 балів; вміння створити атмосферу довіри – 10 балів; вміння діяти в нестандартній ситуації – 10 балів; здатність творчо підходити до виконання косметологічних процедур – 10 балів; вміння швидко приймати рішення – 5 балів; вміння використовувати у професійній діяльності інноваційні косметологічні технології – 10 балів. Максимальна кількість балів на другому етапі основної частини – 120 балів. Загальна кількість балів за змагання – 160 балів.

Призовий фонд для фіналістів чемпіонату: набори професійної косметологічної продукції, косметологічні апарати та гранти на підвищення кваліфікації в галузі косметології. Отже, конкурс фахової майстерності косметиків як найефективніша модель стимулювання безперервного професійного розвитку, уможливило за короткий строк розвинути професійну, комунікативну та підприємницьку компетентність, а також допомогти майстру – косметику перейти на рівень Beauty-експерта.

Література

1. Дмитренко Т. В. Ефективна організація та проведення конкурсів фахової та професійної майстерності: методичні рекомендації / Т. В. Дмитренко. – Полтава, 2015. – С. 4.
2. Перцова Н. І. Конкурси професійної майстерності як фактор розвитку професійної компетентності. – URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp20/2/percova.pdf
3. Семко О. М. Конкурси професійної майстерності – ефективна складова мотивації і розвитку особистості учня закладу П (ПТ)О / О. М. Семко, С. А. Запіднова // Вісник професійно-технічної освіти Вінниччини : зб. наук.-метод. пр., 2019. – Вип. 15. – С. 58.

ОПАРІНА АЛІНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ)

Упровадження інклюзії в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти є одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної освіти.

Керуючись постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» створений порядок організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

- здобувачі освіти з особливими освітніми потребами – особи з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- інклюзивна група – група у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, в якій поряд з іншими здобувачами освіти навчаються одна або більше осіб з особливими освітніми потребами.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту».

За порядком визначення організаційних засад інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форми власності та підпорядкування надається право особам з особливими освітніми потребами на здобування якісної професійної (професійно-технічної) освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації з урахуванням їх потреб та можливостей [6].

Варто зазначити, що на навчання до закладів професійної (професійно-технічної) освіти приймаються особи з особливими освітніми потребами, яким не протипоказано навчання за обраною професією згідно з абзацом 3 ст. 14 Закону України «Про професійну освіту (професійно-технічну) освіту». Водночас висновок лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я не може бути підставою для організації інклюзивного навчання для здобувача з особливими освітніми потребами.

Для забезпечення інклюзивного навчання здобувачу освітнього процесу батьки (інші законні представники) мають надати: 1) висновок фахівців інклюзивно-ресурсного центру; 2) заяву керівнику закладу професійної (професійно-технічної) освіти про зарахування здобувача, про створення інклюзивної групи. Висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку має виключно рекомендаційний характер і не є підставою для скерування органом управління освіти здобувача з особливими освітніми потребами до певного закладу освіти, зокрема до спеціальної школи чи навчально-реабілітаційного центру. До інклюзивно-ресурсного центру можуть звернутися батьки (інші законні представники) дитини від 2 до 18 років або ж сам здобувач з 18 років.

Керівник закладу професійної (професійно-технічної) освіти в обов'язковому порядку має створити інклюзивну групу і команду психолого-педагогічного супроводу. Відповідно до наказу МОН № 609 від 08.06.2018 року до неї залучаються:

- представник адміністрації закладу професійної (професійно-технічної) освіти;
- педагогічні працівники, які працюють із здобувачем освіти з особливими освітніми потребами безпосередньо, зокрема майстри виробничого навчання, класний керівник та/або педагоги професійного навчання, соціальний педагог, практичний психолог, асистент майстра виробничого навчання і асистент викладача (за наявності), керівник фізичного виховання, інші педагогічні працівники відповідно до штату закладу;
- інші фахівці (за потреби): керівник гуртка, комендант, вихователь гуртожитку, медична сестра; асистент здобувача освіти з особливими потребами, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

Завданням команди психолого-педагогічного супроводу є:

- співпраця із структурними підрозділами закладу професійної (професійно-технічної) освіти щодо організації інклюзивного навчання;

- розроблення індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами, моніторинг його виконання та корегування за потреби;
- забезпечення психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- підготовка педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти та соціальних працівників, волонтерів до роботи із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами шляхом проведення лекцій, семінарів, тренінгів, засідань за круглим столом тощо;
- консультування та надання методичної допомоги педагогічним працівникам закладу професійної (професійно-технічної) освіти;
- забезпечення інформаційно-просвітницької діяльності щодо формування позитивного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами серед викладачів та одногрупників;
- проведення профорієнтаційної роботи серед випускників закладів загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами;
- співпраця із закладами соціального захисту населення, громадськими об'єднаннями тощо з метою здійснення волонтерської допомоги, спрямованої на підтримку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Слід зазначити, що необхідними умовами якісного інклюзивного навчання є: визначення особливих освітніх потреб здобувача; підвищення кваліфікації педагогічних працівників; створення інклюзивного освітнього середовища; надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг; забезпечення психолого-педагогічного супроводу здобувача протягом усього періоду навчання із обов'язковим залученням батьків (інших представників) до освітнього процесу [6].

Гранична чисельність здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в одній групі визначається безпосередньо на місцях з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, спеціальності, аудиторій тощо.

Особистісно-орієнтоване спрямування освітнього процесу можуть забезпечувати асистент майстра виробничого навчання, асистент викладача, які беруть участь у розробленні та виконанні індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами, а також забезпечують адаптування навчальних матеріалів з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності [6]. Важливим є і те, що для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, які одночасно з набуттям кваліфікацій професійної (професійно-технічної) освіти здобувають загальну середню освіту, інклюзивне навчання організовується згідно з Порядком організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 [4].

Література

1. Вакуліч Т. Соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу дітей з обмеженими можливостями // *Профтехосвіта*. 2010. № 6 (18). С. 42–47.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Сергеева Л. М., Софій Н. З. Якісна професійно-технічна освіта – соціально вразливій молоді: *навчально-методичний посібник*. Київ : АртЕкономі, 2012. 82 с.
4. Офіційний вісник України. 2011, № 62, с. 2475.
5. Пашенко О. В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: *навчально-методичний посібник*. Київ : АртЕкономі, 2012. 184 с.
6. Постанова «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 765 від 21.07.2021). URL: <https://законодавство.com/kabineta-ministriv-postanovi/postanova-vid-lipnya-2019-636-pro376046.html>
7. Сергеева Л. М. Лідерство в управлінні професійно-технічним навчальним закладом: *навчально-методичний посібник*. Київ : АртЕкономі, 2011. 144 с.

ПЕТРОВ ОЛЕКСАНДР

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ ІКТ

Інформаційно-комунікаційні технології вже зайняли чільне місце у освітньому процесі ЗП(ПТ)О. Нині у ЗП(ПТ)О активно впроваджуються ІКТ, що сприяють інтенсивному розвитку навчального програмного забезпечення, яке дозволяє успішно вирішувати багато завдань сучасної освітньої сис-

теми, забезпечуючи доступність освіти, різноманітність форм подання навчального матеріалу, можливості використання нових технологій і методів навчання тощо. Крім цього, ІКТ сприяють вирішенню однієї з важливих проблем інформатизації освіти – застосування комп'ютерних технологій у навчанні.

Ми визначаємо наступні переваги використання ІКТ у ЗП(ПТ)О:

- облік індивідуальних особливостей учня, що врахований на врахування його здібностей, бажань, мотивів, інтересів і переваг індивідуальних особистісних якостей: темпераменту, особливостей мислення, особливостей сприйняття, пам'яті, уваги, мотивації, самооцінки;
- розвиток комунікативних здібностей особистості, що передбачає вміння правильно спілкуватися, поважаючи оточуючих, відстоюючи власну точку зору, свою позицію;
- самооцінка індивіда, заснована на збереженні його індивідуальності, розкритті інтелектуальних творчих здібностей;
- визначення учня як активного суб'єкта пізнання, його власна діяльність, самостійний вибір мета, траєкторії навчання;
- соціалізація учня, заснована на вимогах соціуму, пов'язана з психологічним дискомфортом особистості;
- саморозвиток, який означає, що основним пріоритетом комплексного комп'ютерного навчання є створення умов для самостійної навчальної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника.

Впровадження ІКТ тісно пов'язане з появою в галузі освіта поняття «інформаційне освітнє середовище» (ІОС) [1, с. 100].

Ми враховували той факт, що використання ІКТ на усіх ланках технологічної підготовки фахівців призводить до того, що вони стають: незамінним джерелом інформації; каналом спілкування, що дозволяє здійснювати обмін інформацією (e-mail, форуми чати); засобом для висловлення та творчості (текстові редактори графічні програми, вебсторінки мультимедійні презентації); інструментом пізнання та обробки інформації інструментом управління на різних рівнях; інтерактивним навчальним ресурсом.

Мережа Інтернет є ресурсом, що забезпечує доступ до інформаційних матеріалів, вимагає створення інфраструктури, яка дозволила б ефективно збереження, поповнення, управління інформаційними освітніми ресурсами [6, с. 40].

Важливим інструментом створення єдиного інформаційного освітнього середовища є розробка і використання в навчальному процесі електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК).

Необхідність розробки навчально-методичних комплексів для викладання спеціальних дисциплін пояснюється, насамперед, тим, що такі предмети в ЗП(ПТ)О є визначальними з точки зору кваліфікації майбутнього випускника.

Функціональні можливості ЕНМК обумовлені методикою їх створення та застосування у навчальному процесі. ЕНМК базується на гіпертекстовій основі, містить методичну інформацію, теоретичний матеріал, матеріали для проведення практичних занять, лабораторних робіт, віртуальні моделі, довідкові матеріали та словник термінів. Навчальний матеріал ЕНМК містить тексти, аудіо, відео, тести та віртуальні елементи, тобто ЕНМК виступає засобом інтерактивного навчання.

Найбільш трудомістким є підбір матеріалів для проведення теоретичних занять і лабораторних робіт із предмета, оскільки програмне і апаратне забезпечення постійно змінюється, тому і зміст ЕНМК з предмета повинен бути динамічним, а інформаційний блок для проведення теоретичних занять містить посилання на динамічні матеріали Інтернету. Інструкційні картки для формування практичних умінь і навичок виконані в текстовому вигляді та у вигляді презентацій.

Під час проведення лабораторних робіт часто використовуються елементи імітаційного моделювання, коли первинні навички формуються у процесі роботи з комп'ютерною моделлю пристрою, а потім доводяться до ідеального рівня на реальних деталях під час виробничого навчання.

Отже, для підвищення ефективності навчального процесу у ЗП(ПТ)О необхідна розробка таких спеціалізованих електронних навчально-методичних комплексів, які не лише забезпечують навчальний процес, підвищують інтерес учнів до навчання, а й дозволяють здійснювати диференційований підхід до процесу навчання. Створення таких комплексів дає змогу враховувати специфіку викладання предмета для фахівців різних професій, вчити навчатися самостійно.

Електронні навчальні посібники (ЕНП) дозволяють вирішувати основні педагогічні завдання:

- початкове ознайомлення з предметом, освоєння його базових понять і конструкцій;
- базова підготовка на різних рівнях глибини і деталізації;
- формування вмінь і навичок типових практичних задач у межах даної дисципліни;
- формування вмінь аналізу та прийняття рішень в нестандартних (нетипових) проблемних ситуаціях;
- контроль і оцінювання рівня знань і умінь;
- розвиток здібностей до певних видів діяльності [3, с. 24].

Особливості сучасних електронних навчальних посібників полягають в тому, що в них реалізовано новий принцип побудови навчального матеріалу, комплексне використання нових форм подання

інформації, інтегрованість та ін. Орієнтиром в отриманні інформації про свою освітню організацію для всіх учасників освітнього процесу, а також для батьків, може бути сайт навчального закладу. На ньому розміщена офіційна інформація про освітню організацію, де навчаються учні; історія закладу, інформація дія батьків, додаткова інформація до навчальних і позанавчальних занять.

Отже, необхідно підтримувати позитивну динаміку інформатизації та комп'ютеризації ЗП(ПТ)О, ефективно реалізовувати заходи щодо подальшого забезпечення сучасною комп'ютерною технікою; використання переваг електронних освітніх ресурсів для забезпечення отримання якісної освіти; підвищення рівня підготовки педагогічних працівників щодо використання ІКТ у освітньому процесі.

Література

1. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі: для педагогічних працівників ПТНЗ, ЗОШ, ВНЗ і слухачів навчальних закладів та установ післядипломної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемя, Ю. В. Бадюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця : ТОВ «Діло», 2006. – 120 с.
2. Гуревич Р. С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах [монографія] / за заг. ред. Г. С. Гуревича. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. – 426 с.
3. Люльчак С. Ю. Засоби інтерактивного навчання в професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників : монографія / С. Ю. Люльчак. – Вінниця : ТОВ фірма «Консоль», 2015. – 275 с.
4. Морзе Н. В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес закладів ПТО / Н. В. Морзе. – Київ : Арт Економі, 2011. – 168с.
5. Носенко Т. І. Використання соціального сервісу Googleгрупи в навчально-педагогічній діяльності / Т. І. Носенко // Інформаційні технології в освіті. – 2010. – № 6. – С. 97–100.
6. Програмне забезпечення як послуга [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (Назва з екрана).

ПІВТОРАЦЬКА НАТАЛІЯ

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Зміна соціально-економічних умов розвитку України в контексті євроінтеграційних, демографічних, зовнішньополітичних та внутрідержавних процесів зумовлює низку перетворень в усіх сферах суспільного життя. Сучасне реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти України націлене на посилення її практичної спрямованості, спонукає до створення в закладах професійної (професійно-технічної) освіти інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього соціальних партнерів – замовників робітничих кадрів. Активно вивчається зарубіжний досвід розвитку системи професійної освіти, залучаються кращі практики, серед яких найбільш актуальною та продуктивною виявилася дуальна форма здобуття освіти.

Термін «дуальна система» був введений у педагогічну термінологію в середині 1960-х років у Німеччині – як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Від Німеччини цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни.

Основне завдання дуальної форми навчання є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців.

Теоретична частина підготовки фахівця проходить на базі освітньої установи, а практична – на робочому місці.

Відповідно до наказу МОН України № 916 від 23.06.2017 року «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» в Хмельницькій області процес впровадження елементів дуальної форми навчання розпочався першого вересня 2017 року з професії «Швачка» у ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг».

Апробована система роботи з упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих кадрів, її результативність створила сприятливі передумови для активного упровадження цієї форми навчання в інших закладах професійної (професійно-технічної) освіти Хмельницької області.

У 2018/2019 навчальному році 11 ЗП(ПТ)О з 14 професій у співпраці з 27 підприємствами Хмельницької області розпочали підготовку кваліфікованих робітників з упровадженням елементів дуальної форми навчання.

У 2019/2020 н.р. в нашій області дуальну форму навчання запровадили 22 ЗП(ПТ)О із 40 професій у співпраці з 84 роботодавцями.

Провадження дуальної форми навчання в освітній процес відбувається на основі тристоронніх договорів, які укладаються між ЗПО, підприємством та здобувачем освіти.

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області здійснює науково-методичний супровід впровадження дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників.

На допомогу працівникам ЗП(ПТ)О на блозі лабораторії професійної підготовки та на сайті НМЦ ПТО ПК створено рубрики «Дуальна форма навчання», в яких розміщується вся необхідна інформація стосовно дуальної форми навчання.

Працівниками НМЦ ПТО ПК розроблено інструктивно-методичні вказівки для ЗП(ПТ)О області щодо організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання при підготовці кваліфікованих робітників.

На курсах підвищення кваліфікації, які проводить НМЦ ПТО ПК слухачі опановують тему «Дуальна форма навчання: світовий досвід, українська практика».

Упродовж 2018-2020 років проведено 15 обласних семінарів для керівників та педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, на яких розглядалися питання впровадження дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників.

У 2018 році працівники НМЦ ПТО ПК виїжджали у всі ЗП(ПТ)О з метою надання методичної допомоги у педагогічних колективах з даної проблеми.

Три роки поспіль методистами лабораторії професійної підготовки проводиться моніторинг впровадження дуальної форми навчання в освітній процес.

Впровадження дуальної системи навчання відкриває ряд цілком очевидних переваг для усіх суб'єктів: усунення розриву між теорією і практикою в процесі підготовки кваліфікованих робітників, додаткові можливості підвищення ефективності підготовки робітничих кадрів, ефективне використання матеріально-технічної бази підприємств для опанування професійної компетентності, врахування вимог роботодавців щодо формування професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника, стимулювання роботодавців інвестувати в професійну освіту, оскільки в результаті вони отримують якісно підготовленого робітника, забезпечення підвищення рівня працевлаштування та закріплення випускників ЗП(ПТ)О, можливість проходження стажування педагогами ЗП(ПТ)О за новітніми виробничими технологіями.

Разом з тим виявлено цілий ряд проблем: недостатня зацікавленість роботодавців у фінансуванні підготовки кваліфікованих робітників, неповною мірою на законодавчому рівні вирішені взаємовідносини трьох основних сторін (ЗП(ПТ)О – підприємство – здобувач освіти), відсутність у регіоні значної кількості потужних великих та середніх підприємств, неповна відповідність видів робіт, які виконуються учнями на підприємствах змісту компетентностей відповідно до СП(ПТ)О, законодавчо не вирішені питання щодо заохочення наставників від підприємства.

Для вирішення вище вказаних проблем ЗПО необхідно налагоджувати ефективну взаємодію з кращими підприємствами-замовниками робітничих кадрів, зміст робочих навчальних програм професійної підготовки привести у відповідність до потреб роботодавців, а Науково-методичному центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації у Хмельницькій області організувати для наставників підприємств підвищення кваліфікації з психолого-педагогічної та методичної підготовки.

Література

1. Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практ. посіб. / Т. М. Герлянд, І. А. Дрозіч, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський ; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. – Житомир : Полісся, 2019. – 304 с.
2. Дуальна освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.

ПОЛІЩУК ОКСАНА

ДНЗ «Теопільський професійний аграрно-промисловий ліцей» (Хмельницька обл.)

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Забезпечення якості освіти при підготовці майбутніх кваліфікованих робітників в ДНЗ «Теопільський професійний аграрно-промисловий ліцей» ґрунтується на основних нормативно-правових документах, які регулюють освітню діяльність закладу.

Головною метою нашого навчального закладу та його методичної служби є створення стійкої довіри до ліцею зі сторони суспільства та роботодавців як постачальника високоосвічених та висококваліфікованих робітників для сільського господарства, закладів громадського харчування та промисловості, які володіють високим рівнем якості отриманих знань та умінь.

Методична служба ліцею здійснює безперервне вдосконалення якості освітнього процесу, в якому навчання і викладання, якість результатів навчання, навчальні можливості і ресурсне забезпечення відповідають потребам майбутніх випускників та роботодавців.

Для забезпечення якості освітньої діяльності майбутніх випускників та якості освіти в ліцеї методична служба має свої завдання:

- розроблення робочих навчальних планів, які складаються з урахуванням стандартів П(ПТ)О з професій та запитів роботодавців;
- самооцінювання якості освітньої діяльності професійно-педагогічних працівників, яке проводиться один раз на рік;
- підготовка та проведення опитувань здобувачів освіти для визначення якості надання освітніх послуг та виявлення можливих проблем;
- рейтингове оцінювання результатів діяльності педагогічних працівників для стимулювання, мотивації та оцінювання їхньої професійно-педагогічної діяльності;
- визначення рівня педагогічної майстерності педагогічних працівників.

Цілеспрямоване безперервне удосконалення професійної компетентності та педагогічної майстерності інженерно-педагогічних працівників як необхідної умови виконання завдань, які сприяють підвищенню якості навчальної, методичної, інноваційної, творчої та виховної діяльності ліцею, реалізується через курсове підвищення кваліфікації, стажування викладачів професійної підготовки і майстрів виробничого навчання, вебінари, семінари, практикуми, майстер класи, тренінги тощо.

Інженерно-педагогічні працівники ліцею мають також навички у використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Оволодіння педагогами інформаційно-комунікаційними технологіями проводиться через спостереження методичної служби. Для формування стійких навичок у використанні інформаційно-комунікаційних технологій в ліцеї проводяться навчання, індивідуальні консультації, це питання розглядається на нарадах при директорові.

Методична служба стимулює інженерно-педагогічних працівників до здійснення інноваційної діяльності. Участь здобувачів освіти під керівництвом викладачів у Всеукраїнських та обласних конкурсах, олімпіадах забезпечує професійне зростання викладача, підвищує рівень знань майбутніх випускників та підвищує імідж ліцею.

Здійснюється методичний супровід запровадження компетентнісного підходу, використання педагогами різних форм і методів проведення навчальних занять, які спрямовані на творчий розвиток учнів, їх самостійну і аналітичну роботу. Оцінювання педагогічної діяльності відбувається, в основному, через спостереження адміністрацією ліцею за проведенням навчальних занять. За підсумками відвідування здійснюється аналіз проведеного навчального заняття, складається висновок.

Методична служба надає допомогу педагогічним працівникам ліцею при створенні та використанні в роботі інноваційних і освітніх ресурсів, які оприлюднюються в різних джерелах. Розроблені педагогами авторські напрацювання у вигляді розробок, публікацій, сценаріїв тощо, які розміщуються на їхніх власних блогах, публікуються на сайті закладу, інших інтернет-ресурсах та друкованих виданнях, дають можливість здобувачам освіти краще засвоїти вивчений матеріал з предмету та професії.

Діяльність педагогічних працівників здійснюється на засадах педагогіки партнерства та особистісно-орієнтованого підходу у роботі із здобувачами освіти. Наскрізний освітній процес передбачає всебічну допомогу майбутньому випускнику, як під час проведення навчальних занять, так і в позаурочний час у вигляді консультацій, факультативів (як індивідуальних, так і групових). Вивчення даного питання в закладі освіти відбувається через опитування та шляхом спостереження і аналізу документації, які проводить методична служба.

Одним із аспектів професійного зростання та самовдосконалення педагога є співпраця з колегами, існування практики педагогічного наставництва. Надається методична підтримка колегам, відбувається обмін досвідом. Співпраця між педагогічними працівниками відбувається через діяльність регулярних семінарів, роботу методичних комісій, педагогічних читань, тренінгів.

Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання. Здійснюється система педагогічних прийомів для об'єктивної оцінки здобувачами освіти своїх можливостей і формування цілей особистого розвитку.

Отже методична служба ліцею разом з адміністрацією сприяють підвищенню рівня володіння педагогічними знаннями та удосконалення майстерності педагогічного колективу для забезпечення підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів.

ДПТНЗ «КРАСИЛІВСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛІЦЕЙ»: ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вже понад 50 років метою діяльності ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» є реалізація права громадян України на професійне навчання, відповідно до покликань, здібностей та інтересів, для забезпечення потреб економіки у кваліфікованих, мобільних, конкурентноспроможних на сучасному ринку праці робітниках. А розпочалась все 1 жовтня 1970 р., коли на виробничій базі Красилівського філіалу Київського машинобудівного заводу ім. Артема відкривається технічне училище з плановим контингентом учнів. Водночас була створена необхідна матеріально – технічна база для підготовки кваліфікованих робітників, згідно заявок Красилівського філіалу Київського машинобудівного заводу ім. Артема, у відповідності з діючим переліком професій та спеціальностей.

У 1984 році в країні здійснюються реформи загальноосвітньої професійної школи, у зв'язку з цим Красилівське ТУ № 2 перейменовано у Красилівське середнє професійно-технічне училище № 12, педагогічний колектив якого неодноразово стає переможцем серед споріднених закладів по впровадженню у навчальний процес передового досвіду. Випускники отримують міцні теоретичні знання, які закріплювались на виробничій базі училища, а також під час проходження виробничої практики на підприємствах міста.

Згідно наказів МОН України, 1997 року Красилівське СПТУ № 12 реорганізовано у філію Старокостянтинівського ПТУ № 1, а в 2005 році – у самостійний навчальний заклад – державний професійно-технічний навчальний заклад «Красилівський професійний ліцей».

Державний професійно-технічний навчальний заклад «Красилівський професійний ліцей» розвивається за своїми особливими, притаманними тільки для нього внутрішніми закономірностями, які обов'язково враховуються у процесі управління навчальним закладом. Це і лягає в основу діяльності методичної служби, яка забезпечує ефективне й продуктивне досягнення цілей членами колективу та виконання ними поставлених завдань.

У ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» щороку з'являються нові ідеї та роздуми щодо розвитку напрямків діяльності професійної освіти, які підлягають вивченню, узагальненню та впровадженню. Методичною службою розроблено Положення про виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду роботи педагогічних працівників.

Для фіксації здобутків передової практики та кращих практичних знахідок складений анотований інформаційний каталог передового педагогічного досвіду педпрацівників ліцею на основі відвіданих відкритих уроків, спостережень за педагогічною діяльністю, вивчення документації, діагностування викладачів та майстрів в/н за розгорнутою схемою опису передового педагогічного досвіду. Методичні розробки, рекомендації та посібники дають можливість успішно впроваджувати на уроках інноваційні технології, різні форми і методи роботи з метою розвитку розумової та пізнавальної активності, творчого потенціалу учнів, сприяють підвищенню фахової компетентності педагогів. Також кращий досвід, творчі здобутки педагогічного колективу широко пропагуються у ліцеї шляхом традиційних дидактичних виставок-презентацій, які проводяться наприкінці навчального року та видавничій діяльності. Окрім діагностичного та організаційно-методичного напрямів роботи, методична робота ліцею включає: консультаційний, інформаційно-аналітичний, експериментально-інноваційний та науково – методичний.

Державний професійно-технічний навчальний заклад «Красилівський професійний ліцей» – навчальний заклад сучасного типу професійної освіти і навчання, у якому поєднуються як класичні принципи педагогічного процесу, так і активно запроваджуються інноваційні технології.

Інтенсивне реформування освіти в Україні зумовлює наполегливі пошуки шляхів реформування освітнього процесу на гуманістичних засадах. Одним із проявів реформування є інноваційні педагогічні ідеї, що передбачають якісно нові перетворення як цілісного педагогічного процесу, так і його складових, що приводять до істотного підвищення його результативності. Тому, основну ідею реформування системи освіти можна сформулювати таким чином: ефективність навчання може бути поліпшена завдяки проектуванню та поширенню інноваційних освітніх систем і технологій.

Діяльність закладу професійної освіти в ринкових умовах вимагає реалізації нової моделі управління, яка базується на проектному менеджменті організацій. Система професійної освіти потребує залучення фінансових інвестицій для стимулювання її розвитку та вдосконалення. Тому, педагогічний колектив ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» має багаторічний досвід щодо написання та реалізації різних проєктів. Так, в рамках проєкту «Сприяння реформі соціальних послуг в Україні» та з метою організації цілісної інформаційної системи з надання допомоги у працевлаштуванні та навчанні молоді (шляхом індивідуального підходу до кожного клієнта, відповідно до його

потреб та можливостей), було реалізовано проєкт «Успіх». Також, розроблено підтримуючу програму, що стосується позбавлення залежності підлітків від шкідливих звичок шляхом заміщення даної потреби іншими видами діяльності, застосовуючи елементи екстремальної педагогіки. Дана програма була реалізована під час впровадження проєкту «Знайди себе».

Новим вектором у сфері розвитку навчального закладу став проєкт «Створення багато профільного регіонального центру професійної освіти». Адже було налагоджено тісну співпрацю з роботодавцями Красилівської ОТГ; розроблено гнучкі короткотермінові навчальні плани та програми; впроваджено принцип «Освіта впродовж життя» для забезпечення рівних можливостей та захисту вразливих груп населення; модернізовано навчальний корпус, майстерні, лабораторії, учнівські їдальня та гуртожиток. Водночас, є проєкти, які написані та очікують практичної реалізації: «Створення Центру професійної досконалості»; «Створення моделі інноваційного навчального закладу професійної освіти»; «Створення інформаційно-ресурсного центру професійної досконалості».

Окрім розгорнутої проєктної діяльності, для якісної підготовки кваліфікованих кадрів успішно реалізовується навчально-науково-виробнича концепція, яка охоплює всі аспекти підготовки молоді до самостійної роботи в умовах виробництва. Однією з перспективних та водночас стратегічно важливою технологією організації навчального процесу є дуальна система навчання, елементи якої впроваджено при підготовці кваліфікованих робітників з професії «Слюсар-ремонтник» у 2016–2017 навчальному році. Результативністю даної системи є те, що учні швидко набувають міцні знання, стійкі професійні прийоми та навички роботи, самостійність та безболісну адаптацію до дорослого життя, у них з'являється впевненість у завтрашньому дні.

Загалом, пріоритетними завданнями сучасної освіти є формування якісно нового суспільства з високим рівнем екологічної свідомості громадян. Діяльність ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» спрямована на здійснення заходів щодо вирішення проблеми екологічної освіти: шляхом активного впровадження питання сталого розвитку в освітній процес. Педагогічний колектив чітко усвідомив, що для суспільства сталого розвитку ліцей має змінити розуміння основного освітнього результату і підходу до його оцінки. В епоху знань і глобалізації навчальний заклад став ініціатором та проєктувальником свого суспільного життя. Модель ліцею сприяє перебудові професійної освіти на засадах сталого розвитку, вирішує завдання переходу на якісно новий рівень використання комп'ютерної техніки та інформаційних технологій у всіх сферах діяльності нашого навчального закладу.

Надаючи освітні послуги, ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» існує, перш за все для учнів, маючи своє обличчя, свою поведінку, свою манеру реагування на зовнішні «подразники», неповторну індивідуальність, можливості, здібності, уміння, компетентність, утверджує у Хмельницькій області свою конкурентоспроможність.

РИЖКО ЛЮДМИЛА
Шепетівський професійний ліцей

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ШЕПЕТІВСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ

Соціальні перетворення, що відбуваються в нашій країні, стали каталізатором для змін у багатьох сферах життя. Забезпечення якості діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти є на сьогодні головним завданням, що не може бути вирішене без повноцінної методичної роботи, яка на сучасному етапі набула особливої значущості. Від освітнього рівня, кваліфікації, професіоналізму педагогів залежить вирішення завдань, що стоять перед установою. Говорячи про «інноваційну методичну роботу», варто розуміти частину педагогічної діяльності, спрямованої на створення та подальше засвоєння нових інноваційних технологій педагогічної діяльності [2].

Шепетівський професійний ліцей – державний заклад освіти другого атестаційного рівня, який забезпечує різнорівневу підготовку кваліфікованих робітників для підприємств міста та області на основі базової і повної середньої освіти, а також підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації громадян, які бажають оволодіти робітничими професіями відповідно до їхніх покликань, інтересів, здібностей.

Робота Шепетівського професійного ліцею в інноваційному режимі та в умовах модернізації освіти зажадала нових підходів до організації методичної роботи з метою створення такого освітнього середовища, в якому повністю реалізується творчий потенціал кожного педагогічного працівника та всього колективу.

Важливою формою методичної роботи, що базується на використанні електронних освітніх ресурсів, є Віртуальний методичний кабінет Шепетівського професійного ліцею (<https://metodust020/>)

blogspot.com/), який сприяє здійсненню особистісного розвитку кожного педагогічного працівника, виробленню умінь працювати з текстовою інформацією, формуванню професійної компетентності.

Віртуальний методичний кабінет (ВМК) – програмний ресурс, створений за допомогою платформи Blogger, зі зручним інтерфейсом, який дозволяє узагальнювати методичну роботу ліцею, зберігати і впроваджувати педагогічний досвід, що міститься в інформаційному середовищі, мінімізувати час на пошук необхідної інформації. ВМК має такі переваги: економія часу, мобільність, необмежений обсяг матеріалу та зручність його розміщення, можливість адміністрування, моделювання та редагування.

Швидкозмінне інформаційне суспільство спонукає педагогічних працівників працювати на випередження, оволодівати новими ІТ-навичками, створювати блоги. На власних блогах педагоги діляться своїми методичними розробками, корисними для усіх учасників освітнього процесу повідомленнями. Блог – дієвий інструмент формування та розвитку інноваційної культури педагогічних працівників, шлях до підвищення рівня їх професійної компетентності, який у нашому закладі визнається і здійснюється шляхом заповнення опитувальника «Рівень професійної компетентності педагогічних працівників Шепетівського професійного ліцею». Під час його розробки за основу бралась діагностична анкета Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області.

Опитувальники розроблені для кожної категорії педагогічних працівників, а саме: викладачів загальноосвітньої підготовки, професійно-теоретичної підготовки, майстрів виробничого навчання. Вони складені за допомогою простого і ефективного сервісу Google Форми, який дозволяє створювати і зберігати форми для опитувань в одному місці, забезпечувати збір відповідей, формувати статистичний аналіз з кожного питання окремо у вигляді діаграми, а також створювати електронні таблиці, за допомогою яких проводиться обробка вхідних даних.

Педагогічні працівники ліцею створили такі електронні навчальні ресурси та посібники:

– ЕНР з професії «Електрогазозварник». Виробниче навчання <https://sites.google.com/view/nmk-zvarnuk/> (укладач Ляска С.Г).

– ЕНР з модуля ШВЧК 3.1. Виконання операцій простої складності з обробки зрізів, деталей та вузлів натільної білизни <https://sites.google.com/view/myravuyova-shvchk-3-1/> (укладач Муравйова Р.П.).

– Електронний навчальний посібник з української мови для 10 класу з теми «Орфоепічна й орфографічна норми» <https://sites.google.com/view/kamforovich> (укладач Камфорович О.І).

– Електронний посібник з предмета «Основи галузевої економіки та підприємництва» http://ruzhko-ludmila.blogspot.com/p/blog-page_16.html (укладач Рижко Л.С.).

Структура електронних освітніх ресурсів забезпечує можливість ефективного досягнення освітньої мети, і, у залежності від функціонального призначення, включає такі елементи: змістову частину, програмну частину, методичні рекомендації для педагога, методичні рекомендації для здобувача освіти.

З метою саморозвитку та самоосвіти педагогічні працівники ліцею беруть активну участь в онлайн-вебінарах, семінарах, круглих столах, конкурсах професійної майстерності, виставках комплексно-методичного забезпечення, організованих НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, Всеукраїнському конкурсі «Планета ІТ», де діляться власним досвідом роботи, а також проходять різноманітні онлайн-курси на таких ліцензованих платформах: «EdEra», «Prometheus», ГО «Ла Страда-Україна», «МСFR Цифрове видавництво», «На Урок», «Всеосвіта». Після їх завершення педагоги отримують сертифікати про успішне оволодіння професійними компетенціями в різних напрямках освітньої діяльності. З метою підвищення рівня інформаційно-цифрової компетентності, опанування дистанційних технологій 17 педагогічних працівників пройшли навчання за програмою педагогічної майстерні «Використання сервісів Веб 2.0 в освітньому процесі» та педагоги – за програмою «Можливості Microsoft Office 365 A1 та їх використання в освітньому процесі» на базі НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області.

Для організації і контролю самоосвітньої діяльності викладачів та майстрів виробничого навчання в Шепетівському професійному ліцеї створено базу даних підвищення кваліфікації педагогічних працівників за допомогою сервісу Google Таблиці, яка відкрита для спільної роботи, де кожен педагог може самостійно вносити та редагувати інформацію про свої напрацювання та досягнення.

Методична робота Шепетівського професійного ліцею направлена на узагальнення, створення системи підготовки педагогічних кадрів, які характеризуються соціальною, професійною й культурною мобільністю. Добре організована і проведена методична робота є важливою складовою загальної картини життя навчального закладу.

Методична служба має спрямувати діяльність кожного педагогічного працівника, допомогти йому адекватно визначити рівень своїх можливостей і сприяти самовдосконаленню, саморозвитку. Результатом успішної реалізації інноваційної методичної роботи буде зростання професіоналізму педагогів та підвищення якості знань здобувачів освіти [1].

Література

1. Бухтіярова Т. Я. Освітній проект «Професійна компетентність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/download/29-113-37760.pdf>
2. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів : посібник / Карташова Л. А., Юрженко В. В., Гуралюк А. Г. та ін. ; за наук. ред. Лузана П. Г. – Київ : ПТТО НАПН, 2017. – 124 с.

РУЩАК МИХАЙЛО, ЧЕКРИГІНА ГАННА,
БОДНАР СНІЖАНА, МІТЬКЕВИЧ ЕЛЛА

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» (м. Кам'янець-Подільський)

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ONLINE/OFFLINE НАВЧАННЯ У ДНЗ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ЦЕНТР ПТО»

Розвиток інтернету і відеозв'язку докорінно змінили уявлення про освітній процес. Сьогодні кожен сучасний викладач володіє потужним інструментарієм для створення навчальних матеріалів: сервіси Google (YouTube, Google+, Google Drive та інші), Office 365 (Power Point, Video, Sway та інші), онлайнві редактори відео (Animoto, JayCut, Stupeflix, One True Media, Movie Masher та багато інших), онлайнві редактори тестів та опитувальників (Google Forms, Майстер тест, Online Test Pad, Poll Service тощо), а також вправ, ігор та пазлів (Learningapps.org, Wizer.me, Zondle, Study Stack, ClassTools.NET тощо).

У звичайному житті цей інструментарій застосовувався для створення дидактичних матеріалів, майстер-класів, підсилення різних типів уроку тощо. Сьогодні, коли учні змушені навчатися в online/offline режимах, такий спосіб передачі і отримання знань, умінь та навичок стає як ніколи актуальним.

У пошуках оптимального варіанту для педагога та учня ми звернулися до моделі навчання «перевернутий клас». Безпосередньо процес навчання може відбуватися як очно, так і дистанційно: педагог пропонує учням матеріал для перегляду, видає практичні завдання, консулює онлайн, проводить тестування і виставляє підсумкові оцінки. Головне – розпочати вивчення відповідного матеріалу із самостійного опрацювання теорії так, як це відбувається за принципами «перевернутого класу». Щоб зробити ефективним «перевернуте навчання», треба визначити, що учні мають вивчити, прочитати, переглянути заздалегідь (розділи підручників, статті в журналах, сторінки в інтернеті, подкасти, відеоролики, мінілекції тощо); пристосувати свою інформацію для учнів. При цьому обов'язковим має бути контроль за підготовкою учнів, їх ознайомлення з матеріалом, пропонованим для опрацювання. Якщо при роботі виникають запитання, треба знайти можливість провести індивідуальну чи групову онлайн-консультацію. Отримавши завдання для опрацювання, учні мають чітко розуміти мету своєї роботи. Навчальні відео чи інші використовувані ресурси мають бути доповнені чіткими інструкціями і завданнями. Якщо такого завдання немає, потрібно запропонувати учням сформулювати його самостійно чи скласти декілька запитань, які стосуватимуться теми, що вивчається, або окремих фрагментів переглянутого відео.

Учень отримує знання тоді, коли йому зручно, а не тільки за умови появи на уроці. Учень засвоює матеріал у своєму темпі, може подивитися відео або прослухати аудіо стільки, скільки вважає за потрібне, зробити паузу для конспекту або простого сприйняття нової інформації.

До переваг використання моделі «перевернутого класу» відносимо: педагог отримує час для індивідуальної роботи з кожним учнем, оскільки не має потреби повідомляти новий матеріал, а може одразу зосередитися на виконанні практичних завдань; учень може самостійно, у необхідному темпі передивлятися матеріал, робити у разі необхідності паузу або повертатися до необхідних фрагментів; матеріали доступні для всіх учнів; якщо є така потреба, учень може у будь-який момент звернутися до необхідних матеріалів.

До недоліків такої моделі навчання можемо віднести те, що учень не може поставити запитання педагогу безпосередньо у той момент, коли воно виникає, і також те, що деякі учні можуть ухилитися від виконання домашнього завдання і тому повноцінно не працюватимуть. Але саме так педагог здатний навчити учня самостійності та навчальної незалежності. Зокрема, вміння учня засвоювати навчальний матеріал формується цілком індивідуально.

«Перевернутий клас» змінює роль викладача в освітньому процесі. З головного транслятора знань він перетворюється на помічника, консультанта і координатора. А це, у свою чергу, сприяє тісній співпраці з учнями на уроках. Роль учнів також змінюється. Вони більше вже не спостерігачі. Учні самі відповідають за отримані знання, спрямовують навчальний процес, шукають практичне застосування отриманій інформації.

Щодо практичного застосування моделі для усіх учасників та її адаптації до освітнього процесу Центру в умовах віддаленого та змішаного навчання, то цей процес відбувся стрімко, проте з позитивною динамікою. Колектив ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» відкритий до нових викликів. Загальна чисельність педагогічних працівників Центру складає 104 педагогічних працівники, з них майстрів виробничого навчання – 50 осіб; викладачів – 30 осіб.

Робота освітнього закладу широко висвітлюється у соціальних мережах, зокрема на сторінках у Facebook (<https://www.facebook.com/profile.php>), Instagram (https://www.instagram.com/dnz_pc_pto), офіційному сайті Центру (<http://profbud.at.ua/>) тощо. Усі педагоги Центру мають власні блоги та сайти, які є діючими та активними. Рубрика «Дистанційне навчання» на сайті методичної служби (<https://sites.google.com/site/metodicnasluzbacentru/distancijne-navcanna>) містить усю необхідну інформацію щодо нормативно-правового забезпечення, комплексно-методичного забезпечення, організації та впровадження форм змішаного навчання, а також практичні матеріали з кожної професії та предмета. Усі посилання є активними, перейшовши за якими можна ознайомитися з матеріалом, переглянути у зручний час, пройти тестові завдання та отримати відповіді на питання, що виникають.

Важливим етапом стало вироблення кожним педагогом власної тактики роботи в онлайн-режимі, навичок для збереження здоров'я, уміння залишатися позитивним, уміння витягати користь із досвіду, адаптуватися, вивчати іноземні мови, створення онлайн-курсів, навчальних відео, навчальних презентацій, навчальних та контрольних тестів, дистанційних завдань, що потребують аналізу навчального матеріалу, освоєння засобів електронного навчання, методики проектного навчання та «перевернутого класу», уміння вчитися та стратегічно розв'язувати проблемні питання.

З метою надання допомоги у самоосвіті, самовдосконаленні педагогів в Центрі постійно працює сайт методичної служби, де можна ознайомитися із відповідними матеріалами за рубриками.

Педагоги беруть участь у різноманітних методичних заходах: семінари, участь у Міжнародних та Всеукраїнських конференціях, обмін досвідом із колегами на онлайн-платформах, сторінках періодичної преси. Також педагогами Центру створено навчально-методичну літературу: у 2019 р. – 5 посібників, у 2020 р. – 3 посібника, на 2021 рік планується 10 посібників. Вся навчально-методична література розглянута та затверджена на засіданнях науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, пройшла апробацію в навчальних закладах області.

Грунтовно проаналізувавши сутність, характерні ознаки, принципи та зміст самоосвітньої діяльності, а також специфіку її впровадження в ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти», приходимо до висновків, що педагоги освітнього закладу: усвідомили власне та загальносуспільне значення самоосвіти; оволоділи ціннісними орієнтирами; активно сприйняли нові реалії, створивши власні засоби передачі освітнього багажу знань, умінь і навичок; мотивували внутрішню потребу систематичного оновлення та збагачення фахових знань; розвинули емоційно-вольові механізми у подоланні труднощів; оволоділи сукупністю самоосвітніх умінь відповідно до вимог змішаного навчання.

Література

1. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р.
2. Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до дистанційного навчання кваліфікованих робітників / О. В. Базелюк, А. А. Каленський, С. Г. Кравець [та ін.]. – Київ : ІПТО НАПН України, 2017. – 76 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/709886>.
3. Технології дистанційного професійного навчання : метод. посіб. / О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський [та ін.]. – Житомир : «Полісся», 2018. – 160 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/713159>

СЕЛІЗАР ВАСИЛЬ

ДНЗ «Вище професійне училище № 11» (м. Хмельницький)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Одним із важливих завдань, над якими працює Державний навчальний заклад «Вище професійне училище №1 1 м. Хмельницького», є формування системи якісної підготовки кваліфікованих робітників. Якість підготовки кваліфікованих робітників залежить від професійного рівня педагогічних працівників та створеної матеріально-технічної бази. Враховуючи вимоги сьогодення та інтереси молодого покоління, дирекція освітнього закладу робить все можливе, щоб йти в ногу з часом. Кожен навчальний кабінет та майстерня обладнані комп'ютером (ноутбуком) та мультимедійним проектором,

проведеною внутрішньою мережею Інтернет, мережею Wi-Fi, на уроках впроваджуються сервіси WEB-2.0. Обладнано серверну кімнату, створено локальну мережу, організовано дистанційне навчання учнів на платформі Synology DiskStation Manager під керуванням DSM 6.2. Педагогами навчального закладу ведуться професійні блоги, поповнюється сайт училища, впроваджуються у навчальний процес передові інноваційні педагогічні та новітні виробничі технології. Інженерно-педагогічні працівники училища постійно працюють над підвищенням комп'ютерної грамотності, Така можливість допоможе педагогам навчального закладу ширше використовувати хмарні технології в освітньому процесі.

Методика викладання в освітньому закладі постійно осучаснюється, педагогічні працівники опановують сучасні технології, методи навчання, шляхом стажування на підприємствах та підвищення кваліфікації при Науково-методичному центрі професійно-технічної освіти підвищення кваліфікації у Хмельницькій області. Склад педагогічних працівників училища невтомно працює над удосконаленням своєї педагогічної компетенції. В рамках самоосвітньої роботи вивчаються можливості хмарних технологій та впровадження їх в освітній процес. Таким чином опановані й адаптовані сервіси для індивідуальної, колективної та групової роботи. Педагоги створюють та продовжують розробляти демонстраційні, навчальні, контрольні та інші матеріали, потрібні для організації освітнього процесу,

Велика увага приділяється інтерактивним методам навчання, оскільки саме ця група методів найбільш спонукає здобувачів професії до опанування знань.

За час існування закладу освіти склалася відповідна система співпраці з підприємствами-замовниками робітничих кадрів. Укладено договори про підготовку кваліфікованих робітників, створено навчально-виробничі дільниці на базах підприємств (НВД при ПАТ «Завод «Темп», НВД при ПрАТ «Хмельниччина-Авто», НВД при ХКП «Електротранс», НВД при ДП «Красилівський агрегатний завод», НВД при ПП Бацуца В.І.).

Створення навчально-виробничих дільниць дало змогу проводити на виробництві: уроки теоретичного та виробничого навчання, які направлені на удосконалення вмінь та навичок, виконання комплексних і складних видів робіт у виробничих умовах; заняття-спостереження, на яких учні спостерігають за діяльністю передових робітників у реальних виробничих умовах; заняття-практикуми, які проводяться після спостереження за роботою робітників підприємства. Це також сприяло: створенню належних умов для проведення виробничого навчання на підприємстві та проходження виробничої практики учнів; організації стажування майстрів виробничого навчання, викладачів професійно-теоретичної підготовки; забезпеченню умов для участі учнів у виробничих процесах та у виготовленні продукції.

При ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького» створено учнівський бізнес-центр, головною метою діяльності якого є реалізація завдань щодо вдосконалення практичної підготовки учнів, упровадження новітніх виробничих та педагогічних технологій, підготовка до відкриття власної справи. Співпраця з підприємствами, а також створення учнівського бізнес-центру дає можливість учням розвинути підприємницькі здібності, спробувати себе в ролі керівника підприємства, менеджера, агента, вміння рекламувати свої послуги відповідно до обраної професії, виготовляти власну продукцію. Бізнес-центр став майданчиком для успішної реалізації експерименту всеукраїнського рівня з формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників галузі машинобудування та металообробки до підприємницької діяльності, що здійснюється під науковим керівництвом Інституту професійно-технічної освіти НАПН України та Науково-методичного центру професійно-технічної освіти підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області.

В ДНЗ «ВПУ №11 м. Хмельницького» активно діє та розвивається учнівська телерадіостудія «Завжди разом» та гурток «Медіакультура». Метою створення даних форм позаурочної роботи з учнівською молоддю є сприяння розвитку медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки учнів, майбутніх кваліфікованих робітників до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіаобізнаності, медіа-грамотності і медіа компетентності відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей. Започаткування в позаурочній роботі практики медіаосвіти стало головною інтеграційною ланкою поетапного формування в навчальному закладі цілісної системи медіаосвіти, забезпечення медіаосвіти при підготовці кваліфікованих робітників, урахування завдань медіаосвіти в ході реалізації інноваційних проєктів.

Учні мають змогу поєднувати в собі як аналітика, здатного працювати з інформацією і вести діалог зі спільнотою, так і практика, який уміє не тільки писати й аналізувати, але й добре володіє медіа засобами. Телерадіоцентр (учнівське телебачення, радіо та видавництво) є однією з форм упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес закладу освіти. Це засіб інформації, освіти, формування аудіовізуальної культури учнівської молоді, основним змістом роботи якої є творча діяльність, спрямована на гармонійний розвиток особистості учня, на розуміння осмислювання можливостей ЗМІ, на активізацію внутрішнього світу молодої людини, системи цілісних орієнтацій, що формуються в ній.

Найважливішим чинником підвищення якості професійного навчання, адаптації молодих робітників до нових економічних умов, закріплення їх на робочих місцях у нинішніх умовах ринку праці є партнерство освітнього закладу та підприємства. Педагогічний колектив освітнього закладу розуміє, що має працювати на випередження і швидко адаптувати випускників у виробничу сферу. Саме тому, впроваджує в практику своєї роботи різноманітні прогресивні прикладні програми, інноваційні, ін-формаційно-комунікативні та інші сучасні технології навчання та виробничі технології. Це дозволяє посилити мотивацію учнів до навчання, забезпечує належний рейтинг закладу, вибудовує стабільні, міцні, партнерські стосунки з підприємствами-замовниками робітничих кадрів. Діяльність педагогічного колективу освітнього закладу спрямована на виховання здорової, компетентної, соціально-адаптованої особистості з вираженою потребою в самореалізації. У своїй діяльності ми виходимо з того, що вітчизняна професійна освіта має орієнтуватися на європейський ринок, готуючи кваліфікованих робітників, здатних бути професійно-мобільними та креативними, швидко адаптуватися до змін на виробництві, постійно підвищувати свій професійний рівень. Саме так навчена й вихована молодь буде здатна гарантувати економічну безпеку країни та її прогресивний розвиток.

СЕМЕНОВА ЖАННА
Хмельницький професійний ліцей електроніки

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ ЛІЦЕЇ ЕЛЕКТРОНІКИ

Враховуючи потреби сьогодення, наш навчальний заклад прийняв участь у конкурсному відборі проєктів регіонального розвитку, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від ЄС у рамках виконання Угоди про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональної політики України. Пройшовши відбір на рівні області, наш проєкт пройшов конкурсний відбір в місті Києві та виграв гранд – 4 млн грн.

Конкуренція на ринку праці вимагає посилення підготовки учнівської молоді з предметів природничо-математичного циклу і технічної творчості в усіх ланках освіти, що передбачає збільшення кількості закладів, у яких запроваджується STEM-навчання, та створення науково-дослідних STEM-лабораторій/центрів. Саме тому в процесі реалізації регіонального проєкту «Стимулювання розвитку новаторської і раціоналізаторської роботи в навчальному закладі як один з факторів підвищення якості підготовки робітничих кадрів для потреб регіону» було заплановано створення навчально-практичного STEM-центру, де незайняте населення, працівники організацій та установ, учнівська та студентська молодь зможе творчо реалізувати власні ідеї і винаходи, які мають стимулювати та вдосконалювати економічний розвиток Хмельницької області та України в цілому.

Упродовж 2018-2021 років ліцей реалізував проєкт регіонального розвитку від Європейського банку реконструкції та розвитку. Основною інноваційною ідеєю проєкту було створення на базі закладу освіти сучасного структурного підрозділу – STEM-центру, який є першим у системі профтехосвіти області. На базі STEM-центру надаються освітні послуги наукового спрямування, що базуються на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямованому на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття робітничих компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності та конкурентоспроможності випускника ліцею на ринку праці.

Створений STEM-центр сприяє:

- реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі ліцею, розкриттю творчих здібностей здобувачів освіти та педагогів, формуванню практичних навичок;
- підвищенню зацікавленості вихованців до інженерних та технічних спеціальностей і мотивації старшокласників до продовження освіти в науково-технічній сфері (професійна підготовка);
- формуванню навичок, які сприятимуть поліпшенню стану навколишнього природного середовища, енергозбереженню та енергоефективності, впровадженню нових ідей і технологій;
- успішній участі у загальноукраїнських та міжнародних олімпіадах і фестивалях, інтелектуальних конкурсах;
- розвиток професійної майстерності педагогів, впровадження інноваційних методів STEM-освіти у місті та області.

Робота у STEM-центрі продовжується і після закінчення фінансування в рамках проєкту:

- удосконалення методики проведення занять, створення дидактичної та методологічної бази STEM-освіти, програм авторських STEM-курсів;
- доповнення наявного обладнання (конструктори з робототехніки, цифрові лабораторії, дрони, матеріали для інженерно-технічного моделювання);

– розширення кола партнерів за рахунок зацікавлених у профорієнтаційній роботі науковців та працевлагодів (ДП НОВАТОР; ХКП Електротранс; ПрАТ Хмельниччина-Авто; СЦ «Хіаомі»; ПП «Чип-системи»), викладачів закладів вищої освіти (Хмельницький національний університет);

– довготривала співпраця з іншими STEM-центрами в Україні (ДНЗ «Здолбунівське ВПУЗТ») та за кордоном, обмін досвідом, спільні заходи.

Завдяки діяльності STEM-центру активізувалась робота щодо обміну досвідом у місті спільнот людей, які цікавляться сучасною наукою і технікою, володіють перспективними технічними навичками, ознайомлені з культурою та концепціями сучасного виробництва і готові будуть розвивати його у регіоні. При реалізації даного проекту колективом навчального закладу були досягнуті наступні конкретні цілі проекту:

– забезпечення підготовки робітничих кадрів для задоволення потреб регіону з урахуванням пріоритетів його розвитку;

– стимулювання співробітництва між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами регіону;

– стимулювання розвитку новаторської і раціоналізаторської роботи;

– розвиток соціального партнерства та соціальної відповідальності всіх суб'єктів у регіоні у контексті забезпечення розвитку інтелектуального потенціалу та нагромадження людського капіталу;

– забезпечення підтримки та розвитку інтелектуального і творчого потенціалу через систему освіти та навчання упродовж життя;

– запровадження навчання і профорієнтації для перепрофілювання та переорієнтації трудових кадрів залежно від потреб регіонального ринку праці;

– вивчення попиту щодо компетенції і кваліфікації працівників регіонального та місцевого ринку праці;

– удосконалення структури зайнятості населення шляхом підвищення якості робочої сили, розвитку її професійної мобільності.

Керівництвом навчального закладу було обрано основні тематичні напрями проекту: віртуальна реальність; оператор дрона; 3D-моделювання; роботехніка; основи програмування. Цей проект дозволив модернізувати і оновити матеріально-технічне забезпечення та засоби навчання в навчально-виробничих майстернях ліцею та привів їх у відповідність до вимог сучасного виробництва.

Суттєво покращилась навчально-матеріальна база ліцею, а саме було придбано: 3D принтери, набори робототехніки на базі ARDUINO, сучасні цифрові осцилографи, частотоміри, лабораторні блоки живлення, БПЛА (дрони), система віртуальної реальності; персональні комп'ютери; метало-обробні верстати; ручний електроінструмент; комплекти ручного індивідуального інструменту; інтер-активні комплекси.

Результат впровадження проекту:

– всі здобувачі навчального закладу ознайомились з сучасним обладнанням та устаткуванням STEM-центру;

– організовані та проведені заняття у двох гуртках з напрямку «Робототехніка»;

– організовані та проведені заняття з навичок керування дроном;

– працюють гуртки «3D моделювання», «Робототехніка», «Віртуальні екскурсії»;

– працює центр «Графічного дизайну», надаємо послуги з розроблення дизайну та друку профорієнтаційних листівок, флаєрів, візитівок, рекламної продукції.

В умовах функціонування закладу освіти в постіндустріальному суспільстві, ознаками якого є мобільність, відкритість, здатність до постійного реструктурування і оновлення, освітяни Хмельницького професійного ліцею електроніки прагнуть перейти на новий рівень самореалізації. В освітній політиці XXI ст. одним з провідних напрямів є ідея безперервної освіти. Освіта вийшла за межі освітнього закладу і заповнює собою все людське життя. У соціокультурній ситуації, що повсякчасно змінюється, педагогічний колектив навчального закладу намагається надати освітньому процесу випереджувачий характер.

Література

1. Перелік проектів-переможців конкурсного відбору за результатами засідань конкурсної Комісії з відбору проектів регіонального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/Perelik-proektiv-peremozhtsiv-konkursnogo-vidboru-za-rezultatami-zasidan-konkursnoyi-Komisiyi-vid-27.12.2017-01.03.2018-22.03.2018.pdf>

2. Мінрегіон розпочинає конкурсний відбір проектів регіонального розвитку, що фінансуватимуться за кошти ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/minregion-rozpochnayekonkursnij-vidbir-proyektiv-regionalnogo-rozvitku-sho-finansuvatimutsya-za-koshti-yes>

3. Бюджетна Програма «Державний Фонд Регіонального Розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://new.dfr.minregion.gov.ua>

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У системі професійно-технічної освіти області повну загальну середню освіту здобувають у 22 закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПО), що складає 95,6 % від загальної кількості ЗПО області. Методичне забезпечення загальноосвітньої підготовки у ЗПО здійснює лабораторія загальноосвітньої підготовки Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області.

Пріоритетними напрямками роботи лабораторії є реалізація змісту навчальних програм на засадах компетентнісного підходу, впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки», професійне спрямування змісту загальноосвітньої підготовки, впровадження STEM-технологій, використання в освітньому процесі сучасних освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій, створення сучасного дидактичного забезпечення освітньої діяльності.

В ЗПО області 75 % вступників водночас з первинною професійною підготовкою здобувають повну загальну середню освіту за освітнім стандартом, що визначений як обов'язковий для усіх навчальних закладів.

Результатом освітньої діяльності педагогічних колективів ЗПО є якість навчання учнів. Завдяки проведенню зовнішнього незалежного оцінювання отримано багато статистичного матеріалу, на підставі якого можна проаналізувати результати навчання здобувачів освіти.

Проблему якості знань здобувачів освіти висвітлили підсумки ЗНО 2018 та 2019 років, коли результати ЗНО випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти зараховувалися як результати державної підсумкової атестації.

За даними УЦОЯО понад 50 % випускників опанували такі предмети як українська мова та математика на початковому рівні, при тому, що лише до 20 % мали оцінку в свідоцтвах про здобуття базової загальної середньої освіти на рівні 1, 2 або 3 бали. Наведені дані свідчать про ознаки необ'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів в закладах загальної середньої освіти.

Першою умовою, що визначає якість освіти, особливо природничо-математичної підготовки, є забезпечення необхідним обладнанням навчальних кабінетів. Відповідно до навчальних програм загальноосвітніх дисциплін показники забезпеченості ТЗН коливаються від 5,2 % до 29,7 %. Нестача ТЗН спричиняє зниження рівня освітніх послуг, перевантаження учнів і не дозволяє здобувати якісну освіту.

Забезпеченість більшості предметних кабінетів комп'ютерною технікою і стаціонарними мультимедійними комплексами з предметів загальноосвітньої підготовки перебуває в незадовільному стані і становить 30 %. Середній показник забезпеченості комп'ютерами станом на 01.01.2021 р. становить 11,6 учнів на 1 ПК.

Другою умовою, що визначає якість загальноосвітньої підготовки, є кваліфікація викладачів. Загальноосвітню підготовку у ЗПО забезпечують 235 викладачів з відповідною вищою освітою. Педагогічні звання мають 82 педагоги (35 %), вищу кваліфікаційну категорію 142 педагоги (56 %).

Збагачують свій досвід роботи, підвищують свій фаховий рівень викладачі області в рамках роботи 9 обласних фахових секцій. За 2019–2021 роки проведено 39 семінарів та засідання шкіл ППД. Методичний супровід організації загальноосвітньої підготовки у ЗПО здійснюється через онлайн-ресурси: блог лабораторії загальноосвітньої підготовки, 9 сайтів/блогів обласних фахових секцій.

Упродовж 2020–2021 років робота обласних фахових секцій була спрямована на організацію освітнього процесу в умовах карантинних обмежень, які були запровадженні у зв'язку з пандемією. Ця проблема обговорювалась в межах роботи 20 обласних вебінарів для заступників директорів з навчальної роботи та викладачів загальноосвітньої підготовки ЗПО.

Кращий досвід з проблеми організації дистанційного навчання педагоги ЗПО зможуть презентувати на обласній виставці комплексно-методичного забезпечення «Педагогічні ідеї та знахідки» з предметів загальноосвітньої підготовки. Матеріали цьогорічної виставки будуть представлені у номінації «Моїх три інноваційних уроки».

На обласному рівні координується робота щодо розробки навчально-методичної літератури педагогами ЗПО. Пройшли апробацію на рівні ЗПО, розглянуті та схвалені науково-методичною радою НМЦ ПТО ПК за 2019–2021 рр. 21 видання.

Створений каталог передового педагогічного викладачів загальноосвітньої підготовки ЗПО.

У сучасних умовах загальноосвітньої підготовки стає невід'ємним складником професійної підготовки. Чим складнішою стає професійна діяльність, тим важливіші у системі професійної підготовки загальноосвітні знання, уміння, навички. Тому упровадження STEM-технологій у ЗПО є пріоритетним

напрямом роботи. Ця мета у загальній середній освіті найбільш ефективно може бути реалізована навчальними предметами освітньої галузі «Природознавство».

З 2018/2019 навчального року у закладах професійної (професійно-технічної) освіти запроваджено інтегрований курс «Природничі науки» за навчальною програмою авторського колективу під керівництвом Ільченко В. Р. В умовах реформування освітньої галузі заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають стати суб'єктом освітнього округу, виконувати функції опорного закладу з метою створення умов допрофільної підготовки і профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, набуття професії відповідного профілю

На сьогодні заклади ПТО надають повну загальну середню освіту та робітничу професію паралельно. Цю особливість необхідно зберегти і в рамках старшої профільної школи, причому рівень загальноосвітньої підготовки має бути достатнім для проходження ЗНО та вступу у заклади вищої освіти. В межах роботи з обдарованими дітьми проводяться різнопланові заходи змагальницького характеру: олімпіади із базових дисциплін, обласні конкурси. Учні ЗПО беруть участь у міжнародних конкурсах, конкурсах-захистах учнівських робіт МАН України. Водночас, проблемою залишається реалізація завдань інклюзивної освіти в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Еколого-дослідницькою діяльністю учні ЗПО мають можливість займатися в рамках роботи Центрів екологічної освіти, які створені на базі ДНЗ «Подільський центр ПТО», ВПУ №4 м. Хмельницького, Плужненського професійного аграрного ліцею, ДНЗ «Лісоводський професійний аграрний ліцей». На базі Центрів екологічної освіти проводяться різнопланові обласні і Всеукраїнські масові заходи.

Задля забезпечення якісного викладання предметів загальноосвітньої підготовки, підвищення професійної компетентності педагогів, упровадження інноваційних технологій в освітній процес лабораторія загальноосвітньої підготовки і ЗПО співпрацюють з 16 освітніми установами та організаціями.

СИСКО НАТАЛІЯ

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ

У сучасних умовах відбувається системне реформування професійної (професійно-технічної) освіти: децентралізація управління системою П(ПТ)О, передача закладів у комунальну власність, диверсифікація джерел фінансування, модернізація структури та змісту, оновлення нормативно-правового забезпечення, розвиток державно-приватного партнерства, запровадження дуальної форми здобуття освіти, розширення мережі навчально-практичних центрів, відкриття кваліфікаційних центрів та центрів професійної досконалості [2].

Системні різновекторні зміни сприятимуть зростанню привабливості професійної (професійно-технічної) освіти, посиленню співпраці закладів з роботодавцями та бізнес-партнерами, підвищенню конкурентоспроможності та якості професійної освіти відповідно до міжнародних стандартів, і, як наслідок, сприятимуть сталому розвитку національної економіки України, задоволенню потреб ринку праці у кваліфікованих кадрах [3]. У цих умовах зростає роль педагогічного персоналу, який виступає активним суб'єктом у цьому процесі. Підвищення соціального статусу педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, запровадження мотиваційних механізмів стимулювання їхньої професійної діяльності, сприяння неперервному професійному розвитку є надзвичайно важливим завданням.

Характерною особливістю неперервного професійного розвитку педагогів є гнучкість, різноманітність форм професійного зростання в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, надання педагогам можливостей вибудови індивідуальної освітньої траєкторії відповідно до особистих професійних запитів й інтересів, а також програмних цілей навчального закладу з врахуванням потреб ринкової економіки.

Базовими принципами функціонування системи професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти нами визначено такі: людиноцентризм; синергізм; динамізм професійно-педагогічного розвитку; діагностичний підхід до вибудови індивідуальної траєкторії професійного розвитку; активізація мотиваційної сфери, відповідальності, академічної мобільності; забезпечення особистісно-орієнтованого змісту навчання; персоналізація професійного розвитку; вільний вибір виду, форми, суб'єкта професійного розвитку; запровадження різних моделей, технік, процедур професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти [4].

З метою науково-методичного забезпечення професійного розвитку педагогічного персоналу творчою групою Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області були розроблені **професійно-педагогічні профілі** для 23 категорій педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Методологічним підходом до проектування професійно-педагогічних профілів стало вивчення структури їхньої діяльності [1].

Розроблені профілі ґрунтуються на трудових функціях, які представлені компетентностями, необхідними для виконання посадових обов'язків. Водночас, професійно-педагогічні профілі є динамічними та можуть доповнюватися новими компетентностями відповідно до інновацій, які з'являються у педагогіці, психології та на виробництві [1].

Професійно-педагогічні профілі різних категорій педагогічних працівників можуть використовуватися у системі підвищення кваліфікації при розробленні діагностичних анкет для виявлення рівня професійної компетентності педагогічних працівників та їхніх освітніх потреб, а також педагогами закладів професійної (професійно-технічної) освіти при проектуванні індивідуальних траєкторій професійного розвитку.

Література

1. Збірник професійно-педагогічних профілів педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти / упоряд.: Л. Шевчук, Ю. Ворона, І. Кирилюк та ін. ; за заг. ред. Л. Шевчук. – Хмельницький : ФОП Цюпак А. А., 2021. – 152 с.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий(заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. – 384 с. <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1nac%/20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>

4. Сиско Н. М. Провідні принципи професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти // Вісник післядипломної освіти. Збірник наукових праць серія «Педагогічні науки». – 2019. – № 8 (37). – С. 136–152.

СМАЛЮК АЛЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ВІДЕОКОНКУРС «МОЯ ПРОФЕСІЯ НАЙКРАЩА» ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПРОФОРІЄНТАЦІЇ

Головним завданням сучасної професійної (професійно-технічної) освіти в умовах стрімких змін, що відбуваються у світі, є підготовка кваліфікованих робітників, здатних до самореалізації, швидкого реагування до потреб ринку праці, активна участь у соціально-економічних і культурних процесах країни.

Підняття престижності робітничих професій, популяризація закладів професійної (професійно-технічної) освіти, формування позитивного іміджу випускника ЗП(ПТ)О є важливим завданням усієї системи професійної освіти Хмельниччини. Професійна освіта в майбутньому має бути інноваційною, забезпеченою кращим обладнанням та спроможною надавати знання європейського рівня.

З метою розширення уяви про світ професій, знайомства з робітничими професіями, виховання поваги до людини праці, мотивації до праці Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації № 49-од від 26.02.2021 р. з 12.04.2021 р. по 01.06.2021 р. проведено обласний заочний відеоконкурс серед учнів ЗП(ПТ)О «Моя професія найкраща».

Перед учасниками ставилось завдання відзняти відеоролик на тему «Моя професія найкраща» та розмістити його у ютубі, з метою ознайомлення молоді з системою підготовки робітничих кадрів у Хмельницькій області.

Завданнями Конкурсу було визначено:

- інформування про перспективні професії, актуальні на ринку праці;
- інформування учнівської молоді про освітні послуги ЗП(ПТ)О, які готують фахівців робітничої галузі;
- посилення мотивації учнівської молоді до продуктивної зайнятості, опанування перспективними та актуальними професіями;

– організацію змістового та корисного дозвілля учнів;
– виховання позитивного ставлення до різних видів професійної діяльності, бажання працювати на благо України.

Автори конкурсних робіт:

– презентували себе в кадрі;
– розкривали основні переваги, які для них є найважливішими у їх професії;
– які основні джерела інформації вони використовували при прийнятті рішення щодо обрання даної професії;

– які перспективи, напрями професійного зростання вони бачать завдяки професії у майбутньому;
– обґрунтовували твердження, чому саме дана професія є для них перспективною.

Оцінювання конкурсних робіт здійснювали члени журі відповідно до критеріїв оцінювання:

– змістовність відеоролика;
– підтримка іміджу професії, яка презентується;
– перспективи обраної професії;
– оригінальність, творчий підхід до розкриття теми;
– якість відеозапису та звукового супроводу;
– дотримання ліміту часу на презентацію професії.

При визначенні переможців враховувалось кількість «лайків» та переглядів, як дорада думка користувачів ютубу.

У конкурсі взяли участь 45 команд з 23 ЗП(ПТ)О (45 відеороликів). Найбільшу кількість 11 відео-матеріалів представили команди ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти».

За підсумками конкурсу перше місце посіли учні Державного навчального закладу «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» та учень Вищого професійного училища № 25 м. Хмельницького; друге – учні Державного навчального закладу «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» та учень Хмельницького професійного ліцею; третє – учні Державного навчального закладу «Подільський центр професійно-технічної освіти» та учениця Хмельницького професійного ліцею. Також члени журі відзначили учнів Нетішинського професійного ліцею у додатковій номінації «Найбільша кількість лайків у ютубі».

Конкурсні роботи розміщені на інтерактивній дошці (<https://cutt.ly/cmoeYL>), на блозі «Методичне забезпечення виховної роботи в ЗП(ПТ)О Хмельницької області» (<http://allasmal.blogspot.com/>) та у соціальній мережі «Фейсбук» у спільноті «Виховний простір професійної освіти Хмельниччини» (<https://www.facebook.com/groups/547150279052933/>). Відеосюжети активно використовуються при проведеному профорієнтаційній роботі з учнівською молоддю, дорослим населенням та є дієвою формою профорієнтаційної роботи. Без робочих рук – не буде продукту чи послуг для споживання. Отже, робітнича професія сьогодні – має бути мрією.

СОЛЕНЦОВА ГАЛИНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ – ТРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Невпинний розвиток нових інформаційних технологій, новітні досягнення у науці та техніці зумовили появу нових трендів у сучасній освіті – STEAM-технології, технології змішаного навчання, електронне навчання тощо. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в суспільстві, вимагають нових підходів до процесу підготовки фахівців. Суспільству необхідні висококваліфіковані фахівці, конкурентоспроможні на українському і міжнародному ринку праці.

Важливим питанням забезпечення якісної освіти в сучасних умовах розвитку цифрових технологій є визначення напрямів модернізації освітніх систем. Напрями модернізації освіти багато в чому залежать від потреб ринку праці, який останнім часом є дуже динамічним. Цифрова трансформація освіти відкриває широкі перспективи для підвищення ефективності навчального процесу. В умовах швидкого розвитку цифрових технологій змінюються й освітні тренди, врахування яких дозволить закладам освіти вносити корективи в аспекти своєї діяльності для підготовки фахівців.

Розвиток комп'ютерних мережних технологій став однією з перспективних платформ для розвитку сучасної системи дистанційної освіти, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning), які ефективно використовуються для різноманітних форм навчання.

В зв'язку з розвитком e-learning визначився новий напрям – змішане навчання (ЗН) (blended learning). Відповідно до цього в усьому світі відбувається стрімкий розвиток індустрії зі створення програмних комплексів e-learning різної спрямованості, в тому числі систем доставки контенту,

організації та управління навчанням – LMS (Learning Management Systems), які об'єднують у собі інструменти адміністрування, комунікацій, оцінки знань, розробки навчальних курсів.

Технологія змішаного навчання передбачає комплексне поєднання у різноманітних комбінаціях електронних інтернет-технологій та засобів ІКТ із традиційними методиками навчання.

Технологія змішаного навчання володіє значними дидактичними можливостями і характеризується різноманітністю форм надання, методів і засобів навчання, їх інтерактивністю, різними способами взаємодії суб'єктів освітнього процесу і найбільш повно відповідає специфіці закладу освіти.

Змішане навчання – цілеспрямований процес здобуття знань, набуття вмінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі впровадження і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного і мобільного навчання за наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання.

Виокремлюють три основні складові змішаного навчання:

- 1) дистанційне (онлайн) навчання студентів через Інтернет;
- 2) традиційне навчання в аудиторії;
- 3) самостійна робота студентів, що передбачає реалізацію різних видів навчальної діяльності студентів за відсутності допомоги з боку викладача .

Змішане навчання (blended learning) дозволяє використовувати накопичений позитивний досвід здійснення класичного навчання, доповнюючи його сучасними технологічними інноваціями. Адже використання ІКТ у змішаному навчанні відкриває широкі можливості для здійснення самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, сприяє розвитку самостійної творчої діяльності, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення, що дає можливість готувати конкурентоспроможних фахівців на рівні державних та міжнародних стандартів, здатних до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

В умовах інформатизації сфери освіти, змішане навчання, як один з різновидів електронного навчання, найкращим чином відповідає завданню формування загальнокультурних і професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Можливості змішаного навчання дозволяють розширити психологічну компоненту мотивації навчання, забезпечити оволодіння способами виконання інформаційно-аналітичної діяльності в рамках процесу навчання, отримати знання за обраною професією.

При змішаному навчанні розширюються освітні можливості студентів, відбувається інтерактивна взаємодія між викладачем та студентами не тільки дистанційно, але й очно при організації різноманітних форм навчання із застосуванням різних методів і засобів навчання.

За такої організації системи навчання студентів у закладах освіти помітної трансформації набуває роль викладача, що можна охарактеризувати у трьох аспектах:

- 1) викладач виступає у ролі консультанта під час обрання студентами індивідуальної освітньої траєкторії навчання;
- 2) викладач виступає в ролі інструктора (ментора) у процесі вивчення студентами навчального матеріалу;
- 3) викладач виконує роль організатора (фасилітатора) освітнього процесу, а саме – забезпечує максимально активне залучення студентів до колективної (командної) роботи, забезпечує зворотну комунікацію між студентами та безпосередньо викладачем, а також організовує самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів з використанням засобів ІКТ та електронних ресурсів.

Результатом змішаного навчання є формування особистості майбутнього фахівця з необхідним набором ключових компетентностей, здатного вирішувати різноманітні професійні задачі. Процес навчання за такою моделлю стає цікавішим та більш насиченим, спрямованим на розвиток у студентів навичок самоконтролю. Він дозволяє збільшити частку самостійної роботи студентів, відповідає їх особистісним запитам, надає їм нові можливості для засвоєння навчального матеріалу у зручній для них час, будь-якому місці, потрібному темпі та для активної взаємодії між викладачем і студентами, плідно використовувати час, легше контролювати процес навчання кожного студента.

Отже, змішаний підхід до навчання є однією з найбільш актуальних освітніх технологій сьогодення, оскільки дозволяє скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу. Серед сучасних підходів до навчання він займає провідне місце, тому що є цілеспрямованим процесом здобуття знань, набуття вмінь і навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі впровадження і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання за наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами й темпом навчання. У сучасності значна кількість закладів освіти організовує змішане навчання як засвоєння певної низки курсів.

Змішане навчання – один із трендів сучасної освіти і за оцінками експертів залишиться таким і в найближче десятиліття.

Література

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» №466 від 25.04.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
2. Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник / [О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін.]. – Київ : Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2017. – 150 с.

СТАДНІЙЧУК ІРИНА

Ладжинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ

В умовах фахової передвищої освіти України актуальною є проблема якості професійної підготовки фахівців аграрного профілю. На якість професійної підготовки техніків-електриків у коледжах впливає якість освітніх стандартів, зміст навчальних планів і програм, професійна компетентність педагогів, якість шкільної підготовки абітурієнтів, рівень організації навчального процесу та науково-методичного забезпечення, матеріально-технічна база, морально-психологічна атмосфера та ін.

Процес навчання студентів у коледжі характеризується певною специфікою, пов'язаною з тим фактом, що від майбутнього фахівця у конкретних обставинах можуть знадобитися не тільки професійні знання для ефективної роботи, а й вміння творчо виконувати виробничі завдання, орієнтування у суміжних сферах діяльності, спроможність працювати на рівні світових стандартів, готовність до постійного професійного вдосконалення, бути соціально та професійно мобільним. Цілеспрямована професійна підготовка майбутнього фахівця електротехнічного напрямку ХХІ ст. вимагає детального аналізу сучасної системи фахової передвищої освіти, виявлення та визначення її проблем і протиріч. Це потребує компетентнісного підходу до аналізу основних дефініцій, що використовуються у підготовці майбутніх техніків-електриків.

Питання професійної підготовки студентів у коледжах різного профілю досліджувалися багатьма науковцями. Зокрема, у дисертації Л. Марцевої обґрунтовано окремі аспекти вдосконалення сучасної професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів радіотехнічного профілю в технічних коледжах; П. Лузан займався дослідженням організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі; А. Подзьорова досліджувала базові компетентності майбутніх техніків-електриків у політехнічних коледжах та ін. Професійну підготовку фахівців електромеханічних спеціальностей у технічних коледжах Німеччини розглядає Т. Ларіна, де автором визначено основні форми організації професійної підготовки фахівців, а саме: групова форма проведення занять; дуальна освіта; комунікативний зворотний зв'язок (наявність необхідної просторової відстані під час практики учнів); самостійне планування занять (передбачає виконання і перевірку, за необхідності – коригування і після завершення роботи на занятті – оцінку учнями). Аналіз наукової літератури свідчить, що науковцями ґрунтовно досліджуються питання професійної підготовки майбутніх фахівців електротехнічного профілю. Проте, незважаючи на значні досягнення в окресленій галузі, недостатньо вивченою залишається педагогічна проблема підготовки майбутніх техніків-електриків.

З огляду на наукову літературу, професійна підготовка майбутніх техніків-електриків як і любого іншого фахівця, ґрунтується на педагогічній системі професійної освіти та визначається як «певна сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями» [1, с.104]. До основних характеристик педагогічної системи науковці відносять:

- оптимальність (вибір найкращого, найбільш відповідного певним умовам і завданням варіанту побудови і функціонування системи);
- структурність (виділення компонентів системи, їх упорядкування та класифікацію);
- функціональність (виділення в якості компонентів функцій, які регулюють відносини і зв'язки в системі);
- інтегративність (результат об'єднання компонентів системи в одне ціле на основі виділення компонентів, що сприяють його збереженню і функціонуванню) [1, с. 110].

Концепція компетентнісного підходу в освіті, в т. ч. у фаховій передвищій, спрямована на розвиток особистості професіонала з позитивним світоглядом, ціннісними орієнтаціями, здатністю швидко адаптуватися до традиційних, нових і непередбачуваних життєвих та професійних ситуацій. Компетентнісний підхід є важливим концептуальним підґрунтям реалізації нової системи принципів ви-

значення цілей фаховій передвищій освіти, відбору і структурування змісту навчального матеріалу, організації освітнього процесу й оцінювання освітніх результатів з метою досягнення майбутніми фаховими молодшими бакалаврами достатньо високого рівня знань, досвіду, обізнаності для здійснення професійної діяльності [3].

Компетентнісний підхід сьогодні розглядається в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників професійної освіти. Так А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткіна, Б. Теплова, Н. Ничкало, О. Савченко, М. Ярмаченко та інші свідчать – головний напрям оновлення професійної освіти в сучасному світі полягає у винайденні шляхів забезпечення діяльній позиції в освітньому процесі, які б сприяли становленню досвіду цілісного системного бачення професійної діяльності, системних дій у ній, вирішення нових проблем і завдань. Компетентнісний підхід визнаний базовою ідеєю реформування освіти в країнах Європейського Союзу й розглядається як стрижнева конструктивна ідея неперервної освіти впродовж життя [4, с. 20].

З огляду на розробленість основних педагогічних категорій вбачаємо за потрібне в подальших дослідженнях розкрити тлумачення окремих понять у контексті окресленої теми, а саме: компетентність, професійна компетентність, освітній стандарт, фахова передвища освіта, якість освіти, професійна підготовка, молодший бакалавр, фахівець електротехнічної спеціальності (технік-електрик), педагогічна технологія. Оскільки наше дослідження стосується сфери фахової передвищої освіти, коректним буде спиратись на положення, викладені у глосарії адресоване працівникам сфер освіти та наукової і науково-технічної діяльності «Національний освітньо-науковий глосарій» (2018).

Література

1. Матвієнко В. М. Формування професійної компетентності викладача як ефективний засіб забезпечення якості освіти / В. М. Матвієнко // Організація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / ред. кол.: Хоменко М. П., Дудник Т. П., Лихогод Н. Г. та ін. – Київ : НМЦВО, 2009. Вип. 15. – 341 с.
2. Національний освітньо-науковий глосарій. – Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 524 с.
3. Пометун О. І. Інтерактивні технології: теорія та методика / О. І. Пометун та [та ін.]. – Умань–Київ. 2008. – 94 с.
4. Савченко Н. С. Тенденції компетентісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців в університетах України / Н. С. Савченко // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2021. – № 192. – С. 19–22.

СТАНІСЛАВ ГРИГОРІЙ, МИХАЛЬЧУК АНАТОЛІЙ
Хмельницький професійний ліцей

РОЛЬ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗВАРЮВАЛЬНИХ ПРОФЕСІЙ

Основна мета стратегії забезпечення якості освіти – гарантувати якість професійної (професійно-технічної) освіти та формувати довіру суспільства до закладів П(ПТ)О.

Стратегія ґрунтується на принципах:

- партнерства у розвитку, навчанні здобувачів освіти та професійній взаємодії;
- недискримінації, запобігання та протидії булінгу;
- академічної доброчесності під час навчання та викладання;
- прозорості та інформаційної відкритості діяльності закладу П(ПТ)О;
- сприяння безперервному професійному зростанню педагогічних працівників;
- справедливого та об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, а також професійної діяльності педагогічних працівників;
- сприяння здобувачам освіти у формуванні та реалізації їх індивідуальних освітніх траєкторій;
- забезпечення академічної свободи педагогічних працівників [1].

З поширенням новітніх технологій зварювання зросли потреби роботодавців в робітниках, які володіють універсальними навичками роботи на різноманітному зварювальному обладнанні.

Тому Хмельницький професійний ліцей вийшов з проектом переобладнання майстерень та навчальних кабінетів з використанням енергозберігаючих технологій, новітніх засобів для практичного та теоретичного навчання з можливістю підготовки і перепідготовки та випуску 90 електрогазозварників в рік. Проект регіонального розвитку реалізувався за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу, розроблений творчою групою інженерно-педагогічних та технічних працівників Хмельницького професійного ліцею.

Створено проект реконструкції та оснащення навчально-виробничої майстерні електрозварювання, навчально-виробничої майстерні газового зварювання та кабінету професійно-теоретичної підготовки, комплексного методичного забезпечення. Цей проект відповідає Державній стратегії регіонального розвитку, програмі регіонального розвитку «Розвиток людського потенціалу» за напрямом «Люди», як підвищення фахового рівня верств населення Хмельницької області відповідно до потреб регіонального ринку праці. Цільовими групами проекту є випускники загальноосвітніх навчальних закладів з базовою та повною загальною середньою освітою, особи з незайнятого населення, які здобудуть професію «Електрогазозварника», «Зварника» або підвищать професійний рівень в межах кваліфікаційних вимог.

На сьогодні створено потужну базу з сучасним обладнанням, здійснено професійну перепідготовку (підвищення кваліфікації) інженерно-педагогічних працівників: майстрів виробничого навчання та викладачів професійно-теоретичної підготовки для підготовки електрогазозварників та зварників полімерних труб для Хмельницького регіону. З проведенням реконструкції запроваджені енергозберігаючі технології, встановлено сучасне обладнання, що дає змогу забезпечити покращення якості підготовки електрогазозварників, наближення до європейських стандартів. Підготовлена програма стикового та муфтового зварювання полімерних труб.

Проведено реконструкцію і оснащення навчально-виробничої майстерні електрозварювання, навчально-виробничої майстерні газового зварювання та кабінету професійно-теоретичної підготовки.

Майстри виробничого навчання та викладачі професійно-теоретичної підготовки пройшли підвищення кваліфікації у НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області.

В закладі освіти станом на 01 червня 2021 року навчається 43 здобувачі за професією «Електрогазозварник III, IV розрядів», 75 здобувачів за професією «Зварник I–II–III рівня кваліфікації», 2 фізичні особи пройшли курси підвищення кваліфікації за професією «Електрогазозварник IV розряду». Укладено договір на 2021–2022 навчальний рік з Хмельницьким міським центром зайнятості щодо надання освітніх послуг з професійно-технічного навчання та перепідготовки незайнятого населення за професією «Електрогазозварник III розряду».

Проект забезпечить економію енерговитрат в 2 рази завдяки використанню придбаного обладнання: високотехнологічний плазморіз з ЧПУ, зварювальний напівавтомат MIG (MAG) VVF 303, генератор бензиновий Tekhman EPP-32RS, генератор Forte 6500E, зварювальний пластиковий апарат для робіт із зварювання ПЕ труб стиковий Weltech MNTW 160 (40–160 мм), зварювальні інвертори MMA 291, аргонодугові зварювальні апарати TIG/MMA 257 AC/PC. Встановлення металопластикових вікон, дверей дає змогу зменшити витрат інших ресурсів та збільшення ефективності виробництва, надання послуг. Економічна доцільність буде досягнута в результаті реалізації проекту.

Досвід наших майстрів виробничого навчання та викладачів із застосування сертифікованого якісного обладнання дозволяє нам на високому рівні виконувати всі необхідні роботи. Ми застосуємо гнучкий підхід у вирішенні будь-яких поставлених завдань. Встановлюємо персональний підхід до кожного здобувача освіти.

Проект посприяв впровадженню програми стикового та муфтового зварювання полімерних труб. Стиконе зварювання – це легка і складна технологія одночасно. Суть технології полягає в закріпленні нагрітих до клейкого стану заготовок, з використанням спеціального обладнання. Про якісний результат говорять міцні і цільні шви, а також відповідність мережі труб необхідній формі. Муфтові беззварні з'єднання забезпечують надійне кріплення між трубами, стійко витримуючи високий тиск. За допомогою муфт здійснюється швидкий монтаж або демонтаж труб. Це вигідно в тих випадках, коли неможливо застосувати зварювання (пожежовибухонебезпечні об'єкти) або необхідно терміново провести поточний ремонт. Час проведення монтажних робіт економиться до 55 % при застосуванні беззварного фітингового способу кріплення.

Застосування і використання нової техніки і технології дадуть змогу отримати додаткові доходи, охопити більшу кількість підприємств-замовників кадрів та подальше збільшення доходів від виробничої діяльності.

Методика використання на уроках теоретичного навчання інтерактивної дошки MOLYBOARD 1R-9081 дає змогу зробити процес навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним. На тих уроках де використовуються мультимедійні презентації, навчально-методичні матеріали допомагає викладачу краще оцінити здібності і знання здобувачів освіти, зрозуміти його, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання, стимулює його професійний ріст і подальше освоєння нових методів. Електронні програми та посібники, створені викладачами та майстрами виробничого навчання нашого ліцею, інноваційні технології навчання передбачають не просто отримання знань, а творче відношення до них, сприяють формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного кваліфікованого робітника. Завдяки проекту в ліцеї створено Регіональний центр з підготовки кваліфікованих робітників за професіями «Зварник» та «Електрогазозварник».

Реалізація проекту позитивно впливає на розвиток Хмельницького професійного ліцею, внутрішню систему забезпечення якості освіти, яка є сукупністю умов, процедур і заходів у закладі, що забезпечують ефективність освітніх і управлінських процесів, що безпосередньо впливають на якість результатів освітнього процесу, формування ключових і професійних компетентностей здобувачів освіти, сприяють всебічному розвитку їх особистості.

Література

1. Методичні рекомендації щодо формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти : наказ МОНУ від 06.05.2021 № 509.
2. Офіційний сайт Хмельницького професійного ліцею (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.proflacey008.km.ua/>

СТАСЮК МИКОЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОФЕСІЙ

Розвиток економіки України неможливий без аграрного сектору, який є локомотивом її поступу. В економіці країни сільськогосподарська галузь займає провідне місце післяпромисловості, та інших галузей народного господарства.

Тому перед закладами професійної освіти стоїть завдання не тільки дати учням потрібні професійні знання, а й сформувати особистість, яка б могла адаптуватися до будь-яких умов життя, яка здатна отримувати інформацію з різних джерел та використовувати її у своїй подальшій діяльності.

Підготувати висококваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці робітника під силу лише якісно новому педагогу професійної школи, який здатний впроваджувати в освітній процес сучасні педагогічні та виробничі інновації. У Хмельницькій області підготовку кваліфікованих робітників для сільського господарства здійснюють 10 закладів професійної освіти, в тому числі два ВПУ. Професійну підготовку учнів сільськогосподарських професій в області забезпечують 45 викладачів і 65 майстрів виробничого навчання. В основному це педагоги високого рівня кваліфікації з достатнім досвідом педагогічної роботи, які працюють на посаді більше 20 років. Педагогічні працівники постійно підвищують свій фаховий рівень та вивчають сучасну техніку та новітні технології шляхом стажування на кращих підприємствах області; удосконалюють свою педагогічну майстерність, приймаючи участь у семінарах, майстер-класах, які проводяться в рамках засідань методичних комісій, обласних фахових секцій. Участь в таких заходах беруть і окремі роботодавці.

Сучасний ринок праці диктує свої умови: якість професійно-практичної підготовки кваліфікованого робітника повинна відповідати не тільки вимогам освітніх стандартів, але й потребам роботодавця, що останнім часом висувають цілу низку нових заумажень.

З метою оновлення змісту аграрної професійної освіти, покращення навчально-матеріальної бази заклади мають активно працювати у напрямі налагодження ефективного соціального партнерства, залучення грантових коштів, участі у проектних програмах. Зокрема, Плузненський професійний аграрний ліцей став основним партнером міжнародного грантового проекту «Трансфер знань про органічне землеробство і зміну клімату в сільському господарстві». Координацію проекту здійснюють ГО «Мультикультурна Україна» та ГС «Органічна Україна Захід».

В рамках проекту представники Університету Меріленду (США) передадуть новітні знання закладам аграрної професійно-технічної освіти.

Для викладачів та учнів розроблять навчальні матеріали (посібники, відео лекції) на різні практичні теми з органічного землеробства, його зв'язок із кліматичними змінами, передові підходи в екологізації сільського господарства, що їх досліджують та впроваджують американські освітяни. За підтримки науковців Національного університету водного господарства та природокористування та методичного супроводу працівників НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області освітні програми ліцею буде доповнено темами з органічного землеробства, екологічної та водної проблематики сільського господарства.

Активну участь в реалізації проекту прийме бізнес-група Ріттер Біо Агро, у господарствах якої понад 7 років застосовуються лише органічні методи вирощування культур. У Плузненському ліцеї підготують демо-ділянку з вирощування органічних плодоовочевих культур та лікарських рослин. Також заклад отримає сільськогосподарську міні техніку. До процесу також долучаться провідні національні та іноземні компанії – постачальники насіння, техніки, біологічних засобів. Учні, студенти, викладачі ліцею та університету спільно проходять польову практику на підприємствах групи Ріттер Біо Агро.

Ще одним успішним прикладом соціального партнерства є співпраця ВПУ № 36 с. Балин із ТОВ «БЕТТЕРФЛАЙ», провідним українським виробником цивільних безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Завдяки придбаному училищем дрону для сільського господарства «МАСНАОН 6X-25L», учні набувають додаткових компетентностей, які є затребувані у сучасному сільськогосподарському виробництві. Адже застосування агродронів під час догляду за сільськогосподарськими культурами сприяє зменшенню витрат препаратів захисту рослин та покращенню якості продукції.

На підвищення якості професійної підготовки, оновлення її змісту відповідно до нових агротехнологій працює також створений на базі ДНЗ «Деражнянський центр професійної освіти» навчально-практичний центр з підготовки фахівців агропромислового виробництва з професії «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва», який оснащений сучасною сільськогосподарською технікою. Науково-методичне забезпечення діяльності навчально-практичного центру насичується електронними посібниками, відеоматеріалами з сучасної сільськогосподарської техніки та виробничих технологій, які використовуються при проведенні теоретичних занять у сучасній медіатеці.

Завдяки організації практичної підготовки на базі центру учні мають можливість опанувати новітні виробничі технології, а педагоги аграрних ЗП(ПТ)О області та працівники сільськогосподарських підприємств – систематично підвищувати свій фаховий рівень. Таким чином, в умовах динамічного розвитку аграрної галузі, її технологізації, цифровізації та екологізації заклади професійної освіти повинні забезпечувати постійне оновлення змісту освітніх програм, щоб їхні випускники були конкурентоспроможними на ринку праці.

СТРИЖАВЧУК ВІТАЛІНА, СТЕПАНЮК СВІТЛАНА

Нетішинський професійний ліцей

ОСВІТНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Реформування освіти України ставить виклики перед педагогами України: оволодіння сучасними технологіями навчання, кращими досягненнями педагогічного досвіду, вміння активно використовувати інформаційне середовище, раціонально сприймати інновації, системно мислити, мати творчі та наукові здібності, високу професійну компетентність. Педагог повинен бути готовим до вмотивованої професійної діяльності, здатним працювати не лише по-новому, а й бути ініціатором інноваційних процесів, володіти педагогічною майстерністю та професійною культурою.

Навчання і самовдосконалення справжнього професіонала упродовж усього життя. Воно не обмежується рамками навчального закладу. Реалії кожного дня і виклики майбутніх змін ставлять кожного з нас перед необхідністю їх передбачення і відповідної підготовки. Саморозвиток детермінується соціально-економічними чинниками, психофізіологічним потенціалом людини, цілеспрямованістю і, в першу чергу, характером та змістом праці.

Зміст саморозвитку є цілісним комплексом процесів і засобів поступу особистості, задоволенням її пізнавальних і духовних потреб, розкриттям і вдосконаленням природних задатків та здібностей. Аналіз досліджень К. Абульханової-Славської, О. Бодалева, О. Єрмолаєвої з цієї проблеми дає підстави для висновку, що суттєвою характеристикою саморозвитку є свідомо якісна самозміна самого себе, яка є головним внутрішнім механізмом індивідуально-особистісного розвитку. Якісним показником процесу становлення суб'єктності людини є її цілеспрямований саморозвиток. Професійний розвиток і саморозвиток особистості та визначення основних шляхів формування творчої індивідуальності педагога є об'єктом дослідження багатьох психологів та педагогів (С. Рубінштейн, К. Абульханова-Славська, К. Платонов, В. Моляко, Б. Федоришин) і визначається як процес набуття та вдосконалення професійно-особистісних якостей, професійних знань, вмінь та навичок. Питання професійного розвитку та саморозвитку педагога розглядалися у працях багатьох дослідників у галузі педагогіки (Ш. Амонашвілі, В. Кан-Калика, І. Зязюна, С. Кондратьєвої, О. Мороза, Л. Митіної, О. Пехоти).

Надання якісної сучасної освіти, не можливе без постійного професійного розвитку педагогічних працівників та їх відповідності нагальним потребам суспільства в процесі формування компетентнісного, усебічно розвиненого та конкурентоспроможного фахівця. Адже, модель сучасного викладача передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Тому, важливим фактором відповідності є самоосвіта. Закон України «Про освіту» визначає самоосвіту, як інформальну освіту, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю. Самоосвіта – це цілеспрямована, пізнавальна діяльність педагога з оволодіння загальнолюдським досвідом, методологічними та спеціальними знаннями, професійними

вміннями і навичками, необхідними для удосконалення педагогічного процесу. Поза самоосвітою та саморозвитком ідея основної складової творчої індивідуальності педагога є нездійсненою.

Саморозвиток – це сукупність декількох «само»:

- самооцінювання – вміння оцінювати свої можливості;
- самооблік – уміння брати до уваги наявність своїх якостей;
- самовизначення – вміння вибирати своє місце в житті, суспільстві, усвідомити свої інтереси;
- самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність;
- самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;
- самокритичність – уміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;
- самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;
- саморозвиток – результат самоосвіти.

В основу формування професійного саморозвитку педагогічних працівників покладено принципи:

1. Систематичність і послідовність саморозвитку через впровадження індивідуальних, колективних та цільових методів самовдосконалення викладачів і контроль їх професійного зростання;
2. Направленість саморозвитку на практичну діяльність педагога у відповідності до сучасних трансформацій суспільства, реформування системи освіти, розвитку технологій;
3. Комплексність саморозвитку через врахування психолого-педагогічних аспектів освітньої діяльності, а саме: педагогічна рефлексія, професійне вигорання, освітній тайм-менеджмент.

Процес самоосвіти складається з:

- вивчення професійної літератури;
- підвищення загального рівня культури, ерудиції, інтелекту;
- формування енциклопедії технологічного потенціалу викладача; публікації у фахових журналах;
- обґрунтування необхідності саморозвитку;
- формування навичок безперервного навчання;
- орієнтація на формування ключових компетентностей, які дадуть змогу здобувачам освіти успішно самореалізуватися у життєвому просторі;
- перехід на технології ІКТ, запровадження «електронного навчання» і «електронного оцінювання»;
- підтримка індивідуалізованого та самостійного навчання;
- партнерство та співробітництво в організації освітньої діяльності;
- орієнтація змісту освіти на інтегративність подання матеріалу;

Причини, що заважають саморозвитку, які частіше всього називають педагоги: нестача часу; власна інерція; низький рівень заробітної плати; оцінювання праці викладача суспільством.

Основні етапи самоосвітньої діяльності: організаційний; удосконалення теоретичної підготовки; упровадження в практику здобутих знань; теоретичне осмислення, аналіз, узагальнення; активна участь у роботі методичних формувань; самоаналіз своєї самоосвітньої діяльності, підбиття підсумків роботи над визначеними проблемами. Отже, завдяки досконалій організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність викладача і, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. Творчо працюючий педагог сам створює свій особистий імідж [3, с. 65].

Література

1. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів : автореф. дис. канд. пед. наук 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Дибкова Л. М. – Київ, 2006.
2. Кайріс О. П. Шляхи удосконалення системи професійної підготовки студентів майбутніх психологів [Електронний ресурс] / Олена Кайріс. – Режим доступу: <http://www.socialscience.com.ua/публікація/510>
3. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч. посіб. / Коваль Т. І., Сисоєва С. О., Сущенко Л. П. – Київ : Вид. цент КНЛУ, 2009. – 380 с.
4. Ковальчук Г. О. Активізація навчання [Електронний ресурс] / Г. О. Ковальчук. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/760/5>
5. Тихонова Т. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього викладача : автореф. дис. ... канд. пед. наук, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Тихонова Т. В. – Київ, 2001.
6. Цокур Р. М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки : дис. ... канд. пед. наук / Р. М. Цокур. – Одеса, 2004. – 245 с. – Бібліогр.: 191–205.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МЕТОДИЧНИХ СЛУЖБ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти в умовах швидкого розвитку ринкових відносин повинні готувати кваліфікованих робітників нового типу. Це мобільні, конкурентоспроможні на ринку праці спеціалісти, які можуть своєчасно реагувати на потреби та зміни в економіці, органічно поєднувати широку теоретичну підготовку та високу практичну майстерність. Вирішенню таких завдань має сприяти якісно нова організація освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О), складовою якого є і методична робота. Тому сьогодні виникла необхідність організації методичної роботи таким чином, щоб вона якомога краще сприяла постійному розвитку та вдосконаленню освітнього процесу. Адже саме від системності та налагодженості залежить якісне виконання освітніми закладами покладених на них функцій: підготовка конкурентоспроможних кваліфікованих робітників відповідно до потреб ринку праці.

Найголовнішим та найістотнішим у методичній роботі будь-якого освітнього закладу є надання реальної, дієвої допомоги педагогічним працівникам щодо розвитку їхньої професійної майстерності, поєднання знань, умінь та навичок сучасного педагога з притаманними йому рисами особистості.

Отож, працівниками лабораторії передового педагогічного досвіду та інформаційно-видавничої діяльності НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області надавалась методична допомога для заступників директорів з навчально-методичної роботи та методистів ЗП(ПТ)О з питань: організації методичної роботи у ЗП(ПТ)О на основі діагностування професійної компетентності педагогів; формування професійної компетентності методиста ЗП(ПТ)О; визнання та обліку результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О області; створення віртуального методичного кабінету в освітньому закладі; оновлення та поповнення рубрики «Методична робота» на вебсайті закладу; упровадження інформаційно-цифрових технологій у методичній роботі; налагодження співпраці методичної служби з бібліотечним інформаційним центром ЗП(ПТ)О.

Водночас, для заступників директорів з навчально-методичної роботи та методистів ЗП(ПТ)О автором даної статті було розроблено професійно-педагогічні профілі за компетентнісним підходом відповідно до їх трудових функцій, а також діагностичні анкети з метою виявлення рівня професійної компетентності. Усі фахівці методичної служби були охоплені анкетуванням, що дало змогу здійснити самооцінку рівня професійної компетентності, визначити пріоритетні напрями професійного розвитку. Такий підхід сприяв здійсненню цілеспрямованого планування роботи обласної фахової секцій на подальший період.

З метою удосконалення організації методичної роботи у системі ПТО, здійснення професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників проведено обласні вебінари для заступників директорів з навчально-методичної роботи та методистів ЗП(ПТ)О, на яких розглядалися проблеми підвищення ефективності методичної роботи. Крім того, актуальні питання щодо планування та організації методичної роботи у ЗП(ПТ)О систематично розглядалися під час проведення щомісячного «Єдиного методичного дня».

Вирішуючи завдання професійного розвитку працівників методичних служб ЗП(ПТ)О, автором даної статті було розроблено професійне портфоліо, у якому фіксуються, накопичуються здобутки, результати та досягнення методистів освітніх закладів.

У зв'язку із запровадженням накопичувальної системи визначення обсягу (тривалості) підвищення кваліфікації педпрацівників розроблено алгоритм дій щодо порядку визнання та обліку результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О області. Здійснювався науково-методичний супровід та надавалась методична допомога щодо створення професійних блогів методистами ЗП(ПТ)О регіону. Крім того, з метою формування інформаційного освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти, поширення кращого досвіду організації та здійснення методичної роботи в системі професійної (професійно-технічної) освіти у травні 2021 р. проведено обласний конкурс «Кращий електронний освітній ресурс методичної служби ЗП(ПТ)О».

Конкурс надав можливість кожному ЗП(ПТ)О презентувати свій інноваційний потенціал, поділитися кращим досвідом організації та здійснення методичної роботи в системі П(ПТ)О. Презентація конкурсних робіт відбувалася в онлайн-режимі з використанням платформи Zoom. Представляли роботу для журі і загалу заступник директора із навчально-методичної роботи освітнього закладу або методист ЗП(ПТ)О. Кожен заклад намагався якомога краще презентувати оновлений та поповнений контентом електронний освітній ресурс – професійний блог або персональний сайт методичної служби.

Різноманітність презентованих на конкурсі ідей спонукала членів журі досить виважено підійти до визначення переможців інноваційного змагання. За підсумками роботи та на підставі рішення журі переможцями Конкурсу було визначено ЗП(ПТ)О області, зокрема:

Номінація «Сучасне навчально-методичне забезпечення»:

ДИПЛОМ I СТУПЕНЯ

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»

ДИПЛОМ II СТУПЕНЯ

Хмельницький професійний ліцей

Вище професійне училище № 36 с. Балин

ДИПЛОМ III СТУПЕНЯ

ДЗ П(ПТ)О «Старокостянтинівський аграрно-промисловий ліцей»

ДНЗ «Полонський агропромисловий центр професійної освіти»

Номінація «Методичний супровід упровадження сучасних освітніх технологій»:

ДИПЛОМ I СТУПЕНЯ

Вище професійне училище № 25 м. Хмельницького

ДИПЛОМ II СТУПЕНЯ

Нетішинський професійний ліцей

ДНЗ «Ярмолинецький агропромисловий центр професійної освіти»

ДИПЛОМ III СТУПЕНЯ

Вище художнє професійне училище №19 смт. Гриців

ДНЗ «Геофіпольський професійний аграрно-промисловий ліцей»

Номінація «Представлення інноваційних проєктів, позитивних педагогічних практик»:

ДИПЛОМ I СТУПЕНЯ

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти»

ДИПЛОМ II СТУПЕНЯ

ДНЗ «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького»

ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей»

ДИПЛОМ III СТУПЕНЯ

ДНЗ «Волочиський промислово-аграрний професійний ліцей»

Номінація «Методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників»:

ДИПЛОМ I СТУПЕНЯ

Вище професійне училище №4 м. Хмельницького

ДИПЛОМ II СТУПЕНЯ

ДНЗ «Лісоводський професійний аграрний ліцей»

ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей»

ДИПЛОМ III СТУПЕНЯ

Шепетівський професійний ліцей

Учасники та організатори обласного конкурсу дійшли одностайної думки, що такі заходи є ефективними, оскільки дають можливість виявити й показати найкраще, характерне для методичної служби освітнього закладу, поширити свій досвід та пізнати досвід інших колег ЗП(ПТ)О.

Таким чином, перспективними завданнями НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області на наступний період є здійснення науково-методичного супроводу діяльності заступників директорів з навчально-методичної роботи та методистів ЗП(ПТ)О за такими пріоритетними напрямками: вивчення освітніх потреб педагогів на діагностичній основі; методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників; вивчення, упровадження та розповсюдження кращого педагогічного досвіду; функціонування внутрішньої системи забезпечення якості; підготовка навчально-методичної літератури; створення та наповнення професійних портфоліо педагогічних працівників освітніх закладів; підготовка та проведення атестації педагогічних працівників; створення інноваційного освітнього середовища ЗП(ПТ)О.

ЧІЧЕРОВ ОЛЕКСІЙ

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОФІЛЬМІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Досвід використання в освітньому процесі інформаційних технологій дає можливість досягти позитивних результатів. Більшу частину інформації людина отримує через зорове сприйняття. Встановлено, що приблизно 85 % усього, що міститься в людській пам'яті, складає те, що ми бачимо очима. Вимоги до якості підготовки кваліфікованих робітників зростають, і як наслідок – зростають вимоги до

методики навчання та до засобів навчання. У зв'язку з цим на сучасному етапі першочерговим завданням педагогічних працівників є підготовка кваліфікованих робітників з урахуванням інноваційного підходу, на основі інформаційно-комунікаційних технологій та удосконалення навчально-методичного забезпечення предмета, дидактичних засобів навчання, приведення їх у відповідність до вимог стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з метою відпрацювання змісту програм предметів професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.

Навчальний відеофільм використовується як допоміжний засіб у освітньому процесі. Застосовується, як правило, в тих випадках, коли навчальний матеріал недоступний для сприйняття в звичайних умовах занять. За допомогою відеоматеріалу можна сповільнити швидкі процеси і завдяки цьому зробити їх видимими, проникнути в середину явищ, схованих від зору. Тому навчальний відеофільм є дуже важливим і незамінним навчальним матеріалом.

Навчальні відеофільми знімають за сценарієм і використовують під час проведення теоретичних і практичних занять. Відповідно до цього кожний навчальний відеофільм повинен відповідати навчальній програмі певної професії й навчального закладу, для якого цей відеофільм і було знято, а також педагогічним вимогам та віковим особливостям учнів.

Навчальний фільм – це демонстрація основних технологічних операцій, функціонування окремих вузлів обладнання тощо. Технологічні операції демонструються майстрами виробничого навчання у виробничих майстернях, які показують правильність і послідовність їх виконання. Суцільна безперервна демонстрація малоефективна. Тому педагоги мають націлювати учнів на засвоєння певних зображень, а потім – відразу ж після їх демонстрування – обговорити побачене в групі. Таких фрагментів має бути чимало. Саме такий спосіб демонстрації з перервами для усного обговорення є найефективнішим. Навчальні фільми використовують на різних етапах уроку з різними дидактичними цілями. Ця інновація дає змогу учням краще засвоїти навчальний матеріал, досконало оволодіти прийомами роботи, а також розвивати творчий потенціал педагогів. Досвід майстрів виробничого навчання переконує, що навчання на основі такого методу дає високі результати: підвищується якість знань та зацікавленість учнів до майбутньої професії. Якість проведення занять залежить від наочності викладу, від уміння педагога поєднати живе слово з образами, використовуючи різноманітні технічні засоби навчання, які мають такі дидактичні можливості:

- є джерелом навчальної інформації, підвищують ступінь наочності, конкретизують поняття, явища;
- організують і направляють сприйняття;
- збагачують коло уявлень і задовольняють допитливість;
- посилюють інтерес учнів до навчання шляхом застосування нових оригінальних конструкцій, технологій, машин, приладів;
- роблять доступним для учнів такий матеріал, який потребує практичної демонстрації;
- активізують пізнавальну діяльність, сприяють свідомому засвоєнню матеріалу, розвитку мислення;
- є засобом повторення, узагальнення, систематизації та контролю знань;
- ілюструють зв'язок теорії і практики.

Навчальний фільм створює умови для використання найбільш ефективних форм і методів навчання, реалізації основних принципів цілісного педагогічного процесу, економить навчальний час, енергію педагога та учнів.

Скорочення часу, що витрачається на засвоєння навчального матеріалу, відбувається за рахунок перекладання на техніку тих функцій, які вона виконує якісніше, ніж педагог. Цього досягається завдяки певним дидактичним особливостям навчальних відеофільмів, до яких належать інформаційна насиченість; можливість долати існуючі тимчасові та просторові межі; можливість глибокого проникнення в сутність досліджуваних явищ і процесів; показ досліджуваних явищ у динаміці; реальність відображення дійсності. Будучи складовою частиною комплексів навчальних засобів, відеофільми повинні використовуватися в поєднанні з друкованими навчально-наочними посібниками, приладами, макетами, натуральними об'єктами, діючими моделями та іншими традиційними засобами навчання. Ефективність застосування відеофільмів визначається їх відповідністю конкретним навчально-виховним та виробничим цілям, завданням, специфіці навчального матеріалу, формам і методам організації праці педагога та учнів.

Викладачі та майстри виробничого навчання ЗП(ПТ)О області ефективно використовують навчальні фільми на уроках при підготовці учнів з різних професій. Окремі педагоги мають певний досвід створення авторських навчальних фільмів, які використовують у навчальному процесі, демонструючи їх при потребі під час проведення теоретичних і практичних занять. Однак треба мати на увазі, що перегляд навчальних відеофільмів – це не пасивне споглядання і запам'ятовування, а напружена розумова діяльність з осмисленням, домислюванням і формуванням свого ставлення до екранного зображення.

Правильне використання навчальних відеофільмів на заняттях підвищує мотивацію до навчання та активність учнів, створює умови для самостійної роботи.

Література

1. Застосування сучасних освітніх технологій / Освіта. – 2007. – № 4. – С. 26–28.
2. Навчальні відеофільми – опосередкована виражальними засобами наочність / Освіта. Технікуми, коледжі. – 2006. – № 1 (14). – С. 40–45.
3. Підготовка висококваліфікованих фахівців / Освіта. Технікуми, коледжі. – 2006. – № 1 (14). – С. 22–24.
4. Технічні засоби навчання як засіб активізації навчального процесу / Освіта. – 2007. – № 4. – С. 35.

ЧУЙКОВА ОКСАНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Компетентнісний підхід – інноваційна освітня технологія, позиціонується як провідний напрям у розвитку сучасної системи освіти. Оновлені Державні стандарти всіх ланок і рівнів освіти дійсно є компетентнісно спрямованими. Необхідність переходу до компетентнісної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників зумовлена вимогами сучасного ринку праці та визначається як провідне завдання, Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2027 року.

Як зазначено у Національній Стратегії розвитку освіти України, найактуальнішим напрямом розвитку професійної освіти, є створення системи забезпечення її якості шляхом розроблення сучасних державних стандартів з професій. В результаті цього виникає необхідність поєднання професійних стандартів зі стандартами професійної (професійно-технічної) освіти. Враховуючи таку необхідність, Хмельницька область долучилася до розробки стандартів на компетентнісному підході. І починаючи з 2016 р., творчими колективами навчальних закладів під керівництвом Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області було розроблено 20 проектів стандартів професійної (професійно-технічної) освіти.

Оскільки основними особливостями стандартів на компетентнісній основі стали відсутність типових навчальних планів та програм предметів, то ключовим напрямом роботи Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області стало здійснення методичного супроводу та надання практичної допомоги закладам професійної освіти регіону щодо розробки навчально-планувальної документації.

Наступним завданням для закладів П(ПТ)О постала реалізація цих планів в навчальному процесі. Тому з моменту впровадження навчання на основі компетентнісного підходу методисти постійно здійснювали методичний супровід та надавали практичну допомогу закладам професійної освіти щодо організації освітнього процесу підготовки кваліфікованих робітників за компетентнісним підходом навчання. Для впровадження єдиних підходів до розроблення якісної навчально-планувальної та облікової документації у закладах професійної освіти працівниками НМЦ ПТО ПК розроблено зразки документації для викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання, зокрема робочих навчальних програм професійно-теоретичної підготовки та виробничого навчання, поурочного плану, переліку навчально-виробничих робіт, зразки ведення журналів теоретичного та виробничого навчання.

З метою інтенсифікації опанування закладами професійної (професійно-технічної) освіти компетентнісного підходу в навчальний процес запроваджено систему проведення виїзних навчальних семінарів та надання практичної допомоги педагогічним колективам безпосередньо в закладах професійної освіти. Зокрема, працівниками НМЦ ПТО ПК упродовж жовтня – листопада 2018 р. проведено навчання з питань впровадження компетентнісно-модульного підходу у професійну підготовку кваліфікованих робітників безпосередньо у 23 педагогічних колективах ЗП(ПТ)О нашої області. Надалі ця робота продовжилася і з метою вивчення питання щодо стану впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку кваліфікованих робітників ЗП(ПТ)О області та наданням методичної допомоги педагогічним працівникам було здійснено моніторинг якості впровадження компетентнісного підходу закладами області. Моніторингом було охоплено 17 ЗП(ПТ)О. В результаті було виявлено проблемні зони впровадження компетентнісного підходу в навчальних закладах: застаріла матеріально-технічна база ЗП(ПТ)О; відсутність сучасного програмного забезпечення освітнього процесу; відсутність тісного співробітництва з роботодавцями; не існувало єдиного системного підходу з ведення навчально-планувальної та облікової документації. Саме для усунення останнього недоліку творчою групою працівників НМЦ ПТО ПК підготовлено Методичні рекомендації з розроблення навчально-

планувальної та облікової документації для організації навчання з професій за стандартами професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісно-модульного підходу, які надіслано в ЗП(ПТ)О для практичного використання.

Не варто нівелювати і переваги компетентнісного підходу навчання. Адже основною одиницею змісту навчання при компетентнісному підході є навчальний модуль, який характеризується цілісністю та спрямованістю на досягнення конкретних освітніх цілей, і має логічно завершену одиницю навчального матеріалу, яка складена з урахуванням внутрішньо- і міжпредметних зв'язків.

До переваг компетентнісного навчання можна віднести і стимулювання активної навчальної діяльності здобувачів освіти оскільки засвоєння змісту навчання передбачає опанування ними знань у процесі власної, внутрішньо мотивованої навчальної діяльності. Перевагою такого навчання є також гнучкість навчання. Адже при опануванні певних кваліфікацій є можливість своєчасно реагувати до конкретних умов навчання і швидко адаптуватися до них, наприклад, проєктувати індивідуальні освітні траєкторії здобувачів освіти, своєчасно корегувати процес і зміст їх навчання, врахувати інтереси конкретних галузей виробництва. Також компетентнісний підхід продукує співпрацю педагогів і учнів у навчальному процесі, стає очевидним необхідність використання різних активних методів навчання. Тобто можна сказати, що навчання на компетентнісній основі створює ціннісно-мотиваційну готовність і позитивне ставлення до обраного виду професійної діяльності.

Незважаючи на недоліки, і врахувавши переваги навчання на компетентнісній основі, варто сказати, що реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті сприяє досягненню її головної мети – підготовки кваліфікованого робітника відповідного рівня, конкурентоспроможного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією, орієнтований у суміжних сферах діяльності, може ефективно працювати на рівні світових стандартів, готовий до постійного професійного удосконалення, є соціально та професійно мобільним.

Література

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. Педагогічний процес: теорія і практика. Вип. 4. 2013. С. 128–135.
3. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців у системі професійно-технічної освіти / В. В. Ягупов // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. : в 5 т. – Київ : Пед. думка, 2012. – Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. – С. 124–134.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 21.
5. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : б-ка з освітньої політики ; за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2014. – С. 15–24.
6. Професійна освіта: словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ, 2000. – 380 с.
7. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львівського ун-ту. – 2016. – Вип. 21, ч. 1. – С. 73–82. – (Серія «Педагогіка»).

ШАМРАЛЮК ОЛЕНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Сучасний розвиток суспільства вимагає подальшого вдосконалення системи професійної освіти, що полягає у розвитку наукових і технологічних мереж, впровадженні гнучких освітніх систем, гуманізації професійної підготовки кваліфікованих кадрів, збереженні трудового потенціалу нації.

Модернізація системи професійної (професійно-технічної) освіти неможлива в повній мірі без генерування нових ідей, їх апробації та впровадження в освітню практику, тобто без цілеспрямованої науково-дослідницької та експериментальної діяльності. Саме тому важливим напрямом діяльності Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (далі – НМЦ ПТО ПК) є здійснення методичного супроводу науково-дослідницької роботи педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти області.

Зокрема, з метою оволодіння педагогами методикою організації і проведення наукової та дослідницько-експериментальної роботи на базі НМЦ ПТО ПК працює постійно діючий консультативний пункт з питань організації науково-педагогічних досліджень.

Значна увага в діяльності НМЦ ПТО ПК приділяється координації дослідно-експериментальної роботи у ЗП(ПТ)О області. Варто зазначити, що упродовж останніх 25 років в системі професійної освіти регіону під науковим керівництвом інститутів НАПН України та МОН України і при методичному супроводі НМЦ ПТО ПК проведено 10 експериментів всеукраїнського рівня, 17 – регіонального рівня, працювало 6 обласних експериментальних лабораторій. На разі з метою теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності проводиться всеукраїнський експеримент на базі ДНЗ «Вище професійне училище № 11 м. Хмельницького» і НМЦ ПТО ПК (наказ МОН України від 12.11.2018 № 1227). Як результат, у структурі училища створений та функціонує учнівський бізнес-центр, розроблені та впровадженні в освітній процес спеціальний курс «Основи підприємництва», навчально-методичний комплекс «Основи підприємництва», методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності.

За підсумками всеукраїнського експерименту з теми «Формування кар'єрної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців у ПТНЗ», який проводився упродовж 2017–2019 рр. на базі ВПУ № 25 м. Хмельницького, розроблено навчально-методичний комплекс «Професійний успіх і кар'єра», підготовлено посібник «Формування кар'єрної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників». В структурі закладу утворено Центр кар'єрного консультування, на базі якого проведено семінар-тренінг профорієнтаційного спрямування для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які залучаються до профорієнтаційної роботи.

Під науковим керівництвом НМЦ ПТО ПК упродовж 2015–2018 років у ЗП(ПТ)О області проведено педагогічні експерименти регіонального рівня за темами: «Організація внутрішньоучилищного контролю за навчально-виробничою діяльністю» на базі ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти та «Організація професійно-практичної підготовки в умовах виробництва» на базі ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького», ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», ДНЗ «Волочиський промислово-аграрний професійний ліцей».

Вагомим досягненням наукового пошуку стало розроблення творчими групами Порядку організації професійно-практичної підготовки кваліфікованих робітників в умовах виробництва і системи внутрішньоучилищного контролю за навчально-виробничою діяльністю та методичних рекомендацій щодо упровадження елементів дуальної форми навчання і створення внутрішньої системи забезпечення якості професійної освіти.

Підтвердженням дієвості реалізованих експериментів є те, що за підсумками Всеукраїнської Премії «Інновація в освіті – 2018», яка проводилася Асоціацією інноваційної та цифрової освіти, ДНЗ «Подільський центр ПТО» посів 2 місце в номінації «Кращий професійно-технічний навчальний заклад, що застосовує інноваційні методи в освіті» за авторський проект «Організація внутрішньоучилищного контролю за навчально-виробничою діяльністю з професії «Муляр; облицювальник-плиточник».

Одним з важливих напрямів наукової роботи педагогічних працівників ЗП(ПТ)О є підручникотворення, оскільки в умовах упровадження стандартів професійної (професійно-технічної) освіти нового покоління, організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу проблема створення сучасної навчально-методичної літератури набуває особливої ваги. Тому Центром систематично проводиться навчання для педагогів щодо розроблення підручників, посібників, електронних засобів навчання; організовано роботу обласних експертних комісій для здійснення аналізу та експертизи авторських розробок; запроваджено порядок розгляду та схвалення навчально-методичної літератури на регіональному рівні. Як результат, упродовж останніх п'яти років за авторством педагогів системи професійної освіти Хмельницької області підготовлено 11 видань, яким надано гриф Міністерства освіти і науки України.

Для забезпечення належного методичного супроводу науково-дослідницької роботи у ЗП(ПТ)О області Центром налагоджено соціальне партнерство з провідними інститутами Національної академії педагогічних наук України, Інститутом модернізації змісту освіти МОН України, галузевими асоціаціями, громадськими організаціями. Зокрема, результати співпраці Центру з Інститутом ПТО НАПН України щодо науково-методичного супроводу процесу підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, проведення педагогічних досліджень, впровадження освітніх інновацій отримали позитивну оцінку на засіданні відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН, а вибудована система партнерської взаємодії рекомендована до поширення і впровадження у НМЦ ПТО інших регіонів.

Важливе місце у здійсненні педагогами науково-дослідницької діяльності відводиться формуванню дослідницької культури в учнів. Тому Центром щорічно проводяться конкурси учнівських проєктів за різноманітною тематикою. Зокрема, варто відмітити результативність проведення спільних

заходів НМЦ ПТО ПК з Хмельницьким національним університетом щодо підтримки та розвитку винахідництва і раціоналізаторства, залучення учнівських і педагогічних колективів до здійснення науково-дослідницької роботи у галузі енергоефективності: Подільської (2015) та всеукраїнської (2016) науково-практичної Інтернет-конференції молодих науковців «Технічних думок творчий злет», учасниками якої були вихованці ЗПО; обласної (2014) та міжнародної (2015) науково-практичної Інтернет-конференції «Технічна творчість молоді – шлях до інноваційного розвитку України» для педагогів, Подільського відкритого конкурсу науково-технічних робіт учнів та студентів «Енергоефективність у промисловості, сільському, міському та домашньому господарствах» (2017, 2018, 2019).

Потужну науково-методичну підтримку з питань розвитку дослідницької компетентності педагога отримують у науково-методичному віснику «Професійна освіта» та на офіційному сайті НМЦ ПТО ПК. Таким чином, завдяки системній роботі Центру щодо методичного супроводу науково-дослідницької роботи педагогів ЗП(ПТ)О регіону створено умови для оновлення змісту професійної освіти, професійного зростання педагогічного потенціалу системи П(ПТ)О, підвищення готовності педагогів до запровадження інноваційних освітніх і виробничих технологій, створення освітнього контенту для формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

ШЕВЧУК ЛЮДМИЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ

Важливим напрямом діяльності регіональних навчально (науково)-методичних центрів професійної (професійно-технічної) освіти є розвиток професійно-педагогічної компетентності педагогів у системі формальної, неформальної та інформальної післядипломної освіти, зміст та форми якої визначаються шляхом діагностування освітніх потреб.

Проблемі впровадженню інноваційних форм і змісту професійного розвитку педагогів закладів профтехосвіти були присвячені експерименти всеукраїнського рівня, які відбувалися відповідно до наказів МОН України на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (надалі – Центр) упродовж 2004–2009рр. та 2011–2016рр. За результатами проведених всеукраїнських експериментів визначено концептуальні засади безперервного професійного зростання педагогів, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено різні моделі, інноваційні форми і зміст підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійно-технічної освіти відповідно до їхніх особистісних запитів, програмних цілей навчальних закладів та сучасних потреб ринку праці.

На основі напрацьованого науково-методичного інструментарію творчою групою Центру розроблено професійно-педагогічні профілі працівників ЗП(ПТ)О, що дало змогу на основі діагностування освітніх потреб педагогів запровадити різні моделі та техніки неперервного професійного розвитку педагогічного персоналу.

Вирішуючи завдання професійного розвитку педагогічних працівників, виконання ними функцій не тільки як агентів змін, а й дослідників та ініціаторів якісних змін, було розроблено структуру колективного портфоліо педагогічних працівників Центру, в якому фіксуються та доповнюються результати навчання, здобутки та досягнення методистів, що створює атмосферу колективної творчої діяльності, сприяє накопиченню та поширенню інноваційного педагогічного досвіду, кращих освітніх практик у системі підготовки кваліфікованих робітників.

Сьогодні, забезпечуючи науково-методичний супровід функціонування закладів професійної (професійно-технічної) освіти, основними завданнями Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області визначено такі, як розробка індикаторів та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, моніторингові дослідження різних складових освітнього процесу у ЗП(ПТ)О, розроблення стандартів, що ґрунтуються на компетентнісній основі, організація освітнього процесу у закладах профтехосвіти за модульно-компетентнісним підходом, впровадження STEM-освіти, інклюзивного та дуальної форми навчання, інноваційних педагогічних, виробничих, цифрових технологій, сучасних форм профорієнтаційної роботи, проведення дослідно-експериментальної роботи, створення посібників та підручників, здійснення моніторингових досліджень якості надання освітніх послуг, проведення заходів змагальницького характеру, поширення кращих освітніх практик, забезпечення професійного розвитку педагогів.

Професійному розвитку педагогів системи професійної освіти сприяє сформоване Центром та постійно оновлюване регіональне освітньо-фахове середовище, до якого входять інфраструктурні ком-

поненти: вебсайт установи, інформаційний портал «Профтехосвіта Хмельниччини», Профорієнтаційний портал професійної освіти Хмельниччини, платформа дистанційного навчання педагогів, онлайн-бібліотека профтехосвіти Хмельниччини, блогосфера та вебресурси педагогічних спільнот. З метою забезпечення інтеграції та взаємодії в межах певного професійного профілю створені та функціонують обласні фахові секції керівників та педагогічних працівників, координацію яких здійснюють методисти Центру, які стають для педагогів фасилітаторами та агентами змін у профтехосвіті. Участь педагогів у роботі секцій сприяє їх активному включенню в інноваційну діяльність, впровадженню нових планів і програм, освітніх технологій, методів і засобів навчання, інформаційно-цифрових технологій, стимулює до поширення авторських методичних напрацювань та кращих освітніх практик.

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області видає власний друкований засіб масової інформації, що має державну реєстрацію – науково-методичний вісник «Професійна освіта», в якому педагоги мають змогу безкоштовно опублікувати свій досвід, кращі напрацювання.

Науково-методичною радою Центру розглядаються авторські посібники, підручники, методичні розробки педагогів-практиків та рекомендовані до використання в закладах профтехосвіти оприлюднюються на сайті установи.

Професійному розвитку педагогів системи професійної освіти сприяє ефективна комунікація Центру з керівними органами, закладами профтехосвіти, підприємствами та об'єднаннями роботодавців, вищими закладами освіти.

Позитивним прикладом є співпраця Центру з Хмельницьким національним університетом, яка здійснюється на підставі договору про співробітництво, зокрема, з питань підготовки магістрів для системи профосвіти. Працівники Центру брали участь у відкритих засіданнях кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва, рецензуванні освітньо-професійної програми, в написанні Програми та методичних рекомендацій для студентів спеціальності 015.36 «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)», проведенні занять з практичної підготовки та консультування студентів університету під час практики.

Успіх професійної освіти України залежить від ефективної співпраці всіх інституцій у реалізації сучасних стратегій і тактик її розвитку. Саме тому очікуємо, що в проєкті Закону України «Про професійну освіту» у розділі щодо науково-методичного забезпечення достойне місце займуть його провайдери – регіональні науково-методичні центри професійної освіти.

Література

1. Збірник професійно-педагогічних профілів педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти / упоряд.: Л. Шевчук, Ю. Ворона, І. Кирилук та ін. ; за заг. ред. Л. Шевчук. – Хмельницький : ФОП Цюпак А.А., 2021. – 152 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>
3. Інтерактивна практика: програма і методичні рекомендації для студентів спеціальності 015.36 «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» / уклад.: І. В. Андрощук, Г. В. Красильникова, І. П. Андрощук, Л. І. Шевчук. – Хмельницький : ХНУ, 2021. – 29 с.
4. Форми та зміст курсового підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти / упоряд.: Л. І. Шевчук, Л. К. Джус, Н. М. Каспрік та ін. ; за заг. кер. та ред. В.В. Супруна. – Хмельницький : Цюпак А. А., 2012.

ШНИРА ЛЮБОВ

ДЗП(ІТ)О «Старокостянтинівський аграрно-промисловий ліцей»

STEM-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

*Усіма можливими засобами потрібно
пробуджувати в дітей палке прагнення до знань*

Ян-Амос Коменський

Сучасна система освіти має на меті підготувати людину до життя і діяльності в зовсім нових для неї умовах інформаційного світу. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, робототехніки, які охоплюють все ширші сфери діяльності спричиняє потребу у досвідчених фахівцях, відповідно виникає гостра потреба у якісному навчанні учнів природничо-математичним та технічним дисциплінам. Сучасні професії висувають високі вимоги до навичок та рівня інтелекту працівників, і педагоги,

повинні вчити учнів пристосовуватися в сучасному інформаційному суспільстві, закласти основи сучасної інформаційної культури, яка має стати невід'ємним складником загальної культури сучасного учня і сучасної дорослої людини в майбутньому.

Впровадження сучасних ІКТ у навчальний процес вимагає певного перегляду традиційних підходів до навчання. Інформатика, як загальноосвітній предмет, має значний потенціал для формування особистості майбутніх громадян. Навчання має бути спрямоване на формування не лише знань, але й практичних навичок для життя. Викладачам інформатики потрібно шукати нові підходи до методики навчання програмних засобів. Головним має стати не знання, як виконувати ту чи іншу операцію, а розуміння її сутності, вміння використовувати її в різних сферах людської діяльності, на виробництві.

Можливим шляхом вирішення питання підготовки сучасних спеціалістів є впровадження STEM освіти в навчальному процесі. STEM охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics), є позначенням популярного напрямку освіти. STEM-освіта допомагає формувати в учнів критичне мислення, навички командної роботи, бачення цілісної картини світу, ставати винахідниками та новаторами у конкретних галузях науки, дозволяє зробити науку і технології ближчими і зрозумілішими.

Використання STEM-технологій збагачує не тільки вивчення самих предметів, а їх в комплексі. Учень може сам здобувати знання. В процесі вивчення учень може бачити проблему, може знайти можливі шляхи її розв'язання.

Однією з форм STEM-навчання є проведення інтегрованих уроків. Такі уроки підвищують мотивацію навчання, формують цілісний світогляд при вивченні предметів, дозволяють розглянути явища з декількох сторін, формують вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки. В своїй педагогічній діяльності активно впроваджую інтегровані уроки, а саме: інформатика-математика, інформатика-фізика, інформатика-географія, інформатика-технології. Інтегровані уроки є потужним стимулятором розумової діяльності людини. Встановлення міжпредметних зв'язків значно поглиблює уявлення про навчальні предмети, дозволяє краще засвоїти більшу кількість матеріалу за короткий проміжок часу і сприяє цілісному формуванню світогляду учнів.

При проведенні інтегрованих уроків з математики та інформатики в старших класах можна використати програму GeoGebra з універсальним набором функцій для повноцінного геометричного проектування. Програма є потужним інструментом реалізації STEM-освіти. Це інтерактивне творче середовище, засноване на принципах динамічної геометрії та комп'ютерної алгебри. Учні можуть навчитися будувати просторові фігури, їх перерізи та розгортки, вивчати основні властивості фігур, досліджувати способи їх використання. STEM мотивує учнів, і фізико-математичні формули, обчислення – це більше не сухий матеріал за навчальною програмою, а теорія доступна учням, легко запам'ятовується і буде використана в повсякденному житті.

При вивченні комп'ютерного моделювання варто ознайомити учнів з різними видами моделей, використовуючи сервіси Інтернету. Наприклад, використовуючи ZygoteBody, можна розглядати наочну графічну комп'ютерну модель анатомії людини. Всім відомі віртуальні фізичні та хімічні лабораторії, комплекси програм, за допомогою яких імітують виконання лабораторних робіт в лабораторії. В умовах дистанційного навчання не має можливості проводити експерименти, гарним помічником у вивченні матеріалу, підготовці до ЗНО стануть віртуальні лабораторії та практикуми.

При вивченні комп'ютерної графіки доцільно показати вебдодаток для створення 3D-моделей та підготовки їх до друку Tinkercad. У Blenderі можна створювати 3D-вузли робочих механізмів, моделювати різні фізичні процеси, змінювати їх параметри, спостерігати за результатом, вже на етапі проектування учні можуть побачити недоліки та усунути їх. Досить популярними сьогодні є програми для моделювання будівель та споруд SketchUp, для планування інтер'єру приміщень використовують Sweet Home 3D, PRO100.

Для проведення уроків з інформатики та географії доцільно використовувати програму Google Планета Земля. Учні досліджують планету за допомогою зображень із супутника та тривимірних моделей ландшафту Землі, вимірюють площу ділянки, прокладають маршрут до досліджуваного об'єкта, встановлюють його стан.

Технології доповненої реальності. Доповнена реальність на перший погляд може здатися не такою захопливою, як віртуальна реальність, проте може привнести неабияку користь в повсякденне життя. Такі програми можуть виправити недоліки сучасного технічного забезпечення багатьох навчальних закладів. Наприклад, встановивши додаток Google Експедиції на смартфоні можна подорожувати у віртуальній реальності і оглядати об'єкти з ефектом занурення. Відвідайте історичні пам'ятки, розкладайте об'єкти на атоми, дивіться зблизька на акул або навіть подорожуйте в космос! Україномовна програма Electricity AR призначена для вивчення фізики, тема «Електрика». Учні можуть виступати в ролі дослідників, керувати віртуальними кнопками на пристроях, змінювати подачу струму та напруги. STEM розвиває здібності до дослідницької роботи, проведення експериментів, а навчання інформатики дозволяє реалізувати найкреативніші ідеї в науках через інтегроване навчання.

Уроки інформатики – велике поле для застосування методів STEM-освіти, адже технології та програмування складають його основу. Завдання викладача інформатики – навчити учня вільно орієнтуватися в інформаційному просторі; виховати учня, здатного самостійно опрацьовувати великі масиви інформації, користуватися новітніми технологіями та творчо підходити до пошуку рішень.

Література

1. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти у закладах загальної середньої та поза-шкільної освіти у 2019/2020 навчальному році Лист ІМЗО № 22.1/10-2876 від 22.08.19 р.
2. Осадчий В. В., Валько Н. В. Практичний досвід створення освітнього STEM-середовища [Електронний ресурс] // Тези V Міжнар. наук. конф. «Цифрова освіта в природничих університетах» НУБІП, м. Київ, Україна, 17–18 жовт. 2018. – С. 90–92. – Режим доступу: <http://econference.nubip.edu.ua/index.php/deeu/2k18/schedConf/presentations> – С. 212–216.
3. Проект Концепції STEM-освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mk-kor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf
4. Саєнко М. С. Реалізація принципів Stem-освіти на уроках інформатики у загальноосвітніх закладах / М. С. Саєнко, Н. В. Лобач // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. – Вип. 174.
5. Стрижак О. Є., Сліпухіна І. А., Полісун Н. І., Чернецький І. С. STEM-освіта: основні дефініції / Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Т. 62, № 6. С. 17–33.

ЩАВІНСЬКА ЛАРИСА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Мовна компетентність є однією з найголовніших умов успішного працевлаштування та побудови кар'єри. Чому люди переймаються питанням вивчення іноземних мов, не шкодуючи своїх сил, часу і грошей? Ось що говорить з цього приводу маркетинг-дослідження, проведене київським науково-освітнім центром. Стимулом до вивчення іноземних мов 51 % опитаних людей називають кар'єрне зростання, 23 % – навчання і стажування за кордоном, 12 % роблять це для того, щоб зробити свій відпочинок більш комфортним, 7 % збираються в ділові закордонні подорожі, 4 % навчаються для участі в міжнародних конференціях і лише 3 % опитаних працюють з іноземними партнерами. Як видно, переважна більшість відповідей безпосередньо пов'язана з роботою і просуванням по кар'єрних сходах. Висновок з цього напрашується один – для успішної роботи в найрізноманітніших сферах і напрямках однієї рідної мови явно буде недостатньо, необхідне знання іноземної мови.

Стрімкі та великі зміни в освітньому просторі Європи не обходять стороною і викладання іноземної мови в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Технологічні новинки допомагають активізувати самомотивацію учнів, їх креативне мислення, самостійність і прагнення до всебічного отримання та засвоєння інформації, стимулювати допитливість та інтерес до науково-пошукової діяльності.

Для удосконалення професійно-педагогічної компетентності, поширення передового педагогічного досвіду, підвищення науково-методичного рівня навчального процесу створена і функціонує обласна фахова секція викладачів іноземних мов. Серед її представників переважно молоді кадри, які потребують професійного зростання та набуття досвіду у своїй професійній діяльності.

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області проводить безліч навчальних семінарів, конкурсів, майстер-класів, олімпіад та інших методичних заходів. І як результат, для налагодження конструктивного діалогу між викладачами іноземних мов творчою групою під керівництвом НМЦ ПТО ПК створено «Блог викладачів іноземних мов ЗПО Хмельниччини», який успішно функціонує в інтернет-просторі та є багатовекторним у своєму використанні. На блозі можна знайти нормативно-правову документацію щодо вивчення та викладання іноземної мови у закладах ЗПО, відкриті уроки та позакласні заходи, конкурси та олімпіади, сторінка підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання, матеріал для дистанційного навчання. Практика засвідчує, що учні часто не здатні використовувати іноземну мову у своїй професійній діяльності, а це негативно позначається на якості їхньої роботи та на конкурентоздатності на ринку праці. Саме тому, уже восьмий рік поспіль серед учнів ЗП(ПТ)О Хмельницької області проводиться конкурс знавців іноземних мов «Моя професія – моє майбутнє», де учні мають можливість представити відеопрезентації своєї професії, створити рекламний відеоролик свого навчального закладу та відеоролик на теми: «Історія та перспективи моєї професії», «Актуальність

англійської мови у моїй професії» та «Практика використання професійної термінології у практичній частині навчання».

Цей конкурс дозволяє більш ефективно розкрити потенціал учнів, їхні інтелектуальні, творчі та моральні якості та сприяти підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови, оскільки всі роботи на конкурс подаються лише іноземною мовою. А також участь у цьому конкурсі активізує пізнавальну діяльність учнів ЗП(ПТ)О і спонукає їх до творчого пошуку, самоактуалізації, самореалізації та самовдосконалення. Сьогодні першочерговим завданням викладачів іноземної мови закладів професійної (професійно-технічної) освіти є створення таких умов, які б забезпечили засвоєння мови безпосередньо в її комунікативній функції, тобто у процесі діяльності з позамовною метою. Практично це означає, що у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців має певним чином відобразитися моделювання реальної професійної діяльності.

З метою такого моделювання викладачі іноземних мов ЗП(ПТ)О Хмельницької області активно практикують проведення інтегрованих уроків з предметами професійної підготовки, під час яких майстер виробничого навчання виконує практичну частину, а викладач іноземної мови озвучує його дії. Хочеться наголосити також на тому, що у викладачів ЗП(ПТ)О Хмельницької області має місце практика проведення міжрегіональних бінарних уроків.

Викладачами іноземних мов ЗП(ПТ)О області створені методичні посібники з професійним спрямуванням, презентації, методичні розробки уроків, словники і відеословники для певних професій та навчальні фільми, що дає можливість більш компетентно і успішно використовувати передовий педагогічний досвід у вивченні іноземної мови.

Варто зазначити, що у фаховій секції викладачів іноземних мов налагоджена співпраця з лабораторією професійного спрямування іноземних мов при НАПН України, Oxford University Press, Cambridge Education, MM Publications, Macmillan Education, Гете інститутом в Україні та Британською Радою в Україні.

В результаті співпраці зі згаданими організаціями викладачі іноземних мов мають змогу отримувати найсучаснішу інформацію та матеріали щодо викладання іноземних мов, методичні рекомендації, поповнювати комплексне забезпечення предмета та проходити різні фахові курси, брати участь у конкурсах. Так, викладачі активно залучаються до проходження онлайн-курсів, запропонованих Британською Радою в Україні, та до інформаційних заходів Гете інституту «Міст до професійної освіти – німецька у навчальних закладах системи професійно-технічної освіти України»

Отже, успішне навчання іноземної мови можливе при максимальному наближенні змісту її викладання до практичних потреб учнів з урахуванням специфіки їх професійної сфери, а також за умови взаємопов'язаного навчання мови і культури народу й активної комунікативно-пізнавальної діяльності учнів як суб'єктів навчання. Тому питання пошуку форм і методів формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців в процесі вивчення іноземної мови в умовах ЗП(ПТ)О потребують подальшого дослідження.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

АНДРОЩУК ІГОР
Хмельницький національний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

В контексті реформування сучасної освіти, особливо актуальним є вивчення зарубіжного досвіду, зокрема щодо підготовки майбутніх учителів технологій. Це дасть змогу врахувати позитивні аспекти й визначити перспективні напрями розвитку освітньої галузі. В цьому аспекті особливо цінним є досвід США, як країни, що характеризується вагомими здобутками в галузі освіти і науки, авторитетом на міжнародній арені. Результати аналізу наукових праць дають змогу стверджувати, що професійна підготовка майбутніх учителів технологій у США відбувається за такими рівнями: бакалавр; магістр; доктор; підготовка в системі неперервної педагогічної освіти [3]. Освітній процес реалізують за однією з моделей: паралельною, послідовною або альтернативною.

Паралельна модель підготовки передбачає одночасне (паралельне) навчання відповідно до загальної та спеціальної освіти. Навчальна програма паралельної моделі освіти містить такі розділи:

- 1) курси загальноосвітнього напрямку (базові) – 25 % навчального часу, обов'язкові для всіх студентів;
- 2) психолого-педагогічні курси – вивчення таких дисциплін, як психологія, педагогіка, історія педагогіки, шкільна гігієна, проходження педагогічної практики (25 % навчального часу);
- 3) курси за вибором – вільний вибір студентами зазвичай 1–2 курсів із циклу шкільних предметів (30 % навчального часу);
- 4) курси професійного спрямування – поглиблене вивчення професійного циклу дисциплін (20 % навчального часу).

Послідовна модель підготовки майбутніх учителів технологій у США реалізована на кількох етапах. На першому етапі підготовка проходить у художніх або в технічних педагогічних коледжах та педагогічних відділеннях університетів. Тривалість навчання становить 3–4 роки згідно зі спеціалізацією майбутнього педагога. Після завершення навчання вчитель здобуває I ступінь освіти, за бажання може продовжити професійно-педагогічну підготовку. Другий етап підготовки передбачає закінчення освітніх курсів після завершення навчання в коледжі або в університеті, а також здобуття II ступеня освіти й отримання сертифіката.

Альтернативна модель підготовки прогнозує реалізацію такої схеми: навчання студента за контрактом – ліцензійне навчання майбутнього педагога – спеціальне навчання вчителів, які здобули педагогічну освіту в країнах, що не є членами ЄС – підготовка в шкільних центрах педагогічної підготовки вчителів.

Зазначимо, що в стандартах Національної ради з питань акредитації підготовки вчителів (NCATE (National Council for Accreditation of Teacher Education) подано перелік знань і вмінь, якими має оволодіти вчитель: 1) знання фахових дисциплін; 2) знання дисциплін психолого-педагогічного циклу; 3) професійні знання та вміння, спрямовані на забезпечення якості освітнього процесу; 4) уміння, що сприяють професійному вдосконаленню; 5) уміння взаємодіяти в полікультурному середовищі (The National Board for Professional Teaching Standards) [4].

Під час підготовки майбутніх учителів технологій в університетах США немає розподілу між урочною й позаурочною діяльністю учнів. Підготовка майбутніх учителів організована на інтегрованій основі й передбачає готовність учителя до реалізації освітніх завдань у позаурочній діяльності також.

Наукову цінність у контексті дослідження становлять критерії, за якими заклади вищої освіти підходять до відбору майбутніх учителів: наявність досвіду роботи з дітьми на волонтерській основі; підготовлені листи-рекомендації від шкільної адміністрації або особисто від досвідчених учителів; сертифікати з проходження курсів із певних навчальних дисциплін тощо. Для майбутніх учителів технологій цінним є досвід проведення гуртків із різних ремесел, видів декоративного мистецтва, розроблення технічних проектів у позаурочній діяльності на етапі їх навчання ще в школі. Особливу увагу зосереджують на інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів технологій у США через розроблення університетами навчальних програм спільно зі студентами й представниками соціальних агенцій; підготовку керівників педагогічної практики студентів на базі університетів; комплексне оцінювання знань, умінь, навичок. Після завершення навчання вчителів технологій, відповідно до розроблених стандартів, має володіти: ґрунтовними знаннями предмета, що викладає, й

умінням створювати ефективне творче освітнє середовище; психолого-фізіологічними знаннями щодо особливостей розвитку й становлення особистості учня; уміннями створювати належні умови для всебічного та гармонійного особистісного розвитку учня; уміннями застосовувати особистісно-орієнтований підхід у професійній діяльності; уміннями використовувати сучасні педагогічні та виробничі технології для підвищення ефективності технологічної підготовки учнів; уміннями проектувати та реалізувати технологічну підготовку учнів з урахуванням освітніх цілей на засадах співпраці учасників освітнього процесу, оцінювати результати цієї співпраці; уміннями діагностувати рівень особистісного розвитку учнів; уміннями залучати учнів до діяльності освітніх громад для підвищення якості технологічної підготовки учнів [1, с. 52–53].

Зауважимо, що після завершення навчання в університеті підготовка вчителя, зокрема вчителя технологій, триває. Особлива увага зосереджена на становленні молодого педагога. Із цією метою в США функціують такі державні програми, як «Менторінг» («Mentoring»), «Учитель першого року», спрямовані на адаптацію молодого педагога; підтримку й наставництво з боку досвідчених учителів, які мають досвід педагогічної діяльності; формування індивідуального стилю, добір методів діагностування результатів своєї роботи. Етап наставництва, зазвичай, триває від одного до трьох років. Акцент зроблено на педагогічному стажуванні, що передбачає підвищення кваліфікації через проходження курсів на п'ятому році професійної діяльності. Це дає змогу педагогові підвищити власний професійний статус та досягти збільшення заробітної плати. Для отримання ліцензії й сертифіката щодо провадження педагогічної діяльності вчитель має пройти тестування, метою якого є оцінювання знань – базових («basic skills»), загальних («general knowledge»), фахових («subject matter knowledge»); компетенцій – педагогічної («pedagogical knowledge») і педагогічної з фахового предмета («subject-specific pedagogical knowledge») (The National Board for Professional Teaching Standards [4, с. 12].

У руслі аналізу досвіду підготовки вчителів технологій у США на особливу увагу заслуговують школи професійного розвитку, які не лише готують майбутніх учителів, а й дбають про професійний розвиток учителів-практиків, підвищення рівня їхньої педагогічної діяльності [2, с. 10–11]. Для вдосконалення практичної підготовки майбутні вчителі мають змогу проходити річну інternатуру на рівні магістра в школах професійного розвитку як в інноваційних закладах, що створені на засадах партнерства коледжів, університетів і загальноосвітніх шкіл. Основні завдання шкіл професійного розвитку такі: створення умов для підвищення рівня досягнень учнів; розроблення, діагностування й поширення ефективних інноваційних методик і технологій викладання через реалізацію прикладних досліджень; професійний розвиток учителів, що працюють; підвищення якості підготовки майбутніх учителів.

Позитивним аспектом підготовки майбутніх учителів технологій у школах професійного розвитку є те, що вони сприяють максимальній адаптації студентів до майбутньої педагогічної діяльності; формуванню впевненості, чітких уявлень щодо діяльності вчителя поза класом; зменшенню кількості відмов від працевлаштування й від професії через появу труднощів у перший рік роботи. Таким чином, результати вивчення досвіду підготовки майбутніх учителів технологій у США дають змогу акцентувати увагу на необхідності підтримки молодих педагогів, активному впровадженні в систему вітчизняної педагогічної освіти наставництва як форми роботи з малодосвідченими вчителями, збільшенні кількості годин, запланованих для педагогічної практики.

Література

1. Бідюк Н. Формування іншомовної професійної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в США. *Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи*. Київ, 2010. С. 51–54.
2. Нагач М. В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 21 с.
3. Harris M., van Tassel F. The professional development school as learning organization // *European Journal of Teacher Education*. 2005. V. 28. № 2. P. 179–194.
4. The National Board for Professional Teaching Standards. URL: <http://www.nbpts.org/>.

БІДЮК НАТАЛЯ

Хмельницький національний університет

ІННОВАЦІЇ У ДОКТОРСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ З ОСВІТНІХ / ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Збереження фундаментальної педагогічної науки та формування наукової еліти, забезпечення якості наукових досліджень зумовлює необхідність визначення нових цільових орієнтирів, організаційних і структурно-змістових змін у підготовці докторів філософії. Підготовка здобувачів вищої ос-

віти третього (освітньо-наукового) рівня в Україні регульована Законом України «Про вищу освіту» (2014 р., зі змінами 2018 р.), постановою КМУ 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (2016 р.), «Концепцією розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.), «Концепцією розвитку педагогічної освіти» (2018 р.); «Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти» (2013 р.), «Стратегією сталого розвитку України до 2030 р.» (2017 р.) та ін.

Процеси акредитації освітньо-наукових програм (ОНП) докторів філософії в галузі освіти/педагогіки засвідчують існування низки проблем та суперечностей, які переважно пов'язані з: нормативно-правовим врегулюванням підготовки докторів філософії; забезпеченням внутрішньої та зовнішньої академічної мобільності аспірантів та викладачів; налагодженням співпраці зі стейкхолдерами та активізацією їхньої участі в освітньо-науковому процесі; розвитком культури академічної доброчесності, як важливого компоненту корпоративної культури сучасного університету; підвищенням якості наукових досліджень; висвітленням результатів дослідження у міжнародних фахових виданнях (Web of Science, Scopus) тощо. У цьому контексті нагальною є потреба в обґрунтуванні перспективних напрямів розвитку системи підготовки докторів філософії в Україні з метою визнання її міжнародною науковою спільнотою тощо. Це спонукає до студіювання світового досвіду й упровадження його інноваційних ідей у національний освітньо-науковий простір.

Аналіз вітчизняних ОНП підготовки докторів філософії в галузі 01 Освіта / Педагогіка (спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки) показав, що їхня мета спрямована на підготовку педагога-дослідника, педагога-професіонала, педагога-практика із сучасним науковим світоглядом, прогностичним мисленням та баченням інноваційного розвитку педагогічної науки, високим рівнем академічної, дослідницької та корпоративної культури.

Вивчення зарубіжних ОНП дало змогу констатувати, що пріоритетом докторської підготовки є зміцнення науково-дослідницького потенціалу шляхом формування незалежних талановитих та креативних педагогів-дослідників на ранній стадії розвитку для поширення і застосування знань, підтримки освітніх інновацій в глобальному освітньо-науковому середовищі. Особливістю зарубіжних ОНП є обов'язкове врахування особистого досвіду (академічний та життєвий) до вступу на ОНП; формування змісту курикулумів на засадах міждисциплінарності та інтеграції знань (наприклад, комбіновані (інтегровані) ступені магістра філософії та доктора філософії (MPhil/PhD); продовження науково-дослідницької роботи за обраною проблематикою на попередній програмі; активна участь в організації освітньо-наукового процесу університетських Центрів докторської підготовки, наукових товариств, хабів; використання інноваційних проблемно-дослідницько-пошукових, проектно-колаборативних та тьюторсько-дослідницьких методів викладання.

Інноваційні підходи до підготовки докторів філософії в галузі освіти / педагогіки у зарубіжному досвіді полягають у: диверсифікації освітньо-наукових програм, кваліфікацій і спеціалізацій; створенні оптимальних умов побудови індивідуальної освітньо-наукової траєкторії; поетапному формуванні компонентів змісту підготовки на основі міждисциплінарності з орієнтацією на науково-пізнавальні потреби та інтереси здобувачів; створенні інноваційного дослідницького середовища для професійного розвитку й наукової самореалізації шляхом участі в міжнародних програмах обміну та стажування за кордоном; широкому залученні здобувачів до міжнародної наукової спільноти.

Інноваційними ідеями для використання у вітчизняному освітньо-науковому просторі підготовки докторів філософії вважаємо: трансформацію змісту підготовки на засадах міждисциплінарності; розширення спектру вибіркових дисциплін відповідно до потреб здобувачів; врахування інтересів здобувачів та академічної спільноти під час формулювання цілей та програмних результатів навчання; залучення здобувачів до міжнародної наукової спільноти через виконання кроскультурних досліджень; стимулювання та часткове фінансування науково-освітніх проєктів та перспективних досліджень із проблем освіти; запровадження науково-дослідницького тьюторства; розширення спільних докторських програм, партнерства з університетами країн ЄС; залучення зарубіжних науковців до організації інноваційної освітньо-дослідницької діяльності.

ВАНІНА НАТАЛІЯ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ВАЛІДНІСТЬ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Життя не стоїть на місці, воно вимагає змін, адже зміни – це прогрес, це майбутнє, це розвиток. Стандарти фахової передвищої освіти (далі СФПО) вносять в освітнє середовище нові тенденції, в основному досить привабливі. Створюється новий образ випускника, цілеспрямованого, який уміє

аналізувати, володіє запасом знань і уміє застосовувати ці знання на практиці, активного, допитливого, соціалізованого і комунікабельного, відповідального і готового до експериментів. Таким чином, головним і актуальним у фаховій передвищій освіті є розвиток особистості навчаючогося, який має відбуватися безперервно і постійно. Розвиток особистісних і комунікативних універсальних учбових дій (далі – УУД) – ось запорука успіху в створенні нового учня, який навчається за СФПО. У широкому значенні термін «універсальні навчальні дії» означає вміння вчитися. У вузчому – сукупність способів дій учня, що забезпечують його здатність до самостійного засвоєння нових знань і умінь, включаючи організацію процесу навчання [3].

Необхідний інструментарій для проведення моніторингових досліджень – якісний, простий в обробці, з високим ступенем валідності, що охоплює всі сторони навчального процесу, та який відповідає СФПО. Найбільш точним вимірювальним інструментом для відстеження результатів освітньої діяльності в рамках реалізації СФПО є моніторинг. Це інструмент для адміністрації і педагогів, який допомагає підвищити якість освіти, в ході реалізації СФПО. Сьогодні дуже актуальним є питання про те, як вимірювати, наскільки сформовані метапредметні, предметні, особистісні навчальні дії, як відстежувати динаміку розвитку УУД у кожної навчаючогося, як систематизувати, представляти цю інформацію, організувати індивідуальну корекційно-розвиваючу роботу. Велика увага сьогодні приділяється моніторингу оцінки якості освіти з урахуванням здібностей, можливостей, інтересів студентів в рамках реалізації СФПО.

Моніторинг якості освіти – це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей [1].

Внутрішній моніторинг якості фахової передвищої освіти, контроль за його дотриманням організовується та здійснюється педагогічною радою закладу фахової передвищої освіти (іншого суб'єкта освітньої діяльності) [2]. Внутрішній моніторинг якості освіти має орієнтуватися на вирішення завдань:

- систематичне відстеження й аналіз стану системи фахової передвищої освіти в освітній установі для прийняття обґрунтованих і своєчасних управлінських рішень, спрямованих на підвищення якості освітнього процесу та освітнього результату;

- максимального усунення ефекту неповноти і неточності інформації про якість освіти, як на етапі планування освітніх результатів, так і на етапі оцінки ефективності освітнього процесу щодо досягнення відповідної якості освіти.

Здійснювати моніторинг якості освіти рекомендовано за наступними напрямками, які включають перелічені об'єкти моніторингу:

1. Якість освітніх результатів:

- предметні результати навчання (у тому числі порівняння даних внутрішньої і зовнішньої діагностики);

- метапредметні результати навчання (у т.ч. порівняння даних внутрішньої і зовнішньої діагностики);

- особистісні результати (включаючи показники соціалізації навчаючихся);

- здоров'я учнів (динаміка);

- досягнення навчаючихся на конкурсах, змаганнях, олімпіадах;

- задоволення батьків якістю освітніх результатів.

2. Якість реалізації освітнього процесу:

- основні освітні програми (відповідність вимогам СФПО і контингенту навчаючихся);

- реалізація навчальних планів і робочих програм (відповідність СФПО);

- якість навчання і індивідуальної роботи зі студентами;

3. Якість умов, що забезпечують освітній процес:

- матеріально-технічне забезпечення;

- інформаційно-розвиваюче середовище (включаючи засоби ІКТ і навчально-методичне забезпечення);

- санітарно-гігієнічні, естетичні умови та медичний супровід (в умовах COVID-19);

- психологічний клімат в освітньому закладі;

- кадрове забезпечення (включаючи підвищення кваліфікації, інноваційну і науково-методичну діяльність викладачів);

- суспільно-державне управління навчальним закладом і стимулювання якості освіти;

- документообіг і нормативно-правове забезпечення.

Відповідно до нормативно-правових документів в навчальному закладі проводиться збір інформації на основі узгоджених методик (тестування, анкетування, експертиза та ін.). Дані збираються комісією, яка організовує обробку отриманої інформації і роботу експертних груп навчального закладу.

Рекомендується організувати три експертні групи: 1) група оцінки освітніх результатів; 2) група оцінки реалізації освітнього процесу; 3) група оцінки умов, що забезпечують освітній процес.

Кожна експертна група отримує інформацію про якість роботи навчального закладу за відповідним напрямом за навчальний період (семестр, рік). Фахівці експертної групи проводять аналіз отриманих даних, оцінку стану кожного об'єкта моніторингу, характер зміни показників, зіставлення з «нормативними показниками», встановлення причин відхилень. По кожній групі показників формується підсумковий висновок, що включає не тільки опис наявного стану, а й рекомендації щодо внесення змін, які можуть забезпечити підвищення якості освіти. Результати аналізу даних є документальною основою для складання щорічного звіту про результати самооцінки діяльності навчального закладу і публікуються на сайті цього закладу.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту». Ст. 23 «Моніторинг якості фахової передвищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Нелін Є. П. Формування універсальних навчальних дій як засіб посилення особистісного спрямування навчання математики // Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. «Особистістю орієнтоване навчання математики: сьогодні і перспективи», м. Полтава, 29–31 жовтня 2013 р Полтава : ТОВ «АСМІ». 2013. С. 14–15.

ВІТРУК ОЛЬГА, КЛЮД ОЛЕНА

Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж імені А. Ю. Кримського (м. Володимир-Волинський)

СУЧАСНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку суспільства в епоху глобалізації та інформатизації одним з визначальних факторів розвитку країни є рівень її науки та освіти. Тому завданням держави є створення конкурентоспроможної освітньої системи, яка відіграє ключову роль у поширенні фундаментальних та професійних знань, активно сприяє проведенню наукових досліджень та розвитку новітніх технологій. Використання зарубіжного досвіду підготовки фахівців у країнах із найбільш розвинутими освітніми системами, безперечно, сприятиме вдосконаленню теорії і практики вітчизняної технологічної освіти.

Формування творчої особистості фахівця та розвиток його творчого потенціалу стає одним із найактуальніших завдань сучасного суспільства, яке перебуває на етапі глобальних перетворень, реформування системи освіти України, інтеграції її у світовий освітній простір. Потребують оптимізації завдання та педагогічні механізми розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця, здатного до професійного самовдосконалення та самореалізації.

Мета статті – окреслити провідні принципи розвитку сучасної технологічної та професійної освіти України на основі аналізу досвіду освіти прогресивних країн з метою виявлення позитивних кроків і тенденцій, які могли б слугувати орієнтирами в процесі реформування української професійної та технологічної освіти. Відтак, досвід країн світу у реформуванні системи освіти є надзвичайно важливим для України. Усвідомлення та критичне осмислення цього досвіду дозволяє Україні оптимізувати процес реформування. Нові цивілізаційні виклики закономірно приводять багато країн до нового «освітнього буму», до хвилі глибоких реформ систем освіти – це відбувається в таких різних країнах, як США і Велика Британія, Китай, країни Західної Європи, Південно-Східної Азії і Південної Америки тощо.

Диференціація навчання є одним із основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи зарубіжжя впродовж багатьох десятиліть. У Франції вона існує півтора століття, нагромаджений величезний досвід впровадження її у шкільну практику. Проте, освіта Франції, з погляду самих французів, занадто теоретична. Умови навчання також мають свої недоліки: перевантажені класи, нестача викладацького складу і матеріалів для навчання, наявності учнів з різним рівнем підготовки в одному класі, занадто швидка зміна програм і методів навчання, деградація іміджу і ролі викладача в суспільстві. Складно порівнювати Францію з Україною, але освітні проблеми в нас багато в чому загальні. Незважаючи на всі наявні складності, ця система освіти вважається однією з кращих у Європі.

У Німеччині звичайні школи дають дітям можливість отримати загальну освіту і робітничу професію найвищої кваліфікації за профілем «Домашнє господарство». Випускники школи надалі мають змогу вчитися в середньому спеціальному навчальному закладі та вищій професійній школі, що є передумовою кар'єри у сфері економіки. Система професійної освіти у Німеччині останнім часом ставить за мету поряд з навчанням конкретної спеціальності створити широко-профільну підготовку, необхідну для самостійної орієнтації у динамічному світі професійної праці. Кваліфікований робітник

повинен уміти виконати роботу із суміжних спеціальностей, гнучко пристосовуватися до нових виробничих технологій, за необхідності оволодівати новими кваліфікаціями.

Освіта в Англії – традиційно одна з найпрестижніших в світі. Вищі навчальні заклади країни – це справжні наукові центри, на базі яких проводиться навчання та робляться серйозні відкриття. Ще однією особливістю навчання є підтримання тісних зв'язків навчальних закладів з багатьма сферами промисловості та комерційними структурами, що дає можливість студентам проходити практичну підготовку, а також використовувати досягнення науки та техніки в навчальному процесі.

Сьогодні трудове навчання продовжує бути самостійним і улюбленим предметом більшості фінських школярів. Основою навчання предмету рукоділля і технічної праці є розуміння і виховання трудових завдань у галузях конструювання і дизайну, технології, естетики, екології і економіки, формування вмінь і навичок безпечної роботи з різними інструментами. Вчителі трудового і професійного навчання фінських шкіл високоосвічені. Вони дійсно, переважною більшістю, досконало володіють практичними знаннями і вміннями, значною кількістю педагогічних методів і підходів. Високий освітній рівень учителів дозволяє їм самостійно планувати роботу й обирати методи. Досягнення взаємодії і партнерства вчителів із своїми вихованцями на уроках рукоділля і технічної праці стає можливим через значну кількість факторів, серед яких не існує другорядних, однак великої уваги заслуговує практична спрямованість підготовки вчителів трудового навчання країни з паралельним теоретичним супроводом, постійне збільшення обсягу педагогічної і технологічної практики.

Головна мета трудового навчання – формування технологічно грамотної особистості, підготовленої до життя і активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства. «Цілісна людина, яка йде на зміну технічній «частковій», має характеризуватися розвитком усіх складових внутрішнього світу: мислення, почуттів, інтуїції, усього розмаїття здібностей. Сьогодні особливо необхідно допомогти становленню цілісної, гармонійно розвинутої особистості, яка поєднує в собі розум і серце, мислення і почуття, уяву й інтуїцію, яка набула сутнісних, фундаментальних знань про світ, оволоділа способами діяльності, дотримується моральних законів буття. Спрямованість освіти, у тому числі на спеціалізацію, суперечить тенденції часу на фундаментальну підготовку і цілісний розвиток учня».

Провідними завданнями предмету трудове навчання означено:

- формування в учнів технічного світогляду, закріплення на практиці знань про технологічну діяльність, спираючись на закони і закономірності розвитку природи, суспільства, виробництва і науки;
- формування в учнів практичних навичок творчої діяльності, творчого та критичного мислення в процесі вивчення проєктної технології;
- ознайомлення учнів з місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій в сучасному виробництві, повсякденному житті;
- створення умов для професійного самовизначення.

Реалізацію змісту навчальної програми може забезпечити STEAM-освіта, яка є результатом інтеграції науки і мистецтва, внаслідок якої народжуються наукові технології, запліднені моральними цінностями. Союз фундаментального і гуманітарного знання дає могутній поштовх творчому розвитку особистості, активно розвиває креативний напрям освіти, що може включати такі теми, як промисловий дизайн, ландшафтну архітектуру, екологічну та індустріальну естетику тощо. STEAM сприяє розвитку таких важливих навичок, як комплексне розуміння наукових проблем, творчо-інженерний підхід до їх розв'язання, критичне мислення, здатність до обробки інформації в образах і символах; здатність до аналізу декількох потоків інформації одночасно, інтегроване застосування наукового і художнього методів пізнання, використання в дослідницькій діяльності основ проєктування тощо. Однозначно, що вивчення теми комплексно, це запорука не тільки розвитку критичного мислення і засвоєння базових навичок і методів наукового дослідження, а й закріплення у дітей природного інтересу до дослідження світу.

Як же тепер учителям трудового навчання перебудувати звичну форму проведення уроків? У деяких освітніх закладах ініціативні вчителі з різних предметів уже активно співпрацюють. Найбільш поширеними є інтегровані уроки трудове навчання/образотворче мистецтво, трудове навчання/інформатика, трудове навчання/музичне мистецтво.

Чому STEAM-освіта така актуальна? Стрімка еволюція технологій веде до того, що незабаром найбільш популярними та перспективними на планеті фахівцями стануть програмісти, ІТ-фахівці, інженери, професіонали в галузі високих технологій і т.д. У віддаленому майбутньому з'являться професії, про які зараз навіть уявити важко, всі вони будуть пов'язані з технологією і високо технологічним виробництвом на стику з природничими науками.

Постає питання – як підготувати таких фахівців? Навчання – це не просто передача знань від учителя до учнів, це спосіб розширення свідомості і зміни реальності. У STEAM-освіті активно розвивається креативний напрям, що включає творчі та художні дисципліни. Тому що майбутнє, засноване виключно на науці, навряд чи когось порадує. Але майбутнє, яке втілює синтез науки і мистецтва, хвилює нас вже зараз. Саме тому вже сьогодні потрібно думати, як виховати прогресивних

вчителів майбутнього. Враховуючи, що сучасний стан української освітньої системи досить низький, порівняно із законодавчим і матеріальним забезпеченням освіти в розвинених країнах, невід'ємною частиною реформування освіти нашої держави є вивчення та застосування зарубіжного досвіду шляхом науково-педагогічних досліджень. Загальною тенденцією розвитку технологічної освіти є її орієнтація на широку диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної і професійної освіти. Інтегративні зв'язки в освітньому процесі – це зв'язки між навчальними дисциплінами різних галузей знань. Запровадження закордонної новації – STEAM-освіти – передбачає у вітчизняній практиці організацію змішаного (інтердисциплінарного) освітнього процесу. На часі пошук варіантів міждисциплінарного зближення наукових знань через створення інтегрованих програм, уведення в освітній процес нових засобів навчання і навчального устаткування. Динаміка змін у життєдіяльності сучасної людини потребує вдосконалення освітньої стратегії фахівців технологічної освіти, нового змісту освіти, нових методів організації освітнього процесу як у загальноосвітній, так і вищій освіті. Це виявляється, передусім, у впровадженні та використанні сучасних технологій навчання, у стрімкому розгортанні процесів інформатизації навчання. Водночас, проникнення художньо-естетичної складової в усі освітні програми. Суттєвий вплив дизайнерських атрибутів у проектуванні середовища породжує нові тенденції та напрями розвитку системи освіти, що ґрунтуються на інтегуванні математичних, природничих, технічних та професійно орієнтованих дисциплін із гуманітарно-естетичними, культурологічними і мистецькими.

Література

1. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір : аналіт. записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>
2. Болонський процес // Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал провищу освіти в Україні та за кордоном [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vnz.org.ua/bolonskyjprotses>
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>
4. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] : офіц. вебсайт. Вища освіта. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/58/>
5. Зязюн І. А. Гуманістична парадигма в освіті. Вища школа: реалії, тенденції, перспективи розвитку. Ч. II: Нова парадигма вищої освіти. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 17–18 квітня 1996 р. – Київ, 1996. – С. 18–20.
6. Гончаренко С. У. Дидактична концепція змісту освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ–Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. – С. 22–23.
7. Ничкало Н. Г. Педагогіка медіальна у контексті міждисциплінарності. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід. Київ–Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. – С. 15.

ГАЛУС ОЛЕКСАНДР

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЛІДЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН КАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Науковці феномен лідерства характеризуються неоднозначно. Воно розглядається як різновид влади, як управлінський статус, як вплив на інших людей. Лідерство розглядають як тип управлінської взаємодії, який ґрунтується на більш ефективному для даної ситуації поєднанні різних джерел влади і спрямований на спонукування людей до досягнення спільних цілей [4]. Зазвичай термін «лідерство» використовують як еквівалент поняття «управління». Проте, управління – це здатність залучати людей до запланованих заходів, застосовуючи владні повноваження, тоді як лідерство – здатність впливати на інших людей, використовуючи оригінальне бачення результатів діяльності.

Як зазначає С. А. Калашнікова «... лідерство є новою управлінською парадигмою, сутність якої відповідає сучасним реаліям. Наявні суспільні трансформації та тенденції актуалізують потребу в лідерстві. Відсутність лідерської спроможності управлінців перешкоджає суспільному прогресу» [2, с. 24]. Сучасні теорії лідерства стверджують, що людина не стає лідером випадково. Найчастіше лідером вважають того, хто має певне бачення способів ефективної діяльності, ділиться ним з іншими людьми для досягнення спільної мети [1, с. 38].

На сьогодні в освітньому менеджменті розглядають такі види лідерства: харизматичне, трансформаційне, транзакційне і далекоглядне. Особливу увагу привертає харизматичне лідерство мене-

джерса освіти. Відомо, що термін «харизма» походить від грецького «*χάρισμα*», що означає «милість, божественний дар, благодать» і означає «наділення особистості властивостями, що викликають високу повагу до неї та безумовну віру в її можливості; висока обдарованість, особлива привабливість» [5].

Харизматичне управління безпосередньо пов'язане з особистістю лідера. Воно ґрунтується на особистості лідера (з особистими рисами та поведінкою), який надихає своїх підлеглих і розуміє їхні вимоги й очікування. Успішні лідери зазвичай послуговуються досвідом та харизматичною владою, щоб впливати на своїх підлеглих.

Харизматичні лідери часто виникають у таких складних ситуаціях, як війна, криза або політичні потрясіння. Характеризуючи харизматичні особливості лідера, слід зазначити такі: викликають у своїх підлеглих почуття захоплення, поваги та довіри, бажання ідентифікувати себе з ними; узгодження своєї поведінки з потребами підлеглих та виокремлення пріоритетів серед їхніх очікувань; здатність трансформувати очікування, потреби й цінності індивідуумів і послідовників у спільні, колективні дії; здатність мотивувати послідовників, досягати бажаного успіху та позитивних результатів; здатність до передбачення, формують позитивне бачення майбутнього для підлеглих; застосування риторичних навичок для переконання своїх підлеглих, надихаючи їх на обов'язкове досягнення зазначеної мети; характерна емпатія як здатність до розуміння взаємин, почуттів, психічних станів іншої особи у формі співпереживання; розширюють права й можливості своїх підлеглих, сприяють підвищенню їхньої компетентності, посилюючи свою впевненість як лідера.

Багато науковців у теорії лідерства пропонують нову концепцію *трансформаційного лідерства* (Д. Даунтон, Д. МакГрегор Бернс, Б. Басс), зорієнтовану на допомогу лідерам надихати своїх підлеглих до радикальних змін в організації (установі). Метою трансформаційного лідерства є прагнення впливати на працівників так, щоб стимулювати їх також бути лідерами у своїй справі, професії. Такі лідери є чудовим прикладом для наслідування, оскільки вони використовують свою харизматичність для натхнення підлеглих, мають потужний вплив на їхнє особисте та професійне життя. Як наслідок, трансформаційні лідери викликають почуття довіри, поваги та вдячності у підлеглих працівників завдяки своїм рисам. Відповідно працівники намагаються наслідувати їх або орієнтуватися на них як на приклад.

В основу сучасного розуміння сутності *транзакційного лідерства* покладено вміння досягати успіху й результату завдяки сучасним знанням, здібностям, навичкам, компетентності лідера. Транзакційні лідери мотивують і спрямовують підлеглих на досягнення конкретних завдань, що постають перед колективом. Вони винагороджують своїх послідовників за належну поведінку й карають за неприйнятні вчинки та дії; мотивують працівників до результативної роботи. В освітньому закладі транзакційний лідер чітко окреслює свої очікування від результатів роботи працівника, діє належним чином, задовольняючи потреби своїх підлеглих, винагороджуючи їх за результативне виконання конкретного завдання. Усі лідери мають володіти властивістю далекоглядності (передбачуваності), оскільки без неї просто неможливо управляти (керувати). Люди, які не опанували такі властивості, як далекоглядність, перспективність, не можуть довго утримувати лідерські позиції в групі та суспільстві.

На думку науковців, далекоглядні лідери багато в чому схожі на інших лідерів, проте керуються особистісними концепціями в діяльності, тому сприймають ситуації по-іншому. Вони завжди відчують потребу в удосконаленні, вважають, що можуть досягти тих вершин, які для інших нездоланні. Такі лідери не бояться невдач і намагаються досягти прогресу, незважаючи на індивідуальні, організаційні або на зовнішні труднощі. До основних ознак далекоглядного лідера належать такі: здатність аналізувати й оцінювати ситуацію; ефективне стратегічне мислення, усвідомлення різних можливостей та їх структурування в часі; інстинктивне, інтуїтивне, раціональне й результативне управління часом і продуктивністю діяльності; амбітність; здатність висловлювати власні думки та синтезувати їх; схильність до пізнання нового; сприйняття подій багатовимірним способом; упевненість у собі й самовдосконалення; прийняття ризиків і безстрашність перед невдачами, безстрашність щодо змін та ставлення до змін як до можливості зростання, водночас здатність залишатися скромним.

Таким чином, результатом актуалізації феномену лідерства є зростання суспільного попиту на керівників-лідерів, що у свою чергу породжує завдання реформування параметрів професійної підготовки управлінських кадрів, зокрема менеджерів освіти.

Література

1. Ахмет Йилдирим. Формування лідерської компетентності в майбутніх керівників-жінок загальноосвітніх закладів Туреччини : дис. ... д-ра філос. : 011 Освітні, педагогічні науки. Черкаси, 2021. 192 с. С. 38.
2. Калашнікова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : Київ, 2011. 36 с. С. 24.
3. Шевченко Ю. В., Сівашенко Т. В. Харизматичне лідерство в антикризовому управлінні потенціалом підприємства. *Young Scientist*, 2014. 8 (11). С. 61–64. August.
4. Лідерство. URL: <https://pidru4niki.com/17370921/menedzhment/liderstvo>
5. Харизма. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Харизма>

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бурний розвиток телекомунікаційних технологій та Інтернету, їх величезна популярність змінюють освітянське середовище, вимагають переосмислення їх місця та ролі у навчальному процесі, що вимагає не тільки модернізації освіти, використання інноваційних технологій, а й також переосмислення цілей навчання, ролі технологій у навчанні, удосконалення змісту освіти, що, в свою чергу, вимагає змін в методах та методиках навчання та потребує вивчення й поширення передового педагогічного досвіду, який повинен привести до покращення якості освіти в цілому.

Аналіз останніх досліджень проблеми показав, що інноваційним технологіям присвячено дуже багато різнопланових досліджень. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як О. О. Гокунь [1, с. 210], В. Ю. Биков [2, с. 32–40]. Не дивлячись на те, що аспект досліджень стосовно інноваційної діяльності викладача досить широкий, проблема готовності педагога до інноваційної діяльності досліджена недостатньо як з точки зору розкриття її сутності, так і виявлення умов організації.

Готовність викладача ЗФПО до інноваційної діяльності можемо розглядати як важливу характеристику творчої особистості. У психологічній і педагогічній науці немає єдиного підходу щодо розгляду феномена «готовність». Наприклад, Т. Смолеусова (2012 [3, с. 7]) розуміє дане поняття комплексно як інтеграцію чотирьох компонентів: мотиваційна готовність (бажання, переконаність в необхідності); когнітивна готовність, підготовленість (необхідні професійні знання і вміння); здатність реалізувати (особистісні якості, здібності); рішучість, як риса характеру. Перші дві позиції з чотирьох є основою професійної готовності, а дві інші – відносяться до особистісної готовності. Самооцінку власної готовності до інноваційної педагогічної діяльності можна розглядати як мету і результат процесу самопізнання, комплексного самоаналізу особистості (спрямованості, можливостей, якостей, професійної підготовки, педагогічного досвіду, самовдосконалення і т.п.) щодо здатності створення, запровадження і розповсюдження педагогічних новацій.

Розвиток інтернету супроводжувався розширенням інтерактивних можливостей (спілкування через листування, чати, соціальні мережі, Google додатки, розробка спільних проектів, тощо.) Інтернет став замінити практично всі джерела інформації та породив інтернет – залежність. Під дистанційним навчанням частіше розуміють не дистанційну освіту, а традиційне навчання, яке використовує можливості дистанційного навчання. Засноване на новітніх технологіях, воно надає нові можливості для організації навчально-виховного процесу, спілкування, оцінювання знань студентів та організації пізнавальної діяльності студентів. Не зважаючи на те, що у дистанційному навчанні (ДН) стали чітко відокремлювати телекомунікаційні інформаційні технології від педагогічних інформаційних технологій, багато викладачів досі не розуміють глибинної суті дистанційного навчання як педагогічної технології, вони розглядають дистанційні курси просто як електронний варіант посібника з елементами телекомунікаційних технологій.

Головна перевага ДН не стільки у сучасних технічних засобах, скільки в нових формах організації навчального процесу та пізнавальної діяльності студентів. Методи роботи з різноманітною інформацією, що доступні для навчання у мережі Інтернет, дозволяють розв'язувати педагогічні задачі по-новому. З точки зору організації навчального процесу дуже цінним у ДН є організація самостійної та індивідуальної роботи студентів, консультацій, контролю знань, отримання додаткової інформації та допомоги у вивченні матеріалу від викладача, різні форми спілкування, швидкий зворотній зв'язок.

Від студента тут потрібний цілком певний рівень інтелектуального й особистого розвитку: уміння навчатися, потреба одержувати і поповнювати власні знання, стійкі навички самоосвіти; активність; розумова і фізична працездатність; професійна орієнтація, кар'єрна мотивація; достатній рівень роботи з комп'ютером.

Викладач перетворюється в консультанта, студенти та викладач стають партнерами. Практика реформування в галузі освіти показала, що зміни в освіті направлені перш за все на підвищення якості освіти на основі нових технологій та на скорочення годин аудиторних занять, тобто переміщення акценту на самостійну роботу студентів. Самостійній роботі студентів надається велике значення, оскільки вона є одним з визначальних факторів впливу на професійне становлення особистості.

Таким чином, інноваційні технології повинні отримати їх осмислення переосмислення, розгляду з точки зору нових цілей освіти, нових можливостей їх переорієнтації в напрямку студента з точки зору його потреб, особистості студента, його розвитку з точки зору нового погляду на освіту.

Вища освіта за традиційними технологіями дозволяє залучити людину до професії, упізнати професійні методи і технології, забезпечити її участь у підготовці фахівця. Використання інноваційних

технологій не лише розв'язує завдання традиційної освіти, а й озброює фахівця баченням перспективи розвитку професійної галузі, механізмів і технологій одержання якісно підготовлених фахівців, нових результатів на основі використання інноваційних форм, методів і технологій навчання.

Література

1. Гокунь О. О. Основи інформаційних технологій навчання / О. О. Гокунь, М. І. Жалдак, Ю. І. Машбиць та ін. – Кривий Ріг : Видавничий відділ КДПУ. – 2001. – 210 с.
2. Биков В. Ю. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти / В. Ю. Биков // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 29. – Київ–Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 32–40.
3. Смолеусова Т. В. Состояние профессиональной готовности учителей начальной школы к внедрению инноваций / Т. В. Смолеусова // Вестник НГПУ. – 2012. – Т. 7. – № 3. – С. 5–17.
4. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: умови застосування / за ред. В. М. Кухаренка. Харків : НТУ «ХП» «Горсінг», 2001. – 319 с.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=788388>

ДМИТРИЩУК НАТАЛЯ

Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса)

РЕФЛЕКСИВНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ КОМУНІКАТИВНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ

Сучасні кваліфікаційні вимоги Міжнародних Конвенцій щодо професійної підготовки майбутніх судноводіїв ставлять перед морськими закладами вищої освіти завдання по досягненню її високого рівня, що сприяє успіху в підготовці компетентних фахівців, готових до професійної діяльності. Майбутні судноводії повинні не тільки володіти сукупністю професійних знань, умінь, навичок, досвідом практичної діяльності судноводія, але й широким спектром професійно значущих особистісних якостей. Серед яких виділяємо комунікативну самоефективність, тому що комунікативна діяльність судноводія займає велике місце у його професійній діяльності: підтримування постійного зв'язку із береговими службами, представниками портів, фірм, перевіряючими, із судами і, безумовно, здійснення продуктивної комунікативної взаємодії із членами суднової команди й т. ін.

Самоефективність стала предметом дослідження видатних учених, світового рівня, серед яких: засновник теорії самоефективності А. Бандура, М. Ерусалем, Дж. Капрара, Г. Лефрансуа, В. Ромек, Д. Сервон, М. Шеер та ін.

А. Бандура стверджував, що самоефективність особистості дає їй можливість бути упевненою і переконаною в успішності досягнення поставлених завдань професійної діяльності, що люди с високим її рівнем вважають себе вмілими і ефективними во взаємодії із навколишнім світом і людьми [1, с. 112]. Характерною особливістю самоефективності є розуміння того, що вона є проявом впевненості особистості в своїх потенційних можливостях, здатності людини впливати на діяльнису і соціальну ситуацію, відображає уявлення особистості про рівень власної ефективності [1]. Сформована самоефективність є важливим мотиваційним фактором, який позитивно впливає на упевненість людини в успішному виконанні поставлених завдань, у свою чергу її недостатня сформованість не сприяє її готовності до їх успішного вирішення, особливо, коли вона діє у складних, небезпечних, аварійних ситуаціях, що актуально для професійної діяльності судноводія.

Останнім часом у вчених проявляється інтерес до дослідження: педагогічної самоефективності (Т. Кремешна), професійної самоефективності (Т. Васильова, С. Гончар та ін.), комунікативної (А. Липенко, Т. Пасечкіна, Е. Селезньова та ін.). М. Гайдар виділяє: діяльнису, особистісну та комунікативну самоефективність. Останню він характеризує, як «переконаність суб'єкта в умінні продуктивно і якісно реалізувати спілкування з оточенням, а також у володінні великим діапазоном засобів спілкування» [3, с. 13]. Так, Т. Пасечкіна відмічає, що «в даний час набуває актуальності здатність людини самостійно визначати свої можливості, справлятися з специфічними і складними завданнями і впливати на ефективність діяльності як в цілому (самоефективності майбутнього фахівця), так і в процесі комунікації (комунікативна самоефективності майбутнього фахівця)» [4, с. 178]. Згідно Д. О. Леонтьєву, комунікативна самоефективність – це деякий феномен самосвідомості, що дозволяє людині постійно рефлексувати, обмірковувати колишній досвід здійснення комунікації для підвищення своєї комунікативної компетентності [6].

Комунікативну самоефективність майбутніх судноводіїв, курсантів морських ЗВО розуміємо, як особистісне інтегральне утворення, що засновано на позитивній мотивації до майбутньої професії, а також володінні комунікативним потенціалом, обізнаністю, вміннями і навичками в контексті кому-

нікації, які сприяють прояву компетентності в професійному спілкуванні, упевненості в успішному здійсненні своїх обов'язків у сфері професійної діяльності. В якості одного із компонентів комунікативної самоефективності майбутніх судноводіїв визначаємо: рефлексивний, який структурується на самоідентифікацію з досвідченими судноводіями як еталонами професіоналізму, наявності адекватної самооцінки своїх професійних дій в сфері комунікації в контексті діяльності морського фахівця, а також усталену рефлексивну позицію.

Самоідентифікацію курсанта розглядаємо як процес ототодження, порівняння себе із справжнім професіоналом, капітаном чи штурманом, що дає можливість майбутньому судноводію проаналізувати, якими знаннями, вміннями, компетенціями, професійно значущими якостями повинен володіти досвідчений фахівець і чого курсанту не вистачає.

Адекватна самооцінка дає можливість курсанту реально оцінити рівень своїх знань, вмінь, особистісних якостей. Психологи відмічають регуляторну і захисну функції самооцінки, вона впливає на поведінку, діяльність і розвиток особистості, на її взаєвідношення з іншими людьми [5, с. 367]. Адекватне самооцінювання курсанта себе як майбутнього професіонала – судноводія сприяє більш точному діагнозу, що він із себе представляє, як майбутній фахівець. Тільки при порівнянні із оцінкою оточуючих: викладачів, педагогів-наставників плавальної практики, штурманського складу судна, членів екіпажу, курсантів, самооцінка стає адекватною, курсант починає адекватно себе оцінювати, розуміти свої недоліки та яких професійних компетенцій йому не вистачає. В ньому формується усвідомлена потреба в професійному і особистісному саморозвитку і допомагає прогнозувати, в якому напрямку треба діяти, яку програму з самовдосконалення треба виконувати, щоб досягти професійного зростання і бути компетентним фахівцем.

Усталену рефлексивну позицію майбутнього судноводія розуміємо, як постійне прагнення до самоаналізу, в здійсненні рефлексії своїх професійних комунікативних вмінь та якостей, аналіз того, чого досягнув за визначний період навчання: при прослухованні лекцій, на практичних заняттях або при проходженні морської плавальної практики. Крім того, усталена рефлексивна позиція націлює курсанта на обдумування, яку роботу з накопичення знань, умінь, навичок або вправ з тренінгу з саморегуляції та самокорекції чи аутогенного тренування треба продовжувати, чи змінити і в якому напрямку проводити роботу, щоб досягти головної мети – стати справжнім професіоналом – судноводієм.

Діагностичний експеримент з визначення рівня комунікативної самоефективності курсантів морського ЗВО в міжособистісній сфері здійснювався за допомогою методики тест – опитувальника Дж. Маддукса і М. Шеєр в адаптації А. В. Боярінцевої), який показав, що високою вираженістю комунікативної самоефективності володіють 3 % майбутніх судноводіїв, середньою – 41%, низькою – 56%. Отримані результати тестування показали, що треба проводити системну, послідовну роботу з формування комунікативної самоефективності майбутніх судноводіїв, щоб підвищити її рівень.

Література

1. Bandura A. Self-Efficacy in Changing Societies / ed. A. Bandura. – New York : Cambridge. University Press, 1995. – P. 1–45.
2. Белых Т. В. Взаимосвязь выраженности коммуникативной самоэффективности и особенностей саморегуляции у студентов гуманитарных специальностей / Т. В. Белых // Материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. – Саратов, 2015. – С. 11–16.
3. Гайдар М. И. Развитие личностной самоэффективности студентов-психологов на этапе вузовского обучения : автореф. дис. ... канд. психол. наук – 19.00.07. Курск, 2008. – 27 с.
4. Пасечкина Т. Н. Формирование коммуникативной самоэффективности как «soft skills» будущих специалистов / Т. Н. Пасечкина // Вестник КГПУ им. В. П. Астафьева, 2019, С. 178–186.
5. Современный психологический словарь / сост. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. – М. : АСТ, СПб.: ПРАЙМ-Еврознак, 2007. – 490 с.
6. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – 2-е изд., испр. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.

ЄЖОВА ОЛЬГА, ПАШКЕВИЧ КАЛИНА, ПІХУР АНАСТАСІЯ

Київський національний університет технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ПРИ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУВАННІ КОЛЕКЦІЙ ОДЯГУ В КОНЦЕПЦІЇ «ZERO WASTE»

Екологічні проблеми людства, однією з яких є накопичення відходів, спричиняють актуальність формування екологічної культури майбутніх виробників різних видів продукції, зокрема в індустрії моди. Екологічна культура майбутніх фахівців розглядається як невід'ємна особистісна якість, за-

снована на екологічних знаннях та вміннях, екологічній свідомості, мисленні та поведінці, яка реалізується у професійній діяльності. Проблемі формування екологічної компетенції молоді при створенні дизайн-проектів присвячена стаття [1]. Основні напрями еко-дизайну в індустрії моди окреслені в статті [2]. Однією з актуальних концепцій екологічно свідомого виробництва є Zero Waste Production (дослівно «нуль відходів»). Це такий підхід до виробництва, головна мета якого полягає у максимальному скороченні кількості відходів. Згідно філософії Міжнародного альянсу Zero Waste [3], виробникам варто зосереджуватися на пріоритетних напрямках згідно правила «3R»: зменшення (reduce), повторне використання (reuse), переробка (recycle).

Актуальним є обґрунтування напрямів формування екологічної культури фахівців при дизайн-проектуванні колекцій одягу в концепції «zero waste» в закладах вищої освіти.

Зменшення кількості відходів (reduce) в творчих роботах майбутніх дизайнерів одягу можливе в таких напрямках: 1) зменшення кількості нового матеріалу, який купляється для колекції, за рахунок точного попереднього розрахунку потрібної кількості ресурсів на проектній стадії, або використання наявних залишків матеріалів; 2) використання крою, який завдяки оптимальній конфігурації зрізів дозволяє отримати мінімальну кількість міжлекальних випадів; 3) розробка оптимальних розкладок деталей виробу на тканині; 4) використання міжлекальних відходів для виготовлення виробів з клаптиків, зокрема в техніці «печворк». При виготовленні одягу для щоденного вжитку слід доповнити цей перелік виготовленням виробів високої якості з високими споживчими та естетичними властивостями, які будуть слугувати споживачеві тривалий час і матимуть конструкцію, придатну для трансформування і ремонту.

Повторне використання (reuse) текстильних матеріалів студентами можливе шляхом викруювання деталей нової колекції з придатних за якістю деталей вживаного або невикористаного одягу. Такий напрямок переробки ще називають апсайклінг. При реалізації апсайклінгу можливі різні ступені перетворення первинної конструкції: 1) з незначними змінами (покращення естетичних властивостей одягу шляхом зміни довжини виробу або його окремих частин, додавання декоративних елементів тощо); 2) з суттєвими змінами (зміна розмірів та форми виробу або його окремих частин); 3) зі зміною конструктивно-декоративного рішення; 4) зі зміною асортименту виробу, коли вихідний виріб розглядається лише як сукупність деталей з текстильного матеріалу (приклад такого проекту наведений на рис. 1).

Рис. 1. Дизайн-проект в концепції Zero Waste (наук. керівник – Єжова О. В.)

Повна переробка (recycle) текстильних матеріалів вимагає відповідних промислових потужностей, тому в даному напрямі можна рекомендувати студентам віддавати перевагу матеріалам, виготовленим з перероблених полімерів.

Висновки. Для формування екологічної культури фахівців при дизайн-проектуванні колекцій одягу в концепції «zero waste» в закладах вищої освіти рекомендовані такі напрями: зменшення кількості відходів в творчих роботах за рахунок оптимального крою та розкладок, використання відходів; повторне використання матеріалів з вживаного або невикористаного одягу з різним ступенем перетворення його конструкції; сприяння використанню тканин з перероблених полімерів. Всі окреслені напрями застосовуються в освітньому процесі при підготовці майбутніх конструкторів та дизайнерів індустрії моди в Київському національному університеті технологій та дизайну.

Література

1. Mykhyda S. P., Yezhova O. V., Abramova O. V., Puliak O. V., Cherkasov V. F., Chystiakova L. O. Environmental Education of Young People in Carrying out Design Projects on the Basis of Literary and Musical Folklore. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2019. № 11 (4). P. 175–192. DOI: <http://dx.doi.org/10.18662/rtem/165>.

2. Pashkevych K. L., Khurana K., Kolosnichenko O. V., Kpotova T. F., Veklich A. M. Modern directions of eco-design in the fashion industry. *Art and design*. 2019. № 4. С. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2019.4.1>.

3. Zero Waste Hierarchy of Highest and Best Use <https://zwia.org/zwh/>.

ЗЕЛЬНИЦЬКИЙ АНДРІЙ, ЗАБОЛОТНИЙ ОЛЕГ, ВАСИЛЬЄВ ОЛЕКСАНДР,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Професійний стандарт офіцера Збройних Сил України (далі – ЗС України) визначає вимоги до компетентностей, які необхідно сформулювати під час здобуття освіти у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) і визначити за результатами навчання відповідну професійну кваліфікацію. Перелік основних компетентностей офіцера-випускника ВВНЗ включає: ціннісне-мотиваційну, лідерську, загальновійськову та тактичну; військово-спеціальну (за видом і родом військ ЗС України); адміністративно-управлінську; психолого-педагогічну компетентності.

В основу розроблення Професійного стандарту покладаються вимоги Закону України «Про вищу освіту» (від 1 липня 2014 року № 1556-VII); Національної рамки кваліфікацій, яка введена в дію постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»; Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2016 року № 600).

Професійний стандарт як інтегральний показник якості підготовки військового фахівця відображає необхідний рівень здатності та готовності до постійного самовдосконалення, застосування сформованих знань, умінь, навичок випускника ВВНЗ при виконанні службових (бойових) функцій у військах на посаді призначення в умовах мирного та воєнного часу.

Професійний стандарт офіцера має такі структурні складники: загальна характеристика професії офіцера ЗС України; професіограма офіцера (за спеціальностями та спеціалізаціями); вимоги Національної рамки кваліфікацій до присудження здобувачам відповідного ступеня вищої освіти; вимоги Статутів ЗС України до командира військового підрозділу.

Професія офіцера характеризується як: поліфункціональна – за кількістю покладених на офіцера різноманітних функціональних обов'язків; вербальна – за засобами впливу на особовий склад в умовах безпосереднього та опосередкованого зв'язку з ним; індивідуальна – за формою організації; самостійна – за способами діяльності у межах виконання службових (бойових) завдань; полікомунікативна – за обсягом службово-інформаційних зв'язків; розумова – за співвідношенням розумового і фізичного навантаження; творча – така, що в межах виконання завдань не піддається повною мірою алгоритмічному опису; динамічна – за змінними умовами професійної діяльності; стресогенна – за особливими умовами виконання службових обов'язків, що пов'язані з впливом стресогенних факторів середовища і діяльності; морально-відповідальна – за здоров'я і життя особового складу.

Наведена характеристика професії офіцера ставить особливі вимоги до його особистісних, психофізіологічних якостей, рівня військово-спеціальної підготовки, що формуються та розвиваються в ході навчання у ВВНЗ, підвищуються та вдосконалюються протягом усієї військової служби. Характеристика професії офіцера є основою для розроблення відповідних професіограм.

У загальному вигляді професіограма складається з двох основних частин. Перша частина – опис загальної соціальної та професіографічної характеристики професії (спеціальності, штатної посади), а друга частина – психограма, тобто перелік вимог, які певна професійна діяльність пред'являє до індивідуальних психологічних якостей і психофізіологічних функцій людини. Останні називаються професійно важливими якостями.

Формування підсистеми професійно важливих якостей особистості здійснюється з урахуванням того, що у людини вже є певні індивідуальні якості й при освоєнні конкретної професії відбувається їх перебудова відповідно до особливостей даної професійної діяльності, а також розвиваються нові якості та здібності, формується індивідуальний стиль діяльності.

Всебічний опис різних об'єктивних характеристик військової спеціальності (професії, посади) та її вимог до індивідуальних властивостей особистості дозволяє ВВНЗ: визначити необхідні критерії щодо професійної орієнтації та проведення професійного відбору кандидатів на навчання у ВВНЗ; визначити обґрунтовані вимоги до підготовки військового фахівця з вищою освітою; удосконалити професійну освіту, організувати перепідготовку та підвищення кваліфікації військових фахівців; проводити відповідні наукові дослідження.

Крім особливостей професії, професіограма має містити у собі кваліфікаційний профіль, основу якого складають вимоги Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК). Основними поняттями, що представлені в НРК і складають зміст вимог до кваліфікаційного профілю, є такі: знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність, інтегральна компетентність, кваліфікація, кваліфікаційний рівень.

Присудження ступенів вищої освіти «бакалавр», «магістр» пов'язане із виконанням певних вимог, визначених у НРК до знань, умінь, комунікації, автономності і відповідальності здобувачів вищої освіти, інших професійно важливих якостей, що мають бути сформовані під час навчання. Разом з основним положеннями, наведеними в НРК, важливою складовою для розроблення професійного стандарту є Статуту ЗС України, в яких визначено вимоги до командира військового підрозділу, зокрема: відповідальність за бойову готовність підрозділу у мирний і воєнний час; сформованість знань, необхідних для виконання службових обов'язків; сформованість навичок та умінь.

Отже, інтеграція трьох складових: загальних вимог до професії офіцера; вимог НРК до присудження ступеня вищої освіти «бакалавр», «магістр»; статутних вимог до військового фахівця (командира підрозділу), і є основою розроблення професійного стандарту, де важлива роль відводиться структурі та змісту компетентностей, інших професійно важливих якостей, що формуються в ході навчання військових фахівців у ВВНЗ.

Література

1. Зельницький А. М. Системоутворюючі фактори педагогічної системи закладів вищої військової освіти. // Збірник наукових праць «Військова освіта», НУОУ. – 2020. – № 1 (41). – С. 136–146.
2. Модернізація системи військової освіти України та формування загального обрисю офіцера майбутнього: реалії і перспективи / О. М. Васильєв, А. М. Зельницький, О. А. Заболотний та ін. // Збірник наукових праць «Військова освіта», НУОУ. – 2019. – № 1 (39). – С. 70–81.
3. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України : наук.-метод. посіб. / А. М. Зельницький, О. А. Заболотний, Ю. І. Приходько та ін. ; за заг. ред. І. В. Толока. – Харків, 2017. – 120 с.

КЛОЧКО ТЕТЯНА, ЛУЗАН ПЕТРО
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ІЗ АГРОІНЖЕНЕРІЇ

В умовах динамічного розвитку агропромислового сектору економіки країни сільськогосподарське виробництво все більше потребує інженерів, які володіють сучасними методологічними знаннями і ґрунтовними інженерно-технічними вміннями, підготовлені до опанування новітніх технологій і обладнання, здатностями успішно розв'язувати виробничо-технологічні ситуації вже з перших днів роботи за спеціальністю. Такий стан справ вимагає постійного реформування, удосконалення існуючої системи освітнього процесу в аграрному закладі вищої освіти, зокрема цілей, завдань, методів, форм, засобів і, безперечно, змісту освіти майбутніх бакалаврів із агроінженерії. Варто вказати, що теоретичні і методичні аспекти відбору та структурування змісту освіти майбутніх інженерів та техніків агропромислового виробництва висвітлено у працях І. Бендери, І. Буцика, В. Дуганця, О. Дьоміна, І. Колоска, Т. Іщенко, О. Кошука, П. Лузана, В. Манька, П. Решетника, В. Рябця, О. Титової, М. Хоменка та ін. Натомість нині бракує праць, у яких би цілісно було розкрито аспекти відбору змісту освіти майбутніх агроінженерів за ідеями сучасної компетентнісної концепції.

Мета дослідження – на основі аналізу навчально-методичної документації, нормативних документів, педагогічної практики встановити сучасні підходи до відбору змісту освіти майбутніх бакалаврів із агроінженерії та спрогнозувати напрями компетентнісно-орієнтованого проектування змістової компоненти освітнього процесу в аграрних закладах вищої освіти.

Наразі нормативно визначено, що зміст вищої освіти – це обумовлена потребами суспільства система знань, умінь і навичок особи, її професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована у процесі навчання, з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва. У сучасних дослідженнях учених (О. Кошук, О. Титова, О. Дьомін) зміст підготовки бакалаврів із агроінженерії пропонується розглядати на таких рівнях: 1) рівень стандарту вищої освіти; 2) рівень освітньо-професійної програми; 3) рівень навчальних планів; 5) рівень програми навчальної дисципліни; 4) рівень навчального модуля; 6) рівень індивідуальних навчальних завдань студентам.

Стандарт вищої освіти України зі спеціальності 208 «Агроінженерія» затверджено 05.12.2018 р. (№ 1340), у якому нормативний зміст підготовки цих здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти сформульовано у термінах результатів навчання (від № 1. «Володіти гуманітарними, природничо-нау-

ковими та професійними знаннями; формулювати ідеї, концепції з метою використання у професійній діяльності» до № 24 «Організувати виробничий процес підрозділів з технічного забезпечення агропромислових виробництв»). Результати аналізу задекларованих норм переконують, що якщо випускник-агроінженер демонструє вказані компетентності, він здатний «розв'язувати спеціалізовані завдання та прикладні задачі, пов'язані зі застосуванням сільськогосподарської техніки і механізованих технологій виробництва, первинної обробки, зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції, технічного обслуговування та усунення відмов, управління механізованими технологічними процесами, виробничими підрозділами, які здійснюють технічне забезпечення агропромислового підприємства».

У перебігу наукового пошуку було вивчено освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів-агроінженерів Львівського національного аграрного університету, Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя, Ніжинського агротехнічного інституту, НУБіП України, Харківського національного університету ім. В. В. Докучаєва, Полтавської державної аграрної академії, Миколаївського національного аграрного університету тощо. Результати аналізу свідчать про неоднозначність, суперечливість підходів до проектування змісту освітніх програм педагогічною громадськістю, зокрема в таких аспектах:

1. При проектуванні освітньо-професійних програм розробникам пропонується дотримуватися таких вимог: відповідність професійним стандартам (стандартам вищої освіти); відповідність змісту освітньої програми вимогам ринку праці; дотримання оптимального переліку складових професійної компетентності; відповідність змісту результатів навчання складовим професійної компетентності та ін. Натомість часто відсутня «кореляція» між унормованими освітнім стандартом результатами навчання і освітніми результатами, виписаними в освітньо-професійній програмі;

2. В проаналізованих освітньо-професійних програмах навчальні плани часто дуже відрізняються як переліком навчальних дисциплін, так і частками навчального часу, відведеного на опанування ними студентами. Наприклад, на вивчення такої вкрай важливої для майбутнього інженера дисципліни «Деталі машин» відведено: в Тернопільському національному технічному університеті ім. Івана Пулюя – 7 кредитів ЄКТС; в Ніжинському агротехнічному інституті і Харківському національному університеті ім. В. В. Докучаєва – по 4 кредити ЄКТС; Миколаївському національному аграрному університеті – 2 кредити ЄКТС (і 1 кредит ЄКТС на курсовий проєкт). Крім того, «траєкторії» опанування студентами освітніми компонентами також різняться, інколи на шкоду дотримання логіки освітнього процесу.

3. Університети демонструють різні підходи до організації практичної підготовки майбутніх бакалаврів із агроінженерії. Наприклад, в Полтавській державній аграрній академії передбачено дві навчальні практики (навчальна практика з матеріалознавства і технології конструкційних матеріалів – 7,5 кредити ЄКТС; навчальна практика з підготовки та роботи машинно-тракторних агрегатів – 9 кредити ЄКТС) і виробничо-технологічна практика (9 кредитів ЄКТС) та переддипломна практика (6 кредитів ЄКТС); у Тернопільському національному технічному університеті ім. Івана Пулюя майбутніх інженерів залучають до ознайомчої практики (3 кредити ЄКТС), виробничої практики (3 кредити ЄКТС) та технологічної практики (3 кредити ЄКТС); в Одеському державному аграрному університеті: навчальна ознайомча практика (4 кредити ЄКТС); навчальна практика з технології конструкційних матеріалів (6 кредитів ЄКТС); навчальна практика з керування с.г. технікою (4 кредити ЄКТС); виробнича ремонтно-експлуатаційна практика (6 кредитів ЄКТС) та переддипломна практика – 4 кредити ЄКТС).

Таким чином, маємо зробити висновок: задля забезпечення якості підготовки майбутніх бакалаврів із агроінженерії на всіх рівнях відбору та структурування змісту освіти необхідно орієнтуватися на еталонні, унормовані результати, задекларовані в освітньому стандарті. Розробленню докладної технології проектування компетентісно орієнтованого змісту освіти майбутніх агроінженерів будуть присвячені наші подальші наукові розвідки.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/208-agroinzhenierya-bakalavr.pdf>
2. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tntu.edu.ua/storage/pages/00000484/op208b.pdf>
3. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів Львівський національний аграрний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lnau.edu.ua/lnau/index.php/uk/navchchas/osvprog20181/osvprogrambak2018.html>
4. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів Львівський національний аграрний університет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knau.kharkov.ua/opp.html>
5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів Полтавська державна аграрна академія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/6000/opptechnologiyiizasoby/mehanizaciyisilskogospodarskogovyrobnyctvabakalavr2020.pdf>

КУЛЬТУРА КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному суспільстві комунікативні стратегії та соціально-психологічні параметри зазнають змін. Соціальна сфера в професійній діяльності перейшла на новий рівень співіснування і сумісності, який формується складною взаємодією кількістю професійних організацій, професійних груп і професійних відносин. Крім того, значні зміни відбулися в інформаційній сфері. Збалансована комунікація між професійними групами та інститутами забезпечується глобальним збільшенням кількості повідомлень, зв'язків і потоків. Поряд з позитивними тенденціями впливу комунікативних стратегій на суспільство, науковцями виокремлюються негативні проблеми даного впливу.

Результати соціологічних опитувань показують, що найбільшу стурбованість викликає загроза масових маніпуляцій (75 % респондентів), в той час як міжособистісні маніпуляції викликають переживання тільки у 20 % респондентів. У плані міжособистісного спілкування найбільшу напруженість викликає відсутність стриманості у професійній та діловій сфері – 42 %, у сфері сім'ї та родичів – 21 %, а у сфері дружби – 14 %. Таким чином, питання індивідуальної безпеки в комунікаційному середовищі залежить від впливу засобів масової інформації і використання численних маніпулятивних прийомів, які, вторгаючись у внутрішній світ людини, руйнують його звичні стереотипи, цінності і спотворюють особистий світогляд. Ця проблема суттєво впливає на молодь, яка при виборі своєї майбутньої професійної діяльності суттєво довіряє засобам масової комунікації.

Проведений аналіз літератури присвяченої формуванню безпечних ситуацій в професійному середовищі, при створенні різного типу комунікативних актів, показав, що основні напрями даного формування пов'язані з адаптацією до умов соціально-психологічної мінливості особистості.

Проведений аналіз літератури показав, що впровадження ринкових відносин в економічний розвиток України (приватизація) призвело до стійких тенденцій зміни форми і змісту соціальних взаємодій у схематичних форматах професійних середовищ, описаних у наукових дослідженнях попередніх десятиліть, комунікативних зокрема. Формування цього феномену відбувається під тиском бурхливого розвитку інформаційних технологій, що впливає на зміст відповідних форм побудови комунікативних актів. Така позиція у змісті комунікації змінює соціальні та функціональні установки, відбувається подальша диференціація учасників професійної діяльності в залежності від рівня їх освіти. Все це визначає необхідність професійної підготовки до змін у структурах особистості, яка повинна бути готовою до динаміки соціально-психологічної плинності. Тому перед педагогічною наукою постає актуальне питання як побудови безпечної комунікації в професійному середовищі (стандарту професійної комунікації) так і формування в учасників професійної діяльності відповідної культури комунікативної взаємодії у професійному середовищі.

Культура комунікативної взаємодії у складному і динамічному суспільстві є фактично «фільтром» для виникнення складних і кризових ситуацій, яких так багато в сучасному суспільстві. Встановлено, що соціально-психологічні параметри професійної взаємодії багато в чому залежать від типу культури народу, а також від певних поведінкових стратегій, пов'язаних з національними і ментальними особливостями.

Істотні відмінності в міжкультурних моделях взаємодії обумовлюють необхідність врахування відмінностей соціально-психологічних параметрів і факторів міжкультурних відносин. Тому освітню програму формування культури комунікативної взаємодії у професійному середовищі доцільно розглядати як сукупність умов соціально прийнятної поведінки, що забезпечують безпечне поле професійного спілкування. При цьому програми стратегічного рівня повинні формулюватися системно, з можливістю коригування і без детальної диференціації. На нашу думку важливо слідувати ряду інтерактивних положень (за Е. Муньє) у стратегіях комунікативної взаємодії. По-перше, потрібно вийти за межі свого «я» – відокремитися від себе, розкрити себе, відкритися іншому. По-друге, важливо вийти за рамки власної точки зору і вміти приймати позицію іншого, тобто поєднувати різні позиції в досягненні угоди. По-третє, один повинен бути здатний взяти на себе відповідальність за долю іншого. По-четверте, потрібно вміти щедро і вільно віддавати інформацію.

Для побудови безпечної комунікації в професійному середовищі нами були встановлені основні фактори, які впливають на кінцевий результат професійної комунікації – її ефективність. А саме: фактори соціального контексту (стосується складу учасників взаємодії та комунікативної ситуації); фактори стилістичної відповідності (включають змінні, що піддаються професійним інструкціям); культурні фактори (включають три основні компоненти: соціокультурні фонові знання цільової професійної

спільноти, усвідомлення основних професійних, діалектичних чи регіональних відмінностей та між-культурну обізнаність); соціокультурні фонові знання мови професійної спільноти; невербальні комунікативні фактори. Нами виявлені їхні показники, на основі яких створено тести для встановлення рівнів сформованості культури комунікативної взаємодії у професійному середовищі.

КРЕДЕНЕЦЬ НЕЛЯ

ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди КНУТД»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНДУСТРІЇ МОДИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАННЯ З ВИРОБНИЦТВОМ

Фахова передвища освіта нині переживає період модернізації, трансформації, перегляду багатьох усталених принципів та парадигм. В освітянському середовищі необхідність трансформаційних процесів пояснюється необхідністю узгодження ринку освітніх послуг і ринку праці. Формування єдиного освітянського простору стимулює підвищення професійних, соціальних та інших зумовлених ринком праці вимог до змісту та форм освітнього процесу. У процесі своєї діяльності заклади фахової передвищої освіти з 2020 року здійснюють підготовку фахових молодших бакалаврів, які згідно з п. 1 ст. 7 Закону України «Про фахову передвищу освіту» (далі – ЗУ ПФПО) здатні вирішувати типові спеціалізовані завдання в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання [1].

У навчанні будь-яка дія має бути спрямована на позитивний результат, хоча в освітній діяльності це залежить від багатьох факторів, які впливають індивідуально на кожного студента, тому питання забезпечення якості освіти є надзвичайно актуальним.

У пункті 4 ст. 17 ЗУ ПФПО сформульовані внутрішні та зовнішні системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти, які включають визначення і послідовне дотримання процедур розроблення освітньо-професійних програм і забезпечують відповідність змісту освіти стандартам фахової передвищої освіти, декларованим цілям та чіткому визначенню кваліфікацій, які присвоюють і мають бути узгоджені з Національною рамкою кваліфікацій [3].

Аналіз потреб ринку праці та вимог тих роботодавців, які останніми роками все більше шукають фахівців серед випускників саме коледжів і технікумів, доводить потребу розширення освітніх послуг і орієнтує на вдосконалення необхідних компетенцій випускника. У цьому контексті коледж має органічно поєднувати різні етапи професійної підготовки фахівця. Такий підхід сприятиме подальшому професійному розвитку студента, формуватиме в нього нові компетенції [2].

ЗУ ПФПО регламентує практичну підготовку осіб, які здобувають фахову передвищу освіту, нормативно забезпечує умови проходження практичного навчання, але поряд з тим залишає широке коло повноважень закладу ФПО в межах власної автономії (ст. 50). Також передбачає, що формами здобуття фахової передвищої освіти також може бути дуальна (ст. 47), що безумовно допоможе подолати розрив між теоретичними знаннями й практичними навичками студентів, освітою і виробництвом та суттєво зменшити незадоволеність ринку праці відсутністю достатнього досвіду роботи випускника в реальних умовах. На нашу думку, саме професійна відповідність або попит на ринку праці підготовлених коледжем фахівців і є мірилом якості роботи закладу. Критерієм роботи будь-якого закладу освіти стають досягнення в кар'єрі випускників. Імідж коледжу має працювати на студента. Здобувачі освіти мають бути впевнені в тому, що отримають сучасні професійні знання й навички, на які є попит на ринку праці. Це можливо зробити через залучення до освітнього процесу підприємців, удосконалення організації виробничої та переддипломної практики, створення спеціальних програм працевлаштування для кращих студентів старших курсів.

Професійна підготовка фахівців, зазначає Н. Г. Ничкало, орієнтована на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного громадянина України, формування поколінь, які навчаються впродовж життя, розвивають цінності громадянського суспільства, сприяють консолідації української нації та її інтеграції в європейський та світовий простір. Сучасна професійна підготовка виступає засобом соціалізації, як гармонізації відносин людини з природосоціальним світом, опанування сучасної картини світу, розвитку національної самосвідомості людини; створення умов для набуття людиною широкої базової освіти, яка дозволяє швидко адаптуватися у соціумі; професіоналізації, як набуття професійної компетентності фахівця, оволодіння фундаментальними, прикладними знаннями, високою культурою організації та реалізації професійної діяльності; самореалізації, як набуття людиною вмінь продуктивної життєдіяльності, самовдосконалення [4].

Одним із важливих факторів поліпшення якості освітнього процесу є спільна з представниками підприємств розробка нових і вдосконалення чинних освітніх програм, з точки зору їх доцільності, адже, як студент зацікавлений у гарному робочому місці, так і роботодавець хоче отримати ком-

петентного фахівця. Соціальні прогнози свідчать про те, що в майбутньому процвітатимуть лише ті країни, що мають конкурентоздатний людський потенціал, який може створити тільки спрямована на це освітня система [5].

У ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди Київського національного університету технологій та дизайну» створені всі умови для розкриття потенціалу студентів та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці завдяки реалізації ідеї інтеграції навчання з виробництвом. Впровадження в освітній процес тісної співпраці дозволило разом з ґрунтовними теоретичними знаннями надавати студентам повноцінну практичну підготовку, роблячи їх освіченими, гармонійно розвинутими, здатними до оновлення знань та практичних навичок, професійно-мобільними з швидкою адаптацією до змін ринкових умов та виробничих відносин.

Забезпечення якості підготовки фахівців індустрії моди здійснюється шляхом:

- надання студентам протягом перших двох курсів робітничих професій, які відповідають майбутніми спеціальностями;
- моніторингу ринку праці легкої промисловості України та Львова зокрема, ґрунтового вивчення потреб та вимог роботодавців щодо практичних навичок і знань сучасного фахівця;
- працевлаштування студентів на четвертому курсі на робочі місця підприємств, організацій та фірм різної форми власності для проходження стажування у визначені графіком навчального процесу терміни і у відповідності до їх робітничих професій та законодавства України про працю;
- проходження студентами навчальної та технологічної практики;
- проведення на підприємствах занять-екскурсій, тренінгів, презентацій;
- проведення переддипломної практики у місцях ймовірного майбутнього працевлаштування;
- залучення роботодавців до участі в обговоренні навчальних програм, здійснення ними аудиту отриманих студентами знань та практичних навичок, участь в екзаменаційних комісіях тощо;
- участь студентів у проведеннях «Ярмарків кар'єри» та інших презентаційних заходах;
- аналіз зворотного зв'язку від молодих спеціалістів та керівників підприємств, де вони працевлаштовані.

Метою технологічної практики є ознайомлення студентів-практикантів безпосередньо на підприємствах, в організаціях, установах з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва, відпрацювання вмінь і навичок за спеціальністю, закріплення знань, отриманих під час вивчення певного циклу теоретичних дисциплін та набуття первинного практичного досвіду з відповідного профілю підготовки. Для організації технологічної практики впродовж багатьох років в коледжі налагоджена тісна співпраця з швейними підприємствами Львова та Західного регіону, зокрема ТДВ «Весна Захід», ТДВ «Львівський Маяк», ТОВ «Ролада», ЛШП «Силует» УТОГ, ТДВ «Галант», ЗАТ «Власта», ПАТ «Калина», ПП «Техпостач», ТДВ «Ужгородська швейна фабрика», АТ «Тротולה», ТОВ «УПОТЕК Україна», ТзОВ «Лаура», ПП «Інтерсервіс», ТОВ «Бадер-Україна», ТОВ «Скиба», ПП «Вест-мода», ПрАТ «Стрітекс», ТОВ «Веддінг корпорейшн «Міланова» та ін.

В цілому, роботодавці сьогодні задоволені тим обсягом базових знань та професійних компетенцій, які випускники отримують у коледжі. Крім загальних і спеціальних знань молоді фахівці володіють ще й певними професійними навичками – вмінням користуватися комп'ютером, знанням іноземних мов, здатності працювати в колективі та ефективно представляти себе і результати своєї праці.

Випускники ВСП «ЛКФІМ КНУТД» завжди є вкрай затребуваними, і представники підприємств завжди звертаються в коледж за повноцінними фахівцями, які можуть відразу включитися у виробничий процес. Багато випускників коледжу є директорами швейних підприємств, працюють на керівних посадах виробничих підрозділів, зокрема, ЗАТ «Ужгородська швейна фабрика», засновниця бренду «Parada» – Мирослава Каламуняк», директор Бродівської швейної фабрики ВАТ «Галант» – Анна Приймак, директор Львівської швейної фабрики «Весна-Захід» – Забігайло Марія Василівна, директор підприємства «Ролада» – Волков Михайло Федорович та багато інших.

Одним з основних умов якісної підготовки фахівців індустрії моди є залучення до освітнього процесу викладачів-практиків. Так, в коледжі на посадах викладачів фахових дисциплін та майстрів виробничого навчання працюють 14 педагогічних працівників, які мають практичний досвід роботи на підприємствах.

У діяльності коледжу важливим напрямом методичної роботи є професійний розвиток та підвищення педагогічної компетентності викладачів. Викладачі фахових дисциплін та майстри виробничого навчання проходять стажування на швейних підприємствах міста Львова та Львівської області, систематично відвідують форуми, виставки, семінари, майстер-класи, а саме: «Економічний форум», «Індустріальний тиждень», «Lviv Fashion Week», «Львівський товаровиробник», «Битва модельєрів», «Мистецтво продажу», «Сила бренду». «Бізнес-курс MESN» тощо.

ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди КНУТД» є учасником громадської спілки «Західно-український кластер індустрії моди», в якому об'єднані підприємці легкої промисловості, модельєри, освітні заклади, які прагнуть розвивати галузь та бути успішними. Таким чином, якість

підготовки фахівців індустрії моди формується на перетині декількох ключових процедур освітнього процесу: функціонування ефективного освітнього середовища, цілісній системі практичної підготовки та, обов'язково, залученням підприємств у ці процеси, передусім, моніторингу освітніх програм і в процедури удосконалення професійних навичок, які необхідні на ринку праці.

Таким чином, діяльність ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди» спрямована на забезпечення якості підготовки молодшого фахового бакалавра індустрії моди та на підвищення конкурентоспроможності випускника в ринковому середовищі. Одним із її індикаторів в коледжі є хороший імідж коледжу на ринку праці, повна довіра роботодавців теоретичним знанням та практичним навичкам випускників, які вже на початковому етапі трудової діяльності можуть працювати в колективі, розуміючи соціальні явища та демонструючи при цьому вміння вирішувати виробничі проблеми.

Література

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>
2. Кремень В. Г. Формування інноваційного фахівця – ключове завдання фахової передвищої освіти / Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика : зб. тез Всеукр. наук. конф., 18 червня 2020 р., м. Київ. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2020. – 317 с. URL: <https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2020/08/zbirnyk-tez-konferencziyi.pdf>
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова КМУ №1341 від 23 листоп. 2011 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
4. Ничкало Н.Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова Україна, 2014.
5. Шевчук Т. В., Сидельник О. П. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів як невід'ємна детермінанта формування їхніх професійних компетенцій / Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна, 2017, вип. 27, № 2.

КУЛИК ЄВГЕН

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ОСОБИСТІ ЯКОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПТНЗ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Входження України у світову глобальну економіку, на рівні суб'єктності, вимагає кардинальних змін у її освітній системі. При чому в самій її основі – вибір світоглядних основ буття сучасної людини, яка реалізується в розвинутих країнах.

Аналіз філософської літератури з даної проблеми показав, що якщо нам орієнтуватись на світові стандарти життя, то формувати світогляд українського суспільства, через систему освіти і інженерно-технологічне навчання зокрема, потрібно у гуманістичній освітній парадигмі нового типу культури, яке формує базові основи технологічного мислення людини [3].

Аналіз тенденцій розвитку освіти в розвинених країнах показують, що гуманізація інженерно-технологічної освіти визначається двома факторами: перший це використання компетентнісного підходу в професійній підготовці особистості; другий – усі інженерно-технологічні дисципліни вивчаються в контексті культури (виробництва, експлуатації, утилізації, економіки, доцільності тощо), тобто певної системи цінностей.

Стосовно системи професійної освіти України, яка формує базові основи інженерно-технологічного мислення людини, то до середини 90-х років ХХ ст. вона функціонувала в парадигмі соціалістичного буття людини. В її основі була жорстка тоталітарна модель розвитку суспільства. Ця модель сформувала відповідну культуру у всіх галузях господарювання і освіти. Сформувалася відповідна культура освіти (освоєння знань, і їх використання), яка трансформувалася на культуру виробництва товарів і засобів виробництва (технологічну), культуру їх споживання (побутову), культуру експлуатації (інженерно-технічна), культуру утилізації відходів виробництва (екологічна) і функціонування людини (загальна). В основі цієї культури були покладені сциєнтично-технократичні цінності, які передбачали домінування інтересів держави над інтересами особистості [1].

Основними характеристиками цієї культури, які перейшли в систему освіти, були: раціоналізм (ірраціоналізм з його проблемами інтуїції, природних здібностей, ірраціональні знання, синергетика були відкинуті офіційною освітою); монологічність (пріоритет партійної директиви про оцінку явища, або погляд на процес (відсутність альтернативи); всі учасники освітнього процесу не повинні відхилитися від нормативного регульованого освітнього процесу (відсутність творчого процесу);

утилітарність (одноманітність і уніфікованість середовища і учасників процесу; «мета виправдовує засоби»).

Аналіз інформаційного поля знань, якими повинен володіти (згідно з типовим навчальним планом) майбутній викладач професійної освіти, показує значну перевагу технічних дисциплін над гуманітарними. Аналіз кваліфікаційних характеристик майбутніх викладачів професійної освіти та технологій показує, що в розділах уміння і навички спостерігається перевага структури умінь і навичок, направлених на формування технократичної особистості, а особистим якостям не приділяється належна увага [3]. Аналіз навчальних програм, підручників розвинених країн показує, що значну частину знань складають знання гуманістичного напрямку, які подаються в контексті відповідних компетентностей [2]. Це культура виробництва, наукова організація праці, екологія. Тобто, структура професійних знань, має значну гуманітарну складову. Інженерно-технологічне мислення направлене на формування не технократичної, а гуманістичної особистості, яка в своїй професійній діяльності, при прийнятті рішень (вибір технологій, вибір режимів праці, вибір засобів праці, поводження з відходами, вибір засобів техніки безпеки) перевагу віддає гуманістичним напрямкам розвитку, враховуючи особисті якості людини.

Вивчення змісту і структури поняття «знання» показали, що самі знання в процесі свого росту і розвитку не можуть бути пояснені тільки в рамках класичного знання. Оскільки знання входять у структуру науки, взаємодіючи з філософсько-світоглядними, соціокультурними, етичними і естетичними передумовами й установками, то для пізнавальної діяльності людини необхідно враховувати, крім класичних знань (раціональних) ті знання, які існують у неявній, схованій формі, і проявляються через відчуття (ірраціональні). Тобто крім раціональних знань, на результат діяльності людини впливають ірраціональні знання, які проявляються через особисті якості людини. Такий підхід вказує на те що в систему професійної підготовки особистості необхідно вводити системи направлені на формування особистих якостей, які будуть сприяти використовувати наявні знання на практиці.

Педагогічна теорія опирається на велику кількість праць направлених на класифікацію особистих професійних якостей викладача професійної освіти: особистісно-етичні; індивідуально-психологічні; педагогічні і т.п. Ці особисті якості повинні сприяти ефективності їх професійної діяльності.

Аналіз закордонного досвіду (США), стосовно даної проблеми, показує, що формування особистих якостей викладачів (так звані «ефективні викладачі») формується в контексті певної системи цінностей взаємодії «викладач-учень». До основних професійних цінностей даної взаємодії відносяться: головне зрозуміти учня, а потім його вчити; взаємостосунки між учнями (психологічна сторона) є важливішими ніж зовнішні впливи; люди і їх реакція є більш значимі ніж формальні стосунки; викладач чекає від учня дружелюбності, а не ворожості; викладач і учні довіряють людям; людина – це особистість наділена гідністю.

Англійський психолог Р.Берж до ефективних особистих якостей викладача відносить: прагнення до гнучкості; здібність до емпатії (розуміння інших); вміння надати особистісного забарвлення проблемі аналізу; виклад матеріалу проводить з ентузіазмом і фантазією. В такому контексті головною проблемою для викладача професійної освіти стає «Я – концепція» – яка представляє собою дидактичну систему уявлень інтелектуальних та інших якостей, його самооцінка та суб'єктивне сприйняття зовнішніх факторів. Відповідно, такий викладач повинен: бути впевнений у собі; здатний справлятися із життєвими труднощами; відчувати що потрібен іншим людям; сприймати себе як успішну особистість; розуміти і спостерігати що його судження є значимі в суспільстві. Тобто мета майбутньої професійної діяльності повинна бути головною при формуванні фахівця. Для цього необхідно розробити перелік основних особистих якостей, які слід формувати у викладачів професійної освіти за роки перебування в ВНЗ з проектуванням на їх освіту протягом життя.

Література

1. Кулик Є. В., Гельжинська Т. Я. Основи формування наукової парадигми професій («Вчитель технологій»). *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. 2016. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 51. С. 152–157.
2. Андреас Шлейхер. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття. Львів: Літопис, 2018. 296 с. Andreas Shleikher. Naikrashchyi klas u sviti: yak stvoryty osvitniu systemu 21-ho stolittia [The best class in the world: how to create an educational system of the 21st century]. Lviv: Litopys, 2018. 296 s.
3. Yevgen Kulyk. Designer competence is a component of the basic competency of future teachers of technologies. *Pedagogika Filozoficzna*. Tom VIII WIELOGLOS W MYSLI O WYCHOWANIU/ 100 Lat polskiej pedagogiki filozoficznej/ Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego/ Wydanie 1. Warszawa 2020. p. 113–123.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Необхідність формування та реалізації нових підходів до процесу навчання у системі освіти взагалі та професійної освіти зокрема вже багато років поспіль є предметом активних обговорень у суспільстві. Враховуючи закріплені у Конституції України європейські орієнтири у розвитку країни, логічно виступає пильна увага до західних практик у системі професійної освіти. Одним з найперспективніших напрямів у системі професійної (професійно-технічної) освіти наразі є дуальна система освіти.

У новому Законі України «Про освіту» у ст. 9 дуальну освіту визначено як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [1].

Загалом, ідея поєднання теоретичного і практичного професійного навчання не є цілком новою для вітчизняної системи освіти. Певною мірою вона реалізовувалась через школи фабрично-заводського учнівства, які існували в СРСР у 20–40 рр. ХХ ст. при великих підприємствах, які потім були перетворені у школи фабрично-заводського навчання та ремісничі училища, що проіснували до 60-х рр. переважно у сферах харчової та легкої промисловості.

Цікаво, що термін «дуальна система» (лат. *dualis* – подвійний) з'явився також приблизно у цей час – у середині 60-х років у ФРН. Саме тоді здобуття професійної освіти шляхом поєднання навчання у закладі освіти, де учні отримували теоретичні знання, та на підприємстві, де напрацьовувались практичні вміння та навички, почало позиціюватись як перспективна та дієва форма організації професійного навчання. Дуальна освіта покликана була виправити помилки традиційної системи навчання з її розривом між теорією і практикою, який почав сягати критичних розмірів, призводячи до того, що підготовка кваліфікованих робітників здійснювалась без врахування вимог та реальних потреб потенційних роботодавців. Саме тому у сучасній Німеччині необхідною умовою успішного функціонування дуальної системи навчання вважається рівноправне партнерство між державою та освітніми закладами, з одного боку, та приватними підприємствами – з іншого.

В основу функціонування дуальної системи професійного навчання покладено наступні критерії: кількість працівників та здобувачів професійної освіти у рівній мірі регулюється ринком праці; практичний компонент професійного навчання здійснюється на підприємствах з дотриманням вимог законодавства та під контролем держави; якість професійної кваліфікації повинна відповідати вимогам підприємства, профспілок та держави; рівень систематизації освіти знаходиться в залежності від обсягів фінансування та визначається потребами держави та суспільства; основним джерелом фінансування дуальної освіти є підприємство, держава може здійснювати лише часткове фінансування, як і різні фонди [2].

Для забезпечення якості та результативності дуальної системи навчання урядом Німеччини створено промислово та ремесленну палати, які спрямовують свою діяльність на реалізацію трьох взаємопов'язаних цілей: покращення взаємодії між системою освіти та ринком праці, скорочення безробіття серед молоді та одночасно забезпечення потреб роботодавців у кваліфікованих робітниках. Про успішну реалізацію поставлених завдань свідчать, зокрема, одні з найнижчих в Європі показників безробіття серед молоді (близько 7 %). При цьому за дуальною системою навчаються 1,32 млн осіб, що становить 55,7 % від усіх здобувачів професійної освіти, практично всі з яких (майже 90 %) задоволені як процесом навчання, так і його результатами.

Початок впровадження дуальної системи освіти в Україні розпочався з утвердження у вересні 2018 року Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти і на сьогодні десятки закладів професійної (професійно-технічної) освіти України здійснюють заходи з реалізації дуальної системи професійної освіти. У ДЗП(ПТ)О «Вище професійне училище № 55 м. Дніпро» з 01 вересня 2018 року з метою підготовки конкурентоспроможних кваліфікованих робітничих кадрів швейної галузі розпочато впровадження у професійну підготовку елементи дуальної форми навчання за професією «Кравець». Нашим партнером у розвитку дуальної системи навчання є ТОВ «Файна Мода України», з яким заклад освіти співпрацює за різними напрямками вже більше десяти років. ТОВ «Файна Мода України» спеціалізується на виготовленні широкого асортименту чоловічого та жіночого одягу, що створює надійну базу для відпрацювання здобувачами освіти професійних вмінь та навичок. У відповідності з вимогами 70 % часу, відведеного під професійно-практичну підготовку, вона здійснюється на підприємстві і 30 % часу займає виробниче навчання у майстернях закладу освіти.

Однак, необхідно відзначити, що, на жаль, в цілому реалізація однієї з найбільших переваг дуальної освіти, яка дозволяє готувати висококваліфікованих робітників, готових до продуктивної праці на виробництві, в Україні стикається з відчутними труднощами. Економічна нестабільність в країні та не готовність окремих підприємств до зміни формату взаємодії із закладами професійної (професійно-технічної) освіти призводить до того, що підприємства мають досить низьку зацікавленість у співпраці, відмовляючись як фінансувати професійну підготовку, так і надавати замовлення на підготовку робітничих кадрів на перспективу кількох років. На тлі зменшення державного фінансування це призводить до зникнення підготовки за певними професіями та прогресуючого зменшення кількості здобувачів освіти ЗП(ПТ)О [3].

Якщо така тенденція буде продовжуватись і надалі, то, за попередженням фахівців, у поєднанні з відтоком робочої сили за кордон, Україна скоро може зіткнутись з глобальною нехваткою кваліфікованих робітничих кадрів, що призведе до поглиблення існуючих та появи нових економічних проблем.

Література

1. Закон України «Про освіту». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Козак Тетяна. Особливості організації та функціонування дуальної системи професійної освіти Німеччини. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12194/1/>
3. Кулалаєва Наталія. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/159118859.pdf>

ЛАПА ОКСАНА

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

МІЖНАРОДНА ПРОГРАМА «UPSHIFT УКРАЇНА» ЯК МОЖЛИВІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО СТАРТУ МОЛОДІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНИХ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ) ОСВІТИ

Запорукою успішного професійного старту молоді є здобуття базової підприємницької компетентності, а отже, набуття досвіду проектної діяльності під час навчання. Саме на здобуття такого досвіду спрямована програма глобальна інноваційна програма «UPSHIFT», запроваджена Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) у 23 країнах світу. Вищезгадана програма має на меті навчити підлітків і молодь пропонувати та втілювати в життя інноваційні рішення для вирішення актуальних проблем громад і соціальних інституцій (шкіл, ліцеїв, коледжів та інших закладів) на основі підходу Human Centered Design, тобто людиноцентричного підходу. Молоді люди мають можливість організуватися в команди та за допомогою досвідченого, спеціально навченого ментора протестувати свою ідею, дослідити вибрану проблему, вивчити цільову аудиторію. На участь у програмі можуть претендувати команди з 3–5 учасників віком від 14 до 21 року. Результатом діяльності такої команди є розробка проекту та залучення фінансування для його реалізації. До програми «UPSHIFT» входять тренінги з соціальних інновацій, що розвивають у молоді необхідні навички та актуалізують ресурси, які необхідні для визначення проблем громад та інституцій, знаходження інноваційних шляхів вирішення цих проблем. Окрім того, що програма розвиває креативність, життєстійкість молодих людей, громади отримують користь від рішень, які пропонує молодь.

Проекти «UPSHIFT» реалізуються у декілька етапів. На першому етапі йде прийом заяв від бажаної молоді в онлайн форматі. Далі, у результаті відбору визначаються 10 команд-фіналістів, які проходять тренінги для створення та опрацювання власних проектів. Робота команди супроводжується закріпленням за нею ментором. Після цього команди презентують власні проекти журі, яке обирає 5 із них, які отримають фінансування для своїх проектів у розмірі 50 тис. грн. Відібрані проекти повинні впровадитися за три місяці, протягом яких їх будуть підтримувати та консультувати ментори.

В Україні програма втілюється з 2018 року спільно з ГО «Фонд «Професійний розвиток Харкова» – українською неурядовою громадською організацією, діяльність якої з 2013 року спрямована на підвищення рівня спроможності і матеріального добробуту громадян України шляхом сприяння працевлаштуванню та самозайнятості. До 2021 р. було проведено шість запусків програми, а з цього року Харківська міська рада спільно з ЮНІСЕФ та «Фондом «Професійний розвиток Харкова» відкриває повноцінний набір молодіжних команд для втілення інноваційних ідей. Молодіжні команди зможуть розробити власні проекти та отримати на їхню реалізацію фінансову й менторську підтримку. Лілія Любомудрова, координаторка програм ЮНІСЕФ із розвитку української молоді, зазначає, що «..в умовах пандемії та дистанційного навчання важливо підтримувати молодь та надавати їм можливості для розвитку навичок XXI ст., які дозволять краще адаптуватися до змін та легше отримувати доступ

до ринку праці. Ми раді, що Харківська міська рада визнає необхідність залучення молоді до вирішення важливих питань та вірить, що інноваційні рішення молодих людей зроблять значний внесок у розвиток міста та його жителів» [3].

Голова правління ГО «Фонд «Професійний розвиток Харкова» Ірина Фоменко зазначає, що організатори не очікують, що молодь прийде у програму з готовими розробленими проектами. Основною умовою участі молодіжних команд у проекті є бачення конкретної проблеми та бажання її вирішити, а кураторство ментора дозволить успішно втілити проект у життя. За три роки 200 команд взяли участь у програмі «UPSHIFT Україна». Половина з них отримала фінансування для власних проектів на загальну суму близько 6 млн грн. Тематика реалізованих проектів є різноманітною: неформальна освіта, репродуктивне та психічне здоров'я молоді, інклюзія, медіаграмотність, екологія, свідоме споживання та ін. Умовним напрямом цього року є здоровий спосіб життя та безпечне інформаційне середовище.

У 2019 р. UPSHIFT Україна розпочала роботу в Донецькій та Луганській областях. у цьому ж році програма почала активно запроваджуватись у Маріуполі, що дало можливість молодим жителям міста стати активними агентами позитивних соціальних перетворень в Азовському регіоні [4]. Пріоритетними напрямками конкурсного відбору стануть ідеї проектів, які спрямовані на збереження навколишнього середовища, розвиток культури, популяризації культурної та архітектурної спадщини, формування екологічно свідомого способу життя, розвитку креативної індустрії.

Можемо зазначити досвід впровадження проекту «UPSHIFT Україна» студентками Маріупольського коледжу Приазовського державного технічного університету Діанною Корницькою, Ганною Міщенко та їх подругами Катериною і Софією, які виграли грант, пройшли тренінг і створили на базі свого закладу дизайнерську майстерню «BEMS» [2]. У цій майстерні усі бажаючі під керівництвом вищезгаданих студенток можуть навчитися малюванню, ліпленню, шиттю та гончарному виробництву. Проект працював навіть онлайн під час карантину 2020 року. Окрім цього, дівчата стали медіазірками, яких запрошують на телебачення, згадують у пресі та надихаються їх прикладом.

У процесі реалізації проекту дівчата знайшли близьких друзів, розвинули комунікативні навички і визначилися зі своїми майбутніми професіями. Власне професійне майбутнє студентки бачать у сфері дизайну одягу й інтер'єрів. Плани на майбутнє передбачають подальший розвиток проекту, адже Ганна Міщенко зазначила, що вони з подругами не планують «...залишати це місце, навіть після випуску з коледжу. Ми будемо розвиватися, набиратися досвіду та приходити сюди, щоб вже читати майстер-класи» [1].

Про можливість участі в проекті «UPSHIFT Україна» студентки дізналися від викладачки коледжу, а безпосередню участь у реалізації проекту взяла його адміністрація, надавши приміщення. Згадану практику стартів інноваційних молодіжних проектів потрібно запроваджувати у всі заклади професійної(професійно технічної освіти). Таким чином молодь отримує досвід професійної та підприємницької діяльності, розвине креативні та соціальні навички. Окрім того, реалізація проектів «UPSHIFT Україна» дозволить силами молоді вирішити цілий ряд соціальних проблем українських громад.

Література

1. Дружба і UpShift допомогли маріупольським дівчатам створити першу в місті дизайнерську майстерню. <http://surl.li/aknln> (дата звернення: 1.10.2021)
2. Маріупольські дівчата створили дизайнерську майстерню своєї мрії. URL <http://surl.li/aknjd> (Дата перегляду 1.10.2021).
3. У Харкові для молоді відкрито набір на міжнародну інноваційну програму «UPSHIFT Україна» від ЮНІСЕФ. URL: <http://surl.li/aknea> (дата звернення: 1.10.21.)
4. ЮНІСЕФ та ЄС розширюють програму UPSHIFT Україна для підтримки молодіжних проектів у Маріуполі. URL:<http://surl.li/akbvc> (дата перегляду 1.10.2021)

ЛОПАТОВСЬКИЙ ВІКТОР
Хмельницький національний університет

АКРЕДИТАЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти України потребує реформування сектору вищої освіти як на національному, так й інституційному рівнях. Це обумовлює необхідність оновлення підходів до розроблення й реалізації освітніх програм. Актуальність означеної проблеми підсилюється вимогами, що висуваються до акредитації освітніх програм за усіма рівнями вищої освіти у розрізі

розроблених Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) критеріїв оцінювання якості освітньої програми.

Необхідно відмітити, що реалізація освітньої діяльності закладами вищої освіти (далі – ЗВО) відповідно до критеріїв, визначених й схарактеризованих у Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [1], розроблених Національним агентством у співпраці з Міністерством освіти та науки України, дало змогу суттєво підвищити якість підготовки фахівців за відповідними освітніми програмами й задіяти новий механізм розвитку освітніх програм. Позитивним аспектом реалізації цього механізму є різноплановість критеріїв оцінювання, які спрямовані на: встановлення відповідності реалізації освітньої програми нормативним документам, що визначають вимоги до освітньої діяльності в закладах вищої освіти; врахування особливостей спеціальності, регіонального та галузевого контексту в межах яких функціонує ЗВО і освітня програма зокрема; особливості матеріально-технічної бази та науково-педагогічних працівників, що забезпечують освітній процес за цієї програмою; налагодження тісної співпраці з різними групами стейкхолдерів з метою врахування їх інтересів та запитів; забезпечення доступу до навчальних аудиторій для маломобільних груп населення; стимулювання науково-педагогічних працівників і т.д. Наголосимо, що удосконаленню й конструктивному оновленню освітніх програм також сприяли підготовлені Національним агентством за період своєї діяльності ряд документів, що містили роз'яснення представникам ЗВО щодо підготовки звітів (відомостей) самооцінювання освітніх програм, рекомендації експертам (до переліку яких увійшли науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти різних ЗВО, які успішно пройшли тренінги Національного агентства та ознайомилися із профільним курсом від Національного агентства, розміщеним на платформі Prometheus) тощо.

Важливим механізмом розвитку освітніх програм в контексті акредитаційного процесу є те, що в акредитації освітньої програми приймають участь представники різних закладів (члени експертних комісій, галузевих експертних рад, можуть додатково залучатися роботодавці) і мають змогу перейняти практику роботи інших закладів вищої освіти, куди залучені для проведення акредитації, надати рекомендації щодо покращення освітнього процесу з врахуванням свого досвіду. Активна інформаційна підтримка Національного агентства у вигляді інструктивних листів, проведення семінарів, вебінарів, спрямованих на деталізацію й уточнення дискусійних питань, дало змогу підвищити рівень готовності науково-педагогічних працівників ЗВО до реалізації освітніх програм відповідно до сучасних вимог в галузі освіти й зосередити їхню увагу на посиленні впровадження позитивних практик в ЗВО, де вони працюють й усуненні потенційних проблем. Саме аналіз та оцінювання освітніх програм на трьох рівнях (рівень експертної групи у вигляді звіту експертів, рівень Галузевих експертних рад у вигляді їх висновку та рівень Національного агентства у вигляді кінцевого рішення щодо акредитації) дає змогу керівництву ЗВО, завідувачам кафедр, гарантам освітніх програм отримати цілісні рекомендації, що забезпечать якість підготовки фахівців за освітніми програмами, що проходили експертизу, та освітню діяльність ЗВО у цілому. Відмітимо, що нові критерії акредитації повністю узгоджуються з ESG-2015. Відмітимо, що процес акредитації освітніх програм є динамічним і гнучким. Так, за результатами річного досвіду проведених експертиз Національне агентство у листопаді 2020 р. затвердило оновлені рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми [2], що містять необхідні доповнення й роз'яснення та покликані допомогти представникам ЗВО та експертам щодо висвітлення й трактування інформації, яка має бути наведена у межах кожного підкритерію у розрізі кожного з критеріїв оцінювання якості освітньої програми (на рівні відомостей самооцінювання освітньої програми та звіту експертної групи відповідно).

Таким чином, за період існування означеної процедури акредитаційної експертизи у розрізі критеріїв оцінювання якості освітньої програми можна стверджувати, що такий механізм її реалізації дозволяє всебічно оцінити освітню програму та освітню діяльність ЗВО, на базі якої вона реалізується, однак потребує зусиль як на рівні керівництва ЗВО щодо інституційних питань розвитку, так і на рівні гаранта освітньої програми щодо якості безпосередньо освітньої програми й умов її реалізації. Онлайн-формат проведення експертиз дає змогу затвердити програму онлайн-візиту експертної групи, організувати спілкування експертів із усіма фокус-групами, провести огляд матеріально-технічної бази ЗВО, що, у свою чергу, забезпечує збір необхідної інформації для надання на усіх трьох рівнях (ЕГ, ГЕР, Національне агентство) раціональних рекомендацій для удосконалення якості освітньої програми, що проходить експертизу.

Література

1. Наказ Міністерства освіти та науки України від 11.07.2019 № 977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>.
2. Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми : затв. Нац. агентством із забезпечення якості вищої освіти 17 листопада 2020 р. / ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»». – Київ, 2020. – 66 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Зміни, що мають місце у сучасній системі освіти, зумовлюють необхідність трансформації суспільної і педагогічної свідомості, зміни ставлення до методологічних засад, цілей і цінностей освіти. Загальновідомо, що зміст і методи пізнання визначаються метою опанування здобувачами освіти певної сукупності знань, умінь і навичок і, відповідно, на їх основі – засвоєння соціального досвіду попередніх поколінь [4]. Провадження професійної діяльності вчителя передбачає соціально-педагогічну складову, що є важливою і для вчителя біології та основ здоров'я. Процес підготовки майбутнього вчителя біології та основ здоров'я до соціально-педагогічної діяльності під час навчання у закладі вищої освіти здійснюється поетапно, причому кожному з етапів властива рівнева характеристика [2, 3].

На основі аналізу наукових джерел інформації, власного досвіду роботи, а також результатів досліджень визначено рівні готовності майбутнього вчителя до соціально-педагогічної діяльності: низький, середній, достатній і високий; відповідно до кожного із рівнів було виділено критерії вивчення готовності майбутніх вчителів біології і здоров'я до реалізації функцій соціально-педагогічної діяльності.

У процесі підготовки майбутніх фахівців-педагогів до професійної діяльності особливе місце відведене практичній складовій. Ефективність професійної підготовки учителів біології та основ здоров'я залежить від правильності організації і проведення запланованих видів практик, що забезпечує якісну підготовку та сприяє формуванню необхідних у них практичних умінь і навичок, зокрема в питанні провадження соціально-педагогічної діяльності [1, 5].

Стратегія діагностики стану сформованості готовності майбутніх учителів біології та основ здоров'я до провадження соціально-педагогічної діяльності в ході практичної підготовки включала всебічну перевірку результатів підготовки [3, 6] в аксіологічно-мотиваційній (вмотивованість до означеного виду діяльності майбутніх учителів біології та основ здоров'я та ціннісні орієнтації щодо їх професійного зростання та розвитку), когнітивно-операційній (володіння майбутніми фахівцями компетентностями, що передбачені освітніми програмами, їх готовність до здійснення професійної діяльності), рефлексивно-креативній сферах (особисті якості майбутнього педагога, рівень розвитку рефлексивних і креативних здібностей тощо).

Таким чином, культура професійної діяльності детермінується певною від сукупністю умов: повнота та глибина опанування спеціальних знань, умінь, навичок і рівня розвитку професійної компетентності, для ефективного визначення готовності майбутніх учителів біології та основ здоров'я до соціально-педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти доцільно використовувати рівнево-критеріальний підхід.

Література

1. Мехед Д. Б., Мехед О. Б. Оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах дистанційної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Вип. 120. Серія : педагогічні науки : Збірник. Чернівці : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2014. С. 83–86.
2. Мехед О. Б. Підготовка майбутніх вчителів біології та основ здоров'я до соціально-педагогічної діяльності з метою популяризації здорового способу життя. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 7 (163) : НУЧК, 2020. С. 115–120.
3. Рижанова А. О. Принцип гармонізації в соціальній педагогіці. Енциклопедія фахівців соціальної сфери. 2-ге вид. За ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
4. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному аспекті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Луганськ, 2005. 44 с.
5. Склярів О. П. Поняття «соціально-педагогічне» в категоріальному апараті соціального пізнання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Київ, 2000. 20 с.
6. Nosko M., Mekhed O., Ryabchenko S., Ivantsova O., Denysovets I., Griban G., Prysyzhniuk S., Oleniev D., Kolesnyk, N., & Tkachenko, P. (2020). The influence of the teacher's social and pedagogical activities on the health-promoting competence of youth. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(9), 18–28.

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МАРКЕТИНГ» У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Чим стрімкіше змінюється світ завдяки технологіям, тим більше посилюється увага до теми необхідних навичок, які також зазнають відчутних змін завдяки змінам на ринку праці й у бізнес-процесах, появі нових професій і відмиранню неактуальних. Згідно зі звітом Світового економічного форуму про майбутнє робочих місць до 2025 р. 50 % усіх співробітників потребуватимуть перекваліфікації [1].

Ринок праці сьогодні вимагає від особистості всебічного розвитку, який забезпечував би конкурентоспроможність фахівця вже на початку його професійної діяльності. Отже, важливе значення слід приділяти не тільки професійним знанням фахівця, а також його здатності оперативно реагувати на вимоги ринку, безперервно займатися самоосвітою, вміти спілкуватися і брати відповідальність за результат власної діяльності.

Підготовка спеціаліста такого рівня передбачає не тільки формування у студентів інтегральних, загальних та спеціальних компетентностей та оволодіння вузькопрофільними знаннями відповідно до Стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», а й професійне становлення особистості [2].

У сучасному світі, щоб бути успішним, недостатньо тільки глибоких знань та досвіду – hard skills (англ. «твердих» – професійних навичок), потрібно розвивати soft skills (англ. «м'які», «гнучкі» – універсальні навички). «М'які» навички пов'язані з «жорсткими» навичками, які забезпечують виконання професійних дій. При цьому «жорсткі» навички гарантують тільки 15 % успіху, в той час як інші 85 % залежать від «м'яких» навичок. На відміну від «жорстких» навичок, які можна сформувати і розвивати згодом, «м'які» навички складніше сформувати.

Поняття «soft skills» починає вживатися в наукових роботах в 90-ті рр. XX ст. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі фахівці в галузі управління, пізніше воно з'являється в працях вітчизняних і зарубіжних представників бізнесу і освіти [3]. Треба зазначити, що сутність поняття «soft skills» по-різному визначається дослідниками в науковій літературі. Ми поділяємо точку зору тих науковців, які розглядають цей термін як вміння успішно взаємодіяти з оточенням, що охоплює ряд універсальних або некогнітивних компетенцій (К. О. Коваль, К. Й. Перез Мейя, І. Ясна та ін.).

До «Soft skills» належать ТОП-10 навичок 2025, які визначили на World Economic Forum, 2020: аналітичне мислення та інноваційність; активне навчання та стратегії навчання; розв'язання складних проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність; лідерство та соціальний вплив; використання технологій, моніторинг та контроль; створення технологій та програмування; витривалість, стресостійкість та гнучкість; логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей [1]. Одним з пріоритетних підходів до формування soft skills у процесі вивчення дисципліни «Маркетинг», з нашої точки зору, є формування навичок, які умовно називають «4 C's або 4 K» (critical thinking – критичне мислення; creativity – креативність; collaboration – колаборація; communication – комунікація).

Доцільно виокремити найбільш ефективні методичні прийоми, що дозволяють інтегрувати soft skills при вивченні дисципліни «Маркетинг». Так, для формування критичного мислення актуальним є постановка пізнавальних завдань, створення під час навчального процесу проблемних ситуацій, що містять протилежні точки зору, які ставлять студентів перед необхідністю самостійно мислити – обґрунтовувати власну позицію, аргументовано розгорнути й викладати власні міркування, приймати рішення.

Проблемне навчання відкриває широкі можливості до залучення інтерактивних методів та методик навчання. Вирішення проблемних завдань в малій групі є невіддільним від спілкування, що сприяє вихованню відповідальності за результати навчання, формуванню комунікативної компетентності та навичок командної роботи.

Підготовка студентами коротких (до 5 хв) повідомлень про новини в сфері маркетингу та їх обговорення також є ефективним видом роботи, що розвиває здатність оцінювати ситуацію та робити обґрунтовані висновки. Одним із сучасних інтерактивних методів навчання, який дає змогу наблизити теорію маркетингу до практики маркетингу є кейс-метод (case study). Аналіз та обговорення кейсів, що описують становище певного підприємства чи певний аспект маркетингової діяльності здійснюється під час практичних занять. Обговорення кейсів сприяє ефективному аналізу ситуацій, учить студентів працювати в одній команді, захищати свою точку зору і враховувати думку й критику інших. Кейс-метод дає змогу студентам оволодіти навичками прийняття управлінських рішень на прикладі реальних господарських ситуацій. Отже, навчання за допомогою розв'язання кейсів допомагає сформувати справжнього фахівця, розвинути його як hard skills, так і soft skills.

Креативність розкривається при врахуванні психологічних особливостей студентів, при створенні умов вільного вибору видів навчальної діяльності та темпу засвоєння матеріалу, а також при застосуванні різних підходів до оволодіння навчальним матеріалом. Під час практичних занять з маркетингу використовується метод проєктів, який передбачає виконання індивідуальних завдань, що створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку професійних навичок. Головним під час використання методу проєктного навчання є те, що теоретичні знання та їх практичне застосування органічно поєднуються. Метою проєктного навчання є навчити студентів здобувати знання самостійно, застосовуючи їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань, а також сприяти формуванню в них комунікативних навичок.

Однією з основних навичок для майбутнього фахівця спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» є комунікабельність. Вона виражається в здатності до спілкування, вміння налагодити контакт з іншими людьми, а також справляти на них враження. У даному напрямку в процесі навчання маркетингу діяльність викладача має бути спрямована на розвиток вмінь доступно та цікаво викладати свої ідеї та думки; впевнено говорити з одногрупниками; виступати перед аудиторією.

Щоб розвивати навички комунікації, на практичних заняттях використовується усний захист робіт з обговоренням, який сприяє розвитку навичок презентації та самопрезентації, ведення дискусії, розвитку ораторської майстерності. Так само, як і комунікабельність, вміння працювати в команді також є запорукою успішної професійної діяльності. А означає це вміння слухати, здатність бачити єдину мету, готовність надати допомогу іншим та підтримати у складній ситуації, вміння переконувати та знаходити компроміс. Щоб навчити студентів вирішувати проблеми та приймати рішення, викладачам необхідно застосовувати групові форми організації освітнього процесу, інтерактивні та проблемні методи навчання.

Особливу актуальність і значимість набуває командна робота у різних режимах: робота в мікрогрупах, парах. З цією метою використовується метод вебквест – пошук інформації на задану тему в мережі інтернет, її опрацювання, обговорення та презентація. Прослуховування повідомлень або проєктів, що актуалізують певну проблему, підготовлених студентами відповідної групи, спрямовують команди до обговорення, дискусії, обміну думками тощо. Застосування цієї технології мотивує і стимулює студентів до навчання, забезпечує формування в них ключових, загальних і професійних компетентностей, передбачає набуття досвіду пошукової діяльності, розширення кругозору, розвиток креативності, критичного мислення, командної роботи та комунікації.

Фокусуючи діяльність викладача на розвитку «soft skills», необхідно змінити формати та технології взаємодії викладача та студентів. При проєктуванні освітньої діяльності важливо враховувати сучасні тенденції, такі як персоналізація, цифровізація, гейміфікація, візуалізація, едьютейнмент, імерсійна освіта, STEM, мікронавчання, змішане та соціальне навчання.

Із врахуванням сучасних трендів студентам пропонується пройти онлайн-курси, що сприяють як безпосередньо розвитку особистості, так й формуванню власної кар'єрної впевненості, які розміщені на платформах Prometheus, «Цифрова освіта. Дія», «Освітній хаб міста Києва», наприклад «Основи цифрового маркетингу», «Мистецтво публічних виступів», «Навчіться впевненіше розповідати», «TikTok/ Instagram/Facebook», «Блогер», «Маркетолог», «Вступ: діджитал-маркетинг для школярів та студентів», «Ораторська майстерність», «Продажі та комунікації» тощо.

Отже, сучасна фахова передвища освіта тільки стоїть на порозі реформ, пов'язаних з орієнтацією навчання на розвиток навичок, що мають попит на ринку праці. Ключова різниця в оволодінні «soft skills» і «hard skills» полягає в тому, що «гнучким» навичкам складно навчитися з книжок або просто виконуючи свої функціональні обов'язки, хоча вони є вкрай необхідним для сучасних молодих фахівців. Володіння «Soft skills» дозволяє досягти успіху у майбутній професійній діяльності студентів, допомагає успішно реалізуватися у світі, який швидко змінюється.

Література

1. Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn>
2. Стандарт фахової передвищої освіти: освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredvisha-osvita/sector-fahovoyi-peredvishoyi-osviti/zatverdzeni-standarti>
3. Європейський словник навичок та компетенцій [Електронний ресурс] / DISCO European Dictionary of Skills and Competences. – Режим доступу: http://disco-tools.eu/disco2_portal/
4. Освітні тренди: на що орієнтуватися педагогічному працівнику у майбутньому? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://educationpakhomova.blogspot.com/2021/01/2021.html>

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Усталена роками система контролю результатів навчання студентів, заснована на застарілих принципах, правилах і методиках, нині не спроможна забезпечити об'єктивне, надійне оцінювання якості їх професійної підготовленості. Причини цього негативного явища зумовлюються складністю методологічних, дидактичних, методичних проблем як організації освітнього процесу у коледжах, так і оцінювання якості навчання студентів. Натомість маємо констатувати: педагогічною наукою поки-що не обґрунтовано докладних теорій та, відповідно, не розроблено валідних методик, які дозволяють надійно оцінити рівень опанування майбутніми техніками, технологіями, виконробами професійними знаннями, уміннями, іншими компетентностями, визначеними освітніми стандартами чи освітньо-професійними програмами результатами навчання. З огляду на зазначене, постала нагальна необхідність розроблення докладної, зрозумілої, простої у використанні педагогічними працівниками методики оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах.

Варто вказати, що розв'язанню щойно наголошених проблем присвячені праці багатьох учених: методологічні засади забезпечення і моніторингу якості освіти досліджували В. Кремінський, В. Луговий, Н. Ничкало, Ж. Таланова, О. Слюсаренко, А. Ставицький, В. Ткаченко, Є. Хриков); теоретичні основи оцінювання якості професійної освіти обґрунтовували О. Локшина, О. Ляшенко, С. Бабінець, В. Бобрицька, С. Кретович, І. Булах, Л. Гриневич; методичні основи моніторингу та оцінювання якості підготовки фахівців висвітлювали Л. Ярошук, А. Каленський, П. Лузан, Н. Ваніна, Т. Пащенко, В. Чешук, Л. Юрченко та ін. Разом з тим, не дивлячись на чисельність наукових досліджень, маємо констатувати, що наукова робота з розроблення та обґрунтування докладної методики оцінювання якості підготовки фахівців, зокрема у закладах фахової перед вищої освіти, хоча й активізувалася нещодавно у зв'язку з перепрофілюванням роботи Науково-методичного центру вищої та фахової перед вищої освіти, але поки-що не дала бажаних результатів.

Мета дослідження: на основі аналізу сутнісних характеристик педагогічного оцінювання, особливостей компетентнісного підходу в фаховій передвищій освіті обґрунтувати докладну методику оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах.

Основним критерієм ефективності професійної підготовки фахівців у коледжах є *якість освіти* – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам освіти (фахової перед вищої, вищої), професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти. У термінах нової компетентнісної парадигми освітні результати – це задекларована в освітніх стандартах сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що мають бути опановані особою у процесі навчання за певною освітньою програмою, і які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Зауважимо, що *еталонні результати навчання* – це програмні результати навчання, задекларовані в певній освітній програмі. У свою чергу, комплекс знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих студентом у перебігу опанування певної освітньо-професійної програми є актуальними, освітніми результатами. Відтак, в основі процедури оцінювання – зіставлення демонстрованих студентами знань, умінь, навичок, інших компетентностей (актуальний стан об'єкта), з еталонними (очікуваними, унормованими) результатами та встановлення об'єктивного рівня якості підготовки інженерно-технічних фахівців (див. рис. 1).

Переважно, в науковій літературі сутність процесу педагогічного оцінювання учені пов'язують з систематичним збиранням та інтерпретацією даних, продукуванням на їх основі суджень для організації певних дій щодо поліпшення системи. При цьому найчастіше виокремлюється інформаційна (збір відомостей про студента, студентську групу, спеціальність тощо), інтерпретуюча (встановлення ступеня сформованості знань, умінь, окремих якостей особистості, рівня згуртованості студентського колективу, стану інженерно-технічної освіти та ін.) та коригуюча (внесення певних змін в освітній процес, оптимізація методів, форм, технологій навчання і виховання, надання методичної допомоги суб'єктам педагогічної взаємодії тощо) функції оцінювання результатів навчання студентів.

Варто погодитися з рекомендаціями учених, що педагогічне оцінювання може застосовуватися для різних цілей: для визначення навчальних досягнень студентів; для встановлення ефективності методів і форм організації навчання; для визначення ефективності діяльності закладу освіти; для визначення результативності обґрунтованого способу навчання, дидактичної технології та ін. У нашому випадку, будемо орієнтуватися на оцінювання «з метою розвитку, покращення та вдосконалення (for improvement)» результатів компетентнісних досягнень студентів – їх професійної підготовки.

Рис. 1. Схема процедури оцінювання якості підготовки фахівців

З огляду на зазначене, вважаємо, що оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах варто розглядати як логічну структуру, що ієрархічно поєднує такі етапи:

1. Аналіз Державного класифікатора професій ДК 003:2010, кваліфікаційної характеристики фахівця, професіограми, професійного стандарту;
2. Встановлення еталонних результатів навчання як нормативних вимог підготовки фахівців;
3. Визначення переліку знань, умінь, які мають бути об'єктами оцінювання на певному етапі діагностики якості підготовки фахівців у коледжі;
4. Виділення структурних компонентів професійних умінь як об'єктів оцінювання якості підготовки фахівців;
5. Понятійно-змістовий аналіз компонентів професійного уміння та виділення домінантних навчальних елементів;
6. Визначення дій (операцій), виконання яких свідчить про опанування студентом відповідного компонента професійного уміння;
7. Розроблення діагностичного інструментарію щодо оцінювання рівнів опанування студентами компонентами професійного уміння;
8. Проведення процедури оцінювання рівнів сформованості компонентів професійного уміння у студентів досліджуваної спеціальності;
9. Висновки про якість підготовки фахівців на певному етапі опанування студентами освітньо-професійної програми.

За результатами перевірки компетентнісних досягнень студентів робиться висновок про відповідність підготовленості студентів (зокрема, випускників) нормативним вимогам. Таким чином, обґрунтована методика оцінювання якості професійної підготовки фахівців інженерно-технічних спеціальностей дає можливість визначити реальний рівень відповідності підготовленості студентів встановленим нормативним вимогам на всіх етапах опанування освітньою програмою. Запропонований метод оцінювання компетентностей (освітніх результатів) на основі дидактичного диференціювання професійних дій надає можливість зацікавленим суб'єктам освітнього процесу вже не інтуїтивно, а цілеспрямовано, на науковій основі розробити діагностичний інструментарій, провести діагностичні процедури й отримати об'єктивні, надійні результати перевірки компетентнісних досягнень студентів. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розробкою методичної системи оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх фахових молодших бакалаврів.

ОСТАПЕНКО АННА

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ ДУНАЙСЬКОГО РЕГІОНУ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Європейський союз 8 грудня 2011 року прийняв Стратегію для Дунайського регіону. Для ЄС ця стратегія є однією з чотирьох макрорегіональних стратегій, які підтримав Європарламент та Рада ЄС. До Європейської стратегії для Дунайського регіону приєдналися 14 країн партнерів, зокрема, 9 країн-

членів ЄС (Німеччина, Болгарія, Хорватія, Австрія, Угорщина, Словаччина, Чеська Республіка, Румунія, Словенія) та 5 асоційованих країн (Боснія та Герцеговина, Сербія, Чорногорія, Молдова та Україна). Положення ЄСДР складається з 12 тематичних напрямів, головними координаторами кожного напрямку ЄСДР являються дві країни ЄС [1]. Основними положеннями ЄСДР є зміцнення міжнародних зв'язків, з розвиток Дунаю як регіону з масивним потенціалом, тісна співпраця всіх органів влади для подолання соціальної та економічної нерівності країн у регіоні.

У 2020 р. було між Міністерством освіти і науки України, Федеральним Міністерством з питань праці, сім'ї та молоді Австрійської Республіки, було укладено угоду, метою якої є спільна координація тематичного напрямку 9 ЄСДР «Люди та навички». Для України це потужний ривок у співпраці з ЄС [2].

Головна ідея угоди – підвищення рівня працевлаштування молоді. Мається на меті проведення спільних заходів щодо реалізації пріоритету якості освіти, пристосування до потреб ринку праці, забезпечення розвитку інклюзивної освіти, рівних можливостей при професійній підготовці, тісна співпраця між університетами та бізнесом [2].

Оновлений план дій ЄСДР зосереджується на двох векторах.

Вектор 1: розвиток соціальної політики й ринку праці.

Дія 1. Тісна співпраця між ринком праці та іншими сферами діяльності в країні:

– міждержавні програми обміну досвідом, удосконалення професійних навичок працівників котрі підпадають під згадану концепцію;

– удосконалення та розроблення нових освітніх ідей щодо якості професійно-технічної освіти;

– компетентісний перехід від навчання до працевлаштування випускників П(ПТ) та інших освітніх закладів.

Дія 2. Інформаційно-інноваційна діяльність серед молоді для кращого працевлаштування серед однолітків:

– розвиток навичок у сфері ІТ серед працездатного населення регіону;

– удосконалення трудового законодавства в країнах регіону для залучення новітніх інвестиційних технологій у певний регіон.

Дія 3. Сприяння покращення освіти для вразливих груп суспільства, а також забезпечення їх працевлаштування на ринку праці (інклюзія):

– люди з обмеженими можливостями повинні мати рівні права на ринку праці;

– заохочення та збільшення кількості молоді, спрямованої на навчання та здобуття певної професії;

Дія 4. Зменшення рівня бідності серед населення та забезпечення соціального забезпечення серед громадян:

– доступ незаможним верствам населення до ринку праці;

– проведення заходів зі зменшення бідності в країні.

Вектор 2: забезпечення освітою та професійна підготовка громадян.

Дія 5. Якісна освіта, ефективна система розвитку освіти:

– вдосконалення актуальних навичок для сучасного ринку праці;

– модернізація професійно-технічних та виробничих спеціальностей, покращення заочної освіти для професійної діяльності (work-based learning);

– збільшення рейтингу освітніх спеціальностей у регіонах.

Дія 6. Якісні знання студентів, уміння та компетентність:

– напрям на підвищення грамотності у гуманітарно-математичних галузях;

– покращення рівня знань у сфері бізнесу;

Дія 7. Безперервність освіти для громадян та участь в освітній мобільності:

– тісна співпраця між закладами освіти;

– розвиток самостійного навчання, спрямованого на особистісний розвиток громадян;

– визнання здобутої освіти та кваліфікації у різних країнах, запровадження в освіту Європейської системи кваліфікації (European Qualification Framework) та Національної системи кваліфікації (National Qualification Framework) з метою визнання здобутих дипломів у всіх європейських країнах.

Дія 8. Розвиток інклюзивної освіти, спільні цілі рівність прав:

– рівні права на освіту серед різних соціальних груп;

– відбір учнів до закладів вищої освіти;

– рівні права на освіту серед молоді та дорослих, незалежно від статі;

– навчання громадян критичному мисленню та розвиток міжкультурних зв'язків, демократія у сфері освіти [2].

Заступник Міністра соціальної політики Ольга Ревук повідомила на відкритті 9 Міжнародної конференції стейкхолдерів Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону про пріоритет напрямку «Сталого розвитку Дунайського регіону через цифровізацію, інклюзію та освіту», подальшу

співпрацю нашої держави у сфері соціальних інновацій, професійної підготовки, інклюзії, боротьби із бідністю в Дунайському регіоні [3].

Співпраця між державами-членами ЄС та країнами-кандидатами в ЄСДР є унікальною платформи для сприяння сталого розвитку територій та вирішення спільних проблем певного макрорегіону. Головною проблемою 2020–2021 рр. є обговорення ринку праці в період COVID-19, освітній процес та відновлення економіки та соціального розвитку в період епідемії. На конференції було обговорення про кризові часи та необхідність більшої солідарності між державами – членами ЄС та сусідніми країнами, причинами цієї реалізації макрорегіональних стратегій є використання ресурсів для допомоги регіонам у відновленні та зростанні економіки. Отже, забезпечення якості системи професійної освіти і навчання на сучасному етапі не є абсолютним поняттям, а соціальною конструкцією, яка повинна відповідати макрорегіональним стратегіям, а також цінностям, цілям, ресурсам України та країн ЄС.

Література

1. Дунайська стратегія. URL: <http://surl.li/aknsl> (дата звернення: 03.10.2021)
2. Європейська стратегія для Дунайського регіону (ЄСДР). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/mizhnarodna-spivpraca/yevropejska-strategiya-dlya-dunajskogo-regionu-yesdr> (дата звернення: 02.10.2021)
3. Заступник Міністра соціальної політики Ольга Ревук взяла участь у відкритті 9-ї Міжнародної конференції стейкхолдерів Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону пріоритетного напрямку 9 «Сталий розвиток Дунайського регіону через цифровізацію, інклюзію та освіту». URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20215.html?PrintVersion> (дата звернення: 03.10.2021)

ОСТРОВСЬКА КАТЕРИНА, ОСТРОВСЬКИЙ ІГОР

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА ПІДЛІТКІВ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ ДО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні особливо гостро постає питання невідповідності молоді з особливими освітніми потребами до працевлаштування в ринкових умовах, що проявляється, зокрема в недостатньому рівні розвитку їхньої здатності до професійної діяльності, відсутності сформованих знань, умінь і навичок її самостійного проживання. Разом з тим катастрофічним є становище підлітків та молоді із спектром аутистичних порушень. Після закінчення навчання у спеціальній чи інклюзивній загальноосвітній школі випускники не можуть знайти роботу через відсутність професійної підготовки. Питаннями розвитку професійної освіти осіб з особливими потребами в Україні займалися Т. Безпалько, Ж. Вірна, О. Єжова, І. Іноземцева, А. Шевцов. Однак, на жаль, науково-практичні розробки на сьогоднішній день є далекі від практичної реалізації. Психологічний компонент професійної освіти осіб з особливими потребами висвітлений у праці [1], де наголошується, що основною проблемою їх широкої зайнятості є відсутність мотивації до праці. Взагалі необхідно зауважити, що підготовка дітей з важкими порушеннями розвитку, зокрема з розладами спектра аутизму, до професійної зайнятості включає тривалий період їх соціалізації [2] та оволодіння певними соціальними компетенціями. Однак, завдяки існуванню об'єктивних бар'єрів соціалізації [3] питання професійно-трудової підготовки осіб з розладами спектра аутизму (РСА) недостатньо вивчено у сучасній вітчизняній літературі. Тому є потреба розроблення технологій профорієнтації та професійної підготовки серед підлітків та молоді з аутизмом, що сприятиме їх більшій затребуваності на ринку праці.

Метою роботи є розробка технології профорієнтації та підвищення працездатності підлітків та молоді з розладами спектра аутизму для працевлаштування на відкритому та захищеному ринку праці.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

- створити систему комплексної діагностики професійних навичок підлітків з розладами спектра аутизму;
- визначити науково-методологічні засади розроблення технології профорієнтації та підвищення працездатності підлітків та молоді з розладами спектра аутизму з метою професійної адаптації та формування професійних навичок;
- розробити та експериментально апробувати технології профорієнтації та підвищення працездатності підлітків та молоді з розладами спектра аутизму у контексті професійної освіти.

Проблема організації професійної орієнтації як чинника професійного самовизначення розглядалася А. Асмоловим, В. Аванесовим, В. Бодровим, О. Борисовою, К. Гуревичем, Л. Мітіною, А. Сазановим, Б. Федоришиним та ін. Професійне визначення та професійну орієнтацію як процес засвоєння

соціальних ролей у процесі соціалізації вивчали: М. Батирева, С. Боровкіна, Т. Єкімова, Н. Касаткіна, І. Мерзляков, Т. Рогачова, І. Чечель; дослідження соціальних, психологічних та педагогічних аспектів професійної адаптації підлітків з аутизмом – К. Островська, Т. Скрипник, А. Чуприков, Л. Шипіцина, Д. Шульженко. Новизна пропонованого у роботі підходу базується на апробації технологій професійної освіти підлітків з аутизмом з метою широкого їх впровадження у професійну інклюзивну освіту.

Експериментальна база дослідження – підлітки із аутизмом з різних регіонів України (Київська, Львівська, Дніпропетровська, Полтавська, Рівненська області). У ході дослідження було використано такі методи: анкетування, інтерв'ювання, бесіда, тестування, аналіз продуктів діяльності, спостереження, метод експертних оцінок спеціалістів, експеримент, а також психолого-освітній профіль ААРЕР для визначення професійних навичок підлітків та молоді з РСА.

В роботі передбачено виконання таких етапів дослідження:

- 1) проведення психологічної діагностики підлітків з РСА;
- 2) визначення професійних навичок підлітків з РСА у спеціальній та в інклюзивній школі;
 - розробка методів педагогічного формування професійних навичок підлітків з РСА;
 - розробка та впровадження командної роботи фахівців з організації професійної підготовки підлітків з аутизмом;
 - розробка змісту індивідуальних консультацій фахівцями підлітків з РСА;
 - розробка та впровадження тренінгів розвитку професійних навичок підлітків з РСА;
 - апробація методів профорієнтації підлітків з РСА;
 - розробка методів взаємодії педагогів з батьками як учасниками навчально-виховного процесу осіб з особливими потребами;
- 3) розробка програми підготовки педагогічних кадрів для професійної адаптації осіб з інвалідністю в інклюзивних закладах профтехосвіти;
 - розробка компетенцій нової кваліфікації «асистент викладача», «асистент майстра виробничого навчання»;
 - проведення підвищення кваліфікації педагогів з професійної орієнтації підлітків з аутизмом;
 - проведення лобювання упровадження методів профорієнтації у навчальну програму загальноосвітньої школи та закладів професійної (професійно-технічної) освіти для підлітків та молоді з РСА.

В ході досліджень отримано такі **наукові результати**, зокрема:

- визначено компоненти професійної адаптації підлітків з РСА та критерії їх ефективності;
- розроблено й апробовано технологію профорієнтації та підвищення працездатності підлітків та молоді з розладами спектру аутизму в умовах профтехосвіти, яка охоплює всі аспекти, починаючи від медикаментозної терапії, психологічної діагностики професійних здібностей, підбору методів формування професійної адаптації, моніторингу ефективності впливу та забезпечення розвитку професійних навичок підлітків з аутизмом у профтехосвіті, встановлено компоненти професійної підготовки, а також етапність їх виконання, результатом реалізації якої буде професійна адаптація підлітків з аутизмом та підготовка до самостійного життя;
- розширено та доповнено наукові дані про: особливості сформованості професійних навичок підлітків з аутизмом; уточнено психологічні особливості підлітків з аутизмом.

Це дало можливість отримати такі **практичні результати**:

- теоретично обґрунтовано та розроблено діагностичний інструментарій для вивчення професійних навичок підлітків з аутизмом.
- виокремлено особливості професійної орієнтації підлітків з аутизмом.
- розроблено та апробовано методи терапевтичного впливу на формування професійних навичок підлітків з аутизмом;
- на основі розробленої програми створено й апробовано систему професійної підготовки підлітків з аутизмом в умовах профтехосвіти, яка сприятиме покращенню їх професійної адаптації.

Література

1. Syriopoulou-Delli Ch. K. Review on Vocational Training and Employment of Individuals with Autism Spectrum Disorder / Christine K Syriopoulou-Delli, Ioanna Papavassiliou, Dimitra Karampilia // Journal of Educational and Developmental Psychology, 2016, Vol. 6, No 2. – P. 84. – Режим доступу: 10.5539/jedp.v6n2p8
2. Синьов В.М. Особливості умов соціалізації дітей з аутистичними порушеннями : зб. наук. пр. / В. М. Синьов, Д. І. Шульженко // Науковий часопис імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2012. – № 21. – С. 251–256. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2012_21_66
3. Usher L. V. Social Competence with an Unfamiliar Peer in Children and Adolescents with High Functioning Autism: Measurement and Individual Differences / Lauren V. Usher, Catherine A. Burrows, Caley B. Schwartz and Heather A. Henderson // Res Autism Spectr Disord. – Author manuscript; available in PMC, 2016. – No 6.– P. 25–39.– Режим доступу: 10.1016/j.rasd.2015.05.005

ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним з шляхів поліпшення якості освіти, ефективного управління підготовкою фахівців у вищій школі є підвищення рівня здійснюваного контролю формування компетентностей студентів. Відповідно до думки вчених, контроль професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти виконує ряд функцій.

Коригувальна функція контролю формування компетентностей студентів полягає у виявленні рівня їх сформованості у кожного студента з метою внесення змін до навчального процесу відповідно з особливостями кожного студента, при цьому необхідно використовувати як традиційні, так і сучасні технології контролю.

Попереджувальна функція контролю дозволяє студентам зробити акцент на пропонованих викладачем вимогах, а також на вивченому матеріалі з дисципліни. Ця функція дає можливість виявити готовність до проведення контролюючих заходів, ступінь володіння матеріалом, визначити недоробки в засвоєнні матеріалу і ліквідувати їх.

Навчальна функція контролю сформованості компетентностей студентів забезпечується системою сучасних контрольних завдань. Реалізація цієї функції здійснюється завдяки використанню сучасних форм контролю, наприклад, ділової гри, есе, веб-квесту, портфоліо. Завдяки їм забезпечується успішне просування студентів у пізнавальній сфері, активізація роботи з пошуку, вивчення та засвоєння нового навчального матеріалу.

Узагальнююча функція контролю полягає у виявленні рівня сформованості компетентностей студентів після закінчення вивчення окремого розділу (в кінці теми, модуля, семестру, року). Ця функція контролю носить узагальнюючий, комплексний характер.

Розвиваюча функція контролю сформованості компетентностей студентів сприяє розвитку їх особистісних якостей, формування пізнавальних здібностей, створення умов для саморозвитку творчої індивідуальності та розкриття творчого потенціалу.

Виховна функція контролю сформованості компетентностей студентів зачіпає їх емоційну сферу особистості, сприяє вихованню у студентів ряду позитивних якостей. Завданням виховної функції є формування відповідального ставлення до результатів своєї навчальної діяльності, привчання учнів до систематичної аудиторної і самостійної роботи. Реалізація виховної функції контролю сформованості компетентностей студентів полягає в самодисципліні, самоорганізації, самоконтролі та саморефлексії.

Оціночно-діагностична функція контролю дозволяє своєчасно встановити рівень сформованості компетентностей студента. Ця функція реалізується за допомогою формування критеріїв оцінки рівня сформованості компетентностей студентів. Її завданням є перевірка, виявлення, вимір і оцінка рівня сформованості. Здійснення оціночно-діагностичної функції контролю реалізується за допомогою виставлення оцінки навчальної діяльності студентів, яка є мотивацією в освоєнні навчального матеріалу.

Мотиваційна функція контролю сформованості компетентностей студентів забезпечує підтримку інтересу до досліджуваного предмета. Вона стимулює подальше вивчення предмета. Для більшості студентів позитивні результати контролю сформованості їх компетентностей викликають позитивне ставлення до навчальної праці і бажання бути успішними.

Функція встановлення зворотного зв'язку реалізується за допомогою отримання викладачем інформації про хід освітнього процесу, що є необхідною умовою його вдосконалення. У процесі контролю відбувається встановлення діалогу, обмін думками, позиціями між викладачами та студентами.

Інформаційна функція контролю сформованості компетентностей студентів забезпечує відкриту інформацію щодо форм, методів контролю, критеріїв оцінки, що міститься в друкованих та Інтернет-джерелах, де можна знайти додаткові контролюючі матеріали для підготовки до різних видів контролю.

Плануюча функція контролю сформованості компетентностей студентів дозволяє досягати ефективності в плануванні засвоєння навчального матеріалу і використанні ефективних методів і форм контролю в викладацькій діяльності. Реалізація цієї функції забезпечується аналізом і синтезом раніше засвоєного матеріалу, його повторенням і закріпленням.

Диференційована функція «контролю» полягає в диференційованому використанні методів, форм, видів контролю, залежно від рівня сформованості компетентностей студентів, часу проведення контролю.

Емоційно-рефлексивна функція контролю «полягає у вираженні загальної думки і судження про студента, а також про виконану ним навчальну роботу. Це судження може виражатися згодою, схваленням, підбадьоренням, зауваженням, запереченням, осудженням. Основним принципом реалі-

зації емоційно-рефлексивної функції контролю сформованості компетентностей студентів є принцип гуманізації педагогічної взаємодії, оскільки особистість виховується особистістю.

Прогностична функція контролю полягає в здатності виробити науково обґрунтовані прогнози про подальші шляхи професійного розвитку особистості студента, його самореалізації, самовдосконалення. Прогностична функція контролю дозволяє більш точно сформулювати цілі навчання і створити модель очікуваного результату.

Вміле володіння викладачем різними видами контролю залежно від функції, які він виконує, сприяє підвищенню якості навчання.

РАДКЕВИЧ ОЛЕКСАНДР

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ MICROSOFT «TO DO» У ПЛАНУВАННІ ПРОЄКТНИХ ЗАВДАНЬ

Успішна професійна діяльність педагогічних працівників закладів професійної освіти неможлива без системного і послідовного виконання проєктних завдань. Це надзвичайно важливо в контексті сучасних підходів до підготовки майбутніх фахівців для різних галузей економіки.

Для повноцінного розуміння специфіки програмного забезпечення «To Do» необхідним є оволодіння викладачами і майстрами виробничого навчання закладів професійної освіти знаннями щодо поширення персональної інформації шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [2; 3; 8], зокрема в розрізі євроінтеграційних процесів та сучасних підходів до професійного розвитку викладачів і тренерів професійних шкіл в країнах Європейського Союзу [9]. Не менш важливим, на думку В. Радкевич, є здійснення модернізаційних змін у професійній освіті і, зокрема, професійної підготовки майбутніх фахівців на основі інноваційних технологій навчання, які активно використовуються в зарубіжній освітній практиці [4]. У цьому контексті, як стверджує вчена, важливу роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології, а особливо програмне забезпечення Microsoft «Project», «Planner», «To Do».

Застосування означеного програмного забезпечення сприяє формуванню нових компетентностей майбутніх фахівців для належного та послідовного виконання ними своїх функцій, що розкривається в працях Р. Зозуляк-Слущик [6]. Використання сучасних інформаційних технологій позитивно впливає на підвищення рівня соціалізації фахівців на сучасному ринку праці. Важливі аспекти такої соціалізації висвітлено в працях Л. Базиль, В. Орлова [7]. Сучасні підходи до розвитку професійної освіти в Україні та основі досвіду країн Євросоюзу охарактеризовано О. Бородієнко, Л. Пуховською, С. Леу та ін. [5].

Ураховуючи специфіку професійної діяльності педагогічних працівників закладів професійної освіти, складно утримати в пам'яті величезні масиви інформації, пов'язаної з власними професійними обов'язками. Для розв'язання цієї проблеми було розроблено безкоштовний програмний додаток під назвою «To Do» для телефонів, комп'ютерів та іншої ЕОМ техніки (операційні системи Android, Windows, iOS). Його ціллю є створення списків завдань, котрі допомагають упорядкувати структуру освітнього процесу. Програмне забезпечення «To Do» (рис. 1) представляє собою планувальник проєктних завдань для успішного їх виконання. Воно зручне для персонального менеджменту та тайм менеджменту педагогічних працівників, адже надає широкі можливості для розв'язання професійних завдань із застосуванням обов'язкових для виконання списків [1].

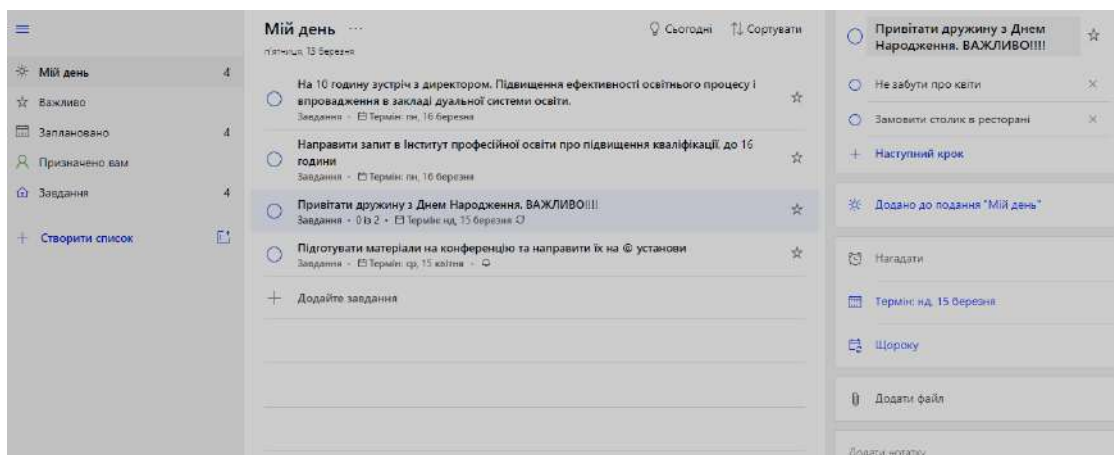

Рис. 1. Робоча панель програмного забезпечення «To Do»

Зауважимо, що програмний продукт є інтуїтивно зрозумілим та дружелюбним для користувачів. На офіційному вебсайті корпорації Microsoft та в самому додатку пропонується допомога користувачам для повного розуміння програмного забезпечення. Означений програмний продукт побудований на основі хмарної технології. Це дає змогу зберігати та синхронізувати завдання з хмарними серверами, що унеможлиблює втрату даних. У цьому контексті варто відмітити його повну інтеграцію з Office 365, що уможлиблює створення нових проєктних завдань або імпортування завдань з інших інструментів, наприклад електронна пошта Outlook. Окрім цього, програмне забезпечення «To Do» синхронізує списки завдань з календарем поштового клієнта Outlook для керування завданнями в одному централізованому додатку. Розкриваючи функціонал програмного забезпечення через призму професійної діяльності, педагогічних працівників необхідно зосередитись на його головній функції. Йдеться про щоденні списки проєктних завдань, згідно з якими забезпечується планування, систематизація та зосередженість на виконанні щоденних проєктних завдань. На основі цього педагогічні працівники закладів професійної освіти можуть додавати нові завдання безпосередньо до загального чи створюваного ними списку завдань, плануючи свій робочий та вільний від роботи час. Розв'язання складних завдань передбачає застосування багаторівневої структури з послідовними етапами виконання проміжних завдань. Це особливо важливо у контексті тайм-менеджменту педагогічного працівника.

Зауважимо, що загальний список завдань форматується щоденно і таким чином, що педагогічні працівники можуть самостійно додавати першочергові завдання, які їм необхідно розв'язати. Не виконані завдання перед форматуванням зберігаються у списку новин і переносяться до пропозицій на наступний день. Після цього можливим є перегляд завдань і визначення того, що було виконано, а що необхідно перенести на інший день. Варто виокремити функцію «нагадування про необхідність виконання завдань». Так, нагадування має широкі можливості як-от: нагадати пізніше сьогодні, завтра на початку робочого дня, наступного тижня з початком робочого дня. Можливим є обрання конкретної дати та часу. Окрім цього, є можливість вибору спеціальної дати через внутрішній календар. Аналогічний функціонал має опція щодо строків виконання завдань.

Іншим важливим елементом програмного забезпечення «To Do» є визначення пріоритетів проєктних завдань. Воно дає можливість виставити для конкретного завдання пріоритет на виконання. Це відбувається через позначення завдання піктограмою «зірка» та дублює його у списку важливих завдань, що відображається окремо та знаходиться на другій позиції після основних завдань.

Актуальною для педагогічних працівників закладів професійної освіти є опція щодо повторюваності завдань. Це дає змогу встановлювати завдання на повторення, наприклад: щодня, по-буднях (понеділок-п'ятниця), щотижня, щомісяця, щороку або вказати свою важливу послідовність (кожна остання п'ятниця місяця і кожний другий понеділок тижня) тощо. Окрім цього педагогічні працівники до кожного завдання можуть додавати файли, що розташовані на комп'ютері, телефоні, планшеті чи інших носіях інформації, до яких є доступ через мережу інтернет.

Важливим у плануванні проєктних завдань педагогічних працівників закладів професійної освіти є використання можливостей спільного доступу до списків завдань для їх виконання. Такі списки можуть бути диференційовані за групами, до яких можуть мати доступ зовнішні користувачі: педагогічні працівники, студенти, батьки, роботодавці та ін. Означений функціонал відкривається за допомогою дотичного програмного забезпечення Microsoft «Planner», що повністю сумісне з додатком «To Do».

Отже, застосування педагогічними працівниками закладів професійної освіти програмного забезпечення Microsoft «To Do» дає можливість забезпечити ефективну організацію їхньої професійної діяльності на засадах персонального менеджменту та тайм менеджменту.

Література

1. Microsoft To Do [Електронний ресурс] Microsoft Corporation. – Режим доступу: <https://to-do.office.com/tasks/myday>.
2. Конфіденційність персональної інформації педагогічних працівників ПТНЗ під час інформаційно-аналітичної діяльності в мережі Інтернет. *Інформаційно-телекомунікаційні технології у сучасній освіті: досвід проблеми перспективи*. 2015 р. ч. 2. С. 77–85.
3. Радкевич, О. П. До розуміння персональної інформації та персональних даних. *Інформаційні технології в глобальному управлінні*. 2011. Вип. 10. С. 122–124.
4. Радкевич, В. Принципи модернізації професійно-технічної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. Вип. 3. С. 331–337.
5. Бородієнко, О., Пуховська, Л., Радкевич, В., Радкевич, О. та Леу, С. Дорожня карта професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2017. Вип. 13. С. 130–138.
6. Зозуляк-Случик Р., Радкевич О. Деонтологія соціальної роботи як складова професійно-етичної компетенції майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського університету: педагогічні науки*. 2017. № 3. С. 36–41. Режим доступу: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1531>

7. Bazyl, L., Radkevych, O., Radkevych, V., Orlov, V., Interdisciplinary Approach to the Economic-Legal Socialization of Specialists in Modern Labor Market. *Utopia y Praxis Latinoamericana*. 2020. 25 (6). pp. 208–218

8. Радкевич О. П. Програмне забезпечення управління проектами у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*. 2019. Вип. 2 (19). С. 124–132. doi: 10.32835/2223-5752.2019.19.124-132.

9. Радкевич, О. Професійний розвиток викладачів і тренерів закладів професійної освіти в країнах Європейського Союзу. *Professional Pedagogics*. 2017. Вип. 14. С. 133–139. doi: 10.32835/2223-5752.2017.14.133-139.

САЛЮК АНДРІЙ

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблеми розвитку професійної підготовки менеджерів в Україні для підприємницької діяльності є надзвичайно актуальними. У сучасних умовах, на основі ринкових відносин, одним із пріоритетних напрямів є впровадження теоретичних і методологічних аспектів щодо підготовки менеджерів для їх практично-підприємницької діяльності.

Менеджмент як вид професійної діяльності, став об'єктом дослідження на початку ХХ ст. у США, після виходу книги Ф. У. Тейлора «Принципи наукового управління» у 1911 р. Американського інженера-механіка Фредеріка Тейлора вважають засновником школи наукового управління і часто називають батьком наукових методів управління, а його книга є початком визнання менеджменту як науки і самостійної сфери дослідження. Менеджмент виник у США в період активного формування ринкової економіки, коли розвиток виробництва на межі ХІХ–ХХ ст. змусив керівників приділяти особливу увагу питанням розробки наукових і раціональних принципів управління людьми, обладнанням, матеріалами та фінансами [1].

Перші теоретичні розробки відносяться до ХVІІІ–ХІХ ст. Однак розвиток управлінської думки в Україні неможливо розглядати у відриві від Росії. Це пов'язано з тим, що Україна не мала своєї державності. Видатні вчені, починаючи свою діяльність в Україні, потім плідно працювали в Росії. Це такі відомі українські вчені-економісти, як М. Х. Бунге (1823–1895), І. В. Вернадський (1821–1884), М. Ліванов (1751–1800), А. Самборський (173–1815), М. І. Туган-Барановський (1865–1919).

Подальший розвиток теорії управління пов'язаний з іменами видатних учених, таких, як О. О. Богданов (1873–1928), А. К. Гастев (1882–1941), Ф. Р. Дунаєвський (1887–1960), О. А. Єрманський (1866–1941), П. М. Кержинцев (1881–1940), Е. Ф. Розмирович (1886–1953), Е. Хаусвальд (1868–1942).

Характерними сферами досліджень для цієї групи вчених були: пошук законів, принципів організаційних систем; методів і принципів управління; добору, підготовки і перепідготовки кадрів; ролі й стилю роботи керівника [2].

Управління як галузь науки пройшло певні етапи свого становлення і розвитку, у процесі якого виникали різні підходи, формувалися школи. У першій половині ХХ ст. у зарубіжній науці управління створилися чотири найважливіші школи, які зробили суттєвий вклад у розвиток сучасної теорії і практики управління. Хронологічно вони відображені на рис. 1.

Рис. 1. Школи управління

На підприємствах України, менеджмент умовно можна поділити на три основні напрями, зокрема: система менеджерів минулого; система менеджерів теперішнього; система менеджерів майбутнього

1. Система менеджменту минулого, що залишилася у спадок від радянських часів. Основними її ознаками є жорстка централізація, слабка мотивація персоналу, активне використання адміністративних методів управління. Характерними рисами таких підприємств є низька продуктивність праці та конкурентоспроможність, нездатність підприємства вийти на зовнішні ринки через якість продукції тощо.

2. Система менеджменту теперішнього, що сформувалася в малих та середніх підприємствах. Основні ознаки – максимально спрощена організаційна структура підприємства (як правило, лінійна), відсутність стратегії розвитку.

3. Система менеджменту майбутнього, що була впроваджена іноземними компаніями або на основі досвіду іноземних компаній. Характерною рисою менеджменту даного виду є часткове впровадження іноземних підходів до управління.

Охарактеризовані три системи менеджменту відобразили неможливість застосування тих чи інших нових підходів, оскільки на вітчизняний корпоративний сектор мають потужний вплив зовнішні чинники (політична, економічна, соціальна ситуація в країні тощо) [3, с. 35].

Необхідно зазначити, що українські підприємства організації у своїй діяльності стикаються з відповідними проблемами менеджменту, а саме:

- скорочення, яке трапляється, коли організація навмисно стає меншою, скорочуючи кількість робітників або цілі підрозділи чи закриваючи підприємства;
- недостатність та несвоєчасність забезпечення управлінців якісною інформацією для прийняття управлінського рішення;
- недотримання максимального рівня якості;
- недостатність нематеріальної мотивації працівників на підприємствах [4, с. 122].

Для подальшого вирішення даних проблем нами запропоновано відповідні рекомендації:

- відмова від старих принципів ієрархічних відносин панування та підкорення й перехід до партнерства, до принципу «спортивної команди» та тіснішої взаємодії;
- самостійний та інноваційний характер діяльності, креаціонізм, або, точніше, безперервний творчий підхід до всіх питань;
- прагнення не до максимального, а до соціально обґрунтованого прибутку;
- гнучкий, швидкий та вільний перехід від однієї ролі до іншої відповідно до нових вимог насиченого ринку;
- синтез і запровадження на практиці свободи, рівності та справедливості;

Отже, на сьогодні теорія і практика менеджменту позитивно впливає на якісну професійну підготовку майбутніх менеджерів у закладах фахової передвищої освіти їх компетентність, професіоналізм (знання, вміння, навички), особистісну сформованість для подальшої їх професійної діяльності.

Література

1. Менеджмент як унікальний і універсальний інструмент управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-9802.html>
2. Історія розвитку менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/75108/menedzhment/istoriya_rozvitku_menedzhmentu
3. Іванова Т.В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку менеджменту / Т. В. Іванова. Сучасні проблеми менеджменту : матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф. (28 жовтня 2016 р.) – Київ : Нац. авіа. університет, 2016. – С. 35.
4. Нарольська В. Проблеми розвитку сучасного менеджменту і маркетингу / В. Нарольська. Матеріали студ. наук. конф. 26–27 квітня 2017 рік. – Полтава : Полтав. держ. аграр. акад., 2016. – С. 122.

СКИБА КАТЕРИНА

Хмельницький національний університет

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧА-ПРОФЕСІОНАЛА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

Потреба у фахівцях в галузі перекладу ставить нові завдання перед системою освіти в Україні. Розширення автономії ЗВО посприяла тому, що з'явилася велика кількість різноманітних освітньо-професійних програм на першому та другому рівнях вищої освіти, орієнтованих на підготовку перекладачів та філологів. Варто зауважити, що хоча кожна з цих програм і узгоджуються зі стандартом вищої освіти для відповідного рівня зі спеціальності 035 «Філологія», проте має свій унікальний фокус і відмінності у практичній й теоретичній підготовках. Таким чином, абітурієнт має більш широкий вибір при обранні майбутньої професії та може задалегідь зорієнтуватися, яким перекладачем він хоче стати. Однак, не зважаючи на розмаїття програм підготовки майбутніх перекладачів, беззаперечною передумовою успішної програми є відображення в ній реальних сучасних вимог ринку праці та інформаційного суспільства, спрямованість програми на підготовку фахівця, адаптованого до сучасних умов роботи та перекладацької діяльності. Занадто теоретично орієнтовані програми відволікають увагу від набуття специфічних навичок перекладу на вивчення теоретичних дисциплін, які для практикуючого перекладача не відіграють ключової ролі у реальній роботі. Для того, щоб мати чітке уявлення, якого фахівця повинен готувати ЗВО, слід визначитися, якими компетентностями повинен він володіти аби бути професійним та конкурентоздатним на світовому ринку праці.

На нашу увагу заслуговують результати досліджень, які були виконані у рамках проекту, реалізованого Європейською комісією разом з освітніми закладами Європи, – Європейський магістр з перекладу (EMT – European Master's in Translation). Квінтесенцією проекту EMT є компетентнісний портрет магістра з перекладу, побудований на основі зібраного масиву інформації від різних стейк-голдерів – перекладачів, академічної спільноти, працедавців. Ключовою для перекладача компетентністю є професійна перекладацька компетентність, яка є метакомпетентністю, що складається з низки інших компетентностей. Отже, на думку європейських фахівців випускник магістратури з перекладу для того, щоб бути конкурентоспроможним на ринку послуг перекладу повинен володіти компетентністю надання перекладацьких послуг (знати, як вести перемовини з клієнтами, виконувати вимоги ринку, отримувати доступ до інформації та вміти її аналізувати, особистісною та міжособистісною компетентністю (планувати час, працювати в команді, виконувати інструкції, дотримуватися професійної етики); лінгвістичною компетентністю (знати та вміти застосовувати граматичні, лексичні, ідіоматичні структури вихідної мови та мови перекладу); міжкультурною компетентністю (знати та застосовувати правила поведінки та спілкування у суспільстві, включаючи знання невербальних засобів комунікації, знати, як укладати документи відповідно до стандартів, прийнятих у культурі мови перекладу); технологічна компетентність (вміння працювати з CAT-інструментами). На нашу думку, такий чіткий перелік основних компетентностей якнайкраще враховує особливості перекладацької професії та рівень розвитку новітніх технологій. Особливістю компетентнісного портрету, розробленого експертами з європейських освітніх закладів, де здійснюють підготовку майбутніх перекладачів, є включення поруч із безперечно важливими *hard skills*, ґрунтового набору *soft skills*, які впливають як на процес працевлаштування, так і на швидкість і якість виконання роботи [1].

Отже, для професійного становлення майбутнього перекладача та його подальшого кар'єрного зростання у процесі реалізації освітньо-професійних програм у ЗВО України варто звертатись до кращих європейських практик, орієнтуватись на тренди у перекладацькій професії та відповідно формувати зміст програми, уникати надмірності теоретичної складової підготовки, впроваджувати кращі зразки практичної підготовки провідних освітніх закладів Європи.

Література

1. European Master's in Translation Competence Framework 2017. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competence_fw_2017_en_web.pdf

СОЛТИК ОЛЕКСАНДР
Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ НАДІЙНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професія учителя фізичної культури є однією із найбільш складних у педагогічній сфері. З однієї сторони, складність обумовлена значними вимогами, які ставляться перед особистістю учителя. Окрім належного рівня розумових властивостей учитель фізичної культури має володіти значним арсеналом фізичних вправ, мати гарну поставу, міцне здоров'я, здатність виконувати значні за обсягом фізичні навантаження тощо. З іншої сторони, складність професії викликана умовами праці, що постійно змінюються. На працю вчителя впливають кліматичні умови, санітарно-гігієнічний стан навчальних приміщень, справність спортивного обладнання та інвентарю, підвищений шум тощо. Проте, на наш погляд, найбільше навантаження на учителя фізичної культури мають учні, які знаходяться у постійному русі. Учитель фізичної культури під час уроку повинен здійснювати постійний контроль за усіма учнями, грамотно організувати заняття, здійснювати підбір адекватних фізичних вправ, слідкувати за станом здоров'я учнів тощо.

Одним з найбільш важливих завдань професії учителя фізичної культури є дотримання безпеки на уроках фізичної культури [1]. Нажаль, травмування учнів на заняттях, є доволі поширеним явищем. Причини, що призводять до виникнення травмвань і ушкоджень учнів на уроках, умовно розділяємо на три групи: пов'язані із непрофесійними діями учителя, викликані поведінкою учнів, обумовлені виникненням зовнішніх обставин. В цих умовах перед педагогічною освітою постає важливе завдання, як краще підготувати учителя, здатного протидіяти непередбачуваним впливам змінних умов професійної діяльності. Серед дієвих шляхів є формування професійної надійності майбутніх учителів фізичної культури.

Орієнтація вищої світи на формування надійнісних характеристик у педагогічних професіях, зокрема у професії вчителя фізичної культури, є відносно молодим науковим напрямом, та потребує

проведення відповідних досліджень. Саме тому, метою нашого дослідження стало визначення поняття професійної надійності учителя фізичної культури та встановлення шляхів формування надійності під час професійної підготовки в закладах вищої освіти. На основі аналізу чисельних визначень надійності в різних галузях життєдіяльності людини та враховуючи специфіку професії сфери фізичної культури нами було сформульоване поняття професійної надійності учителя фізичної культури.

Професійну надійність майбутнього вчителя фізичної культури розглядаємо, як інтегративну професійно-особистісну якість, що забезпечує здатність ефективно, з оптимальними ресурсними витратами виконувати професійні дії, спрямовані на розв'язання комплексних освітніх, оздоровчих і виховних завдань у заданих умовах професійної діяльності впродовж певного часу [2]. Наступним важливим завданням стало визначення шляхів формування професійної надійності в умовах вищої школи. Розв'язання поставленого завдання розглядаємо через реалізацію в освітньому процесі чотирьох педагогічних умов.

Перша педагогічна умова полягає в оновленні змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах інтегративного підходу. Дієвими кроками, щодо реалізації даної педагогічної умови є: удосконалення освітньо-професійної програми через збільшення відповідних фахових компетентностей і результатів навчання студентів; інтеграція змісту фахових дисциплін, передбачених у навчальних планах підготовки майбутніх учителів фізичної культури; оновлення змісту фахових дисциплін, які тісно пов'язані з проблемою формування професійної надійності майбутніх учителів фізичної культури; запровадження нових дисциплін для цілеспрямованого впливу на формування професійної надійності майбутніх учителів фізичної культури.

Друга педагогічна умова полягає у формуванні позитивної мотивації до професійної діяльності з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей студентів. Реалізація даної педагогічної умови в освітньому процесі передбачає акцентування уваги на покращенні освітніх можливостей і психологічних особливостей студентів, здатності саморозвиватися, потреб, бажань, мотивів, інтересів, професійних намірів, позитивного емоційного стану, впевненості у своїх діях, установок для провадження діяльності в освітньо-професійному середовищі; формування відповідальності, дисциплінованості й пізнавальної активності; створення сприятливої емоційної атмосфери та психологічного комфорту на заняттях на основі партнерської взаємодії між викладачем і студентами; застосування широкого вибору освітніх ресурсів у проведенні навчальних занять для розкриття творчого потенціалу; залучення студентів до колективної участі в штучно створених педагогічних ситуаціях, які вирізняються невизначеністю й потребують пошуку варіантів для розв'язання.

Реалізація третьої педагогічної умови – удосконалення фізичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі диверсифікації та збільшення арсеналу фізичних вправ – спрямована на розширення рухових можливостей майбутніх учителів фізичної культури. Покращення рухового багажу майбутнього учителя фізичної культури розглядаємо за трьома напрямками: вивчення обов'язкових рухових елементів (ходьба, біг, стрибки, загальнорозвиваючі вправи, рухливі ігри, естафети, вправи для формування постави), удосконалення рухових умінь і навичок в обраному виді спорту, розробка авторського комплексу фізичних вправ.

Четверта педагогічна умова полягає у спрямуванні педагогічної практики на виконання комплексних навчальних, оздоровчих і виховних завдань. Окрім основних навчальних завдань, які виконують студенти, під час проходження практики важливими є проведення додаткових заходів, спрямованих на формування й удосконалення вмінь, пов'язаних з професійною надійністю майбутніх учителів фізичної культури. Розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів фізичної культури сприяє удосконалення мовлення, окреслення оптимальної дистанції стосовно учнів, контроль сили голосу, підбадьорювання й заохочення учнів. Розвиткові методичних умінь сприяють: виявлення необґрунтованих зупинок і втрат часу під час уроку та з'ясування причин їх виникнення; докладний аналіз проведеного уроку, діагностування відхилень від плану, окреслення причин помилок, намагання проводити урок, збільшуючи чисельність фізичних вправ; опис вправ, що позитивно впливають на емоційний стан учнів; страхування, надання допомоги у виконанні вправ учням, які не встигають.

Цілеспрямована реалізація вказаних умов доводить свою ефективність щодо покращення професійної надійності майбутніх учителів фізичної культури. Разом із тим зазначені педагогічні умови позитивно відображаються на підвищенні безпеки професійної діяльності учителів фізичної культури. Наявність відповідних знань, сформований комплекс професійно важливих умінь і навичок, достатній арсенал рухових елементів, високий рівень функціональних резервів організму учителів фізичної культури дозволяє вчасно і адекватно реагувати на різні непередбачувані ситуації, які можуть виникати на уроках.

Література

1. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів, 5–9 класи / підгот. Т. Ю. Круцевич [та ін.]. – Київ, 2017. – 427 с.

2. Солтик О. О. Теоретичні і методичні засади формування професійної надійності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ...д-ра пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Солтик. – Хмельницький, 2019. – 43 с.

ТРЕТЬКО ВІТАЛІЙ
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Науково-дослідницька діяльність – обов'язковий компонент освітніх програм підготовки міжнародників в університетах Великої Британії, що передбачає пошукову активність, побудований на основі дослідницької поведінки. Науково-дослідницька діяльність тісно пов'язана з дослідницькими здібностями, які логічно кваліфікувати як індивідуальні особливості особистості, що є суб'єктивними умовами успішного провадження дослідницької діяльності. Дослідницькі здібності виявляються в глибині, міцності оволодіння способами та прийомами дослідницької діяльності, але не ототоженні з ними. Важливими в цьому процесі є прагнення до пошуку, здатність оцінювати його результати, уміння будувати свою поведінку в нових умовах. Наукова діяльність майбутніх міжнародників пов'язана з підготовкою курсових робіт, прикладних дослідницьких проектів, креативного письма, есе.

Практичну цінність має виконання студентами-міжнародниками *незалежного дослідження* (науково-практичні розвідки за інтересами й потребами студента). Цей вид самостійної позанавчальної діяльності вартий уваги та запровадження, оскільки його аналогів немає в українському досвіді. Незалежне дослідження має на меті заохотити студентів до побудови й розвитку кар'єри, удосконалити навички для концептуалізації, організації та оцінювання власної самостійної діяльності. Форми організації незалежного дослідження можуть бути різними, а саме: стажування за місцем або поза межами кампусу відповідно до інструкцій; проведення незалежних лекцій; участь у програмах обміну; участь у трансдисциплінарних освітніх програмах тощо. Більшість незалежних досліджень проходить під наглядом викладача (часткова навчальна автономія), проте основна мета цих проектів полягає в покращенні вміння самостійно працювати й застосовувати у власній роботі незалежне критичне рішення.

Незалежне дослідження являє собою варіант самокерованого навчання для студентів, які прагнуть і мають здібності до дослідницької діяльності, що не охоплена курсами освітньої програми. Студенти мають змогу самостійно вибирати дисципліни для вивчення або невеликі дослідницькі проекти під керівництвом консультанта-викладача чи тьютора. Організація незалежного дослідження передбачає опанування будь-якого курсу або дисципліни з мінімальним формальним навчанням за умовного керівництва інструктора (наприклад, узгодження теми курсової роботи та плану, перелік питань для тестування тощо). Це може бути дисципліна з іншої освітньої програми за погодженням з інструктором-викладачем / академічним радником факультету. Реєстрація для незалежного дослідження відбувається протягом періоду регулярної реєстрації на семестр або на будь-яку літню сесію. Студентів, зареєстрованих для незалежного дослідження, оцінюють за чинною шкалою (склав / не склав або зараховано / не зараховано). Основна функція незалежного навчання дослідження – світоглядно-пізнавальна та пошуково-дослідницька.

Під час незалежного дослідження студенти-міжнародники беруть участь у конференціях, семінарах, воркшопах, які запропоновані відомими асоціаціями або організаціями; публікують результати дослідження у виданнях відомих фахових організацій, корпорацій або асоціацій; беруть участь у волонтерській діяльності чи в програмі; реєструються на сертифікатну програму або на членство в асоціації. Для студентів, які мають чітко окреслені цілі й мотивацію, незалежне дослідження, з одного боку, слугує способом отримання академічного кредиту, з іншого – уможливує проведення дослідження, що становить особливе зацікавлення, оскільки не запропоноване для вивчення в межах обов'язкових і вибіркових дисциплін.

Не всі освітні програми підготовки майбутніх міжнародників передбачають незалежне дослідження, оскільки це пов'язане з обмеженням обсягу необхідних кредитів для завершення освітньої програми. Більшість університетів Великої Британії пропонує для студентів-міжнародників обов'язковий модуль – дослідницький проект (дисертація). Дослідницький проект дає студентам змогу проводити незалежні, оригінальні дослідження під керівництвом викладачів у галузі міжнародних відносин, розвивати в процесі роботи широкий спектр навичок навчання й дослідження, формувати докладні знання однієї конкретної теми в межах дисципліни. Кожна дисертація – унікальний дослідницький проект, сформований на основі власних наукових інтересів та ідей, що увідповіднене зі стандартами та вимогами до академічних досліджень. Це означає, що написання дисертації є як мистецтвом, так і вмінням, що робить процес складним та корисним. Студенти формують здатність проектувати й

проводити незалежні дослідження за підтримки та нагляду члена академічного колективу. Усі теми дисертації мають бути схвалені організатором модуля, а також науковим керівником. Студенти ознайомлюються з бібліографічними й інформаційними ресурсами, послуговуються пакетами оброблення текстів. Залежно від теми, вивчають і використовують кількісні та якісні аналітичні методи, що преважують у сучасних дослідженнях із суспільствознавства. Написання дисертації – перша сходинка до вступу в магістратуру.

Мета дисертації – надати студентам можливості для вияву своїх здібностей у збиранні, організації, аналізі й повідомленні оригінальної кількісної інформації. Під керівництвом академічного персоналу, а також експертів із дисциплін (міжнародні відносини, політика чи соціологія) студенти обґрунтовують тему дослідження та виконують його в галузі міжнародних відносин.

Зазначимо, що студенти-бакалаври в окремих університетах готують дослідницький проект, який має на меті запропонувати зміни до діяльності організації, у якій студент проходить практику або стажування. Дослідження також може стосуватися лише окремого модуля програми.

На початку роботи над проектом протягом осіннього семестру студенти повинні представити реферат, план першого розділу й огляд літератури. У такий спосіб студенти демонструють фундаментальний інтерес до вибраної теми; обмірковують власне бачення особливостей дослідження протягом усього періоду навчання; пропонують теоретичне обґрунтування проекту; вивчають досвід проведених студій та їхню узгодженість; отримують доступ до інформаційних матеріалів; обґрунтовують підстави для виконання дисертації.

Виконання дослідницького проекту має на меті надати студентам змогу застосувати ці матеріали; обміркувати свою роботу, оцінити й конструктивно взяти до уваги відгуки та зауваження керівника й ін.; дібрати літературу, яка підтверджує вибір теми та методів дослідження; виявити, проаналізувати, спроєктувати різні емпіричні докази за допомогою різних методів; критично оцінити докази, щоб зробити власні висновки; продемонструвати дослідницькі навички; засвідчити поінформованість щодо теми.

Крім науково-дослідницької роботи в межах програми, університети Великої Британії пропонують різноманітні схеми для підтримки науково-дослідницької роботи студентів бакалаврату зі спеціальності «Міжнародні відносини» у позанавчальний час. Така схема створює умови для співпраці студента бакалаврату й викладачів для реалізації наукового проекту протягом літніх канікул. Результати вивчення ефективності цієї схеми підтвердили її позитивний вплив на освітній процес, а саме на поглиблення розуміння студентами профільної дисципліни, формування й розвиток наукових умінь та навичок, зміну розуміння своєї ролі як студента завдяки співпраці з викладачами, можливість представлення результатів власних досліджень на національних і міжнародних конференціях, опублікування статей та тез доповідей.

ФЕДОНЮК ГРИГОРІЙ
Калинівський технологічний фаховий коледж
КРАСИЛЬНИКОВА ГАННА
Хмельницький національний університет

НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Співпраця закладів освіти з підготовки фахівців різних рівнів кваліфікації та спеціальностей розпочалася в Україні на засадах ступеневої освіти, що була закладена в Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» (1993 р.), та набули подальшого розвитку в Постанові Кабінету міністрів України «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» (1998), Законі України «Про вищу освіту» (2002) тощо. Саме тоді Технологічний університет Поділля (сьогодні – Хмельницький національний університет, ХНУ) та Калинівський технологічний технікум (сьогодні – Калинівський технологічний фаховий коледж, КТФК) в рамках новоствореного Наукового навчально-виробничого комплексу започаткували свою співпрацю [1].

Згідно з спільним наказом Державного комітету СРСР з народної освіти і Міністерства побутового обслуговування населення Української РСР (№ 152/27 від 02.03.90 р.) Калинівський технологічний технікум реорганізовано в середній спеціальний навчальний заклад підвищеного типу – вище професійне училище (коледж) з присвоєнням назви – Калинівський технологічний технікум (коледж).

За довгі роки спільної роботи з підготовки фахівців швейної галузі та педагогів професійної освіти за спеціалізацією «Технологія виробів легкої промисловості» колективи закладів брали участь у розробленні складових галузевих стандартів вищої освіти першого покоління; організували та про-

водили покази моделей одягу, виготовлених здобувачами освіти під час курсового та дипломного проектування; брали участь в атестації випускників КТФК в якості членів Державних екзаменаційних комісій із захисту дипломних проектів; надавали можливість проходження бакалаврами та магістрами професійної освіти швейного профілю навчально-педагогічної практики, проведення ефективної проф-орієнтації учнівської молоді; брали участь у численних науково-практичних конференціях та методичних семінарах, а також сприяли підвищенню кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників [2, 3]. Окремою сторінкою в історії закладів є запровадження дистанційних технологій, яке розпочалося з відкриття на базі КТФК Центру дистанційного навчання у 2003 р. Відтак, може скластися хибне враження, що усі можливі напрями співпраці закладів освіти уже реалізовані. Хоча насправді, навіть в умовах поширення на території України пандемії COVID-19, з'являються нові ідеї розвитку спільних проектів. Так, перспективним напрямом співпраці, в рамках реалізації Концепції педагогічної освіти, є оновлення програм підвищення кваліфікації викладачів коледжу на базі широкого використання технологій дистанційного навчання та набуття практичних навичок організації теоретичного навчання в режимі онлайн. Такий досвід організації навчального процесу накопичено в Хмельницькому національному університеті впродовж 2020–2021 років [4].

Проведення конференцій, семінарів, майстер-класів, спільних засідань педагогів закладів для обговорення освітніх програм, навчальних планів підготовки фахівців швейного профілю, зустрічі творчих колективів для розроблення навчальної літератури організувати на базі використання комунікаційного програмного забезпечення стало значно простіше. Корисним, на нашу думку, можуть виявитися зустрічі учнівської молоді зі студентами університету для ознайомлення з досвідом участі у процедурах забезпечення якості освіти та розвитку органів самоврядування.

Гарною практикою європейського рівня може стати запрошення гостьових лекторів для читання занять студентам коледжу в рамках спеціальних дисциплін швейного профілю та викладачів коледжу як практиків у сфері професійної освіти в рамках методичних дисциплін та курсів з менеджменту освіти.

Отже, удосконалення традиційних напрямів взаємодії закладів освіти та започаткування інноваційних форм співпраці в умовах пандемії COVID-19 будуть включені в дорожню карту реалізації Угоди про співпрацю, укладену між нашими закладами на безстроковій основі.

Література

1. Красильникова Г. В., Федонюк Г. М., Шкодин М. М. Впровадження системи ступеневої підготовки фахівців швейного виробництва на базі Технологічного університету Поділля. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Реформування освіти і школи: сутність, проблеми, перспективи». Рівне : РЕГІ, 1997, С. 178–180.
2. Красильникова Г. В., Федонюк Г. М., Венгржановський В. А. Перші підсумки підготовки фахівців швейного виробництва за ступеневою системою освіти // Нова педагогічна думка. Рівне, 1998, № 1, С. 30–32.
3. Красильникова Г. В., Федонюк Г. М. Структура безперервної професійної підготовки фахівців швейного профілю. Матеріали доповідей міжнародної науково-методичної «Шляхи та проблеми входження освіти України в світовий освітнянський простір». Вінниця, ВДТУ. 1999, т. 2. С. 165–167.
4. Особливості організації освітнього процесу в університеті з використанням дистанційних технологій в період пандемії / С. Матюх, Г. Красильникова, Л. Любохинець, В. Лопатовський // Education during arandemic crisis: problems and prospects. Monograph. Eds. Tetyana Nestorenko & Tadeusz Pokusa. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; P. 54–58.

ФІСЮК АЛЛА, БЛИК ВІКТОРІЯ
Хмельницький національний університет

АНКЕТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здобувачі вищої освіти Хмельницького національного університету, які навчаються на освітньо-професійній програмі «Професійна освіта. Технологія виробів легкої промисловості (швейні вироби)», як зацікавлені особи у здобутті якісної вищої освіти, активно залучаються до процедур забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Залучення студентів до процедур забезпечення якості регламентується чинними в університеті нормативними документами: «Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті» [1], «Положення про участь стейкхолдерів у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті» [2].

Одним з шляхів участі здобувачів вищої освіти у цих процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є анкетування. Анкетування проводяться різними структурними підрозділами: відділом забезпечення якості вищої освіти, психологічною службою, відділом навчально-виховної роботи, науковою бібліотекою, студентським самоврядуванням, кафедрою тощо. Відтак, здобувачі вищої освіти, які навчаються на освітньо-професійній програмі «Професійна освіта. Технологія виробів легкої промисловості (швейні вироби)» брали активну участь у анкетуваннях, що проводились відділом забезпечення якості вищої освіти (<http://vzia.khnu.km.ua/>), щодо: організації дистанційного навчання в умовах карантину впродовж травня–червня 2020 року; моніторингу якості організації самостійної роботи в освітньому процесі за дистанційними технологіями навчання впродовж листопада 2020 р.; дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти (квітень–травень 2021 р.) тощо. Результати анкетування висвітлюються на сайті відділу забезпечення якості вищої освіти, обговорюються на засіданнях ректорату, вчених рад факультетів тощо та доносяться до здобувачів вищої освіти різних освітніх програм.

На кафедрі технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва анкетування здобувачів вищої освіти, які навчаються на освітньо-професійній програмі «Професійна освіта. Технологія виробів легкої промисловості (швейні вироби)» першого (бакалаврського) рівня проводилися гарантом освітньої програми та учасниками студентських фокус-груп із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Впродовж 2020–2021 навчального року студенти взяли участь в анкетуваннях:

– осінній семестр: оцінювання якості викладання навчальної дисципліни («Громадянське суспільство», «Фізхімія полімерів»);

– весняний семестр: організація дистанційного навчання в умовах карантину; оцінювання освітньої програми; дотримання академічної доброчесності; оцінювання якості викладання навчальної дисципліни («Ергономіка», «Проектування швейного виробництва»).

Анкетування здобувачів вищої освіти є одним із дієвих інструментів покращення якості освітньої діяльності на освітній програмі, що дозволяє анонімно висловлювати власні думки і надавати пропозиції. Результати анкетування здобувачів вищої освіти розміщені на сайті кафедри, обговорюються на засіданнях кафедри, результати обговорень та прийняті рішення доносять до відома здобувачів вищої освіти.

Література

1. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/10/03/024.pdf>

2. Положення про участь стейкхолдерів у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у Хмельницькому національному університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/10/03/172.pdf>

ЧИМШИР ВАЛЕНТИН

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» (м. Ізмаїл)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ДИНАМІЧНОМУ КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Зростаючий світовий попит на вищу освіту, покращення доступності та зручності її отримання, збільшення привабливості та безпосереднє застосування її змісту до майбутнього міста роботи докорінно змінює середовище вищої освіти в Україні та в усьому світі. У цьому швидко мінливому середовищі, яке все більше базується в контексті глобальної економіки, заснованої на знаннях, традиційні навчальні заклади вищої освіти намагаються адаптувати свої цілі, структури та програми. Завдяки цим процесам виникають нові організаційні зміни. Ці зміни та нові розробки пов'язані з ними сприяють прискоренню прогресу в галузі цифрових комунікацій і технологій навчання, що охоплюють весь світ.

Аналіз наукової літератури показує, що до недавнього часу, зростаючий попит на навчання в поєднанні з цим технічним прогресом, був основним критичним тиском для оскарження домінуючих підходів до існуючих традиційно організованих університетів [1–5], але наприкінці 2019 р. всі акценти були змінені. Всесвітня пандемія, пов'язана з COVID-19, та карантин, який був глобальна застосований, показав нам на недоліки існуючої системи освіти. Брак попиту застосування дистанційних технологій, методів, методик та організаційних заходів не дозволили ефективно продовжити освітній процес.

Не зважаючи на глобальний хаос ця проблема дозволила університетам застосувати нові дистанційні технології.

Засновуючись на подіях початку 2020 р. та останніх розробках світової мережі Інтернет, цифрових супутникових технологій та нових застосувань віртуальної реальності для побудови імітованих навчальних середовищ можна прогнозувати особливо драматичні наслідки для навчальних середовищ на всіх рівнях. Поки класичні університети експериментують із покращенням доступності до існуючих програм, розробляють нові програми, щоб скористатися цими новими технологіями, і продають свої програми новій аудиторії більш мобільні з гнучкою системою управління малі інститути займаються експериментами та створюють нові організаційні структури та підходи, що змінюють не тільки сам процес вищої освіти, а і уявлення про неї взагалі. І тільки після вдалої реалізації нових добутоків малих інститутів університети починають розробляти абсолютно нові моделі, щоб відповісти на можливості, які створює зростаючий світовий ринок навчання та нові технології. Результатом є динамічне конкурентне середовище серед класичних університетів, які адаптують навчальні процеси та адміністративні процедури, щоб краще обслуговувати існуючі потреби населення.

Концептуально цей аналіз розглядає вищу освіту як відкриту систему з розвиненим навчанням. Освітня система з часом перетворилася на дуже складний набір інституцій, які були організовані для досягнення основної мети – якісної вищої освіти. Протягом усієї індустріальної епохи система орієнтувалася на задоволення освітніх потреб молоді для підготовки до трудового життя. Сьогодні зрозуміло, що майбутнє передбачає освіту на протязі всього життя. Багато дослідників процесу освіти стверджували, що для розуміння можливостей змін у університетах треба розуміти, що зовнішнє середовище є на сьогодні найпотужнішим джерелом внутрішніх змін. Вони припустили, що розвинені організації суттєво змінюються лише при дотриманні трьох умов. «По-перше, має бути величезний зовнішній тиск. По-друге, всередині повинні бути люди, сильно незадоволені існуючим порядком. По-третє, повинна бути цілісна альтернатива, втілена в плані, моделі чи баченні». Перші дві з цих умов, безумовно, характеризують вищу освіту як систему, і вони також застосовуються до багатьох закладів. Третя з цих умов, фактично, є початковою спробою аналізу дуже складного та швидко мінливого середовища та запропонування альтернативних бачень та моделей, що виникають у цьому середовищі.

На сьогодні існує безліч організаційних моделей вищої освіти. Як правило всі моделі розроблені для того, щоб задовольнити зростаючий попит на вищу освіту, на покращення її доступності та зручності, зниження витрат, безпосереднє застосування її змісту до майбутньої професії та більш широке розуміння динамічної складності та часто міждисциплінарного характеру знань. Таким чином, майбутнє вищої освіти полягає в тому, що установи всіх типів будуть більш чуйними та доступними для зовнішнього оточення, більш адаптованими у своїх програмах та здатні до змін, ніж вони є зараз.

Література

1. Блінцов В. С. До концепції управління проектом модернізації вищої освіти / В. С. Блінцов, В. В. Драгомиров // Управління проектами: стан та перспективи : III міжнар. наук.-практ. конф.: матеріали конф. – Миколаїв, 2007. – С. 34–37.
2. Коляда О. П. Проектно-орієнтована формалізація стратегічного компонента функціональної діяльності вищого навчального закладу / О. П. Коляда // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. пр. – Луганськ : вид-во СХУ ім. В. Дала, 2008. – № 3 (27). – С. 81–87.
3. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.
4. Tolsby, H. (2009). Virtual environment for project based collaborative learning. In L. Dirckinck-Holmfeld, C. Jones & B. Lindström (Eds.), *Analysing networked learning practices in higher education and continuing professional development* (pp. 241–258). Rotterdam: Sense Publishers. Google Scholar
5. Deng, L., & Tavares, N. J. (2013). From Moodle to Facebook: Exploring students' motivation and experiences in online communities. *Computers & Education* 68. doi: 10.1016/j.compedu.2013.04.028.

ШВЕЦОВА ІРИНА
Херсонська державна морська академія

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Соціально-економічний та науково-технічний прогрес вимагає формування у майбутніх фахівців здатності оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно-спрямованої діяльності. Формуванні іншомовної компетентності забезпечує здатність до застосування предметних, наукових знань, засобів і діяльності у професійному спілкуванні та сприяє формуванню психологічної готовності до специфіки професійної діяльності. Навчальна дисципліна «Морська англійська мова» є

необхідною складовою підготовки фахівців морського торговельного флоту за спеціалізацією Навігація і управління морськими суднами.

Закон України «Про вищу освіту», Стандарт вищої освіти, освітньо-професійна програма (ОПП) «Навігація і управління морськими суднами», Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти з поправками (Кодекс ПДНВ 78/95) та Модельний курс 3.17 «Maritime English» визначають нормативну основу професійної підготовки бакалаврів морських спеціальностей.

Реалізація освітнього компоненту «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами» базується на концептуальних положеннях комунікативно-компетентнісного підходу, теорії поетапного контекстного навчання та у відповідності до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (Розд. II, табл. А II I) та ІМО Model Course 3.17 «Maritime English» та націлена на розвиток загально-морських та професійних комунікативних умінь.

Система освіти пристосовується до процесів, моделей і теорій, які постійно ускладнюються. Використання віртуальної реальності відкриває багато нових можливостей для освіти: глибше вивчати предмети, аналізувати наслідки дій, набуті досвід, до якого здобувачі освіти ще не мають доступу, застосувати отримані знання на практиці у штучно створеному робочому середовищі, а також для тренувати професійні навички у різних видах діяльності.

Серед переваг застосування технологій віртуальної реальності можемо виділити:

- розвиток творчого мислення при виконанні практичних завдань у спеціальних навчальних ситуаціях, які вимагають професійної компетенції фахівців морського торговельного флоту;
- формування у здобувачів вищої освіти загального уявлення про необхідну комунікативну спроможність у сферах ситуативного і професійного спілкування;
- розвиток умінь застосовувати здобуті знання при проходженні при складанні тестів;
- краще запам'ятовування матеріалу порівняно з переглядом відео- або текстових освітніх матеріалів VR-навчання, що пов'язано з сильною емоційною та фізіологічною реакцією на подразники у віртуальній реальності, що максимально відчувається у реальних життєвих ситуаціях;
- занурення користувача в будь-яку з професійних ситуацій без жодного ризику для їх життя;
- підвищення навчальної активності здобувачів;
- умінь знаходити оптимальні рішення у ході заміни реальних об'єктів їх інтерактивними тренажерами, за допомогою яких здобувачі можуть моделювати різні ситуації.

Для ефективного впровадження VR-TECH у освітній процес необхідно враховувати певні особливості: з одного боку це можливість взаємодіяти з віртуальним світом (окуляри доповненої реальності), а з іншого це можливість лише спостерігати за діями іншого без активної взаємодії. Основною перевагою таких технологій є можливість повного занурення у створену реальність, здатність відчувати і проаналізувати як позитивні сторони, так і негативні наслідки запланованих дій, а також змоделювати варіанти розвитку майбутніх подій. Так, VR тренувальний курс «Enclosed Space Entry» може бути застосований при вивченні модуля «Personal Safety Aboard» (1 курс, 2 семестр, навчальний посібник Welcome Aboard) на етапі узагальнення вивченого матеріалу і передувати проведенню підсумкового контролю (Stop&Check та Oral Competency Check), що надає можливість здобувачеві оцінити об'єм отриманих знань та з'ясувати якої інформації йому, можливо, не вистачає, для виконання професійно-орієнтованого завдання. Тренувальний курс передбачає визначення дій, яких необхідно дотримуватися при роботі в закритому просторі, визначення небезпеки і процедуру входу в закритий простір.

Основною складовою освітнього процесу є практичне заняття побудоване за принципами комунікативного та компетентнісного підходів, та передбачає розвиток умінь продуктивно взаємодіяти, критично мислити, застосовувати власний досвід, та ефективно спілкуватися в процесі виконання професійно-орієнтованих завдань, що безпосередньо впливає на формування професійної комунікативної компетентності. Досягнення зазначеної мети може бути реалізовано за умови застосування віртуальних технологій, що додають ефект присутності й дозволяють демонструвати механізми, процеси, та тренувати умінь виконувати дії, пов'язані з різними сферами професійної діяльності.

З метою активного залучення до спілкування англійською мовою та активізації необхідної лексики є актуальним досвід здобувачів та базові знання.

Завдання, які можуть бути використані у ході проведення віртуального заняття: перегляд короткого відео, щоб встановити контекст та підвищити інтерес до заняття; відбір необхідних засобів персонального захисту перед входом у замкнений простір та обґрунтувати їх функції; перевірка роботи обладнання перш ніж перейти до виконання наступної дії (перевірка кисню, роботи засобів комунікації та ін.); заповнення чек листів; аналіз інформації, яку необхідно враховувати у ході підготовки обладнання (наприклад, Portable Gas Detector); обговорення важливих дій для виконання певної діяльності; аналіз різних випадків та прийняття рішень у ході їх визначення; визначення можливих проблем при роботі в закритому просторі і процедури, необхідні для їх вирішення.

Використання VR-TECH на заняттях з англійської мови в якості новітньої технології та засобу навчання створює нове навчальне середовище, яке може допомогти здобувачеві: краще сприймати

складну інформацію та отримувати нові навички; обробляти багато інформації та презентувати її в інтерактивній формі; демонструвати та застосувати теорію ще під час заняття; зрозуміти, як використовувати ці знання на практиці; заохочувати студентів до навчального процесу.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва]. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Галузь знань 27 «Транспорт, спеціальність», 271 «Річковий та морський транспорт». – Київ, 2018. – 48 с.
3. Виртуальная реальность в образовании: форматы URL: <http://www.edutainme.ru/post/vr-formats>.

ШВЕЦЬ ОЛЕНА

Національний лісотехнічний університет України (м. Львів)

НІМЕЦЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ДИЗАЙН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Викладаючи дисципліну «Проектування» для студентів старших курсів спеціальності «Дизайн», постає проблематика необхідності оновлення змісту дисципліни з урахуванням останніх тенденцій як в дизайні так і в методах освіти. Проаналізувавши стан проектування німецьких меблів для кухні та вивчивши їх столітній досвід в тій сфері, вважаємо, що необхідно ознайомити українських майбутніх фахівців з дизайну з останніми наробками німецьких промислових дизайнерів. У професійній підготовці майбутніх дизайнерів навчальна дисципліна «Проектування і моделювання» за своїм змістом є інтегративною і відображає синтетичну сутність дизайну. Найбільш складними у проектуванні є меблі для кухні, оскільки вони поєднують у собі не лише корпус, а й побутову техніку, сантехніку, різноманітні матеріали, освітлення та фурнітуру.

Німецькі сучасні кухні є найбільш високотехнологічними в світі. Вбудовані системи мультимедіа, зв'язок з Інтернетом, три види освітлення, що змінює колір, унікальна система фільтрації води, сенсорні кнопки для відкривання, прогумоване дно ящиків, щоб посуд не ковзав навіть при різкому відкритті, – все це забезпечує високу комфортність для користувача.

Загалом дизайн інтер'єрів рідко є предметом наукових досліджень українських науковців. У педагогічних дослідженнях є лише поодинокі статті про навчання студентів проектуванню та виготовленню меблів [2], формування структурних складових професійної компетентності дизайнерів інтер'єру. В такій складній інтегрованій і динамічній галузі, як дизайн, потрібно значно більше досліджень актуальних проблем дизайну та його сучасних тенденцій, а також є гостра потреба імплементації знань про найновіші досягнення в галузі у професійну підготовку дизайнерів [2; 4]. До таких висновків прийшли й німецькі науковці [4; 5]. У Німеччині поступово виникає розуміння, що в майбутніх дизайнерів потрібно сформувати прагматичне мислення, здатність аналізувати минуле й прогнозувати майбутні напрями розвитку дизайнерських продуктів чи послуг.

Відомі в усьому світі, визнані фахівцями дизайну, ексклюзивні німецькі кухні здатні вразити найприскіпливішого поціновувача прекрасного. Кухня давно стала серцем домівки, де починається й завершується будь-яка вечірка, де збирається вся родина. Тому сьогодні люди віддають перевагу відкритим приміщенням, коли кухня плавно перетікає у вітальню. Проте наголошуємо студентам, що до такого варіанту кухонь дизайнери прийшли шляхом численних наукових досліджень. Наприклад, справжню революцію в житловому будівництві здійснила архітектор з Австрії Грете Шютте-Ліхотцкі, створивши в 1926–1927 р. свою знамениту модель «Франкфуртської кухні». На такому прикладі з історії кухонь ми демонструємо майбутнім дизайнерам, який складний шлях іноді потрібно пройти, щоб врахувати всі естетичні, економічні, технічні, ергономічні, соціальні та інші чинники, які впливають на якість дизайн-продукту. Після обговорення такого прикладу переходимо до аналізу останніх тенденцій формування середовища зони приготування та приймання їжі (меблі фірм Haker, Nolte, ALNO, bulthaup, SieMatic, Leicht, Poggenpohl). На конкретних прикладах кухонь передових німецьких брендів з виробництва кухонь, що доступні в мережі Інтернет, демонструємо, як все продумано до дрібниць. Чимало уваги приділяється ергономіці і функціональності: простір кухні облаштовується таким чином, щоб оптимізувати переміщення господині, полегшити їй приготування їжі, прибирання, спростити доступ до вмісту шаф.

Загалом німецькі кухні цілком заслужено вважаються національною гордістю Німеччини. Їх виробники змогли найвдалішим чином поєднати в своїх меблях високу естетичність, довговічність, бездоганну якість і відмінну функціональність. Після аналізу сучасних моделей німецьких кухонь разом із студентами робимо висновок, що дизайнерські інновації істотно змінили роль кухні в будинку: з до-

поміжного приміщення вона перетворилася в комунікативний центр, забезпечують будь-якому клієнту можливість реалізувати своє бачення кухні. Наголошуємо, що основними для функціональності кухонь є три параметра: грамотно побудований процес приготування їжі, планувальне рішення, яке ефективно задіє площу приміщення і організований швидкий рух людини біля обладнання. Таке використання простору почали називати – *dynamic space*.

Під час навчання студентів проектуванню аналізуємо запропоновані Р. Агліуллінім два основних підходи: від споживача до виробу та від виробу до споживача. Цих два підходи мають бути зрозумілими для дизайнера, оскільки він буде відповідно оперувати різноманітними можливостями, але все ж таки обмежений певними виробничими і технологічними рамками.

Методика «від виробу до споживача» спрямована більшою мірою на серійні кухонні меблі. Найбільшими перевагами серійних кухонь є їх доступність, заданий рівень якості і сталість замовлень. Виготовлені шафи і тумби, які зберігаються на складі, є чудовим вибором для проекту кухні з обмеженим бюджетом або часом. Методика «від виробу до споживача» базується на розукрупненні кухонь і їх елементів: виготовлені кухонні гарнітури; блок-модулі; блок-секції; елементи декору. Каталоги меблевої продукції серійних кухонь відображають великий асортимент з багатьма варіантами вирішення вузлів та елементів для побудови кухонь у приміщенні різної величини. Впровадження цієї методики у виробництво призводить до збільшення номенклатури виробів (від великих блок-модулів до елементів декору), скорочення сумарних витрат праці у часі, економії матеріалів[1].

Демонструючи майбутнім дизайнерам специфіку й можливості проектування кухонь, зразки кухонь німецьких фірм в умовах реального проектування, викладач дає можливість ознайомитися з останніми тенденціями формування інтер'єрів, використанням новітніх матеріалів і технологічним процесом проектування та виготовленням високоякісних меблів.

Застосування методики «від споживача до виробу» демонструємо студентам на прикладі діяльності меблевого салону фірми «Агромат», де виставлені зразки готових виробів і фасадів кухонь німецької фірми «Hacker». Під час проведення зустрічей студентів з менеджерами фірми відбувається ознайомлення з новинками в дизайні кухонь. Майбутнім дизайнерам пропонують взяти участь у проектуванні реального замовлення інтер'єру під наглядом викладача відповідно до навчальної програми. Як показує практика, меблі, виконані за німецьким дизайном, користуються значним попитом у всьому світі. Поєднання практичності і краси – головне, за що німецький дизайн завжди цінувався. Ознайомлення українських студентів з передовими розробками німецьких дизайнерів забезпечить конкурентоспроможність на ринку праці, що і є основним завданням дизайн-освіти.

Література

1. Агліуллін Р. М. Дизайн корпусних меблів кухонь житлових будинків. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дис. ... д-ра філос. за спец. 022 «Дизайн» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»). – Київ : Київський національний університет технологій та дизайну, 2021.
2. Бабчук Ю. М., Коломієць Д. І., Макар З. Ю. Навчання майбутніх учителів технологій проектуванню та виготовленню меблів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 44. Київ–Вінниця, 2016. С. 270–276.
3. Бабчук Ю. М., Коломієць Д. І., Швець О. А. STEAM-освіта в підготовці до дизайнерської діяльності. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2017. № 49. С. 63–66.
4. Kolomiets A., Kolomiets D., Gromov Y. (2017). Implementation of The Latest World-Class Scientific Achievements in Training Process of Future Teachers. *Science and Education*, 8, pp. 72–77.
5. Meyer M. W., Norman D. Changing Design Education for the 21st Century, *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation*, Vol. 6, Issue 1, 2020, pp. 13–49.

ЯМКОВИЙ ОЛЕКСАНДР

ВСП «Фаховий коледж інформаційних технологій та землевпорядкування
Національного авіаційного університету» (м. Київ)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КОМПЕТЕНТІСНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У КОЛЕДЖАХ

Сучасні процеси реформування економіки України зумовлюють якісно нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. Особливого значення на ринку праці набувають такі якості випускників закладів фахової передвищої освіти, як висока професійна компетентність, комунікабельність, ініціативність, мобільність, креативність, здатність до самоосвіти тощо. Впровадження компетентнісного підходу як одного з основних напрямів модернізації фахової передвищої освіти спрямо-

вано на якісну підготовку кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, який володіє не лише певним рівнем знань, умінь і навичок, але й може практично застосувати їх у конкретній професійній діяльності. Забезпечити необхідну якість фахової передвищої освіти неможливо без об'єктивного, надійного оцінювання результатів професійної підготовки фахівців у коледжах. Тому сьогодні актуальним завданням є не тільки розробка педагогічних засобів формування загальних і професійних компетентностей, а й критеріїв і методик оцінювання досягнення студентами запланованих результатів навчання.

Оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень студента/студентів в оволодінні змістом навчальної дисципліни (теми, модуля та ін.) відповідно до вимог чинних освітньо-професійних програм чи освітніх стандартів. Основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, зіставлення виявлених знань з еталонними, оформлення результату навчання студентів у вигляді оцінки-балів.

Оцінювання результатів навчання студентів повинно ґрунтуватися на певних принципах. До основних правил сучасного оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відносять: чітке визначення очікуваних результатів навчання; об'єктивність оцінювання компетентнісних досягнень студентів; системність і систематичність оцінювання результатів навчання студентів; єдності вимог; позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання; індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень студентів; багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів; адекватність інструментів оцінювання компетентнісних досягнень студентів; дотримання балансу суб'єктів оцінювання [1]. Дотримання відповідних принципів можливе при забезпеченні певних педагогічних умов під якими у педагогіці розуміють фактори або обставини, від яких залежить ефективність процесу навчання.

В контексті нашого дослідження під педагогічними умовами будемо розуміти сукупність факторів, засобів і заходів, котрі сприяють ефективному оцінюванню якості навчальних досягнень студентів. На основі теоретичного аналізу визначимо найбільш суттєві педагогічні умови, які сприяють ефективному оцінюванню: формулювання об'єктивних і зрозумілих для студентів навчальних цілей; застосування декількох інструментів оцінювання; цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів; навчально-методичне забезпечення оцінювання; завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання.

До першої педагогічної умови віднесемо – формулювання об'єктивних і зрозумілих для студентів навчальних цілей. У формулюванні конкретних навчальних цілей, тобто очікувань щодо рівня засвоєння навчальної інформації, за основу доцільно брати таксономію, запропоновану Б. Блумом. Ученим визначено шість категорій навчальних цілей: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання. Відповідно контроль повинен бути підпорядкований поставленим цілям навчання.

Оцінювання навчальних досягнень студентів в сучасних умовах організації навчання неможливо здійснити на практиці строго регламентованою технологією, однозначною шкалою тощо. Використання тільки одного з інструментів не дає змоги зробити висновку про вплив навчання на всі складники професійної компетентності студентів. Відповідно друга педагогічна умова – застосування декількох інструментів оцінювання передбачає застосовувати для оцінювання навчальних досягнень не менше чотирьох інструментів (тестування, спостереження, проєкт, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри та ін.), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінки відповідного об'єкта, що діагностується (складника професійної компетентності – професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей тощо).

Відзначимо, що всі методи оцінювання якості знань студентів знаходяться в певному зв'язку і системі, доповнюють один одного, уточнюють і конкретизують отримані освітні результати. Кожен з методів має універсальне значення та може бути використаний для вимірювання різних характеристик якості професійної підготовки. Для реалізації зазначеної педагогічної умови доцільним є поєднання традиційних методів і засобів оцінювання знань, умінь і навичок студентів та сучасних, наприклад – есе (твори-роздуми), усна презентація, ділова гра, веб-квест, орієнтованих на комплексну оцінку сформованих компетентностей.

Таким чином, комплексне використання різних інструментів оцінювання, орієнтованих на оцінку різних груп компетентностей, дає можливість проаналізувати динаміку змін у навчальному процесі, визначити його ефективність і спрямувати в необхідному напрямі діяльність студентів.

Реалізація третьої педагогічної умови – цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів має на меті здійснення оцінювання успішності кожного студента з максимальною точністю, об'єктивністю та передбачає створення таких умов, за яких би максимально точно виявлялися знання та уміння студентів, висунення до них єдиних вимог, справедливе ставлення до кожного, уникання суб'єктивних суджень та висновків викладача. Оцінка в очах студента мусить бути справедливою і переконливою, тому на оцінювання знань не по-

винні впливати симпатії і антипатії викладача, повинні бути рівні, однакові умови за змістом, формою, способами оцінювання якості підготовки фахівців, однакові критерії оцінювання для всіх студентів.

В якості четвертої педагогічної умови ми визначаємо навчально-методичне забезпечення оцінювання навчальних досягнень студентів під яким розуміємо розробку (оновлення) різнорівневих навчальних завдань (завдання в тестовій формі, розрахункові завдання, вправи, практичні завдання тощо), які потім надаються студентам як засоби контролю у вигляді тестів, контрольних та практичних робіт, комп'ютерного моделювання тощо. Найважливіше даних засобів оцінювання дозволить більш ефективно здійснювати всі види контролю, починаючи з поточного і закінчуючи підсумковим.

Реалізація п'ятої педагогічної умови – завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів навчального процесу. Критерії розроблені для поточного чи підсумкового оцінювання навчальних досягнень студентів мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Важливим є ознайомлення студентів із критеріями до початку виконання завдання, а також представлення критеріїв у вигляді градації опису різних рівнів досягнення очікуваного результату. Чим конкретніше сформульовані критерії, тим зрозумілішою для студентів є діяльність щодо успішного виконання завдання. Також зазначимо, що критерії мають корелювати з цілями і завданнями перевірки. Найчастіше в інструктивних матеріалах стосовно оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається, вказується на такі критерії: характеристика відповіді (елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча); якість знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність); ступінь сформованості умінь (загально навчальних, професійних); рівень оволодіння пізнавальними операціями (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо); досвід творчої діяльності (вміння виявляти й розв'язувати проблеми, формувати гіпотези); самостійність оцінних суджень. Отже, оцінювання результатів компетентнісних досягнень майбутніх фахівців як процедура зіставлення визначених результатів навчання студентів із задекларованими в освітніх стандартах (освітньо-професійних програмах) компетентностями має здійснюватися з дотриманням певних принципів та педагогічних умов.

Література

1. Лузан П.Г. Оцінювання якості професійної підготовки фахівців: теоретико-методичний аспект // Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 14 травня 2020 р. – Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. – С. 48–51.

ЯРЕМЧУК ВАСИЛЬ, СВИДЕРСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ
Хмельницький національний університет

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ТЕРМОДИНАМІКИ І ТЕПЛОПЕРЕДАЧІ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ТРАНСПОРТ)»

Проаналізований комплекс проблемних питань навчальної дисципліни «Основи термодинаміки і теплопередачі», які повинні бути добре засвоєні здобувачами вищої освіти для успішного вивчення інших дисциплін навчального плану. Акцент при цьому необхідно робити на їх самостійну роботу, і особливо це є актуальним в умовах дистанційного навчання, яке викликане особливими умовами тривалого карантину із-за пандемії вірусної хвороби внаслідок коронавірусу COVID-19.

Формулювання проблеми. Навчальними планами низки спеціальностей передбачено вивчення теплотехнічних дисциплін, які для різних спеціальностей можуть мати різні назви, як-то «Основи термодинаміки і теплопередачі», «Теоретичні основи теплотехніки», «Теплотехніка», але за суттю і змістом багато в чому схожі. На сьогодні ці дисципліни відіграють важливу роль у формуванні сучасного спеціаліста, який має працювати в умовах економного використання теплоенергетичних ресурсів, раціонального використання вторинних енергоресурсів, володіти методиками застосування відновних енергоресурсів, знати і застосовувати способи зниження викидів так званих «парникових» газів з метою зниження негативного впливу вуглецевого сліду і забезпечення захисту навколишнього середовища.

Навчальним планом спеціальності «Професійна освіта (Транспорт)» передбачено вивчення дисципліни «Основи термодинаміки і теплопередачі» загальним обсягом 120 год (4,0 кредити ECTS). Важливість дисципліни для здобувачів вищої освіти цієї спеціальності полягає в тому, що в їхній подальшій діяльності важливу роль відіграє рівень теоретичних і практичних знань, які вони повинні виявити при експлуатації теплотехнічного обладнання, включно з автомобільним транспортом. Спеціальність «Професійна освіта (Транспорт)» передбачає підготовку спеціалістів-викладачів виробни-

чого навчання у галузі транспорту, майстрів виробничого навчання тощо, де важливим є уміння передачі отриманих знань та навиків учням та студентам. Дисципліна з її теоретичними частинами (термодинамікою, теплопередачею та теорією горіння) виступає базовою, на основі якої ґрунтується вивчення значної кількості наступних курсів як теоретичного, так і прикладного характеру. Її важливість також актуальна і для майбутніх фахівців, які будуть спеціалізуватися в галузі експлуатації двигунів внутрішнього згорання, які достатньо поширені у галузі транспорту. На особливу увагу заслуговує розділ дисципліни, де вивчаються основи вчення та теорії тепломасопереносу.

Виклад основного матеріалу. У реальних теплових машинах перетворення теплоти на роботу пов'язано із комплексом складних фізико-хімічних, газодинамічних та термодинамічних процесів, які повторюються циклічно, а їхнє вивчення достатньо складне та здебільшого пов'язане з результатами експериментів. До прикладу, якщо розглянути роботу поршневого двигуна внутрішнього згорання, то вона характеризується наявними інтенсивними процесами теплообміну між газорідними середовищами і різними деталями, а також складними процесами теплопередачі в різних деталях і окремих вузлах двигуна. Для глибокого і усвідомленого розуміння складних процесів теплообміну і теплопередачі в поршневих двигунах внутрішнього згорання здобувачі повинні мати гарну підготовку, яку, як правило, наводять у дисципліні «Теплотехніка». Однак, у зв'язку з тим, що спеціального курсу про теплопередачу в двигунах внутрішнього згорання в навчальному плані для здобувачів у цій дисципліні не передбачено, а питання теплопередачі викладають в обмеженому обсязі і узагальнено, то бажано основи курсу теплопередачі досить тісно погоджувати з тими процесами, які відбуваються під час роботи поршневого двигуна внутрішнього згорання. У курсі теорії двигунів повинні висвітлюватися тільки специфічні особливості теплопередачі на базі отриманих ґрунтовних знань із загальних законів теплопередачі, зв'язаних із тепловими процесами і поршневими двигунами внутрішнього згорання. Зупинимося на основних розділах дисципліни «Основи термодинаміки і теплопередачі» і вкажемо на питання, що варто було б висвітлювати під час викладу матеріалу.

Найважливішу роль під час конструювання деталей і вузлів поршневих двигунів внутрішнього згорання, а також організації робочого процесу в них відіграють термодинамічні процеси та процеси теплопровідності. Вони визначають перепад і рівень температур у окремих деталях, а також достатньо складні температурні умови їх роботи. Температурні напруження в деталях можуть бути надійно визначені тільки за умови розв'язання чисельних задач про температурні поля. Питання термодинамічних процесів і теплопровідності багато в чому визначають і швидкість протікання окремих фаз робочого процесу. Процеси теплопередачі в двигунах внутрішнього згорання характеризуються нестационарністю, і на сьогодні досить надійні методи розв'язання нестационарної теплопровідності не розроблені. У зв'язку з цим основну увагу під час викладання дисципліни потрібно приділяти питанням теплопровідності за стаціонарного режиму.

Деталі поршневих двигунів внутрішнього згорання здебільшого відрізняються достатньо складною конфігурацією. Розв'язання задач теплопровідності навіть за стаціонарного режиму для таких деталей наштовкуються на нездоланні труднощі. Тому під час аналітичного дослідження і розрахунку складну форму реальних деталей ідеалізують і представляють у вигляді найпростіших геометричних конфігурацій: пустотілого циліндра, плоского диска, порожньої кулі, циліндричного стрижня, плоского кільця, прямокутника, трапеції тощо.

Під час розгляду питань стаціонарної теплопровідності варто детально проаналізувати передачу теплоти через плоску і циліндричну стінки (циліндр двигуна, напрямна поршня, трубопроводи та канали для підведення палива, оливи, води і ін.) за граничних умов першого, другого і третього роду.

Здобувачі вищої освіти повинні чітко засвоїти питання нагрівання та охолодження кульової стінки (носок розпилювача форсунки, стінка камери згорання у кришці циліндра, сферичне днище поршня, розпилювач масляної форсунки поршня тощо) у випадку різних способів завдання граничних умов.

Достатньо уваги необхідно приділяти аналізу процесів нагрівання стрижнів (стрижні клапанів, особливо стрижень вихлопного клапана, голка форсунки), плоскої ребристої стінки (ребра кришки циліндрів двигунів повітряного охолодження), круглих ребер постійної товщини або перемінного перерізу (охолоджувальні ребра циліндрів двигунів повітряного охолодження, ребра різних теплообмінників, редукторів, вихлопних та всмоктувальних колекторів), пластин (днище поршня).

У деталях двигунів внутрішнього згорання внутрішні джерела теплоти відсутні, тому питання теплопровідності у випадку наявності внутрішніх джерел теплоти для здобувачів та спеціалістів в області двигунів, носять другорядне значення і докладно їх викладати не має сенсу.

Необхідно ознайомити здобувачів з термодинамічними процесами двигунів і з питаннями нестационарної теплопровідності, тому що розгляд деяких процесів теорії двигунів внутрішнього згорання без знання цього ускладнений.

Нагрівання плівки палива, що рухається поверхнею камери згорання у випадках організації плівкового сумішоутворення в дизелях, прогрівання плівки палива, що рухається внутрішніми стінками всмоктувального колектора карбюраторного двигуна, прогрів розпилених частинок палива у разі

карбюрування бензинів і впорскування дизельного палива в камеру згорання – всі ці процеси базуються на основних законах термодинаміки, теплопровідності та теплообміну. Без достатнього точного визначення часу прогрівання краплинок і плівок неможливо організувати якісне протікання процесів сумішоутворення. Тому варто ознайомити здобувачів з методами розв'язання рівняння нестационарної теплопровідності за відсутності внутрішніх джерел теплоти для плоскої і циліндричної плівок (пластин), а також для тіл сферичної форми.

Велике значення для фахівців із двигунів внутрішнього згорання мають питання конвективного теплообміну в однорідному середовищі. У курсі теплопередачі має бути досить повно викладено систему диференціальних рівнянь конвективного теплообміну рівнянь тепловіддачі, енергії, руху та нерозривності потоку. Під час руху рідин та газів у двигунах внутрішнього згорання, а також їх систем, має місце як стабілізований ламінарний, так і турбулентний режими. Ламінарний режим спостерігається під час руху оливи каналами і зазорами масляної магістралі, у деяких елементах паливної апаратури і системи непрямого регулювання, а турбулентний – під час руху газів каналами всмоктувального і вихлопного колекторів, у циліндрі двигуна, під час руху охолоджувальної рідини каналами блоку і кришок, трубками радіатора, під час руху палива у впорскувальній дизельній апаратурі. У зв'язку з цим бажано розглянути аналітичні методи аналізу тепловіддачі під час ламінарних і турбулентних рухів у каналах, зазорах та щілинах. Зазвичай здобувачі недостатньо проінформовані про ці методи і після вивчення цієї дисципліни не в змозі самостійно розв'язувати найпростіші задачі конвективного теплообміну стосовно поршневого двигунів.

Відомо, що більшість задач конвективного теплообміну не піддається порівняно простому аналітичному вирішенню, тому процеси тепловіддачі за примусових режимів переміщення рідин і газів уздовж поверхонь, у трубах, зазорах і щілинах вивчають, головним чином, експериментально. Правильне узагальнення результатів дослідів і встановлення основних закономірностей конвективного теплообміну на основі аналізу узагальнених залежностей відіграє досить важливу роль під час розрахунку процесів теплообміну. У зв'язку з цим набуває великого значення ознайомлення здобувачів з основними гіпотезами теорії подібності і з основами моделювання процесів теплообміну. При цьому, необхідно врахувати той факт, що здобувачі мало ознайомлені з методами аналізу дослідних даних у безрозмірних критеріях подібності і з одержанням критеріальних залежностей. Усунути цей недолік можна, приділивши більше уваги питанням одержання критеріїв подібності процесу, аналізу системи рівнянь і умов однозначності розглянутого фізичного явища, одержання критеріальних зв'язків між невизначальними та визначальними критеріями і розкриття цих зв'язків шляхом встановлення кількісного впливу кожного з визначальних критеріїв на зміну невизначальних критеріїв.

Для фахівців із двигунів внутрішнього згорання важливе значення мають і питання теплообміну у разі омивання газоподібним середовищем сферичних тіл. Теплообмін на поверхні сфери, у разі омивання його газом, зустрічається під час нагрівання і випаровування часток розпиленого рідкого палива в камері згорання дизеля і у всмоктувальному патрубку карбюраторного двигуна. Процеси теплообміну за примусового омивання сферичних тіл відрізняються великою складністю їх вивчення і базуються на експериментальному методі, але ці питання повинні бути освітлені в дисципліні з достатньою повнотою. Основну увагу під час викладання цих питань потрібно приділити поясненню фізичних процесів, зв'язаних з утворенням вихрових рухів і методиці визначення усереднених значень коефіцієнта тепловіддачі.

У дисципліні повинні знайти відповідне місце і питання теплообміну у разі руху тазу з великими швидкостями, що зустрічаються під час роботи газотурбонагнітачів двигунів внутрішнього згорання. Тут є свої особливості, що проявляються за високих температур та швидкостей. Щодо поршневих двигунів внутрішнього згорання найбільший практичний інтерес являють термодинамічні процеси і теплообмін у випадку надзвукових швидкостей. Висвітленню особливостей протікання теплообміну за цих умов також має бути приділено досить уваги.

У процесі сумішоутворення в двигунах відбувається випаровування палива, що знаходиться як у вигляді крапель, що рухаються в протилежних потоках повітря, так і у вигляді плівок. Паливо, яке випаровувалося, поширюється в парогазовому потоці шляхом молекулярного і молярного масообміну. Знання цих питань досить важливе тому що вони визначають ефективність процесу згорання, а отже, використання теплоти палива під час його спалювання в камері двигуна. Здобувачі повинні ознайомитися з рівняннями масообміну, з методикою аналітичного рішення окремих задач тепло- і масообміну і методами експериментального дослідження цих процесів. Під час розгляду питань тепло- і масообміну необхідно звернути увагу на аналогію рівнянь, що описують процеси дифузії, руху і передачі енергії. Ця аналогія в низці випадків може бути використана для наближених практичних розрахунків.

У камерах поршневих двигунів внутрішнього згорання відбуваються складні процеси згорання, що супроводжуються як гомогенними, так і гетерогенними реакціями. Для вивчення цих процесів здобувачі повинні мати уяву про процеси теплообміну під час хімічних перетворень, ознайомитися з основними рівняннями тепло- і масообміну, з методами вирішення цих рівнянь для найпростіших

процесів. Через обмежений час ці питання досить схематично висвітлюються в теорії поршневого двигунів. За наявності знань, отриманих здобувачами в процесі вивчення курсу термодинаміки і теплопередачі, розгляд цих питань у теорії двигунів значно полегшився б, зростає засвоєність матеріалу, а отримані знання були б міцними і були б основою для глибокого самостійного вивчення складних процесів протікання згоряння.

Велику роль у протіканні процесу згоряння та інших процесів у двигунах внутрішнього згоряння відіграє теплове випромінювання. Між тим у підручниках з теорії двигунів внутрішнього згоряння питання теплового випромінювання майже не висвітлюються. Тому в курсі теплопередачі цьому питанню повинно бути приділено більше уваги. Здобувачі повинні ознайомитися з основними видами променевих потоків, з законами теплового випромінювання (Планка, Релея–Джинса, Віна, Стефана–Больцмана, Кірхгофа, Ламберта), з основними видами випромінювальних систем (без екранів і за їх наявності), з коефіцієнтами випромінювання і методами їх визначення, з впливом відбиваючих поверхонь на теплообмін випромінюванням, з особливостями випромінювання газів і пари.

Нарешті, у двигунах внутрішнього згоряння широко застосовуються теплообмінники для охолодження циркулюючої води, мастил, що надходять у циліндри, повітря. Особливості теплового розрахунку цих апаратів потрібно викладати в цій дисципліні. Здобувачі повинні добре засвоїти методи обчислювання середньої різниці температур і кінцевих температур робочих рідин, мати уяву про переваги і недоліки прямої та протитечійної схем руху теплоносіїв, вміти визначити температуру поверхні теплообміну, а також виконувати гідромеханічний розрахунок теплообмінних апаратів.

Висновки

1. Наведений перелік проблемних питань з теплопередачі, що повинні бути добре засвоєні для успішного вивчення подальших дисциплін спеціалізації, показує, що цей матеріал займає досить великий обсяг. Якщо врахувати, що з відведених навчальним планом 18 лекційних годин, значна частина часу витрачається на вивчення термодинаміки, то лекцій, які залишилися, недостатньо для повного викладу перерахованих розділів. Збільшити ж кількість годин на вивчення теплопередачі неможливо.

2. Основний акцент необхідно робити на самостійну роботу здобувача. Щоб її полегшити і зробити більш ефективною, необхідно мати посібники з курсу теплопередачі. Якщо врахувати, що курс двигунів внутрішнього згоряння входить у навчальні плани багатьох спеціальностей, за якими готують інженерів з експлуатації тракторів, автомобілів, силових та інших енергетичних установок, то необхідність випуску таких посібників є ще більш очевидним.

Література

1. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізованих та інтеграційних процесів : монографія / Н. Г. Ничкало. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – 125 с.
2. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : монографія / за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – 2-ге вид., доп. – Житомир : вид-во ЖЛДУ ім. І. Франка, 2008. – 380 с.
3. Корець М. С. Методика викладання технічних дисциплін : навч. посіб. / М. С. Корець. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. – 240 с.
4. Удосконалення університетської освіти в контексті європейської інтеграції : зб. наук.-метод. пр. ХНТУСГ. – Харків : ХДТУСГ, 2006. – 224 с.
5. Свідерський В. П., Яремчук В. С. Створення презентацій з теплотехнічних дисциплін під час дистанційного навчання / В. П. Свідерський, В. С. Яремчук // Сучасні досягнення в науці та освіті : зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф., 1–8 листоп. 2021 р., м. Нетанія (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2021. – С. 40–45.
6. Свідерський В. П., Яремчук В. С. Інноваційні методи освоєння теплотехнічних дисциплін за умов пандемії COVID-19 / В. П. Свідерський, В. С. Яремчук // Сучасні досягнення в науці та освіті : зб. пр. XV Міжнар. наук. конф., 16–23 верес. 2020 р., м. Нетанія (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2020. – С. 41–44.

ЯРОШ ЛЮБОВ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТЕХНІКА-ЕЛЕКТРИКА В АГРАРНОМУ КОЛЕДЖІ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Склад і структура енергетичного господарства пересічного сільськогосподарського підприємства залежить від обсягів виробництва, системи енергопостачання, місцезнаходження тощо. Натомість в будь-якому випадку енергетики мають забезпечити виробничі і господарсько-побутові служби надійним і безперебійним постачанням енергії (насамперед електроенергії, теплової енергії палива, гарячої води тощо) і енергоносіїв. До складу енергогосподарства входять котельні, бойлерні, насосні станції хо-

лодильні установки, кондиціонери, трансформаторні підстанції, акумуляторні станції, радіотрансляційна мережа з відповідною апаратурою, паро-, водо-, воздухопроводні і газові мережі, електричні й слабкострумові мережі і лінії, що доводять усі види енергії до місця їх споживання тощо.

Природно, недостатньо лише придбати та встановити трансформаторну підстанцію, холодильну установку чи насосну станцію, забезпечити ці енергетичні об'єкти всім необхідним обладнанням. Для організації безперебійної роботи електротехнічних, світлотехнічних установок необхідно, насамперед, залучити до роботи фахівців, які можуть кваліфіковано здійснювати монтаж, обслуговування і ремонт цих об'єктів. Саме фахівці електротехнічних спеціальностей, зокрема техніки-електрики, забезпечують надійність і безперебійність джерел живлення, сприяють зниженню витрат виробництва, пов'язаних з постачанням видів енергії, і, врешті, відповідають за життєдіяльність усіх соціально-побутових служб.

Невпинний розвиток агропромислового виробництва спричинює попит на професійно мобільних техніків-електриків, професіоналів, які можуть не тільки успішно працювати з існуючими електротехнічними об'єктами, а й здатні опанувати нові, функціонально і конструктивно складні енергетичні об'єкти, забезпечити їх якісне обслуговування та кваліфікований ремонт. Підготувати таких кваліфікованих техніків-електриків, які без тривалої професійної адаптації здатні успішно вирішувати проблеми в енергетиці агропромислового підприємства, вкрай важко: випускник має бути добре теоретично підготовленим (знати основи електротехніки, електроніки, електричних вимірювань, електроприводу сільськогосподарських машин, електротехнологій, принципи і правила експлуатації і ремонту електроустаткування і засобів автоматики, монтажу електрообладнання тощо), опанувати електротехнічними вміннями і навичками під час навчальних (електрослюсарна, механічна, електрозварювальна, з монтажу і налагодження електронних схем, з ремонту електричних машин і трансформаторів, з технічного обслуговування електрообладнання і засобів автоматизації, з вирішення виробничих ситуаційних завдань) та виробничих (виробничо-технологічна, виробнича переддипломна) практик. Крім того, майбутній технік-електрик повинен ґрунтовно знати ризики, пов'язані з виконанням небезпечних робіт, мати добре здоров'я, відмінний зір і кольоросприйняття, виховати в собі готовність приймати обмірковані і разом з тим швидкі рішення в умовах позаштатних ситуацій.

Відмітимо, що проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей завжди була в центрі уваги дослідників. Зокрема, аспекти професійної підготовки інженерів і техніків з механізації сільськогосподарського виробництва досліджували І. Бендера, І. Блозва, А. Дьомін, Т. Іщенко, О. Кошук, П. Решетник, О. Тітова, В. Манько, М. Хоменко та ін. Натомість вкрай мало досліджень, присвячених формуванню компетентностей фахівців електротехнічних спеціальностей. Безпосередньо проблему компетентнісного підходу у підготовці техніків-електриків в аграрних коледжах досліджували Д. Костюк, В. Свистун, І. Стаднійчук, В. Ягупов та ін. Саме вказані учені створили вагомий фундамент дослідження вказаної проблеми в контексті сучасної інтерпретації ідей компетентнісного підходу у професійній освіті.

На нашу думку, нині, потребує окремого вивчення аспект тлумачення та взаємодії понять «Фахова та професійна компетентність майбутнього техника-електрика». Насамперед зазначимо, що на вітчизняному педагогічному полі науковці дійшли згоди у розумінні поняття «компетентність». У Законі України «Про фахову передвищу освіту» задекларовано: компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Разом з тим, поки-що не вщухає дискусія щодо суті та змісту понять «професійна компетентність» і «фахова компетентність» Наше розуміння взаємодії між вказаними поняттями стосовно майбутніх техніків-електриків відображено у вигляді кіл Ейлера (рис. 1).

Рис. 1. Унаочнення відношень між поняттями «професійна компетентність майбутнього техника-електрика» і «фахова компетентність майбутнього техника-електрика» за допомогою кіл Ейлера

При цьому услід за О. Кошуком під професійною компетентністю розуміємо інтегративну властивість особистості, що виявляється в діяльності, поведінці та вчинках людини і зумовлює готовність і здатність фахівця кваліфіковано виконувати свої професійні функції, ефективно розв'язувати соціально-виробничі ситуації за рахунок збалансованого поєднання комплексу знань, умінь, потреб та мотивів самовдосконалення, морально-етичних цінностей та необхідних особистісно-професійних якостей. Відповідно фахова компетентність є певним складником, компонентом професійної компетентності: цей феномен вказує на те коло знань, умінь, здатностей, цінностей та особистісних якостей, які безпосередньо забезпечують якісне виконання техніком-електриком, наприклад, своїх виробничих функцій.

Подальші наукові розвідки будуть присвячені уточненню дефініцій досліджуваних понять за допомогою правил логіки та обґрунтуванню педагогічних умов цілеспрямованого формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків.

СИМВОЛІЗМ ЛАНДШАФТНИХ КОМПОЗИЦІЙ БОТАНІЧНОГО САДУ ХНУ

Ботанічний сад Хмельницького національного університету – це не тільки дивовижна місцина, де кожна ділянка посміхається свіжою зеленню та спокоєм, а й справжній ботанічний рай Хмельниччини, який представлений близько 1,2 тис. таксонів (видів, культиварів, форм та сортів), котрі налічують понад 31 тис. рослин з різних куточків світу [1]. Ботанічний сад виступає провідником людини до діалогу з природою: формує етичні духовні та естетичні цінності через усвідомлення прекрасного і скеровує до істинної екологічно орієнтованої життєвої позиції. Сад також відіграє важливу наукову роль – є навчальною і науковою базою для юнацтва області та міста Хмельницького.

В процесі створення колекційно-експозиційних ділянок Ботанічного саду поєднуються різноманітність рослин і природні умови, що у тандемі демонструють приклади садово-паркового мистецтва різних народів, де гарно збережені їх культура, традиції та символіка.

Типи і напрями садово-паркового мистецтва демонструють різні ділянки ботанічного саду: ландшафтним планування виконано ділянки Хвойних і Листяних рослин, Японський сад, кам'янисту гірку; регулярним стилем створено партерну частину навчального корпусу №4 з Розарієм та рабатками, Сад студентської дружби, Сад студентського дозвілля; топіарне мистецтво використане при створенні Саду кульок і Саду студентської дружби, Подільського візерунку; східну філософію створення садів демонструють різні типи Японського саду (Символічний, Країна знань, Країна Японія, Плин часу). Ландшафтно-декоративним принципом створено тематичні сади Сад єдності, Сад слави, Олімпійський сад, Долину квітів тощо [2, 3].

Розглянемо приклади символізму у ландшафтних композиціях Ботанічного саду університету.

Щовесни окрасою саду є квітування магнолій. Десять рослин висаджено 2008 р. вздовж паркану навчального корпусу № 3 на згадку про проєкт «Великі українці» телевізійного каналу «Інтер». Тоді шляхом всенародного голосування до десятки великих українців ввійшли Ярослав Мудрий, Микола Амосов, Степан Бандера, Тарас Шевченко, Богдан Хмельницький, Валерій Лобановський, В'ячеслав Чорновіл, Григорій Сковорода, Леся Українка, Іван Франко [4].

Ветеранами Великої Вітчизняної війни університету 9 травня 2010 року закладено Розарій з трояндами червоного та білого кольорів. Червоний колір троянд виступає як символічний колір часу війни. У римській міфології він асоціювався з кров'ю та мужністю і був кольором бога війни Марса. Римські солдати носили червоні туніки, генерали – червоний плащ, гладіатори – червоні обладунки. Хоча червоний був кольором крові, але кров символізувала не просто смерть, а й життя – родючість та кохання. Білий колір троянд символізує доброту, надію, ясність та відкритість [5; 6].

На лівому схилі балки річечки Немийки території університету створено Японський сад, який представлений різними типами: горбисто-кам'яним (символічним), рівнинним («Країна знань»), ландшафтним («Країна Японія») та рокарієм «Плин часу».

Характерною особливістю японських садів є їхня мініатюризація і символізм, у нашому японському саду використано такі елементи-символи: «листок», «басейн», «протектор», «медуза», «черепаха» тощо. Символіку, яку несуть компоненти саду, можна зрозуміти за формою і розташуванням каменів, назвою і забарвленням рослин, якими вони обсажені [2].

Елемент «листок» виконаний камінням дрібною і середньою фракцією у вигляді контуру листка з прожилками, обсаджений хостою ланцетолистою, яка утворює «подушку» з щільних глянцевих темно-зелених листків і гарно квітує. Часто цей елемент студенти називають «серцем», тому у Японському саду ця композиція є символом не лише ботаніки, але й закоханого серця (тест на закоханість). Це й не дивно, адже за однією з теорій – символ серця походить від форми листка плюща, який міфи Давньої Греції описують як символ кохання. Рослина, що обвиває дерево, символізує прихильність і вірність. Римляни і етруски перейняли у греків античні зображення плюща. Вони зображували його листя не тільки на посуді. Листя плюща стало емблемою будинків розпусти в Ефесі, у середньовіччі, і це не скомпрометувало символ. Пізніше зелене листя пофарбували в колір крові – червоний. Листя плюща набуло глибокого змісту, стало символом серця [7].

«Протектор» – це своєрідне відображення рисунку протектора шини автомобіля мовою ландшафтного дизайну. Камінь крупної фракції викладено на крутому схилі дзеркальним відображенням і декоровано барбарисом звичайним, що має оригінальні суцвіття квітів, декоративні плоди і пурпурне листя восени. У цю композицію закладена думка про техногенність і швидкоплинність сучасного життя.

Основним композиційним елементом Японського саду, на який одразу ж падає погляд є «медуза» («краб» або «павук»), висаджено туєю західною форми Ельвангера (107 шт.). Ці рослини прикрашають сад каменів в усі пори року. У композиції закладено кілька ідей, одна з яких відображає збільшення освітніх програм в Університеті.

Важливим символічним елементом саду є композиція «університет» з каменів, що означають факультети університету. Доріжки у японських садах символізують подорож життям. Спрямована вгору така доріжка, що проходить крізь «медузу» і «протектор» нашого саду, символізує світлий шлях у майбутнє студентів нашого університету. У саду є група каміння, яке символізує Віру, Надію, Любов і Софію. Кожен з каменів обсаджений квітами різного кольору, що відображає його символіку [2].

Символічним елементом Японського саду є композиція з каміння, викладеного у вигляді черепахи. У східній філософії ця тварина є символом довголіття, мудрості, доброти і достатку [2, 3].

Ідея єднання науки і життя лежить в основі кам'яного саду «Країна знань», закладеного на честь 50-річчя Хмельницького національного університету. Вона символізує шлях людини дорогою знань – до вершин самоствердження, самовираження і самореалізації.

Мовою ландшафтного дизайну відображено 7 основних наук, без вивчення яких неможливо досягнути вершин знань. У самому центрі експозиції знаходиться найбільший камінь, який символізує філософію – основу-основ всіх наук. Природничі науки зображені у вигляді стрекози – з великою головою, червцем і крилами. Окремо виділена наука «географія», яка викладена великими каменями у вигляді гір. Окремою композицією відображено фізико-математичні науки – спеціально підбиралися камені, які б формою нагадували геометричні фігури.

Культурологічні науки, поєднання науки і мистецтва, науки і культури відображає композиція з двох високих каменів (своєрідних «інь» і «янь»). Філологічні науки символізує японський ієрогліф 生(sei) – життя, який викладений зі стриженого тису ягідного. На перетині доріжок знаходяться композиція з багатьох каменів, яка відображає суспільно-історичні науки.

Покрокова доріжка «нобедан» викладена окремими плоскими камінцями (220 шт.) показує шлях людини довгою дорогою знань. У планах – створення композицій, які б відобразили економіку та комп'ютерні науки.

Експозиція Японського саду «Плин часу» розташована навпроти Символічного саду і побудована у вигляді чотирьох терас на крутому схилі. Кольоровою гамою квітів, листя і каміння відображено життєвий шлях людини – від народження до старості, який відповідає і порам року: народження – весна, молодість – літо, зрілість – осінь, зима – старість з відповідною гаммою кольорів [8].

Ботанічний сад є важливою складовою навчально-виховного середовища. Тут проходять численні ознайомчі та навчальні екскурсії, флешмоби, квести, зустрічі та акції; колекційно-експозиційні ділянки є майданчиком для проведення навчальних занять та практик студентів спеціальностей «Екологія», «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)», «Дизайн», «Образотворче мистецтво. Декоративне мистецтво», «Архітектура та містобудування», «Психологія», «Соціальна робота. Соціальна педагогіка і коучинг», що особливо важливо в умовах COVID-19 та карантинних обмежень, а також улюбленим місцем відпочинку студентів, співробітників, мешканців міста і гостей.

Література

1. Казімірова Л. П. Перспективи ландшафтно-архітектурного планування території Ботанічного саду Хмельницького національного університету / Л. П. Казімірова // Сучасний стан і перспективи розвитку ландшафтно-архітектурної, садово-паркового господарства, урбоекотології та фітомеліорації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 4–5 квітня 2019 р.). – Львів, НЛТУ України, 2019. – С. 37–39.
2. Ботанічний сад Хмельницького національного університету / за ред. Л. П. Казімірової. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В.С., 2009. – 68 с. – (Серія «Terra in-cognita : Хмельниччина»).
3. Казімірова Л. П. Шляхи розвитку ландшафтно-архітектурного планування території ботанічного саду Хмельницького національного університету / Л. П. Казімірова // Збереження різноманіття рослинного світу у ботсадах та дендропарках: традиції, сучасність, перспективи : матеріали Міжнар. наук. конф. до 230-річчя дендропарку «Олександрія» НАН України, 19–20 вересня 2018 р. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. – С. 182–187.
4. Перша десятка. Великі українці [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Електронні дані. – [2021]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Великі_українці#Перша_десятка (дата звернення : 01.09.2021).
5. Carter K. Why red is the oldest colour [Electronic resource] / Kate Carter / The Guardian. – Access mode : <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2015/sep/01/why-red-is-the-oldest-colour> (date of appeal : 01.09.2021).
6. Olesen J. White Color Meaning: The Color White Symbolizes Purity and Innocence [Electronic resource] / Jacob Olesen / Color meanings by Jacob Olesen. – Access mode : <https://www.color-meanings.com/white-color-meaning-the-color-white/>(date of appeal: 01.09.2021).

7. Dietz A. Heart Symbol [Electronic resource] / Armin Dietz / Herzbestattung und Herzsymbol. – Access mode : <https://herzbestattung.de/en/the-heart-symbol> (date of appeal : 01.09.2021).

8. Казімірова Л. Ботанічний сад розрісся до 50-річчя університету [Електронний ресурс] / Л. Казімірова // Проскурів. – 8 листопада 2012 р. – Режим доступу: <https://proskuriv.khm.gov.ua/2012/11/08/50-2/> (дата звернення : 01.09.2021).

ВАСКЕВИЧ ОЛЬГА

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ «ДИЗАЙН»

Нині дизайн є одним із найбільш популярних напрямів навчання, що обумовлено у першу чергу, значним попитом на послуги дизайнерів. Відповідно, сучасна мистецька освіта теж рухається у напрямку нових тенденцій, що дозволяє майбутнім випускникам вже на початку свого професійного шляху володіти трендами та фаховими знаннями. Як наслідок, до студента напряму «Дизайн» ставляться такі вимоги як обізнаність, креативність, професіоналізм, витривалість, компетентність. Проте, на мою думку, можна додати ще й таку якість як «сучасність», адже фахові знання студента неможливі без інноваційного підходу до навчання.

Проблему інноваційних підходів у навчанні студентів-дизайнерів вивчали такі вітчизняні дослідники як Бусленко О. [1], Малінкіна В. Л. [3], Петрицин І. О. [4], Фурманюк С. М. [5], Шевченко А. І. [6]. На їхню думку, сучасне навчання неможливе без використання новітніх інформаційних технологій. Це обумовлено тим, що студент, який опановує інтерактивні форми навчання здатний продемонструвати їх при виконанні професійних обов'язків, а також під час навчання учнів трудовому навчанню чи образотворчому мистецтву.

Навчання студентів напряму «Дизайн» на сьогодні базується не тільки на традиційних методах викладання, а й застосуванні інноваційних підходів до навчання [1, с. 15]. Це обумовлено першочергово багатопрофільністю майбутнього спеціаліста, включенням його у різні сфери життя, значною інформатизацією освітнього процесу. Враховуючи це, можна виокремити ряд інноваційних підходів, які існують на сучасному етапі в аспекті навчання майбутніх дизайнерів.

По-перше, це вивчення основних аспектів дизайн-мислення. Даний підхід передбачає поглиблене вивчення дизайн-мислення як методу, який першочергово враховує потреби користувачів. Тобто, майбутній дизайнер повинен навчитися розуміти, що потрібно клієнту і яким він бачить результат їхньої співпраці. Застосування методу дизайн-мислення сприяє формуванню уявлення про те, яка проблема постала перед замовником, як її можна вирішити, які варіанти розвитку подій можливі. Фактично, дизайнер у такому випадку бачить себе у ролі замовника, що сприяє продукуванню оптимальних рішень. Проте він надає перевагу у реалізації ідей замовника, а не власних. При такому підході особлива увага приділяється таким аспектам як сутність поняття «дизайн-мислення», підготовка розуму до інновацій, продукування ідей, експериментування, реалізація задуманого. При цьому студенти опановують модель чотирьох запитань, яка дозволяє краще зрозуміти замовника [2].

По-друге, це модульно-блочне навчання. При даному підході застосовується поєднання різних форм та методів навчання, що уявляє собою поєднання у єдиний комплекс. Освітній процес у такому разі складається з модулів, а навчання більш орієнтоване на самостійне опрацювання матеріалу. Крім того, навчальні блоки складаються з таких комплексів як методологічно-пізнавальний, організаційно-методичний, результативно-рефлексивний. Як наслідок, у студента формуються практичні навички художньо-проектної діяльності [5, с. 161].

По-третє, це кейс-метод. Особливістю даного підходу є формування у студента уявлення про те, що існує певна гіпотетична проблема, яка потребує вирішення. При цьому моделюється конкретна ситуація, яка цілком реально може статися у професійній сфері. Відповідно, кожен студент пропонує свій варіант рішення, що дозволяє вибрати найбільш оптимальний. Завдяки такому підходу майбутній фахівець вчиться аналізувати, моделювати, прогнозувати гіпотетичні ситуації [3, с. 18].

По-четверте, метод проектів. Запропонований підхід спрямований на розвиток у студентів творчої уяви, креативності, ініціативності. Суть даного підходу полягає в отриманні студентом певного проекту, який він має втілити від початку до кінця. При цьому проект має бути аналогічний до типових проектів професійної діяльності. Як наслідок зростає не лише компетентність, а й творча активність майбутнього фахівця [6, с. 10].

По-п'яте, впровадження інтерактивних графічних систем. Застосування графічних редакторів сприяє формуванню у студентів компетентності до побудови ескізів виробів, зображень, креслень. Серед графічних систем, які найчастіше використовуються є система «Компас-графік», що дозволяє

перевіряти правильність конструкторських елементів [4, с. 115]. Відповідно, інтерактивні графічні системи сприяють формуванню фахових знань з основних аспектів художнього проектування. Отже, інноваційні підходи у навчанні студентів-дизайнерів дозволяють сформувати у них фахові та професійні знання. При цьому на сучасному етапі можна виокремити такі інноваційні підходи як інтерактивні графічні системи, дизайн-мислення, проектний метод, метод кейсів, модульно-блочне навчання.

Література:

1. Бусленко О. Методика навчання дизайну. Наукові записки БДПУ. 2020. Вип. 1. С. 11–20.
2. Дизайн-мислення для інновацій. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+DTP101+2017_T3/about (дата звернення: 28.09.2021).
3. Малінкіна В. Л. Використання інтерактивних технологій навчання в процесі підготовки майбутніх викладачів дизайну до професійного саморозвитку. Зліт науки: педагогічна освіта. 2018. № 7. С. 16–21.
4. Петрицин І. О. Застосування елементів нових інформаційних технологій навчання (НІТН) у процесі підготовки майбутніх вчителів трудового навчання. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ–Вінниця, 2000. С. 114–116.
5. Фурманюк С. М. Використання сучасних технологій навчання у професійній підготовці фахівців дизайну. Теорія й методика професійної освіти. 2019. Вип. 14. С. 159–162.
6. Шевченко А. І. Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 21 с.

ГАПОН ЛЮДМИЛА, БРОВЧЕНКО АНАТОЛІЙ

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом в наслідок економічних змін, зростають вимоги до випускників професійної освіти, до їх знань, умінь, навичок та внутрішніх якостей. Постійний розвиток та зміна технологій виробництва потребує вдосконалення освітнього процесу під час підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності, яке особливо має акцентувати більшу увагу на поєднанні наукової, творчої та мистецької складових.

За нашим дослідженням, майбутні фахівці з художнього текстилю в ході своєї професійної діяльності, стикаються з рядом труднощів, які полягають у пошуках і знаходженні нових нестандартних способів вирішення професійних завдань, в аналізі професійних проблем, прийнятті професійних рішень. Сучасні зміни в організації виробництва, створення нових інструментів та матеріалів, глобалізація, підвищення рівня запитів споживачів, економічні впливи висувають до фахівців з художнього текстилю ряд вимог, серед яких важливими є конкурентноспроможність, мобільність в професійній діяльності та ринку праці. Для забезпечення наведених вимог, необхідно щоб фахівець володів творчим підходом у вирішенні професійних проблем, що в свою чергу, дає можливість створювати прогресивно нове: інноваційні підходи та рішення, ідеї, концепції, методи, технології тощо. На нашу думку, для ефективної підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності, необхідно вдосконалювати освітній процес, а саме, навчальні програми, які в більшості випадків зосереджують основну увагу на знання та вміння фахівця, ніж на поєднанні його творчості, знань, умінь та навичок.

У стандартах вищої освіти України спеціальностей 022 «Дизайн» та 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» подані різні вимоги до формування загальних та предметних компетентностей майбутніх фахівців. Так зокрема виявлена розбіжність у формуванні фахових компетентностей фахівців дизайну та декоративно-прикладного мистецтва, а саме, відсутність в стандарті спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» – формування здатності застосовувати сучасні методики проектування об'єктів професійної діяльності. На основі цього випливає протиріччя, що фахівці з художнього текстилю та дизайну не можуть працювати майже в однакових виробничих умовах. Дана компетентність є важливою для майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, так як вона формує поєднання таких складових: науковість, творчість, технологію. Вчені вважають, що ефективне формування даної фахової компетентності можливе лише під час застосування проектно-технологічної методики навчання. Тому, на нашу думку, є потреба внесення до навчальної програми підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва проектних технологій.

Результатом відсутності у навчальних програмах умов, які забезпечують якісне формування предметних компетентностей у майбутніх фахівців професійної освіти, є те, що вони не пов'язують

художнє мислення з діяльністю. Таким чином, виникає потреба поєднання науки, технології та творчості під час навчання і практичної роботи фахівців. В більшості випадків, у результатах професійної діяльності спеціалістів простежується намагання поєднати художню та емоційну складову для досягнення вимог сучасної науки та задоволення економічних потреб.

В сучасних умовах розвитку суспільства, ринок праці орієнтується на фахівців у сфері професійної освіти, які здатні до художньої, наукової та технологічної діяльності у вирішенні поставлених проблем під час трудового процесу. Для задоволення потреб національної економіки необхідні працівники, яким притаманна можливість швидко орієнтуватися у динамічних змінах суспільства; відкритість, бажання в опануванні нового та застосування здобутих новітніх навичок, технологій на практиці; спроможність приймати нестандартні рішення у розв'язанні складних завдань. Для підготовки фахівця, котрий відповідає наведеним вимогам необхідно: під час професійної освіти формувати наукову, технологічну та творчу складову майбутнього фахівця з художнього текстилю. В умовах сучасної професійної освіти формування наведених вище аспектів, забезпечує проєктно-технологічне навчання.

На нашу думку, важливим є вдосконалення навчального процесу за допомогою проєктних технологій, які забезпечують об'єднання описаних вище складових. Таким чином дане вдосконалення дозволить майбутнім фахівцям декоративно-прикладного мистецтва створювати продукт професійної діяльності, який задовольнятиме потреби ринку праці, вдало поєднавши художній та технологічний компоненти. Підсумовуючи сказане, для ефективної підготовки майбутніх фахівців з художнього текстилю до застосування проєктних технологій у професійній діяльності, необхідне вдосконалення навчального процесу закладів професійної освіти, який би формував поєднання у випускників наукової, творчої та технологічної складової.

ДУБОВИК СЕРГІЙ

Хмельницький національний університет

УМОВИ НАБУТТЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІМИ ХУДОЖНИКАМИ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

*Для кожного твору, що отримав фізичну форму,
існує багато варіацій, які не були втілені в матеріалі*

Ален Бадью

У зв'язку із запровадженням нових сучасних технологій, виконувати безліч операцій при обробці будь якого матеріалу (у нашому випадку це художня обробка деревини), стає набагато простішою та економить час. Ще у ХХ ст. електричне обладнання почало витісняти ручні види інструментів, яке з року в рік удосконалюється та дозволяє досягати більш якісного результату, зокрема й в художній обробці деревини. Важливо займатись постійним моніторингом нових технологій, які можуть включати в себе не тільки інструментарій та технологічну обробку деревини, а також й засоби її хімічної обробки (лаки, фарби, просочки, засоби захисту від шкідників, вологи тощо), що дозволяє виявити структурно-художні властивості матеріалу й, водночас, надати деревині, ще більш якіснішого захисту, строку служби готового виробу, а також привабливого зовнішнього вигляду. Також, слід пам'ятати, що новітні технології дають не тільки гарний результат, а також стають більш безпечними – тобто удосконалюються з урахуванням техніки безпеки.

Найскладніше обладнання з програмним управлінням «ЧПУ» надає майстру нового рівня безпеки та значно пришвидшує виконання деталей серійного характеру (балясин, розеток тощо).

Основною метою оволодіння художньою обробкою деревини є формування у студентів умінь і навичок освоєння як основних, так і додаткових прийомів в процесі виготовлення художніх виробів з деревини; як традиційними, так і сучасними технологічними процесами. Її завданням є оволодіння студентами технологічними основами в художній деревообробці, де в кожному семестрі, починаючи з третього, протягом чотирьох років, мають вивчатися різні технологічні прийоми з використанням різних пристосувань, відповідно до різновиду художньої обробки деревини.

Формування у студентів професійних компетенцій як у традиційних технологіях, наприклад: використання класичних столярних з'єднань без використання ламельного фрезера, так і з застосуванням сучасних ручних і електрифікованих пристроїв та інструментів, у процесі яких відбувається їх вивчення та відпрацювання різних прийомів художньої обробки деревини.

На практичних заняттях, зокрема з різьби по дереву (геометрична різьба, рельєфна, напів-рельєфна, ажурно-прорізна тощо) відбувається набуття необхідних традиційних навичок з означених видів різьблення, а також освоєння необхідного обладнання (пристроїв, верстатів, пристосувань) для сучасної художньої обробки деревини.

Після вивчення різновидів художньої обробки деревини і закінчення практичних занять в майстернях протягом декількох (3–7) семестрів існують певні вимоги до рівня засвоєних знань і умінь. Тобто, студент повинен знати:

- сучасні і традиційні художні технології в обробці деревини та правила з техніки безпеки;
- технологічні процеси при створенні різних виробів з деревини утилітарного і декоративного характеру та правила техніки безпеки під час їх виготовлення;
- пристрої та принципи роботи сучасного технологічного обладнання.

Також уміти:

- працювати на сучасних верстатах з деревообробки, використовуючи новітні розроблення та пристосування як ручного, так і електрифікованого інструменту;
- здійснювати первинну обробку деревини, раціонально вибирати прийоми і види художнього різьблення;
- розбиратися в якості деревини, породах дерева, дефектах обробки заготовок тощо.

Слід зазначити, що під час занять з художньої обробки деревини відбувається не лише набуття практично-технологічних компетентностей, а й виховання загальної і професійної культури студентів, завдяки не лише аудиторним заняттям, а й творчим зустрічам їх з майстрами і художниками, які працюють у даній царині, що сприяє розвитку творчого потенціалу кожного окремого студента, його художнього смаку, естетичного світосприйняття.

На основі викладеного можна дійти висновку, що реалізація означених результатів можлива лише при наявності спеціальної навчальної матеріально-технічної бази, матеріалів, інструментів для ручної праці, а також спеціальних сучасних верстатів та механізмів, з «розумними» високоорганізованими виробничими процесами. Це дасть змогу забезпечити належну професійну підготовку першого (бакалаврського) рівня освіти художників декоративного мистецтва спеціалізації «художня обробка деревини» та становлення творчої особистості, зорієнтованої на соціальне та професійне самовизначення й самореалізацію, а також оволодіння нею високим рівнем професіоналізму.

Література

1. Павлова О. Особливості розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва в кінці ХХ–ХХІ ст. / О. Павлова // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – № 15 (226). – С. 91–96.
2. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / М. Станкевич. – Львів : НАНУ, Інститут народознавства, 2002. – 144 с.
3. «Українське мистецтво: Дерев'яне будівництво і різьба на дереві (великий формат)» / Вадим і Данило Щербаківські. – Київ: Видавництво КНТ, 2020. – 336 с.
4. Гуцульська різьба. Візуально-морфологічні закономірності орнаменту. Теорія і практика / І. Юрченко / Львівська політехніка. 2011. – 372 с.
5. Навчально-методичний посібник «Мистецтво різьби по дереву» / Т. О. Мовчан. – Ковельський центр професійно-технічної освіти, 2019. – 088 с.
6. Радкевич В. Забезпечення якості професійної освіти: Європейський контекст змін. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : тези допов. ІХ міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 9-10 листоп. 2017 р. Хмельницький, 2017. 142–143 с.

КОЗОРІЗ ВІТАЛІЙ, САМБОРСЬКА ОЛЕНА

Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ-ІМПРЕСІОНІСТІВ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВ

Професійна підготовка майбутніх художників декоративного мистецтва має базуватись на знаннях фундаментальних основ світової та української, зокрема, історії мистецтв, уміннях аналізувати мистецькі процеси на сучасному етапі та в історичній ретроспективі, розрізняти основні стильові напрями в мистецтві, визначати їх специфіку та відмінності, розпізнавати мистецькі твори та їх авторів, характеризувати конкретні аспекти різних мистецьких явищ. Тому з метою забезпечення реалізації окремих аспектів цих умов було здійснено загальну характеристику імпресіонізму в Україні, його зв'язку та подібних рис з французькими творами цієї доби, окреслено особливості творчості українських художників-імпресіоністів.

На початку розгляду імпресіонізму як мистецької течії варто зазначити, що протипага реалізму та відтворення вражень й переживань є основною її ідеєю. Друга половина ХІХ ст. у Франції ознаменувалась виникненням нового погляду митців на тогочасний світ та інакшого трактування бу-

денності жителів країни. Витончена манера, зображення дійсності у «моменті», відмова від демонстрації буденності, що пригнічує, – усе це відокремлює цей мистецький напрям від усіх інших, робить крок уперед саме у розвитку живопису та навичок майстрів [1].

Імпресіонізм детально демонструє і вплив наукового прогресу в світі на мистецтво. У художників став більшим діапазон вибору інструментів – замість звичних круглих пензлів з якого ворсу вони отримали можливість користуватись новими видами пензлів: твердими, плоскими, зміцненими сталеву оправою. Це дало змогу по-новому відкрити та дослідити свій потенціал, отримати нові вміння та використовувати нові прийоми.

Дослідження в галузі фізики та математики відкрили і нові знання митцям про світло, його природу. У картинах стало більш поширеним використання блакитного кольору, який раніше був високовартісним. Відомо, що новий напрям сприйнявся критиками досить негативно та радикально. Художників-імпресіоністів представляли як аморальних бунтівників, їх виставки висміювали та зневажали. Але згодом все ж ситуація змінилась. Аристократія, вища верства населення, позитивно сприйняла нові сюжети картин, – уникання дійсності та створення враження безтурботності життя, приємного проведення часу. Художники-імпресіоністи відійшли від звичного зображення важкої праці селян та бідності [2; 3].

Стиль імпресіонізму доволі швидко поширювався світом. Тому очікуваним є те, що кінець XIX ст. характеризується новими віяннями та сюжетами в українському живописі. Освоєння незвичних прийомів, ознайомлення та подальша практика пленерів, зміна у звичній палітрі та відмова від старих сюжетів – усе це митці почали запроваджувати та розвивати, надихаючись діяльністю художників Європи. Однією з провідних рис імпресіонізму є поняття подібності картин та фотографії. Митцям вдавалося відобразити момент дійсності та передати його атмосферу у даний час [4]. Як приклад можна навести серію картин Клода Моне «Парламент», де він зображував будівлю Парламенту Лондона у різний час доби. Незважаючи на однакове розташування художника щодо об'єкта, все ж усі ці полотна кардинально відрізняються. Варто зауважити і те, що в основному українські митці зверталися не до французької спадщини, а радше до німецьких та австрійських варіантів.

Одним з найвідоміших митців українського імпресіонізму є Олександр Мурашко. Вже в підліткові роки його діяльність була ознаменована професійною. Спочатку хлопець разом із вітчимою займався іконописом, згодом вступив до Вищого художнього училища при Петербурзькій Академії. Його найвизначнішою картиною вважається написана у 1909 році «Карусель». Вона була представлена на Міжнародній виставці в Мюнхені. Олександр був вшанований Золотою медаллю другого класу, а саме полотно просто в експозиції придбали для Королівської галереї Будапешта. Автор зумів прийомами візуального живопису передати вихор каруселі, палахкотіння вогнів та захват людей. Надалі Олександр мав репутацію динамічного імпресіоніста, а його полотна вражають нас і в сучасний час своєю майстерністю та певним шармом [5; 6].

У тій самій академії мистецтв навчався і Микола Пимоненко. Сучасні критики мистецтва підтверджують, що Миколі вдавалося досконало передати дві стихії: воду та місячне світло. Художник часто ходив на етюди та пленери у будь-який час доби, аби краще пізнати природу світла. Микола був доволі багатограним майстром. Відомо, що він був декоратором при оформленні редакції опери «Наталка-Полтавка». У своїй діяльності митець в основному зображав природу та сільські мотиви. Варто зазначити, що картина Миколи Пимоненка «Гопак» була придбана музеєм Лувр. Окрім Лувру, діяльністю митця цікавилися і в Німеччині [7; 8].

Вражають своїми барвами та легкістю роботи Софії Левицької. Вона народилася у Кам'янці-Подільському, згодом емігрувала до Франції. Її художній хист зазнав великого визнання, навіть відомий поет Гійом Аполлінер позитивно оцінив її картину «Білий одноріг у райському саду». За своє життя вона брала участь у багатьох виставках та прагнула поширити в французьких кругах митців особливості українського мистецтва. Однак саме життя Софії було доволі тяжким та трагічним. Нащадкам дісталось дуже мало творів Софії, причиною чого є Друга Світова війна. Однак досі і в Україні, і в Франції віддають шану цій прекрасній художниці та її творчому доробку [4].

Спочатку у Одеській художній школі, згодом у Петербурзькій академії навчався Михайло Беркос. У своїх роботах він часто звертався до української природи. У 1900 році брав участь у Всесвітній виставці в Парижі. Більшість його картин, які зберігалися вдома, після смерті митця були спалені його дружиною. Однак все ж деякі експонати досі зберігаються у музейних фондах України та світу. Художник використовував яскраві кольори, чіткі лінії, картини насичені динамікою. А «в його пейзажах показ звичайного куточка, насамперед Слобожанщини, перетворюється в узагальнений образ України» [9].

Таким чином, кожен митець розвивав власний талант протягом усього життя. Так вони розповідали світові про український імпресіонізм, черпали натхнення з творів іноземних сучасників, проявивши у власних роботах індивідуальну манеру. Саме поєднання передачі моменту та увіковічення його вдалося майстрам досконало. Важливим є продовження справи майстрів минулого – збереження, розвиток та поширення українського живопису та його традицій. Адже систематизація

джерел та творчих доробків відкриває для нащадків все нові і нові картини, книги, фотографії та і протє згадки, які мають суттєве значення для світової історії мистецтв.

Результати дослідження в подальшому будуть використані для підсилення теоретичної частини дисципліни «Історія мистецтв». Перспективами майбутніх досліджень є детальна характеристика кожної мистецької течії в українському живописі.

Література

1. Імпресіонізм [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України. – 2011. – Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=13278.
2. Zdzisław Kępiński, Impresjonizm / Zdzisław Kępiński. – Warszawa Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1982. – 235 с.
3. Корсак І. Ф. Тиха правда Модеста Левицького: повість-есеї / І. Ф. Корсак. – Київ : Ярославів Вал, 2009. – 165 с.
4. Енциклопедія українознавства: Словникова частина. Доповнення. Париж – Нью-Йорк : Молоде життя, 1995. – Т. 11. – 398 с.
5. Спогади Маргарити Мурашко / Авт. ст. та ком. Д. Добриян ; укл. В. Ткачук. – Київ : ArtHuss, 2016. – 168 с.
6. Членова Л. Г. [вступна стаття] // Олександр Мурашко. Альбом. – Київ : Мистецтво, 1980. – С. 5–20.
7. Стефанович Д. Невтомний трудівник Микола Пимоненко. До 150-річчя з дня народження // Київський політехнік. – 2012. – Режим доступу: <https://kpi.ua/pymonenko>.
8. Лазанська Т. І. Пимоненко Микола Корнилович // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. – Київ : Наукова думка, 2011. – Т. 8 : Па-Прик. – С. 208.
9. Беркос М. А. Живопис. Графіка. До 150-річчя від дня народження: каталог. – Харків : НТМТ, 2011. – 13 с.

КОРНИЦЬКА ЛАРИСА

Хмельницький національний університет

«РОБОТА В МАТЕРІАЛІ» ЯК БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ В ОСВІТІ БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Діяльність художника декоративного мистецтва тісно пов'язана з матеріалом, з яким він працює. Ці матеріали є різними в залежності від спеціалізації художника: «художня обробка деревини», «художня обробка металу», «художня обробка каменю», «художня кераміка», «художнє скло», «художній текстиль» тощо. На кафедрі технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» впроваджено дві з цих спеціалізацій: «художня обробка деревини» та «художній текстиль». Будь-яка з цих спеціалізацій передбачає досконале вивчення матеріалу, його художні можливості, технологічні прийоми і способи його обробки та декорування для майбутньої професійної діяльності нинішніх студентів. Тож велика увага приділяється практичній стороні освітнього процесу, що найбільшим чином закладена в дисципліні «Робота в матеріалі».

Дисципліна «Робота в матеріалі» відноситься до дисциплін професійної підготовки і викладається протягом п'яти семестрів (з 3-го по 7-й). На її вивчення виділено 25 кредитів (750 годин). Восьмий семестр передбачає виконання кваліфікаційної (дипломної) роботи теж в матеріалі згідно обраній спеціалізації.

Протягом багатовікової історії декоративно-ужиткового мистецтва людство винайшло безліч способів художньої обробки різних матеріалів. Кожен матеріал піддавався різним способам художньо-технологічної обробки і декоруванню, які сьогодні відносяться до традиційних. Слід сказати, що й по нині виникають нові (сучасні) способи обробки та декорування означених матеріалів.

Вивченню декоративно-ужиткового мистецтва на кафедрі надається велике значення, й зокрема такого його різновиду як «художній текстиль». До цього слід сказати, що текстиль є одним з найпоширеніших і найдавніших ремесел, без вивчення і розуміння якого неможливо уявити загальну картину декоративно-ужиткового мистецтва. Це та область художньої творчості, з якою людина знаходиться в безпосередній близькості і контакті все своє життя. Твори цього мистецтва є частиною матеріальної культури суспільства.

У межах спеціалізації «художній текстиль» студентами вивчаються різні види художньої обробки текстильних матеріалів, де особлива увага акцентується на національний контекст. Перш за все, це пов'язано з необхідністю збереження і примноження національної історико-культурної спадщини, до якої відносяться традиційні види вишивки, ткацтва, килимарства, войлоковалання, в'язання та

плетення. Традиції художнього оформлення та створення текстильних полотен склалися протягом століть, удосконалювалися прийоми, відточувалася техніка, тож мають зберігатися і продовжуватися новими поколіннями, можливо вже в новій інтерпретації, згідно сучасному світобаченню і світосприйняттю, але все ж таки з національним колоритом. Зауважимо, що до текстильних матеріалів відносяться не тільки готові ткані матеріали, які виготовляються з класичних і некласичних видів сировини. До слова, вихідним матеріалом для «класичного» текстилю служить сировина рослинного і тваринного походження; «некласичний» текстиль, це, умовно кажучи, все інше. Досить поширені проміжні варіанти сучасних текстильних виробів, коли в якості основи або утку використовуються «класичні» нитки або шнури, а уток або основа виготовлені з «некласичної» сировини (бамбукові планки, прутки, дроти, кераміка, пластик тощо).

Текстильні вироби класифікують за рівнями. Зокрема, текстильні вироби I-го структурного рівня можуть бути використані для виготовлення виробів вищого рівня (нитки для ткацтва та шиття), а можуть застосовуватися і як готові вироби. До текстильних виробів структурного рівня II відносяться ткані, плетені, в'язані і валяні текстильні вироби.

Ткані вироби виготовляються з ниток, як «класичних» так і «некласичних», тобто з текстильних виробів структурного рівня I. Найважливіша характеристика цієї текстильної групи – наявність двох взаємно перпендикулярних систем переплетень ниток: основи та утку. Тканини практично завжди мають форму площини, що диктується самою технологією виготовлення їх на будь-якому ткацькому пристрої. У цю групу крім звичайних тканин з будь-яким ткацьким переплетенням відносяться килими (в тому числі вузлові і без) і гобелени.

Плетені вироби, як і тканини, виготовляються з «класичних» і «некласичних» ниток, однак, в їх структурі немає властивих тканинам двох взаємно перпендикулярних систем ниток. Взаємне розташування ниток може бути довільним. Плетені вироби можуть бути як плоскими, так і об'ємними. При використанні «класичних» ниток – це сітки, мереживо, макраме, тасьма тощо; при використанні «некласичних» ниток – це циновки, постолки, кошики тощо.

В'язані вироби характеризується тим, що робоча нитка формує петлю. Петля чіпляється за петлю, тим самим відбувається нарощування полотна. В'язати можна вручну і з використанням спеціальних пристроїв (голка, гачок, палички, спиці, вилочка).

Валяні вироби, на відміну від тканин, плетених і в'язаних виробів виготовлені не з ниток, а безпосередньо з волокнистої сировини шляхом багаторазового спресовування і намочування, іноді із застосуванням в'язучих речовин. До валяних виробів відносяться повсть і фетр, які виготовляються з вовни і відрізняються головним чином тим, що повсть має більш грубу фактуру, ніж фетр. Валяні вироби можуть бути, як плоскі, так і об'ємні (капелюхи, взуття).

Текстильні вироби II-го структурного рівня, що відносяться до будь-якої з вище означених підгруп, можуть використовуватися як сировина для виготовлення текстильних виробів III-го структурного рівня, а можуть використовуватися як готові вироби.

Текстильні вироби III-го структурного рівня, це шиті вироби, часто складної форми, виготовлені з текстильних виробів I та II-го структурного рівня, можливо, із застосуванням нетекстильних матеріалів. Наприклад, з одного або декількох видів тканини (II рівень) за допомогою шивної нитки (I рівень) шиється певний утеплений виріб (утеплювач – вата – нульовий структурного рівень). Потім до нього пришиваються гудзики. Можуть бути використані шкіряні нашивки, металеві бляшки. Виріб може прикрашатися вишивкою.

Текстильні вироби всіх (нульового, першого і другого) рівнів можуть служити матеріалом для виготовлення текстилю наступного рівня, а можуть бути безпосередньо використані для різних побутових потреб. Що стосується виробів структурного рівня III, то це завжди речі готові до безпосереднього використання, що відображають весь спектр текстильних виробництва. До них відносяться: одяг, взуття, аксесуари, головні убори, предмети інтер'єрного комплексу, господарські вироби тощо.

Вивчення мистецтва різних видів текстилю лежить в основі спеціалізації «художній текстиль». Важливе місце, в межах теоретичної і практичної підготовки, займає творче використання художніх форм традиційних ремесел. Для цього створюються умови комплексного вивчення і відтворення традиційних технік, форм, стилістики, орнаментальних елементів тощо у вже сучасних навчальних творах виконаних під час дисципліни «Робота в матеріалі».

Твори художнього текстилю становлять інтерес не тільки з художньо-естетичної, але і з історико-етнографічної соціологічної і наукової точок зору. Знання витоків народної творчості, її художньої природи і духовних цінностей становлять невід'ємну частину духовної культури народу. Ці твори є загально визнаними пам'ятками історії, культури та мистецтва, що увібрало в себе багатовіковий соціальний досвід цивілізаційного розвитку людини. Тому не випадково ми, в процесі освітнього процесу, звертаємося і до сучасного, і до традиційного декоративно-ужиткового мистецтва, вважаючи, що це відіграє величезну роль в естетико-культурному вихованні майбутніх бакалаврів (ху-

дожників) декоративного мистецтва, обумовленого необхідністю формування їхнього творчого мислення від початкового рівня підготовки до наступних стадій професійної освіти. А дисципліна «Робота в матеріалі» – як її базовий компонент, на нашу думку, допоможе професійному становленню особистості кожного здобувача вищої освіти означених спеціалізацій.

Література

1. Колос С. Г. Хурчин М. Д. Декоративні тканини / С. Г. Колос, М. Д. Хурчин. – Київ : Вид-во Академії архітектури УРСР, 1989, – 131 с.
2. Китова С. А. Полотняний літопис України. Семантика орнаменту українського рушника / С. А. Китова. – Черкаси : вид-во «Брама», 2003, – 224 с.
3. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». / Т. Кара-Васильєва, З. Чегусова. – Київ : Либідь, 2005. – 280 с.
4. Шевченко Є. Українська народна тканина / Є. Шевченко. – Київ : Артанія, 1999. – 416 с.

КОРНИЦЬКА ЛАРИСА, МАЗУР ЮЛІЯ
Хмельницький національний університет

ТЕХНІКА ТРАФАРЕТНОГО ДРУКУ У МЕЖАХ ДИСЦИПЛІНИ «РОБОТА В МАТЕРІАЛІ»

Декорування тканини методом нанесення (набивання) на тканину фарби – давній вид декоративно-ужиткового мистецтва, що використовувався багатьма народами, в тому числі й українським. Можна сказати, що він виник одночасно у всіх регіонах Світу, хоча з використанням різних інструментів та технологій.

У межах дисципліни «Робота в матеріалі» студенти спеціалізації «художній текстиль» мають змогу оволодіти технікою трафаретного друку для подальшого використання у декоруванні тканин чи готових текстильних виробів. Однак звернемося до історії цієї техніки.

Історики вираховували, що перші згадки про трафаретний друк з'явилися у Фінікії. Той метод мав мало спільного з сучасним, проте сам принцип використання спеціальних матриць для розмноження зображення зберігся і донині. Саме тому фінікійський друк вважають «предком» сучасного трафаретного друку. Правда, перш ніж він набув сучасного вигляду, повинно було пройти ще кілька тисячоліть і проведено безліч удосконалень методу.

Близько 265–589 рр. трафаретний друк з'явився і в Китаї, де за допомогою дерев'яних дощок наносили зображення на тканину. Японці запозичили китайську технологію, але у XII–XIV ст. винайшли свій метод створення трафаретів: елементи візерунків прикріплювали до сітки з людського волосся, натягнутої на дерев'яну раму; за допомогою трафаретного друку прикрашали самурайські обладунки та попони для коней [1].

До Європи трафаретний друк приходить у XV ст., де він уперше згадується у «Трактаті про живопис» італійського художника Ченніно Ченніні як «спосіб декорування тканини набивним трафаретом». Така технологія декорування застосовувалася для імітації дорогих оксамитових і парчевих тканин. Постійний розвиток технології призвів до додаткових модифікацій і набував усе більш схожих рис, властивих для даного часу.

У декоративному оформленні тканин спостерігається перехід від смуг з геометричним орнаментом від ранніх форм, до рослинних пізнішого періоду: стилізовані тюльпани, ромашки, гвоздики, квітка і плід граната тощо. До кінця XVII ст. у набійці був помітний вплив східних мотивів. Спосіб декорування тканини засобами друку застосовувався повсюдно до XIX століття.

З винаходом друкувальної машини (XIX ст.) дана технологія зайняла нішу у виробництві оббивних матеріалів, хусток, жіночих спідниць, а також багатьох інших видів повсякденного та святкового одягу для чоловіків і жінок. Остаточо трафаретний друк сформувався у 50-х роках минулого століття та з тих пір зайняв одну з провідних позицій у світі друку. Сьогодні за допомогою трафаретів переносять зображення будь-якої величини та кольорової гами на будь-яку поверхню [1].

В умовах навчального процесу студенти використовують ручні способи нанесення трафаретного зображення, де спочатку створюють ескіз у вигляді силуетної форми. Трафарети такого типу дуже наближені до витинанок, однак не мають внутрішніх промальованих деталей (див. рис. 1).

У народній творчості поширеними були композиції з геометричними мотивами (смуги, ромбики, кружечки, квадратики, хрестики тощо). Різноманітні комбінації цих нескладних фігур дозволяли створювати унікальні орнаментальні мотиви з різною варіацією розмірів смуг і різним характером малюнка. Народні майстри впродовж розвитку набійки відбирали і відшліфовували узори [2].

Рис. 1. Приклади характеру трафаретів та їх створення

Головними мотивами, окрім геометричних, з часом ставали природні мотиви: квіти, листя, звірі, тварини, птахи. У кожному природному об'єкті народні майстри уміли знайти головну декоративну характеристику й так промальовувати і спростити (стилізувати) узор, щоб він гармонійно зливався воедино з площиною тканини не руйнуючи її. Такими візерунками прикрашали набивні хустки, в яких центральна композиція об'єднується з каймовою або сітчастою. По центру площини – квіткові мотиви або великі квіти на широкій каймі. Поєднання малих і великих квітів у композиції друкованого виробу додає йому певної етно стилістики та динамічності [2].

Народну стилістику використовують й здобувачі вищої освіти спеціалізації «художній текстиль» кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва ХНУ, спеціальності 023 ОДМ (рис. 2).

Рис. 2. Приклади декорування тканини методом трафаретного друку здобувачів вищої освіти спеціальності 023 ОДМ «Художній текстиль»

Композиції для трафаретного друку створюються зі стилізованих квітів, листя, силуетів птахів, тварин, геометричних фігур, використовуючи народну стилістику. Стилізовані дерева з плавними переходами стебел у розгалужені гілки, що увітчуються дивними квітами. Такі сюжети нагадують традиційні «вазонки» чи «дерево життя». Створення композицій методом трафаретного друку потребує геометричної чіткості та акуратності. Для виконання такого виду роботи переважно використовують акрилові фарби, які містять в'язучий елемент окрім барвника клей і воду, що швидко випаровується, створюючи ефект глянцею. Таким чином зображення виділяється на матовій основі полотна, що надає композиції певної ошатності та урочистості.

Для виготовлення композицій методом трафаретного друку, кращим рішенням в якості основи потрібно використовувати прості природні матеріали: натуральне полотно (з бавовни або льону). Тканину перед нанесенням друкованого зображення слід ретельно відпрасувати. Завдяки гладкій текстурі цих тканини друковане зображення має вийти чітким та акуратним.

Для нанесення фарби використовується поролонова губка, яку просочують фарбою на 3-4 мм, не допускаючи утворення згустків на її поверхні. Далі, без зайвих зусиль нею слід обережно пройтись по візерунку трафарету легкими рухами з невеликим натиском, пересвідчуючись у тому, що на поверхні не залишається згустків чи бульбашок, які можуть призвести до нечіткого зображення.

По завершенні нанесення фарби полотно залишають для природного просушування, після чого результат закріплюється за допомогою праски. Спочатку тканина прасується з виворітного боку, а потім з лицьового. Якщо фарба чіпляється за підшву праски, значить вона не до кінця висохла на полотні.

Трафаретний друк, як різновид художньої обробки текстильних матеріалів, сприяє набуттю студентами не тільки певних навичок в технології декорування тканин, а й долучає їх до вивчення традиційної стилістики і культури під час пошуку мотивів та елементів для створення композицій трафарету. Це зберігає зв'язок поколінь, виховує їх як митців, розширює кругозір, що сприятиме їхньому особистісному і професійному становленню.

З виконаних групою студентів невеликих текстильних робіт навчального характеру можна створювати модульні картини більшої площини, що гарно сприймаються в сучасному інтер'єрі.

Література

1. Історія трафаретного друку – Цікавості [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cikavosti.com> › istoriya-trafaretnogo-druku

2. Історія декоративного мистецтва України. У 5 т. Мистецтво XIX століття Т. 3 / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. – Київ, 2009. – 516 с.

КРУЛИК БОГДАН

Хмельницький національний університет

МЕТОД СТИЛІЗАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ХУДОЖНЬОГО НАПРЯМУ

У системі професійної підготовки фахівців художнього напрямку використовуються різноманітні методи та прийоми. Проте одним із ключових методів, який допомагає розкрити творчий потенціал майбутнього художника, є саме метод стилізації. Стилiзація в образотворчому мистецтві є декоративним узагальненням змальовуваних фігур і предметів за допомогою ряду умовних прийомів, спрощенням рисунка і форми, об'ємних і колірних співвідношень[2].

Метод стилізації займає важливе місце у навчально-практичній діяльності студентів спеціальності 023 кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, а особливо, враховуючи нахил до декоративного мистецтва (обробку деревини та текстилю). Стилiзація є універсальним методом, до якого ми звертаємось під час вивчення більшості (якщо не усіх) дисциплін художнього циклу, проте пропонуємо розглянути досвід використання даного методу на практичних заняттях з рисунку.

Рисунок є базовою дисципліною і вивчається з першого по шостий семестр, кожен з яких присвячений відповідному розділу. Навчальний матеріал плавно перетікає від рисування гіпсових фігур геометричних предметів, натюрмортів з предметів побуту до рисування гіпсових голів античних героїв та живої натури. Але враховуючи обраний декоративний нахил нашої спеціальності, було прийнято рішення розбавити присутній смак академізму в дисципліні рисунок творчими завданнями, які допомагає реалізувати метод стилізації.

Отже, як це працює. Для виконання таких завдань беремо за основу роботу виконану з натури (натюрморт, гіпсова голова або розетка на фоні драперії і т. д.) і перетворюємо її шляхом трансформації форми та об'єму, інтерпретації тонів та фактур у творчу композицію, при цьому не обмежуємо себе простим олівцем, білим аркушем та звичним штрихуванням, а можемо, наприклад, скористатися маркерами та лінерами на тонованих аркушах паперу.

Приклад виконання завдання студентами (група ДМ-17-1, випуск 2020 р.) наведено на рис. 1 та 2.

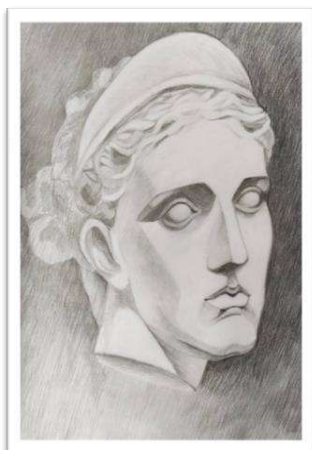

Рис. 1. Голова з натури. Хомак Р.

Рис. 2. Стилiзована голова. Макогін А.

Метод стилізації настільки тісно увійшов у навчальний процес, що творчі завдання займають біля третини навантаження, і це вже має свої плоди. Студенти навчаються генерувати власну ідею, аналітично досліджують постановку, застосовують геометричні узагальнення, розширюють вміння користуватися різноманітними техніками та матеріалами, виховують естетичний смак і культуру графічної мови і, зрештою, більш творчо підходять уже до виконання академічних завдань, позбавляючи їх сухості та зажатості.

Література

1. Лопухова С. О. Рисунок у підготовці студентів – майбутніх графічних дизайнерів / С. О. Лопухова // Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. – 2018. – Вип. 1. – С. 42–49.
2. Михайленко В. Є. Стилізація природних форм у графічному дизайні та рекламі: формотворчі аспекти / В. Є. Михайленко, С. В. Приценко // Технічна естетика і дизайн. – 2012. – Вип. 11. – С. 121–129.
3. Пархоменко К. О. Рисунок як фундаментальна дисципліна у розвитку творчих здібностей та професіоналізму майбутніх викладачів образотворчого мистецтва / К. О. Пархоменко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2014. – Вип. 22. – С. 126–129.
4. Піддубна О. М. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі вивчення предметів «рисунок» й «живопис» при виконанні рисунків. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: зб. наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 410–415.
5. Сухенко В. О. Академічний рисунок : навч. посіб. / В. О. Сухенко. – Київ : АМАДЕЙ, 2016. – 232 с.

ЛИНЕНКО АЛЛА

Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського (м.Одеса)

ПЕДАГОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ГЕРМЕНЕВТИЧНОГО ПІДХОДУ

Модернізація вищої української освіти в контексті її гуманізації та гуманітаризації потребує впровадження інноваційних методологічних підходів: акмеологічного, основу якого складає прагнення в досягненні педагогічного професіоналізму, аксіологічного – втілення в педагогічний процес системи гуманістичних, педагогічних й т. ін. цінностей, синергетичного – спрямованість студентів на набуття суб'єктності, нелінійності в досягненні особистісного та художньо-виконавського саморозвитку, самовдосконалення, самоактуалізації, взаємної відкритості, доповненості і компромісу, високого рівня активності, самоорганізації й т. ін. Істотну значущість у сучасній педагогіці належить герменевтичному підходу, який заснований на педагогічному розумінні.

Сутність феномена «розуміння» полягає в осягненні унікальних і неповторних явищ людської життєдіяльності та історії [1, с. 203]. Проблема розуміння стала предметом дослідження науковців різного напрямку: філософів (В. Дільтей, Г. Рузавін, Ф. Шлейермахер, М. Хайдагер та ін.), психологів (А. Брудний, С. Рубінштейн, К. Абульханова-Славська та ін., педагогів (А. Закірова, І. Демакова, Е. Коробов, І. Левіцька, Ю. Сенько і М. Фроловська, І. Суліма й т. ін.).

Герменевтика – наука про розуміння, має суттєву значущість для педагогічної діяльності, яка прагне до інтерпретації і знаходження сенсу, а також розуміння людиною навколишньої дійсності, собі подібних і себе самого [4, с. 132].

А. Брудний визначає феномен «розуміння», як привласнення людиною знання і звернення його в складову частину психологічного механізму, який регулює діяльність особистості відповідно до вимог практики» [2, с. 24]. А. Закірова розуміє педагогічну герменевтику, як методологію гуманітарного засвоєння феноменів культури, основу якої складає ідея опосередкованого впливу методів осмислення культурних текстів на свідомість людини, на засоби його мислення і світорозуміння і інші пов'язані з утворенням сфери діяльності: прогнозування, моделювання, проектування, діагностику і педагогічне спілкування [3].

На наш погляд, в основі формування в майбутніх учителів музичного мистецтва педагогічного розуміння повинні бути покладені слідує герменевтичні метапринципи:

– організація простору розуміння в пізнавальній та міжособистісній сферах в системі взаємодії «викладач-студент», «студент-викладач», що передбачає сформованість у викладачів високого рівня професійної компетентності як у своїй дисципліні, так і суміжних, прояв ерудованості в культурно-історичному контексті; надходження глибокого сенсу в вивчаємих філософських, психологічних, педагогічних та музичних текстів;

– вміння встановлювати міжособистісні відносини між учасниками педагогічного процесу на основі діалогічної взаємодії, рефлексії, толерантності, емпатії, що передбачає вміння вести діалог із студентами, слухати їх, проявляти інтерес до кожного з них, до їх потреб та уподобань, художньої прихильності до творчості композиторів та художніх інтерпретацій виконавців, вміння терпляче та коректно пояснювати позитивні та слабкі сторони студентських інтерпретацій музичних творів;

– розвивати здібності студента до саморозуміння себе як майбутнього професіонала, рефлексивної позиції, формувати вміння з самоаналізу, самовдосконалення, самокорекції виконавських вмінь та навичок.

Основою процесу «розуміння» є інтерпретація, а ключовою проблемою педагогічного розуміння в мистецькій освіті є проблема художньої інтерпретації музичних творів, надходження та передача музичного сенсу, змістової наповненості п'єс, адекватного виконання вимогам автора, часу, художнього стилю та його основних параметрів: особливістю звукової та темповою палітри, агогіки, динаміці, педалізації й т. ін.

В якості методичного підґрунтя ефективним є використання рефлексивного практикума, який сприяє розвитку вмінь з самоаналізу власних інтерпретацій музичних творів відносно адекватності авторському задуму та художньої стилістики; а також студії «Музична вітальня», де проводиться прослуховання, аналіз інтерпретацій музичних творів видатних виконавців світу, майстер-класи музикантів, педагогів, концертні виступи студентів із послідувачим обговоренням й т. ін. Таким чином, педагогічне розуміння дає майбутнім учителям музичного мистецтва можливість осмислити педагогічну та художньо-мистецьку реальність, надає імпульс розвитку комунікації між усіма учасниками педагогічного процесу, а за допомогою механізмів інтерпретації музичних творів глибокого духовного змісту зазначений феномен сприяє набуттю студентами широкого спектру гуманістичних цінностей.

Література

1. Большой толковый психологический словарь / А. Ребер. Пер. с англ. М. : Вече, т. 2, 2003. 81 с.
2. Брудный А. А. Психологическая герменевтика. А. А. Брудный. – М. : Лабиринт. 2005. – 336 с.
3. Закирова А. Ф. Теоретические основы педагогической герменевтики и варианты ее реализации в научно-образовательной практике / Образование и наука. 2012, (6), с. 19–42.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

НЕВЯДОМСЬКА ІРИНА
Хмельницький національний університет

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКІВ МИСТЕЦЬКОГО НАПРЯМУ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі позашкільна освіта відіграє важливу роль у становленні особистості дитини, формуванні її неповторної індивідуальності зі своїми творчими пошуками, поглядами, запитаними, потребами самореалізації. Згідно із законом України «Про освіту» «метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності» [3].

Для реалізації цієї мети передбачено тринадцять основних напрямів позашкільної освіти, серед яких є мистецький, що забезпечує набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетенцій у процесі активної мистецької діяльності [4]. Ознайомлення дітей з мистецтвом і творчою діяльністю є основним чинником формування естетичної культури, культури поведінки як невід'ємних складових духовності, здатності до зміни навколишнього середовища, стосунків між людьми, пошуку гармонії між собою і світом прекрасного.

Залучення до гурткової роботи мистецького напрямку закладів позашкільної освіти дають змогу позитивно впливати на розвиток творчих здібностей, формування світогляду та вибір вподобань вихованців, адже тут вони пізнають життя через світ мистецтва, черпають знання про традиції, звичаї і побут українців, історію рідної землі.

Особливе значення для розвитку в гуртківців творчих здібностей має народне мистецтво. Розуміння його видів, як складової культурно-історичної спадщини народу, дають змогу дитині не тільки засвоїти систему духовних цінностей, сформувати піднесене, оптимістичне, радісне, одухотворене сприйняття дійсності, а й сприяє виробленню розуміння вихованцями прекрасного в житті та мистецтві. Саме в шкільному віці у здобувачів позашкільної освіти починають формуватись творчі здібності, необхідні

для подальшого естетичного розвитку, формування духовної культури, вироблення єдності в розумінні красивого, доброго, правильного, та цілісного сприйняття змісту і форми світу [5]. Для дитини більш важливим є процес творчості, аніж її результат. Розвивати творчі здібності дитини треба з урахуванням вікових психофізіологічних особливостей, що потребує глибокого знання педагогом закладу позашкільної освіти індивідуальних рис вихованця, уважного й тактовного ставлення до неповторності його особистості. Тому педагогам необхідно вміти створювати сприятливі умови для навчання та творчої діяльності гуртківців, що дало б їм змогу розкрити та проявити свої здібності. Адже саме творчі здібності збагачують особистість, а їх розвиток слугує підґрунтям для формування духовної культури людини [1, с. 64].

Для створення передумов розвитку творчих здібностей вихованців доцільно використовувати ефективні методи й форми навчання: пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий, ситуативний методи, розповідь, бесіди, методи мотивації і стимулювання, навчального контролю, взаємоконтролю й самоконтролю, демонстрація, вправи, практичні роботи творчого характеру; ігрові та інтегровані заняття, екскурсії. Потрібно проводити такі заняття, котрі можуть зацікавити гуртківців, на яких вони мають змогу фантазувати. Дитяча творчість особливо яскраво проявляється на нетрадиційних гурткових заняттях, таких як заняття-мандрівка, заняття-казка, заняття-вікторина тощо [2].

Важливим чинником у розвитку творчих здібностей здобувачів позашкільної освіти є надання максимальної свободи для прояву творчої ініціативи та креативності впродовж занять. Організована творча діяльність надихає гуртківця, заохочує до генерації оригінальних ідей, стимулює формування якостей творчої особистості.

Основною метою роботи гуртків мистецького напрямку є розширення уявлень дітей про культурні традиції рідного краю; збереження та відродження народних звичаїв, обрядів; формування у вихованців практичних умінь і навичок; набуття досвіду власної творчої діяльності, вміння реалізувати свій творчий потенціал. Знайомство з різноманітними природними матеріалами та технічними засобами дає можливість гуртківцям створювати оригінальні вироби, відчувати при цьому себе творцями. На заняттях гуртка доречно використовувати елементи творчої гри, що вчить дітей обмірковувати шляхи здійснення того чи іншого творчого задуму. Засобами гри розвивається активність, самостійність, уява вихованців, знімається напруга та зникає невпевненість дітей [1, с. 65]. Слід також залучати здобувачів позашкільної освіти до спільної діяльності, роботи в парі, що сприяє розвитку їхніх творчих здібностей. Вихованці гуртків на підготовчому етапі виконують практичні роботи за зразками. Після оволодіння технікою дітям пропонуються виконувати практичні роботи, що мають творчу спрямованість. Також на заняттях гуртка варто використовувати сучасні технології активного навчання, за рахунок чого значно розширюються можливості розвитку творчих здібностей та креативності вихованців гуртка. Здобувачі позашкільної освіти вчать оцінювати та аналізувати власноруч виготовлені вироби. Доступність змістовного матеріалу, практичне призначення виробів, раціональність використання сировини та інструментів роблять гурток привабливим і дають змогу займатися в ньому учням із різним рівнем підготовки та матеріальним становищем сім'ї.

Виконуючи творчі завдання на гуртку, вихованці навчаються: ставити конкретну мету, керуватися нею у своїх діях; добирати і використовувати відповідні прийоми роботи, знаходити відповідні технічні засоби, знаряддя, матеріали, дотримуватися правил безпечного користування ними; володіти практичними вміннями й навичками; орієнтуватися у правилах доцільної та безпечної поведінки; виявляти творчу ініціативу, вигадку, демонструючи гнучкість і оригінальність мислення [1, с. 66].

Особливу увагу педагогу закладу позашкільної освіти варто звернути на створення комфортного розвивального середовища та позитивного мікроклімату на заняттях між усіма учасниками освітнього процесу. Керівник гуртка допомагає кожній дитині усвідомити важливість творчої праці, навчає планувати свою роботу, пояснює, радить, як краще виконати завдання, спонукає до самостійного прийняття рішень, пробуджує інтерес до майбутньої професії, підтримує вихованця під час роботи, приділяючи особливу увагу вихованню в нього терпіння, самостійності, наполегливості та ініціативи, тренуванню в самостійному прийнятті рішень. Заохочення та справедлива похвала викликає в дитини ентузіазм і зберігає інтерес до роботи, бажання створювати прекрасне своїми руками [1, с. 67].

Таким чином, для успішного розвитку творчих здібностей вихованців на заняттях гуртків мистецького напрямку закладів позашкільної освіти варто створювати відповідні умови, до яких належать: комфортне розвивальне середовище, де панує атмосфера довіри, доброзичливості, творчої співпраці керівника і гуртківців; реалізація сучасних підходів до організації і проведення гурткових занять; застосування інноваційних форм і методів навчання; організація ефективної творчої діяльності дітей шляхом надання можливостей для самостійного вирішення творчих завдань та права вибору видів діяльності. Такі умови спроможний створити педагог, який є фахівцем своєї справи та здатний творити красу власними руками, володіє мистецтвом яскраво та емоційно подавати інформацію, захоплюється творчою працею.

Література

1. Александровська Г. Л. Розвиток творчих здібностей учнів у позашкільних закладах. Таврійський вісник освіти. 2014. № 3 (47). С. 63–67.
2. Грединарова Е. Развитие творческого мышления как условие успешного обучения. Практична психологія та соціальна робота. 1999. № 1. С. 13–14.
3. Про освіту: Закон України 2017, № 38-39, ст. 380 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про позашкільну освіту: Закон України 2000, № 46, ст. 393 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
5. Треф'я Я. Методика краєзнавчої роботи в школі. Історія в школах України. 2002. № 1. С. 6–7.

УСЕНКО ОЛЕНА

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

Процес упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в систему освіти, відбувається протягом декількох десятиліть. ІКТ стали невід'ємним компонентом освіти, який сприяє створенню унікального інформаційного середовища, спроможного вирішити різноманітні навчально-пізнавальні, виховні та методичні завдання. Можливості ІКТ у навчальному процесі створюють інноваційні моделі освіти, до яких належить навчання через активізацію самостійної діяльності, пов'язаної зі збором та обробкою інформації, і навчання з використанням інформаційних систем, програмних засобів і мережі Інтернет.

Упровадження ІКТ у навчальний процес розглянуто у працях В. Бикова, М. Голованя, Р. Гуревича, М. Жалдака, Н. Морзе та ін. Питання професійної підготовки майбутніх дизайнерів досліджено у працях В. Бойчука, О. Фурси, С. Чирчика та ін. Проте, проблема використання ІКТ у змісті професійної підготовки майбутніх дизайнерів розглянута недостатньо.

Дизайн, зокрема графічний, швидко прогресуюча галузь, де постійно відбуваються зміни, інновації, нові тренди та тенденції. ІКТ відіграють важливу роль у змісті професійної підготовки майбутніх дизайнерів. Дизайнеру доводиться здійснювати цілу низку завдань: створювати оригінальний, нестандартний продукт, водночас працювати за наявними зразками та затвердженими виробничими схемами у точній відповідності до стандартів, демонструвати при цьому високий естетичний смак та тонке почуття міри. Крім того, дизайнер повинен чітко уявляти очікування споживачів, слідувати тенденціям часу і місця, науково-технічному прогресу, реагувати на соціально-економічні зміни і, найважливіше в цій ситуації, вміти випереджати час і створювати затребуваний продукт у майбутньому. Електронне навчання майбутніх дизайнерів реалізується за допомогою роботи з планшетними комп'ютерами та інтерактивним обладнанням: проектором, підключеним до викладацького комп'ютера, графічними планшетами. Використання інформаційних технологій дає студенту відчуття реальної професійної діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології активізують процес засвоєння інформації завдяки більш узагальненому, систематичному її вигляді.

Дизайнер на виробництві виконує розробку та моделювання майбутнього продукту з використанням комп'ютерів. Але в освіті часто має місце ручна кропітка праця, що займає величезну кількість часу, що відбиває бажання студентів пропонувати безліч рішень навчальної проблеми, що веде до шаблонності і спрощення запропонованих ідей.

Інформаційні технології сприяють творчій свободі, автоматизуючи рутинні операції діяльності, розвивають швидкість і мислення. Навчальні завдання, які можна виконати за допомогою ІКТ мають носити відкритий характер, конкретизуючи лише інструменти діяльності.

Для оптимізації освітнього процесу та ефективного вирішення комплексу завдань професійної освіти є доцільними наукові пошуки впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітню практику, а також розвиток та формування ефективних моделей навчання.

Застосування сучасних інформаційних технологій дозволяє посилити мотивацію у студентів до вивчення предмета, підвищує інтерес, емоційне залучення, сприяє розвитку здатності до перетворення, прогнозування та імпровізації, їх особистісного та професійного становлення, закладаючи здатність до безперервного саморозвитку, самовдосконалення. Дослідження, аналіз, колективна творча праця завдяки засобам ІКТ виводить навчальну діяльність на новий продуктивний рівень, сприяє готовності майбутніх дизайнерів до роботи у сучасних інтерактивних умовах.

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ГРАФІЧНИХ ВТІЛЕНЬ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНИХ РІШЕНЬ У СТУДЕНТСЬКИХ ЕСКІЗАХ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕДЖАХ

Сучасний ринок праці вимагає здатності більш гнучко і творчо реагувати на появу нових технологій та передбачає вміння швидко адаптуватись до оновлених виробничих процесів. Це вимагає від дизайнерів високого професіоналізму, який розкривається у художньо-конструктивній варіативності пропонуваного ним рішення. Професійне рішення будь-якої дизайнерської задачі передбачає послідовну поетапну роботу з образами та ідеями, ескізами та макетами, які будуть втілені в матеріалі.

За останні десятиліття відбулися бурхливі зміни як у художньо-творчих процесах, так і в матеріальному виробництві. Їхні наслідки торкнулись стереотипів мислення, образу життя, трудової діяльності та глобальних тенденцій в освітніх процесах. Як відомо, впроваджувана модель фахової передвищої мистецької освіти передбачає набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості, отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва [3], що справедливо вважаємо своєчасною відповіддю на запити наболілої проблеми оновлення в системі професійної мистецької освіти. Тобто замість формального накопичування знань, умінь і навичок, компетентнісний підхід переорієнтовує освітній процес на кінцеві результати в діяльнісному вимірі, на формування й розвиток у здобувачів фахової передвищої освіти здатності практично діяти та застосовувати набутий досвід, успішно провадити професійну діяльність відповідно до фаху [2, с. 103]. Процес генерації дизайн-ідеї та концептуальне пророблення її похідних та інших можливих варіантів мають відтворитись в ескізі. Саме в ескізах знаходять свою візуалізацію здатність дизайнера бачити образ, вміння знаходити цілісні рішення, проявляється рівень володіння навичками практичного застосування законів перспективи при створенні графічної роботи. Розвиток художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів в умовах мистецького коледжу має ґрунтуватися на систематичних і регулярних вправах як з умовними, уявними чи віртуальними об'єктами, так і на зображально-дослідницькій взаємодії із фізичними речами. Чим краще дизайнер володіє навичками графічної візуалізації власних задумів, тим легшим і продуктивнішим буде наступний етап.

Актуальність дослідження розвитку художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів у мистецьких коледжах не викликає сумнівів, так як українська професійна дизайн-освіта потребує докорінного реформування та методичного вдосконалення на межі глобальної цифровізації. В навчальних планах підготовки майбутніх дизайнерів достатньо уваги приділяється академічному рисунку, але художньо-конструктивна компетентність дизайнера формується в міждисциплінарному полі, тому, досліджуючи процеси та педагогічні моделі розвитку зазначеної компетентності, важливо визначити візуальні ознаки, які можна виокремити в студентських ескізах, для подальшого аналізу та оцінювання. Для рішення цієї задачі було використано метод вибіркового експертного опитування [1, с. 174].

Прикладна значущість визначення критеріїв оцінювання графічних втілень художньо-конструктивних рішень у студентських ескізах, за якими буде в подальшому визначатись рівень розвитку художньо-конструктивної компетентності пов'язана не тільки з успішністю результатів навчання майбутніх дизайнерів, але і в цілому з рішенням завдань вдосконалення сучасної дизайн-освіти, побудовою ефективних освітніх програм, підготовкою кадрів для індустрії дизайну. До вирішення цієї задачі в якості експертів були залучені викладачі спеціальних дисциплін, які викладають в коледжах України. Зокрема, у Фаховому коледжі мистецтв та дизайну КНУТД (Київ), Львівському фаховому коледжі декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша, Чернігівському фаховому коледжі інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну, Запорізькому електротехнічному коледжі ЗНТУ, коледжі Запорізького класичного приватного університету, Фаховому коледжі «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, Мистецькому коледжі ім. Сальвадора Далі (Київ), Київському коледжі легкої промисловості (тепер Київський фаховий коледж прикладних наук).

Спеціальність «Дизайн» включає велику кількість спеціалізацій, що формується як особливостями попиту ринку праці, так і значною відмінністю технологічних процесів при виконанні робіт, пов'язаних із специфікою композиційного та художньо-конструктивного рішення того чи іншого об'єкту дизайну. Здатність майбутнього дизайнера проаналізувати потенціал композиційного формотворення є частиною питання раціоналізації майбутніх форм об'єктів промислового виробництва. Саме тому художньо-конструктивна компетентність – як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, яка визначає здатність особи до успішної професійної діяльності – є важливою

визначальною одиницею при моделюванні освітнього процесу. Експертній групі був запропонований наступний перелік візуальних ознак для оцінювання проявів художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів у графічних роботах, відібраних за результатами попереднього аналізу ескізування:

- композиційне заповнення аркуша,
- володіння засобами графічної виразності,
- конструктивний аналіз форми та його графічна візуалізація,
- графічна передача об'єму предметів,
- фактура та матеріальність форми,
- світлотіньове моделювання форми,
- застосування законів перспективи.

Цей перелік експертам треба було доповнити, або визнати вичерпним.

Більшість (16 із 20) погодилися з тим, що цей перелік вичерпний. Четверо запропонували доповнити наступними позиціями:

- володіння просторовим мисленням (1 відповідь);
- дизайн ідея (1 відповідь);
- креативність (2 відповіді);
- «відбір та узагальнення» (1 відповідь).

Однак, ці доповнення не були взяті в подальше анкетування з наступних причин:

– Володіння просторовим мисленням – відноситься до різновидів типів мислення і не може розглядатись як візуальна ознака художньо-конструктивної компетентності дизайнера, проявлена в ескізі. Безумовно, людині з розвинутим просторовим мисленням може бути легше генерувати варіанти рішень поставленої дизайн-задачі, але в даному випадку нас цікавили саме графічні ознаки вдалого ескізу на папері.

– «Дизайн ідея» і подібна до нього наступна додана ознака «креативність» також більше відносяться до якісних показників типів мислення.

– «Відбір та узагальнення» – це один з методологічних підходів до роботи митця над композицією.

Визначення вагомості перелічених ознак методом ранжування, дало можливість встановити їхню значущість у структурі художньо-конструктивної компетентності дизайнера, що актуалізується в процесі ескізування, з подальшою конкретизацією і визначенням всіх компонентів і складників художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів та розробки експериментальної моделі розвитку художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів в умовах мистецького коледжу. Проведене експертне опитування та оцінювання важливості ознак художньо-конструктивної компетентності показали досить високу ступінь узгодженості експертів-фахівців, а отже, критерії оцінювання графічних втілень художньо-конструктивних рішень у студентських ескізах, для подальшого діагностування художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів визначені правильно.

Література

1. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: Підручник науковця. – Київ : Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. – 302 с.
2. Каленський А. А. Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів / А. А. Каленський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. – 2017. – Вип. 277. – С. 101–105. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_277_19.
3. Фахова передвища мистецька освіта <https://www.dnmczkmo.org.ua/mystetska-osvita/fahova-peredvyshha-/mystetska-osvita/>

*Рекомендовано до друку рішенням науково-технічної ради
Хмельницького національного університету,
протокол № 9 від 01.11.2021*

Представлено тези доповідей XI міжнародної НПК «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Розглянуто теоретико-методологічні засади професійного становлення особистості, особливості цього процесу і механізми в умовах ринкової економіки, методичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійного навчання, забезпечення якості професійної, професійно-технічної, фахової передвищої та вищої освіти. Проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід професійної освіти і навчання особистості.

Матеріали подані в авторській редакції.

Редакційна колегія:

Ничкало Н. Г., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України;
Скиба М. Є., д-р техн. наук, проф., чл.-кор. НАПН України;
Радкевич В. О., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України;
Лук'янова Л. Б., д-р пед. наук, проф.; *Коберник О. М.*, д-р пед. наук, проф.;
Бідюк Н. М., д-р пед. наук, проф.; *Базиль Л. О.*, д-р пед. наук, доц.;
Андрощук І. В., д-р пед. наук, проф.; *Андрощук І. П.*, д-р пед. наук, проф.;
Матюх С. А., канд. екон. наук, доц.; *Герніченко І. І.*, канд. пед. наук, доц.

Відповідальний за випуск: Ничкало Н. Г., д-р пед. наук, проф.,
дійсний член НАПН України

Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи :
тези доп. XI міжнар. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький,
25–26 листоп. 2021 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Рад-
кевич [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2021. – 268 с. (укр., рос., пол., англ.).
ISBN 978-966-330-400-7

Наведені тези доповідей НПК з проблем професійного становлення особистості. Розглянуто теоретико-методологічні засади професійного становлення особистості, в умовах ринкової економіки, методичні аспекти підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійного навчання, забезпечення якості професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти, проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід професійної освіти і навчання особистості.

Для науковців, аспірантів та студентів ЗВО, які вивчають проблеми педагогічного та професійного становлення вчителя як професійної особистості.

УДК 378.14:159.923

Наукове видання

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

XI міжнародної науково-практичної конференції,
25–26 листопада 2021 р., м. Хмельницький

(українською, російською, польською та англійською мовами)

Технічний редактор: *Іван Герніченко*

Комп'ютерна верстка: *Олена Чопенко*

Оформлення обкладинки: *Ольга Станіславова, Ярослав Камбаров*

Підп. до друку 17.11.2021. Ум. друк. арк. – 31,50. Обл.-вид. арк. – 31,00.

Формат 30×42/4, папір офсетний. Друк різнографією.

Наклад 190, зам. № 193/21

Віддруковано в редакційно-видавничому центрі ХНУ.

29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1

Свідоцтво про внесення в Державний реєстр, серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.